

ÜLENURME GÜMNAASIUMI PÕHIKOOLI ÕPPEKAVA

Kehtestatud 28.03.2025. a direktori käskkirjaga 1-4/9

Üldsätted	4
1. Kooli väärtused ja eripära, kooli õppe- ja kasvatusesmärgid, valdkonnasisesed ja -ülesed lõiminguvõimalused, üldpädevuste kujundamise ja õppekava läbivate teemade käsitlemise põhimõtted	6
2. Õppekorraldus, tunnijaotusplaan õppeaineti ja klassiti, sealhulgas põhikooli riikliku õppekava §15 lõikes 4 nimetatud tundide kasutamine, valikainete ja võõrkeelte valik, eesti keelest erinevate õppekeelte kasutamine õppeaineti, riiklikus õppekavas sätestatud õppeainete nimetustes või õppemahtudes tehtud erisused ja erisuste tegemise põhjendused	12
3. Õppekeskkonna mitmekesistamiseks kavandatud tegevused, sh õppekava rakendamist toetavad tegevused, õppekäigud ja muu taoline;	18
4. III kooliastme loovtöö temaatika valiku, juhendamise, töö koostamise ja hindamise kord.	18
5. Õpilaste arengu ja õppimise toetamise ja hindamise korraldus.	56
6. Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse põhimõtted, tugiteenuste rakendamise kord.	59
7. Karjääriõppe, sh. karjääriinfo ja nõustamise korraldamine	60
8. Õpilaste ja lastevanemate teavitamise ja nõustamise korraldus	61
9. Õpetajate koostöö ja töö planeerimise põhimõtted	62
10. Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord	62
Ainekavad	64
Ainevaldkond „Keel ja kirjandus”	64
2.1. Eesti keel	72
2.2. Kirjandus	112
Ainevaldkond „Kehaline kasvatus“	131
Ainevaldkond: Kunstiained	200
2. Ainekavad	209
2.1. Kunst	209
2.2 Muusika	234
Ainevaldkond „Loodusained“	271
2. Ainekavad	280
2.1. Loodusõpetus	280
2.2. Bioloogia	303
2.3. Füüsika	316
2.4. Geograafia	323
2.5. Keemia	332
Ainevaldkond „Matemaatika“	342
2. Ainekavad	349
2.1. Matemaatika	349
Ainevaldkond „Sotsiaalsained“	379
2. Ainekavad	387
2.1. Inimeseõpetus	387
2.2. Ajalugu	412
2.3. Ühiskonnaõpetus	461
Ainevaldkond: Tehnoloogia	485

Ainevaldkond: Võõrkeeled	560
2. Ainekavad	570
2.1 A-võõrkeel (inglise keel)	570
2.1.2 Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud	571
2.1.3 Kooliastme õpitulemused, õpitegevused, õppesisu I kooliaste	573
2.2 B-võõrkeel (inglise, vene ja saksa keel)	598
Valikõppeaine „Informaatika“	614

Üldsätted

Ülenurme Gümnaasiumi põhikooli õppekava kehtestatakse „Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse“ § 17 lg 1, „Põhikooli riikliku õppekava“ § 24 lõike 5 alusel ning see on kooli õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument.

Kooli õppekava sisaldab üldosa ja ainekavasid. Ainekavad on koondatud ainevaldkonniti ja esitatud klassiti.

Õppekava on väljundipõhine, rõhuasetus on õpilaste poolt õppimise kaudu õppeprotsessi lõpuks omandatavate õpitulemuste omandamisel ja nende hindamisel. Õppeprotsessi kirjeldamine toimub ainekava üldosas. Kavandatud õpitulemused, tagasisidestamine, õppemethodika ja sisuteemad sobituvad omavahel ning lähtuvad õpilaste võimetest ja tervislikust seisundist.

Väljundipõhise õppekava kõrgeim õpiväljund on omandatud üldpädevused, s.o suutlikkus asjatundlikult, loovalt, ettevõtlikult ja paindlikult toimida teatud tegevusalal või -valdkonnas, perekonnas, tööl, avalikus elus, kultuurikandjana.

Kooli õppekava üldosas esitatakse:

1. Kooli väärtused ja eripära, kooli õppe- ja kasvatuseesmärgid, valdkonnasisesed ja -ülesed lõiminguvõimalused, üldpädevuste kujundamise ja läbivate teemade käsitlemise põhimõtted;
2. Õppekorraldus, tunnijaotusplaan õppeaineti ja klassiti, sealhulgas põhikooli riikliku õppekava § 15 lõikes 4 nimetatud tundide kasutamine, valikainete ja võõrkeelte valik, eesti keelest erinevate õppekeelte kasutamine õppeaineti, riiklikus õppekavas sätestatud õppeainete nimetustes või õppemahtudes tehtud erisused ja erisuste tegemise põhjendused;
3. Õppekeskkonna mitmekesistamiseks kavandatud tegevused, sh õppekava rakendamist toetavad tegevused, õppekäigud jmt;
4. III kooliastme loovtöö temaatika valiku, juhendamise, töö koostamise ja hindamise kord
5. Õpilaste arengu ja õppimise toetamise ja hindamise korraldus;
6. Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse põhimõtted, tugiteenuste rakendamise kord;

7. Karjääriõppe, sh karjääriinfo ja nõustamise korraldamine;
8. Õpilaste ja lastevanemate teavitamise ja nõustamise korraldus;
9. Õpetajate koostöö ja töö planeerimise põhimõtted;
10. Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord.

Ülenurme Gümnaasiumi õppehoone, sügis 2023. Foto: Jüri Luht

Kooli õppekava üldosa

1. Kooli väärtused ja eripära, kooli õppe- ja kasvatuseesmärgid, valdkonnasisesed ja -ülesed lõiminguvõimalused, üldpädevuste kujundamise ja õppekava läbivate teemade käsitlemise põhimõtted

Kõik kooli töötajad lähtuvad oma tegevuses põhikooli riiklikus õppekava § 2 lõikes 3 sätestatud üldnimlikest ja ühiskondlikest alusväärtustest, milleks on ausus, hoolivus, aukartus elu vastu, õiglus, inimväärikus, lugupidamine enda ja teiste vastu, vabadus, demokraatia, austus emakeele ja kultuuri vastu, patriotism, kultuuriline mitmekesisus, sallivus, keskkonna jätkusuutlikkus, õiguspõhisus, solidaarsus, vastutustundlikkus ja sooline võrdõiguslikkus.

Õpilastel, kes on läbinud põhikooli õppekava, on kujunenud põhilised väärtushoiakud ning õpilane mõistab oma tegude aluseks olevaid väärtushinnanguid ja tunneb vastutust tegude tagajärgede eest. On loodud alus enesemääratlemisele eneseteadliku isiksusena, perekonna, rahvuse ja ühiskonna liikmena, kes suhtub sallivalt ja avatult maailma ja inimeste mitmekesisusse.

Ülenurme Gümnaasiumi moto ehk juhtmõte

Igal nurmel oma vili, Ülenurmel tarkuse- ja headusevili.

Visioon

Ülenurme Gümnaasium on väärtuspõhine, võimestav ja hinnatud kool.

Missioon

Õpime ja areneme järjepidevalt. Toetame õpilaste võimekust, töökust ja visadust nende kujunemisel kooli põhiväärtuste vaimus.

Õpilasel, kes on läbinud gümnaasiumi õppekava, on kujunenud põhilised väärtushoiakud ning õpilane mõistab oma tegude aluseks olevaid väärtushinnanguid ja tunneb vastutust tegude tagajärgede eest. On loodud alus enesemääratlemisele eneseteadliku isiksusena, perekonna, rahvuse ja ühiskonna liikmena, kes suhtub sallivalt ja avatult maailma ja inimeste mitmekesisusse.

Ülenurme Gümnaasiumi motoks ehk juhtmõtteks on: Igal nurmel oma vili, Ülenurmel tarkuse- ja headusevili.

Õpilane teab, et kooli põhiväärtusteks on:

- tervis ja terviseedendus; traditsioonid
- isikupära
- hoolivus
- ettevõtlikkus
- vastutustunne
- õiglustunne; õpihuvi ja -oskused
- rõõm
- koostöö

Akronüümina ehk sõnade algustähtedest on moodustatud sõnana: TIHE VÕRK

ÜLENURME GÜMNAASIUM 2024-2029
Igal nurmel oma vili, Ülenurmel tarkuse- ja headusevili

PÕHIVÄÄRTUSED:
Tervis ja terviseedendus; traditsioonid
Isikupära
Hoolivus
Ettevõtlikkus
Vastutustunne
Õiglustunne; õpihuvi ja -oskused
Rõõm
Koostöö

ÜLDEESMÄRK:
Ülenurme Gümnaasium võimaldab kvaliteetset 21. sajandi haridust

MISSIOON:
Õpime ja areneme järjepidevalt. Toetame õpilaste võimekust, töökust ja visadust nende kujunemisel kooli põhiväärtuste vaimus

VISIOON:
Väärtuspõhine, võimestatud ja hinnatud kool

STRATEEGILISED EESMÄRGID:

1. Pädev, kvalifitseeritud, motiveeritud ning kooli väärtustele tuginev töötajaskond: õpetajad ja tugimeeskond.
2. Õpilaste isikupära ja huvidega arvestamine, nende arengu toetamine, iseseisvate õpioskuste kujundamine.
3. Ladus koostöö eri huvirühmadega – õpilastega, lastevanematega, kooli pidajaga jt.
4. Nüüdisaegne, motiveeriv, esteetiline, keskkonnasäästlik ning turvaline töö- ja õpikeskkond koolis.
5. Kooli organisatsioonikultuur on väärtuspõhine. Kool taotleb kõigi osapoolte professionaalsust, koostööd, arengut ja heaolu.

Ülenurme Gümnaasiumi arengukava visuaal aastateks 2024-2029.

Kogu kool õpib ja areneb järjepidevalt, toetame õpilaste võimekust, töökust ja visadust nende kujunemisel kooli põhiväärtuste vaimus. Kooli lõpetanud õpilane on omandanud riiklikus õppekavas kirjeldatud pädevused.

Õppe- ja kasvatus aineüleseks eesmärgiks on õpilastes põhikooli riiklikus õppekavas esitatud üldpädevuste, kooliastmeti kirjeldatud pädevuste ning ainevaldkondades esitatud valdkonnapädevuste kujunemine.

Kooli lõpetanud õpilane on saavutanud riiklikes õppekavades esitatud õpitulemused. Õpilasel, kes lõpetab põhikooli, on teadmised ainevaldkonna-alaste faktide kohta, põhilised kognitiivsed ja praktilised oskused vastava teabe kasutamiseks, et täita ülesandeid ja lahendada tavalisi probleeme, kasutades lihtsaid reegleid ja töövahendeid ning suutlikkus töötada ja õppida juhendamisel, kuid mõningase iseseisvusega.

Koolis on loodud põhikooli õpilastele eakohane, turvaline, positiivselt mõjuv ja arendav õpikeskkond, mis toetab õpilaste õpihimu ja loovat eneseväljendust. Kool aitab kaasa õpilaste kasvamisele vaimselt ja füüsiliselt terveteks, loovateks, mitmekülgeteks isiksusteks, kes suudavad ennast täisväärtuslikult teostada erinevates rollides: õppeasutustes, perekonnas, tööl ja avalikus elus, olles valmis elukestvaks õppeks.

Koolis on õpetuse ja kasvatus ülesandeks tagada õpilase eakohane tunnetuslik, kõlbeline, füüsiline ja sotsiaalne areng ning tervikliku maailmapildi kujunemine. Koolis on loodud õpilasele eakohane, turvaline, positiivselt mõjuv õpikeskkond, mis toetab õpilase igakülget arengut. Õpilasele tagatakse tingimused, mis võimaldavad neil leida endale huvi- ja võimetekohase tegevusvaldkonna, millega siduda edasine haridustee.

Õppetegevus ja selle tulemused kujundatakse tervikuks lõimingu kaudu. Lõiming toetab õpilaste üld- ja valdkonnapädevuste kujunemist. Lõimingu saavutamist kavandatakse õppe- ja kasvatusetegevuse planeerimise käigus õpetaja töö planeerimise ja kooli üldtööplaani tasandil.

Valdkonnasisene ja -ülene õppe lõimimine saavutatakse:

- erinevate ainevaldkondade õppeainete ühisosa järgimisel;
- õppeainete, koolisiseste projektide abil;
- läbivate teemade ühiste rõhuasetuste abil;
- õppeülesannete ning -viiside abil.

Õppe lõimingu taotlevad tunnivälised ja ülekoolilised projektid kavandatakse koostöös iga õppeaasta alguses. Need kajastuvad kooli üldtööplaanis ning üldtööplaanist tulenevalt arvestab õpetaja nendega oma tööd planeerides. Kasutatakse erinevaid õppeviise (individuaalne, paaris- ja

rühmatöö, diskussioon, ajurünnak, probleemõpe, õppekäik, ekskursioon, matk) ja õppeülesandeid (projekt, referaat, uurimistöö, loovtöö, essee), mis aitavad õpilasel omandada erinevaid töövõtteid ja saada kogemusi.

Kooli olulisemaks õppe- ja kasvatusesmärgiks on õpilastes põhikooli riiklikus õppekavas esitatud üldpädevuste kujunemine.

Üldpädevused on ainevaldkondade ja õppeainete ülesed pädevused, mis on olulised inimeseks ja kodanikuks kasvamisel. Üldpädevused kujunevad kõigi õppeainete kaudu ning tunni- ja koolivälises tegevuses. Üldpädevuste kujunemist jälgivad ja suunavad õpetajad omavahelises koostöös ning kooli ja kodu koostöös.

Õpilastes kujundatavad üldpädevused on:

1) **kultuuri- ja väärtuspädevus** – suutlikkus hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga, loodusega, oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandiga ning nüüdiskultuuri sündmustega; väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt; hinnata üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi, väärtustada inimlikku, kultuurilist ja looduslikku mitmekesisust; teadvustada oma väärtushinnanguid;

2) **sotsiaalne ja kodanikupädevus** – suutlikkus ennast teostada; toimida aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut ja Eesti riiklikku iseseisvust; teada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja norme; austada erinevate keskkondade reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust, religioonide ja rahvaste omapära; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel;

3) **enesemääratluspädevus** – suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; analüüsida oma käitumist erinevates olukordades; käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise; lahendada suhtlemisprobleeme;

4) **õpipädevus** – suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida õppimiseks, hobideks, tervisekäitumiseks ja karjäärivalikuteks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpituga; analüüsida oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasise õppimise vajadusi;

5) **suhtluspädevus** – suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada nii emakeeles kui ka võõrkeeltes, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ja väljendusrikast keelt ning

kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi;

6) **matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus** – suutlikkus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid, meetodeid koolis ja igapäevaelus; suutlikkus kirjeldada ümbritsevat maailma loodusteaduslike mudelite ja mõõtmisvahendite abil ning teha tõenduspõhiseid otsuseid; mõista loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ja piiranguid; kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt;

7) **ettevõtlikkuspädevus** – suutlikkus ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aidata kaasa probleemide lahendamisele; seada eesmärgid, koostada plaane, neid tutvustada ja ellu viia; korraldada ühistegevusi ja neist osa võtta, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest; reageerida loovalt, uuendusmeelselt ja paindlikult muutustele; võtta arukaid riske; rakendada finantskirjaoskust;

8) **digipädevus** – suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvus ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

Üldpädevuste kujundamisel järgitakse järgmisi põhimõtteid:

- üldpädevused on ainevaldkondade ja õppeainete ülesed pädevused, mis on olulised inimeseks ja kodanikuks kasvamisel;
- üldpädevused kujunevad kõigi õppeainete kaudu ning tunni- ja koolivälises tegevuses;
- üldpädevuste kujunemist jälgivad ja suunavad õpetajad omavahelises koostöös ning kooli ja kodu koostöös.

Üldpädevused realiseeruvad kogu koolipere tegevuse ning õppekeskkonna kujundamise kaudu. Alates 1993. a kuulub Ülenurme Gümnaasium tervist edendavate koolide hulka ja 2019. a liitus Liikuma Kutsuva Kooli võrgustikuga ning pöörab erilist tähelepanu tervisekäitumise kujundamisele. Kool on Pierre de Coubertini koolide ja UNESCO ühendkoolide liige, osaleb konverentsidel ja rahvusvahelistel noortefoorumitel.

Õppekava rakendamist toetavad ühistegevused on koolisisesed õppepäevad, külalistunnid, õppekäigud, näitused. Traditsioonilised ülekoolilised üritused: õpilasuurimusi tutvustavad üritused, ainenädalad, muusika- ja spordipeod, spordi- ja orienteerumispäevad, laagrid, rahvusvahelised kooli olümpiamängud, kooli ja valla hariduselu aastapäevade tähistamine. Erinevate tähtpäevadega seotud üritused: kooliaasta ava-, lõpu- ja vabariigi aastapäeva aktused, jõulukontsert- jumalateenistus ja jõulupidu.

Läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade lõimingu vahendiks ning neid arvestatakse koolikeskkonna kujundamisel. Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas tähtsustatud valdkondi ning võimaldavad luua ettekujutuse ühiskonna kui terviku arengust, toetades õpilase suutlikkust oma teadmisi erinevates olukordades rakendada.

Läbivate teemade õpe realiseerub eelkõige:

- 1) õppekeskkonna korralduses – kooli vaimse, sotsiaalse ja füüsilise õppekeskkonna kujundamisel arvestatakse läbivate teemade sisu ja eesmärgi;
- 2) aineõppes – läbivatest teemadest lähtudes tuuakse aineõppesse sobivad teemakäsitlemised, näited ja meetodid, viiakse koos läbi ainetüleseid, klassidevahelisi ja ülekoolilisi projekte. Õppeainete roll läbiva teema õppes on lähtuvalt õppeaine taotlustest ja õppesisust erinev, olenevalt sellest, kui tihe on ainevaldkonna seos läbiva teemaga;
- 3) valikainete valikul – valikained toetavad läbivate teemade taotlusi;
- 4) läbivatest teemadest lähtuvas või õppeaineid lõimivas loovtöös – õpilased võivad läbivast teemast lähtuda selle loovtöö valikul, mida tehakse kas iseseisvalt või rühmatöona;
- 5) korraldades võimaluse korral koostöös kooli pidaja, paikkonna asutuste ja ettevõtete, teiste õppe- ja kultuuriasutuste ning kodanikuühendustega klassiväliselt õppetegevust ja huviringide tegevust ning osaledes maakondlikes, üle-eestilistes ja rahvusvahelistes projektides.

Õpetuses ja kasvatuses käsitletavat läbivat teemat on:

- 1) **elukestev õpe ja karjääri kujundamine** – taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja tööalaseid valikuid;
- 2) **keskkond ja jätkusuutlik areng** – taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustades jätkusuutlikkust, on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele;

3) **kodanikualgatus ja ettevõtlikkus** – taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele;

4) **kultuuriline identiteet** – taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis;

5) **teabekeskond ja meediakasutus** – taotletakse õpilase kujunemist teadlikuks ja analüüsivaks inimeseks, kes tajub ja teadvustab adekvaatselt ümbritsevat teabekeskkonda, suudab meediamaailma sisu ja allikaid kriitiliselt analüüsida ja kasutada, tunnustab autorlust, oskab luua kvaliteetset meediasisu, arvestades oma eesmärgi ja ühiskonnas omaksvõetud suhtlemise norme, ning toimib turvaliselt ja vastutab oma käitumise eest end ümbritsevas teabekeskkonnas;

6) **tehnoloogia ja innovatsioon** – taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas;

7) **tervis ja ohutus** – taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele;

8) **väärtused ja kõlblus** – taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Läbivate teemade käsitlemise rakendamise viisid on kirjeldatud kooli õppekava ainevaldkonna kavades sinna kuuluvate õppeainete kohta tervikuna.

2. Õppekorraldus, tunnijaotusplaan õppeaineti ja klassiti, sealhulgas põhikooli riikliku õppekava §15 lõikes 4 nimetatud tundide kasutamine, valikainete ja võõrkeelte valik, eesti keelest erinevate õppekeelte kasutamine õppeaineti, riiklikus õppekavas sätestatud

Õppeainete nimetustes või õppemahtudes tehtud erisused ja erisuste tegemise põhjendused

Põhikooli riiklikus õppekavas on järgmised ainevaldkonnad:

- 1) keel ja kirjandus;
- 2) kehaline kasvatus;
- 3) kunstained;
- 4) loodusained;
- 5) matemaatika;
- 6) sotsiaalsained;
- 7) tehnoloogia;
- 8) võõrkeeled.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 25 lõikes 2 on sätestatud põhikooli õpilase suurim lubatud nädala õppekoormus tundides. Põhikooli riikliku õppekava § 15 lõikes 3 on sätestatud põhikooli kohustuslike õppeainete nädalatundide arv. Tulenevalt põhikooli riiklikus õppekavas esitatud kohustuslikest nädalatundide arvust ning lubatud vabast tunniressursist, mis jääb kohustusliku ja maksimaalselt lubatu vahele, on koostatud tunnijaotusplaan.

Ained	Klassid											
	1.	2.	3.	I KA	4.	5.	6.	II KA	7.	8.	9.	III KA
1) eesti keel	6	7	6	19	5	3	3	11	2	2	2	6
2) kirjandus				0		2	2	4	2	2	2	6
3) A-võõrkeel			3	3	3	3	3	9	3	3	3	9
4) B-võõrkeel				0			3	3	3	3	3	9
5) matemaatika	3	3	4	10	4	4	5	13	5	4	4	13
6) loodusõpetus	1	1	1	3	2	2	3	7	2			2
7) geograafia				0				0	1	2	2	5
8) bioloogia				0				0	1	2	2	5
9) keemia				0				0		2	2	46
10) füüsika				0				0		2	2	4
11) ajalugu				0		1	2	3	2	2	2	6
12) inimeseõpetus		1	1	2	/1	1	1	2	1	1		2
13) ühiskonnaõpetus				0			1	1			2	2

14) muusika	2	2	2	6	2/1	2	1	4	1	1	1	3
15) kunst	2	1	2/1	4,5	1	1	1	3	1	1	1	3
16) tööõpetus, käsitöö ja kodundus, tehnoloogiaõpetus	1	2	1/2	4,5	1	2	2	5	2	2	1	5
18) kehaline kasvatus	3	2	3	8	3	3	2	8	2	2	2	6
Kohustuslik maht	18	19	23		21	24	29		28	31	31	
Vaba tunniressurss	2	4	2	8	4	4	1	10	2	1	1	4
Maksimaalne nädalakoormus	20	23	25	68	25	28	30	83	30	32	32	94

Vaba tunniressurssi kasutatakse:

1. juhendatud õppeks: individuaaltund, konsultatsioon, e-õpe ja õppekäik, mis on suunatud teadmiste ja oskuste omandamisele ning toimub õppekeskkonnas, milles osalevad nii õpilane kui ka õpetaja;
2. läbivate teemade käsitlemiseks;
3. järgmiste valikainete õppeks:

Valikained	Klassid											
	1.	2.	3.	I KA	4.	5.	6.	II KA	7.	8.	9.	III KA
Eesti keel	1	1				1						
Inglise keel			1		1	1						
Matemaatika		2	1		2	1					1	
Loodusõpetus	1											
Geograafia												
Bioloogia												
Ajalugu						1						
Muusika							1/		1/			
Inimeseõpetus												
Tööõpetus												
Informaatika		1			1				1			
Kehaline kasvatus												
Üldkehaline ettevalmistus							/1		/1			

Ülenurme Gümnaasiumi põhikooli osas on valikuteks muusika-, reaalsuund ning spordi- ja terviseedenduslik suund. Muusikasuuna valikaineteks on koorimuusika ja plokkflööt. Spordisuuna valikaineks on üldkehaline ettevalmistus, toetatakse terviklikku füüsilist arengut, et õpilastel tekiks mitmekülgsed oskused liikuda eri tingimustes ja keskkondades.

Reaalsuunaga klassis on alates 2. klassist lisaks kohustuslikele matemaatika nädalatundidele lisa- või rühmatunnid matemaatikas ja aineriing robotikas.

I, II ja III kooliastmes arendatakse digipädevusi, õpitakse erinevaid programmeerimisega seotud eakohaseid programme, tehakse loogika- ja nuputamisülesandeid.

I-III kooliastmes vaba tunniressursi kasutamine võimaldab aineõpetajal õpitulemuste saavutamiseks vajalike meetodite valiku kaudu pöörata süvendatud tähelepanu üld- ja valdkonnapädevuste saavutamisele ning digitaalsete võimaluste rakendamisele õppetöös.

Lisatundidega ei kaasne riiklikus õppekavas esitatud õpitulemustele ja õppesisule täiendavaid õpitulemusi ja õppesisu.

A-võõrkeelena õpetatakse põhikoolis inglise või saksa keelt, B-võõrkeelena saab õpilane valida inglise, saksa või vene keele.

Vastavalt „Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse” § 17 lõikele 4 arvestab kooli õppekava välist õppimist või tegevust koolis õpetatava osana. Põhikoolis arvestatakse samal haridustasemel või kõrgemal tasemel omandatud. On oluline, et mujal õpitu oleks sisuliselt sobiv õppekavaga, mille järgi õpilane koolis õpib. Kooli õppekavavälise õppe või tegevuse arvestamisel loetakse tulemused samaväärseks õppekava läbimisel saavutatud õpitulemustega.

Liikluskasvatus

Kooli poolt läbiviidav liikluskasvatus toimub vastavalt ja kooskõlas Vabariigi Valitsuse 20.10.2011. a määrusega nr 136 „Laste liikluskasvatuse kord“.

Vastavalt „Liiklusseadusele“ on liikluskasvatuse eesmärk kujundada üksteisega arvestavaid liiklejaid, kellel on:

- 1) ohutu liiklemise harjumused ja kes tajuvad liikluskeskkonda ning hoiduvad käitumast teisi liiklejaid ohustavalt ja liiklust takistavalt;
- 2) teadmised ja oskused, mis toetavad nende enda ja teiste liiklejate toimetulekut ja ohutust mitmesugustes liiklusolukordades nii jalakäija, sõitja kui ka juhina.

I kooliastme lõpuks õpilane:

- Teab hädaabi numbrit (112), oskab ohust teatada;
- Oskab kirjeldada ohtusid oma kooliteel, põhjendada ning selgitada ohtude vältimist kooliteel;
- Oskab kasutada ohutust tagavaid kaitsevahendeid, sh helkur, turvavöö, jalgratturikiiver, põlve ning küünarnuki kaitsed, vajadusel ujumisrõngast, päästevesti;
- Oskab käituda ühissõidukeis, siseneda, väljuda ning ohutult sõiduteed ületada;
- Oskab valida jalgrattaga, rulaga, rulluisukudega sõitmiseks ohutut kohta;
- Oskab ohutult liikuda/liigelda märjal, libedal, lumisel teel;
- Oskab valida tee, sh raudtee ületamiseks kõige ohutumat kohta; peatuda, kuulata, vaadata ning ohutuses veendununa sõidutee ületada;
- Oskab määrata sõidukite liikumise suunda ning hinnata liikumise kiirust;
- Oskab eristada valet/ohtlikku liikluskäitumist õigest/ohutust käitumisest;
- tunneb/ teab/ mõistab liikluseeskirja nõudeid jalakäijale, juhile (jalgratturile).

II kooliastme lõpuks õpilane:

- Oskab ohust kiiresti ja korrektselt teatada;
- Oskab kasutada ohutust tagavaid kaitsevahendeid, sh helkur, turvavöö, jalgratturi-, mopeedijuhkiiver, põlve ning küünarnuki kaitsed;
- Oskab käituda ühissõidukeis, siseneda, väljuda ning sõiduteed ületada;

- Oskab hinnata sõidukite liikumissuunda, -kiirust ja kaugust;
- Oskab valida tee sh raudtee ületamiseks kõige ohutumat kohta;
- Oskab hinnata sõiduki liikumiskiirust ja määrata vahemaid;
- Tunneb/teab/mõistab liikluseeskirja nõudeid jalakäijale, juhile (jalgratturile);
- Oskab leida informatsiooni ja lisamaterjali ohutuslaste teemakäsitluste kohta;
- Oskab kaardistada ohtlikud kohad kooliteel, kirjeldab ohtu ja kuidas ohtu vältida.

III kooliastme lõpuks õpilane:

- Väärtustab ohutust, arvestab kaasliiklejatega ning on seaduskuulekas;
- Oskab ohust teatada ja hinnata ohuolukorda;
- Oskab vaatluse teel hinnata helkuri peegelduvuse omadusi;
- Oskab kasutada ohutust tagavaid kaitsevahendeid, sh helkur, turvavöö, jalgratturi- ja mootorratturi kiiver, põlve ning küünarnuki kaitsed;
- Teab ja tunneb nõudeid jalgratturile ja mopeedijuhile ning oskab vastavalt nõuetele käituda;
- Oskab kaardil tähistada ohtlikud kohad kooliteel ja valida ohutuma teekonna sihtpunkti jõudmiseks;
- Kirjeldab ohutu teekonna valiku põhimõtteid;
- Mõistab liikluseeskirja nõudeid jalakäijale, juhile (jalgratturile, mopeedijuhile);
- On teadlik ohutuslastest kampaaniatest ning annab hinnangu ajas muutuvate hoiakute kujunemise kohta;
- Oskab leida informatsiooni ja võrrelda Eesti (liiklus)ohutuslast olukorda teiste riikidega.

Liikluskasvatus koolis toimub kooli õppekava ja üldtööplaani alusel. Ainekavades määratletakse liikluskasvatuse detailiseeritud teemad, mida käsitletakse integreerituna ainetundides. Koolivälised liiklusalased üritused kavandatakse kooli üldtööplaanis.

9. klasside õpilased osalevad noorte riskivältimise koolitusel, mille eesmärk on panna noori mõtlema ennast ja teisi säästvatele käitumishoiakutele liikluses. Koolitusel käsitletavad teemad on järgmised: sõitja sõidukis ja grupikäitumine; alkoholi- ja narkojoove; sekkumisjulgus ja -oskus; alkoholi tarvitanud ja joobes juhi sõidukis sõitmine; grupikäitumise mõjul turvavöö mittekinnitamine; juhi segamine; juhtimisõigusega sõiduki juhtimine, kergliikuriga liiklemise reeglid ja ohud. Kasutatav metoodika loengus: grupitööd, probleemülesannete lahendamine, arutelud, videoanalüüs, praktilised ülesanded.

3. Õppekeskkonna mitmekesistamiseks kavandatud tegevused, sh õppekava rakendamist toetavad tegevused, õppekäigud ja muu taoline;

Õppetööd korraldatakse ka väljaspool kooli ruume: kooliõues, looduses, muuseumides, arhiivides, keskkonnahariduskeskustes, ettevõtetes ja asutustes ning virtuaalses õppekeskkonnas.

Loodusaineid õpitakse erinevatel õppekäikudel ja õppeprogrammides:

„Metsakooslused” , „Loomade tegevusjäljed Tiksoja rajal”, „Uurime ja avastame I”. 1. - 3. klassides toimuvad erinevate talude ja mahekeskuste külastused (nt. „Talu ja loomad” talukülastus, Eesti Maaülikooli mahekeskuse mahepeenarde programm, Viinamärdi talu piimalammaste programm).

II kooliastmes käiakse järgmistel õppekäikudel: „Elu läbi mikroskoobi”, „Vee-elustik Emajõe ääres”, Võnnu mahetalu mahemunade programm, rabamatk.

III kooliastmes toimuvad järgmised õppeprogrammid: „Eesti maavarad“, „Kalad“, „Kahepaiksed ja nende kaitse“, õppeprogramm „Roomajad“, õppeprogramm „Teod ja karbid“, õppeprogramm „Ämblikud“.

4. III kooliastme loovtöö temaatika valiku, juhendamise, töö koostamise ja hindamise kord.

Põhikooli lõpetamise tingimuseks on, et õpilane on kolmandas kooliastmes sooritanud loovtöö, mis lähtub läbivatest teemadest või on õppeaineid lõimiv ning tähendab uurimust, projekti, kunstitööd või muud taolist.

Loovtöö on õpilase kavandatud, teostatud ja esitletud töö, mis on teostatud juhendamisel. Loovtöö järgib esteetilisi ja eetilisi väärtusi ning tal on füüsiline väljund, mis on teistele esitletav. Loovtöö tegemist ja sooritamist koordineerib õppenõustaja loov- ja uurimistööde alal, kaasates vajadusel kooli töötajaid. Loovtöö sooritatakse 8. klassis. Mõjuval põhjusel võib loovtööd sooritada ka muul ajal (näiteks 7. või 9. klassis).

4.1. Loovtöö olemus ja eesmärgid

Põhikooli riiklikus õppekavas on loovtööde korraldus kirjas järgmiselt: III kooliastmes korraldab põhikool õpilastele läbivatest teemadest lähtuva või õppeaineid lõimiva loovtöö, milleks on uurimus, projekt, kunstitöö või muu taoline. Loovtöö temaatika valib kool, täpsema teema valiku

teevad õpilased. Loovtööd võib teha nii individuaalselt kui ka kollektiivselt. Loovtöö korraldust kirjeldatakse kooli õppekavas.

Ülenurme Gümnaasiumi õppekava alusel on paika pandud loovtööde üldsätted ja korraldamise põhimõtted:

- põhikooli lõpetamise tingimus on kolmandas kooliastmes sooritatud läbivatest teemadest lähtuv või õppeaineid lõimiv loovtöö;
- loovtöö teema kantakse põhikooli lõputunnistusele;
- õpilase loovtöö kirjalik osa säilitatakse Ülenurme Gümnaasiumi serveris;
- loovtöö tehakse üldjuhul 8. klassis;
- loovtööks võib olla uurimus, projekt, kirjandus-, muusika-, kunstiteos või käsitöö;
- loovtööd võib teha nii individuaalselt kui ka kollektiivselt (reeglina kuni 3 liiget). Mitme õpilase panus peab olema selgelt näidatud ja eristatav. Rühmatööna sooritatud loovtöö esitatakse komisjonile ühes kirjalikus variandis;
- loovtööde klassisisese korralduse koordineerija on 8. klassi klassijuhataja;
- lennupõhiselt tegeleb loovtööde koordineerimise ja õpetajate toetamisega õppenõustaja.

4.2. Loovtöö eesmärk

Loovtöö eesmärk on pakkuda õpilasele võimetekohast huvidest lähtuvat eneseteostuse võimalust ning toetada:

- õpilase kujunemist loovaks ning mitmekülgseks isiksuseks;
- õpilase tervikliku maailmapildi ja loomingulise algatusvõime ja loova eneseväljendusoskuse kujunemist ning aidata kaasa uute ideede tekkimisele ja teostamisele õppeainete lõimumise ja loovtöö protsessi kaudu;
- õpimotivatsiooni, eneserefleksiooni ja kriitilise mõtlemise kujunemist;
- õpilast tema võimete paremal tundmaõppimisel, mis aitaks teha valikuid järgnevateks õpinguteks;
- üldpädevuste kujunemist.

Loovtöö võib lugeda sooritatuks, kui õpilane on osalenud ja saavutanud märkimisväärse koha üleriigilisel või rahvusvahelisel õpilasuurimistööde konkursil (näiteks Archimedese Eesti õpilaste teadustööde riiklik konkurss jne).

4.3. Loovtöö etapid ja ajakava

Loovtöö esitletakse üldjuhul 8. klassis. Loovtöid esitletakse üldjuhul kolm korda õppeaasta vältel. Kui õpilase töö peaks varem valmima on võimalus tööd esitleda varem kokkulepitud kuupäeval. Loovtöö kirjaliku osa esitamise tähtaeg (reeglina PDF-vormingus) on seitse päeva enne esitlemist. Loovtöö esitatakse juhendajale, kes edastab selle õppenõustajale.

1) Loovtöö teema valik ja ajakava koostamine

Loovtöö teema valikul arvestatakse õpilase enda huvidega, klassijuhataja soovitude ja aineõpetaja ettepanekutega.

Teemavaliku lihtsustamiseks:

- esitavad Ülenurme Gümnaasiumi aineõpetajad ja töötajad õppenõustajale kaks loovtöö teemat;
- võib õpilane eelneval kokkuleppel juhendajaga välja pakkuda oma teema.

7. klassi õpilane osaleb 8. klasside loovtööde esitlusel ning õppeaasta viimasel trimestril valivad 7. klassi õpilased endale loovtöö juhendaja ja teema. Täpsema teemavaliku teevad õpilased individuaalselt või rühmas (reeglina kuni 3 liiget) hiljemalt 8. klassi jooksva õppeaasta septembri teise nädala viimaseks päevaks. Teemavaliku põhjal täidab klassijuhataja loovtööde teemade tabeli. Loovtöö kirjutamise alguses on soovituslik koostada loovtöö tegemise ajakava.

Kui töö on rohkem kui üks autor peab õpilaste panus olema selgelt näidatud ja eristatav. Selleks peavad õpilased täitma loovtööde päevikut loovtöö protsessi vältel (Lisa 1).

2) Töö planeerimine, eesmärkide seadmine ja sissejuhatus

Pärast teema valimist ja ajakava koostamist pannakse paika esialgne loovtöö struktuur. Püstitatakse eesmärgid ja tulenevalt töö liigist uurimisküsimused või tööülesanded. Lisaks kirjutatakse sissejuhatus.

3) Teemakohase loovtöö materjali kogumine

Õpilane uurib õpetaja juhendamisel teemakohaseid materjale internetist, raamatukogust jm, küsitleb vajadusel teemaga seotud inimesi. Huvipakkuvate materjalide põhjal on soovitatav koostada allikmaterjalide nimekiri koos vajalike viidetega (autor, pealkiri, internetiaadress jm). Loovtööde puhul kogub õpilane vajalikke tööriistu, esemeid, valmistab tööpinda, konsulteerib oma ala spetsialistidega, valib sobivad töömeetodid. Õpilane koostab kirjanduse ülevaate peatüki, mis annab ülevaate selles valdkonnas varem tehtust ning annab tööle teoreetilise tausta.

4) Tööprotsessi läbimine ja kirjeldamine

Õpilane valmistab ette uurimuse või praktilise töö läbiviimise. Õpilane teeb oma loovtöö praktilist osa: valmistab toitu, maketti, õmbleb või koob riideid, loob kunstiteost, kirjutab muusikateost, loob õpilasfirmat, korraldab kontserti või filmiõhtut.

Uurimuse puhul korrastatakse vajalik kogutud allikmaterjal: sisestatakse küsitluslehtede sisu ja muud märkmed arvutisse. Sõnastatakse oma seisukohad ning kirjutatakse töö põhiosa valmis. Nii ettevalmistus kui ka läbiviimine dokumenteeritakse ning kirjutatakse lahti töö metoodika peatükis.

5) Tulemuste esitamine ja analüüs

Loovtöö tulemuste viimistlemine, analüüs ja arutelu. Tekkinud probleemide ja nende ületamise kirjeldamine

6) Kokkuvõtte, kasutatud kirjandus ja lisad ning töö vormistamine

Loovtöö kokkuvõtte peaks kajastama peatükkide järeltõu ja andma vastuse sissejuhatuses püstitatud eesmärgile. Kasutatud kirjanduses loetletakse kõik allikad, mida töös on kasutatud. Lisas esitatakse illustreeriv materjal, mida ei ole otstarbekas töö põhiossa lisada, nt suuremõõtmelised fotod, skeemid, tabelid, tekstikoopiad jms. Lisadele tuleb tekstis viidata.

7) Töö viimistlemine

Loovtöö kirjalik osa tuleb vormistada arvutis. Tähelepanu tuleb pöörata teksti keelele ja stiilile: sõnastus peab olema selge ja korrektne, töös ei tohi olla õigekirjavigu. Töö peab olema vormistatud vastavalt ÜG õpilastööde vormistamise juhendile.

8) Loovtöö kaitsmine

Õpilane esitab lühikese kokkuvõtte oma tööst: tutvustab teemat, töö eesmärki, kasutatud materjale, üldistusi-järeldusi, milleni tööd koostades jõudis, kirjeldab tööprotsessi, räägib, mida ta tööd tehes õppis, vastab küsimustele jms. Kui töö on koostatud mitme õpilase poolt, siis osalevad kõik autorid kaitsmisel.

4.4. Erinevad loovtöö liigid ja nende struktuur

Loovtöö tähendab kas uurimust või praktilist tööd. Uurimuslik loovtöö eeldab kavandamist, materjali kogumist, analüüsimist/süsteematiseerimist, läbiviimist, üldistamist ning järelduste tegemist. Praktiline töö (projekt, kunstitöö või muu praktilist laadi töö) eeldab kavandamist, läbiviimist ja tagasisidestamist. Loovtöö liigist sõltub, milline on loovtöö struktuur ning millistest osades töö koosneb.

4.4.1. Uurimuslik loovtöö

Uurimuslik loovtöö on õpilase või õpilaste valmistatud kirjalik töö, mis koosneb kavandamisest, uuringust ja kirjalikust vormistamisest juhendaja poolt suunatud protsessis.

Uurimusliku loovtöö eesmärk on saada täpsemat teavet uuritava teema kohta ning leida olulistele küsimustele vastuseid. Samuti aitab töö kirjutamine kaasa oskusele oma mõtteid edasi anda loogiliselt nii kõnes kui kirjas.

Töö kirjutamine annab õpilastele esimese iseseisva uurimusliku töö kogemuse ning võimaluse tegeleda huvipakkuvate teemade ja probleemidega kas individuaalselt või koostöös kaasõpilastega.

Uurimuslikus loovtöös õpilane:

- püstitab uurimisküsimused;
- tutvub teoreetilise taustaga;
- valib meetoodika;
- viib läbi uurimuse;
- kirjeldab tulemusi;
- teeb tulemuste põhjal järeldused ja kokkuvõtte;
- esitab kasutatud allikate loetelu ja vajadusel lisad;
- koostab esitluse ja esitleb oma tööd.

Uurimuslik loovtöö on algupärane, objektiivne ja süsteemne ning uurimuse tulemused on tõendatavad, mõtestatud ja selgitatud. Töö kajastab õpilase uurimistulemusi ja seisukohti ning ei piirdu üksnes refereerimisega.

4.4.2. Praktiline töö

Praktilise töö on õpilase või õpilaste valmistatud töö. Praktiline töö koosneb kirjalikust ülevaatest ning praktilise osa kavandamisest, valmistamisest või läbi viimisest ning töö sisu kirjalikust vormistamisest juhendaja poolt suunatud protsessis.

Praktiline töö võib olla õpilase või õpilaste loodud:

- teos – eeldab teose kavandamist, valmistamist ning eneseanalüüsi kirjutamist. Teos võib olla muusikaline, kirjanduslik või kunstiline looming, näiteks film, maal, kunstiteos, luulekogu, proosapala, muusikateos jne, aga ka mõni ese. Kavandamise

kirjeldus peab sisaldama aja- ja materjalikulu arvestust, maksumust ning teostuse kirjelduses vajalike töö- ja ohutusvõtete kirjeldusi. Loovtöö teosena tegemine sisaldab innovaatilisi ideid, on eneseteostusrõõmu pakkuv ja silmaringi avardav.

- projekt – kindla eesmärgi ja ulatusega terviklik töö(ülesanne) vm ettevõtmine. Projekt algab kirjalikult vormistatud kavandamisest, millele järgnevad projekti läbiviimine, tulemuse kirjeldamine ning projekti analüüs. Projektiks võib olla näiteks kontserdi, võistluse, teemapäeva, õppekäigu, konverentsi, näituse vms korraldamine. Projekt pakub hea võimaluse valitud teemadel viia ellu oma ideid üksi või koos kaaslastega. Projekt annab korraldamiskogemuse, juhtimis- ja meeskonnatöö kogemuse, algteadmisi eelarve koostamisest ja veel palju teisi elus toimetulekuks tarvilikke kogemusi. Projekti võib kaasata ka erinevaid loovtöö liike olenevalt projekti teemast, näiteks lühiuurimust, erinevaid õpilaste esinemisi, esitlusi, näituste korraldamist jm;
- õpilasfirma – idee leidmine, juhtide ja nime valimine, äriplaani koostamine, õpilasfirma registreerimine, õpilasfirma tegutsemine, õpilasfirma lõpetamine ja lõpparuande koostamine, õpilasfirma esitlus;
- tehnoloogiline lahendus – infotehnoloogiline, arhitektuurne jms tehnoloogiline lahendus nagu veebilehekülg, arvutimäng, õppekeskkond;
- õppematerjal – töölehed, õppemängud, audio-, audiovisuaalne ja/või elektrooniline õppematerjal, ülesannete, tekstide, temaatiliste piltide kogu jms.

Õppeaasta jooksul praktilise tööna läbiviidud loovtöö peab olema jäädvustatud (foto, filmilõik, jne). Jäädvustus tuleb lisada loovtööle. Loovtöö täpne sisu ja vorm sõltub valitud töö teemast ja formaadist. Õpilasuurimuse ja praktilise töö kirjaliku osa ülesehitus on välja toodud joonisel 1.

Õpilasuurimus

Praktiline töö

tiitelleht

sisukord

sissejuhatus

teoreetilise tausta ülevaade

metoodika

planeerimine

tulemused

tööprotsessi kirjeldus

arutelu

eneseanalüüs

kokkuvõte

kasutatud kirjandus

lisad (vajadusel)

Joonis 1. Töö ülesehituse lihtsustatud skeem

Tööprotsessi kirjeldamisel on oluline, et esitatakse täpne ülevaade tegeliku töö sisust ja mahust, kuivõrd see peegeldab õpilase sisulist panust töösse. Tööprotsessi kirjelduses on vajalik kirjeldada ka tööjaotust kui tööd koostab kaks või rohkem õpilast. Loovtööle lisatakse vajadusel juurde lisana loovtöö päevik.

4.5.1. Tiitelleht

Tiitellehelt selguvad töö kohta järgmised andmed:

- õppeasutus, kus töö on valminud;
- autori nimi;
- klass;
- töö pealkiri ja liik (uurimistöö, praktiline töö vm);
- juhendaja ees- ja perekonnanimi;

- töö valmimiskoht;
- aastaarv.

Tiitellehe iga element paikneb omaette real, koht ja aastaarv võivad olla ka samal real, kuid koma nende vahele ei panda. Töö pealkiri peaks asuma lehekülje keskel.

4.5.2. Sisukord

Tööl on tekstitöötlusprogrammiga automaatselt koostatud sisukord, mis näitab ära töö struktuuri - sisaldab iga alaosa täpse pealkirja ja vastava lehekülje numbri. Sisukorra liigendus pealkirjadeks ja alapealkirjadeks peab vastama töös kasutatud liigendusele.

- Kõik leheküljed on nummerdatud ühtsesse numeratsiooni.
- Tiitellehele numbrit ei kirjutata.
- Alajaotus “sisukord” ei ole sisukorras esindatud.

4.5.3. Sissejuhatus

Sissejuhatus koosneb järgmistest osadest:

- teema valiku põhjendus – olulisus, tähelepanekud, probleemid või muud põhjused, mis ajendasid antud teemat uurima ning oma huvi või seos selle valdkonnaga;
- teematutvustus - kirjeldada lühidalt ja sissejuhatavalt antud valdkonda;
- loovtöö eesmärk (eesmärgid) – mida tööga soovitakse teada saada või saavutada, peaks välja kasvama teema valiku põhjendusest;
- tööülesanded – konkreetsed tegevused (meetodid) töö valmimiseks ja seatud eesmärkide saavutamiseks
- töö ülesehituse tutvustus – millistesse peatükkidesse töö jaguneb ja nende sisu lühitutvustus.

Sissejuhatuse soovituslik pikkus on kuni üks lehekülg.

4.5.4. Teoreetiline taust

Kirjanduse ülevaates põhjendatakse vajadusel probleemi valikut või uurimuse objekti erinevatest kirjandusallikatest kogutud info abil. Loovtöös eelistatakse eelkõige teaduslikke allikaid, seepärast on oluline täpsus, kontrollitavus ja objektiivsus. Kõik töös toodud faktid ja seisukohad peavad olema korrektselt viidatud. Viidata tuleb kõikidele väidetele, mis ei kuulu kirjatöö autorile – kui neid nõudeid ei täideta, on tegu plagiaadi ehk teiste autorite töö varastamisega.

4.5.5. Tööprotsessi kirjeldus

Õpilasuurimuse metoodika peatükist selgub, mida (keda) ja kuidas uuriti, millist uurimismeetodit kasutati ja miks, kuidas uurimus on üles ehitatud ja kuidas uuring läbi viidud. Metoodika osa peaks sisaldama järgnevaid andmeid:

- uuritavad või valim – valimi koostamise põhimõtteid, valimi suurus, demograafilised andmed jm;
- mõõtevahendid (küsimustikud, katsed jm) – kasutatud mõõtevahendite kirjeldus, koostamise põhimõtted;
- protseduur – lühiülevaade töö läbiviimisest;
- andmetöötluse põhimõtted ja kasutatavad meetodid.

Praktilise töö tööprotsessi kirjelduses peab kajastuma töö planeerimine, vajadusel kavand, vajalike töövõtete kirjeldus jne ning töö läbiviimise kirjeldus. Omaloominguliste tööde (nt muusikapala kirjutamine, video või filmi loomine, maalimine, meisterdamine) puhul tuleb loovtöös välja tuua allikad, mis on olnud inspiratsiooniks.

Kui töö on mitu autorit, kirjeldavad kõik autorid oma panust loovtöö koostamisel.

4.5.6. Tulemused

Antakse ülevaade kogutud andmetest ja nende analüüsist. Esitada tuleb kõik olulisemad tulemused - ka need, mis on hüpoteesidega vastuolus. Praktilise töö puhul tulemuste all kirjeldatakse valminud tööd. Tulemused ja arutelu võib esitada ka ühes peatükis. Kui tulemused ja arutelu on eraldi peatükid, siis saadud tulemuste tähenduse üle selles peatükis ei arutleta.

4.5.7. Arutelu/Eneseanalüüs

Selles peatükis tõlgendatakse saadud tulemusi. Tuuakse välja sarnasused ja erinevused töös saadud tulemuste ja kirjanduses esitatud andmete vahel ning pakutakse leitud sarnasustele/erinevustele põhjendusi või selgitusi. Näidatakse, kus ja kuidas tulemusi rakendada saab. Praktilise töö puhul analüüsitakse tehtud tööd, tööprotsessi käigus üles kerkinud probleeme ja nende lahendusi ning tuuakse välja õpikohad.

4.5.8. Kokkuvõte

Kokkuvõte algab sissejuhatuses esitatud teema valiku põhjendamise ja uuritava valdkonna lühikirjeldusega. Sellele järgnevad töö tulemused ja järeldused. Kokkuvõttes antakse hinnang oma tööle, lõpptulemusele ja arendamist vajavatele aspektidele, tuuakse esile kerkinud probleemid. Sissejuhatus ja kokkuvõte peaksid loogiliselt sobima ja moodustama omaette terviku. Kokkuvõttes ei tooda enam uusi, tekstis varem esitamata andmeid. Töö sissejuhatus ja kokkuvõte peaksid olema koostatud nii, et lugeja saaks neid lugedes ülevaate töös käsitletud probleemidest, töö ülesehitusest, teema käsitlemise üldisest käigust ja saadud tulemustest ilma töö põhiosa lugemata. Kokkuvõtte soovituslik pikkus on kuni üks lehekülg.

4.5.9. Kasutatud kirjandus

Kõik töös sisalduvad viited peavad olema ära toodud kasutatud kirjanduse loetelus ning vastupidi. Kasutatud kirjandus tuleb esitada tähestikulises järjekorras. Kirjes sisalduvad järgmised elemendid antud järjekorras:

- autori(te) nimi(ed);
- ilmumise aasta;
- pealkiri;
- kirjastamise aasta.

Kui autorit ei ole, siis on järjestamise aluseks pealkiri.

Elektroonilise dokumendi korral peavad kirjes kajastuma:

- teksti autor ja pealkiri;
- milline veebilehekülg;
- kodulehe külastamise kuupäev ning aadress.

4.5.10. Lisad

Kui tekib vajadus lisada loovtöösse materjali, mis põhiteksti ei mahtunud, paigutatakse see kasutatud kirjanduse loetelu järele. Lisadeks on materjalid, mis täiendavad põhiteksti, kuid mille

sidumine sellega pole otseselt vajalik. Näiteks paigutatakse lisadesse suuremahulised arvanded, tekstis olevate jooniste aluseks olnud tabelid, küsimustikud jne. Lisad tuleb pealkirjastada ja neile tekstis viidata. Rohkem kui ühe lisa puhul tuleb need nummerdada vastavalt tekstis viitamise järjekorrale. Iga lisa algab uuel lehelt. Lisa ülemisse vasakusse nurka kirjutatakse lisa number ja pealkiri. Lisad ja nende pealkirjad peavad kajastuma ka sisukorras.

4.6. Loovtöö protsessis osalejad ja nende ülesanded

Loovtööde valmimisprotsessis osalevad õpilane, juhendaja, õppenõustaja ja kaitsmiskomisjon. Järgnevates alapeatükkides on kirjeldatud iga osaleja rollid.

4.6.1. Õpilane

- valib omale sobiva teema ja juhendaja;
- tutvub loovtöö koostamise ja esitlemise juhendiga;
- koostab töö valmimise ajakava ja tegevusplaani;
- otsib koostöös juhendajaga teemakohased teabeallikad;
- täpsustab koos juhendajaga loovtöö teema ja sõnastab juhendaja abiga eesmärgi;
- annab perioodiliselt juhendajale aru töö käigust vastavalt kokkulepetele;
- vastutab töö koostamise ja esitatud andmete õigsuse eest (töös ei tohi esineda plagiaati);
- vormistab töö vastavalt Ülenurme Gümnaasiumi õpilastööde vormistamise ja viitamise juhendile;
- esitleb tööd komisjoni ees.

Õpilase kohustuseks on juhendajaga kontakti hoidmine ning juhendaja informeerimine võimalikest raskustest töö koostamisel.

4.6.2. Juhendaja

- pakub välja või aitab sõnastada õpilast huvitava õpilastöö teema;
- aitab püstitada töö eesmärgi ja kavandada töö ülesehitust;
- tutvustab õpilasele loovtöö korraldamise, vormistamise ja esitlemise juhendit ning jälgib töö vastavust sellele;
- abistab õpilast allikate valikul;

- toetab õpilast tööplaani ja ajakava koostamisel ning jälgib nende täitmist;
- toetab õpilast töö koostamisel ja annab vajadusel nõu;
- nõustab õpilast töö õnnestumiseks ja esitluse edukaks läbiviimiseks;
- esitab digitaalselt valmis kirjaliku töö õppenõustajale;
- hindab õpilase tööprotsessi.

Juhendaja ei ole töö autor ega toimetaja. Tema roll on juhtida tähelepanu töö sisulistele puudustele. Töö andmete ja viidete õigsuse ning vormistuse eest vastutab õpilane.

4.6.3. Klassijuhataja

- tutvustab varasemaid loovtöid klassijuhatajatunnis;
- tutvustab loovtöö liike ning erinevaid võimalusi nende käsitlemisel, loovtöö juhendit ning tähtaegu;
- toetab õpilast juhendaja ja teema leidmisel;
- toetab oma klassi õpilasi loovtöö koostamisel terve 8. klassi vältel, omades ülevaadet iga õpilase loovtöö edenemisest (vt lisa 2);
- koostöös juhendajaga annab õpilastele ülesandeid ja seab tähtaegu töö valmimise toetamiseks.

4.6.4. Õppenõustaja

- kogub loovtööde teemasid Ülenurme Gümnaasiumi aineõpetajatelt ja töötajatelt;
- korraldab loovtööde tutvustamisega seotud üritusi;
- korraldab loovtööde esitamisi ja esitlemisi, viib 7. klassis õpilasi 8. klassi loovtööde esitlustele;
- toetab klassijuhatajaid ja juhendajaid loovtööde tegemisel;
- omab ülevaadet lennu loovtöödest, juhendajatest ning sekkub probleemide korral;
- kontrollib pdf. failide korrektset olemasolu o-kettal.

4.6.5. Aineõpetaja

- tutvustab õpilastele ainetunnis oma loovtöö teemasid, võimalusi tema valdkonnas loovtöö teha ja varem tema juhendatud loovtöid;
- pakub õppenõustajale välja võimalikud loovtöö teemad.

4.7. Loovtöö vormistamise nõuded

Loovtöö vormistatakse õpilastööde üldiste vormistamise nõuete järgi (pt 4.10). Loovtöö soovituslik pikkus lisadeta on 10-15 lehekülge. Töö vormistatakse elektrooniliselt, salvestatakse esitamiseks pdf. dokumendina ja faili pealkiri esitatakse kujul töö pealkiri ja õpilase nimi.

1) Viitamine

Viitamine on vajalik selleks, et lugeja saaks vajaduse korral kirjapandut allikate järgi kontrollida. Tekstis olev viide juhib kirjutise lõpus oleva allikaloendi juurde, kust lugeja saab allika kohta täpsed bibliograafilised andmed. Viitamissüsteem peab olema kogu loovtöö ulatuses ühtne.

2) Tsiteerimine

Tsiteerimine on allikteksti sõnasõnaline, ühtlasi tähttäheeline esitamine. Tsitaati kasutatakse ainult neil juhtudel, kui on oluline edasi anda eeskätt sõnastust. Tsitaadina võib kasutada lauseosa, terviklikku lauset või lausest pikemaid tekstiosi.

3) Refereerimine

Teise autori teksti refereerimine tähendab selle omasõnalist kokkuvõtet ja olulise väljatoomist. Kõikidele võõrastele mõtetele, mis pole tulnud loovtöö autorilt, tuleb viidata.

4) Töö keel

Loovtöös kasutatakse korrektset eesti keelt, mis arvestab ÕS-is (Eesti õigekeelsussõnaraamatus) esitatud õigekirja põhimõtteid. Loovtöös kasutatakse üldiselt umbisikulist tegumoodi (nt *uuritakse, uuriti*) või vajadusel *mina*-vormi (nt *minu arvates, valisin*). *Mina*-vormi on lubatud kasutada enda valikute põhjendamisel, arvamuse avaldamisel ja analüüsimisel.

4.8. Loovtööde esitlemine

Loovtöö esitlemisele pääseb õpilane, kes on kokkulepitud ajaks üks nädal enne esitlemist esitanud juhendajale oma loovtöö. Loovtöö esitlusel osalevad komisjon, töö autor ja võimalusel juhendaja(d). Loovtöö esitlemise aeg on kuni 10 minutit ja koosneb järgmistest etappidest:

1. autori ettekanne (~5 minutit);
2. komisjoni ja kuulajate küsimustele vastamine;
3. juhendaja kokkuvõte.

Loovtöö esitlemisel õpilane:

- põhjendab teema valikut ja selgitab töö eesmärgi;
- tutvustab kasutatud meetodit või töövõtet;

- teeb töö tulemustest kokkuvõtte;
- vastab kuulajate küsimustele.

Esitlust on soovitatav näitlikustada stendiettekande, multimeedia, audiovisuaalsete jm vahenditega. Kui loovtöö tulemusel on valminud praktiline asi, tuleb see esitlusele võimalusel kaasa võtta.

Esineja riietus peab olema korrektne (ülikond, lips / tagasihoidlik kostüüm). Millelegi osutamisel tuleb kasutada pliiatsit. Loovtöö esitlejale annab sõna komisjoni esimees.

4.8.1. Esitluse protsess

Töö esitlemisel tutvustab komisjoni esimees esitlemise korda ja juhatab sisse esitluse. Esitluse järel saab esitleja võimaluse vastata komisjoni liikmete ja publiku küsimustele. Esitluse pidaja ehk loovtöö autor või autorid peab/peavad:

- jälgima etteantud aega;
- ühendama slaidi teksti ja oma kõne;
- kuulajate küsimustele vastama;
- kuulama juhendaja arvamust.

Kuulajate ja komisjoni küsimustele vastamise järel on viisakas kuulajaid tänada.

4.9. Hinnang loovtööle

Loovtööle ja selle esitlemisele annab koondhinnangu komisjon, kuhu kuulub ka õpilase juhendaja.

Hinnang antakse:

- töö sisule: töö vastavus teemale, seatud eesmärkide saavutamine, terminite ja keele korrektne kasutamine, töö ülesehitus; kunstitöö ning omaloomingulise kirjandus- või muusikateose puhul hinnatakse teose ideed, originaalsust ja teostamist, uute seoste loomise oskust; muusikateose esitamise puhul hinnatakse kunstilist teostust;
- loovtöö protsessile: õpilase algatusvõimet ja initsiatiivi loovtöö teema valimisel, ajakava järgimist, kokkulepetest kinnipidamist, ideederohkust, suhtlemisoskust;
- loovtöö vormistamisele;
- loovtöö esitlemisele: esitluse ülesehitus ja näitlikustamine.

Tööd hinnatakse skaalal arvestatud/mittearvestatud (A/MA).

4.10. Õpilastööde üldised vormistamise nõuded

- Õpilastööd esitatakse valgel paberil ühepoolsest formaadiga **A4** (210 x 297mm).
- Lehekülje üla-, alaserva ja paremasse serva jäetakse **2cm** ning vasaksserva **3cm**.
- Leheküljed nummerdatakse araabia numbritega alates tiitellehest (ka 1. lehekülg, mis jäetakse märkimata) ning muudetakse nähtavaks alates teisest leheküljest. Lehekülje number märgitakse alla paremale.
- Töö vormistatakse **reavahega 1,5**, erandiks on **tabelid, milles on reavahe 1,0**.
- Tekstitöötlus kasutatakse **Times New Roman 12 punkti**. Teksti värv on **must**, ilma taustata. Oluliste mõistete rõhutamiseks võib kasutada rasvast kirja (*Bold*). Võõrkeelsete sõnade ja väljendite puhul kasutatakse kaldkirja (*Italic*).
- Tähesuurused
 - Tavatekstil (*Normal*) **12 pt**.
 - Pealkirjadel (**Pealkiri (Heading) 1**) **16 pt ja rasvases kirjas**. Pealkirja järel **9 pt**.
 - Alapealkirjadel (**Pealkiri (Heading) 2**) **14 pt ja rasvases kirjas**. Alapealkirja järel **9 pt**.
 - Alapealkirjadel (**Pealkiri (Heading) 3**) **13 pt ja rasvases kirjas**. Alapealkirja järel **9 pt**.
- Tavatekst joondatakse mõlemasse serva **Rööpjoondus (Justified)**:
- Plokkstiilis taandrida ei jäeta, lõikude **vahel 6 pt**, pealkirjad vasakjoondusega.
- Ühtse vorminduse loomiseks kasutatakse stiile Normaal (*Normal*), Pealkiri 1 (*Heading 1*), Pealkiri 2 (*Heading 2*), Pealkiri 3 (*Heading 3*).

- Töö peatükid nummerdatakse läbivalt, välja arvatud sisukord, sissejuhatus, kokkuvõte, resüme, kasutatud kirjandus ja lisad. Pealkirja numbri järel on punkt. Pealkirja lõppu punkti ei panda.
- Iga uus peatükk algab uuel lehel. Iga alapeatükk eraldatakse eelnevast tekstist **ühe tühja reaga**.
- Kasutatud kirjandus tuleb esitada **tähestikulises järjekorras**.
- Joonised ja tabelid nummerdatakse vastavalt nende viitamise järjekorrale tekstis.

Kõigile joonistele ja tabelitele viidatakse tekstis.

- Tabelid
 - Igal tabelil on **pealkiri**.
 - Tabelid nummerdatakse jooksvalt kirjutise algusest lõpuni.
 - Tabelites on **reavahe 1,0**.
- Joonised (graafikud, fotod jm)
 - Kõrvuti olevad joonised peavad olema ühesuurused.
 - Joonised nummerdatakse jooksvalt kirjutise algusest lõpuni.
 - Joonisel (ka **foto** on joonis) on **allkiri**.

4.10.1. Õpilastööde tiitellehe, sisukorra, kasutatud kirjanduse ja lisade vormistamine

4.10.1.1. Tiitelleht

Tiitellehelt selguvad töö kohta järgmised andmed:

- õppeasutus, kus töö on valminud;
- autori nimi;
- klass;
- töö pealkiri ja liik (uurimistöö, praktiline töö, referaat vm);
- juhendaja ees- ja perekonnanimi;
- töö valmimiskoht;

- aastaarv.

Tiitellehe iga element paikneb omaette real, koht ja aastaarv võivad olla ka samal real, kuid koma nende vahele ei panda. Töö pealkiri peaks asuma lehekülje keskel, kirjasuurus 16 punkti ning rasvases kirjas. Ülejäänud elementidel kirjasuurus 14 punkti. (Lisa 1)

4.10.1.2. Sisukord

Tööl on tekstitöötlusprogrammiga **automaatselt** koostatud sisukord, mis näitab ära töö struktuuri - sisaldab iga alaosa täpse pealkirja ja vastava lehekülje numbrit. Sisukorra liigendus pealkirjadeks ja alapealkirjadeks peab vastama töös kasutatud liigendusele.

- Kõik leheküljed on nummerdatud ühtsesse numeratsiooni.
- Tiitellehele numbrit ei kirjutata.
- Alajaotus “sisukord” ei ole sisukorras esindatud.

4.10.1.3. Kasutatud kirjandus

Kõik töös sisalduvad viited peavad olema ära toodud kasutatud kirjanduse loetelus ning vastupidi. Kasutatud kirjandus tuleb esitada tähestikulises järjekorras. Kirjes sisalduvad järgmised elemendid antud järjekorras:

- autori(te) nimi(ed);
- ilmumise aasta;
- pealkiri;
- kirjastamise aasta.

Kui autorit ei ole, siis on järjestamise aluseks pealkiri.

Elektronilise dokumendi korral peavad kirjes kajastuma:

- teksti autor ja pealkiri;
- milline kodulehekülg;
- kodulehe külastamise kuupäev ning aadress.

Kasutatud kirjanduse vormistamisel lähtuda ühtsetest nõuetest (vt peatükk 6).

4.10.1.4. Lisad

Lisadesse paigutatakse materjalid, mis täiendavad põhiteksti, kuid mille sidumine sellega pole otseselt vajalik (nt suuremahulised arvandmed ja tabelid, kasutatud metoodiliste vahendite näidised (nt küsimustik) jne).

- Iga lisa algab uult leheküljelt.
- Lisad pealkirjastatakse.
- Iga lisa nummerdatakse araabia numbriga.
- Lisadele viidatakse tekstis.
- Lisa pealkiri peab langema kokku sisukorras oleva pealkirjaga.

4.11. Näitlikustava materjali vormistamine

Teksti illustreerimiseks kasutatakse tabelleid ja jooniseid. Kõik töös esinevad tabelid ja joonised pealkirjastatakse ning nummerdatakse tööd läbiva numeratsiooniga. Kui tabelis või joonisel olevad andmed või muu näitlikustav materjal on laenatud mujalt, tuleb lisada juurde viide. Jooniste ja tabelite koostamisel kasutatakse ühtset stiili ja värviskeemi.

4.11.1. Tabelid

Tabelile viidatakse tekstis. Selleks kasutatakse kas otsest viitamist (alljärgnev tabel 1 iseloomustab ...) või kaudset viitamist, märkides lause lõppu sulgudesse tabeli numbri (vt tabel 1, Tabel 1). Tabel ise lisatakse esimesel võimalusel pärast tekstis olevat esmast tekstiviidet. Juhul kui tabel ei asu tekstiviitega samal leheküljel viidatakse tekstis tabelile kujul (Tabel 1 lk 7).

Tabelid, mis ei ole otseselt seotud käsitletava teemaga või mis on suuremahulised paigutatakse lisadesse. Tabel on iseseisvalt loetav.

- Tabel joondatakse lehe vasakusse äärde.
- Igal tabelil on pealkiri, mis asub tabeli peal.
- Tabelid nummerdatakse jooksvalt kirjutise algusest lõpuni.
- Tabelis on reavahe 1,0.
- Tabelile märgitakse pealkiri vasakule joondatuna.
- Tabeli liigisõna ning järjekorranumber (Tabel 1, Tabel 2 jne) on rasvases kirjas ning eraldatud ülejäänud pealkirjast punktiga. Pealkirja lõppu punkti ei panda.
- Tabeli järele lisatakse üks tühi rida, selleks et tabel oleks muu teksti seest märgatav.

Tabel 1. Uuringus osalejate (n=66) jaotus

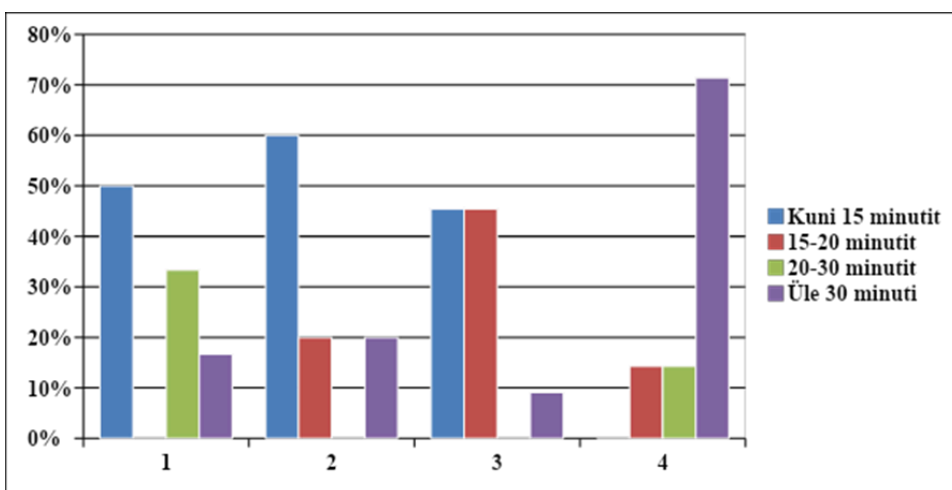
Sugu	Klass		Kokku
	9. klass	11. klass	
Tüdrukud	12	15	27
Poisid	21	18	39

4.11.2. Joonised

Kõik pildid, graafilised kujundid, aga ka geograafilised kaardid on joonised. Joonised peavad olema ühetähenduslikud ega tohi olla ülekoormatud liigse informatsiooniga. Joonis on iseseisvalt loetav.

Töösse lisatud joonised peavad olema tekstiga seotud ja neile viidatakse tekstis. Joonis paigutatakse pärast viidet võimalikult selle lähedale. Joonised, mis ei ole otseselt seotud käsitletava teemaga või mis on suuremahulised paigutatakse lisadesse.

- Joonis joondatakse lehe vasakusse äärde.
- Igal joonisel on allkiri, mis koosneb liigisõnast, numbrist ja pealkirjast. Joonise allkiri märgitakse vahetult joonise alla.
- Vajadusel tuleb joonisel olevaid tähiseid selgitada joonise väljas või tekstis.
- Joonised nummerdatakse jooksvalt kirjutise algusest lõpuni.
- Joonisel märgitakse allkiri vasakule joondatuna.
- Joonise liigisõna ning järjekorranumber (Joonis 1, Joonis 2) on rasvases kirjas ning eraldatud ülejäänud allkirjast punktiga. Pealkirja lõppu punkti ei panda.
- Joonise järele lisatakse üks tühi rida, selleks et joonise allkiri oleks muu teksti seest märgatav.

Joonis 1. Ühe ajalehenumbri lugemisele kuluv aeg klasside 6. klass (n=41) ja 9. klass (n=34)

järgi

Joonis 2. Roo-loorkull (Savisaar, 2008)

4.12. Viitamine õpilastöödes

Teiste autorite seisukohti või uurimistulemusi esitatakse tekstis refereeringu või tsitaadina. Viidata tuleb kõikidele väidetele, mis ei kuulu kirjatöö autorile – kui neid nõudeid ei täideta, on tegu plagiaadi ehk teiste autorite töö varastamisega. Viitamine aitab ka eristada, millised laused või väited on autori enda omad ning millised on teiste autorite omad. Viitama ei pea ainult üldtõdedele, näiteks Päike on meie päikesesüsteemi keskpunkt. Viitamine on vajalik selleks, et lugeja saaks vajaduse korral kirjapandut allikate järgi kontrollida. Tekstis olev viide juhib kirjutise lõpus oleva allikaloendi ehk kasutatud kirjanduse (Lisa 2) juurde, kust lugeja saab allika kohta täpsed bibliograafilised andmed. Vajadusel kasutatakse viitamisel lühendeid (Lisa 3).

Viitamissüsteem peab olema kogu töö ulatuses ühtne. Tekstiviitel ühelauselise viite puhul pannakse punkt pärast viidet, pikema viite puhul märgitakse punkt enne viidet.

4.12.1. Tsiteerimine

Tsiteerimine on allikteksti sõnasõnaline, ühtlasi tähttäheiline esitamine. Tsitaati kasutatakse ainult neil juhtudel, kui on oluline edasi anda eeskätt sõnastust. Tsitaadina võib kasutada lauseosa, terviklikku lauset või lausest pikemaid tekstiosi. Tsitaat pannakse jutumärkidesse ja näidatakse ka täpne lehekülg. Kui osa teksti on välja jäetud, asendatakse see kahe punktiga.

- Tamm märkis: „Õpetaja roll ühiskonnas on kasvanud“ (2000, lk 233).

Tsitaadi puhul, mis on kolm rida või rohkem, tuleks tsitaat vormistada eraldi taandega lõiguna ning kasutada tähesuurust 10 pt ja reavahega 1,0. Sellise tsitaadi puhul jutumärke ei panda.

- Euroopas sai mõiste „infoühiskond“ (*information society*) laialt tuntuks pärast seda, kui Martin Bangemann 1994. aastal esines ettekandega „Europe and the Global Information Society“ Euroopa Nõukogu istungil. Ta kirjutab:

See on revolutsioon, mis põhineb informatsioonil. Informatsioon omakorda on inimteadmiste väljendus. Tänapäeval võimaldab tehnoloogiline progress meil töödelda, säilitada, kätte saada ja edastada informatsiooni mistahes vormis – suulises, kirjalikus või visuaalses – hoolimata kaugusest, ajast või mahust. See revolutsioon lisab uusi võimalusi inimvõimetele ja loob ressursi, mis muudab meie koostöötamise ja -elamise viisi (lk 24).

Võõrkeelse allika puhul, kust tahetakse lisada tsitaati, tuleks antud tekstiosa ära tõlkida ning seda käsitleda kui refereeringut.

4.12.2. Refereerimine

Teise autori teksti refereerimine tähendab selle **omasõnalist tihendatud** kokkuvõtet ehk oma töö jaoks olulise informatsiooni väljatoomist. Referaat peab olema lühem kui algtekst. Refereerimine ei ole ainult lauses väikeste muudatuste tegemine vaid terve lause oma sõnadega ütlemine (vt Tabel 2).

Hennoste (2014, lk 75-76) sõnastab refereerimises põhieksimusi nii:

Alles peavad jääma terminid ja muud sisu täpseks edastamiseks vajalikud sõnad.

Millised on pisimuudatused, millega piirdumine viib plagiaadini? Nende lõplikku loendit pole olemas, siin on mõned olulised variandid:

– on asendatud vaid mõned grammatilised vormid paralleelvormidega

(raamatutes > raamatuis),

– on asendatud vaid mõned sõnad sünonüümidega (nt öeldised või sidesõnad),

– on jäetud üksnes mõned sõnad või väheolulised lauseosad välja,

– on muudetud ainult sõnajärge lausetes või lausete järjekorda,

– on üksnes liigendatud laused teisiti (nt pandud kaks lauset kokku üheks koos mõne väljajätte ja muudatusega).

Näide

Originaal	
<p>“Regulaarne söömine aitab ühelt poolt varustada organismi pidevalt vajamineva energiaga ning hoida veresuhkru kõikumise väiksema. Teisalt vähendavad normaalsed söögivahed võimalust toidukorra saabumisel haarata suure nälja tõttu esimese kättesaadava (tihti toitumise mõttes ka väheväärtusliku) toidu järele või süüa üle. See on ka üks põhjustest, miks süüa hommikusööki” (Pitsi, 2021).</p> <p>Pitsi, Tagli 2021. See, mida ja kuidas sööme, mõjutab ka meie vaimset tervist. Toitumine.ee. Kättesaadav: https://toitumine.ee/artiklid/see-mida-ja-kuidas-soome-mojutab-ka-meie-vaimset-tervist (11.09.2022).</p>	
Referaat	Plagiaat
<p>Regulaarsed toidukorrad, kuhu kuulub kindlasti ka hommikusöök, tagavad organismi energiaga varustatuse ja hoiavad veresuhkru taseme normi piires, vähendades soovi vahepeal midagi näksida.</p>	<p>Regulaarne söömine aitab varustada organismi vajamineva energiaga ja hoida veresuhkru kõikumise väiksema. Normaalsed söögivahed vähendavad võimalust toidukorra saabumisel haarata suure nälja tõttu esimese kättesaadava (tihti toitumise mõttes ka väheväärtusliku) toidu järele või süüa üle, mis on ka üks põhjustest, miks süüa hommikusööki.</p>

<p>Tekst lühem, samas olulised mõisted olemas: <i>regulaarne söömine, veresuhkur, energia, hommikusöök.</i></p>	<p>Ära jäetud: <i>ühelt poolt, pidevalt, teisalt</i></p> <p>Asendus sünonüümiga: <i>ning→ja, see→mis</i></p> <p>Sõnade järjekorra muutus: vähendavad normaalsed söögivahed→normaalsed söögivahed vähendavad</p> <p>Kaks lauset kokku pandud: <i>/.../ või süüa üle. See on ka üks /.../→ /.../või süüa üle. See on ka üks /.../</i></p>
--	---

Ulatuslikum refereering algab autori nime mainimisega ja lõpeb viitega kasutatud kirjandusele ja lisatakse ka allika täpne lehekülg. Ühelauselise refereeringu puhul paikneb viide lause lõpus enne punkti.

- Tamme arvates on kasvanud õpetaja roll ühiskonnas (2000, lk 18).

Kui refereeritakse mitu lõigu järjest ühest ja samast allikast, siis peab viide olema iga lõigu lõpus.

4.12.3. Viitamine tekstis

Ühe autoriga töö

Teksti kirjutatakse allika autori perekonnanimi, koma ja allika ilmumisaasta.

- Eestis on seni rakendatud vaid eelkõige elektronpostil baseeruvaid simulatsioonimänge, millest enamik käsitlevad ökoloogilisi või poliitilisi teemasid (Mardiste, 1999, lk 34).
- Kass (1996) näitas, et

Kahe autoriga töö

Pannakse kirja mõlemad autorid eraldades nende nimed kas koma või märgi & abil.

- Uurimusliku simulatsioonikeskkonnaga töötamise eesmärgiks on teatud kontseptuaalse mudeli koostamine (van Joolingen, de Jong, 1993, lk 275).
- Eelpooltoodust lähtuvalt taandub probleemide lahendamise oskuse määramine sageli eelkõige analüüsioskuste hindamisele (Whimbey & Lockhead, 1986, lk 324).
- Tamm ja Lill (2003, lk 234) näitasid, et
- Sarnast efekti on näidatud mitmetes töödes (Tamm ja Lill, 2000).

Kolme ja enama autoriga töö

Sellisel juhul kirjutatakse juba esimesel korral esimene autor ja mäрге *et al.* või jt.

- Arvutisimulatsioone võib pidada probleemide lahendamise oskuste arendamisel kõige efektiivsemateks õpiprogrammideks (Woodward *et al.*, 1988, lk 86).
- Selle loomiseks tuleb õppijal püstitada hüpoteese, kavandada katseid ja teha nendest saadud tulemuste alusel järeldusi (Peterson jt, 1987, lk 142).

Rohkem kui üks töö samalt autorilt (autoritelt)

Aastaarvud järjestatakse ajalooliselt.

- Sarnast efekti on näidatud mitmetes töödes (Kass, 1996, 1997, 2003).

Rohkem kui üks samal aastal välja antud töö ühelt autorilt (samadelt autoritelt)

Lisatakse aastaarvu järele täht a, b, c. Tähed pannakse vastavalt nende esinemise järjekorrale kasutatud kirjanduse loetelus ning kirjutatakse ka seal välja.

- Teiseks oluliseks eelduseks arvuti laialdasel õpiotstarbelisel rakendamisel oli arvuti graafilise töökeskkonna väljaarendamine (Taylor, 1980a, lk 54).
- Sarnast efekti on näidatud mitmetes töödes (Kass, 2003a, 2003b).

Ilma autorita töö

Viidatakse pealkirja järgi. Kui pealkiri on pikk, kirjutatakse välja selle kolm esimest sõna ning nende järel kolm punkti.

- Nõuded õpitavale ja õpikeskkonnale on toodud mitmetes dokumentides (Koolieelse lasteasutuse seadus, 2004; Põhikooli ja gümnaasiumi..., 2004).

Viide sekundaarses allikas olevale algupärasele allikale ehk teisesed viited.

- Nagu väidab Allen (1985, viidatud Chastain, 1998, lk 7 j) ...
- Varasemad uurimused (Kuusk, 1923, viidatud Tamm, 2000 j) näitasid, et ...

Isiklik informatsioon

Selliseid viiteid kasutatakse näiteks viidates kirja teel või telefoniga saadud informatsioonile, loengute märkmetele, elektronpostiteadetele või vestlusele. Viitamise kuuluvad järgmised elemendid: eesnimi, perekonnanimi ja aastaarv.

- (Turunen, 2003).
- Helena Turuse (2003) järgi....

Kui allikal pole võimalik leida aastaarvu, siis kasutatakse lühendit *s.a.*

- (Olümpiasümboolika, *s.a.*)
- (Kask, *s.a.*)

4.13.Viitamine kasutatud kirjanduses

4.13.1. Raamatud

Raamatu puhul on kirje osad:

1. raamatu autori(te), koostaja(te) või toimetaja(te) nimi (nimed);
2. ilmumisaasta;
3. pealkiri;
4. ilmumiskoht;
5. kirjastus või väljaandja.

Kui teasel on üks autor

Perekonnanimi, Eesnimi aasta. Raamatu pealkiri. Väljaandmiskoht: Kirjastuse nimi.

- Graf, Mati 2012. Impeeriumi lõpp ja Eesti taasiseseisvumine 1988-1991. Tallinn: Argo.

Kui teasel on mitu autorit

- Aarma, August; Ventsel, Vello 1996. Statistika teooria põhikursus. Tallinn: Külim.
- Fromkin, Victoria; Rodman, Robert 1983. An Introduction to Language (3rd ed.). London: Holt-Saunders.
- Eschholz, Paul; Rosa, Alfred; Clark, Virginia (Toim.) 1994. Language Awareness. New York: St. Martin's Press.

Kui autorit või koostajat ei ole märgitud: (teose pealkiri, aasta, koht: kirjastus)

- Loodusentsüklopeedia 2004. Tallinn: Avita.

4.13.2. Artikkel kogumikust

Kogumikel kirje osad on:

1. raamatu autori(te), koostaja(te) või toimetaja(te) nimi (nimed);

2. ilmumisaasta;
3. artikli pealkiri;
4. kogumiku tiiteltoimetaja(te) või koostaja(te) nimi (nimed);
5. kogumiku pealkiri kaldkirjas;
6. kogumiku ilmumiskoht ja väljaandja;
7. artikli alguse ja lõpu lehekülje number.

_Perekonnanim(ed), Eesnim(ed) aasta. Artikli pealkiri. Toimetaja perekonnanimi, eesnimi.
Kogumiku pealkiri. Ilmumiskoht: väljaandja, lk x-xx.

- Õim, Haldur 1976. Kas inimkeel on päritav? Mäger, Mart (Koost.). *Keel, mida me uurime*. Tallinn: Valgus, lk 158-161.

- Alamäe, Tiina; Visnapuu, Triinu; Mardo, Karin; Mäe, Andres; Zamfir, Alina D. 2012. Levansucrases of Pseudomonas bacteria: novel approaches for protein expression, assay of enzymes, fructooligosaccharides and heterooligofructans. Rauter, Amelia Pilar, Lindhorst, Thisbe K. (Toim). *Carbohydrate Chemistry Vol. 38*. Cambridge: Royal Society of Chemistry, lk 176-191.

4.13.3. Ajakirjades ja ajalehtedes ilmunud artiklid

Kirje osad on:

1. autori(te) nimi (nimed);
2. ilmumisaasta;
3. artikli pealkiri;
4. ajakirja või ajalehe nimi;
5. ajakirja aastakäik (volume), number (issue); ajalehe ilmumiskuupäev;
6. ajakirjaartikli alguse ja lõpu lehekülje number.

Ajaleheartiklid:

Perekonnanim(ed), Eesnim(ed) aasta. Artikli pealkiri. *Ajalehe nimi kaldkirjas*, kuupäev, lehekülg.

- Jõgi, Helmer 2000. Järeloomõtteid Lähte hariduskonverentsile. *Õpetajate leht*, 16.06, lk 8.
- Ronk, Anti 2003. Potter kaob poest paari nädalaga. *Eesti Päevaleht*, 24.10, lk 5.

Ajakirjaartiklid:

Perekonnanim(ed), Eesnim(ed) aasta. Artikli pealkiri. *Ajakirja pealkiri kaldkirjas*, number, lk numbrid x-xx.

- Kallas, Roman 2005. Hariduse silmakirjalikkus. *Haridus*, 1, lk 5-8.
- Saraceni, Mario 2003. The strange case of Dr Blair and Mr Bush: counting their words to solve a mystery. *English Today*, 19 (3), lk 3-13.

Asutuse poolt välja antud teos

- Eesti põhi- ja keskkhariduse riiklik õppekava 1996. Riigi Teataja. Tallinn: Vaba Maa, lk 65-69.
- Autoriõiguse seadus 2000. Riigi Teataja I osa, nr 16, art 109.

4.13.4. Elektroonilised[1] dokumendid (nt veebilehed)

Kui viidatakse artiklile, mis on saadud mõnest andmebaasist, kuid on avaldatud ka paber kandjal, siis viidatakse võimalusel nagu tavalisele paber kandjal informatsioonile.

Dokument, millel autor ja aasta olemas:

Kirje osad on:

1. autori(te) nimi (nimed);
2. ilmumisaasta;
3. artikli pealkiri;
4. väljaande nr, lk (kui on olemas);
5. aadress (**Töö kaitsmisele esitamisel tuleb hüperlink muuta mitteaktiivseks**);

6. külastamise kuupäev, kuu, aasta.

- Pedaste, Margus; Hallik, Kaido; Sarapuu, Tago 2002. Tiigriretk Eestimaal. TÜ Loodusteaduste didaktika lektoraat. Kättesaadav: <http://bio.edu.ee/matk/> (01.06.2007)

Dokument ilma autorita – (pealkiri, kui aastaarvu pole, siis *s.a.*)

Kirje osad on:

1. Alalehekülje pealkiri ja allika muud täpsemad andmed (kui on) aasta.
2. Leheküljenimi või teavikunimi.
3. Kättesaadav - nii pikk kui see ka poleks.
4. Kasutamise kuupäev sulgudes.

- Kolmanda laine feminism 2006. Vikipeedia. Kättesaadav: http://et.wikipedia.org/wiki/Kolmanda_laine_feminism (27.12.2006).

- Third-wave feminism 2017. Wikipedia. Kättesaadav: https://en.wikipedia.org/wiki/Third-wave_feminism (25.08.2017).

- Olümpiasümboolika *s.a.* Eesti Olümpiakomitee. Kättesaadav: <http://www.eok.ee/ol%C3%BCmpias%C3%BCmboolika> (25.08.2017).

- Mis on narkootikumid ja kuidas neid liigitatakse? *s.a.* Tervise Arengu Instituut. Kättesaadav: <https://www.narko.ee/mis-on-narkootikumid-ja-kuidas-neid-liigitatakse/> (18.06.2020).

Veebiajakirjad/ajalehed

Sarnaselt paberkandjal viitamisega, ajakirja või ajalehe nimi on kaldkirjas.

- Uusen, Kaire 2006. EMT ostis poole Rate.ee-st – *Postimees*, 05.04. Kättesaadav: <http://www.postimees.ee/060406/esileht/majandus/197203.php> (15.12.2007).

Blogipostitused

Viidatakse nagu veebiajakirjale või -ajalehele, aga blogi nime järel on nurksulgudes veebilehe liik.

- Önnepalu, Tõnu 2010. Ussilakaõis. *Esna aeg* [blogi]. 31.05. Kättesaadav: <http://orri Saar.blogspot.com/> (23.08.2022).

Sotsiaalmeedia

Sotsiaalmeedia puhul võimalusel lisada autor ning selle järel kasutajanimi sulgudes. Pealkirjata postituste puhul kasutada postituse algusest esimest kuni 10 sõna. Pealkirja järel lisada nurksulgudes sotsiaalmeedia platvormi nimi. Sarnaselt blogidega märgitakse enne linki postituse kuupäev.

- O'Brien, Conan (@ConanOBrien) 2015. „In honor of Earth Day, I'm recycling my tweets.“ [Twitter]. 22.04. Kättesaadav: <https://twitter.com/ConanOBrien/status/590940792967016448> (23.08.2022).
- Lauka Kool 2012. Tervitus [YouTube]. 02.01. Kättesaadav: <https://youtu.be/nzkiiDpSWrI> (23.08.2022).

Õigusaktid

Õigusakti elektroonilisele versioonile viitamisel lisatakse kirjele veebilehe aadress koos kasutamise kuupäevaga.

- Gümnaasiumi riiklik õppekava 2011. Riigi Teataja I, 14.01.2011, 2. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/120092011002> (30.04.2013).
- Arhiivieeskiri 1998. Riigi Teataja I. Kättesaadav: <http://www.riigiteataja.ee/7m/m68.html> (20.02.2002).

E-raamat

- Brangdon, Claude Fayette 1918. Color and ceramics. *Architecture and democracy*.

DigiLibraries.

Kättesaadav:

http://www.digilibraries.com/ebook/102325/Architecture_and_Democracy/ (10.06.2012).

Film

Filmidele peaks viitama režissööri kaudu, aga kui analüüsitakse näiteks produktsiooni või kaameratööd, siis viidatakse sellele isikule, kelle tööd analüüsitakse (stsenarist, produtsent).

Režissööri/produtsendi perekonnanimi, režissööri/produtsendi eesnimi (amet) ilmumisaasta. Pealkiri. [Mängufilm]. Päritolumaa: Stuudio.

- Scorsese, Martin (Režissöör) 2002. The Gangs of New York [mängufilm]. Ameerika Ühendriigid: Miramax.

Heliteos

Perekonnanimi, Eesnimi aasta. Laulu pealkiri. *Albumi pealkiri* [Formaat]. Ilmumiskoht: Väljaandja.

- Madonna 1990. Material Girl. *The Immaculate Collection* [CD]. Ameerika Ühendriigid: Warner Brothers.

4.13.5. Muu

Suulised allikad

Perekonnanimi ja eesnimi, aasta, suuliselt autorile, kuupäev.

- Jutupaunik, Juhan 2009. Suuliselt autorile, 20.11.

Käsikirjalised allikad

Esitatakse kirjanduse loetelus koos trükitud teostega. Peale autori nime, aastaarvu ja töö pealkirja märgitakse ka käsikirja asukoht ja liik.

- Korsten, Mati 2006. *Õpitarkvara Photosynthesis rakendamise mõju fotosünteesi mõistmisele 11. klassis*. Tartu: Tartu Ülikool. [Pedagoogiline lõputöö].

Arhiivimaterjal

Viidatakse kindlaks kujunenud lühenditega kindlas järjestuses:

1. arhiivi nimi;
2. fondi (f) number;
3. nimistu (n või nim) number;
4. säiliku (s) number;
5. säiliku nimetus.

Pagineeritud säiliku ühelt lehelt või leheküljelt pärinevate andmete puhul märgitakse ka lehe (l) või lehekülje (lk) number:

- EAA = Eesti Ajalooarhiiv, f 1294, n1, s 113 A/I-III. Jaani kiriku meetrikaraamat.
- Eesti Ajalooarhiiv (edaspidi EAA) 5282-1-18, Valga Peetri koguduse 1919. aasta kirikuraamat, l 32p, 33.

Näide: Kasutatud kirjandus

Hennoste, Tiit 2014. Loomevargus. *Oma keel*, 2, lk 73-79.

Ülenurme Gümnaasium

Mari Maasikas

11.a

Mati Mustikas

11.b

**Ülenurme Gümnaasiumi 6. ja 9. klasside õpilaste
lugemisharjumused**

Uurimistöö

Juhendaja:

Ülenurme 2024

LISA 2. Viitamine tekstis ja allikate loetelus tabelina

	Viide tekstis	Kirje allikate loetelus
RAAMAT <i>üks autor</i>	(Unt, 2005, lk 57)	Unt, Inge 2005. <i>Andekas laps</i> . Tallinn: Koolibri.
RAAMAT <i>üks autor; mitu samal aastal ilmunud teost</i>	(Unt, 2005a, lk 8) ja (Unt, 2005b, lk 15) (Unt, 2005a, lk 57)	Unt, Inge 2005a. <i>Andekas laps</i> . Tallinn: Koolibri. Unt, Inge 2005b. <i>Kuidas saada läbi geeniusega</i> . Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
RAAMAT <i>kaks autorit</i>	(Talts ja Tilk, 1997, lk 54)	Talts, Leida; Tilk, Maria 1997. <i>Kodu ja laps</i> . Tallinn: Maalehe Raamat.
RAAMAT <i>3 või enam autorit</i>	(Erelt <i>et al.</i> , 2006, lk 61)	Erelt, Tiiu; Leemets, Tiina; Mäearu, Sirje; Raadik, Maire 2006. <i>Eesti õigekeelsussõnaraamat</i> ÕS 2006. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
Kaudne viitamine	(Karvonen 1995, Hirsijärvi jt, 2010, lk 202 j)	Hirsijärvi, Sirkka; Remes Pirkko; Sajavaara, Paula 2010. <i>Uuri ja kirjuta</i> . Tallinn: Medicina.

<p>ARTIKKEL</p> <p><i>teaduslikust kogumikust, teadusajakirjast või ajalehest.</i></p> <p><i>peatükk kogumikust</i></p>	<p>(Lepmann, 2000, lk 38)</p> <p>(Jõgi, 2000, lk 8)</p> <p>(Haldur, 1976, lk 158-161)</p>	<p>Lepmann, Tiit 2000. Elementaarsete tekstülesannete lahendamisest. <i>Akadeemia</i> XXVII. Tartu: Ilmamaa, lk 37–41.</p> <p>Jõgi, Helmer 2000. Järelmõtteid Lähte hariduskonverentsile. <i>Õpetajate leht</i>, 16.06, lk 8.</p> <p>Õim, Haldur 1976. Kas inimkeel on päritav? Mäger, Mart (Koost). <i>Keel, mida me uurime</i>. Tallinn: Valgus, lk 158-161.</p>
<p>ARTIKKEL</p> <p><i>Veebist, mis on olemas paberkandjal – viitad võimalusel nagu paberkandjal</i></p> <p><i>Veebist ja paberkandjal versioon puudub</i></p> <p><i>Artikkel kodulehelt (kui autorit ja kuupäeva pole)</i></p>	<p>(Ronk, 2003, lk 5)</p> <p>(Uusen, 2006)</p> <p>(Mis on narkootikumid... , s.a.)</p>	<p>Ronk, Anti 2003. Potter kaob poest paari nädalaga. <i>Eesti Päevaleht</i>, 24.10, lk 5.</p> <p>Uusen, Kaire 2006. EMT ostis poole Rate.ee-st - <i>Postimees</i>, 05.04. Kättesaadav: http://www.postimees.ee/060406/esileht/majandus/197203.php (15.12.2007).</p> <p>Mis on narkootikumid ja kuidas neid liigitatakse? s.a. Tervise Arengu Instituut. Kättesaadav: https://www.narko.ee/mis-on-narkootikumid-ja-kuidas-neid-liigitatakse/ (18.06.2020).</p>
<p>Materjal veebis, ilma autori</p>	<p>(Olümpiasümboolika , s.a.)</p>	<p>Olümpiasümboolika s.a. Eesti Olümpiakomitee. Kättesaadav:</p>

<i>nimeta, ilma aastaarvuta</i>		http://www.eok.ee/ol%C3%BCmpias%C3%BCmboolika (25.08.2017).
VIDEO VEEBIS	(Susskind, 2008)	Susskind, Leonard 2008. Einstein's General Theory of Relativity / Lecture 6 [video]. 27.10. Kättesaadav: http://www.youtube.com/watch?v=Pm5ROyoaMZA (31.03.2009).
SOTSIAALMEEDIA	(O'Brien, 2015)	O'Brien, Conan (@ConanOBrien) 2015. „In honor of Earth Day, I'm recycling my tweets.“ [Twitter]. 22.04. Kättesaadav: https://twitter.com/ConanOBrien/status/590940792967016448 (23.08.2022).
SEADUSED <i>paber kandjal</i> <i>veebist</i>	(Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2010) (Gümnaasiumi riiklik õppekava, 2011)	Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus 2010. <i>Riigi Teataja I osa</i> , nr 41, art 240. Gümnaasiumi riiklik õppekava 2011. <i>Riigi Teataja I</i> , 14.01.2011, 2. Kättesaadav: https://www.riigiteataja.ee/akt/12009201102 (30.04.2013).
VESTLUS, INTERVJUU <i>vms</i> <i>kommunikatsioon, mis ei ole talletatud avalikult</i>	<i>Juhul kui intervjueeritav lubab oma nime avalikustada:</i> (Tamm, 2007)	Tamm, Priit 2007. Suuliselt autorile, 22.04.
	<i>Juhul kui intervjueeritav</i>	<i>Anonüümsele intervjuule tuleb lisada kodeeritud number:</i>

<i>kättesaadavale infokandjale</i>	<i>soovib jääda anonüümseks:</i> (Vastaja 2, 2007)	Vastaja 2 2007. Suuliselt autorile, 22.04.
FILMID, VIDEOD	(Nüganen, 2003)	Nüganen, Elmo (Režissöör) 2003. Nimed marmortahvlil. [Mängufilm]. Eesti/Soome: Taska Film & Matila Röhr Productions OY.
TELE- JA RAADIOSAATED	(Palamets, 2008)	Palamets, Hillar 2008. Tiidusest tema 90. sünniaastapäeva puhul. 08.11. [Raadiosaade]. Eesti Rahvusringhääling: Raadio 2.
ARHIIVIS OLEVATELEÕPILASTÖÖDELE VIITAMINE	(Kostabi, 2016)	Kostabi, Evelyn 2016. Haigusekesksest meditsiinisüsteemist perekeskseks – kuidas toetada lapsega haiglasse sattunud vanemaid. [Magistritöö]. Tartu Ülikool. Kättesaadav: https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/51940/kostabi_evelin_ma_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y (28.09.2023).

LISA 3. Viitamises kasutatavad lühendid

Toim – toimetaja

Koost – koostaja

s.a. – *sine anno* (ld) ilmumisaastata; teavikul puudub ilmumisaasta

et al. – (ld) ja teised

ibid. – *ibidem* (ld) samast kohast

Keelenõuanne: „Eesti üldkasutatavate lühendite järele ei pea punkti panema. Ladina lühendite järel on punkt (nt *etc.*, *ibid.*, *op. cit.*)“ ja nad kirjutatakse kaldkirjas. (<http://keeleabi.eki.ee/index.php?leht=4&act=2&vld=8>)

5. Õpilaste arengu ja õppimise toetamise ja hindamise korraldus.

Hindamine on õpetamise ja õppimise lahutamatu osa. Koolis järgitakse õpilase hindamisel „Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses“ § 29 - § 30 sätestatud ning juhitudakse „Põhikooli riiklikust õppekavast“ § 19 - § 23

Hindamise eesmärk on:

- 1) toetada õpilase arengut;
- 2) anda tagasisidet õpilase õppe edukuse kohta;
- 3) innustada ja suunata õpilast sihikindlalt õppima;
- 4) suunata õpilase enesehinnangu kujunemist, suunata ja toetada õpilast edasise haridustee valikul;
- 5) suunata õpetaja tegevust õpilase õppimise ja individuaalse arengu toetamisel;
- 6) anda alus õpilase järgmise klassi üleviimiseks ning kooli lõpetamise otsuse tegemiseks.

Hindamine on süstemaatiline teabe kogumine õpilase arengu kohta, selle teabe analüüsimine ja tagasiside andmine. Hindamine on aluseks õppe edasisele kavandamisele. Hindamisel kasutatakse mitmesuguseid meetodeid, hindamisvahendeid ja -viise. Hindamine on õpetamise ja õppimise lahutamatu osa.

Õppeaasta jaguneb kolmeks õppeperioodiks (trimestriks).

I trimester: september, oktoober, november;

II trimester: detsember, jaanuar, veebruar;

III trimester: märts, aprill, mai.

Koolis kasutatakse viieballilist hindedüsteemi.

Õpilase ainealaseid teadmisi ja oskusi võrreldakse õpilase õppe aluseks olevas ainekavas toodud oodatavate õpitulemustega ja tema õppele püstitatud eesmärkidega. Ainealaseid teadmisi ja oskusi võib hinnata nii õppe käigus kui ka õppeteema lõppedes.

Hindamisel viie palli süsteemis:

1) hindegaga „5” ehk „väga hea” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava teemaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele täiel määral ja ületavad neid;

2) hindegaga „4” ehk „hea” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava teemaatika

õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad üldiselt õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele;

3) hindegaga „3” ehk „rahuldav” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava teemaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused võimaldavad õpilasel edasi õppida või kooli lõpetada ilma, et tal tekiks olulisi raskusi hakkamasaamisel edasisel õppimisel või edasises elus;

4) hindegaga „2” ehk „puudulik” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava teemaatika õpitulemuste saavutatust, kui õpilase areng nende õpitulemuste osas on toimunud, aga ei võimalda oluliste raskusteta hakkamasaamist edasisel õppimisel või edasises elus;

5) hindegaga „1” ehk „nõrk” hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava teemaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused ei võimalda oluliste raskusteta hakkamasaamist edasisel õppimisel või edasises elus ning kui õpilase areng nende õpitulemuste osas puudub.

Viie palli süsteemis hinnatavate kirjalike tööde koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et kui kasutatakse punktiarvestust ja õpetaja ei ole andnud teada teisiti, koostatakse tööd nii, et hindegaga „5” hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktide arvust, hindegaga „4” 75–89%, hindegaga „3” 50–74%, hindegaga „2” 20–49% ning hindegaga „1” 0–19%.

Kujundava hindamise lisana on 1. klassis hinnangute süsteem, kus hinde asemel antakse sõnaline ja/või kirjalik hinnang lähtuvalt õpilase arengust, kooliastme pädevustest ja õpioskuste kujunemisest, õpiprotsessis osalemisest ning õpitulemustest.

1. – 5. klassis kasutatakse õppimist toetavat ja kokkuvõtvat hindamist (eristavalt ja mitteeristavalt). Hindamine keskendub eelkõige õpitulemuste omandamisele ja õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Mitteeristav hindamine on kokkuvõtva hindamise viis, mille puhul ainekavas määratud õpitulemuste saavutatuse taset pole vajalik eristada. Mitteeristava hindamise puhul määratakse piisav õpitulemus, millele vastamise korral väljendatakse piisavat tulemust hindegaga A (arvestatud) ja oodatava õpitulemuse ületamise korral hindegaga A+. Oodatavast madalamal tasemel tulemust väljendatakse hindegaga MA (mittearvestatud). Mitteeristavalt hinnatakse 1.- 5. klassis järgmisi õppeaineid: kehaline kasvatus, muusika, kunst, tööõpetus, käsitöö ja kodundus, informaatika.

1.-5. klassis kasutatakse käitumise ja hoolsuse hindamiseks mitteeristavat hindamist, mis toetub õpilase poolt täidetavale analüütilisele hindamismudelile „Sotsiaalsed oskused koolis“. Hindamismudeli koostamise aluseks on võetud koolis kokkulepitud põhimõtted, käitumise tugikava värviskaala ja Põhikooli riiklik õppekava §14 ja §15.

Analüütiline hindamismudel sisaldab õpilase sotsiaalsete oskuste arengu hindamise seisukohalt olulisi elemente/saavutatavaid oskusi. Hindamismudelil on sõnastatud üksikud kriteeriumid kõikidel tasemetel ja kriteeriume on võimalik eraldi hinnata. Tasemete kirjeldused näitavad õpilasele, milline on tema hetkeoskus/sooritus ja milline võiks olla tema sooritus erinevate tasemete korral iga kriteeriumi puhul eraldi. (See annab õpilasele põhjaliku ülevaate, kus ta hetkel asub ning missugused käitumisoskused peab saavutama, et jõuda eeldatud sihile/tasemele.)

Analüütilise hindamismudeli funktsioon:

- juhib tähelepanu õpilase tugevustele ja arenguaspektidele;
 - aitab õpilasel aru saada, missugune käitumisoskus tuleks saavutada;
- annab õpilasele ja õpetajale konkreetset tagasisidet;
- suunab õpilast oma käitumist korrigeerima/parandama.

Õpilaste teavitamine hindamisest toimub iga trimestri esimesel tunnil. Kokkuvõttev hindamine põhikoolis on hinnete koondamine trimestri-, poolaasta- ning aastahinnateks.

Poolaastahinne pannakse nendes õppeainetes, mida õpitakse ühe nädalatunniga õppeaasta jooksul.

Kool kasutab elektroonilist õppeinfosüsteemi ja selles kasutatavaid tähemärke: „K“ – tegemata kodutöö- „T“ – tegemata töö ja „!“ – tähelepanu.

Õppeainetes, mis eeldavad erivõimel põhinevaid oskusi (kehaline kasvatus, muusika, kunst, tööõpetus), arvestatakse hindamisel ka õpilaste püüdlikkust, suhtumist õppeainesse ja teoreetilisi teadmisi.

Kui hindamisel tuvastatakse kõrvalise abi kasutamine või mahakirjutamine, võib kirjalikku või praktilist tööd, suulist vastust (esitust), praktilist tegevust või selle tulemust hinnata hindegaga „nõrk“.

Kui kirjalikku või praktilist tööd, suulist vastust (esitust), praktilist tegevust või selle tulemust on hinnatud hindegaga „puudulik“ (“2”) või „nõrk“ (“1”) või on hinne jäänud panemata, antakse õpilasele võimalus järelevastamiseks või järeltöö sooritamiseks. 1. – 3. kooliastmes arvestatakse pärast järelevastamist ainult parandatud hinnet.

Kui õppeperioodi keskel on õppeaine trimestri- või poolaastahinne jäänud välja panemata ja õpilane ei ole kasutanud võimalust järele vastata, hinnatakse aastahinde väljapanekul vastaval perioodil omandatud teadmised ja oskused vastavaks hindele „nõrk“.

Aastahinnete alusel otsustab õppenõukogu, kas viia õpilane järgmisse klassi, jätta täiendavale õppetööle või klassikursust kordama. Õppenõukogu teeb oma otsuse „Põhikooli riiklikus õppekavas“ § 22 lõigetes 8 – 11 sätestatud tingimustel ja korras.

Põhikooli lõpetab õpilane, kellel õppeainete viimased aastahinded on vähemalt „rahuldavad“, kes on kolmandas kooliastmes teinud loovtöö ning kes on sooritanud vähemalt 50 protsendile maksimaalsest tulemusest eesti keele eksami, matemaatikaeksami ning ühe eksami omal valikul.

Põhikooli lõpetanuks võib õpilase või tema seadusliku esindaja kirjaliku avalduse alusel ja õppenõukogu otsusega pidada ning põhikooli lõputunnistuse anda õpilasele, kellel on kuni kahes õppeaines „nõrk“ või „puudulik“ viimane aastahinne või kes on kuni kaks lõpueksamit sooritanud tulemusele alla 50 protsendi maksimaalsest tulemusest.

Haridusliku erivajadusega õpilasele, kellel käesolevas määruses sätestatud tingimustel kooli õppekavaga või koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel individuaalse õppekavaga on vähendatud või asendatud käesolevas määruses sätestatud taotletavaid õpitulemusi, on lõpetamise aluseks kooli või individuaalses õppekavas määratud õpitulemuste saavutatus. Haridusliku erivajadusega õpilasel on õigus sooritada põhikooli lõpueksamid eritingimustel vastavalt „Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse“ § 30 lõike 2 alusel haridus- ja teadusministri määrusega kehtestatud lõpueksamite korraldamise tingimustele ja korrale.

Nõuded põhikooli õpilase käitumisele on esitatud kodukorras. Õpilast ja tema vanemat teavitab kool käitumisest ja hoolsusest elektroonilise õppeinfosüsteemi vahendusel.

6. Hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse põhimõtted, tugiteenuste rakendamise kord.

Haridusliku erivajadusega õpilase õppe korraldamisel lähtutakse kaasava õppe põhimõtetest, mille kohaselt üldjuhul õpib haridusliku erivajadusega õpilane tavaklassis. Kooli põhimääruses sätestatu kohaselt on koolis võimalused rakendada hariduslike erivajadustega õpilastele õppe paremaks korraldamiseks ka erinevaid rühmi.

Direktor on määranud haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerijaks (HEV koordinaator) õpetaja, kelle ülesandeks on haridusliku erivajadusega õpilase õppe ja arengu toetamiseks vajaliku koostöö korraldamine tugispetsialistide, andekate õpilaste juhendajate ja õpetajate vahel.

HEV koordinaator toetab ja juhendab õpetajat haridusliku erivajaduse väljaselgitamisel ning teeb õpetajale, vanemale ja direktorile ettepanekuid edaspidiseks pedagoogiliseks tööks, koolis

pakutavate õpilase arengut toetavate meetmete rakendamiseks või täiendavate uuringute läbiviimiseks, tehes selleks koostööd õpetajate ja tugispetsialistidega.

Direktori, õppealajuhataja või HEV koordinaatori otsusel võib haridusliku erivajadusega õpilasele rakendada „Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses“ § 46 sätestatud järgmisi meetmeid, mille rakendamise eeldusena ei ole ette nähtud nõustamiskomisjoni soovitus:

- tugispetsialisti teenus,
- individuaalse õppekava rakendamine,
- vanema nõusolekul õpilase üleviimine hariduslike erivajadustega õpilaste õppe paremaks korraldamiseks moodustatud rühma.

Kui õpilase hariduslik erivajadus tuleneb tema andekusest, tagatakse talle individuaalse õppekava rakendamine ning vajaduse korral täiendav juhendamine aineõpetajate poolt või teiste vastava valdkonna spetsialistide poolt haridusprogrammide või teiste haridusasutuste kaudu.

Meetme rakendamise perioodil jälgivad õpilasega tegelevad õpetajad ja tugispetsialistid õpilase arengut ja toimetulekut.

Meetmete rakendamise tulemuslikkuse hindamiseks kirjeldavad kõik meetme rakendamisel osalenud õpetajad, klassijuhataja ja tugispetsialistid 2 korda õppeaastas õpilase arengut ja toimetulekut ning esitavad omapoolsed soovitused. Õpilasele rakendatud meetmed dokumenteeritakse haridusliku erivajadusega õpilase arengu ja toimetuleku jälgimiseks koostatud individuaalse arengu jälgimise kaardil.

Individuaalse õppekava määramisel ja koostamisel lähtutakse „Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses“ § 18 sätestatust, „Põhikooli riiklikus õppekavas“ § 17 lõikes 4 ja § 22 lõikes 7 sätestatust. Muu tugisüsteem määratakse õpilasele „Põhikooli riiklikus õppekavas“ § 22 lõikes 7 sätestatud tingimustel.

Individuaalse õppekava rakendamine tugimeetmena „Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses“ § 58 lõikes 3 sätestatud tähenduses toimub „Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses“ § 58 lõigetes 1 kuni 9 ja § 12 lõikes 1 sätestatud tingimustel ja korras.

7. Karjääriõppe, sh. karjääriinfo ja nõustamise korraldamine

Põhikoolis toimub karjääriõpe läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ käsitlemise kaudu. Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ sisu ja eesmärgid arvestatakse kooli õpikeskkonna kujundamisel koolis ja õppetunnis. Sellest lähtudes tuuakse aineõppesse

sobivad teemakäsitlelused, viiakse koos läbi aineteüleseid, klassidevahelisi ja ülekooolilisi projekte. Tunnivälise tegevuse käigus saavad õpilased projektipäevade, õppekäikude jms raames toetust karjääriotsuste ja eneseteostuse planeerimiseks.

Karjääriõpet ja karjääriõppega seotud üritusi korraldab õppenõustaja koostöös huvijuhi ja klassijuhatajaga. Karjääriõppe hulka kuulub ka karjääri ja tööteemalise kirjanduse soovitamine ning kataloogide tutvustamine edasiõppimise või õppekavavälise õppimise võimaluste kohta.

Huvijuht, projekti – ja arendusjuht ning õppenõustaja on abiks õpilastele, et

- 1) toetada nende osalemist erinevates noorteprojektides ja –programmides ning rahvusvahelises suhtluses;
- 2) vahendada õpilastele vajalikku informatsiooni vabaajategevuse alal.

Karjääriteenuse kättesaadavus tagatakse õpilaste teavitamise kaudu edasiõppimisvõimalustest ja tööturu üldistest suundumustest:

- 1) ainetundides läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ käsitlemisel;
- 2) erinevate ürituste kaudu: külalised koolis, karjääripäev, töövarjupäev, õpilasfirma, teadlaste öö, heategevuslik laat, laager.....;
- 3) edasiõppimist tutvustavate õppepäevade kaudu nii koolis kui väljaspool kooli;
- 4) koostöös Töötukassaga.

8. Õpilaste ja lastevanemate teavitamise ja nõustamise korraldus

Põhikooli klassi- ja aineõpetajad jälgivad õpilase arengut ja toimetulekut koolis ning vajaduse korral kohandavad õpet vastavalt õpilase vajadustele. Õpilase võimete ja annete arendamiseks selgitatakse põhikoolis välja õpilase individuaalsed õpivajadused, valitakse sobivad õppemeetodid ning korraldatakse diferentseeritud õpet. Põhikool tagab õpilasele, kellel tekib ajutine mahajäämus eeldatavate õpitulemuste saavutamisel, täiendava pedagoogilise juhendamise väljaspool õppetunde.

Kool nõustab vajaduse korral õpilase vanemat/eestkostjat õpilase arengu toetamises ja kodus õppimises.

Põhikoolis korraldatakse õpilaste ja vanemate teavitamist edasiõppimisvõimalustest ning tagatakse õpilastele karjääriteenuste kättesaadavus.

Põhikoolis on tagatud õpilasele ning vanematele teabe kättesaadavuse õppe ja kasvatus korralduse kohta ning juhendamine ja nõustamine õppetööd käsitlevates küsimustes. Peamised

õppeteemad, vajalikud õppevahendid ja hindamise korraldus tehakse õpilasele teatavaks trimestri alguses.

Kooli ja vanemate koostöö koordineerimiseks kutsub direktor kokku üks kord õppeaasta alguses lastevanemate üldkoosoleku.

Kooli juures tegutseb vanematekogu, mille ülesanne on kooli õpilaste, õpetajate, lastevanemate ühistegevuse toetamine koolis püstitatud eesmärkide saavutamiseks.

Koolikorraldust reguleerivad dokumendid on kättesaadavad kooli kodulehel.

9. Õpetajate koostöö ja töö planeerimise põhimõtted

Õpetajate koostöö planeeritakse iga õppeaasta algul, lähtudes kooli arengukavast ja õppeaasta üldtööplaanist.

Ülenurme Gümnaasiumis töötab 8 ainekomisjoni: eesti keele ja kirjanduse, kaunite kunstide, kehalise kasvatuse, loodusainete, matemaatika, sotsiaalainete, võõrkeelte ja hariduslike erivajaduste ainekomisjon. Ainekomisjonide peamine ülesanne on toetada koolikollektiivi liikmete ühistegevust, panustada õppe- ja kasvatustegevuse edendamisse. Ainekomisjonide tegevust korraldab õppealajuhataja koostöös ainekomisjonide esimeestega. Ainekomisjon arutab läbi kooli üldtööplaani projekti, koostab igaks õppeaastaks kooli arengukava eesmärkidest lähtuva tööplaani. Õpetajad teevad koostööd õppesuunaga seotud töö planeerimisel, õppekava arendamisel, koostööl partneritega.

Õppeaasta lõpus analüüsitakse tehtud tööd, see kajastub ainekomisjonide tehtud õppeaasta kokkuvõtetes ja on aluseks uute eesmärkide püstitamisel.

Kooli juhtkond koguneb 1 kord nädalas ja laiendatud juhtkond 1 kord kuus. Õpetajate koostöö nõupidamised ja töögrupid, mis tegelevad kooli arendustegevusega või mõne muu hetkel koolis päevakohase õppe-kasvatustegevuse temaga, toimuvad vastavalt vajadustele.

10. Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord

Kooli õppekava uuendamine või täiendamine toimub algatustaotluse alusel, mis tuleb esitada kooli direktorile koos ettepanekute ja põhjendustega.

Kui kooli õppekava uuendamise või täiendamise vajadus on tingitud muudatustest õigusaktides, siis algatab kooli põhimääruse muutmise kooli direktor.

Kooli direktor kutsub kokku õppekava uuendamise ja täiendamise töörühma, kes otsustab õppekava uuendamise või täiendamise vajaduse ning positiivse otsuse korral valmistab ette kooli õppekava muudatused.

Kooli õppekava muudatused tuleb töörühmal ette valmistada kooli õppekava uuendamise või täiendamise eelnõuna.

Kooli direktor esitab kooli õppekava uuendamise või täiendamise eelnõu enne kehtestamist arvamuse andmiseks hoolekogule, õpilasesindusele ja õppenõukogule.

Kooli õppekava kehtestab kooli direktor.

Kool avalikustab õppekava koos muudatustega kooli veebilehel ja loob kooli raamatukogus võimalused kooli õppekavaga tutvumiseks.

Ainekavad

Ainevaldkond „Keel ja kirjandus”

1. Üldalused

1.1. Valdkonnapädevus

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane keele- ja kirjanduspädevus, mis tähendab suutlikkust tajuda keelt ja kirjandust kui rahvusliku, riikliku ja iseenda identiteedi alust, mõista erinevaid kirjandustekste ning nende tähtsust Eesti ja maailma kultuuriloos. Keele- ja kirjanduspädevus hõlmab teadmisi ja oskusi, kujundamaks keele- ja kultuuriteadlikku inimest, kes käitub nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses verbaalsele ja sotsiaalsele kontekstile vastavalt.

Keele ja kirjanduse õpetamisega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) austab keelt kui kultuuri kandjat ja vahendajat, hindab seda kui avaliku suhtluse vahendit, väärtustab eesti rahvuskirjandust ja rahvapärimust ning keelelist ja kultuurilist mitmekesisust; 2) saavutab keeleteadlikkuse, arvestab kultuuris välja kujunenud keelekasutus- ja suhtlustavasid, teadvustab keeleoskust õpioskuste alusena ning identiteedi osana;
- 3) loeb, esitab ning kirjutab eri tüüpi ja liiki tekste, analüüsib tekstide keelekasutust, ülesehitust ja vormistust, väljendab end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; 4) leiab, hindab kriitiliselt ning kasutab eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, austab intellektuaalomandit;
- 5) mõistab ilukirjandusteose kunstilisi väärtusi, analüüsib ja tõlgendab eri tüüpi ning eri žanris tekstide ülesehitust, väljendust ja sisu;
- 6) omandab lugemisharjumuse, väärtustab lugemist, kujundab loetu põhjal oma esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi, rikastab mõtte- ja tundemaailma, täiendab enda keele- ja kultuuriteadmisi.

1.2. Ainevaldkonna õppeainete arvestuslik maht

Ainevaldkonna õppeainete nädalatundide jaotus kooliastmete sees ja õppesisu klasside kaupa määratakse kindlaks kooli õppekavas arvestusega, et eesti keele ja kirjanduse õpitulemused ning kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud oleksid saavutatavad.

Ainevaldkonna kohustuslikud õppeained on eesti keel ja kirjandus. Eesti keelt õpitakse 1.–9. klassini, kirjandust 5.–9. klassini.

Eesti keele ja kirjanduse nädalatundide jaotumine kooliastmeti.

I kooliaste

Eesti keel– 19 nädalatundi

II kooliaste

Eesti keel– 11 nädalatundi

Kirjandus – 4 nädalatundi

III kooliaste

Eesti keel – 6 nädalatundi

Kirjandus – 6 nädalatundi

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Põhikooli keele- ja kirjandusõpetust ühendab eesmärk tundma õppida, osata ja vallata loomulikku keelt, mis on mõtete ja tunnete vahendaja, kultuurilise, riikliku ja iseenda identiteedi kandja ning rahvuskultuuri vundament. Keeleoskus kõnes ja kirjas on inimese mõtlemis- ja tundevoime kujunemise, intellektuaalse arengu ja sotsialiseerumise alus. Eesti keele valdamine Eestis on hariduslik vajadus, mis on eduka ja jätkusuutliku õppimise eeldus kõikides õppeainetes. Ainevaldkonna õppeainetes omandab õpilane keele- ja kirjandusteadmisi, arendab lugemis-, kirjutamis- ja suhtlusoskusi, et kasvada põhikooli lõpuks teadlikuks, aktiivseks ja vastutustundlikuks lugejaks, kirjutajaks ja suhtlejaks. Ainevaldkonna õppeained toetavad õpilase keele- ja kirjanduspädevuse kujunemist, identiteediloomet ning sotsiaalset ja kultuurilist arengut. Õpilane on võimeline eetilisi norme, olusid ja partnerit arvestades suhtlema, motiveeritult ja teadlikult õppima ja tegutsema. 1.–4. klassis arendatakse eesti keele õppes kõiki keeleõpetuse osaoskusi, esmajoonel suhtlus-, lugemis- ja tekstiloomeoskust ning õigekeelsust eri tekstiliikide, sealhulgas ilukirjandustekstide lugemise, jutustamise ja kirjutamise kaudu. Alates 5. klassist on eesti keel ja kirjandus eri õppeained, mida seob tekstikeskne ja žanriteadlik käsitlusviis ning kõikide keeleõpetusoskuste mitmekülgne ja tasakaalustatud arendamine. Ainevaldkonnasisese lõimingu põhialus on tekstikeskne keele- ja kirjandusõpetus, kus tekstikäsitlus hõlmab erinevaid tekste ja tekstitoiminguid. Tekstide kaudu õppides täieneb õpilase tekstikogemus ning kujuneb

žanri- ja kontekstitunnetus. Keeleõppe tekstivalikus on eeldatavalt esindatud erinevad autentseid ühiskonnas toimimiseks vajalikud tekstitüübid ja -liigid, nii suulised kui ka kirjalikud tekstid, mis peegeldavad suhtlustavasid ja -olukordi. Oskust tekste mõista ja luua arendatakse lõimitud aine- ja tekstiõpetuse kaudu, mis seotakse ortoloogia, grammatika ja leksika õpetamisega. Kirjandusõppes soodustatakse õpilase kirjandushuvi, arendatakse tema lugejavõimeid, mõtte- ja tundemaailma, kujundatakse eetilisi tõekspidamisi ja esteetilisi hoiakuid, vaadeldakse sõnakunsti poeetikat ja kujundikeele olemust ning edendatakse väljendusoskust nii kõnes kui ka kirjas. Kirjandustekstide lugemise ja uurimise eesmärk on avardada õpilase kultuurikogemust, rikastada tema keeletunnetust, pakkuda inspiratsiooni ning toetada isiksuslikku arengut. Keele- ja kirjandusõpetusse lõimitakse audiovisuaalseid väljendusviise (pilt, film, video jm).

1.4. Valdonnaülesed lõimingud üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Keele ja kirjanduse valdkonna ained lõimuvad valdkonnaüleselt kõikide õppeainetega ja toetavad pädevuste saavutamist teistes ainevaldkondades. Keeleoskus loob eeldused kõigi õppeainete edukaks omandamiseks ja toimetulekuks nii isiklikus kui ka avalikus elus. Kõikide valdkondade õppeained arendavad omakorda keelekasutuse põhipädevusi: sõnavara tundmist ja rakendamist, tekstimõistmist ja -loomet, pädevust suuliselt ja kirjalikult suhelda. Valdonnaülene lõiming tähendab, et kõikides õppeainetes tuleb ainekirjaoskuse 3 saavutamiseks tegeleda tekstitoimingutega, st eri liiki tekstidega, ning tähelepanu juhtida ortograafia- ja grammatikareeglite normipärasele rakendamisele. Õpilaste funktsionaalne ja kriitiline kirjaoskus kujuneb välja mitte üksnes eesti keele, vaid kõigi õppeainete õppimise tulemusel, mis eeldab pidevat koostööd aineõpetajate vahel. Keele- ja kirjandusõpetuse eriosa on tõsta õpilaste keeleteadlikkust, st anda teadmisi keele kohta, mis tagab tõhusa suhtluspädevuse, arusaamise keele varieerumisest žanriti ning grammatikast kui tähendusloome vahendist. Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete kaudu kujundatakse ja arendatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi ja läbivaid teemasid. Seejuures on väga oluline aineõpetajate süsteemne ja järjepidev koostöö kogu õpilase õppeaja vältel, kuid oluline roll on ka teistel tugivõrgustikel, sh kodusel toetusel ja lapsevanema vastutusel. Üldpädevusteni jõutakse eri allikatest teavet hankides ja seda kriitiliselt hinnates, eri liiki tekste lugedes, nende üle arutledes ja väideldes, erilaadseid tekste funktsionaalselt koostades ja kirjutades. Üldpädevuste kujundamisel kasutatakse erinevaid koostöövorme, õppemeetodeid ja -keskkondi, sh digivahendeid ja -võtteid,

veebi- ja e-õppekeskkondi, analüüsitakse ja lahendatakse elulisi probleemolukordi ja väärtuskonflikte, arvestatakse õpilaste isikupära ja andelaadi. Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaüleselt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Läbivad teemad toetavad õpilase suutlikkust oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades rakendada, väärtusnorme, -hoiakuid ja -hinnanguid kujundada ning võimaldavad luua ettekujutuse ühiskonna kui terviku arengust. Läbivad teemad kui ühiskonnas tähtsustatud aineteülesed valdkonnad on üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade vahelise lõimingu vahendiks, neid on oluline arvestada emakeele ja kirjanduse õppesisu ja õpitulemuste kavandamisel, kooli õppekava koostamisel ja koolikeskkonna kujundamisel. Läbivate teemade käsitlemist toetavad projekt- ja probleemõpe, uurimis- ja loovtegevused, lugemis-, kirjutamis- ja suhtlusülesanded ning mitmekülgne info- ja digikirjaoskus. Valdkonnasisese ja -ülese lõimingu võimalusi, kõigi üldpädevuste kujundamist ja läbivate teemade käsitlemist kirjeldatakse kooli õppekava üldosas, nende rakendamist täpsustatakse valdkonnakavas.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Kirjandusõpetuses kujundatakse kõlbelisi ja esteetilis-emotsionaalseid väärtusi ning kultuuriväärtuste mõistmist ilukirjandus- ja aimetekstide kaudu. Keeleõpetus rõhutab vaimseid ja kultuuriväärtusi: keele kui rahvuskultuuri kandja tähtsust, keeleoskust kui inimese identiteedi olulist osa. Keeleõpetuses väärtustatakse funktsionaalset kirjaoskust ning teadlikku kriitilist suhtumist teabeallikatesse, sh meediasse.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Keele- ja kirjandustundides kasutatava paaris- ja rühmatöö käigus kujundatakse koostööoskust, julgustatakse oma arvamust välja ütleva, kaaslaste ideid tunnustama ja teistega arvestama, ühiseid seisukohti otsima. Eri laadi ülesannete kaudu kujundatakse oskust suhelda eetilisel ja olusid arvestades nii suuliselt kui ka kirjalikult, nii vahetult kui ka veebikeskkonnas.

Enesemääratluspädevus. Tekstide üle arutledes kujundatakse õpilastes positiivset minapilti. Õpiolukordades luuakse võimalused suhestuda käsitletavate teemadega, loovülesannete kaudu tuuakse esile õpilaste eripärad ja anded, vormitakse maailmavaade.

Õpipädevus. Keele- ja kirjandustundides arendatakse kuulamis- ja lugemisoskust, eri liiki tekstide mõistmist, fakti ja arvamuse eristamist, erinevatest allikatest teabe hankimist ja selle kriitilist kasutamist, eri liiki tekstide koostamist ning oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist.

Suhtluspädevus. Keele- ja kirjandustundides kujundatakse suulise ja kirjaliku suhtluse oskust, suhtluspartneri ja tema suulise ja kirjaliku kõne mõistmist, suhtluspartneriga arvestamist ning sobiva käitumisviisi valikut, oma seisukohtade esitamise ja põhjendamise oskust. Õppetegevuse

ja õppetekstide kaudu pannakse alus õpilaste diskuteerimis- ja väitlemis- ning tänapäevasele kirjaliku suhtlemise oskusele.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus. Teabetekstide abil arendatakse oskust lugeda teabegraafikat või muul viisil visuaalselt esitatud infot, leida arvandmeid, lugeda ja mõista tabelite, skeemide, graafikute ning diagrammidena esitatud infot ning seda analüüsida, sõnalise teabega seostada ja tõlgendada. Vanemates tekstides kasutatud mõõtühikute teisendamise kaudu edendatakse arvutusoskust.

Õpitakse eristama teaduslikku teavet ilukirjanduslikust ja populaarteaduslikust teabest ning kasutama tehnoloogilisi abivahendeid tekstide loomisel, korrigeerimisel ja esitamisel.

Ettevõtlikkuspädevus. Ettevõtlikkuse ning vastutustunde kujunemist toetatakse nii meedia- ja kirjandustekstidest kui ka igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide arutamisega, nende suhtes seisukoha võtmise ja neile lahenduste otsimisega nii keele- ja kirjandustundides kui ka loovtöodes. Ettevõtlikkuspädevuse kujunemist soodustab õpilaste osalemine projektides, mis eeldavad õpilaste omaalgatust ja aktiivsust ning keele- ja kirjandusteadmiste rakendamist ning täiendamist eri allikatest.

1.5. Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine

Valdkondlikku õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üld- ja valdkonnapädevustest, kooliastme lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust, kooliastmete õppe ja kasvatus rõhuasetustest ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsituste ja ainevaldkonnas toimunud arenguga, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 3) toetatakse lõimingut valdkonna sees, õppeainete vahel ja õppekava läbivate teemadega, arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid;
- 4) rakendatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid õppetegevusi, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi;
- 5) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalseid eripärasid ja -võimeid, kasutatakse diferentseeritud sisu ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpiraskustele ning pakutakse õpiabi;

- 6) taotletakse mõõdukat ja ühtlaselt jaotuvat õpikoormust, mis soodustab motivatsiooni ning jätab aega puhkuseks ja huvitegevuseks;
- 7) tegeldakse probleemikeskselt ja kogemuspõhiselt eluliste nähtuste ja olukordadega, seostatakse oskusi igapäevaelu ja jätkuõpingutega;
- 8) loetakse ja käsitletakse eri tüüpi ja liiki tekste ea- ja jõukohasuse, valikulisuse ja huvidele vastavuse põhimõttel ning ühise identiteedi kujundamise eesmärgil;
- 9) kujundatakse õpilase keeleteadlikkust, metakeele valdamist, suhtlus- ja väljendusoskust, keeleressursside ja -allikate teadliku kasutamise oskust;
- 10) kasutatakse digitehnoloogiat, -keskkondi ja -materjale, arendatakse info-, meedia- ja digikirjaoskust;
- 11) arendatakse eri liigis ning žanris ilukirjandustekstide avatud ja loovat analüüsi-, tõlgendamise- ja mõistmisoskust, ilukirjandusliku poeetika tundmist;
- 12) tegeldakse tekstiloome ja -esitlusega ning omaloomingulise kirjutamisega, kasutatakse selleks ka digivahendeid ja veebikeskkondi.

1.6. Hindamine

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada seda teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks ja ennastjuhtiva õppija kujundamiseks. Hinnatakse õpitulemuste saavutatust, mis on kooskõlas õppesisu ja -tegevustega ning vastavuses ainealaste teadmiste, oskuste ja hoiakutega. Hoiakute hindamisel (nt mõistab, kujundab, tähtsustab, väärtustab) antakse õpilasele suunavaid ja toetavaid sõnalisi hinnanguid. Hinnatakse nii õppeprotsessi vältel kui ka õppeteema lõpus. Selleks rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida väljendatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnetena. Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, ainealased väärarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist. Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevate külgede ja arenguvõimaluste kohta. Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide saavutamist kui ka riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnetel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal. Alates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal

hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Eesti keele õppimisel I kooliastmes hinnatakse õpilase

- 1) suulist keelekasutust, s.o kõnelemist ja kuulamist,
- 2) lugemist, s.o lugemistehnikat, kirjandus- ja muude tekstide tutvustamist, analüüsi ja mõistmist,
- 3) kirjutamist, s.o kirjatehnikat, õigekirja ja tekstiloomet.

Eesti keele õppimisel II ja III kooliastmes hinnatakse õpilase

- 1) suulist ja kirjalikku suhtlust,
- 2) tekstide vastuvõttu, s.o analüüsi ja mõistmist,
- 3) tekstiloomet, s.o eri tüüpi ja liiki tekstide kirjutamist,
- 4) keeleteadmisi, s.o õigekeelsuse ja keelehoolde põhimõtete rakendamist ning keelevelikute teadvustamist.

Keeleõpetuses on suurem osakaal erinevate kirjalike tekstide hindamisel, sest kirjalik keel on peamine keeleoskuse näitaja. Õigekeelsust ja keeleteadlikke valikuid hinnatakse üldjuhul tekstiloomes osana tekstiliigi eripära ja kirjutamise eesmärgi kontekstis. Eesti keeles hinnatakse peamiselt eri tüüpi ja liiki kirjalikke tekste.

I kooliastmes hinnatakse jutustavaid tekste, näiteks suulisi ja kirjalikke ümberjutustusi, kirjalikku jutustust pildi, pildiseeria või muu alusteksti põhjal, jutustusi enda elust.

II kooliastmes hinnatakse jutustavaid, kirjeldavaid ja põhjendavaid tekste, sealhulgas kirjalikku jutustust alusteksti põhjal, jutustavat kirjandit, arvustust. Teabetekstidest hinnatakse kirjeldust, iseloomustust, kokkuvõtteid, kultuuriainelisi lühiuurimusi, nende põhjal loodud esitlusi ja ettekandeid ning e-kirja kirjutamist.

Kirjanduse õpitulemusi hinnatakse eesti keele õpitulemustest eraldi alates 5. klassist.

II ja III kooliastmes hinnatakse kirjanduse õppimisel

- 1) tervikteoste ja tekstikatkendite lugemist ja tutvustamist,
- 2) tekstide jutustamist ja esitamist,
- 3) kirjandustekstide analüüsi, tõlgendamist ja mõistmist,
- 4) omaloomingulisi töid,

5) kirjandusteadmisi (nt kirjandusmõistete ja kirjandusloolise konteksti tundmist).

Eesti keele ja kirjanduse õpitulemuste kontrolli ja hindamise vormid peavad olema mitmekesised. Need peavad hõlmama suulisi ja kirjalikke tegevusi, ühe- ja mitmeotstarbelisi sooritusi, nagu individuaalsed, paaris- ja rühmatööd, rakenduslikud testid ja harjutused, ainealased kontrolltööd, analüüsi- ja tõlgendusülesanded, lugemispäeviku pidamine ja õpimapi koostamine. Hindamiseks sobivad veel mitmesugused oskusi edendavad sooritusülesanded, nagu luule-, proosa- ja draamateksti esitamine, arutleva kirjandi kirjutamine, uurimis- või praktilise töö tegemine, projekti koostamine ja elluviimine, ettekande loomine ja esitlemine, avalik esinemine. Lugemiskontrollile, mis piirdub sisu meenutavate faktiküsimustega, tuleb eelistada arutlusele suunavaid analüüsi- ja tõlgendusküsimusi, mõttevahetust teksti väärtuste ja sõnumi üle. Kirjanduse hindamisel pole alati (nt loovtöodes ja tekstitõlgendustes) võimalik täpselt määratleda teadmiste ja oskuste standardit, mistõttu on hindamise skaala võrdlemisi paindlik. Hinnates omaloomingulisi töid, võib tunnustada idee ja teostuse originaalsust, iseseisvust, üldistavust või muud vaatenurka. Arutluste (nt arutlevate kirjandite) puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade veenvust, argumenteeritust, seostatust. Õpilase seisukohtadele ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet. Kõikides kirjalikes töodes tähistab aineõpetaja keelevead, kuid hindamisel arvestab soorituse väärtusi vastavalt ülesande eesmärgile ja kokkulepitud hindamiskriteeriumidele. Eesti keele kui teise keele aines hinnatakse saavutatud õpitulemusi, mis põhinevad Euroopa keeleõppe raamdokumendi vastava taseme kirjeldustel. Eesti keele kui teise keele õppes käsitletakse keelevigu õppimise loomuliku osana ning neid parandatakse ja arvestatakse hindamisel vastavalt õppetegevuse eesmärgile. Keele ja kirjanduse valdkonna ainete hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest, hindamise nõuded ja korraldus, sh mittenumbrilise hindamise kasutamine ja mujal õpitu arvestamine täpsustatakse kooli õppekavas.

1.7. Õppekeskkond

Kool koostöös aineõpetajatega korraldab keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete õpet:

- 1) viisil, kus luuakse üksteist austav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu;
- 2) ruumis, kus saab kasutada digitehnoloogiat, -keskkondi ja -materjale, et arendada info-, meedia- ja digikirjaoskust;
- 3) ruumis, kus on võimalik liikumist eeldavateks tegevusteks inventari ümber paigutada (nt rühmatööd, õppemängud, draamaõppe ülesanded);

4) väljaspool kooliruumi, et rakendada õppimist toetavaid ja mitmekesistavaid õppevorme (nt projekt-, õues- ja reisiõpe) ja -tegevusi (nt õppekäik teatrisse, muuseumisse, raamatukokku, kohtumised kirjanike ja tõlkijatega, osavõtt olümpiaadidest ja konkurssidest, valdkondlikud teemapäevad ja -nädalad). Pädevuste peamiste komponentide – teadmiste, oskuste ja hoiakute – kujundamisel on kandev roll õpetajal, kes loob sobiva õppekeskkonna ja toetab väärtuskasvatust, ning koolil, kus normide, väärtuste, rituaalide, sümbolite ja lugude kaudu edendatakse omanäolist koolikultuuri.

2. Ainekavad

2.1. Eesti keel

2.1.1. Õppeaine kirjeldus

Eesti keele oskus on nii aineõpetuse eesmärk kui ka õppekavas sätestatu omandamise alus. Eesti keele oskus kõnes ja kirjas pole üksnes inimese identiteedi, tema mõtlemis- ja tundevoime kujunemise alus, vaid ka jätkusuutliku ja ennastjuhtiva õppimise eeldus kogu edasiseks eluks. Kui õpilane mõistab eesti keele tähtsust sotsiaalse suhtluse vahendina ja rahvusliku kultuuri kandjana, kujuneb ta täisväärtuslikuks ühiskonnaliikmeks, kes suudab ennast erinevates suhtlusolukordades selgelt ja ladusalt väljendada, mõistab erinevaid tekste, on võimeline argumenteerima ja mõtestatud teksti looma. Põhikoolis pannakse alus õpilaste sotsiaalsele kirjaoskusele, st oskusele kasutada keelt teadlikult ja kriitiliselt isiklikus ja avalikus elus, õppe- ja tööolukorras. Õpilastes kujundatakse teadmisi ja oskusi, mis hõlmavad keelt, selle variante, eri tüüpi ja liiki tekste ning mis lubavad toime tulla suulise ja kirjaliku suhtlusega, tekstide vastuvõtu ja loomisega. Keeleõpetuse kõrgeim siht on aidata õpilasel kujuneda iseseisvaks teksti vastuvõtjaks ja loojaks, kes on omandanud tänapäeva eesti kirjakeele. 1.–4. klassis on eesti keel kirjandusega lõimitud õppeaine, milles taotletakse nii keele- kui ka kirjandusõpetuse eesmärgi. I kooliastmes loeb õpilane vähemalt kümme, 4. klassis vähemalt neli tervikteost eesti või maailma lastekirjandusest. Alates 5. klassist on eesti keel ja kirjandus eraldi, kuid tugevasti lõimitud õppeained, mille kaudu arendatakse sihipärase lugemise, suulise keelekasutuse ja kirjutamisoskust.

I kooliastmes keskendutakse õpilaste teadmiste ja oskuste kujundamisel nii suulisele kui ka kirjalikule keelele. Kuulamine, kuuldust arusaamine ja kõnelemine on tihedalt seotud lugemisja kirjutamisoskuse arendamisega. Esmase kirjutamisoskuse kujundamisest sõltub edasise kirjaliku eneseväljendusoskuse tõhusus. Suuline keelekasutus hõlmab siin eneseväljendust tavaolukorras ning eakohase suulise teksti mõistmist ja edastamist. Lugemise õpetamisel arendatakse

lugemistehnilist vilumust ja kujundatakse oskust loetud tekstiga jõukohaste juhiste järgi eesmärgistatult töötada. Kirjutamise õpetamisel viimistletakse kirjatehnikat, kujundatakse õigekirjaoskust õpitud keelendite piires ning arendatakse suutlikkust väljendada end loovalt ja eesmärgipäraselt. Loetav käekiri on alus kirjalikule eneseväljendusele viisil, kus ka teised kirjapandust aru saaksid. Esimeses kooliastmes on oluline saavutada sihipärane kirjutamisoskus, samuti oskus oma mõtteid kirjalikult väljendada. Ilukirjanduse terviktekste valib õpilane õpetaja soovitusel lugemiseks nii eesti kui ka välisautoritelt, arendades oskust loetud teost tutvustada, selle põhjal jutustada ja küsimuste toel arutleda. Tähtis on kujundada lugemisharjumus, soodustada positiivset lugemiskogemust ja pakkuda lugemisrõõmu.

II ja III kooliastmes kujundatakse õpilaste teadmisi ja oskusi neljas õppevaldkonnas: suuline ja kirjalik suhtlus, teksti vastuvõtt, tekstilooime ning keeleteadlikkus. Siingi on eesti keele õpetamise keskmes (tervik)tekstid ja katkendid või tekstikorpused ning nendega seotud tekstitoimingud. Keelepädevuse tagab võimalikult eripalgeline, kuid autentne ja adekvaatne tekstivalik, mis võimaldab omandada keeleteadmisi ja kujundada hoiakuid. Suhtlemisõpetusega kujundatakse oskust kasutada multimodaalses suhtluses eri kanaleid ja keskkondi (sh netikeskkonda), oskust arvestada suhtlemisel eesmärki, partnerit ja olukorda, oskust vahendada teavet, väljendada oma arvamusi ja hinnanguid. Tähelepanu pööratakse ka netiturvalisusele.

Suhtlusoskuse arendamisel tehakse informatiivseid esitlusi (nt raamatututvustusi) nii individuaalselt kui ka koostöös. Teksti vastuvõtu õpetusega kujundatakse oskust tekste leida ja valida, eesmärgipäraselt lugeda ja kuulata, samuti rakendatakse erinevaid lugemis- ja kuulamisvõtteid ning süvendatakse oskust teksti mõista ja sellele reageerida. Arendatakse kriitilise lugemise oskust ning analüüsitakse erinevaid tarbetekste. Elulähedaste ja tähenduslike aine- ja muude tekstide käsitlus lõimitakse tekstide ülesehitusliku eripära, sõnavara, grammatika ja õigekeelsuse õpetamisega, et kujundada õpilases loomulik keeleteadlikkus.

Tekstilooime õpetusega kujundatakse mitmekülgset ja eesmärgistatud eneseväljendusoskust, mille puhul õpilane tajub situatsiooni ja adressaati ning suudab oma mõtteid selgelt ja täpselt, tekstiliigile omasel viisil väljendada. Jutustavate, kirjeldavate ja arutluselementidega tekstide kõrval hõlmab kirjutamine avarat tekstivälja alates tarbetekstidest kuni ilukirjanduseni. Tekstiloomes on põhirõhk kirjutamise protsessil, õpilane järgib kirjutamise etappe alates eeltööst kuni lõpptulemuse vormistamise ja viimistlemiseni.

Keeleteadlikkuse õpetusega avardatakse keeleteadmisi, omandatakse õigekeelsuspõhimõtted, kujundatakse eesti keelt väärtustavat hoiakut. Arendatakse oskust tänapäeva eesti kirjakeelt teadlikult kasutada, kujundatakse arusaamist keele arengust ja muutumisest ning murrete eripärast. Keeleteadlikkust, mis peab tagama korrektse ja mitmekülgse kirjakeele omandamise, õpetatakse muude tekstitoimingute osana. Et õpilane osaleks aktiivselt ja vahetult õppeprotsessis,

peavad keeleõppe tegevused olema mitmekülgsed ja funktsionaalsed. Keeletundides omandatakse konkreetseid keeleteadmisi ja praktilisi oskusi, analüüsitakse loetut ja kuuldut, kujundatakse keelega seotud hoiakuid ja antakse hinnanguid ning kirjutatakse eri liiki tekste. Arendatakse oskust sobivatest allikatest ja keskkondadest infot hankida, seda lugeda ja kriitiliselt hinnata. Keeleallikate kasutamine lõimitakse tekstiloomesse, st, et õpilane oskab teabe põhjal langetada teadlikke keelevelikuid, mis arvestavad suhtlusolukorra sobivust. Tekstitöös on oluline ka digitaalse sisu loomine, muutmine ja taasesitamine.

2.1.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

I kooliaste	II kooliaste
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) mõistab rahvapärimust ja kultuuri mitmekesisust; 2) väärtustab eesti keelt; 3) omandab eesti keele lugemistehnika; 4) loeb eesmärgistatult eri allikatest ja keskkondadest; 5) kirjutab eesmärgistatult eri liiki tekste käsikirjaliselt ja arvutil eri keskkondades; 6) väljendab end selgelt ja asjakohaselt suuliselt ning kirjalikult; 7) analüüsib individuaalsete võimete piires eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste; 8) tunneb eri tüüpi ja liiki tekstide ülesehitust ning mõistab nende sisu; 9) kujundab lugemise kaudu esmaseid hoiakuid ja tõekspidamisi, väärtustab 	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) mõistab rahvapärimust ja kultuuri mitmekesisust; 2) mõistab eesti keelt kui kultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit; 3) väljendab end selgelt ja asjakohaselt suuliselt ning kirjalikult; 4) teeb õpitu piires keeleteadlikke valikuid, kasutab korrektset kirjakeelt ja sobivat sõnavara; 5) loeb tekste ladusalt ja eesmärgistatult eri keskkondades ja allikatest; 6) kirjutab eesmärgistatult eri liiki tekste erikeskkondades ja allikate toel; 7) analüüsib ja hindab eri liiki suulisi ja kirjalikke tekste; 8) mõistab eri tüüpi ja liiki tekstide ülesehitust, sisu, keelelist eripära;

lugemist.	9) kujundab lugemise kaudu hoiakuid ja tõekspidamisi; 10) väärtustab lugemist, leiab endale sobivat lugemisvara.
-----------	---

2.1.3. Õpitulemused

I kooliaste

Õpilane:

- 1) osaleb aktiivselt ja mõtestatult õppeprotsessis;
- 2) kuulab eesmärgistatult, väljendab oma mõtteid;
- 3) kasutab suhtlemisel eakohast ja sobivat kõne- ja kirjakeelt, arvestab suhtlemisel partneriga; 4) eristab helisid, hääli ja häälikuid;
- 5) omandab lugemistehnilise vilumuse ja teadliku lugemisoskuse;
- 6) sooritab kirja eelharjutusi, arvestab etteantud juhendi ja juhendamisega;
- 7) tunneb joonis- ja kirjatahti, kasutab õigeid tähekujusid, kirjutab loetava käekirjaga;
- 8) loeb ja eristab eri liiki tekste, analüüsib teksti ülesehitust, keelekasutust ja sisu, avaldab selle kohta arvamust;
- 9) sõnastab teksti kohta küsimusi ja esitab vastuväiteid, teeb teksti põhjal märkmeid, võrdleb tekste omavahel;
- 10) jutustab kuuldust, nähtust ja loetust, vajaduse korral kasutab juhendi abi;
- 11) kirjutab mõtestatud lauseid, jutustavaid ja kirjeldavaid tekste;
- 12) kirjutab õpitud keelendite ja keelereeglite piires õigesti ning loetava käekirjaga, vormistab kirjaliku töö korrektselt;
- 13) vormistab lihtsama kirjaliku töö arvutis, järgib õpitud keelereegleid;
- 14) valib ja loeb sobivaid tervikteoseid nii eesti kui ka maailma lastekirjandusest, kasutab raamatukogude infosüsteemi;
- 15) kujundab lugemise kaudu oma mõtte- ja tundemaailma, jagab lugemiskogemusi;
- 16) rikastab lugemise kaudu oma sõnavara, kasutab sõnaraamatuid ja leiab sõnaartiklist vajalikku teavet.

1. klassi lõpetaja:

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Suuline keelekasutus (kuulamine, kõnelemine)</p> <ul style="list-style-type: none">• eristab häälikuid (asukoht ja järjekord sõnas), täishääliku pikkusi;• toimib õpetaja ja kaaslase suulise juhendi järgi;• kuulab õpetaja ja kaaslase esituses lühikest eakohast teksti, mõistab kuuldud lause, jutu sisu;• teab, et sõnadel on lähedase või vastandtähendusega sõna ja nimetab neist mõningaid;• väljendab end suhtlusolukordades arusaadavalt: palub, küsib, tänab, vabandab;• jutustab suunavate küsimuste toel kuuldust, nähtust, loetust;• koostab õpetaja abiga pildiseeria või küsimuste toel suulise jutu,• esitab luuletust peast;	<p>Suuline keelekasutus</p> <p><u>Kuulamine</u></p> <p>Helide, häälte ja häälikute eristamine (asukoht ja järjekord sõnas), hääliku pikkuse eristamine, põhirõhk täishääliku pikkusel.</p> <p>Õpetaja ja kaaslase kuulamine ning suulise juhendi järgi toimimine. Õpetaja ja kaaslase ettelugemise kuulamine. Kuuldu ja nähtu kommenteerimine.</p> <p><u>Kõnelemine</u></p> <p>Häälde- ja intonatsiooniharjutused. Hääldeuse harjutamine, hääle tugevuse kohandamine olukorrale.</p> <p>Töö lähedase tähendusega sõnaga, sõnatähenduse selgitamine ja täpsustamine.</p> <p>Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumine, tänamine) valik suhtlemisel.</p> <p>Lihtlauseliste küsimuste moodustamine, küsimuste esitamine ja neile vastamine.</p> <p>Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas.</p>

	<p>Esemete, nähtuste, tegelaste jms võrdlemine, ühe-kahe tunnuse alusel rühmitamine.</p> <p>Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus.</p> <p>Jutustamine kuulatu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria, etteantud teema põhjal; aheljutustamine.</p> <p>Klassiga ühiselt kogetud sündmuste vahendamine jutustades: jutustamine eri rollides. Pantomiiim-mõistatused tuttavate juttude kohta.</p> <p>Tuttava luuletuse, dialoogi peast esitamine.</p>
<p>Lugemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • tunneb häälik-täheleist vastavust, loeb õpitud teksti enam-vähem ladusalt, lausehaaval üksiku peatusega raskema sõna ees oma kõnetempos või sellest aeglasemalt; • mõistab häälega või endamisi (vaikse häälega või huuli liigutades) lugedes loetu sisu; • vastab teksti kohta käivatele küsimustele, mille vastused on palas otsesõnu öeldud; • mõtleb jutule alguse või lõpu; • on lugenud mõnda lasteraamatut, nimetab nende pealkirja ja autoreid, annab loetule emotsionaalse hinnangu (lõbus, tõsine, igav ...); 	<p>Lugemine</p> <p>Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus.</p> <p>Trükitähtede (nii suurte kui väikeste) tundma õppimine. Tähtedest sõnade ja sõnadest lausete lugemine. Silpidest sõnade moodustamine.</p> <p>Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo, oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse). Lugemistehniliselt raskete sõnade ja sõnaühendite lugema õppimine.</p> <p>Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemine klassitahvlilt ja vihikust.</p> <p>Jutustava ja kirjeldava teksti ning teabeteksti</p>

	<p>(õpilaspäevik, kutse, õnnitlus, saatekava, tööjuhend, raamatu sisukord) lugemine.</p> <p>Sõna, lause, teksti sisu mõistmine. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, üksiksõnade jm alusel. Loole lõpu mõtlemine. Tegelaste iseloomustamine. Küsimustele vastamine, millele vastus on tekstis otsesõnu kirjas.</p> <p>Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid), skeemide, kaartide lugemine õppekirjanduses, nende tähenduse tabamine.</p> <p>Luuletuste ilmekas (mõtestatud) lugemine. Riimuvate sõnade leidmine õpetaja abiga.</p> <p>Tekstiliikide eristamine: jutt, muinasjutt, luuletus, mõistatus.</p> <p>Kirjandustekstid: liisusalm, muinasjutt, mõistatus, luuletus, piltjutt, vanasõna, jutustus, näidend.</p> <p>Loetud raamatu autori, kunstniku (illustraatori), tegelaste nimetamine, loetust jutustamine. Loetule emotsionaalse hinnangu andmine (lõbus, tõsine, igav jne).</p> <p>Huvipakkuva raamatu leidmine kooli või kodukoha raamatukogust täiskasvanu abiga.</p>
<p>Kirjutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab õigeid kirjutamisvõtteid, teab, kuidas väikesi ja suuri kirjatähti 	<p>Kirjutamine</p> <p><u>Kirjatehnika</u></p> <p>Kirja eelharjutused. Kirjutamine pliiatsi ja</p>

<p>kirjutatakse ning sõnas õigesti seostatakse;</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjutab tahvlilt ära; • täidab tahvlinäidise järgi õpetaja abiga õpilaspäevikut, paigutab näidise järgi tööd vihikulehele, varustab töö kuupäevaga; • koostab näidise järgi kutse; • eristab häälikut, tähte, täis- ja kaashäälikut, sõna, lauset; • kirjutab omasõnade algusesse <i>k, p, t</i>; • kirjutab õigesti lühemaid (kuni 2-silbilisi) sõnu ja lauseid; • teab, et lause lõpeb punktiga; • teab, et lause alguses, inimeste, loomade, oma kodukoha nimes kasutatakse suurt algustähte; • kirjutab õigesti oma nime. 	<p>kriidiga, joonistähtede kirjutamine. Õige pliiitsihoid ja kirjutamisasend istudes ja seistes (tahvli juures). Väikeste kirjatähtede õppimine. Suurte kirjatähtede õppimine (vajadusel 2.klassis). Tähtede seostamine.</p> <p>Tahvlile, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Töö vormistamine näidise järgi, töö puhtus, käekirja loetavus. Teksti ärakiri tahvlilt, õpikust.</p> <p><u>Kirjalik tekstiloom</u></p> <p>Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, õnnitlus (kujundamine näidise järgi).</p> <p>Jutu kirjutamine pilditäiendusena (pildi allkiri, kahekõne jms). Jutule lõpu kirjutamine. Loovtöö kirjutamine (pildi, pildiseeria, küsimuste järgi).</p> <p>Lüünkümberjutustuse kirjutamine.</p> <p><u>Õigekeelsus</u></p> <p>Häälik, sõna, lause, tekst. Tähed ja tähestik, võõrtähtede vaatlus. Häälikute märkimine kirjas. Sõna ja lause ladumine ja kirjutamine.</p> <p>Täis- ja kaashäälikud. Täishäälikuühendi vaatlus. Täishääliku pikkuse eristamine ja õigekiri, kaashääliku pikkusega tutvumine. Sulghäälik (<i>k, p, t</i>) omasõnade alguses. <i>i</i> ja <i>j</i> ning <i>h</i> sõna alguses seoses tähtede õppimisega.</p> <p>Suur algustäht lause alguses, inimese- ja loomanimeses.</p> <p>Liitsõna vaatlus (moodustamine).</p>
--	---

	<p>Sõnade lõpu õigekiri, <i>-d</i> ja <i>-vad</i> (mitmus) ning <i>-b</i> (teigusõna 3. pööre) õigekirjaga tutvumine.</p> <p>Tutvumine jutustava (väit-), küsi- ja hüüdlausega. Lause lõpumärgid: punkt, (küsi- ja hüüümärgi vaatlemine). Koma lauses (teksti vaatlus).</p> <p>Oma kirjutusvea parandamine õpetaja abiga.</p> <p>Etteütlemise järgi sõnade ja lausete kirjutamine (15–20 sõna lihtlausetena).</p>
--	---

2. klassi lõpetaja:

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Suuline keelekasutus</p> <ul style="list-style-type: none"> eristab täis- ja suluta hääliku pikkusi; kuulab õpetaja ja kaaslaste eakohast teksti ning toimib saadud sõnumi kohaselt õpetaja abil; koostab kuuldu põhjal lihtsama skeemi ja kaardi õpetaja abil; kasutab kõnes terviklauseid; teab ja leiab vastandtäheendusega sõnu ning õpetaja abil ka lähedase tähendusega sõnu; väljendab arusaadavalt oma soove ja kogemusi väikeses ja suures rühmas; vestleb oma kogemustest ja loetust; annab õpetaja abil edasi lugemispala, 	<p>Suuline keelekasutus</p> <p><u>Kuulamine</u></p> <p>Hääliku pikkuste eristamine sõnamängus, liikumise ja liigutuste abil, põhirõhk suluta kaashäälikul.</p> <p>Õpetaja ja kaaslaste suulise mitmeastmelise juhendi meeldejäätmine ja selle järgi toimimine mängus, praktilise ülesande lahendamisel (välitund, otsimine, mõõtmine).</p> <p>Õpetaja etteloetud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ja lihtsa skeemi koostamine õpetaja juhendamisel.</p> <p>Kaaslase ettelugemise kuulamine ja hinnangu andmine ühe aspekti kaupa</p>

<p>õppeteksti, filmi ja teatrietenduse sisu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • koostab õpetaja abil jutu pildiseeria, pildi või küsimuste toel; mõtleb jutule alguse või lõpu; • vaatleb ja kirjeldab nähtut, märkab erinevusi ja sarnasusi õpetaja suunavate küsimuste toel; • esitab luuletust peast. 	<p>(õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana).</p> <p><u>Kõnelemine</u></p> <p>Hääldus- ja intonatsiooniharjutused sõnamängulistes harjutustes, kiirkõne, kajamäng. Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus: muinasjuttude esitamine, igapäevaolukordade lavastamine. Kõne eri nüansside (tempo, hääletugevus, intonatsioon) esiletoomine dramatiseeringus jm esituses: rongi, loomade häälte jm imiteerimine. Kõnelemine eri olukordades (telefonitsi, rühma esindajana), rollimängud. Nii enese kui ka teiste soorituste tunnustav kommenteerimine. Oma arvamuse avaldamine (raamatu, filmi jm) kohta ja selle põhjendamine. Arutlemine paaris ja rühmas: oma suhtumise väljendamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine. Sündmuse, isiku, looma, eseme kirjeldamine tugisõnade, skeemi, tabeli abil. Sõnatähenduste selgitamine ja täpsustamine aktiivse sõnavara laiendamiseks. Kuuldud jutu ümberjutustamine; pikema dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ja sisule. Mõtete väljendamine terviklausetena. Küsimuste moodustamine, küsimuste</p>
---	--

	<p>esitamine ja neile vastamine.</p> <p>Eri meeleoluga luuletuste (aastaajad, laste elu) mõtestatud peast esitamine.</p>
<p>Lugemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • loeb õpitud teksti suhteliselt õigesti, ladusalt (lugemistempo võib olla kõnetempost aeglasem), parandab ise oma lugemisvigu, enamasti väljendab intonatsioon loetava sisu; • mõistab häälega või endamisi lugedes loetu sisu; • vastab teemakohastele (ka lihtsamatele tekstis mitte otsese infoga seotud) küsimustele; • leiab tekstis iseseisvalt vastused konkreetsetele küsimustele ja töötab õpetaja abiga eakohaste juhiste alusel; • tunneb ära jutu, luuletuse, mõistatuse, näidendi ja vanasõna; • kasutab õpiku sõnastikku õpetaja abiga sõnade leidmiseks algustähe järgi; • on lugenud jõukohaseid lasteraamatuid, nimetab tegelasi ja annab edasi loetu sisu mõne huvitava, enam meeldinud episoodi järgi; 	<p>Lugemine</p> <p>Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi: oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse, sobiva intonatsiooni kasutamine.</p> <p>Lugemistehniliselt raskete sõnade ja sõnaühendite lugema õppimine.</p> <p>Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus.</p> <p>Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid, liiklusmärgid jms), skeemide, kaartide ja tabelite lugemine</p> <p>õppekirjanduses ning lasteraamatutes.</p> <p>Tekstist õpitavate keelendite, samuti sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade jms leidmine. Õpiku sõnastiku kasutamine.</p> <p>Kahekõne lugemine, intonatsiooni ja tempo valik saatelause alusel ja partnereid arvestades.</p> <p>Eri liiki lühitekstide (teade, kiri, ajakirja rubriik, sõnastik) mõistev lugemine. Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemine klassitahvlilt ja vihikust.</p> <p>Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine.</p> <p>Loetud jutustuse ja muinasjutu kohta kava koostamine (teksti jaotamine osadeks); skeemi/kaardi koostamine õpetaja abiga.</p>

	<p>Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine (ka siis, kui vastus otse tekstis ei sisaldu). Loole alguse ja lõpu mõtlemine. Tegelaste iseloomustamine.</p> <p>Luuletuste ilmekas (mõtestatud) esitamine. Riimuvate sõnade leidmine õpetaja abiga. Tekstiliikide eristamine: jutustus, luuletus, näidend, mõistatus, vanasõna.</p> <p>Kirjandustekstid: rahvaluuleline liisusalm, muinasjutt, mõistatus, luuletus, piltjutt, vanasõna, jutustus, näidend, muistend.</p> <p>Loetud raamatu tutvustamine ja soovitamise. Vajaliku teose otsimine kooli või kodukoha raamatukogust autori ja teema järgi täiskasvanu abiga.</p>
<p>Kirjutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab kirjutades õigeid väikeste ja suurte kirjatähtede tähekujusid ja seoseid; • kirjutab tahvlilt või õpikust ära; • täidab iseseisvalt õpilaspäevikut ja kujundab vihikut, paigutab näidise järgi tööd vihikulehele, kirja joonelisele lehele, varustab töö kuupäevaga; • koostab õpetaja abiga kutse, õnnitluse ja teate; • kirjutab loovtöö ning ümberjutustuse pildiseeria, tugisõnade ja küsimuste abil; • eristab häälikut, tähte, täis- ja kaashäälikut, silpi, sõna, lauset, 	<p>Kirjutamine</p> <p><u>Kirjatehnika</u></p> <p>Suurte ja väikeste kirjatähtede kordamine. Kirjutamise tehnika arendamine: ühtlane kirjarida, õiged tähekujud ja seosed nii väikestel kui suurtel kirjatähtedel. Näidise järgi kirjatöö paigutamine vihiku lehele, kirjapaberile; kuupäeva kirjutamine.</p> <p><u>Kirjalik tekstiloome</u></p> <p>Kutse, õnnitluse ja teate koostamine õpetaja abiga.</p> <p>Tekstilähedase ümberjutustuse kirjutamine küsimuste ja tugisõnade toel.</p> <p>Loovtöö skeemi, kaardi toel; fantaasialugu. Jutu ülesehitus: alustus, sisu ja lõpetus; jutule alguse ja lõpu kirjutamine.</p>

<p>täishäälikuühendit;</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjutab õigesti sulghääliku omasõnade algusesse ja omandatud võõrsõnade algusesse; • märgib kirjas õigesti täishäälikuid; • teab peast võõrtähtedega tähestikku; • alustab lauset suure algustähega ja lõpetab punkti või küsimärgiga; • kasutab suurt algustähte inimeste ja loomade nimedes, tuttavates kohanimes; • kirjutab õigesti sõnade lõppu <ul style="list-style-type: none"> -d (mida teed?), -te (mida teete?), -sse (kellesse? millesse?), -ga (kellega? millega?), -ta (kellela? milleta?); • kirjutab etteütlemise järgi õpitud keelendite ulatuses sisult tuttavat teksti ja kontrollib kirjutatut näidise järgi (20–25 sõna lihtlausetena). 	<p>Omakirjutatud teksti üle kaaslasega arutlemine.</p> <p>Õigekeelsus</p> <p>Varasemale lisanduvalt keeleteadmised: täishäälikuühendi õigekiri, suluta kaashääliku pikkus ja õigekiri; k, p, t s-i ja h kõrval; i ja j silbi alguses, h sõna alguses.</p> <p>Silbitamine, poolitamise üldpõhimõtted.</p>
---	---

3. klassi lõpetaja:

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Suuline keelekasutus</p> <ul style="list-style-type: none"> • kuulab mõtestatult eakohast teksti, toimib saadud sõnumi või juhendite 	<p><u>Kuulamine</u></p> <p>Hääliku pikkuste eristamine, põhirõhk sulghääliku pikkusel.</p> <p>Pikema suulise juhendi meeldejätmise ja</p>

<p>järgi;</p> <ul style="list-style-type: none"> • väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt: palub, küsib, selgitab, keeldub, vabandab, tänab; vastab küsimustele, kasutades sobivalt täislauseid ning lühivastuseid; • vaatleb sihipäraselt, kirjeldab eesmärgipäraselt nähtut, eset, olendit, olukorda, märkab erinevusi ja sarnasusi; • avaldab arvamust kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta; • annab küsimuste toel arusaadavalt edasi õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, filmi ja teatrietenduse sisu; koostab kuuldu/loetu põhjal skeemi/kaardi; • jutustab loetust ja läbielatud sündmusest; jutustab pildiseeria, tugisõnade, märksõnaskeemi ja küsimuste toel; mõtleb jutule alguse ja lõpu; • leiab väljendamiseks lähedase ja vastandtähendusega sõnu; • esitab luuletust peast; 	<p>selle järgi toimimine. Kaaslase ja õpetaja juhtnööride kuulamine, nende järgi toimimine.</p> <p>Ettelugemise kuulamine. Kaaslase ettelugemise hindamine ühe aspekti kaupa (õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana). Kuuldu ning nähtu kommenteerimine. Fakti ja fantaasia eristamine.</p> <p>Õpetaja etteloetud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ning lihtsa skeemi koostamine.</p> <p>Kuuldu (muinasjutt, lühijutt lapse elust, proosa-, luule ja ainetekst), nähtu (lavastus, film) sisu ümberjutustamine. Dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ja nende ütlustele.</p> <p><u>Kõnelemine</u></p> <p>Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Selge häälduse jälgimine teksti esitades. Kõne eri nüansside (tempo, hääletugevuse, intonatsiooni) esiletoomine dramatiseeringus jm esituses.</p> <p>Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumise, tänamise) valik suhtlemisel. Suuline selgitus, kõnetus- ja viisakusväljendid, teietamine ja sinatamine. Kõnelemine eri olukordades: vestlus tundmatuga, sh telefonitsi, klassi/kooli esindamine, võistkonda kutsumine, koostegevusest loobumine jms.</p> <p>Sõnavara arendamine: sõnatähenduse</p>
--	--

	<p>selgitamine ja täpsustamine, aktiivse sõnavara laiendamine, lähedase ja vastandtähendusega sõna leidmine. Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas.</p> <p>Oma arvamuse avaldamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine, kaaslase arvamuse küsimine.</p> <p>Mõtete väljendamine terviklausetena ja sobiva sõnastusega (sõnavalik, mõtte lõpuleviimine). Küsimuste moodustamine ja esitamine ning neile vastamine.</p> <p>Jutustamine kuuldu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria ja etteantud teema põhjal; aheljutustamine.</p> <p>Sündmuste, isiku, looma, eseme jm kirjeldamine tugisõnade, skeemi ning tabeli abil. Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus erisuguste meeleolude väljendamiseks.</p> <p>Tuttava luuletuse ja dialoogi ilmekas (mõtestatud) esitamine.</p> <p>Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel.</p>
<p>Lugemine</p> <ul style="list-style-type: none"> • loeb nii häälega ja kui endamisi ladusalt ja teksti mõistes; mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi, kaarti; • loeb õpitud teksti ette õigesti, selgelt ja sobiva intonatsiooniga; 	<p>Lugemine</p> <p>Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus.</p> <p>Teksti ülesehitus: pealkiri, teksti osad (lõigud, loo alustus, sisu, lõpetus).</p> <p>Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus,</p>

<ul style="list-style-type: none"> • töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel; • vastab suulistele ja lühikestele kirjalikele küsimustele loetu kohta; • eristab kirjalikus tekstis väidet, küsimust, palvet, käsku, keeldu; • tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kirja; • on lugenud läbi vähemalt neli eesti ja väliskirjaniku teost, kõneleb loetud raamatust; • teab nimetada mõnda lastekirjanikku. 	<p>pausid, intonatsioon, tempo; oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse). Ladus ja automatiseerunud lugemine. Oma ja kaaslase lugemistehnika hindamine õpetaja juhiste alusel. Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemise klassitahvlilt ja vihikust.</p> <p>Jutustava ja kirjeldava teksti ning tarbe- ja teabeteksti (õpilaspäeviku, kutse, õnnitluse, saatekava, tööjuhendi, raamatu sisukorra, sõnastiku, teate, eeskirja, retsepti, õpikuteksti, teatmeteose teksti, ajalehe- ja ajakirja ning muu meediateksti) lugemine.</p> <p>Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid, liiklusmärgid jms), skeemide, kaartide ja tabelite lugemine õppekirjanduses, lasteraamatutes ning lasteajakirjanduses.</p> <p>Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide ja üksiksõnade järgi.</p> <p>Töö tekstiga: tekstist õpitavate keelendite, sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade leidmine. Õpiku sõnastiku iseseisev kasutamine. Teksti jaotamine osadeks ning tekstiosade pealkirjastamine. Loetava kohta kava, skeemi, kaardi koostamine. Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine. Loole alguse ja lõpu mõtlemine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine, tegelaste iseloomustamine.</p>
--	---

	<p>Jutustavate luuletuste ja proosateksti mõtestatud esitamine. Riimuvate sõnade leidmine. Kahekõne lugemine, intonatsiooni ja tempo valik saatelause alusel ning partnereid arvestades.</p> <p>Loetud raamatust jutustamine, loetule emotsionaalse hinnangu andmine ja raamatust lühikokkuvõtte tegemine. Vajaliku raamatu leidmine iseseisvalt.</p> <p>Tekstiliikide eristamine: muinasjutt, mõistatus, vanasõna, luuletus, jutustus, näidend, kiri</p> <p>Kirjandus: folkloorne lastelaul, liisusalm, jutustus, muinasjutt, muistend, luuletus, kahekõne, näidend, sõnamänguline tekst, piltjutt, mõistatus, vanasõna.</p>
<p>Kirjutamine</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja -seoseid, kirjutab loetava käekirjaga; • kirjutab tahvlilt ja õpikust õigesti ära; paigutab teksti korrektselt paberile või arvutis, vormistab vihiku/õpilaspäeviku nõuetekohaselt; • valdab eesti häälikkirja aluseid ja õpitud keelendite õigekirja: eristab häälikut ja tähte, täis- ja kaashäälikut, häälikuühendit, silpi, sõna, lauset; märgib kirjas häälikuid 	<p>Kirjutamine</p> <p><u>Kirjatehnika</u></p> <p>Kirjutamise tehnika süvendamine, oma loetava käekirja kujundamine, kirjutamise kiiruse arendamine. Kirjutamisvilumuse saavutamine (õiged tähekujud ja proportsioonid, loetav käekiri, ühtlane kirjarida, kirjatöö nõuetekohane välimus, töö vormistamine). Teksti ärakiri tahvlilt ja õpikust. Kirjutatu kontrollimine õpiku ja sõnastiku järgi. Oma kirjavea parandamine. Etteütlemise järgi kirjutamine. Tahvlile,</p>

<p>õigesti; eristab lühikesi, pikki ja ülipikki täis- ja suluta kaashäälikuid; kirjutab õigesti asesõnu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • märgib õpitud sõnades õigesti kaashäälikuühendit; kirjutab õigesti sulghääliku omandatud oma- ja võõrsõnade algusse; märgib kirjas õigesti käänd- ja pöörsõnade õpitud lõppe ja tunnuseid; • teab peast võõrtähtedega tähestikku, kasutab lihtsamat sõnastikku ja koostab lihtsaid loendeid tähestikjärjestuses; • kirjutab suure algustähega lause alguse, inimeste- ja loomade nimed ning õpitud kohanimed; • piiritleb lause ja paneb sellele sobiva lõpumärgi; • kirjutab etteütlemise järgi sisult tuttavat teksti ja kontrollib kirjutatut näidise järgi (30–40 sõna); • koostab kutse, õnnitluse, teate, e-kirja; kirjutab eakohase pikkusega loovtöid (k.a ümberjutustusi) küsimuste, tugisõnade, joonistuse, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava toel. • kirjutab nii koolis kui ka igapäevaelus käsitsi ja arvutiga eakohaseid tekste vastavalt kirjutamise eesmärgile, funktsioonile ja adressaadile. 	<p>vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, ümbrik.</p> <p>Õigekiri</p> <p>Tähestiku järjekord. Täis- ja kaashäälikuühendi õigekiri. Täis- ja suluta kaashääliku pikkuse kordamine, sulghääliku pikkuse eristamine ja õigekiri. <i>k, p, t s-i</i> ja <i>h</i> kõrval. <i>i</i> ja <i>j</i> õigekiri (v.a võõrsõnades ja tegijanimedes). <i>h</i> sõna alguses. Sulghäälik oma- ja võõrsõnade alguses.</p> <p>Suur algustäht lause alguses, inimese- ja loomanimedes, tuntumates kohanimedes. Väike algustäht õppeainete, kuude, nädalapäevade, ilmakaarte nimetustes. Poolitamise harjutamine. Liitsõna. Nimi-, omadus- ja tegusõna. Ainsus ja mitmus. Sõnavormide moodustamine küsimuste alusel. Mitmuse nimetava ning <i>sse</i>-lõpulise sisseütleva, kaasaütleva ja ilmaütleva käände lõpu õigekirjutus. Olevik ja minevik. Pöördelõppude õigekirjutus. Erandliku õigekirjaga ase- ja küsisõnad (<i>ma, sa, ta, me, te, nad, kes, kas, kus</i>).</p> <p>Väit- (jutustav), küsi- ja hüüdlause. Lause lõpumärgid. Koma kasutamine loetelus; <i>et, sest, vaid, kuid, aga, siis, kui</i> puhul; sidesõnad, mis koma ei nõua.</p> <p>Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (30–40 sõna). Oma kirjavea iseseisev leidmine.</p>
---	---

	<p>Sõnavara: lähedase ja vastandtäendusena sõna. Sõna ja tema vormide õigekirja ning tähenduse omandamine ja täpsustamine.</p> <p><u>Tekstiloomed</u></p> <p>Lausete laiendamine ja sidumine tekstiks.</p> <p>Tarbeteksti (ajaleheartikli, teate, nimekirja jne) kirjanek.</p> <p>Ümberjutustuse kirjutamine tugisõnade, skeemi, kaardi või kava toel.</p> <p>Loovtöö kirjutamine (vaba jutt, jutt pildi, pildiseeria, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu). Jutu ülesehitus: alustus, sisu, lõpetus.</p> <p>Sündmusest ja loomast kirjutamine.</p> <p>Jutule alguse ja lõpu kirjutamine.</p> <p>Kirja kirjutamine..</p> <p>Oma kirjutatud teksti üle kaaslasega arutamine.</p>
--	---

Hindamine I kooliastmes

I kooliastmes hinnatakse: suulist keelekasutust, lugemist, kirjutamist.

Suuline keelekasutus, so kõnelemine ja kuulamine

eneseväljendamine igapäevastes suhtlusolukordades (palumine, küsimine, keeldumine, selgitamine, vabandamine, tänamine);

vestlemine erinevate kaasvestlejate suhtlussituatsioone arvestades;
ühemõttelise ja selge info edastamine;
info mõistmine eakohaste tekstide kuulamisel;
kaasvestlejate kuulamine, arvamuste nõustumine või mittenõustumise väljendamine,
vastuväidete esitamine;
oma arvamuste argumenteerimine

Lugemine, so lugemistehnika, teksti mõistmine ja vabalugemine

ladusus, veatu, selge, õige intonatsiooniga lugemine;
ilukirjanduslike, õppetekstide, sõnumite ja teadete lugemine;
tekstis sisalduva informatsiooni mõistmine, ülesannete täitmine loetu kohta ja
küsimustele vastamine, lünkade täitmine;
teksti teema ja peamõtte leidmine, teksti ja tekstiosade pealkirjastamine, teksti
kavastamine;
õpitavate keelendite, sünonüümide, metafooride leidmine tekstist;
teksti liigi määramine – jutustus, luuletus, näidend, muinasjutt, mõistatus, vanasõna, kiri;
laste teatmeteoste ja interneti kasutamine
Lugemishinde kujunemine:
Hinne on „5“, kui õpilane:
Loeb õpitud teksti ladusalt, veatult, selgelt, ilmekalt;
Saab aru teksti sisust ja peamõttest;
Määrab õigesti tekstiliigi;
Lahendab teksti põhjal antud ülesanded õigesti ;
Oskab teksti loogiliselt liigendada ja kavastada.

Hinne on „4“, kui õpilane:
Loeb ladusalt, kuid teeb üksikuid vigu, väheilmekas;
Saab aru teksti sisust, oskab vastata küsimustele;
Määrab õigesti tekstiliigi;
Täidab teksti põhjal antud ülesanded;
Oskab teksti liigendada, kuid teeb kavastamisel mõne vea.

Hinne on „3“, kui õpilane:
Loeb konarlikult, ilmetult, vigadega;
Saab üldjoontes tekstist aru;

Oskab õpetaja suunamisel määrata tekstiliiki;
Täidab loetud tekstil põhinevaid ülesandeid, kuid teeb vigu;
Oskab õpetaja abiga teksti liigendada ja kavastada.

Hinne on „2“, kui õpilane:
Loeb veerides, katkendlikult, ilmetult;
Saab halvasti tekstist aru;
Ei oska määrata tekstiliiki;
Tekstil põhinevate ülesannete lahendamisel palju eksimusi ja puudujääke;
Ei suuda teksti liigendada ega kavastada.

Hinne on „1“, kui õpilane:
Loeb suurte raskustega, veerides;
Ei saa loetust aru;
Ei tunne tekstiliiki.

Kirjutamine, so kirjatehnika, õigekiri ja kirjalik tekstiloome:

õigekirja aluseks olevate põhimõistete ja – reeglite tundmine;
õpitud õigekirjareeglite ja keelendite piires vigadeta kirjutamine;
terviklausete moodustamine ja lausete seostamine;
sõnade, sõnaühendite, lausete ja teksti kirjutamine etteütlemise järgi;
kirjalike keeleülesannete täitmine (lünk - , sobivus – ja valikülesanded, keelenähtuste võrdlemine, näidete leidmine);
teksti kirjalik kavastamine märksõnade või küsimuste abil, ümberjutustuste kirjutamine kuulnud või loetud teksti põhjal;
kutse, kirja, õnnitluse koostamine;
tekstiloome kirjutamine – vabajutustus, jutustus pildi või pildiseeria põhjal, fantaasialugu, tekkelugu, eseme – või isikukirjeldus.

Kirjutamishinde kujunemine:

Vea kordus samade sõnade erinevates vormides loetakse üheks veaks. Eksimused ühes sõnas mitme reegli vastu loetakse üheks veaks. Valesti poolitatud sõna loetakse veaks, kui poolitamist on juba õpitud. Interpunktsiooniviga on pool viga.

Hindamisel arvestatakse töö mahtu. Kirjaliku tekstiloomel puhul hinnatakse töö sisu ja õigekirja kahe hindegaga (sisu ja keeleline oskus), hinnatakse veel teemakohasust, sõnavara, lausestust, õiget sõna kasutust. Ümberjutustustega kontrollitakse teksti sisu edasiandmist, lause koostamist ja kirjavahemärkide kasutamisoskust.

1. klassis kirjalikku tekstiloomet parandatakse, kuid ei hinnata numbriliselt.

Etteütluse hinde kujunemine:

Ühe õppetunni jooksul kirjutatava sidusa etteütluse sõnade arv on:

1.klassis 15-20 sõna (õpitud materjali põhjal alates II poolaastast);

2.klassis 20-30 sõna (õpitud materjali põhjal);

3.klassis 30-40 sõna (õpitud materjali põhjal)

Hinne on „5“, kui töö on veatu või on 0,5 viga

Hinne on „4“, kui töös on 1-3 ortograafiaviga

Hinne on „3“, kui töös on 4-6 ortograafiaviga

Hinne on „2“, kui töös on 7-9 ortograafiaviga

Hinne on „1“, kui vigu on rohkem kui 9.

Erandjuhtudel on õpetajal õigus hinnet tõsta või alandada, olenevalt vigade iseloomust, töö üldisest kvaliteedist, välimusest ja ulatusest. Logopeediliste laste puhul hindab õpetaja õpilase arengut ja hindamine toimub koostöös logopeediga.

Kirjalike tööde hindamisel tuleb tähelepanu pöörata vormistusele, õigetele tähekujuudele ja seostamisele.

Kontrolltöö hinde kujunemine:

Hinne „5“, kui õpilane sooritas õigesti 90-100%

Hinne „4“, kui õpilane sooritas õigesti 70-89%

Hinne „3“, kui õpilane sooritas õigesti 45-69%

Hinne „2“, kui õpilane sooritas õigesti 20-44%

Hinne „1“, kui õpilane sooritas õigesti 0-19%

II kooliastme õpitulemused

Suuline ja kirjalik suhtlus

Õpilane:

- 1) valib juhendamise abil olukorrale vastava suhtluskanali;
- 2) esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, avaldab viisakalt ja olukorrast lähtuvalt arvamust, sõnastab järelduse;
- 3) lahendab lihtsamaid probleemülesandeid paaris- ja rühmatöös;
- 4) põhjendab oma seisukohta ja aktsepteerib kaaslaste põhjendatud seisukohti;
- 5) kasutab suhtluses sobivaid keelevahendeid, sh korrektset kirjakeelt õpitu piires nii suulises kui ka kirjalikus suhtluses.

Teksti vastuvõtt

Õpilane:

- 1) valib ja loeb sobivaid tervikteoseid nii eesti kui ka maailma lastekirjandusest;
- 2) iseloomustab õpitud tekstiliike ja nende kasutamise võimalusi;
- 3) loeb ja mõistab eakohaseid õpi- ja elutarbelisi ning huvivaldkondade tekste;
- 4) võrdleb tekste, esitab küsimusi, avaldab arvamust, teeb tekstist lühikokkuvõtte;
- 5) kuulab ja jälgib vastuvõetavat teksti, valib lugemise eesmärgile sobiva lugemisviisi;
- 6) tunneb keele ja kirjanduse valdkonna teabekeskondi, leiab neist vajaliku teabe;
- 7) võrdleb eri allikatest pärit infot, eristab olulist ebaolulisest, fakti arvamusest.

Tekstiloome

Õpilane:

- 1) leiab juhendamise abil tekstiloomeks vajalikku teavet;
- 2) tunneb kirjutamiseks ja esinemiseks valmistumise põhietappe;
- 3) jutustab, kirjeldab, võrdleb ja arutleb suuliselt ja kirjalikult;
- 4) esineb suuliselt, võtab sõna, koostab ja peab lühikese ettekande;
- 5) kirjutab eesmärgipäraselt ja olukohaselt eri liiki eakohaseid tekste;
- 6) vormistab kirjalikud tekstid korrektselt nii käsikirjas kui ka arvutis.

Keeleteadlikkus

Õpilane:

- 1) nimetab Eestis kõneldavaid keeli, sugulaskeeli ja rahvaid;
- 2) eristab keelevariante, sh murdeid, sotsiolekte, toob näiteid nende kasutusest;

- 3) kirjeldab eesti keele häälikusüsteemi, eristab sõnaliikide tüüpjuhte ning põhilisi käänd- ja pöörsõna vorme;
- 4) moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sealhulgas koondlauseid ja lihtsamaid liitlauseid;
- 5) järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid;
- 6) rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes ja -analüüsis;
- 7) kasutab õigekirja kontrollimiseks ja tähenduste leidmiseks trüki- ja digisõnastikke, leiab sõnaartiklist vajaliku teabe

4. klassi lõpetaja:

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Suuline ja kirjalik suhtlus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuulab mõtestatult eakohast teksti, toimib saadud sõnumi või juhendite järgi; • annab lühidalt edasi kuuldu sisu; • väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes; • esitab kuuldu ja nähtu kohta küsimusi; • väljendab oma arvamust, annab infot edasi selgelt ja ühemõtteliselt; • leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku vormi; • kasutab sõnastikke ja teatmeteoseid; • esitab peast luuletuse või rolliteksti; 	<p>Suuline ja kirjalik suhtlus</p> <p>Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine.</p> <p>Õpetaja ettelugemise järel (ainealane tekst, lõikhaaval) oluliste mõistete ja seoste leidmine. Kuuldud tekstist lühikokkuvõtte sõnastamine. Kuuldud teabe rühmitamine skeemi, märksõnade jm alusel.</p> <p>Tekstide kriitiline kuulamine (fakti ja fantaasia eristamine jms). Lavastuse, kuuldud proosa-, luule- ja ainetekstide sisu ümberjutustamine.</p> <p>Visuaalsed ja tekstilised infoallikad, nende usaldusväärsus. Fakt ja aramus.</p> <p>Sõnavara avardamine ja täpsustamine, töö sõnastikega. Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis.</p> <p>Vestlus etteantud teema piires. Küsimustele vastamine, esitlus, tutvustus. Erinevate</p>

	<p>käitumisviiside ja koostöövormide võrdlemine. Oma arvamuse avaldamine, seisukoha põhjendamine, kaaslaste arvamuse küsimine. Lisateabe otsimine. Suulises keelekasutuses kirjakeele põhinormingute järgimine ning mõtete sobiv sõnastamine (sõnavalik, parasiitkeelendite vältimine, mõtte lõpuleviimine).</p> <p>Dialoogi ja dramatiseeringu koostamine ja esitamine. Pantomim. Rollimäng.</p> <p>Erinevate strateegiate kasutamine kõneülesannetes (nt võrdlemine, kirjeldamine). Eritüübiliste küsimuste moodustamine (nt intervjuu tegemiseks). Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel.</p>
<p>Teksti vastuvõtt</p> <ul style="list-style-type: none"> • loeb eakohast teksti ladusalt ja mõtestatult; mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi, kaarti; • otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse; • vastab teksti põhjal koostatud küsimustele tekstinäidete või oma sõnadega, koostab teksti kohta küsimusi; • leiab teksti peamõtte; • kirjeldab teksti põhjal sündmuste toimumise kohta ja tegelasi; • leiab tekstist vajalikku infot; 	<p>Teksti vastuvõtt</p> <p>Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine. Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine; lugemist hõlbustavad võtted. Oma lugemise jälgimine ning lugemisoskuse hindamine.</p> <p>Tööjuhendi lugemine. Tarbe- ja õppetekstide mõtestatud lugemine (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart jm). Tekstide võrdlemine etteantud ülesande piires.</p> <p>Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Kujundlik keelekasutus (piltlik väljend). Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, remarkide, üksiksõnade jm alusel. Enne lugemist olemasolevate teemakohaste</p>

<ul style="list-style-type: none"> • tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kõnekäänu, kirja; • on läbi lugenud vähemalt neli eakohast väärtkirjandusteost (raamatut); • tutvustab loetud kirjandusteose sisu ja tegelasi ning kõneleb loetust; 	<p>teadmiste ja kogemuste väljaselgitamine, oma küsimuste esitamine ning uute teadmiste vastu huvi äratamine (mida tean, mida tahaksin teada).</p> <p>Kirjandusteksti süžee, sündmuste toimumise koht, aeg ja tegelased. Sündmuste järjekord. Arutlemine tekstis käsitletud teema üle.</p> <p>Tegelaste käitumise motiivide analüüs. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine.</p> <p>Küsimustele vastamine tekstinäidetega või oma sõnadega. Töö tekstiga: tundmatute sõnade tähenduse selgitamine, märkmete tegemine loetu põhjal, märksõnaskeemi, küsimuste koostamine. Loetava kohta kava, skeemi/kaardi koostamine. Rollimäng. Dramatiseering.</p> <p>Luuletuse sisu eripära määramine (loodus, nali jne); riimide leidmine ja loomine, riimuvate sõnade toel värsside loomine.</p> <p>Luuletuse ja proosateksti mõtestatud esitamine (meeleolu, laad).</p> <p>Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine. Huvipakkuva raamatu leidmine, iseseisev lugemine, vajaliku info leidmine. Loetud raamatu sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Loetud raamatust jutustamine, loetule emotsionaalse hinnangu andmine ja raamatust lühikokkuvõtte tegemine.</p> <p>Vajaliku raamatu leidmine iseseisvalt, ka kataloogi või e-otsingut kasutades.</p> <p>Tekstiliikide eristamine: jutustus,</p>
--	--

	<p>muinasjutt, luuletus, näidend, vanasõna, kõnekäänd, kiri</p> <p>Ilukirjandus: kunstmuinasjutt, tõselujutt eakaaslastest, ilu- ja aimekirjandus loomadest, seiklusjutt, näidend, rahvaluule, värsslugu, vanasõnad ning kõnekäänud.</p>
<p>Tekstiloome</p> <ul style="list-style-type: none"> • jutustab ja kirjutab loetust ning läbielatud sündmusest; • jutustab tekstilähedaselt, kokkuvõtlikult kavapunktide järgi, märksõnaskeemi ja küsimuste toel; • kirjeldab eesmärgipäraselt eset, olendit, inimest; • kirjutab nii koolis kui ka igapäevaelus käsitsi ja arvutiga eakohaseid tekste vastavalt kirjutamise eesmärgile, funktsioonile ja adressaadile; • kirjutab eakohase pikkusega loovtöid (k.a ümberjutustusi) küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava toel; • teeb oma tekstiga tööd 	<p>Tekstiloome</p> <p>Ümberjutustamine ja ümberjutustuse kirjutamine: tekstilähedane, kokkuvõtlik, loov, valikuline kavapunktide järgi, märksõnade ja küsimuste toel.</p> <p>Aheljutustamine.</p> <p>Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega.</p> <p>Loetu ja kuuldu põhjal jutustamine, kirjeldamine. Esemel, olendil, inimesel kirjeldamine. Iseloomulike tunnuste esitamine.</p> <p>Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt.</p> <p>Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele, mida). Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine; õige hingamine ja kehahoid.</p> <p>Jutustus pildi või pildiseeria põhjal, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu, kirjeldus, seletus, veenmiskiri, tarbetekstid (juhend, nimekiri, retsept, e-kiri, teade), ajakirjandustekstid</p>

	<p>(uudis, intervjuu, pildi allkiri, kuulutus, reklaam, arvamislugu).</p> <p>Protsesskirjutamine: kirjutamiseks valmistumine (märksõnad, idee- või mõtteskeem, tsentriline kaart, sündmuste kaart, muusika, pilt, rollimäng jne), teksti eri versioonide kirjutamine, viimistlemine, toimetamine, avaldamine, tagasiside saamine.</p>
--	---

5. klassi lõpetaja:

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Suuline ja kirjalik suhtlus</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab juhendamise abil olukorrale vastava suhtluskanali valida; • lahendab lihtsamaid probleemülesandeid paaris- ja rühmatöös; • esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi ning avaldab arvamust. 	<p>Suuline ja kirjalik suhtlus</p> <p>Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis.</p> <p>Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldu kohta arvamuse esitamine.</p> <p>Suuline aramusavaldus ja vestlus etteantud teemal, vastulausele reageerimine ning seisukohast loobumine. Küsimustele vastamine, esitlus ja tutvustus. Väite põhjendamine.</p>

<p>Teksti vastuvõtt</p> <ul style="list-style-type: none"> • loeb ja mõistab eakohaseid õpi- ja elutabelisi ning huvivaldkondade tekste; • esitab teksti kohta küsimusi ja avaldab arvamust, teeb tekstist lühikokkuvõtte; • kasutab töös tekstidega õpitud keele- ja tekstimõisteid. 	<p>Teksti vastuvõtt</p> <p>Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine.</p> <p>Visuaalselt esitatud info (foto, joonise, graafiku) põhjal lihtsamate järelduste tegemine, seoste leidmine.</p> <p>Eesmärgistatud lugemine, kuulamine, vaatamine, kokkuvõtte tegemine, kuuldu konspekterimine.</p> <p>Tarbe- ja õppetekstide (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart, saatekava jne) mõtestatud lugemine.</p> <p>Tarbetekstide keel: kataloogid, kasutusjuhendid, toodete etiketid. Skeemist, tabelist, kuulutusest, sõiduplaanist ja hinnakirjast andmete kirjapanek ning seoste esiletoomine</p>
<p>Tekstilooime</p> <ul style="list-style-type: none"> • jutustab, kirjeldab, arutleb suuliselt ja kirjalikult; • esineb suuliselt, võtab sõna, koostab ja peab lühikese ettekande; • kirjutab eesmärgipäraselt loovtöid ja kirju; • vormistab kirjalikud tekstid 	<p>Tekstilooime</p> <p>Lühiettekanne ja esitlus internetist või teatmeteostest leitud info põhjal. Privaatses ja avalikus keskkonnas suhtlemise eetika.</p> <p>Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Esemel, olendi ja inimese kirjeldamine.</p>

<p>korrekselt;</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab tekste luues ja seostades omandatud keele- ja tekstimõisteid. 	<p>Autori suhtumine kirjeldatavasse ning selle väljendamine.</p> <p>Jutustamine. Oma elamustest ja juhtumistest jutustamine ning kirjutamine. Jutustuse ülesehitus. Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus. Otsekõne jutustuses. Minavormis jutustamine.</p> <p>Arutlemine. Põhjuse ja tagajärje eristamine.</p>
<p>Keeleteadlikkus</p> <ul style="list-style-type: none"> • nimetab Eestis kõneldavaid keeli, sugulaskeeli ja rahvaid; • kirjelda eesti keele häälikusüsteemi; • järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid; • moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid; • rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes. 	<p>Keeleteadlikkus</p> <p>Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled. Sugulaskeeled ja sugulasrahvad.</p> <p><u>Häälikuõpetus ja õigekiri</u></p> <p>Täis- ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend. Võõrtähed ja -häälikud.</p> <p>Kaashäälikuühendi õigekiri. Tähed g, b, d s-tähe kõrval.</p> <p>Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades).</p> <p>Sõnavaraõpetus</p> <p>Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhiosa, liitsõna tähendusvarjund. Liitsõna ja liitega sõna erinevused.</p> <p>Sõna tähenduse leidmine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist).</p> <p><u>Vormiõpetus</u></p> <p>Sõnaliigid: tegusõnad, käändsõnad ja</p>

	<p>muutumatud sõnad.</p> <p>Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Tegusõna pööramine ainsuses ja mitmuses. Tegusõna oleviku- ja minevikuvormi kasutamine tekstis.</p> <p>Käändsõna. Käändsõnade liigid: nimisõna, omadussõna, arvsõna, asesõna. Käänamine. Käänded, nende küsimused ja tähendus. Õige käände valik sõltuvalt lause kontekstist.</p> <p>Ainsus ja mitmus.</p> <p><u>Lauseõpetus</u></p> <p>Lause. Alus ja öeldis. Lihtsamad lause laiendamise võimalused. Korduvate lauseliikmete kirjavahemärgistamine koondlauses. Koondlause kasutamine tekstis.</p> <p>Lihtlause. Lihtlause kirjavahemärgid. Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ja kasutamine.</p> <p>Muud õigekirja teemad</p> <p>Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isiku- ja kohanimed</p>
--	--

6. klass

Käändsõnad, erinevad sõnaliigid

Ortograafia. Kaashäälikuühendi põhireegli rakendamine liitega sõnades (*lõplik*). Sagedamini esinevate lühendite lugemine ja õigekiri. Suur ja väike algustäht (riigid, asutused, ehitised, taevakehad). Sulghäälik võõrsõna algul ja sõna lõpus, sulghäälik sõna keskel. *f*-i ja *š* õigekiri. *ia*- ja *ioon*-lõpulised võõrsõnad. Sõna tähenduse sõltumine õigekirjast (*kuuski – kuuski, särski – särki – särki – särkki*).

Käändsõna. Käändsõnade liigid: nimisõna, omadussõna, arvsõna, asesõna.

Käändsõna vormid ja nende väljendamise võimalused: lõpud, tunnused, sõnatüve muutumine.

Käänamine. Käänded, nende küsimused ja tähendus. Õige käände valik lauses sõltuvalt kontekstist. Ainsus ja mitmus. Käänamine 14 käändes. Käänete kasutamise võimalusi. Põhikäänded. Käändelõpud ja mitmuse tunnused. Sõna välde. Astmevaheldus käändsõnades: välte- ja laadivaheldus, nõrk ja tugev aste. Käänamine eeskujusõna järgi. II ja III vältes sõnade õige hääldamine. Sõnaraamatute kasutamine käändsõna vormide kontrollimiseks.

Omadussõna käänamine koos nimisõnaga. Ühildumine. *lik*- ja *ne*-liiteliste omadussõnade käänamine ja õigekiri. Omadussõnade võrdlusastmed. Lühike ülivõrre. Võrdlusastmete kasutamine. Omadussõnade kokku- ja lahkukirjutamine (*ne*- ja *line*-liitelised omadussõnad).

Arvsõnade käänamine. Põhi- ja järgarvsõnade kirjutamine sõnade ja numbritega, nende lugemine. Arvsõnade kasutamine tekstis.

Asesõnade käänamine ja kasutamine.

Sõnaraamatute kasutamine sõna tähenduse, õigekirja ja käändevormide kontrollimiseks.

Liht- ja liitlause. Õeldis. Osalausete erinev paigutus liitlause. Sidesõnaga ja sidesõnata liitlause. Koma liitlause. Otsekõne kirjavahemärgid (saatelause otsekõne alguses, keskel ja lõpus). Otsekõne kasutamine tekstis. Sõnajärg lauses.

Kirjandi ülesehitus. Sissejuhatus, teemaarendus, lõpetus.

Kirjeldus. Kirjelduse ülesehitus (üldmulje, detailid, hinnang), inimese kirjeldamine, elamuslik looduskirjeldus, autori suhtumine kirjeldatavasse ja selle väljendamine.

Jutustus. Ajalis-põhjuslik järgnevus. Jutustuse ülesehitus.

Arutus. Probleemide nägemine vaadeldavas nähtuses. Põhjuse ja tagajärje eristamine. Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui suuliselt.

Kiri: isiklik ja ametlik kiri. Kirja vormistamine: pöördumine ja lõpetamine.

Kirjutamisprotsess. Kava, ideeskeemi vms koostamine. Kirjandi liigendamine. Lõik. Sõnastusvigade ennetamine: asesõnade otstarbekas kasutamine. Sõnastuse ilmestamine epiteetide ja võrdlustega.

Teemade käsitlemiseks vajalikud mõisted: sõnavorm, tüvi, tunnus, lõpp, kääne, põhikäanded, arv, astmevaheldus, välte- ja laadivaheldus, nõrk ja tugev aste, sõnavälde, ühildumine, võrdlusastmed, alg-, kesk- ja ülivõrre, põhi- ja järgarvsõna, kirjandi ülesehitus, liigendamine, lõik, sissejuhatus, teemaarendus, lõpetus.

Õpitulemused

Õpilane oskab

- rakendada kaashäälikuühendi õigekirjutusreegleid;
 - õigesti kasutada rõhuliiteid *-ki* ja *-gi*;
 - kasutada suurt algustähte ajaloosündmuste ja riiginimede kirjutamisel;
 - õigesti märkida *i*-d ja *j*-i liitsõna piiril ja tegijanimedes;
 - leida sõnadele sünonüüme ja antonüüme, kasutada neid oma tekstides;
 - eristada tegu-, nimi-, omadus-, arv- ja asesõnu;
 - kirjutada omadussõnu järgnevast nimisõnast lahku;
 - kirjutada kaht nimisõna kokku või lahku selgepiirilistel juhtudel (*võrkpall*, *pildiraamat*, *venna raamat*, *sõnajalg*);
 - kirjutada kokku liitomadussõnu (*helesinine*, *süsimust*);
 - kirjutada kokku või lahku arvsõnu;
 - koostada väit-, küsi- ja käsklauseid nii suulises kui ka kirjalikus kõnes;
 - koostada ja kirjavahemärgistada lihtsamaid koond- ja liitlauseid;
 - koostada ja kirjavahemärgistada otsekõnega ning üttega lauset (saatelause ees- ja järelasend);
 - jutustada oma elamustest ja juhtumustest;
 - kirjutada lühijuttu.
- ***
- kirjutada sulghäälikuid vältevahelduslike sõnade käändevormides, sh astmevahelduslikes liidetes (*sepa:seppa*, *koogi:kooki*, *õnneliku:õnnelikku*);
 - kasutada suurt algustähte riikide, asutuste, ehitiste, taevakehade nimedes;

- kirjutada õpitud sõnavara piires õigesti laen- ja võõrsõnu, milles esinevad *v, hv, f, s, š, z, ž* ja sõnaalguline klusiil;
- käänata ja kasutada sõnu 14 käändes nii ainsuses kui ka mitmuses;
- õigesti hääldada vältevahelduslike käändsõnade nõrga ja tugeva astme vorme;
- moodustada ja kasutada omadussõna kesk- ja *kõige*-ülivõrret;
- kirjutada numbritega põhi- ja järgarvsõnu ja neid lugeda;
- kontrollida “Eesti keele sõnaraamatust” sõna tähendust, õigekirja, hääldust ja vormimoodustust;
- koostada ja kirjavahemärgistada osalausete erineva paigutusega liitlauseid;
- kasutada otsekõnet kirjalikus tekstis ja seda kirjavahemärgistada (saatelause otsekõne ees, keskel ja järel);
- kirjandit otstarbekalt üles ehitada (sissejuhatus, teemaarendus, lõpetus).

Seosed teiste õppeainetega ja läbivate teemadega

Eesti keel on kõikide õppeainete õppimise vahend ja lõimingu lähtealus õppeprotsessis. Kõiki õppeaineid õpitakse emakeele abil ja igal õppeainel on oma unikaalsed (samuti üldised) keelenõuded, seetõttu on keelelise suhtlemise oskuste kujunemisel igal õppeainel oma spetsiifilised, aga ka üldised ülesanded. Eesti keele õpe näitab kätte suhted keele, mõtlemise ja õppimise vahel.

Emakeeles õpitu on rakendatav kõikides õppeainetes. Tihedalt on emakeeleõpe lõimitud kirjandusega. Ainekava on koostatud nii, et enamikku keeleteemadest käsitletakse emakeeles enne kui võõrkeeles, mis loob aluse võõrkeel(t)e grammatika teadlikuks omandamiseks.

Hindamine II kooliastmes

Eesti keele õppimisel II ja III kooliastmes hinnatakse õpilase

- 1) suulist ja kirjalikku suhtlust,
- 2) tekstide vastuvõttu, s.o analüüsi ja mõistmist,
- 3) tekstiloomet, s.o eri tüüpi ja liiki tekstide kirjutamist,
- 4) keeleteadmisi, s.o õigekeelsuse ja keelehoolde põhimõtete rakendamist ning keelevalikute teadvustamist.

Keeleõpetuses on suurem osakaal erinevate kirjalike tekstide hindamisel, sest kirjalik keel on peamine keeleoskuse näitaja. Õigekeelsust ja keeleteadlikke valikuid hinnatakse üldjuhul tekstiloome osana tekstiliigi eripära ja kirjutamise eesmärgi kontekstis.

Eesti keeles hinnatakse peamiselt eri tüüpi ja liiki kirjalikke tekste.

II kooliastmes hinnatakse jutustavaid, kirjeldavaid ja põhjendavaid tekste, sealhulgas kirjalikku jutustust alusteksti põhjal, jutustavat kirjandit, arvustust. Teabetekstidest hinnatakse kirjeldust, iseloomustust, kokkuvõtteid, kultuuriainelisi lühiuurimusi, nende põhjal loodud esitlusi ja ettekandeid ning e-kirja kirjutamist.

III kooliaste

7. klass

Pöörd- ja muutumatud sõnad

Ortograafia. Käskiva kõneviisi ja lihtmineviku õigekiri (*andke, andsin*). Tegusõnade (liit-, ühend- ja väljendverbide) kokku- ja lahkukirjutamine. Muutumatute sõnade kokku- ja lahkukirjutamine.

Pöörd sõna. Pöörd sõna mõiste ja kasutamine, tegevuse väljendamise võimalusi eri vormide abil.

Tegusõna vormistik.

Tegusõna pöördelised vormid.

Arv ja pööre. Pöördvormide kasutamine erinevates tekstides. Aluse ja öeldise ühildumine.

Ajad: olevik ja minevik (liht-, täis- ja enneminevik), tuleviku väljendamise võimalusi eesti keeles. Aegade kasutamine jutustuses.

Kõneviisid: kindel, tingiv, käskiv, kaudne kõneviis. Kõneviisi valik olenevalt väljenduse eesmärgist ja stiililisest taotlusest (*anna! – kas sa annaksid?*).

Tegumood: isikuline ja umbisikuline tegumood. Tegumoodide tähendus ja kasutamine. Aluseta lause.

Jaatav ja eitav kõne. Kõneliigi õigekeelsus ja kasutamise võimalusi.

Tegusõna käändelised vormid. Tegevusnimed. Oleviku ja mineviku kesksõnad. Käändeliste vormide tähendus ja otstarve tekstis.

Tegusõna tüvi, tunnus, pöördelõpp. Astmevaheldus pöörd sõnades: välte- ja laadivaheldus, nõrk ja tugev aste. Põhivormid. Pööramine eeskujusõna järgi. Veakriitilisi tegusõnu ja vorme. II ja III vältes sõnade õige hääldamine. Sõnaraamatute kasutamine tegusõna vormide kontrollimiseks.

Võõrtegusõnade tähendus ja õigekiri, nende leidmine sõnaraamatutest ja Interneti-allikatest. Võõrsõna asendamine omasõnaga.

Tegusõnade tuletamine liidete abil. Sõna tähenduse seos liitega.

Liit-, ühend- ja väljendverb. Keele kujundlikkus. Väljendverbide kasutamise stiililine korrektsus.

Tegusõna kokku- ja lahkukirjutamine. Öeldise paiknemine lauses.

Sõnajärg lauses. Aluse ja öeldise seos.

Muutumatud sõnad. Määrsõnad: iseseisvad ja abimäärsõnad. Määrsõnaliited. Määrsõnade tähendused ja kasutamine. Kaassõnad, nende funktsioon ja kasutamine lauses. Määrsõnade ja kaassõnade eristamine. Muutumatute sõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Sidesõnad, ühendsidesõnad. Sidesõnade funktsioon ja kasutamine lauses. Koma tarvitamine sidesõna ees. Hüüdsõnade funktsioonid ja õigekiri. Hüüdsõna kasutamine ja kirjavahemärgid.

Sõnastuse mitmekesistamine: sünonüümide ja antonüümide kasutamine. Paronüümid ja homonüümid.

Kirjeldus. Tegevuse ja protsessi kirjeldamine. Juhendite koostamine, tegusõna eri vormide kasutamine juhendites. Sõnastuse täpsus.

Jutustus. Ajalise järgnevuse muutmine. Ajavormide teadlik vaheldamine vaatlushetkest lähtudes. Kaudne jutustamine. Fantaasial põhinev jutt.

Arutus. Isikliku seisukoha kujundamine käsitletavas probleemis, selle põhjendamine ja kaitsmine. Arvamus raamatu ja kaasõpilase kirjandi kohta.

Kirjutamisprotsess. Kirjandi eeltöö. Kirjandi sisu, kompositsiooni ja stiili viimistlemise põhialused. Sõnastusvigade ennetamine: tegusõnade sünonüümika, kirjakeele ja slängi kasutamine.

Teemade käsitlemiseks vajalikud mõisted:

pöörsõna, tegusõna pöördelised vormid, arv ja pööre, olevik ja minevik (liht-, täis- ja enneminevik), kindel, tingiv, käskiv, kaudne kõneviis, isikuline ja umbisikuline tegumood, tegusõna käändelised vormid, tegevusnimed, oleviku ja mineviku kesksõnad, tegusõna põhivormid, liit-, ühend- ja väljendverb, muutumatud sõnad, määrsõna, kaassõna, sidesõna, ühendsidesõna, hüüdsõna, homonüüm, kompositsioon, stiil, kirjakeel, släng, arutus.

8. klass

Lause

Sõnaliigid. Tegusõnade käändeliste ja pöördeliste vormide eristamine.

Lause. Lause suhtluseesmärgid. Lause intonatsioon ja lõpumärgid väit-, küsi-, käsk- ja hüüdlauses.

Lauseliikmed. Lauseliikmete funktsioonid: alus, öeldis, sihitis, määrus, öeldistäide, täiend, lisand, üte.

Öeldis. Mitmesõnaline öeldis.

Alus. Aluseta lause. Aluse ja öeldise seos. Ühildumine.

Sihiline tegusõna ja sihitis.

Öeldistäide.

Määruse liigid: aja-, koha-, hulga- ja viisimäärus..

Täiend ja lisand, nende kirjavahemärgid.

Liht- ja liitlause. Sõnade järjekord lauses.

Ühildumine. Rektsioon. Rektsiooni kontrollimine “Eesti keele sõnaraamatust”.

Koondlause. Kokkuvõttev sõna koondlause. Koondlause korduvate komponentide asendamine sidekriipsuga. Korduvad täiendid ja määrused. Koondlause kirjavahemärgid. Koondlause kasutamise võimalusi.

Rindlause. Osalause rindlauseks ühendamise võimalusi, stiilierinevused. Rindlause kirjavahemärgid.

Põimlause. Pea- ja kõrvallause. Kõrvallause paiknemine põimlause. Sõnade järjekord põimlause. Põimlause kirjavahemärgid.

Lihtsam segaliitlause.

Rind- ja põimlause stiilierinevused ja kasutamise võimalusi tekstides.

Otsekõne. Otsekõne asendamine kaudkõnega. Tsiteerimine ja refereerimine.

Üte. Ütte kasutamine, keeleline etikett. Ütte kirjavahemärgid.

Lauselühend. Lauselühendi kasutamine ja asendamine kõrvallausega. Lauselühendi kirjavahemärgid.

Lauseehitus stiilivahendina.

Kirjeldus. Kirjeldus jutustavas tekstis, omapärase ja iseloomuliku esiletoomine detailide kaudu. Võrdlev kirjeldus.

Jutustus. Jutu alustamise ja lõpetamise võimalusi. Olulise esiletõstmise jutustus.

Arutlus. Nähtuste võrdlemine, võrdlusaluse leidmine. Argumenteerimine, poolt- ja vastuväited.

Arvustus. Arvustuse võrdlemine sisu ümberjutustusega.

Eritüübiliste tekstide analüüs. Refereerimine ja tsiteerimine. Referaat ja uurimus. Lühiettekande koostamine ja esitamine. Diskussioon. Alusteksti põhjal kirjutamine.

Kirjutamisprotsess. Kompositsiooni kavandamine. Sõnastusvigade ennetamine: hoidumine ülearusest ja paljusõnalisusest. Kõnekujundite (epiteet, võrdlus, metafoor, isikustamine) kasutamine. Lausekujundite (kordus, retooriline küsimus ja hüüatus) kasutamine. Lausestusvigade parandamine.

Teemade käsitlemiseks vajalikud mõisted:

lauseliikmed, alus, öeldis, sihitis, määrus, öeldistäide, täiend, lisand, sihiline tegusõna, rektsioon, liht- ja liitlause, koondlause, rindlause, põimlause, pea- ja kõrvallause, lauselühend, kõnekujund, lausekujund, argumenteerimine, tsiteerimine, refereerimine.

9. klass

Kirjakeele kasutamine ja rikastamine tänapäeval

Ortograafia. Hääliku ja häälikuühendi õigekirja kordamine. Poolitamine. Liidete õigekiri.

Tuntumate lühendite lugemine ja kirjutamine. Võõrhäälikud ja –tähed. Tsitaatsõnade kasutamine, nende märkimine nii käsitsi kirjutatud tekstis kui ka arvutikirjas.

Suur ja väike algustäht. Nimede päritolu ja tähendus.

Veahtlike sõnade käänamine ja pööramine. Isiku- ja kohanimede käänamine.

Sõnade kokku- ja lahkukirjutamine tähendus- ja vormipõhimõtte ning traditsiooni järgi.

Käändsõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Pöörsõnade kokku- ja lahkukirjutamine.

Muutumatus sõnade kokku- ja lahkukirjutamine.

Sõnavara rikastamine. Liitsõna ja liitega sõna. Sõnatuletus: nimisõna-, omadussõna-, tegusõna- ja määrsõnatuletus. Eesti murded. Murdesõnavara. Võõr- ja laensõnad. Tehissõnad. Neutraalne ja hinnanguline sõnavara.

Keel kui rahvuskultuuri kese. Eesti keele ajaloost ja uurimisest. Kirjakeel ja kõnekeel, släng.

Erineva ülesehitusega laused. Lihtlause, sh koondlause, liitlause, sh põimlause ja rindlause, lihtsam segaliitlause, otsekõnega lause, lauselühendiga lause. Ühte tüüpi lause asendamine teisega. Kirjavahemärkide funktsioonid ja kasutamine.

Kirjand kui terviktekst. Teksti peamõte ja teema. Kirjandi ülesehitus: kirjeldava, jutustava ja arutleva komponendi sidumine tervikuks, tsiteerimine ja refereerimine.

Funktsionaalstiilid: ametlik stiil, argistiil, ilukirjanduslik ja teadusstiil, nende kasutusvõimalused.

Tarbetekstide keelekasutus. Keeleviisakus.

Arutlemine. Arutluse põhiskeem: väide (tees), tõestus, järeldus. Argumenteerimine. Arutluse kahesugune suunamine: teesile tõestuse leidmine ja vaadeldava materjali alusel järelduse tegemine.

Kirjutamisprotsess. Teema lahtimõtestamise võimalusi. Kompositsiooni sisuline põhjendatus. Teksti sidusus. Kompositsioonivigade vältimine. Kirjandi keelelis-stiililine redigeerimine, sõnastus- ja lausestusvigade parandamine.

Teemade käsitlemiseks vajalikud mõisted:

sõnaliigid muutmisviisi ja tähenduse järgi, tsitaatsõna, kirjakeel, kõnekeel, släng, murre, võõrsõna, laensõna, tehissõna, segaliitlause, kirjeldus, jutustus, arutlus, tees, järeldus, sidusus.

Õpitulemused

Õpilane oskab

- kirjutada sulghäälikuid vältevahelduslike tegusõnade eri vormides (*õppida:õpin, rääkida:räägin*);
- märkida õigesti sulghäälikut helitu hääliku kõrval lihtminevikus ja käskiva kõneviisi vormides (*andsin, andke, kiitsin, kiitke*) ning 3. silbi alguskluusiili (*kirjutatakse, õmmeldud*);
- kirjutada veatult *a*-tunnuselise *da*-tegevusnime, umbisikulise tegumoe olevikku ning tegijanime (*käia, käiakse, käija*);
- kirjutada kokku või lahku liit-, ühend- ja väljendtegevsõnu;
- kirjutada kaassõna käändsõnast lahku;
- eesmärgile vastavalt kasutada tegevsõnu erinevates vormides (pööre, arv, aeg, kõneviis, tegumood, kõneliik);
- jutustamisel kasutada erinevaid aegu ja kõneviise;
- muuta isikuline tekst umbisikuliseks ja vastupidi;
- muuta jaatavas kõnes olev tekst eitavaks ja vastupidi;
- õigesti hääldada vältevahelduslike pöörsõnade nõrga ja tugeva astme vorme;
- kontrollida "Eesti keele sõnaraamatust" sõna tähendust, õigekirja, hääldust ja vormimoodustust;
- leida sünonüüme sagedamini esinevatele pöörd- ja määrsõnadele;
- põhjendada lühidalt oma arvamust;
- kasutada jutustavas kirjandis erinevaid aegu, kõneviise, tegumoodi.

- sidesõnu, sh ühendsidesõnu otstarbekohaselt kasutada;
- moodustada ja kirjavahemärgistada liht-, koond- ja liitlauseid ning lauselühendeid;
- muuta otsekõnet kaudkõneks ja vastupidi;
- vormistada tsitaati ja refereeringut;
- kasutada eesti keelele omast sõnajärge ja ühildumist;
- kontrollida "Eesti keele sõnaraamatust" rektsiooni;
- kasutada oma teksti ilmestamiseks õpitud kõnekujundeid;
- kirjutada kirjeldavat, jutustavat või arutlevat kirjandit etteantud teemal.

- häälendada õigesti eesti omasõnu ja üldkasutatavaid võõrsõnu;
- rakendada häälikuõigekirja reegleid;
- kasutada õigesti suurt ja väikest algustähte;
- kirjutada käänd-, pöörd- ja muutumatuid sõnu kokku või lahku;
- sõnu poolitada;
- kasutada üldtuntud lühendeid;
- leida sõnaraamatutest vajalikku teavet sõna tähenduse, õigekirja, vormimoodustuse ja rektsiooni kohta;
- kasutada ja kirjavahemärgistada erinevat liiki lauseid;
- kasutada lausete moodustamisel eesti keelele omast sõnajärge ja ühildumist;
- kirjutada sidusat kirjandit etteantud teemal ja seda õigesti liigendada, rakendades teksti ülesehituse põhimõtteid;
- oma teksti sisuliselt ja keeleliselt redigeerida.

Seosed teiste õppeainetega ja läbivate teemadega

Keeleteemade käsitlemisel pööratakse tähelepanu keelenähtuste tähendusele ja kasutamise eesmärkidele. See loob eelduse erinevates tekstides, sh teabe- ja meediatekstides kasutatud keelevahendite mõistmiseks. Tekstiloomeks vajalike oskuste kujunemist toetab ka kirjandusõpetus ja seepärast on teemad ja vastavad mõisted kahe aine vahel kooskõlastatult jagatud.

4. Hindamine

Eesti keele ainekavas on õpitulemused sõnastatud nõnda, et need oleksid konkreetsed ja mõõdetavad. Õpitulemustes on fikseeritud ainestandard: minimaalne, kuid küllaldane hulk igale õpilasele kohustuslikke oskusi, mis tagavad võimaluse õpinguid jätkata järgmises klassis ja

kooliastmes. Oskuste kujunemise eelduseks olevad teadmised on enesestmõistetavad, seetõttu ei ole neid oodatavate õpitulemustena esitatud. Järelikult ei kuulu need ka eraldi kontrollimisele ja hindamisele.

Õppimine toimub kogemuse kaudu, see tähendab, et õpilane ei pea oskama reegleid sõnastada ega mõisteid defineerida, kuid peab neist aru saama ja oskama kasutada. Reegli rakendamine eeldab, et õpilane tunneb mõisteid ja oskab keelenähtused tekstis ära tunda. Hindamise objekt on õpitulemustes fikseeritud praktilise keelekasutuse oskus.

Soovituslikud hindamisvormid:

suuline ettekanne, etteütlus, ümberjutustus, kontrolltöö, kirjand (s.t erinevat liiki sidusad terviktekstid).

2.2. Kirjandus

2.2.1. Õppeaine kirjeldus

Kirjandus on alates 5. klassist eraldi õppeaine, milles õpilane arendab oma lugejaoskusi, kujundlikku mõtlemist ja verbaalset loomevõimet. Ilukirjanduse ja rahvaluule lugemise, analüüsi ja tõlgendamise kaudu kujundab õpilane oma esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi, arendab enda mõtte- ja tundemaailma. Kirjandusõpetus toetab õpilase isiksuse kujunemist, individuaalse ja kogukondliku identiteedi määratlemist, laiemalt aga kultuuri eripära ja mitmekülgse teadvustamist. Lugemis- ja tekstitoimingud on kirjandusõpetuse loomulik ja vajalik alus, sest kirjandust saab õppida vaid lugedes. Eesmärgistatud lugemine, eri lugemisviiside ja -mudelite kasutamine, lugemisülesannete täitmine, oma lugemisoskuse hindamine ja lugemiskogemuse jagamine toetab õpilase kujunemist oskuslikuks lugejaks. Põhikooli kirjandusõpetuses loetakse õpilastele lähedasi ja olulisi teemasid käsitlevaid ilukirjandusteoseid, mis aitavad mõista inimestevahelisi suhteid ja arendada empaatiavõimet, kujundada õpilase lugemisharjumusi ning tugevdada tema sisemist motivatsiooni lugeda. Tehnoloogiliselt laienenud lugemisvõimaluste hulgast valib õpilane endale sobivad, tundes paberraamatu kui peamise trükise kõrval ka audio- ja eraamatute kasutamise ning sisu omandamise spetsiifikat. Järk-järgult kirjanduse väljendusvahendeid tundma õppides ja muid tekstist arusaamist toetavaid oskusi omandades jõuab õpilane teose kui terviku tähendusvälja mõistmiseni ja selle väärtustamiseni. Eri liiki ilukirjandustekste, nii tervikteoseid kui ka tekstikatkendeid lugedes saab õpilane erinevaid lugemis- ja analüüsikogemusi, arendab oma interpreteerimis- ja sünteesivõimet, täiendab oma keelepädevust, sh sõnavara ja õigekeelsust,

suhestab ennast aktuaalsete eluliste teemade ja probleemidega, kujundades seeläbi mina- ja maailmapilti. Tekstianalüüsi ja -tõlgendamise oskus on põhikooli kirjandusõpetuse põhieesmärk, mis on lahutamatu kirjanduse poeetika tundmisest, sealhulgas kujundlikkuse mõistmisest selle mitmetähenduslikkuses ja terviklikkuses. Ilukirjandusteose eritlemiseks peab õpilane valdama metakeelt kui tööriistakasti, mis avaks talle poeetilise teksti väljenduslikud võtted ja tähenduste paljususe. Kirjandusteoste valiku põhikriteeriumideks on kunstiväärtus, humanistlik suunitlus ning positiivne mõju õpilastele, teoses püstitatud probleemide aktuaalsus õpilaste kõlbelisel kasvatamisel ning sallivuse kujundamisel. Samuti peetakse teoste valikul silmas õpilaste eakohaseid psühholoogilisi ja intellektuaalseid võimeid ning huvisid. Lugemisvara valikul arvestatakse eesti ja maailmakirjanduse, klassikalise ja tänapäeva kirjanduse ning eri žanre esindavate luule-, proosa- ja draamateoste põhjendatud proportsioone, nais- ja meesautorite esindatust ning kooliastmele kohaseid temavaldkondi. Tervikteoste valikul võib õpetaja jagada soovitusi, arvestades nii õpilaste eelistusi, huvisid kui ka lugemisvõimet. Põhikoolis on kohustuslik lugeda igas klassis vähemalt neli tervikteost, kuid soovitus on lektüüriraamatute arvu võimaluse korral suurendada ja õpilasi valikutesse kaasata. Kultuuri järjepidevust ja põlvkondlikku sidusust silmas pidades peab tervikteoste soovituslik valik sisaldama rohkesti eesti väärtkirjandust (sh tüvitekste, klassikateoseid), mida käsitletakse ühiselt. II kooliastmes kuuluvad olulise lugemisvara hulka E. Raua „Kalevipoja“ adaptatsioon, E. Bornhöhe „Tasuja“, J. Krossi „Mardileib“, F. R. Kreutzwaldi „Eesti rahva ennemuistsed jutud“ või muud eesti muinasjutu- või muistendikogumikud.

Et toetada paikkondlikku identiteeti ja teadvustada rahvapärimuse rolli kultuuris, pööratakse kirjandusõpetuses tähelepanu regionaalsele kirjandusele ja folklooripärandile. Traditsioonilist folkloorikäsitlust tuleb tänapäevastada, et õpilane mõistaks paremini pärimuskultuuri olemust ja funktsioone, suudaks õpituga paremini suhestuda ning tajuks, et folkloor on elav ja ajas muutuv nähtus. Pärimuskultuuri tundmine õpetab õpilast väärtustama ja hoidma rahvus- ja omakultuuri. Kirjandustundides tegeleb õpilane ka aimetekstidega, mis on seotud kirjanike ja teiste kultuurilooliselt tähenduslike isikutega (nt elulugu, intervjuu autoriga), ja meediatekstidega, mis vahendavad kirjandusteoste kohta arvustavaid seisukohti (nt raamatututvustus, arvustus, blogi). Kultuuriloolised tekstid avavad identiteeti kujundavaid asjaolusid, aitavad mõista minevikku ja olevikku, kujundavad ajaloo- ja kultuuriteadvust. Ühtlasi õpib õpilane tundma teose kirjanduslikku ja ajaloolist konteksti ning autorist lugejani kulgevat kirjandusprotsessi. Kirjandusteoste üle arutlemiseks ja nende sügavuti mõistmiseks peab õpilane tundma kirjandusteaduslikku mõistestikku ja kirjanikega seotud kultuuriloolist tausta. Eelkõige on tähtis, et säiliks lugemishuvi ja areneksid tõlgendusoskused, kuid selleks on tarvis ka faktiteadmisi ja mõistevaramat. Õppeprotsessis pakutakse õpilasele rohkesti omaloomingulisi, sealhulgas

kirjandusteostele, teistele tekstidele ja oma elamustele tuginevaid kirjutamiskogemusi, et ergutada ja väärtustada loovust ning tuua esile oma isikupära ja anne. Eneseväljendusoskuse igakülgse arendamise huvides analüüsib õpilane tekste ja katsetab omaloomingut nii kirjalikult kui ka suuliselt. Suulised sooritusülesanded, sh jutustamine ja esitamine on olulised just jagamis- ja tagasisidekogemuse saamiseks. Loominguline eneseväljendus kirjanduse õppimisel hõlmab muu hulgas suhtlemist veebikeskkondades, info hankimist ja kriitilist hindamist, digitaalse sisu loomist, selle muutmist ja taasesitamist. Kirjandusõpetuse kaudu suunatakse õpilast mõistma kunstiliikide vahelisi seoseid, avastama viise, kuidas kirjanduslikud süžeed, karakterid, teemad ja motiivid leiavad kasutamist ning edasiarendamist teatris, filmis, muusikas ja kujutavas kunstis. Kirjandus lõimub eeskätt keeleõpetusega, aga ka kõikide teiste õppeainetega ning toetab õppesisu ja õpitulemuste kaudu õppekava üldpädevuste kujundamist ja läbivate teemade käsitlemist. Läbivate teemade käsitlemise iseloom, sügavus ja raskuspunkt on klassiti erinev ning paljuski seotud kirjandustekstide valikuga.

2.2.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

<p>II kooliaste (5.–6. klass)</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) õpib tundma kirjandust ja pärimust rahvuskultuuri osana, tutvub eri rahvaste kirjanduse ja kultuuriga; 2) arendab oma loovvõimeid, jutustamis- ja esitamisoskust, kirjutab eakohasel tasemel ja keeleliselt korrektseid kirjeldavas, jutustavas ja arutlevas laadis ning eri žanrites tekste, väljendab oma arvamust nii suuliselt kui ka kirjalikult; 3) leiab, hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet; 4) õpib tundma ilukirjandusteose poeetikat, iseloomustab ja võrdleb teose tegelasi, kirjeldab süžeed ja olustikku ning sõnastab peamõtte, tõlgendab kujundlikku keelt ja rikastab oma sõnavara; 5) loeb, analüüsib ja mõistab jõukohase keerukusega eri žanris laste- ja noortekirjandust nii eesti kui ka maailmakirjandusest, loeb luule-, proosa- ja draamatekste, arendab oma lugemisoskusi; 6) rikastab lugedes oma mõtte- ja tundemaailma, täiendab enda kultuuri- ja kirjandusteadmisi, kujundab esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi.
--

5. klassi lõpetaja:

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none">1) loeb laste- ja noortekirjandusteoseid nii eesti kui ka maailmakirjandusest, sealhulgas vähemalt kaheksa tervikteost;2) loeb ladusalt ja mõtestatult eri žanris luule-, proosa- ja draamatekste, kasutab õpetaja juhendamisel põhilisi lugemisvõtteid ja -viise, jälgib ja hindab oma lugemist;3) tutvustab loetud raamatut ja selle autorit ning jagab oma lugemiskogemust;4) loeb kirjandusvaldkonnaga seotud aine- ja meediatekste, kasutab teabe hankimiseks sobivaid allikaid ja keskkondi;5) kasutab otstarbekalt eri allikatest ja keskkondadest hangitud teavet, eristab oma ja laenatud teksti, nimetab ja märgib kasutatud allikad;6) väärtustab nii paikkondlikku kui ka kogu Eestit ühendavat eripärast paljutahulist kultuuri;7) õpib tundma kultuuri eri ilminguid, sealhulgas teatri- ja filmikunsti, pärimus- ja muuseumikultuuri;8) eristab ilukirjanduse ja rahvaluule põhiliike ning olulisemaid žanre, nimetab nende tunnuseid ja toob näiteid;9) nimetab luuletuse teema ja kirjeldab selle meeleolu, märkab keele- ja vormikasutuse iseärasusi, mõtestab lahti luuletuse kujundlikkust;10) koostab proosa- või draamateksti kohta	<p>Sobiva õppesisu valib õpetaja kooliastme soovitudest lähtudes, arvestades nii kooli eripära, põhiväärtused ja õpilaste võimekust.</p>

kava küsimuste, väidete või märksõnadena, kirjutab kokkuvõtte;

11) nimetab teose teema, arutleb tegelastega seotud probleemide ja väärtushoiakute üle, sõnastab teose peamõtte;

12) iseloomustab ja võrdleb tegelasi, kirjeldab nendevahelisi suhteid ja hindab tegelaste käitumist;

13) järjestab loo sündmused ning põhjendab toimumisaja ja -koha valikut;

14) rikastab oma sõnavara, otsib teavet tundmatute sõnade ja väljendite kohta;

15) kirjutab eri žanris omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavaid ja jutustavaid tekste;

16) osaleb arutelus, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valib kirjandusteosest rääkides tekstist sobivaid näiteid, teeb koostööd;

17) esitab (peast) luuletuse, lühikese proosa- või rolliteksti, taotleb esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust;

18) mõtestab lahti esitatud teksti tähendused, annab tagasisidet enda ja teiste esitusele;

19) jutustab mõttelt sidusa tervikliku ülesehitusega selgelt sõnastatud loo, tugineb kirjanduslikule tekstile, tõsielusündmusele või oma fantaasiale;

20) jutustab tekstilähedaselt või kokkuvõtvalt kavapunktide järgi, märksõnade abil või piltteksti põhjal;

21) kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid

6. klass

Õppesisu

LUGEMINE

Lugemise eesmärgistamine. Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine. Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine. Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise jälgimine ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine. Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Koolis soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine (analüüsiks vajalike tekstilõikude märkimine, tsitaatide väljakirjutamine jms). Käsitleva teemaga seotud teabetekstide eesmärgistatud lugemine.

JUTUSTAMINE

Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Tekstilähedane jutustamine kavapunktide järgi. Iseendaga või kellegi teisega toimunud loo või mälestuspildist jutustamine. Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega. Aheljutustamine.

TEKSTI TÕLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE

Teose mõistmist toetavad oskused

Küsimuste koostamine: fakti- ja fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga (tekstilõigu või fraasiga), teksti toel oma sõnadega, peast. Teksti kavastamine: kavapunktid küsi- ja väitlausestena, märksõnadena. Lõikude peamõtte ja alapealkirjade sõnastamine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine. Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Teksti sõnumi mõistmine ja sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Illustratiivsete näidete otsimine tekstist. Detailide leidmine ja kirjeldamine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Tegelaste probleemi leidmine ja sõnastamine ning nende seostamine iseenda ja ümbritsevaga. Loetu põhjal järelduste tegemine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust, oma sõnavara rikastamine.

Teose/loo kui terviku mõistmine

Pea- ja kõrvaltegelaste leidmine, nende iseloomustamine ja käitumise põhjendamine. Tegelasrühmad. Imemuinasjutu tüüptegelased. Üksiktegelaste ja tegelasrühmade võrdlemine. Tegelasvaheline konflikt, selle põhjused ja lahendamisteed. Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Sündmuste järjekord. Sündmuste põhjuse-tagajärje seosed.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Allteksti mõistmine. Epiteedi ja võrdluse äratundmine ning kasutamine. Koomilise leidmine tekstist. Sümbolite seletamine. Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Valmi tunnused. Hiiu- ja vägilasmuistendi tunnused. Imemuinasjutu sisutunnused. Seiklusjutu ja ajaloolise jutustuse tunnused. Koomika olemus. Probleemi olemus. Teose teema ja idee. Tegelasvahelise konflikti olemus.

Esitamine

Esitamise eesmärgistamine: miks, kellele ja mida esitatakse. Esitamiseks kohase sõnavara, tempo ja hääletugevuse valimine; õige hingamine ja kehahoid. Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina). Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine.

Tekstiloomed

6. klassis kirjutavad õpilased lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid, nt imemuinasjutu, seiklus- või fantaasiajutu, hiiu- või vägilasmuistendi, luuletuse, tegelaste dialoogi, tegelase kirjelduse, looduskirjelduse, kirja mõnele teose tegelasele või tegelasrühmale, algustähekordustega naljaloo, teksti paralleelteksti (nt luuletuse põhjal samasisulise jutu) vms.

Soovituslikke terviklikult käsitletavaid teoseid, filme, telelavastusi, kuuldemänge

F. Molnar, „Pal-tänava poisid”

E. Raud, „Kalevipoeg”

J. Kross „Mardileib”

J. Krüss, „Timm Thaler”

A. Nöstlinger, „Vahetuslaps”

J. Rannap, „Viimane Valgesulg”

J. K. Rowling, „Harry Potter ja tarkade kivi”

M. Twain, „Tom Sawyer”

Või mõni muu eakohane teos.

Sissevaateid kultuurilukku

H. Runnel, L. Tungal, F. R. Kreutzwald

Teemade käsitlemiseks vajalikud mõisted: ajalooline jutustus, alltekst, hiiu- ja vägilasmuistend, idee, imemuinasjutt, konflikt, koomika, probleem, seiklusjutt, teema, tegelasrühm, tegevuspaik, võrdlus.

Õpitulemused

Õpilane oskab 6. klassi lõpus:

- 1) klassikaaslastele tutvustada loetud raamatu autorit, sisu ja tegelasi;
- 2) loetut kavastada ja kava järgi jutustada;
- 3) moodustada tekstist lähtuvaid fakti- ja fantaasiaküsimusi;
- 4) iseloomustada ja võrrelda tegelasi;
- 5) leida tekstist ja ise kasutada võrdlusi;
- 6) seletada vähemalt 5 tarkuse- ja õppimisteemalise vanasõna tähendust;
- 7) leida tekstist koomikaelemente;
- 8) leida tekstist ja seletada õpitud kõnekäände;
- 9) seletada valmiv iseloomulikku tunnuseid;
- 10) leida muinasjutust iseloomulikku tunnuseid ja jutustada ühte eesti muinasjuttu;
- 11) kirjutada looduskirjeldust;
- 12) kirjutada läbielatud sündmustest omaloomingulise töö.

Õpilane on igal õppeaastal läbi lugenud vähemalt neli tervikteost (raamatut) ning oskab esitada peast vähemalt 2 luuletust.

Hindamine

Kirjanduse õpitulemusi hinnatakse eesti keele õpitulemustest eraldi alates 5. klassist.

II ja III kooliastmes hinnatakse kirjanduse õppimisel

- 1) tervikteoste ja tekstikatkendite lugemist ja tutvustamist,
- 2) tekstide jutustamist ja esitamist,
- 3) kirjandustekstide analüüsi, tõlgendamist ja mõistmist,
- 4) omaloomingulisi töid,
- 5) kirjandusteadmisi (nt kirjandusmõistete ja kirjandusloolise konteksti tundmist).

Eesti keele ja kirjanduse õpitulemuste kontrolli ja hindamise vormid peavad olema mitmekesised. Need peavad hõlmama suulisi ja kirjalikke tegevusi, ühe- ja mitmeotstarbelisi sooritusi, nagu individuaalsed, paaris- ja rühmatööd, rakenduslikud testid ja harjutused,

ainealased kontrolltööd, analüüsi- ja tõlgendusülesanded, lugemispäeviku pidamine ja õpimapi koostamine. Hindamiseks sobivad veel mitmesugused oskusi edendavad sooritusülesanded, nagu luule-, proosa- ja draamateksti esitamine, arutleva kirjandi kirjutamine, uurimis- või praktilise töö tegemine, projekti koostamine ja elluviimine, ettekande loomine ja esitlemine, avalik esinemine. Lugemiskontrollile, mis piirdub sisu meenutavate faktiküsimustega, tuleb eelistada arutlusele suunavaid analüüsi- ja tõlgendusküsimusi, mõttevahetust teksti väärtuste ja sõnumi üle.

Kirjanduse hindamisel pole alati (nt loovtöodes ja tekstitõlgendustes) võimalik täpselt määratleda teadmiste ja oskuste standardit, mistõttu on hindamise skaala võrdlemisi paindlik. Hinnates omaloomingulisi töid, võib tunnustada idee ja teostuse originaalsust, iseseisvust, üldistavust või muud vaatenurka. Arutluste (nt arutlevate kirjandite) puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade veenvust, argumenteeritust, seostatust. Õpilase seisukohtadele ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet. Kõikides kirjalikes töodes tähistab aineõpetaja keelevead, kuid hindamisel arvestab soorituse väärtusi vastavalt ülesande eesmärgile ja kokkulepitud hindamiskriteeriumidele.

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste ja kirjalike vastuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavaga taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Hindamisel lähtutakse riiklikus õppekavas ette nähtud normidest:

50-74 % „3“

75-89 % „4“

90-100% „5“

7. klass

Õppesisu

LUGEMINE

Lugemise iseseisev eesmärgistamine. Kiire ja aeglane lugemine, süvenenud lugemine. Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava

teksti eesmärgistatud jälgimine. Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste ja probleemide tutvustamine klassikaaslastele. Koolis soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine (analüüsiks vajalike tekstilõikude märkimine, tsitaatide väljakirjutamine jms). Käsitletava teemaga seotud teabetekstide eesmärgistatud lugemine.

JUTUSTAMINE

Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel. Loo kokkuvõtlik jutustamine. Iseendaga või kellegi teisega toimunud loo või mälestuspildist jutustamine. Loo jutustamine erinevast vaatepunktist. Loo ümberjutustamine tegevuse aja ning koha muutmisega. Teose sisu jutustamine puändi lisamisega. Ballaadi sisu ümberjutustamine. Kahe või enama samateemalise loo jutustamine. Tutvumine elektroonilise meedia (raadio, televisiooni, Interneti) erinevate jutustamisviisidega.

TEKSTI TÖLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE

Teose mõistmist toetavad oskused

Küsimuste koostamine: fakti- ja järeldamisküsimused, fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tekstilõiguga (tsitaat), teksti fraasidega, teksti toel oma sõnadega, peast. Teksti kavastamine: kavapunktid väitlausete ja märksõnadena. Teksti kesksete mõtete leidmine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine. Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teksti sõnumi mõistmine ning sõnastamine, illustratiivsete näidete leidmine tekstist. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust, oma sõnavara rikastamine.

Teose/loo kui terviku mõistmine

Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Teoses tegelasega toimunud muutuste leidmine. Fantaasiakirjanduse ja naljandite tüüptegelasaed. Tegelasvaheliste suhete analüüs. Tegelasrühmadevaheline konflikt ja konflikti gradatsioon. Tegelaste tegevusmotiivide selgitamine. Erinevate teoste peategelaste võrdlemine. Sündmuste toimumise aja ning koha kindlaksmääramine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Sündmuste põhjuse-tagajärje seoste leidmine. Miljöö kirjeldamine. Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatute seostamine. Tekstist filmilike episoodide leidmine. Filmi ja kirjandusteose võrdlemine.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Allteksti mõistmine. Mõttekorduste leidmine regilaulust. Mõistatuse kui sõnalise peitepildi äraarvamine ja loomine. Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine. Isikustamise äratundmine ja kasutamine. Sümbolite ja kujundite mõtestamine. Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Teksti kompositsioonielemendid (sissejuhatus, sõlmitus, teema arendus, kulminatsioon, lõpplahendus). Karaktertegelase olemus. Muinasjutu vormitunnused, kompositsioon ja rändmotiivid. Mõistatuse olemus. Naljandi ja anekdoodi tunnused. Puändi olemus. Luule vorm: värss. Ballaadi tunnused. Koha- ja ajaloolise muistendi tunnused. Filmikunsti väljendusvahendid: pilt ja sõna, kaader filmis.

Esitamine

Esitamise eesmärgistamine: miks, kellele ja mida esitatakse. Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele, kasutades illustreerivaid katkendeid. Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina). Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine.

Tekstiloomed

7. klassis kirjutavad õpilased lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid, nt koha- või ajaloolise muistendi, valmi või allegoorilise loo, rahvalaulu, naljandi, mõistatusi, kõnekäändude põhjal naljaloo, kirja ühelt tegelaselt teisele, tegelasele tegevusjuhendi, tekstis toimunud sündmuste eelloo, loo muudetud vaatepunktiga, puändiga loo, erinevate teoste peategelaste võrdluse, vaadatud filmi põhjal ühelauselise või pikema kokkuvõtte või soovitusel vms.

Soovituslikke terviklikult käsitletavaid teoseid, filme, telelavastusi, kuuldemänge

E. Bornhöhe, „Tasuja”

O. Luts, „Kevade”

J. Parijõgi, „Teraspoiss”

A. Pervik, „Kallis härra Q”

K. Reimus, „Haldjatants”

J. Tolkien, „Kääbik”

Reisikirjandus või elulooraamat

Üks luulekogu omal valikul

Või mõni muu eakohane teos.

Sissevaateid kultuurilukku

J. Parijõgi, F. Jüssi, O. Luts

Teemade käsitlemiseks vajalikud mõisted: anekdoot, ballaad, isikustamine, koha- ja ajalooline muistend, karakter, kompositsioon, kulminatsioon, lõpplahendus, mängufilm, mõistatus, muinasjutu kompositsioon ja rändmotiivid, muinasjutu vormitunnused, mõttekordus, naljand, pööre, puánt, sissejuhatus, sõlmitus, sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika, süžee, värss.

Õpitulemused

Õpilane oskab 7. klassi lõpus:

- 1) klassikaaslastele tutvustada loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi ja probleeme;
- 2) loetust kokkuvõtvalt jutustada;
- 3) eristada teemat ja peamõtet ette antud valikust;
- 4) iseloomustada tegelasi ja kirjeldada tegelaste muutumist;
- 5) leida regilaulust mõttekordust;
- 6) leida tekstist ja ise kasutada isikustamist;
- 7) seletada vähemalt 5 sõpruseemalise vanasõna tähendust;
- 8) leida tekstist sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika elemente;
- 9) leida tekstist ja seletada õpitud kõnekäände;
- 10) jutustada ühe kodukohaga seotud muistendi;
- 11) võrrelda kaht muinasjuttu ja leida neist ühisjooni;
- 12) kirjutada isikukirjeldust;
- 13) kirjutada omaloomingulise muinasjutu, muistendi või naljandi.

Õpilane on igal õppeaastal läbi lugenud vähemalt neli tervikteost (raamatut) ning oskab esitada peast vähemalt 2 luuletust.

8. klass

Õppesisu

LUGEMINE

Lugemise iseseisev eesmärgistamine. Kiire ja aeglane lugemine, ülelibisev ja süvenenud lugemine. Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine. Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Koolis soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine (analüüsiks vajalike tekstilõikude märkimine, tsitaatide väljakirjutamine jms). Käsitletava teemaga seotud teabetekstide eesmärgistatud lugemine.

JUTUSTAMINE

Loo jutustamine erinevast vaatepunktist. Loo kokkuvõtlik jutustamine. Loo jutustamine uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamisega. Teose pöördelistest sündmustest ja põhikonfliktist tekkepõhjusest jutustamine ning konfliktile lahenduse otsimine. Teose ajaloolistest taustasündmustest jutustamine. Traagilise loo muutmine koomiliseks; koomilise loo muutmine traagiliseks. Luulevormis teose (nt ballaadi) sündmustiku ümberjutustamine.

TEKSTI TÕLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE

Teose mõistmist toetavad oskused

Küsimuste koostamine: fakti- ja järeldamisküsimused; fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tekstilõiguga (tsitaadiga), teksti fraasidega, teksti toel oma sõnadega, peast. Teksti kesksete mõtete leidmine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine. Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Kokkuvõtte kirjutamine. Autori hoiaku ja teksti sõnumi mõistmine ning sõnastamine, illustratiivsete näidete leidmine tekstist. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Illustratiivsete näidete otsimine tekstist: tsitaatide otsimine, valimine, esitamine, valiku põhjendamine ja tähenduse kommenteerimine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust, oma sõnavara rikastamine.

Teose/loo kui terviku mõistmine

Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline, sotsiaalne, kujundlik aspekt. Muutuv ja muutumatu tegelane. Teoses tegelasega toimunud muutuste leidmine. Kirjanduse tüüptegelasi. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga. Tegelastevahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine, suhete analüüs. Tegelaste käitumise põhjuste analüüsimine. Sündmuste toimumise aja ning koha kindlaksmääramine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Sündmuste põhjuse-tagajärje seoste leidmine. Miljö kirjeldamine.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Kõne- ja lausekujundite (korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse) leidmine ning loomine. Võrdlus ja metafoor kõnekäändudes. Piltluule kui piltkujundi tõlgendamine. Regilaulu elementide leidmine autoriluulest. Autori keelekasutuse omapära leidmine. Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Teksti kompositsioonielemendid (sissejuhatus, sõlmitus, teema arendus, kulminatsioon, lõpplahendus). Komöödia, tragöödia ja draama tunnused. Lavastus. Dramaatika mõistete *monoloog*, *dialoog*, *vaatus*, *stseen*, *remark*, *repliik* olemus. Motiivi olemus. Intriigi olemus. Müüdi tunnused. Soneti, haiku ning vabavärsilise luule tunnused. Luule vorm: erinevad riimiskeemid. Seiklus-, ulme- ja detektiivromaanide tunnused. Robinsonaadi ja utopia tunnused. Reisikirja olemus. Usundilise muistendi tunnused.

Esitamine

Esitamise eesmärgistamine: miks, kellele ja mida esitatakse. Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja-vaatajaga. Teost tutvustava ettekande koostamine ning esitamine. Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina). Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine.

Tekstiloome

8. klassis kirjutavad õpilased lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid, nt seiklus-, ulme- või detektiivjutu, haiku või piltluuletuse, vabavärsilise luuletuse, näidendi, proosa- või luuleteksti dramatiseringu, tegelase monoloogi, tegelase eluloo, muudetud žanris teksti (nt luuletuse põhjal kuulutuse, uudisest jutustuse), lisatud repliikidega teksti, minavormis loo, detailidega laiendatud loo, võrdluste- ja metafooririkka teksti, ühest ja samast sündmusest loo traagilises ja koomilises võtmes, kirja teose autorile, teostest valitud ja kommenteeritud tsitaatide kogumiku, tsitaadi alusel (moto) kirjandi, kirjandusteose arvustuse, tegelase seletuskirja vms.

Soovituslikke terviklikult käsitletavaid teoseid, filme, telelavastusi, kuuldemänge

L. Koidula, „Säärane mulk”

E. Vilde „Pisuhänd”

W. Golding, „Kärbeste Jumal”

E. Raud, „Tuli pimendatud linnas”

A. de Saint-Exyperi, „Väike prints”

J. Tuulik, „Vares”

A. Vallik, „Kuidas elad, Ann?”

G. Orwell „Loomade farm”

J. Verne, „Viieteistkümneaastane kapten”

Üks luulekogu omal valikul

Krimikirjandus

Või mõni muu eakohane teos.

Sissevaateid kultuurilukku

L. Koidula, K. Ehin, L. Meri, M. Under

Teemade käsitlemiseks vajalikud mõisted: detektiivromaan, dialoog, draama, haiku, intriig, komöödia, kordus, metafoor, miljöö, monoloog, motiiv, piltluule, reisikiri, remark, repliik, retooriline küsimus ja hüüatus, riimiskeem, seiklusromaan, sonett, stseen, tragöödia, ulmeromaan, usundiline muistend, utoopia, vaatus, vabavärss.

Õpitulemused

Õpilane oskab 8. klassi lõpus:

- 1) klassikaaslastele tutvustada loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit;
- 2) jutustada teose sõlmsündmustest;
- 3) leida teksti peamõtet ette antud valikust;
- 4) sõnastada tegelaste probleeme ja kirjeldada tegelastevahelisi põhikonflikte;
- 5) leida tekstist metafoore;
- 6) seletada vähemalt 5 aja, tähtpäevade või kommentega seotud vanasõna tähendust;
- 7) leida tekstist ja seletada õpitud kõnekäande;
- 8) leida teosest kompositsiooni-elemente;
- 9) kirjutada teose põhjal omaloomingulise töö.

Õpilane on igal õppeaastal läbi lugenud vähemalt neli tervikteost (raamatut) ning oskab esitada peast vähemalt 2 luuletust.

9. klass

Õppesisu

LUGEMINE

Lugemise iseseisev eesmärgistamine. Erinevate lugemistehnikate valdamine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine. Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine. Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine. Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Koolis soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine (analüüsiks vajalike tekstilõikude märkimine, tsitaatide väljakirjutamine jms). Käsitleva teemaga seotud teabetekstide eesmärgistatud lugemine.

JUTUSTAMINE

Erineva kompositsiooniga tekstide jutustamine. Loo kokkuvõtlik jutustamine. Loo jutustamine erinevast vaatepunktist, kasutades väljakirjutatud tsitaate. Jutustades põhjuse-tagajärje seose jälgimine. Teose sisu kokkuvõtlik ümberjutustamine faabula ja süžee järgi. Loo jutustamine selle meeleolu rõhutades. Kahe või rohkema erineva loo (ka erinevas žanris) komponentide sidumine ja jutustamine. Loo jutustamine teksti kompositsioonelementidest lähtuvalt. Jutustades ajastuomase ainese esiletoomine. Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine.

TEKSTI TÕLGENDAMINE, ANALÜÜS JA MÕISTMINE

Teose mõistmist toetavad oskused

Küsimuste koostamine: fakti-, analüüsi- ja hindamisküsimused, fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tekstilõiguga (tsitaadiga), teksti fraasidega, teksti toel oma sõnadega, peast. Kokkuvõtte kirjutamine. Konspekti koostamine. Teksti kesksete mõtete leidmine. Teksti võtmesõnade leidmine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine. Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teksti sõnumi mõistmine ning sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine, valimine ja esitamine, valiku põhjendamine ja tähenduse kommenteerimine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Probleemi

olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine. Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust, oma sõnavara rikastamine.

Teose/loo kui terviku mõistmine

Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline, sotsiaalne, kujundlik aspekt. Lihtne ja keeruline tegelane. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga. Tegelase sisekonflikti äratundmine. Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Teose rütm: ellipsi täitmine. Sündmuste toimumise aja ning koha kindlaksmääramine. Miljöö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Sündmuste põhjuse-tagajärje seoste leidmine. Ajastuomase ainese leidmine teosest. Eesti aja- ja kultuuriloo seostamine. Teksti aja- või kultuuriloolise tähenduse uurimine.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine. Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse, ellipsi ja inversiooni tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine. Teose stiililise eripära kirjeldamine. Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Eepika, lüürika, dramaatika tunnused. Eepose, romaani (erinevad liigid), jutustuse, novelli, miniatuuri tunnused. Oodi tunnused. Arvustuse olemus. Romantilise ja realistliku teose tunnused. Rahvaluule liigid ja alaliigid. Muinasjutu tunnused (kujund, sümbol, sõnum, moraal). Kirjandusteose ekraniseering ja dramatiseering.

Esitamine

Esitamise eesmärgistamine: miks, kellele ja mida esitatakse. Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine publikuga. Miimika ja žestikulatsiooni jälgimine. Teost tutvustava ettekande koostamine ja esitamine. Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina). Draamateksti esitamine ositi. Instseneeringu esitamine.

Tekstiloome

9. klassis kirjutavad õpilased lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid, nt muinasjutu, muistendi, romantilise või realistliku jutu, ümbersõnastatud vanasõnu (nt *kes teisele auku kaevab, sellel on labidas käes*), kujundirikka luuletuse või miniatuuri, tegelase iseloomustuse või eluloo, tegelaste juhtlaused, teise ajastusse paigutatud tegevustikuga loo, miljöö kirjelduse, kirjandusteose probleemidest lähtuva arutluse, alustekstile sisulise vastandteksti (nt idüllilise

loodusluuletuse kõrvale keskkonnaprobleeme kajastava loo), teatrietenduse arvustuse, kirjandusteose arvustuse vms.

Soovituslikke terviklikult käsitletavaid teoseid, filme, telelavastusi, kuuldemänge

A. H. Tammsaare, „Kõrboja peremees”

A. Kitzberg, „Libahunt”

A. Kivirähk „Rehepapp”

A. Gailit „Toomas Nipernaadi”

A. Kivikas, „Nimed marmortahvilil”/ E. M. Remarque „Läänerindel muutuseta”

J. Kross, „Väike Vipper”

Üks luulekogu omal valikul.

Või mõni muu eakohane teos.

Sissevaateid kultuurilukku

K. J. Peterson, J. Liiv, A. H. Tammsaare

Teemade käsitlemiseks vajalikud mõisted: arvustus, dramaatika, dramatiseering, eepika, eepos, ekraniseering, ellips, faabula, inversioon, jutustus, lüürika, miniatuur, novell, ood, prototüüp, rahvaluule, realism, romaan, romantism, sisekonflikt, sümbol.

Õpitulemused

Õpilane oskab 9. klassi lõpus:

- 1) klassikaaslastele tutvustada loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrrelda teost mõne teise teosega;
- 2) jutustades kasutada tsitaate loetud teostest;
- 3) sõnastada teksti teemat ja peamõtet;
- 4) leida teksti sõlmsündmusi ja sündmustest põhjuse-tagajärje seoseid;
- 5) leida tekstist ja kasutada õpitud kõnekujundeid;
- 6) seletada 5 eetilisi hoiakuid kajastava vanasõna tähendust;
- 7) leida tekstist ja seletada õpitud kõnekäände;
- 8) eristada vanasõnu, kõnekäände ja mõistatusi;
- 9) nimetada ja eristada rahvaluule põhiliike;
- 10) nimetada ja eristada ilukirjanduse põhiliike;

- 11) kirjutada loetu põhjal jutustavat, kirjeldavat ja arutlevat teksti;
- 12) koostada ja esitada teost tutvustavat ettekannet.

Õpilane on igal õppeaastal läbi lugenud vähemalt neli tervikteost (raamatut) ning oskab esitada peast vähemalt 2 luuletust.

4. Hindamine

Õpitulemus on klassi lõpetamiseks vajalik oskuste ja teadmiste tase, mida saab mõõta ja hinnata. Kohustusliku miinimumi hulgas on igas klassis vähemalt 4 tervikteose läbilugemine ja 2 luuletuse peast esitamine. Igas veerandis kirjutab õpilane vähemalt ühe hindelise loovtöö, mille vorm jääb õpetaja otsustada.

Soovitavad hindamisvormid: jutustamine, ilukirjandustekstide esitamine, ettekanne, eriliigiliste tervikteostide loomine (ümberjutustus, sisukokkuvõte, tegelase iseloomustus, jutustus, arutus, muistend, muinasjutt vms), küsimuste koostamine, küsimustele vastamine, ülesannete täitmine ilukirjanduslike ja kirjandusega seotud teabetekstide põhjal vms.

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste ja kirjalike vastuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavaga taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Hindamisel lähtutakse riiklikus õppekavas ette nähtud normidest:

50-74 % „3“

75-89 % „4“

90-100% „5“

Ainevaldkond „Kehaline kasvatus“

1. Üldalused

1.1. Valdkonnapädevus

Kehalise kasvatus kaudu rakendatakse põhikoolis liikumisõpetuse põhimõtteid, et toetada õpilaste positiivset hoiakut liikumise suhtes ning kujundada neis eakohast liikumispädevust, s.o motivatsiooni, teadmisi, oskusi ja harjumust iga päev aktiivselt liikuda, tegelda liikumisharrastusega ning suhtuda liikumisesse positiivselt.

Liikumispädevust arendava õppe tulemusena põhikooli lõpetaja:

- 1) on omandanud mitmekülgseid liikumisoskusi ja -kogemusi, et harrastada erinevaid liikumistegevusi;
- 2) mõistab tervise ja kehaliste võimete seost ning analüüsib liikumise ja toitumise tasakaalu;
- 3) on igapäevaselt kehaliselt aktiivne ja mõistab tervisliku liikumise põhimõtteid;
- 4) väärtustab liikumist, sporti ja tantsu kultuuri osana ning ennast selle kandjana ja loojana;
- 5) mõistab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavate ning emotsioonide juhtimist toetavate tegevuste mõju enda heaolule, et tulla toime pingeliste olukordadega;
- 6) tunneb rõõmu liikumisest ja on saanud sellest positiivse kogemuse.

1.2. Ainevaldkonna õppeaine arvestuslik maht

Õppeaine nädalatundide maht kooliastmeti on järgmine:

	I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
kehaline kasvatus	8	8	6
üldkehaline ettevalmistus		1	1

Õppeaine nädalatundide jagunemine kooliastmete sees ja õppesisu klasside kaupa määratakse kindlaks kooli õppekavas arvestusega, et õpitulemused ning kooliastmete lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud oleksid saavutatavad.

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus

Liikumisõpetuse põhimõtetest lähtuva kehalise kasvatus õppe kaudu aidatakse põhikoolis kaasa terve ja liikuva inimese kujunemisele ning tekitatakse seosed koolis õpitu ja selle kasutamise võimaluste vahel vabal ajal, st väljaspool kooli. Liikumispädevust kujundatakse kõigis kooliastmeis taotletavate õpitulemuste kaudu viies liikumisvaldkonnas: liikumisoskused; tervis ja kehalised võimed; kehaline aktiivsus; liikumine ja kultuur; vaimne ja kehaline tasakaal.

Liikumisoskused jagunevad neljaks oskuste alarühmaks ja need kujunevad erinevate

liikumisviiside rakendamise kaudu. Liikumisoskused on järgmised:

- 1) edasiliikumisoskused on kõndimis-, jooksmis-, hüppamis-, ronimis- ja ujumisoskus ning nende rakendamine igapäevaelus, liikumisharrastuses, spordialades, rütmis ja muusika saatel, tantsus ning koostööd tehes. I kooliastmes omandavad õpilased ujumisoskuse, mille arendamisega, sh tähelepanuga veeohutusele, on soovitatav jätkata ka järgmistes kooliastmetes;
- 2) oskus liikuda vahendil on seotud igapäevase liikumisega, harrastus- ja sportliku tegevusega, kus edasiliikumiseks kasutatakse vahendit;
- 3) oskus käsitseda vahendit ehk oskus visata, püüda, põrgatada ja lüüa vahendit käe, jala ning muu vahendiga;
- 4) oskus kontrollida keha asendites, liikumisel ja nende kombinatsioonides. Liikumisoskusi kujundatakse läbivalt kooliastmete jooksul, et õpilastel tekiks mitmekülgsed oskused liikuda eri tingimustes ja keskkondades. Selleks seostatakse õpitud oskuste kasutamist tegevustega väljaspool õppetundi (nt aktiivne vahetund).

Tervis ja kehalised võimed. Õpilane omandab teadmised tervisega (aeroobne vastupidavus, jõud ja paindumus) ning oskustega (kiirus, osavus, võimsus, koordineerimine, tasakaal) seotud kehalistest võimetest ja nende arendamisest. Korrapärane kehaliste võimete mõõtmine kujundab õpilaste teadlikkust tervisega seotud kehalistest võimetest ja loob eeldused enda kehaliste võimete arendamiseks. Kehalisi võimeid mõõdetakse ning analüüsitakse viisil, mis toetab õpilase motivatsiooni end arendada ega ole seotud standardiseeritud hindamisega.

Kehaline aktiivsus. Õpilane omandab teadmised ja oskused tervislikust kehalisest aktiivsusest ning eelduse olla kogu elu kehaliselt aktiivne. Selleks kasutatakse mitmekesiseid õppemeetodeid, nagu enda kehalise aktiivsuse hindamine nii tehnoloogiliste kui ka subjektiivsete vahendite kaudu, liikumispäeviku pidamine valitud perioodi vältel, igapäevase liikumisaktiivsuse plaanimine jne. Õpilased, kelle tervislik seisund ei võimalda kõiki õppetegevusi sooritada või suure intensiivsusega liikuda, kaasatakse tegevustesse nende tervisliku seisundi põhjal ning vajaduse korral kohandatakse tegevusi.

Liikumine ja kultuur. Õpilane mõistab liikumise ja kultuuri seost mitmekülgselt, sh väljaspool koolikeskkonda toimuvate tegevuste kaudu. Õpilane saab teadmised liikumis-, spordi- ja tantsutraditsioonidest ning liikumise seosest eri kultuurivaldkondadega. Ta omandab oskused ohutult liikuda ja isiklikku hügieeni järgida ning ausa mängu põhimõtteid järgida. Õpilane saab kogemused väljaspool kooli toimuval liikumis-, spordi- ja tantsuüritusel osalejana või

avatahtlikuna, liikumisest looduses ja suhtluskultuurist. Ta väljendab ennast liikumise ja tantsu kaudu ning koostöös kaaslastega, teab enda võimalusi olla kultuurikandja ja -mõjutaja ning selle looja.

Vaimne ja kehaline tasakaal. Õpilane omandab esmased teadmised ja oskused vaimse ja kehalise tasakaalu hoidmisest ning mõistab võimalusi korrastada enda vaimset ja kehalist seisundit.

Taotletavad õpitulemused on aluseks kooli ainekava koostamisel, kuid nende saavutamise viisid on paindlikud ning võimaldavad arvestada õpilaste huve, kooli kultuuri, traditsioone, õpikeskkonda ja muutuvat ühiskonda.

1.4. Valdkonnaülene lõiming, üldpädevuste arengu toetamine ja õppekava läbivate teemade käsitlemine

Üldpädevuste kujundamise ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted määratakse kooli õppekava üldosas ning nende rakendamist täpsustatakse ainekavas.

Lõiming

- Eesti keel - suuline ja kirjalik eneseväljendus, liikumissõnavara, suulise ja kirjaliku juhendite mõistmine. kehaliste võimetega seotud mõisted (oskus rääkida saadud kogemusest liikumisüritusel), liikumismängude ja spordialade nimetused.
- Inimeseõpetus - tervislikuks eluviisiks vajalikud liikumisoskused, teadmised, põhjus-tagajärg seosed (nt. ohuolukorrad). Kehalised võimed, kehaline aktiivsus, liikumine, toitumine. emotsioonid, murdeiga, suhtlemine, mina ja endasse suhtumine, hingamine, puhkus ja uni. riietus, hügieen, liikumise kultuuriline mitmekesisus, oma huvide ja väärtuste määramine, aus mäng. kehaline aktiivsus ja seda mõjutavad tegurid, liikumine, taastumine, keha. reaktsioon kehalisele aktiivsusele; teab peamisi liikudes juhtuda võivaid vigastusi ja esmast käitumist nende korral.
- Matemaatika - ruumilised mõisted (ees, taga, kõrval jne), tempo, harjutuste sooritus ja korduste arv; võrdlused ja analüüsioskus. kehaliste võimete mõõtmine ja tulemuste analüüs, harjutuste sooritus ja korduste arv; arvandmed, tulemuste võrdlemine tervisetsoonidega. geomeetrilised vormid tantsus, rekordid ja selle kaudu mõõtühikute tajumine, punktide lugemine erinevates spordialades, -mängudes. südamelöögisageduse mõõtmine; loendamine; liitmine; lahutamine; jagamine; korrutamine; erinevad distantsid; aeg.
- Võõrkeel - võõrkeelne spordivahendite, mängude ja liikumissõnavara. võõrkeelsetest allikatest teabe otsimine.

- Loodusained - liikumine erinevates keskkondades, sh maastikel, liikumine erinevatel loodustasapindadel ja loodusega seose loomine, liikumine erinevates ilmasikuoludes. kehaliste võimete arendamine looduskeskkonnas, mõisted keha, kehaosad, tervis, haigus. looduskeskkonna võimalused enda vaimu ja keha tasakaalustada, hapnikku olulisus organismile. looduses liikumine, erinevates keskkondades liikumine; orienteerumine erinevates keskkondades, ilmakaared. kehalise aktiivsuse mõõtmine tehnoloogiliste vahendite abil, liikumise mõju elunditele, elundkondade ülesanded, tervislikud eluviisid. inimese elundkondade põhiülesanded, luude ja lihaste osa inimese tugi- ja liikumiselundkonnas. Treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale.
- Muusika - kuulamisoskus, muusikaline liikumine erineval viisil, rütm, valmisolek leida erinevatele ülesannetele uusi ja omanäolisi lahendusi, rütmi, muusika ja liikumise seostamine, loovliikumine. erinevad rahustavad helid, helide ja muusika mõju enesetundele, vaikuse olulisus, endale sobiva liikumistegevuse ja heli leidmine. muusikaline liikumine - laulu- ja tantsumängud, eneseväljendus, tantsude loomine, vaatamine, arutlemine, kultuuriliste eripärade mõistmine erinevate tantsude kaudu; tantsu kui liikumiskultuuri avastamine, tants kui eneseväljendusvahend erinevates kultuurides ja selle seos õpilase oma kultuuriga. liikumine muusika saatel/tants kui kehalise aktiivsuse võimalus.
- Ajalugu - liikumis- ja sporditraditsioonid, teab rahvusvahelisi sportlasi ning tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritusi.
- Informaatika - informatsiooni otsimine erinevate tegevuste/ürituste/spordialade kohta, digitaalne liikumispäevik.

1.5. Õppe kavandamine ja korraldamine

Õpe on õppijakeskne, toetab ja hoiab õpilase motivatsiooni liikuda ning suunab teda mõistma liikumise seost tervisega ja enda vastutust tervise hoidmisel. Õppe kaudu saavad õpilased arutleda, milliste eluks vajaminevate oskuste omandamise nimel tegutsetakse ning kuidas on omandatavad teadmised, oskused ja hoiakud seotud elukestva liikumisharrastusega. Õppe kaudu toetatakse õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaiks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaiks ühiskonnaliikmeiks, kes suudavad teha valikuid ja vastutada oma õppimise eest.

Põhikoolis teevad õpetajad õpet kavandades ja korraldades koostööd, seejuures:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, valdkonnapädevusest, kooliastme

lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust, kooliastmete õppe ja kasvatus rõhuasetustest ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega;

- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegseid käsitusi ja ainevaldkonna arengut, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 3) taotletakse, et õpilase õpikoormus on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- 4) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, eripära ja võimeid, rakendatakse diferentseeritud ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ning õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpi- ja eluraskustele, pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutest; võimaldatakse erivajadustega õpilastel osaleda aktiivselt liikumistes nende võimaluste kohaselt ning vajaduse korral kohandatakse selleks tarvilikke tegevusi;
- 5) võimaldatakse õpet nii üksi kui ka koos teistega, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi, suunatakse tegema valikuid, arvestades õpilaste vanust, arvu, võimekust ja sugu;
- 6) kaasatakse õpilasi õppe kavandamisse, võetakse aega eesmärkide ning taotletavate õpitulemuste saavutamise viiside ja hindamiskriteeriumide läbiarutamiseks, eneseanalüüsiks ning refleksiooniks;
- 7) rakendatakse uurivat õpet, mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid tegevusi, laiendatakse õpilaste teadmisi, arendatakse oskusi ja kujundatakse hoiakuid;
- 8) rakendatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid õpikeskkondi, õppematerjale ja -vahendeid.

1.6. Hindamine

Kehalise kasvatus/liikumisõpetuse hindamisel lähtutakse õppeaine eesmärkidest ja saavutatud õpitulemustest. Hindamine annab tagasisidet õpilase aktiivsuse (töökuse), püüdlikkuse ja arengu kohta.

Kehalises kasvatus/liikumisõpetuses hinnatakse õpilase teadmisi, liigutusoskusi ja kehalist võimekust võrrelduna ta enda seatud eesmärkidega. Hindamise objekte (millised tegevused, oskused, teadmised) ja hindamisaspekte (mida millegi puhul vaadeldakse/mõõdetakse/võrreldakse) selgitab õpilastele õpetaja õppeprotsessi algul.

Õpitulemustena esitatud liigutusoskuste hindamisel arvestatakse nii saavutatud taset kui ka õpilase poolt tegevuse/harjutuse omandamiseks tehtud tööd. Oskuste taset hinnatakse kontrollharjutuse soorituse põhjal.

Kehalistele võimetele hinnangu andmisel arvestatakse õpilase arengut (muutused võrreldes varasemate sooritustega) ning tema tehtud tööd tulemuse saavutamise nimel. Kehalisele võimekusele hinnangu andmisel on soovitatav rakendada õpilasepoolset enesehindamist.

Õpilase teadmistele hinnangu andmisel arvestatakse õpilase võimet rakendada omandatud teadmisi reaalses praktilises tegevuses. Teadmiste hindamise vormidena kasutatakse ka suulist või kirjalikku küsitlust, liikumis-/sporditeemalise ettekande ja/või kehalise kasvatuses õpimapi koostamist/esitamist, treeningpäeviku pidamist ja analüüsi jms. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Kehalise ja sportimisaktiivsuse hindamisel arvestatakse õpilase aktiivsust (osavõtt, kaasatõõtamine, nõuete/reeglite järgimine, koostööoskused jms) kehalise kasvatuses tundides, regulaarset treenimist (nii iseseisva kui ka organiseeritud liikumisharrastuse kujul), võistlustest ja spordiüritustest osavõttu ja/või nende korraldamist jms.

Tervisest tingitud erivajadustega õpilaste hindamisel arvestatakse nende osavõttu kehalise kasvatuses tundidest (raviarsti määratud kehaliste harjutuste sooritamine, kehalise kasvatuses õpetaja antud ülesannete täitmine jms).

Ainekavva kuuluvatest õpitulemustest saab hinnata õpitavate oskustega seotud teadmiste omandamist. Praktiliste oskuste hindamisel lähtutakse konkreetse õpilase tervislikust seisundist – hinnatakse erivajadustega õpilasele lubatud kontrollharjutusi või nende lihtsustatud variante, spordiala tehnikaelementide sooritust vms. Juhul kui õpilase tervislik seisund ei võimalda kehalise kasvatuses ainekava täita, koostab õpetaja talle raviarsti ettekirjutuse alusel individuaalse ainekava, milles fikseeritakse õppe eesmärk, õppesisu, õpitulemused ja nende hindamise vormid.

1.7. Õppekeskkond

Õppimist toetav füüsiline, vaimne ja sotsiaalne õppekeskkond aitab kujundada liikumisvõimalusi ja liikumispädevust. Õpetaja loob kõiki õpilasi toetava õppekeskkonna, sõltumata õpilaste varasematest teadmistest, oskustest ja kehalisest võimekusest. Vaimselt ja sotsiaalselt toetav õppekeskkond võimaldab õpilasel teha vigu, kartmata karistust või alavääristamist. Liikumis- ja sportmängudes väärtustatakse mängust osavõttu, kaaslaste ja reeglite arvestamist ning oskuste kasutamist mängus. Võistkonnamängudes võivad õpilased kanda eri rolle ja täita mängus erinevaid ülesandeid.

Füüsilise keskkonna kujundamisel arvestatakse vajadust tagada õpilaste ohutus ja turvalisus. Füüsilise keskkonna moodustavad õpitulemuste saavutamiseks ja liikumispädevuse kujunemiseks nõuetekohased ruumid ning liikumis- ja spordivahendid sise- ja õuekeskkonnas. Liikumispädevuse saavutamiseks peab kool tagama nõuetele vastava võimla, sh võimaluse korral ujula või tegevusteks kohandatud aula, klassiruumid või muud ruumid. Õpilased peavad saama kasutada rõivistuid ning pesemisruume. Kooli õuealal luuakse eri vanuserühmadele mitmekesised liikumisvõimalused, mis toetavad ainekavas märgitud õpitulemuste saavutamist, liikumispädevuse kujundamist ning liikumisoskuste kasutamist, sõltumata õpilaste vanusest ja soost.

2. Ainekava

2.1. Kehaline kasvatus

2.1.1. Õppeaine kirjeldus.

Õppeaine hõlmab viis valdkonda – liikumisoskused, tervis ja kehalised võimed, kehaline aktiivsus, liikumine ja kultuur, vaimne ja kehaline tasakaal –, mis on liikumispädevuse kujunemisel võrdse kaaluga. Iga kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud moodustavad õpilase ea kohase terviku, tuues esile õppija arengu dünaamika liikumispädevuse kujunemiseks alates esimesest kooliastmest kuni põhikooli lõpuni.

Taotletavad õpitulemused on kirjeldatud kooliastmete kaupa viies valdkonnas. Õpitulemuste saavutamist toetab rõhuasetuste seadmine õppe kavandamisel ja õpilaste kaasamine õpitavale tähenduse andmisse, eneseanalüüsi ning eri spordialade, tantsude, lihtsustatud sportmängude põhioskuste omandamisse erinevates kombinatsioonides ja keskkondades.

2.1.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

I kooliaste

Õpilane:

- 1) on omandanud erinevaid liikumisoskusi ja -kogemusi;
- 2) sooritab kehalisi võimeid arendavaid tegevusi ning teab liikumise ja toitumise seost tervisega;
- 3) on igapäevaselt kehaliselt aktiivne;
- 4) teab, et liikumine on kultuuri osa, ning on kogunud liikumisega seotud tegevuste loomist;
- 5) on omandanud kogemuse vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavatest tegevustest ning emotsioonide märkamisest.

II kooliaste

Õpilane:

- 1) on omandanud mitmekülgseid liikumisoskusi ja -kogemusi;
- 2) sooritab kehalisi võimeid arendavaid ja neile tagasisidet andvaid tegevusi ning mõistab liikumise ja toitumise seost tervisega;
- 3) on korrapäraselt kehaliselt aktiivne ja teab tervisliku liikumise põhimõtteid;
- 4) mõistab ja kogeb liikumise ja kultuuri seost ning ennast liikumisega seotud tegevuste loojana;
- 5) teab vaimset ja kehalist tasakaalu ning emotsioonide juhtimist soodustavaid tegevusi.

III kooliaste

Õpilane:

- 1) on omandanud mitmekülgeid liikumisoskusi ja -kogemusi, et harrastada erinevaid liikumistegevusi;
- 2) mõistab tervise ja kehaliste võimete seost ning analüüsib liikumise ja toitumise
- 3) tasakaalu;
- 4) on igapäevaselt kehaliselt aktiivne ja mõistab tervisliku liikumise põhimõtteid;
- 5) väärtustab liikumist, sporti ja tantsu kultuuri osana ning ennast selle kandjana ja loojana;
- 6) mõistab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavate ning emotsioonide juhtimist toetavate tegevuste mõju enda heaolule, et tulla toime pingeliste olukordadega.

2.1.3. Õpitulemused

I kooliaste

Liikumisoskused

Õpilane:

- 1) kasutab edasiliikumisoskusi eri keskkondades, harjutustes, liikumismängudes ja tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga;
- 2) liigub edasi vahendil harjutustes ja liikumismängudes;
- 3) teab esmast liikumisvahendi hoidmis- ja hooldusvajadust;
- 4) käsitseb vahendit harjutustes, liikumismängudes ja teiste oskuste arendamiseks;
- 5) oskab ujuda, sh sukelduda, veepinnal hõljuda, rinnuli- ja seliliasendis kokku 200 meetrit edasi liikuda;
- 6) hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutusalaseid oskusi;
- 7) hoiab tasakaalu asendites, liikumistel ja nende kombinatsioonides;
- 8) korrigeerib kehahoidu õpetaja juhtimisel;
- 9) arvestab peamisi turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid ning saab aru erinevate liikumisviiside puhul vajaliku turvavarustuse kasutamise põhjustest;
- 10) arvestab tegevustes kaaslasiga;
- 11) annab tagasisidet enda liikumisoskuste ja -ohutuse kohta etteantud kirjelduse alusel;
- 12) toob näiteid erinevate liikumisoskuste kohta.

Tervis ja kehalised võimed

Õpilane:

- 1) osaleb aktiivselt kehalisi võimeid arendavates mängudes ja harjutustes;
- 2) nimetab kehalisi võimeid;
- 3) mõõdab enda kehalisi võimeid õpetaja juhendamisel;
- 4) teab liikumise ja toitumise olulisust tervisele.

Kehaline aktiivsus

Õpilane:

- 1) teab, kui palju ja milleks peab kehaliselt aktiivne laps iga päev liikuma;
- 2) märkab liikudes südamelöögisageduse ja enesetunde muutust;
- 3) sooritab liikumiseks ettevalmistavaid ja taastumist toetavaid tegevusi õpetaja juhendamisel;
- 4) märkab abi vajamist tunnis ja kutsub abi ohuolukorras.

Liikumine ja kultuur

Õpilane:

- 1) loob midagi liikumisega seotult;
- 2) kirjeldab kogemust, mille ta on saanud väljaspool kooli toimunud liikumisüritusel osalejana, vaatlejana või vabatahtlikuna;
- 3) teab ja järgib üldiselt ausa mängu põhimõtteid;
- 4) teab Eesti sportlasi ning tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritusi;
- 5) teab ning järgib isiklikku hügieeni ja ohutusnõudeid;
- 6) riietub liikumiseks sobilikult;
- 7) teab, mis võimalusi pakub liikumiseks looduskeskkond;
- 8) oskab liikuda tuttavas keskkonnas, määrates asukohta ja suunda;
- 9) tantsib üksi, paaris ja rühmas;
- 10) avastab liikumisvõimalusi tantsu kaudu.

Vaimne ja kehaline tasakaal

Õpilane:

- 1) sooritab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi õpetaja juhendamisel;
- 2) märkab õpetaja juhendamisel emotsioone ja nendega toimetulemist soodustavaid tegevusi.

II kooliaste

Liikumisoskused

Õpilane:

- 1) kasutab edasiliikumisoskusi eri keskkondades, harjutustes, liikumismängudes, spordialadel ning tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga;
- 2) liigub edasi vahendil muutuv keskkonnas;
- 3) rakendab esmaseid liikumisvahendi hooldusvõtteid;
- 4) käsitseb vahendit liikumiskombinatsioonides, mängudes, lihtsustatud sportmängudes ja teiste oskuste arendamiseks;
- 5) koostab kehaasendite ja liikumiste kombinatsioone;
- 6) rakendab oskusi kehahoiu ja -asendite hoidmiseks;
- 7) rakendab turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid;
- 8) analüüsib enda tegevust rühmas tegutsejana;
- 9) analüüsib enda liikumisoskusi, -ohutust ja turvavarustuse kasutamist;
- 10) teab liikumisoskusi liikumisharrastuses.

Tervis ja kehalised võimed

Õpilane:

- 1) seostab kehalisi võimeid arendavaid tegevusi ja harjutusi;
- 2) seab lühiajalisi eesmärke kehaliste võimete arendamiseks enda mõõtmistulemuste põhjal;
- 3) arendab enda kehalisi võimeid, lähtudes seatud eesmärgist;
- 4) analüüsib õpetaja juhendamisel enda kehalisi võimeid tervise seisukohalt ja eesmärgi saavutamist;
- 5) mõistab liikumise ja toitumise tähtsust tervisele.

Kehaline aktiivsus

Õpilane:

- 1) teeb kindlaks enda igapäevase kehalise aktiivsuse ja analüüsib seda;
- 2) plaanib kehalist aktiivsust igapäevastesse tegevustesse;
- 3) mõõdab enda südamelöögisagedust;
- 4) kasutab tehnoloogilisi ja/või isiklikke vahendeid, et hinnata enda kehalist aktiivsust;

- 5) sooritab liikumiseks ettevalmistavaid ja taastumist toetavaid tegevusi;
- 6) teab peamisi liikudes juhtuda võivaid vigastusi ja esmast käitumist nende korral.

Liikumine ja kultuur

Õpilane:

- 1) loob midagi liikumisega seotult ja annab selle kohta tagasisidet;
- 2) arutleb kogemuse üle, mille ta on saanud väljaspool kooli toimunud liikumisüritusel osalejana, vaatlejana või vabatahtlikuna;
- 3) teab ja rakendab ausa mängu põhimõtteid ning sellega seotud väärtusi;
- 4) teab rahvusvahelisi sportlasi ning tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritusi;
- 5) mõistab isikliku hügieeni ja ohutusnõuete olulisust ning järgib neid;
- 6) riietub liikumiseks sobilikult, arvestades keskkonda ja tegevuse eripära;
- 7) avastab looduses liikumise võimalusi;
- 8) oskab liikuda linnas ja/või looduses, määrates asukohta ning suunda;
- 9) tantsib üksi, paaris ja rühmas;
- 10) mõistab pärimustantsu ja nüüdisaegsete tantsude rolli kultuuris;
- 11) avastab tantsukultuuri eneseväljendusvormina.

Vaimne ja kehaline tasakaal

Õpilane:

- 1) sooritab õpetaja toetusel vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi;
- 2) kirjeldab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavate tegevuste mõju endale;
- 3) märkab õpetaja toetusel emotsioone ja nendega toimetulemist soodustavaid tegevusi.

III kooliaste

Liikumisoskused

Õpilane:

- 1) kasutab teadlikult edasiliikumisoskusi eri keskkondades, tervisetreeningul, spordialadel ning tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga;
- 2) liigub edasi vahendil muutavas keskkonnas ja seostab seda igapäevaste liikumisvõimalustega;
- 3) rakendab igapäevaseks liikumiseks või liikumisharrastuseks vajalikke esmaseid liikumisvahendi hooldusvõtteid;
- 4) käsitseb vahendit eri liikumiskombinatsioonides, -mängudes, spordialadel, lihtsustatud

sportmängudes ja teiste oskuste arendamiseks;

- 5) koostab kehaasendite ja liikumiste kombinatsioone üksi, paarilise ja rühmaga;
- 6) seostab teadmisi ning oskusi kehahoiu ja -asendite hoidmiseks;
- 7) rakendab turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid;
- 8) annab hinnangu enda koostööle tegevustes;
- 9) annab hinnangu enda liikumisoskustele, -ohutusele ja turvavarustuse kasutamisele;
- 10) seostab liikumisoskusi harrastustegevuse ja/või spordialadega.

Tervis ja kehalised võimed

Õpilane:

- 1) teab, kuidas on kehalised võimed seotud tervisega ja haiguste ennetamisega;
- 2) mõistab kehalisi võimeid arendavate tegevuste ja harjutuste toimet;
- 3) seab lühi- ja pikaajalisi eesmärke, lähtudes enda mõõdetud kehaliste võimete tasemest;
- 4) on saanud kogemuse kehaliste võimete korrapärasest arendamisest;
- 5) analüüsib enda kehalisi võimeid tervise seisukohalt ja eesmärgi saavutamist;
- 6) analüüsib enda liikumise ja toitumise tasakaalu.

Kehaline aktiivsus

Õpilane:

- 1) hindab oma igapäevast kehalist aktiivsust;
- 2) peab liikumispäevikut valitud perioodi vältel, et jälgida enda kehalist aktiivsust;
- 3) teab erineva liikumisintensiivsuse mõju organismile ja leiab endale sobiva koormuse;
- 4) kasutab erinevaid tehnoloogilisi ja/või isiklikke vahendeid, et hinnata enda kehalist aktiivsust;
- 5) rakendab liikumiseks ettevalmistavaid ja koormusjärgseid tegevusi ning mõistab nende olulisust;
- 6) rakendab traumade ja haiguste järel sobilikku liikumist ning koormust;
- 7) teab lihtsamaid esmaabivõtteid liikumistes saadud vigastuste korral.

Liikumine ja kultuur

Õpilane:

- 1) loob midagi liikumisega seotult, analüüsib loomist ja annab selle kohta tagasisidet;
- 2) on osalenud osavõtjana, vaatlejana või vabatahtlikuna väljaspool kooli toimunud

- liikumisüritusel ning analüüsib saadud kogemust;
- 3) mõistab ausa mängu tähendust ja rakendab selle põhimõtteid;
 - 4) teab sportlaste ja tantsijate rolli kultuurikandjana ning liikumisürituste ja -traditsioonide olulisust kultuuri osana;
 - 5) järgib ning analüüsib liikumistega seotud isiklikku hügieeni ja ohutusnõudeid;
 - 6) riietub liikumiseks sobilikult, arvestades keskkonda ja tegevuse eripära;
 - 7) analüüsib enda liikumiskogemust looduses;
 - 8) oskab liikuda linnas ja/või looduses, määrates asukohta ning suunda, kasutades erinevaid võimalusi;
 - 9) mõistab tantsukultuuri ja tantsu eneseväljendusvormina;
 - 10) organiseerib kaasõpilasi lihtsasse liikumisega seotud tegevusse.

Vaimne ja kehaline tasakaal

Õpilane:

- 1) valib ja sooritab iseseisvalt vaimset ning kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi;
- 2) seostab ja põhjendab vaimset ning kehalist tasakaalu soodustavate tegevuste kasutamise võimalusi eri olukordades;
- 3) mõistab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavate tegevuste mõju enda heaolule;
- 4) mõistab enda võimalusi tulla toime erinevate emotsioonidega.

Lõiming:

- Inimeseõpetus - riietus, hügieen, liikumise kultuuriline mitmekesisus, oma huvide ja väärtuste määramine, aus mäng.
- Kunstiõpetus - omaloomingulise tantsu/kava loomine; uurimine, katsetamine, loomine, lahenduste leidmine.
- Võõrkeeled - erinevatest võõrkeelsetest allikatest teabe otsimine, liikumisalane sõnavara.
- Informaatika - informatsiooni otsimine erinevate tegevuste/ürituste/spordialade kohta
- Loodusõpetus - looduses liikumine, erinevates keskkondades liikumine; orienteerumine erinevates keskkondades, ilmakaared.
- Eesti keel - teksti mõistmine; suuline ja kirjalik eneseväljendus (oskus rääkida saadud kogemusest liikumisüritusel), liikumismängude ja spordialade nimetused, loovtöö
- Matemaatika - rekordid ja selle kaudu mõõtühikute tajumine, punktide lugemine erinevates spordialades, -mängudes.
- Muusika - muusikaline liikumine - laulu- ja tantsumängud, eneseväljendus, tantsude

loomine, vaatamine, arutlemine, kultuuriliste eripärade mõistmine erinevate tantsude kaudu; tantsu kui liikumiskultuuri avastamine, tants kui eneseväljendusvahend erinevates kultuurides ja selle seos õpilase oma kultuuriga.

2.2. Õppesisu ja õpitulemused

1. klass

Kehaline aktiivsus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) märkab liikudes südamelöögisageduse ja enesetunde muutust;
- 2) sooritab liikumiseks ettevalmistavaid ja taastumist toetavaid tegevusi õpetaja juhendamisel;
- 3) märkab abi vajamist tunnis ja kutsub abi ohuolukorras.

Õppesisu:

1. Märkab südamelöögisageduse ja enesetunde muutust vastavalt liikumistegevusele.
Suunavad küsimused ja vestlus teemal: enesetunde ning südamelöögisageduse muutumine enne ja pärast liikumistegevust
2. Südamelöögisageduse viimine tasemele, mis oli enne kehalisi tegevusi, madala intensiivsusega tegevused peale haigusperioodi või vigastust.
Erineva liikumisintensiivsusega liikumismängud.
3. Ohtlike olukordade äratundmine, kelle poole pöörduda abi kutsumisel, kuidas kutsuda abi.
Teab numbrit 112 ja millist infot ja kuidas sinna edastada.

Liikumine ja kultuur

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) loob midagi liikumisega seotult;
- 2) kirjeldab kogemust, mille ta on saanud väljaspool kooli toimunud liikumisüritusel osalejana, vaatlejana või vabatahtlikuna;
- 3) teab ja järgib üldiselt ausa mängu põhimõtteid;
- 4) teab Eesti sportlasi ning tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritusi;
- 5) teab ning järgib isiklikku hügieeni ja ohutusnõudeid;
- 6) riietub liikumiseks sobilikult;

- 7) teab, mis võimalusi pakub liikumiseks looduskeskkond;
- 8) oskab liikuda tuttavas keskkonnas, määrates asukohta ja suunda.

Õppesisu:

1. Erinevate liikumist toetavate lahenduste loomine. Harjutuste ette näitamine kaaslastele, erinevate lihtsate liikumiste loomine üksi või kaaslastega
2. Osavõtja lihtne kirjeldus liikumisürituselt saadud kogemusest, tuues välja, mis oli uus, mida õppis, nägi. Toetudes saadud kogemustele toob näiteid, millistes kultuuriga seotud tegevustes ta on osalenud. Mängud põlvest põlve, sh õue- ja hoovimängud.
Osaleb liikumisüritusel osalejana, pealtvaatajana, jälgib spordi- või liikumisüritusi meedias (tv, videod) ja arutleb saadud kogemusest. Osalemine õpetaja juhitud arutelus.
3. Ausa mängu põhimõtted spordis: sõprus, ausus, hoolimine, rõõm. Liikumine koos kaaslastega, omavahel ülesannete jagamine, mängureeglite kokku leppimine. Kohtuniku otsuse austamine. Võit ja kaotus – käitumine erinevates situatsioonides.
4. Õpetaja suunamisel info otsimine Eestis toimuvate liikumisürituste, suurvõistluste, sportlaste ja võistkondade kohta, enda/sõbra/klassikaaslase harrastatava liikumis-, spordiala või tantsustiili esindajate nimetamine.
5. Ohutu käitumine ja liikumine erinevates keskkondades, erinevates tegevustes enese, kaaslase ja keskkonna suhtes. Pesemis- ja riiete vahetamisharjumuste kujundamine. Jalanõude paelte sidumine liikumiseks sobilikult.
6. Riietumine ja jalanõude valik vastavalt keskkonnale, ilmastikule ja liikumisviisile (spordialale, tantsule).
7. Erinevatel pinnastel ja reljeefidel liikumine. Liikumine tänaval, pargis, väljasõitudel matkaradadel, suusaradadel.
8. Liikumistegevused erinevates keskkondades: maastikumängud, peitumis- ja otsimismängud. Kooliteekonna ohutus, liikumisviiside mitmekesisus. Liikluseeskirjade järgimine liikudes tänaval.

Liikumisoskused

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) kasutab edasiliikumisoskusi eri keskkondades, harjutustes, liikumismängudes ja tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga;
- 2) liigub edasi vahendil harjutustes ja liikumismängudes;
- 3) teab esmast liikumisvahendi hoidmis- ja hooldusvajadust;
- 4) käsitseb vahendit harjutustes, liikumismängudes ja teiste oskuste arendamiseks;

- 5) hoiab tasakaalu asendites, liikumistel ja nende kombinatsioonides;
- 6) korrigeerib kehahoidu õpetaja juhtimisel;
- 7) arvestab peamisi turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid ning saab aru erinevate liikumisviiside puhul vajaliku turvavarustuse kasutamise põhjustest;
- 8) arvestab tegevustes kaaslasi;
- 9) annab tagasisidet enda liikumisostkuste ja -ohutuse kohta etteantud kirjelduse alusel;
- 10) toob näiteid erinevate liikumisostkuste kohta.

Õppesisu:

1. Ostkuste arendamisel arvestada individuaalsust.

Kõnni- ja jooksuostkus. Kõnni-, jooksumängud ja – harjutused. Kõnni ja jooksusammudel põhinevad tantsud, tantsumängud. Kõndimine ja jooksmine sise- ja välistingimustes (sh erinevat tüüpi maastikul). Lühimatk või õppekäik linna- või looduskeskkonnas.

Hüppestkust. Hüppemängud. Hüppeid ja hüpakuid sisaldavad tantsud. Hüppeharjutused ja nende kombinatsioonid, sh hüpped vertikaal- ja horisontaalsuunas. Hüppe- ja jooksupkombinatsioonid. Hüpete kasutamine erinevates keskkondades.

Ronimistkust. Ronimine erinevatel vahenditel, üle takistuste, erinevatel tasapindadel, vahendite alt, roomamine. Ohutusega arvestamine ja enda suutlikkuse mõistmine.

Edasiliikumistkused koostöös paarilise ja rühmaga. Liikumised paarilise ja rühmaga erinevates suundades, tempos, rütmis

2. Harjutused ja mängud kelkudel. Harjutused tõuke- ja jalgrattal.
3. Vahend, millele keskendutakse valitakse kooli poolt ja sellest sõltub ka tehnilisele ABC-le keskendumise vajadus vastavalt vahendi eripärale.
4. **Viske- ja püüdmistkust.** Vahendi hoidmine: vahendi hoidmine erinevate kehaosadega, üksi ja mitmekesi, erinevates kehaasendites, tasapindadel, erinevatel viisidel liikudes. Viske- ja püüdmisega liikumismängud. Viske- ja püüdmisharjutused: viskamine erinevalt kauguselt, ülaltkäte vise täpsusele, veeretamine täpsusele ja esemete alt, veereva palli püüdmine, enda ja paarilise visatud palli püüdmine, viskamine üle võrgu, individuaalharjutused palliga, viskamine üles ja püüdmine (variatsioonid), viskamine seinale vastu ja püüdmine, viskamine horisontaalsesse (nt rõngas, kast) või vertikaalsesse märklauda (nt tähis seinal).

Põrgatamistkust. Põrgatamisharjutused ja erinevad kombinatsioonid, põrgatamine parema ja vasaku käega, põrgatamine ja püüdmine, põrgatamine säilitades asukohta, põrgatamine liikumisel.

Palli löömistkust käega. Palli löömine üles, ette-üles, üle takistuse (võrk, nõör), harjutused

kergete pallidega (nt. õhu- või rannapallid), palli löömine erinevate kehaosade; palli löömine säilitades enda asukohta ja liikumisel.

Palli löömisoskus jalaga. Harjutused ja liikumismängud. Seisva ja liikuva palli löömine kaaslasele ja täpsusele. Palli vedamine ja peatamine.

Palli löömisoskus vahendiga (reketiga, hokikepiga). Kerge palli löömine õhku, edasi, üle takistuse (võrk) reketiga. Palli löömine seina vastu, üles, palli viskamine üles ja selle löömine, palli löömine altkäega peale põrget. Juurdeviivad harjutused reketi- ja hokimängudele. Palli vedamine, löömine, peatamine, söötmin, hokikepiga.

Vahendi abil teiste oskuste arendamine. Kehatunnetuse, koordinatsiooni, tasakaalu, koostöö, rütmis tunnetuse harjutused vahendite abil.

5. Tasakaalu hoidmine asendites. Tasakaaluasendid erinevate kõrguste ja laiustega toepindadel; kehakujud (sümmeetrilised, mitesümmeetrilised) nii üksi kui ka koostöös. Toengud erinevate kehaosade peal. Lihtsamad ümberpööratud asendid. Maandumine. Rippumine. Kehatunnetuse ja kehahoiu harjutused paigal.

Tasakaalu hoidmine liikumisel. Liikumised erinevate kõrguste ja laiustega toepindadel. Lihtsamad pöörlemised. Erinevad veered. Kehatunnetuse ja kehahoiu harjutused liikudes.

Tasakaalu hoidmine asendite ja liikumiste kombinatsioonides. Asendite ja liikumiste kombinatsioonid (nt harjutuste kombinatsioonid: liikumine-tasakaaluasend; takistusrajad jne); kehahoid erinevates liikumistes. Kombinatsioonide koostamine (sh nt enda harjutuste seeria joonistamine) ja sooritamine. Kehakontroll tantsides (asendi hoidmised, pöörlemised, hüpped, maandumised, tasakaaluharjutused jne, nii individuaalselt kui paaristantsus).

6. Kehahoid vastavalt liikumis- ja igapäevasele tegevusele. Selle korrigeerimine õpetaja juhendamisel.
7. Tervis ja ohutus kui läbiv teema liikumisoskuste valdkonnas Läbiv teema "Tervis ja ohutus" keskendub ohutusega seotud teemadele (tinglikult jaotades ohutusõpetuseks ning riskikäitumise ennetamiseks). Liikumisega seonduvatest õpitulemustest saab liikumisoskuste valdkonnas toetada järgmiste õpitulemuste saavutamist: turvalisust ja ohutust suurendavate vahendite kasutamine; õpilase enda ja kaaslaste käitumise jälgimine ja analüüsimine, ohutu ja ohtliku liikluskäitumise eristamine; ohutu teekonna kavandamine erinevaid liikumisviise ja abivahendeid kasutades. Konkreetsed õpitulemused koos toetavate õppeülesannetega on kirjeldatud ohutusteemalistes õpetajaraamatutes.

Turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtete arvestamine. Õppesisu näited edasiliikumisoskustes Soojendus enne liikumistegevust, riietuse valik vastavalt tegevusele, keskkonnale, ilmale. Erinevate liikumisviiside puhul ohutuse tagamine nii linna- kui maakeskkonnas (enda nähtavaks tegemine). Teekonna kavandamine, ilmastikutingimusi ja

liikumisviisi arvestavalt. Seos läbiva teema "Tervis ja ohutus" liiklusalaste õpitulemustega: põhjendab ja kasutab vajalikku turvavarustust liikumisviisi silmas pidades (kiiver, enda nähtavaks tegemine - need seonduvad ka tervisespordiga).

Vahendil liikumises. Turvavarustuse kasutamine: kiiver, kaitsmed, helkur, erksavärvilised riided jne. Liiklusohutus ohutu liikluskäitumise eristamine ohtlikust, oma käitumise analüüsimine. Liiklusreeglitega arvestamine vahendil (rula, tõukeratas, jalgratas jne) liikudes linna- või maakeskkonnas. Kaaslasega arvestamine vahendil liikumisel.

Vahendi käsitlemisoskustes. Vahendite otstarbekas kasutamine; arvestamine keskkonna ja kaaslastega. Kehakontrollioskustes asendites ja liikumisel Ohutuse arvestamine.

8. Õpilane annab etteantud skaalal hinnangu, kuidas on ta arvestab kaaslaste või kaaslastega liikumistegevuses.
9. Õpilase tagasiside andmine toimub etteantud oskuste alusel, kust ta saab valida kuidas ta antud oskuse on omandanud ja kuidas ta arvestab ohutusega.
10. Liikumisoskuste nimetamine oma igapäevaste liikumisviiside kirjeldamine

Tervis ja kehalised võimed

Õpitulemused:

- 1) osaleb aktiivselt kehalisi võimeid arendavates mängudes ja harjutustes;
- 2) nimetab kehalisi võimeid;
- 3) mõõdab enda kehalisi võimeid õpetaja juhendamisel;
- 4) teab liikumise ja toitumise olulisust tervisele.

Õppesisu:

1. Erinevate tegevuste kaudu õpilane õpib tunnetama enda võimeid – nt kuidas suudan hoida tasakaalu seistes; kuidas jaksan joosta. Selle põhjal annab ta tagasisidet enda kehalistele võimetele.

Kehaliste võimete (koordinatsioon, osavus, tasakaal, kiirus, paindumus, reaktsioon, jõud, vastupidavus, tasakaal) arendamine toimub mänguliste harjutuste ja liikumismängude kaudu.

2. Et õpilasel saaks kinnistuda kehaliste võimete nimetused on oluline need teadlikult õppeprotsessi planeerida ja kasutada selleks erinevaid õpetamismeetodeid. Näiteks tegevuste käigus õpetaja suunab õpilasi mõtlema, millist kehalist võimet nad selle kaudu kõige rohkem arendasid. Toimub pidev tegevuse ja teadmise seostamine. Selleks on otstarbekas kasutada ka tegevuste jaamades kehaliste võimete postreid/silte, et teadmine saaks kinnistuda erineval viisil. Kolmanda klassi lõpuks peaks olema õpilastel esmane arusaam, mis on osavus,

tasakaal, vastupidavus, jõud, painduvus, kiirus, koordinatsioon.

3. Tervisega seotud kehaliste võimete mõõtmine ja tulemuse seostamine tervisega õpetaja juhendamisel.
4. Teab, et liikumisega keha kulutab energiat ja toiduga saab energiat.

Vaimne ja kehaline tasakaal

Õpitulemused:

- 1) sooritab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi õpetaja juhendamisel;
- 2) märkab õpetaja juhendamisel emotsioone ja nendega toimetulemist soodustavaid tegevusi.

Õppesisu:

1. Vaimset ja kehalist tasakaalu toetavateks meelerahuharjutusteks on peamiselt keskendumis-, tähelepanelikkuse-, kehatunnetuse-, hingamis- ja venitusharjutused.
Keskendumise- ja tähelepanelikkuseharjutuse erinevus on, et keskendumise harjutuse ajal keskendutakse ühele konkreetsele tegevusele ning tähelepanuharjutuse ajal ollakse vaatleja
Õpetaja juhendamisel erinevad kehatunnetusharjutused (lastejooga, lõdvestusharjutused tunni lõpus, lõõgastus- ja puudutustegevused).
2. Enda emotsioonide ja nende muutuste märkamine.
Tähelepanuharjutuse juures ollakse vaatleja, märgates oma emotsioone ja tundeid ning seda, mis toimub minu sees või mis toimub minu ümber.

2. klass

Kehaline aktiivsus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) teab, kui palju ja milleks peab kehaliselt aktiivne laps iga päev liikuma;
- 2) märkab liikudes südamelöögisageduse ja enesetunde muutust;
- 3) sooritab liikumiseks ettevalmistavaid ja taastumist toetavaid tegevusi õpetaja juhendamisel;
- 4) märkab abi vajamist tunnis ja kutsub abi ohuolukorras.

Õppesisu:

1. Läbi mängu tutvustada lastele, milliste igapäeva tegevustega on võimalik koguda 60 minutit mõõduka või tugeva intensiivsusega liikumist (liikumisega kaasnev soojatunne, hingeldamine).
Teadmine, et lapsed ja noored peaksid olema päevas aktiivsed vähemalt 60 minutit nii, et

hakkavad hingeldama ja higistama. Arvestab antud teadmiseiga igapäevase liikumisviisi ja liikumisteedekonna valikul.

2. Märkab südamelöögisageduse ja enesetunde muutust vastavalt liikumistegevusele.
Suunavad küsimused ja vestlus teemal: enesetunde ning südamelöögisageduse muutumine enne ja pärast liikumistegevust
3. Südamelöögisageduse viimine tasemele, mis oli enne kehalisi tegevusi, madala intensiivsusega tegevused peale haigusperioodi või vigastust.
Erineva liikumisiintensiivsusega liikumismängud.
4. Ohtlike olukordade äratundmine, kelle poole pöörduda abi kutsumisel, kuidas kutsuda abi.
Teab numbrit 112 ja millist infot ja kuidas sinna edastada.

Liikumine ja kultuur

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) loob midagi liikumisega seotult;
- 2) kirjeldab kogemust, mille ta on saanud väljaspool kooli toimunud liikumisüritusel osalejana, vaatlejana või vabatahtlikuna;
- 3) teab ja järgib üldiselt ausa mängu põhimõtteid;
- 4) teab Eesti sportlasi ning tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritusi;
- 5) teab ning järgib isiklikku hügieeni ja ohutusnõudeid;
- 6) riietub liikumiseks sobilikult;
- 7) teab, mis võimalusi pakub liikumiseks looduskeskkond;
- 8) oskab liikuda tuttavas keskkonnas, määrates asukohta ja suunda;
- 9) tantsib üksi, paaris ja rühmas;
- 10) avastab liikumisvõimalusi tantsu kaudu.

Õppesisu:

1. Erinevate liikumist toetavate lahenduste loomine. Harjutuste ette näitamine kaaslastele, erinevate lihtsate liikumiste loomine üksi või kaaslastega.
2. Osavõtja lihtne kirjeldus liikumisürituselt saadud kogemusest, tuues välja, mis oli uus, mida õppis, nägi. Toetudes saadud kogemustele toob näiteid, millistes kultuuriga seotud tegevustes ta on osalenud. Mängud põlvest põlve, sh õue- ja hoovimängud.
Osaleb liikumisüritusel osalejana, pealtvaatajana, jälgib spordi- või liikumisüritusi meedias

(tv, videod) ja arutleb saadud kogemusest. Osalemine õpetaja juhitud arutelus.

3. Ausa mängu põhimõtted spordis: sõprus, ausus, hoolimine, rõõm. Liikumine koos kaaslastega, omavahel ülesannete jagamine, mängureeglite kokku leppimine. Kohtuniku otsuse austamine. Võit ja kaotus –käitumine erinevates situatsioonides.
4. Õpetaja suunamisel info otsimine Eestis toimuvate liikumisürituste, suurvõistluste, sportlaste ja võistkondade kohta, enda/sõbra/klassikaaslase harrastatava liikumis-, spordiala või tantsustiili esindajate nimetamine.
5. Ohutu käitumine ja liikumine erinevates keskkondades, erinevates tegevustes enese, kaaslase ja keskkonna suhtes. Pesemis- ja riiete vahetamisharjumuste kujundamine. Jalanõude paelte sidumine liikumiseks sobilikult.
6. Riietumine ja jalanõude valik vastavalt keskkonnale, ilmastikule ja liikumisviisile (spordialale, tantsule).
7. Erinevatel pinnastel ja reljeefidel liikumine. Liikumine tänaval, pargis, väljasõitudel matkaradadel, suusaradadel.
8. Liikumistegevused erinevates keskkondades: maastikumängud, peitumis- ja otsimismängud. Liikumine plaani ja kaardi järgi, raja valik.
Kooliümbruse ohutuse vaatlemine/analüüsimine. Kooliteekonna ohutus, liikumisviiside mitmekesisus. Liikluseeskirjade järgimine liikudes tänaval.
9. Erinevad tantsud ja tantsumängud. Erinevate tantsude kultuuritausta tutvustamine, eri kultuuride sarnasuste ja erinevuste leidmine tantsus.
10. Tantsu kui liikumiskultuuri avastamine, tants kui eneseväljendusvahend erinevates kultuurides ja selle seos õpilase oma kodu ja kooliga. Erinevad tantsud ja tantsumängud.

Liikumisoskused

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) kasutab edasiliikumisoskusi eri keskkondades, harjutustes, liikumismängudes ja tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga;
- 2) liigub edasi vahendil harjutustes ja liikumismängudes;
- 3) teab esmast liikumisvahendi hoidmis- ja hooldusvajadust;
- 4) käsitseb vahendit harjutustes, liikumismängudes ja teiste oskuste arendamiseks;
- 5) oskab ujuda, sh sukelduda, veepinnal hõljuda, rinnuli- ja seliliasendis kokku 200 meetrit edasi liikuda;
- 6) hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutuslaseid oskusi;

- 7) hoiab tasakaalu asendites, liikumistel ja nende kombinatsioonides;
- 8) korrigeerib kehahoidu õpetaja juhtimisel;
- 9) arvestab peamisi turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid ning saab aru erinevate liikumisviiside puhul vajaliku turvavarustuse kasutamise põhjustest;
- 10) arvestab tegevustes kaaslast;
- 11) annab tagasisidet enda liikumisostkuste ja -ohutuse kohta etteantud kirjelduse alusel;
- 12) toob näiteid erinevate liikumisostkuste kohta.

Õppesisu:

1. Oskuste arendamisel arvestada individuaalsust.

Kõnni- ja jooksuoskus. Kõnni-, jooksumängud ja – harjutused. Kõnni ja jooksusammudel põhinevad tantsud, tantsumängud. Kõndimine ja jooksmine sise- ja välistingimustes (sh erinevat tüüpi maastikul). Lühimatki või õppekäiki linna- või looduskeskkonnas.

Hüppeoskus. Hüppemängud. Hüppeid ja hüpakuid sisaldavad tantsud. Hüppeharjutused ja nende kombinatsioonid, sh hüpped vertikaal- ja horisontaalsuunas. Hüppe- ja jooksupühkimised. Hüpete kasutamine erinevates keskkondades. Hüppesaharjutused.

Ronimisostkus. Ronimine erinevatel vahenditel, üle takistuste, erinevatel tasapindadel, vahendite alt, roomamine. Ohutusega arvestamine ja enda suutlikkuse mõistmine.

Edasiliikumisoskuste kasutamine tantsus. Keha liikumine ajas ja erinevates rütmides. Keha liikumine ruumis. Keha liikumine heli ja muusika saatel. Liikumine eneseväljenduse vahendina. Liikumine koostöös teistega.

Edasiliikumisoskuste kasutamine rütmis ja muusikas. Etteantud rütmi järgi liikumine ja ise rütmi tekitamine.

Edasiliikumisoskused koostöös paarilise ja rühmaga. Liikumised paarilise ja rühmaga erinevates suundades, tempos, rütmis

2. Harjutused ja mängud kelkudel. Harjutused tõuke- ja jalgrattal. Harjutused uiskudel. Harjutused rulal. Harjutused suuskadel (murdmaa, mäesuusk, lumelaud). Harjutused vahenditel liikumiseks vees (nt sõudepaat). Võimalus rakendada nn jalgrattaveerandi ideed (vahendil liikumise oskuse arendamine), sh vigurelemendid, jalgratturikoolituse toetamine (olemas õppematerjalid ja osaleda projektides).
3. Vahend, millele keskendutakse valitakse kooli poolt ja sellest sõltub ka tehnilisele ABC-le keskendumise vajadus vastavalt vahendi eripäradele. Näiteks: Jalgratta, suuskade hoidmisasendid. Ülevaade sellest, mida jälgida jalgratta tehnilise seisukorra puhul: keti

õlitamine, rehvide tugevus, sadula kõrgus. Suuskade (lumelaua) puhul teadmine, et põhjasid on vaja hooldada libisemiseks, suuskadel pidamisala määramine ja määrimine klassikalise sõidustiili puhul.

4. **Viske- ja püüdmisoskus.** Vahendi hoidmine: vahendi hoidmine erinevate kehaosadega, üksi ja mitmekesi, erinevates kehaasendites, tasapindadel, erinevatel viisidel liikudes. Viske- ja püüdmisega liikumismängud. Viske- ja püüdmisharjutused: viskamine erinevalt kauguselt, ülaltkäe vise täpsusele, veeretamine täpsusele ja esemete alt, veereva palli püüdmine, enda ja paarilise visatud palli püüdmine, viskamine üle võrgu, individuaalharjutused palliga, viskamine üles ja püüdmine (variatsioonid), viskamine seina vastu ja püüdmine, viskamine horisontaalsesse (nt rõngas, kast) või vertikaalsesse märklauda (nt tähis seinal).

Põrgatamisoskus. Põrgatamisharjutused ja erinevad kombinatsioonid, põrgatamine parema ja vasaku käega, põrgatamine ja püüdmine, põrgatamine säilitades asukohta, põrgatamine liikumisel.

Palli löömisoskus käega. Palli löömine üles, ette-üles, üle takistuse (võrk, nõör), harjutused kergete pallidega (nt. õhu- või rannapallid), palli löömine erinevate kehaosade; palli löömine säilitades enda asukohta ja liikumisel.

Palli löömisoskus jalaga. Harjutused ja liikumismängud. Seisva ja liikuva palli löömine kaaslasele ja täpsusele. Palli vedamine ja peatamine.

Palli löömisoskus vahendiga (reketiga, hokikepiga). Kerge palli löömine õhku, edasi, üle takistuse (võrk) reketiga. Palli löömine seina vastu, üles, palli viskamine üles ja selle löömine, palli löömine altkäega peale põrget. Juurdeviivad harjutused reketi- ja hokimängudele. Palli vedamine, löömine, peatamine, söötmin, hokikepiga.

Vahendi abil teiste oskuste arendamine. Kehatunnetuse, koordinatsiooni, tasakaalu, koostöö, rütmitunnetuse harjutused vahendite abil.

5. Eraldi õppeprotsessi kirjeldus

<https://oppekava.innove.ee/oppeprotsesside-kirjeldused/kehaline-kasvatus/>

Kool korraldab ujumise algõpetuse nii, et õpitulemuseni jõuab õpilane 3.klassi lõpuks.

6. Eraldi õppeprotsessi kirjeldus –

<https://oppekava.innove.ee/oppeprotsesside-kirjeldused/kehaline-kasvatus/>

Kool korraldab ujumise algõpetuse nii, et õpitulemuseni jõuab õpilane 3.klassi lõpuks.

7. **Tasakaalu hoidmine asendites.** Tasakaaluasendid erinevate kõrguste ja laiustega toepindadel; kehakujud (sümmeetrilised, mittesümmeetrilised) nii üksi kui ka koostöös. Toengud erinevate kehaosade peal. Lihtsamad ümberpööratud asendid. Maandumine. Rippumine. Kehatunnetuse ja kehahoiu harjutused paigal.

Tasakaalu hoidmine liikumisel. Liikumised erinevate kõrguste ja laiustega toepindadel.

Lihtsamad pöörlemised. Erinevad veered. Kehatunnetuse ja kehahoiu harjutused liikudes.

Tasakaalu hoidmine asendite ja liikumiste kombinatsioonides. Asendite ja liikumiste kombinatsioonid (nt harjutuste kombinatsioonid: liikumine-tasakaaluasend; takistusrajad jne); kehahoid erinevates liikumistes. Kombinatsioonide koostamine (sh nt enda harjutuste seeria joonistamine) ja sooritamine. Kehakontroll tantsides (asendi hoidmised, pöörlemised, hüpped, maandumised, tasakaaluharjutused jne, nii individuaalselt kui paaristantsus).

8. Kehahoid vastavalt liikumis- ja igapäevasele tegevusele. Selle korrigeerimine õpetaja juhendamisel.
9. Tervis ja ohutus kui läbiv teema liikumisoskuste valdkonnas Läbiv teema "Tervis ja ohutus" keskendub ohutusega seotud teemadele (tinglikult jaotades ohutusõpetuseks ning riskikäitumise ennetamiseks). Liikumisega seonduvatest õpitulemustest saab liikumisoskuste valdkonnas toetada järgmiste õpitulemuste saavutamist: turvalisust ja ohutust suurendavate vahendite kasutamine; õpilase enda ja kaaslaste käitumise jälgimine ja analüüsimine, ohutu ja ohtliku liikluskäitumise eristamine; ohutu teekonna kavandamine erinevaid liikumisviise ja abivahendeid kasutades. Konkreetsed õpitulemused koos toetavate õppeülesannetega on kirjeldatud ohutusteemalistes õpetajaraamatutes.

Turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtete arvestamine. Õppesisu näited edasiliikumisoskustes Soojendus enne liikumistegevust, riietuse valik vastavalt tegevusele, keskkonnale, ilmale. Erinevate liikumisviiside puhul ohutuse tagamine nii linna- kui maakeskkonnas (enda nähtavaks tegemine). Teekonna kavandamine, ilmastikutingimusi ja liikumisviisi arvestavalt. Seos läbiva teema "Tervis ja ohutus" liiklusalaste õpitulemustega: põhjendab ja kasutab vajalikku turvavarustust liikumisviisi silmas pidades (kiiver, enda nähtavaks tegemine - need seonduvad ka tervisespordiga).

Vahendil liikumises. Turvavarustuse kasutamine: kiiver, kaitsmed, helkur, erksavärvilised riided jne. Liiklusohutus ohutu liikluskäitumise eristamine ohtlikust, oma käitumise analüüsimine. Liiklusreeglitega arvestamine vahendil (rula, tõukeratas, jalgratas jne) liikudes linna- või maakeskkonnas. Kaaslasega arvestamine vahendil liikumisel.

Vahendi käsitlemisoskustes. Vahendite otstarbekas kasutamine; arvestamine keskkonna ja kaaslastega. Kehakontrollioskustes asendites ja liikumisel Ohutuse arvestamine. Kehahoiu arvestamine asendites. veeohutusosalased oskused Ujumisoskus; oma võimete hindamine.

10. Õpilane annab etteantud skaalal hinnangu, kuidas on ta arvestab kaaslaste või kaaslastega liikumistegevuses.
11. Õpilase tagasiside andmine toimub etteantud oskuste alusel, kust ta saab valida kuidas ta

antud oskuse on omandanud ja kuidas ta arvestab ohutusega.

12. Liikumisoskuste nimetamine oma igapäevaste liikumisviiside kirjeldamine.

Tervis ja kehalised võimed

Õpitulemused:

- 1) osaleb aktiivselt kehalisi võimeid arendavates mängudes ja harjutustes;
- 2) nimetab kehalisi võimeid;
- 3) mõõdab enda kehalisi võimeid õpetaja juhendamisel;
- 4) teab liikumise ja toitumise olulisust tervisele.

Õppesisu:

1. Erinevate tegevuste kaudu õpilane õpib tunnetama enda võimeid – nt kuidas suudan hoida tasakaalu seistes; kuidas jaksan joosta. Selle põhjal annab ta tagasisidet enda kehalistele võimetele.
2. Kehaliste võimete (koordinatsioon, osavus, tasakaal, kiirus, paindumus, reaktsioon, jõud, vastupidavus, tasakaal) arendamine toimub mänguliste harjutuste ja liikumismängude kaudu.
3. Et õpilasel saaks kinnistuda kehaliste võimete nimetused on oluline need teadlikult õppeprotsessi planeerida ja kasutada selleks erinevaid õpetamismeetodeid. Näiteks tegevuste käigus õpetaja suunab õpilasi mõtlema, millist kehalist võimet nad selle kaudu kõige rohkem arendasid. Toimub pidev tegevuse ja teadmise seostamine. Selleks on otstarbekas kasutada ka tegevuste jaamades kehaliste võimete postreid/silte, et teadmine saaks kinnistuda erineval viisil. Kolmanda klassi lõpuks peaks olema õpilastel esmane arusaam, mis on osavus, tasakaal, vastupidavus, jõud, paindumus, kiirus, koordinatsioon.
4. Terviseiga seotud kehaliste võimete mõõtmine ja tulemuse seostamine terviseiga õpetaja juhendamisel.
5. Teab, et liikumisega keha kulutab energiat ja toiduga saab energiat.

Vaimne ja kehaline tasakaal

Õpitulemused:

- 1) sooritab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi õpetaja juhendamisel;
- 2) märkab õpetaja juhendamisel emotsioone ja nendega toimetulemist soodustavaid tegevusi.

Õppesisu:

1. Vaimset ja kehalist tasakaalu toetavateks meelerahuharjutusteks on peamiselt keskendumis-,

tähelepanelikkuse-, kehatunnetuse-, hingamis- ja venitusharjutused.

Keskendumise- ja tähelepanelikkuseharjutuse erinevus on, et keskendumise harjutuse ajal keskendutakse ühele konkreetsele tegevusele ning tähelepanuharjutuse ajal ollakse vaatleja

Õpetaja juhendamisel erinevad kehatunnetusharjutused (lastejooga, lõdvestusharjutused tunni lõpus, lõõgastus- ja puudutustegevused).

2. Enda emotsioonide ja nende muutuste märkamine.

Tähelepanuharjutuse juures ollakse vaatleja, märgates oma emotsioone ja tundeid ning seda, mis toimub minu sees või mis toimub minu ümber.

3. klass

Kehaline aktiivsus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) teab, kui palju ja milleks peab kehaliselt aktiivne laps iga päev liikuma;
- 2) märkab liikudes südamelöögisageduse ja enesetunde muutust;
- 3) sooritab liikumiseks ettevalmistavaid ja taastumist toetavaid tegevusi õpetaja juhendamisel;
- 4) märkab abi vajamist tunnis ja kutsub abi ohuolukorras.

Õppesisu:

1. Läbi mängu tutvustada lastele, milliste igapäeva tegevustega on võimalik koguda 60 minutit mõõduka või tugeva intensiivsusega liikumist (liikumisega kaasnev soojatunne, hingeldamine).

Teadmine, et lapsed ja noored peaksid olema päevas aktiivsed vähemalt 60 minutit nii, et hakkavad hingeldama ja higistama. Arvestab antud teadmiseiga igapäevase liikumisviisi ja liikumisteedkonna valikul.

2. Märkab südamelöögisageduse ja enesetunde muutust vastavalt liikumistegevusele.
Suunavad küsimused ja vestlus teemal: enesetunde ning südamelöögisageduse muutumine enne ja pärast liikumistegevust
3. Südamelöögisageduse viimine tasemele, mis oli enne kehalisi tegevusi, madala intensiivsusega tegevused peale haigusperioodi või vigastust.
Erineva liikumisintensiivsusega liikumismängud.
4. Ohtlike olukordade äratundmine, kelle poole pöörduda abi kutsumisel, kuidas kutsuda abi.
Teab numbrit 112 ja millist infot ja kuidas sinna edastada.

Liikumine ja kultuur

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) loob midagi liikumisega seotult;
- 2) kirjeldab kogemust, mille ta on saanud väljaspool kooli toimunud liikumisüritusel osalejana, vaatlejana või vabatahtlikuna;
- 3) teab ja järgib üldiselt ausa mängu põhimõtteid;
- 4) teab Eesti sportlasi ning tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritusi;
- 5) teab ning järgib isiklikku hügieeni ja ohutusnõudeid;
- 6) riietub liikumiseks sobilikult;
- 7) teab, mis võimalusi pakub liikumiseks looduskeskkond;
- 8) oskab liikuda tuttavas keskkonnas, määrates asukohta ja suunda;
- 9) tantsib üksi, paaris ja rühmas;
- 10) avastab liikumisvõimalusi tantsu kaudu.

Õppesisu:

1. Erinevate liikumist toetavate lahenduste loomine. Harjutuste ette näitamine kaaslastele, erinevate lihtsate liikumiste loomine üksi või kaaslastega
2. Osavõtja lihtne kirjeldus liikumisürituselt saadud kogemusest, tuues välja, mis oli uus, mida õppis, nägi. Toetudes saadud kogemustele toob näiteid, millistes kultuuriga seotud tegevustes ta on osalenud. Mängud põlvest põlve, sh õue- ja hoovimängud.
Osaleb liikumisüritusel osalejana, pealtvaatajana, jälgib spordi- või liikumisüritusi meedias (tv, videod) ja arutleb saadud kogemusest. Osalemine õpetaja juhitud arutelus.
3. Ausa mängu põhimõtted spordis: sõprus, ausus, hoolimine, rõõm. Liikumine koos kaaslastega, omavahel ülesannete jagamine, mängureeglite kokku leppimine. Kohtuniku otsuse austamine. Võit ja kaotus –käitumine erinevates situatsioonides.
4. Õpetaja suunamisel info otsimine Eestis toimuvate liikumisürituste, suurvõistluste, sportlaste ja võistkondade kohta, enda/sõbra/klassikaaslase harrastatava liikumis-, spordiala või tantsustiili esindajate nimetamine.
5. Ohutu käitumine ja liikumine erinevates keskkondades, erinevates tegevustes enese, kaaslase ja keskkonna suhtes. Pesemis- ja riiete vahetamisharjumuste kujundamine. Jalanõude paelte sidumine liikumiseks sobilikult.
6. Riietumine ja jalanõude valik vastavalt keskkonnale, ilmastikule ja liikumisviisile (spordialale, tantsule).
7. Erinevatel pinnastel ja reljeefidel liikumine. Liikumine tänaval, pargis, väljasõitudel

matkaradadel, suusaradadel.

8. Liikumistegevused erinevates keskkondades: maastikumängud, peitumis- ja otsimismängud. Liikumine plaani ja kaardi järgi, raja valik.
Kooliümbruse ohutuse vaatlemine/analüüsimine. Kooliteekonna ohutus, liikumisviiside mitmekesisus. Liikluseeskirjade järgimine liikudes tänaval.
9. Erinevad tantsud ja tantsumängud. Erinevate tantsude kultuuritausta tutvustamine, eri kultuuride sarnasuste ja erinevuste leidmine tantsus.
10. Tantsu kui liikumiskultuuri avastamine, tants kui eneseväljendusvahend erinevates kultuurides ja selle seos õpilase oma kodu ja kooliga. Erinevad tantsud ja tantsumängud.

Liikumisoskused

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) kasutab edasiliikumisoskusi eri keskkondades, harjutustes, liikumismängudes ja tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga;
- 2) liigub edasi vahendil harjutustes ja liikumismängudes;
- 3) teab esmast liikumisvahendi hoidmis- ja hooldusvajadust;
- 4) käsitseb vahendit harjutustes, liikumismängudes ja teiste oskuste arendamiseks;
- 5) oskab ujuda, sh sukelduda, veepinnal hõljuda, rinnuli- ja seliliasendis kokku 200 meetrit edasi liikuda;
- 6) hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutusalaseid oskusi;
- 7) hoiab tasakaalu asendites, liikumistel ja nende kombinatsioonides;
- 8) korrigeerib kehahoidu õpetaja juhtimisel;
- 9) arvestab peamisi turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid ning saab aru erinevate liikumisviiside puhul vajaliku turvavarustuse kasutamise põhjustest;
- 10) arvestab tegevustes kaaslasiga;
- 11) annab tagasisidet enda liikumisoskuste ja -ohutuse kohta etteantud kirjelduse alusel;
- 12) toob näiteid erinevate liikumisoskuste kohta.

Õppesisu:

1. Oskuste arendamisel arvestada individuaalsust.

Kõnni- ja jooksuoskus. Kõnni-, jooksumängud ja – harjutused. Kõnni ja jooksumudel

põhinevad tantsud, tantsumängud. Kõndimine ja jooksmine sise- ja välistingimustes (sh erinevat tüüpi maastikul). Lühimatki või õppekäiki linna- või looduskeskkonnas.

Hüppeoskus. Hüppemängud. Hüppeid ja hüpakuid sisaldavad tantsud. Hüppeharjutused ja nende kombinatsioonid, sh hüpped vertikaal- ja horisontaalsuunas. Hüppe- ja jooksupõhised kombinatsioonid. Hüpete kasutamine erinevates keskkondades. Hüppesaharjutused.

Ronimisoskus. Ronimine erinevatel vahenditel, üle takistuste, erinevatel tasapindadel, vahendite alt, roomamine. Ohutusega arvestamine ja enda suutlikkuse mõistmine.

Edasiliikumisoskuste kasutamine tantsus. Keha liikumine ajas ja erinevates rütmides. Keha liikumine ruumis. Keha liikumine heli ja muusika saatel. Liikumine eneseväljenduse vahendina. Liikumine koostöös teistega.

Edasiliikumisoskuste kasutamine rütmis ja muusikas. Etteantud rütmi järgi liikumine ja ise rütmi tekitamine.

Edasiliikumisoskused koostöös paarilise ja rühmaga. Liikumised paarilise ja rühmaga erinevates suundades, tempos, rütmis

2. Harjutused ja mängud kelkudel. Harjutused tõuke- ja jalgrattal. Harjutused uiskudel. Harjutused rulal. Harjutused suuskadel (murdmaa, mäesuusk, lumelaud). Harjutused vahenditel liikumiseks vees (nt sõudepaat). Võimalus rakendada nn jalgrattaveerandi ideed (vahendil liikumise oskuse arendamine), sh vigurelemendid, jalgratturikoolituse toetamine (olemas õppematerjalid ja osaleda projektides).
3. Vahend, millele keskendutakse valitakse kooli poolt ja sellest sõltub ka tehnilisele ABC-le keskendumise vajadus vastavalt vahendi eripäradele. Näiteks: Jalgratta, suuskade hoidmisasendid. Ülevaade sellest, mida jälgida jalgratta tehnilise seisukorra puhul: keti õlitamine, rehvide tugevus, sadula kõrgus. Suuskade (lumelaua) puhul teadmine, et põhjasid on vaja hooldada libisemiseks, suuskadel pidamisala määramine ja määrimine klassikalise sõidustiili puhul.
4. **Viske- ja püüdmisoskus.** Vahendi hoidmine: vahendi hoidmine erinevate kehaosadega, üksi ja mitmekesi, erinevates kehaasendites, tasapindadel, erinevatel viisidel liikudes. Viske- ja püüdmisega liikumismängud. Viske- ja püüdmisharjutused: viskamine erinevalt kauguselt, ülaltkäe vise täpsusele, veeretamine täpsusele ja esemete alt, veereva palli püüdmine, enda ja paarilise visatud palli püüdmine, viskamine üle võrgu, individuaalharjutused palliga, viskamine üles ja püüdmine (variatsioonid), viskamine seina vastu ja püüdmine, viskamine horisontaalsesse (nt rõngas, kast) või vertikaalsesse märklauda (nt tähis seinal).

Põrgatamisoskus. Põrgatamisharjutused ja erinevad kombinatsioonid, põrgatamine parema ja vasaku käega, põrgatamine ja püüdmine, põrgatamine säilitades asukohta, põrgatamine liikumisel.

Palli löömisoskus käega. Palli löömine üles, ette-üles, üle takistuse (võrk, nöör), harjutused kergete pallidega (nt. õhu- või rannapallid), palli löömine erinevate kehaosade; palli löömine säilitades enda asukohta ja liikumisel.

Palli löömisoskus jalaga. Harjutused ja liikumismängud. Seisva ja liikuva palli löömine kaaslasele ja täpsusele. Palli vedamine ja peatamine.

Palli löömisoskus vahendiga (reketiga, hokikepiga). Kerge palli löömine õhku, edasi, üle takistuse (võrk) reketiga. Palli löömine seina vastu, üles, palli viskamine üles ja selle löömine, palli löömine altkäega peale põrget. Juurdeviivad harjutused reketi- ja hokimängudele. Palli vedamine, löömine, peatamine, söötmin, hokikepiga.

Vahendi abil teiste oskuste arendamine. Kehatunnetuse, koordinatsiooni, tasakaalu, koostöö, rütmisõpetuse harjutused vahendite abil.

5. Eraldi õppeprotsessi kirjeldus
<https://oppekava.innove.ee/oppeprotsesside-kirjeldused/kehaline-kasvatus/>
Kool korraldab ujumise algõpetuse nii, et õpitulemuseni jõuab õpilane 3.klassi lõpuks.
6. Eraldi õppeprotsessi kirjeldus –
<https://oppekava.innove.ee/oppeprotsesside-kirjeldused/kehaline-kasvatus/>
Kool korraldab ujumise algõpetuse nii, et õpitulemuseni jõuab õpilane 3.klassi lõpuks.
7. Tasakaalu hoidmine asendites. Tasakaaluasendid erinevate kõrguste ja laiustega toepindadel; kehakujud (sümmeetrilised, mittesümmeetrilised) nii üksi kui ka koostöös. Toengud erinevate kehaosade peal. Lihtsamad ümberpööratud asendid. Maandumine. Rippumine. Kehatunnetuse ja kehahoiu harjutused paigal.
Tasakaalu hoidmine liikumisel. Liikumised erinevate kõrguste ja laiustega toepindadel. Lihtsamad pöörlemised. Erinevad veered. Kehatunnetuse ja kehahoiu harjutused liikudes.
Tasakaalu hoidmine asendite ja liikumiste kombinatsioonides. Asendite ja liikumiste kombinatsioonid (nt harjutuste kombinatsioonid: liikumine-tasakaaluasend; takistusrajad jne); kehahoid erinevates liikumistes. Kombinatsioonide koostamine (sh nt enda harjutuste seeria joonistamine) ja sooritamine. Kehakontroll tantsides (asendi hoidmised, pöörlemised, hüpped, maandumised, tasakaaluharjutused jne, nii individuaalselt kui paaristantsus).
8. Kehahoid vastavalt liikumis- ja igapäevasele tegevusele. Selle korrigeerimine õpetaja juhendamisel.
9. Tervis ja ohutus kui läbiv teema liikumisoskuste valdkonnas Läbiv teema “Tervis ja ohutus” keskendub ohutusega seotud teemadele (tinglikult jaotades ohutusõpetuseks ning riskikäitumise ennetamiseks). Liikumisega seonduvatest õpitulemustest saab liikumisoskuste

valdkonnas toetada järgmiste õpitulemuste saavutamist: turvalisust ja ohutust suurendavate vahendite kasutamine; õpilase enda ja kaaslaste käitumise jälgimine ja analüüsimine, ohutu ja ohtliku liikluskäitumise eristamine; ohutu teekonna kavandamine erinevaid liikumisviise ja abivahendeid kasutades. Konkreetset õpitulemuste koos toetavate õppeülesannetega on kirjeldatud ohutusteemalistes õpetajaraamatutes.

Turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtete arvestamine. Õppesisu näited edasiliikumisoskustes Soojendus enne liikumistegevust, riietuse valik vastavalt tegevusele, keskkonnale, ilmale. Erinevate liikumisviiside puhul ohutuse tagamine nii linna- kui maakeskkonnas (enda nähtavaks tegemine). Teekonna kavandamine, ilmastikutingimusi ja liikumisviisi arvestavalt. Seos läbiva teema "Tervis ja ohutus" liiklusalaste õpitulemustega: põhjendab ja kasutab vajalikku turvavarustust liikumisviisi silmas pidades (kiiver, enda nähtavaks tegemine - need seonduvad ka tervisespordiga).

Vahendil liikumises. Turvavarustuse kasutamine: kiiver, kaitsmed, helkur, erksavärvilised riided jne. Liiklusohutus ohutu liikluskäitumise eristamine ohtlikust, oma käitumise analüüsimine. Liiklusreeglitega arvestamine vahendil (rula, tõukeratas, jalgratas jne) liikudes linna- või maakeskkonnas. Kaaslasega arvestamine vahendil liikumisel.

Vahendi käsitlemisoskustes. Vahendite otstarbekas kasutamine; arvestamine keskkonna ja kaaslastega. Kehakontrollioskustes asendites ja liikumisel Ohutuse arvestamine. Kehahoiu arvestamine asendites. veeohutusosalased oskused Ujumisoskus; oma võimete hindamine.

10. Õpilane annab etteantud skaalal hinnangu, kuidas on ta arvestab kaaslaste või kaaslastega liikumistegevuses.
11. Õpilase tagasiside andmine toimub etteantud oskuste alusel, kust ta saab valida kuidas ta antud oskuse on omandanud ja kuidas ta arvestab ohutusega.
12. Liikumisoskuste nimetamine oma igapäevaste liikumisviiside kirjeldamine.

Tervis ja kehalised võimed

Õpitulemused:

- 1) osaleb aktiivselt kehalisi võimeid arendavates mängudes ja harjutustes;
- 2) nimetab kehalisi võimeid;
- 3) mõõdab enda kehalisi võimeid õpetaja juhendamisel;
- 4) teab liikumise ja toitumise olulisust tervisele.

Õppesisu:

1. Erinevate tegevuste kaudu õpilane õpib tunnetama enda võimeid – nt kuidas suudan hoida

tasakaalu seistes; kuidas jaksan joosta. Selle põhjal annab ta tagasisidet enda kehalistele võimetele.

Kehaliste võimete (koordinatsioon, osavus, tasakaal, kiirus, paindumus, reaktsioon, jõud, vastupidavus, tasakaal) arendamine toimub mänguliste harjutuste ja liikumismängude kaudu.

2. Et õpilasel saaks kinnistuda kehaliste võimete nimetused on oluline need teadlikult õppeprotsessi planeerida ja kasutada selleks erinevaid õpetamismeetodeid. Näiteks tegevuste käigus õpetaja suunab õpilasi mõtlema, millist kehalist võimet nad selle kaudu kõige rohkem arendasid. Toimub pidev tegevuse ja teadmise seostamine. Selleks on otstarbekas kasutada ka tegevuste jaamades kehaliste võimete postreid/silte, et teadmine saaks kinnistuda erineval viisil. Kolmanda klassi lõpuks peaks olema õpilastel esmane arusaam, mis on osavus, tasakaal, vastupidavus, jõud, paindumus, kiirus, koordinatsioon.
3. Tervisega seotud kehaliste võimete mõõtmine ja tulemuse seostamine tervisega õpetaja juhendamisel.
4. Teab, et liikumisega keha kulutab energiat ja toiduga saab energiat.

Vaimne ja kehaline tasakaal

Õpitulemused:

- 1) sooritab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi õpetaja juhendamisel;
- 2) märkab õpetaja juhendamisel emotsioone ja nendega toimetulemist soodustavaid tegevusi.

Õppesisu:

1. Vaimset ja kehalist tasakaalu toetavateks meelerahuharjutusteks on peamiselt keskendumis-, tähelepanelikkuse-, kehatunnetuse-, hingamis- ja venitusharjutused.
Keskendumise- ja tähelepanelikkuseharjutuse erinevus on, et keskendumise harjutuse ajal keskendutakse ühele konkreetsele tegevusele ning tähelepanuharjutuse ajal ollakse vaatleja
Õpetaja juhendamisel erinevad kehatunnetusharjutused (lastejooga, lõdvestusharjutused tunni lõpus, lõõgastus- ja puudutustegevused).
2. Enda emotsioonide ja nende muutuste märkamine.
Tähelepanuharjutuse juures ollakse vaatleja, märgates oma emotsioone ja tundeid ning seda, mis toimub minu sees või mis toimub minu ümber.

4. klass

Kehaline aktiivsus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) mõõdab enda südamelöögisagedust
- 2) kasutab tehnoloogilisi ja/või isiklikke vahendeid, et hinnata enda kehalist aktiivsust
- 3) sooritab liikumiseks ettevalmistavaid ja taastumist toetavaid tegevusi
- 4) teab peamisi liikudes juhtuda võivaid vigastusi ja esmast käitumist nende korral

Õppesisu:

1. Südamelöögisageduse mõõtmine puhkeolekus ning erineva intensiivsusega tegevuste ajal ja järgselt.
2. Tehnoloogilised vahendid: kehalist aktiivsust hindavad rakendused, sammulugejad ja aktiivsusmonitorid. Isiklikud vahendid on subjektiivsed enese aktiivsuse määramise küsimustikud/töölehed jne
3. Soojendusharjutused. Organismi taastumine peale kehalist aktiivsust – nt vedeliku olulisus taastumisel, lihaskonna taastamine – venitused, südamelöögisageduse taastamine. Organismi taastumine peale haigust või vigastust – sobilik tegevuse intensiivsus, harjutusvara. Organismi taastumine väsimusest – piisava une vajalikkus.
4. Põrutused, nihestused, luu- ja liigesevigastused, haavad jne, ülekuumenemine, jahtumine külmaga. Õnnetused, mis võivad juhtuda vahendil liikumisega (nt jalgrattaga kukkumine jms). Oskus saada aru, millal helistada 112 ja millist infot edastada telefoni teel.

Liikumine ja kultuur

Õpitulemused:

- 1) loob midagi liikumisega seotult ja annab selle kohta tagasisidet;
- 2) arutleb kogemuse üle, mille ta on saanud väljaspool kooli toimunud liikumisüritusel osalejana, vaatlejana või vabatahtlikuna;
- 3) teab ja rakendab ausa mängu põhimõtteid ning sellega seotud väärtusi;
- 4) teab tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritusi;
- 5) mõistab isikliku hügieeni ja ohutusnõuete olulisust ning järgib neid;
- 6) riietub liikumiseks sobilikult, arvestades keskkonda ja tegevuse eripära;
- 7) avastab looduses liikumise võimalusi;

- 8) oskab liikuda linnas ja/või looduses, määrates asukohta ning suunda;
- 9) tantsib üksi, paaris ja rühmas.

Õppesisu:

1. Erinevate liikumist toetavate lahenduste loomine ja annab etteantud küsimuste kaudu sellele tagasisidet.
2. Arutelu enda kogemusest – milliseid oskuseid kasutas, mida tahaks veel arendada, mida uut kogemus pakkus. Oskuste seostamine erinevate eluvaldkondade ja üldpädevustega.
3. Ausa mängu põhimõtted spordis: meeskonna vaim, aus võistlus, võrdsus. Teab, kust ausa mängu mõiste on alguse saanud.
4. Info otsimine toimuvate liikumisürituste, (suur)võistluste, tantsuürituste, sportlaste ja võistkondade kohta. Nimetab enda/sõbra/klassikaaslase harrastatava liikumis-, spordiala või tantsustiil rahvusvahelisel tasemel esindajaid.
5. Ohutusreeglid erinevatel liikumistel, spordialades ja liigeldes. Hügieeni järgimine – õpilane oskab ka põhjendada selle vajalikkust.
6. Riietumine vastavalt ilmastikule, liikumisviisile, keskkonnale ja spordialadele.
7. Looduskeskkonna võimaluste avastamine liikumiseks – milliseid võimalusi pakuvad erinevad maastikud, metsatüübid, pargid, terviserajad. Käitumine looduses ja teadmised looduses liikumisest ja ohtude ennetamisest.
8. Asukoha ja suuna määramine tundmatus keskkonnas liikudes kasutades abivahendeid (kaart, kompass, GPS). Reisisiteekonna kavandamine. Käitumine eksimise korral. Koolitee ohutuse vaatlemine/analüüsimine nii jalakäija kui jalgratturina. Oskab tuua näiteid oma igapäevase liikluskäitumise kohta liikluskultuuriga seoses.
9. Erinevad tantsud ja tantsumängud. Tantsimine, vaatamine ja arutlemine.

Liikumisoskused

Õpitulemused:

- 1) kasutab edasiliikumisoskusi eri keskkondades, harjutustes, liikumismängudes, spordialadel ning tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga;
- 2) liigub edasi vahendil muutuv keskkonnas;
- 3) rakendab esmaseid liikumisvahendi hooldusvõtteid;
- 4) käsitseb vahendit liikumiskombinatsioonides, mängudes, lihtsustatud sportmängudes ja teiste oskuste arendamiseks;
- 5) koostab kehaasendite ja liikumiste kombinatsioone;

- 6) rakendab oskusi kehahoiu ja -asendite hoidmiseks;
- 7) rakendab turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid;
- 8) analüüsib enda tegevust rühmas tegutsejana;
- 9) analüüsib enda liikumisoskusi, -ohutust ja turvavarustuse kasutamist;
- 10) teab liikumisoskusi liikumisharrastuses.

Õppesisu:

1. **Kõnni- ja jooksuoskus.** Kõnni ja jooksu kombinatsioonid; jooksualad: sprint, keskmaajooks, kestavjooks; liikumine õue- ja sisekeskkonnas; tempo planeerimine erinevat tüüpi jooksudel; ühtlase tempo hoidmine. (Lühi)matkad ja õppekäigud.

Hüppeoskus. Jooksu ja hüpete kombinatsioonid. Hüpete kasutamine liikumisharrastuses (nt parkuur) erinevates keskkondades. Maandumine, takistuse ületamine. Hüpitsaharjutuste kombinatsioonid.

Ronimisoskus. Ronimine liikumisharrastuse vormina erinevates keskkondades ja tasapindadel.

Edasiliikumisoskuste kasutamine rütmis ja muusika saatel. Rütmis liikumine muusikaga ja muusikata: erinevad kiirused, suunad, tasandid. Enda liikumise loomine vastavalt rütmile või muusikale. Rütmi- ja koordinatsiooniharjutused.

Edasiliikumisoskused koostöös paarilise ja rühmaga. Liikumised paarilise ja rühmaga erinevates suundades, tempos, rütmis. Paaris-, grupi- ja individuaalsed ülesanded liikumiste kombineerimiseks, loomiseks.

2. Vahendil liikumine linna- ja looduskeskkonnas, vahelduval maastikul ja erineva liiklustihedusega keskkondades. Jalgrattaga sõiduoskuse arendamiseks, võimalik rakendada näiteks rattanädalat/-kuud.

3. Vahend, millele keskendutakse valitakse kooli poolt ja sellest sõltub ka hooldusvõtete vajadus vastavalt vahendi eripärale. Näiteks: jalgrattal oskab seada sadulat õigele kõrgusele, kontrollib rehvide õhuga täituvust, keti olukorda.

4. **Viske-, püüdmis- ja põrgatamisoskus** Viske-, püüdmise- ja põrgatamisoskust sisaldavad liikumismängud ja liikumiste kombinatsioonid. Juurdeviivad mängud viskamise, püüdmise ja põrgatamise sportmängudele. Vahendi hoidmine erinevate kehaosadega, üksi ja mitmekesi, erinevates kehaasendites, tasapindadel, erinevatel viisidel liikudes.

Palli löömisoskus käega. Juurdeviivad harjutused ja mängud palli löömisega seotud spordialadele. Palli löömisoskus jalaga. Juurdeviivad harjutused ja mängud jalgpallile.

Palli löömisoskus vahendiga. Juurdeviivad harjutused ja mängud reketi-, hokikepi, kurikaga spordialadele.

Vahendi abil teiste oskuste arendamine. Kehatunnetuse, koordinatsiooni, tasakaalu, koostöö, rütmisõpetuse harjutused vahendite abil.

5. **Kehaasendite kombinatsioonid.** Toengud üksi ja paarilisega. Tasakaaluasendid erinevate kõrgustega toepindadel, erinevates tasapindades üksi ja paarilisega. Ümberpööratud asendid. Maandumine. Rippumine. Keharaskuse ülekandmine. Asendite nimetused. Kehatunnetuse ja kehahoiu harjutused.

Keha liikumise kombinatsioonid. Liikumised erinevate kõrguste ja laiustega toepindadel. Pöörlemised. Erinevad veered. Keharaskuse ülekandmine.

Asendite ja liikumiste kombinatsioonide loomine. Kehakontroll tantsides (asendi hoidmised, pöörlemised, hüpped, maandumised, tasakaaluharjutused jne, nii individuaalselt kui paaristantsus). Kehatunnetuse ja kehahoiu harjutused paigal ja liikudes.

6. Kehahoiu ja asendite hoidmisoskus. Juurdeviivad harjutused, kehahoiu põhimõtted, asendite seostamine keha raskuskeskmega, keskendumisega
7. Turvalisust ja ohutust suurendavate vahendite kasutamine; õpilase enda ja kaaslaste käitumise jälgimine ja analüüsimine, ohutu ja ohtliku liikluskäitumise eristamine; ohutu teekonna kavandamine erinevaid liikumisviise ja abivahendeid kasutades.

Turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtete arvestamine. Soojendus enne liikumistegevust, riietuse valik vastavalt tegevusele, keskkonnale, ilmale. Erinevate liikumisviiside puhul ohutuse tagamine nii linna- kui maakeskkonnas (enda nähtavaks tegemine). Teekonna kavandamine, ilmastikutingimusi ja liikumisviisi arvestavalt. Seos läbiva teema "Tervis ja ohutus" liiklusalaste õpitulemustega: põhjendab ja kasutab vajalikku turvavarustust liikumisviisi silmas pidades (kiiver, enda nähtavaks tegemine).

Vahendil liikumises. Turvavarustuse kasutamine: kiiver, kaitsmed, helkur, erksavärvilised riided jne. Liiklusohutus ohutu liikluskäitumise eristamine ohtlikust, oma käitumise analüüsimine. Liiklusreeglitega arvestamine vahendil (rula, tõukeratas, jalgratas jne) liikudes linna- või maakeskkonnas. Kaaslasega arvestamine vahendil liikumisel.

Vahendi käsitlemisoskustes. Vahendite otstarbekas kasutamine; arvestamine keskkonna ja kaaslastega.

Kehakontrollioskustes asendites ja liikumisel. Ohutuse arvestamine. Kehahoiu arvestamine asendites.

Veeohutusosalased oskused.

8. Etteantud küsimuste kaudu toob õpilane välja, kuidas ta liikumistegevustes arvestab kaaslastega. Põhjendab lühidalt enda vastust.

9. Õpilase eneseanalüüs toimub etteantud juhendi või ankeedi alusel toetudes õpitud oskustele, ohutuse ja turvavarustuse kasutamise järgimisele. Õpilane toob välja, kuidas ta on oskuse omandanud, mida sooviks või vajaks arendada ja kuidas ta järgib liikumisohutust ja turvavarustust.
10. Nimetab edasiliikumisega seotud oskusi ja seostab neid liikumisharrastusega (nt jooksmine, kepikõnd, tants jne), igapäevase liikumisviisiga (jalgsi, tõukerattaga, rulaga, rattaga jne) ja spordialadega (maratonijooks, 100 m jooks jne).

Tervis ja kehalised võimed

Õpitulemused:

- 1) seostab kehalisi võimeid arendavaid tegevusi ja harjutusi;
- 2) seab lühiajalisi eesmärke kehaliste võimete arendamiseks enda mõõtmistulemuste põhjal;
- 3) arendab enda kehalisi võimeid, lähtudes seatud eesmärgist;
- 4) analüüsib õpetaja juhendamisel enda kehalisi võimeid tervise seisukohalt ja eesmärgi saavutamist;
- 5) mõistab liikumise ja toitumise tähtsust tervisele.

Õppesisu:

1. Õpilane teab kehalisi võimeid ja toob näited nende vajalikkuse kohta igapäevaelus. Õpilane teab, milliste harjutustega arendada jõudu, painduvust, kiirust, tasakaalu ja (aerobset) vastupidavust.
2. Õpilane osaleb aktiivselt mõõtmise protsessis, olles teadlik, millist kehalist võimet ta mõõdab, märgib üles tulemusi ja analüüsib neid lähtuvalt tervisetsoonidest. Õpilane kasutab mõõtmistulemusi, et seada lühiajalisi eesmärke. Fitback keskkonna kasutamine kehaliste võimete tulemuste seostamiseks terviseiga.
3. Õpilane fikseerib, mida ta on teinud, et kehalisi võimeid arendada.
4. Kehaliste võimete mõõtmistulemuste analüüs toetub tervisetsooni skaaladele. Skaalad annavad tagasisidet lähtuvalt vanusest, soost ja kolmest tervisetsooni tasemest: võimalik terviserisk, tervise seisukohalt hea või tervise seisukohalt väga hea.
5. Õpilane mõistab, mida tähendab liikumise ja toitumise tasakaal.

Vaimne ja kehaline tasakaal

Õpitulemused:

- 1) sooritab õpetaja toetusel vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi;
- 2) kirjeldab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavate tegevuste mõju endale;
- 3) märkab õpetaja toetusel emotsioone ja nendega toimetulemist soodustavaid tegevusi.

Õppesisu:

1. Õpetaja toetamisel erinevad praktilised meelerahuharjutused. Näiteks: oma mõtete, emotsioonide ja kehaliste aistingute märkamine. Näiteks: märka, mida sa koged hetkel... oma mõtetes... tunnetes... kehas; reaalsete objektide märkamine enda ümber. Näiteks: märka, milliseid helisid sa hetkel kuuled. Õpetaja toetamisel erinevad kehatunnetusharjutused. Näiteks: kehaliste aistingute teadvustamine, liikudes tähelepanuga läbi kõikide kehaosade peast jalgadeni. Lõdvestusharjutused iga tunni lõpus.
2. Kogemuse ja mõju kirjeldamine.
3. Enda emotsioonide ja nende muutuste märkamine. Eneseregulatsiooni võimaluste kogemine.

5. klass

Kehaline aktiivsus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) teeb kindlaks enda igapäevase kehalise aktiivsuse ja analüüsib seda;
- 2) plaanib kehalist aktiivsust igapäevastesse tegevustesse;
- 3) mõõdab enda südamelöögisagedust;
- 4) kasutab tehnoloogilisi ja/või isiklike vahendeid, et hinnata enda kehalist aktiivsust;
- 5) sooritab liikumiseks ettevalmistavaid ja taastumist toetavaid tegevusi;
- 6) teab peamisi liikudes juhtuda võivaid vigastusi ja esmast käitumist nende korral.

Õppesisu:

1. Õpilane mõtleb, millised võimalused on tal igapäevaselt liikuda ja kuidas ta saab planeerida päevakava nii, et igapäevane liikumisaktiivsus oleks soovituslikul tasemel.
2. Õpilane planeerib lühiajalise perioodi nii, et päevakavas on erinevad liikumisaktiivsust toetavad tegevused, mis kokku annaksid vähemalt 60 minutit aktiivset tegevust päeva

jooksul.

3. Südamelöögisageduse mõõtmine puhkeolekus ning erineva intensiivsusega tegevuste ajal ja järgselt.
4. Tehnoloogilised vahendid: kehalist aktiivsust hindavad rakendused, sammulugejad ja aktiivsusmonitorid. Isiklikud vahendid on subjektiivsed enese aktiivsuse määramise küsimustikud/töölehed jne.
5. Soojendusharjutused. Organismi taastumine peale kehalist aktiivsust – nt vedeliku olulisus taastumisel, lihaskonna taastamine – venitused, südamelöögisageduse taastamine. Organismi taastumine peale haigust või vigastust – sobilik tegevuse intensiivsus, harjutusvara. Organismi taastumine väsimusest – piisava une vajalikkus.
6. Põrutused, nihestused, luu- ja liigesevigastused, haavad jne, ülekuumenemine, jahtumine külmaga. Õnnetused, mis võivad juhtuda vahendil liikumisega (nt jalgrattaga kukkumine jms). Oskus saada aru, millal helistada 112 ja millist infot edastada telefoni teel.

Liikumine ja kultuur

Õpitulemused:

- 1) loob midagi liikumisega seotult ja annab selle kohta tagasisidet;
- 2) arutleb kogemuse üle, mille ta on saanud väljaspool kooli toimunud liikumisüritusel osalejana, vaatejana või vabatahtlikuna;
- 3) teab ja rakendab ausa mängu põhimõtteid ning sellega seotud väärtusi;
- 4) teab rahvusvahelisi sportlasi ning tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritusi;
- 5) mõistab isikliku hügieeni ja ohutusnõuete olulisust ning järgib neid;
- 6) riietub liikumiseks sobilikult, arvestades keskkonda ja tegevuse eripära;
- 7) avastab looduses liikumise võimalusi;
- 8) oskab liikuda linnas ja/või looduses, määrates asukohta ning suunda;
- 9) tantsib üksi, paaris ja rühmas;
- 10) mõistab pärimustantsu ja nüüdisaegsete tantsude rolli kultuuris;
- 11) avastab tantsukultuuri eneseväljendusvormina.

Õppesisu:

1. Erinevate liikumist toetavate lahenduste loomine ja annab etteantud küsimuste kaudu sellele tagasisidet.
2. Arutelu enda kogemusest – milliseid oskuseid kasutas, mida tahaks veel arendada, mida uut kogemus pakkus. Oskuste seostamine erinevate eluvaldkondade ja üldpädevustega. Toob

- näiteid enda liikumis-, sh tantsu ja sporditegevusest ja selle seosest kultuuriga.
3. Ausa mängu põhimõtted spordis: meeskonna vaim, aus võistlus, võrdsus. Teab, kust ausa mängu mõiste on alguse saanud. Eesti Olümpiaakadeemia.
 4. Info otsimine maailmas (ja Eestis) toimuvate liikumisürituste, (suur)võistluste, tantsuürituste, sportlaste ja võistkondade kohta. Nimetab enda/sõbra/klassikaaslase harrastatava liikumis-, spordiala või tantsustiil rahvusvahelisel tasemel esindajaid.
 5. Ohutusreeglid erinevatel liikumistel, spordialades ja liigeldes. Hügieeni järgimine – õpilane oskab ka põhjendada selle vajalikkust.
 6. Riietumine vastavalt ilmastikule, liikumisviisile, keskkonnale ja spordialadele.
 7. Looduskeskkonna võimaluste avastamine liikumiseks – milliseid võimalusi pakuvad erinevad maastikud, metsatüübid, pargid, terviserajad. Käitumine looduses ja teadmised looduses liikumisest ja ohtude ennetamisest.
 8. Asukoha ja suuna määramine tundmatus keskkonnas liikudes kasutades abivahendeid (kaart, kompass, GPS). Reisisetekonna kavandamine. Käitumine eksimise korral. Koolitee ohutuse vaatlemine/analüüsimine nii jalakäija kui jalgratturina. Oskab tuua näiteid oma igapäevase liikluskäitumise kohta liikluskultuuriga seoses.
 9. Erinevad tantsud ja tantsumängud. Tantsimine, vaatamine ja arutlemine. Tantsude loomine, vaatamine ja arutlemine.
 10. Kultuuriliste eripärade mõistmine erinevate tantsude kaudu.
 11. Tantsu kui liikumiskultuuri avastamine, tants kui eneseväljendusvahend erinevates kultuurides ja selle seos õpilase omakultuuriga.

Liikumisoskus

Õpitulemused:

- 1) kasutab edasiliikumisoskusi eri keskkondades, harjutustes, liikumismängudes, spordialadel ning tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga;
- 2) liigub edasi vahendil muutavas keskkonnas;
- 3) rakendab esmaseid liikumisvahendi hooldusvõtteid;
- 4) käsitseb vahendit liikumiskombinatsioonides, mängudes, lihtsustatud sportmängudes ja teiste oskuste arendamiseks;
- 5) koostab kehaasendite ja liikumiste kombinatsioone;
- 6) rakendab oskusi kehahoiu ja -asendite hoidmiseks;
- 7) rakendab turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid;

- 8) analüüsib enda tegevust rühmas tegutsejana;
- 9) analüüsib enda liikumisoskusi, -ohutust ja turvavarustuse kasutamist;
- 10) teab liikumisoskusi liikumisharrastuses.

Õppesisu:

1. **Kõnni- ja jooksuoskus.** Kõnni ja jooksu kombinatsioonid; jooksualad: sprint, keskmaajooks, kestvaajooks; liikumine õue- ja sisekeskkonnas; tempo planeerimine erinevat tüüpi jooksudel; ühtlase tempo hoidmine. (Lühi)matkad ja õppekäigud.

Hüppeoskus. Jooksu ja hüpete kombinatsioonid. Hüpete kasutamine liikumisharrastuses (nt parkuur, hobby horse) erinevates keskkondades. Maandumine, takistuse ületamine. Hüpitsaharjutuste kombinatsioonid.

Ronimisoskus. Ronimine liikumisharrastuse vormina erinevates keskkondades ja tasapindadel.

Edasiliikumisoskuste kasutamine tantsus. Kõnni ja jooksusammudel põhinevad tantsud, tantsumängud. Hüppeid ja hüpakuid sisaldavad tantsud.

Edasiliikumisoskuste kasutamine rütmis ja muusika saatel. Rütmis liikumine muusikaga ja muusikata: erinevad kiirused, suunad, tasandid. Enda liikumise loomine vastavalt rütmile või muusikale. Rütmi- ja koordinatsiooniharjutused.

Edasiliikumisoskused koostöös paarilise ja rühmaga. Liikumised paarilise ja rühmaga erinevates suundades, tempos, rütmis. Paaris-, grupi- ja individuaalsed ülesanded liikumiste kombineerimiseks, loomiseks.

2. Vahendil liikumine linna- ja looduskeskkonnas, vahelduval maastikul ja erineva liiklustihedusega keskkondades. Jalgrattaga sõiduoskuse arendamiseks, võimalik rakendada näiteks rattanädalat/-kuud.

3. Vahend, millele keskendutakse valitakse kooli poolt ja sellest sõltub ka hooldusvõtete vajadus vastavalt vahendi eripäradele. Näiteks: jalgrattal oskab seada sadulat õigele kõrgusele, kontrollib rehvide õhuga täituvust, keti olukorda.

4. **Viske-, püüdmis- ja põrgatamisoskus** Viske-, püüdmise- ja põrgatamisoskust sisaldavad liikumismängud ja liikumiste kombinatsioonid. Juurdeviivad mängud viskamise, püüdmise ja põrgatamise sportmängudele. Vahendi hoidmine erinevate kehaosadega, üksi ja mitmekesi, erinevates kehaasendites, tasapindadel, erinevatel viisidel liikudes.

Palli löömisoskus käega. Juurdeviivad harjutused ja mängud palli löömisega seotud spordialadele. Palli löömisoskus jalaga. Juurdeviivad harjutused ja mängud jalgpallile.

Palli löömisoskus vahendiga. Juurdeviivad harjutused ja mängud reketi-, hokikepi, kurikaga spordialadele.

Vahendi abil teiste oskuste arendamine. Kehatunnetuse, koordinatsiooni, tasakaalu, koostöö, rütmisõpetuse harjutused vahendite abil.

5. **Kehaasendite kombinatsioonid.** Toengud üksi ja paarilisega. Tasakaaluasendid erinevate kõrgustega toepindadel, erinevates tasapindades üksi ja paarilisega. Ümberpööratud asendid. Maandumine. Rippumine. Keharaskuse ülekandmine. Asendite nimetused. Kehatunnetuse ja kehahoiu harjutused.

Keha liikumise kombinatsioonid. Liikumised erinevate kõrguste ja laiustega toepindadel. Pöörlemised. Erinevad veered. Keharaskuse ülekandmine. Oskussõnad.

Asendite ja liikumiste kombinatsioonide loomine. Kehakontroll tantsides (asendi hoidmised, pöörlemised, hüpped, maandumised, tasakaaluharjutused jne, nii individuaalselt kui paaristantsus). Kehatunnetuse ja kehahoiu harjutused paigal ja liikudes.

6. Kehahoiu ja asendite hoidmisoskus. Juurdeviivad harjutused, kehahoiu põhimõtted, asendite seostamine keha raskuskeskmega, keskendumisega
7. Turvalisust ja ohutust suurendavate vahendite kasutamine; õpilase enda ja kaaslaste käitumise jälgimine ja analüüsimine, ohutu ja ohtliku liikluskäitumise eristamine; ohutu teekonna kavandamine erinevaid liikumisviise ja abivahendeid kasutades.

Turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtete arvestamine. Soojendus enne liikumistegevust, riietuse valik vastavalt tegevusele, keskkonnale, ilmale. Erinevate liikumisviiside puhul ohutuse tagamine nii linna- kui maakeskkonnas (enda nähtavaks tegemine). Teekonna kavandamine, ilmastikutingimusi ja liikumisviisi arvestavalt. Seos läbiva teema "Tervis ja ohutus" liiklusalaste õpitulemustega: põhjendab ja kasutab vajalikku turvavarustust liikumisviisi silmas pidades (kiiver, enda nähtavaks tegemine).

Vahendil liikumises. Turvavarustuse kasutamine: kiiver, kaitsmed, helkur, erksavärvilised riided jne. Liiklusohutus ohutu liikluskäitumise eristamine ohtlikust, oma käitumise analüüsimine. Liiklusreeglitega arvestamine vahendil (rula, tõukeratas, jalgratas jne) liikudes linna- või maakeskkonnas. Kaaslasega arvestamine vahendil liikumisel.

Vahendi käsitlemisoskustes. Vahendite otstarbekas kasutamine; arvestamine keskkonna ja kaaslastega.

Kehakontrollioskustes asendites ja liikumisel. Ohutuse arvestamine. Kehahoiu arvestamine asendites.

Veeohutusosalased oskused.

8. Etteantud küsimuste kaudu toob õpilane välja, kuidas ta liikumistegevustes arvestab kaaslastega. Põhjendab lühidalt enda vastust.

9. Õpilase eneseanalüüs toimub etteantud juhendi või ankeedi alusel toetudes õpitud oskustele, ohutuse ja turvavarustuse kasutamise järgimisele. Õpilane toob välja, kuidas ta on oskuse omandanud, mida sooviks või vajaks arendada ja kuidas ta järgib liikumisohutust ja turvavarustust.
10. Nimetab edasiliikumisega seotud oskusi ja seostab neid liikumisharrastusega (nt jooksmine, kepikõnd, tants jne), igapäevase liikumisviisiga (jalgsi, tõukerattaga, rulaga, rattaga jne) ja spordialadega (maratonijooks, 100 m jooks jne).

Tervis ja kehalised võimed

Õpitulemused:

- 1) seostab kehalisi võimeid arendavaid tegevusi ja harjutusi;
- 2) seab lühiajalisi eesmärke kehaliste võimete arendamiseks enda mõõtmistulemuste põhjal;
- 3) arendab enda kehalisi võimeid, lähtudes seatud eesmärgist;
- 4) analüüsib õpetaja juhendamisel enda kehalisi võimeid tervise seisukohalt ja eesmärgi saavutamist;
- 5) mõistab liikumise ja toitumise tähtsust tervisele

Õppesisu:

1. Õpilane teab kehalisi võimeid ja toob näited nende vajalikkuse kohta igapäevaelus. Õpilane teab, milliste harjutustega arendada jõudu, painduvust, kiirust, tasakaalu ja (aeroobset) vastupidavust.
2. Õpilane osaleb aktiivselt mõõtmise protsessis, olles teadlik, millist kehalist võimet ta mõõdab, märgib üles tulemusi ja analüüsib neid lähtuvalt tervisetsoonidest. Õpilane kasutab mõõtmistulemusi, et seada lühiajalisi eesmärke. Fitback keskkonna kasutamine kehaliste võimete tulemuste seostamiseks tervisega.
3. Õpilane fikseerib, mida ta on teinud, et kehalisi võimeid arendada.
4. Kehaliste võimete mõõtmistulemuste analüüs toetub tervisetsooni skaaladele. Skaalad annavad tagasisidet lähtuvalt vanusest, soost ja kolmest tervisetsooni tasemest: võimalik terviserisk, tervise seisukohalt hea või tervise seisukohalt väga hea.
5. Õpilane mõistab, mida tähendab liikumise ja toitumise tasakaal.

Vaimne ja kehaline tasakaal

Õpitulemused:

- 1) sooritab õpetaja toetusel vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi;
- 2) kirjeldab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavate tegevuste mõju endale;

- 3) märkab õpetaja toetusel emotsioone ja nendega toimetulemist soodustavaid tegevusi.

Õppesisu:

1. Õpetaja toetamisel erinevad praktilised meelerahuharjutused. Näiteks: oma mõtete, emotsioonide ja kehaliste aistingute märkamine. Näiteks: märka, mida sa koged hetkel... oma mõtetes... tunnetes... kehas; reaalsete objektide märkamine enda ümber. Näiteks: märka, milliseid helisid sa hetkel kuuled. Õpetaja toetamisel erinevad kehatunnetusharjutused. Näiteks: kehaliste aistingute teadvustamine, liikudes tähelepanuga läbi kõikide kehaosade peast jalgadeni. Lõdvestusharjutused iga tunni lõpus.
2. Kogemuse ja mõju kirjeldamine.
3. Enda emotsioonide ja nende muutuste märkamine. Eneseregulatsiooni võimaluste kogemine.

6. klass

Kehaline aktiivsus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) teeb kindlaks enda igapäevase kehalise aktiivsuse ja analüüsib seda;
- 2) plaanib kehalist aktiivsust igapäevastesse tegevustesse;
- 3) mõõdab enda südamelöögisagedust;
- 4) kasutab tehnoloogilisi ja/või isiklike vahendeid, et hinnata enda kehalist aktiivsust;
- 5) sooritab liikumiseks ettevalmistavaid ja taastumist toetavaid tegevusi;
- 6) teab peamisi liikudes juhtuda võivaid vigastusi ja esmast käitumist nende korral.

Õppesisu:

1. Õpilane mõtleb, millised võimalused on tal igapäevaselt liikuda ja kuidas ta saab planeerida päevakava nii, et igapäevane liikumisaktiivsus oleks soovituslikul tasemel.
2. Õpilane planeerib lühiajalise perioodi nii, et päevakavas on erinevad liikumisaktiivsust toetavad tegevused, mis kokku annaksid vähemalt 60 minutit aktiivset tegevust päeva jooksul.
3. Südamelöögisageduse mõõtmine puhkeolekus ning erineva intensiivsusega tegevuste ajal ja järgselt.
4. Tehnoloogilised vahendid: kehalist aktiivsust hindavad rakendused, sammulugejad ja

aktiivsusmonitorid. Isiklikud vahendid on subjektiivsed enese aktiivsuse määramise küsimustikud/töölehed jne

5. Soojendusharjutused. Organismi taastumine peale kehalist aktiivsust – nt vedeliku olulisus taastumisel, lihaskonna taastamine – venitused, südamelöögisageduse taastamine. Organismi taastumine peale haigust või vigastust – sobilik tegevuse intensiivsus, harjutusvara. Organismi taastumine väsimusest – piisava une vajalikkus.
6. Põrutused, nihestused, luu- ja liigesevigastused, haavad jne, ülekuumenemine, jahtumine külmaga. Õnnetused, mis võivad juhtuda vahendil liikumisega (nt jalgrattaga kukkumine jms). Oskus saada aru, millal helistada 112 ja millist infot edastada telefoni teel.

Liikumine ja kultuur

Õpitulemused:

- 1) loob midagi liikumisega seotult ja annab selle kohta tagasisidet;
- 2) arutleb kogemuse üle, mille ta on saanud väljaspool kooli toimunud liikumisüritusel osalejana, vaatejana või vabatahtlikuna;
- 3) teab ja rakendab ausa mängu põhimõtteid ning sellega seotud väärtusi;
- 4) teab rahvusvahelisi sportlasi ning tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritusi;
- 5) mõistab isikliku hügieeni ja ohutusnõuete olulisust ning järgib neid;
- 6) riietub liikumiseks sobilikult, arvestades keskkonda ja tegevuse eripära;
- 7) avastab looduses liikumise võimalusi;
- 8) oskab liikuda linnas ja/või looduses, määraes asukohta ning suunda;
- 9) tantsib üksi, paaris ja rühmas;
- 10) mõistab pärimustantsu ja nüüdisaegsete tantsude rolli kultuuris;
- 11) avastab tantsukultuuri eneseväljendusvormina.

Õppesisu:

1. Erinevate liikumist toetavate lahenduste loomine ja annab etteantud küsimuste kaudu sellele tagasisidet.
2. Arutelu enda kogemusest – milliseid oskuseid kasutas, mida tahaks veel arendada, mida uut kogemus pakkus. Oskuste seostamine erinevate eluvaldkondade ja üldpädevustega. Toob näiteid enda liikumis-, sh tantsu ja sporditegevusest ja selle seosest kultuuriga.
3. Ausa mängu põhimõtted spordis: meeskonna vaim, aus võistlus, võrdsus. Teab, kust ausa mängu mõiste on alguse saanud. Eesti Olümpiaakadeemia.
4. Info otsimine maailmas (ja Eestis) toimuvate liikumisürituste, (suur)võistluste,

tantsuürituste, sportlaste ja võistkondade kohta. Nimetab enda/sõbra/klassikaaslase harrastatava liikumis-, spordiala või tantsustiil rahvusvahelisel tasemel esindajaid.

5. Ohutusreeglid erinevatel liikumistel, spordialades ja liigeldes. Hügieeni järgimine – õpilane oskab ka põhjendada selle vajalikkust.
6. Riietumine vastavalt ilmastikule, liikumisviisile, keskkonnale ja spordialadele.
7. Looduskeskkonna võimaluste avastamine liikumiseks – milliseid võimalusi pakuvad erinevad maastikud, metsatüübid, pargid, terviserajad. Käitumine looduses ja teadmised looduses liikumisest ja ohtude ennetamisest.
8. Asukoha ja suuna määramine tundmatus keskkonnas liikudes kasutades abivahendeid (kaart, kompass, GPS). Reisisiteekonna kavandamine. Käitumine eksimise korral. Koolitee ohutuse vaatlemine/analüüsimine nii jalakäija kui jalgratturina. Oskab tuua näiteid oma igapäevase liikluskäitumise kohta liikluskultuuriga seoses.
9. Erinevad tantsud ja tantsumängud. Tantsimine, vaatamine ja arutlemine. Tantsude loomine,
10. Kultuuriliste eripärade mõistmine erinevate tantsude kaudu.
11. Tantsu kui liikumiskultuuri avastamine, tants kui eneseväljendusvahend erinevates kultuurides ja selle seos õpilase omakultuuriga.

Liikumisoskus

Õpitulemused:

- 1) kasutab edasiliikumisoskusi eri keskkondades, harjutustes, liikumismängudes, spordialadel ning tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga;
- 2) liigub edasi vahendil muutuv keskkonnas;
- 3) rakendab esmaseid liikumisvahendi hooldusvõtteid;
- 4) käsitseb vahendit liikumiskombinatsioonides, mängudes, lihtsustatud sportmängudes ja teiste oskuste arendamiseks;
- 5) koostab kehaasendite ja liikumiste kombinatsioone;
- 6) rakendab oskusi kehahoiu ja -asendite hoidmiseks;
- 7) rakendab turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid;
- 8) analüüsib enda tegevust rühmas tegutsejana;
- 9) analüüsib enda liikumisoskusi, -ohutust ja turvavarustuse kasutamist;
- 10) teab liikumisoskusi liikumisharrastuses.

Õppesisu:

1. **Kõnni- ja jooksuoskus.** Kõnni ja jooksu kombinatsioonid; jooksuvalad: sprint, keskmaajooks, kestvusjooks; liikumine õue- ja sisekeskkonnas; tempo planeerimine erinevat tüüpi jooksudel; ühtlase tempo hoidmine. (Lühi)matkad ja õppekäigud.

Hüppeoskus. Jooksu ja hüpete kombinatsioonid. Hüpete kasutamine liikumisharrastuses (nt parkuur, hobby horse) erinevates keskkondades. Maandumine, takistuse ületamine. Hübitsaharjutuste kombinatsioonid.

Ronimisoskus. Ronimine liikumisharrastuse vormina erinevates keskkondades ja tasapindadel.

Edasiliikumisoskuste kasutamine tantsus. Kõnni ja jooksusammudel põhinevad tantsud, tantsumängud. Hüppeid ja hüpakuid sisaldavad tantsud.

Edasiliikumisoskuste kasutamine rütmis ja muusika saatel. Rütmis liikumine muusikaga ja muusikata: erinevad kiirused, suunad, tasandid. Enda liikumise loomine vastavalt rütmile või muusikale. Rütmi- ja koordinatsiooniharjutused.

Edasiliikumisoskused koostöös paarilise ja rühmaga. Liikumised paarilise ja rühmaga erinevates suundades, tempos, rütmis. Paaris-, grupi- ja individuaalsed ülesanded liikumiste kombineerimiseks, loomiseks.

2. Vahendil liikumine linna- ja looduskeskkonnas, vahelduval maastikul ja erineva liiklustihedusega keskkondades. Jalgrattaga sõiduoskuse arendamiseks, võimalik rakendada näiteks rattanädalat/-kuud.
3. Vahend, millele keskendutakse valitakse kooli poolt ja sellest sõltub ka hooldusvõtete vajadus vastavalt vahendi eripärale. Näiteks: jalgrattal oskab seada sadulat õigele kõrgusele, kontrollib rehvide õhuga täituvust, keti olukorda.

1. **Viske-, püüdmis- ja põrgatamisoskus** Viske-, püüdmise- ja põrgatamisoskust sisaldavad liikumismängud ja liikumiste kombinatsioonid. Juurdeviivad mängud viskamise, püüdmise ja põrgatamise sportmängudele. Vahendi hoidmine erinevate kehaosadega, üksi ja mitmekesi, erinevates kehaasendites, tasapindadel, erinevatel viisidel liikudes.

Palli löömisoskus käega. Juurdeviivad harjutused ja mängud palli löömisega seotud spordialadele. Palli löömisoskus jalaga. Juurdeviivad harjutused ja mängud jalgpallile.

Palli löömisoskus vahendiga. Juurdeviivad harjutused ja mängud reketi-, hokikepi, kurikaga spordialadele.

Vahendi abil teiste oskuste arendamine. Kehatunnetuse, koordinatsiooni, tasakaalu, koostöö, rütmitunnetuse harjutused vahendite abil.

2. **Kehaasendite kombinatsioonid.** Toengud üksi ja paarilisega. Tasakaaluasendid erinevate kõrgustega toepindadel, erinevates tasapindades üksi ja paarilisega. Ümberpööratud asendid.

Maandumine. Rippumine. Keharaskuse ülekandmine. Asendite nimetused. Kehatunnetuse ja kehahoiu harjutused.

Keha liikumise kombinatsioonid. Liikumised erinevate kõrguste ja laiustega toepindadel. Pöörlemised. Erinevad veered. Keharaskuse ülekandmine. Oskussõnad.

Asendite ja liikumiste kombinatsioonide loomine. Kehakontroll tantsides (asendi hoidmised, pöörlemised, hüpped, maandumised, tasakaaluharjutused jne, nii individuaalselt kui paaristantsus). Kehatunnetuse ja kehahoiu harjutused paigal ja liikudes.

3. Kehahoiu ja asendite hoidmisoskus. Juurdeviivad harjutused, kehahoiu põhimõtted, asendite seostamine keha raskuskeskmega, keskendumisega
4. Turvalisust ja ohutust suurendavate vahendite kasutamine; õpilase enda ja kaaslaste käitumise jälgimine ja analüüsimine, ohutu ja ohtliku liikluskäitumise eristamine; ohutu teekonna kavandamine erinevaid liikumisviise ja abivahendeid kasutades.

Turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtete arvestamine. Soojendus enne liikumistegevust, riietuse valik vastavalt tegevusele, keskkonnale, ilmale. Erinevate liikumisviiside puhul ohutuse tagamine nii linna- kui maakeskkonnas (enda nähtavaks tegemine). Teekonna kavandamine, ilmastikutingimusi ja liikumisviisi arvestavalt. Seos läbiva teema "Tervis ja ohutus" liiklusalaste õpitulemustega: põhjendab ja kasutab vajalikku turvavarustust liikumisviisi silmas pidades (kiiver, enda nähtavaks tegemine).

Vahendil liikumises. Turvavarustuse kasutamine: kiiver, kaitsmed, helkur, erksavärvilised riided jne. Liiklusohutus ohutu liikluskäitumise eristamine ohtlikust, oma käitumise analüüsimine. Liiklusreeglitega arvestamine vahendil (rula, tõukeratas, jalgratas jne) liikudes linna- või maakeskkonnas. Kaaslastega arvestamine vahendil liikumisel.

Vahendi käsitlemisoskustes. Vahendite otstarbekas kasutamine; arvestamine keskkonna ja kaaslastega.

Kehakontrollioskustes asendites ja liikumisel. Ohutuse arvestamine. Kehahoiu arvestamine asendites.

Veeohutusosalased oskused.

5. Etteantud küsimuste kaudu toob õpilane välja, kuidas ta liikumistegevustes arvestab kaaslastega. Põhjendab lühidalt enda vastust.
6. Õpilase eneseanalüüs toimub etteantud juhendi või ankeedi alusel toetudes õpitud oskustele, ohutuse ja turvavarustuse kasutamise järgimisele. Õpilane toob välja, kuidas ta on oskuse omandanud, mida sooviks või vajaks arendada ja kuidas ta järgib liikumisohutust ja turvavarustust.

7. Nimetab edasiliikumisega seotud oskusi ja seostab neid liikumisharrastusega (nt jooksmine, kepikõnd, tants jne), igapäevase liikumisviisiga (jalgsi, tõukerattaga, rulaga, rattaga jne) ja spordialadega (maratonijooks, 100 m jooks jne).

Tervis ja kehalised võimed

Õpitulemused:

- 1) seostab kehalisi võimeid arendavaid tegevusi ja harjutusi;
- 2) seab lühiajalisi eesmärke kehaliste võimete arendamiseks enda mõõtmistulemuste põhjal;
- 3) arendab enda kehalisi võimeid, lähtudes seotud eesmärgist;
- 4) analüüsib õpetaja juhendamisel enda kehalisi võimeid tervise seisukohalt ja eesmärgi saavutamist;
- 5) mõistab liikumise ja toitumise tähtsust tervisele.

Õppesisu:

1. Õpilane teab kehalisi võimeid ja toob näited nende vajalikkuse kohta igapäevaelus. Õpilane teab, milliste harjutustega arendada jõudu, painduvust, kiirust, tasakaalu ja (aeroobset) vastupidavust.
2. Õpilane osaleb aktiivselt mõõtmise protsessis, olles teadlik, millist kehalist võimet ta mõõdab, märgib üles tulemusi ja analüüsib neid lähtuvalt tervisetsoonidest. Õpilane kasutab mõõtmistulemusi, et seada lühiajalisi eesmärke. Fitback keskkonna kasutamine kehaliste võimete tulemuste seostamiseks terviselega.
3. Õpilane fikseerib, mida ta on teinud, et kehalisi võimeid arendada.
4. Kehaliste võimete mõõtmistulemuste analüüs toetub tervisetsooni skaaladele. Skaalad annavad tagasisidet lähtuvalt vanusest, soost ja kolmest tervisetsooni tasemest: võimalik terviserisk, tervise seisukohalt hea või tervise seisukohalt väga hea.
5. Õpilane mõistab, mida tähendab liikumise ja toitumise tasakaal.

Vaimne ja kehaline tasakaal

Õpitulemused:

- 1) sooritab õpetaja toetusel vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi;
- 2) kirjeldab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavate tegevuste mõju endale;
- 3) märkab õpetaja toetusel emotsioone ja nendega toimetulemist soodustavaid tegevusi.

Õppesisu:

1. Õpetaja toetamisel erinevad praktilised meelerahuharjutused. Näiteks: oma mõtete,

emotsioonide ja kehaliste aistingute märkamine. Näiteks: märka, mida sa koged hetkel... oma mõtetes... tunnetes... kehas; reaalsete objektide märkamine enda ümber. Näiteks: märka, milliseid helisid sa hetkel kuuled. Õpetaja toetamisel erinevad kehatunnetusharjutused. Näiteks: kehaliste aistingute teadvustamine, liikudes tähelepanuga läbi kõikide kehaosade peast jalgadeni. Lõdvestusharjutused iga tunni lõpus.

2. Kogemuse ja mõju kirjeldamine.
3. Enda emotsioonide ja nende muutuste märkamine. Eneseregulatsiooni võimaluste kogemine.

7. klass

Kehaline aktiivsus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) hindab oma igapäevast kehalist aktiivsust;
- 2) teab liikumispäevikut valitud perioodi vältel, et jälgida enda kehalist aktiivsust;
- 3) teab erineva liikumisintensiivsuse mõju organismile ja leiab endale sobiva koormuse;
- 4) kasutab erinevaid tehnoloogilisi ja/või isiklikke vahendeid, et hinnata enda kehalist aktiivsust;
- 5) rakendab liikumiseks ettevalmistavaid ja koormusjärgseid tegevusi ning mõistab nende olulisust;
- 6) rakendab traumade ja haiguste järel sobilikku liikumist ning koormust;
- 7) teab lihtsamaid esmaabivõtteid liikumistes saadud vigastuste korral.

Õppesisu:

1. Õpilane kaardistab ja analüüsib enda igapäevast aktiivsust nii tunnis kui ka vabal ajal.
2. Vabalt valitud vormis (digitaalne, päevik vm) liikumispäevik igapäevase liikumise fikseerimiseks teatud perioodil tuues välja olulise: aeg, tegevus, intensiivsus, kommentaar.. Erineva liikumisintensiivsusega liikumismängud ja tegevused.
3. Indiviidile sobilik koormus, mille järgi seda hinnata nii tegevuse ajal kui ka tegevuse järgselt. Tervistav ja treeniv liikumine.
4. Tehnoloogiliste vahendite kasutamine nii tunnis kui ka vabal ajal ja tulemuste tõlgendamine. Isiklikud vahendid on subjektiivsed enese aktiivsuse määramise küsimustikud/töölehed, enesetunne, aktiivsuse fikseerimine.

5. Soojendusharjutused/-tegevused ettevalmistavas tegevuses, venitusharjutused koormusjärgses tegevuses.
Rakendab taastumise põhimõtteid – nt venitused, lõdvestused peale liikumistegevust.
6. Rakendab sobilikku kehalist tegevust ka peale haigust, vigastuse või erivajaduse korral. Taastumist toetavad harjutused.
7. Olukorra hindamine, käitumine vastavalt sellele, abi kutsumine. Oskus saada aru, millal helistada 112 ja millist infot edastada telefoni teel. Esmaabi.

Liikumine ja kultuur

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) loob midagi liikumisega seotult, analüüsib loomist ja annab selle kohta tagasisidet;
- 2) on osalenud osavõtjana, vaatlejana või vabatahtlikuna väljaspool kooli toimunud liikumisüritusel ning analüüsib saadud kogemust;
- 3) mõistab ausa mängu tähendust ja rakendab selle põhimõtteid;
- 4) järgib ning analüüsib liikumistega seotud isiklikku hügieeni ja ohutusnõudeid;
- 5) riietub liikumiseks sobilikult, arvestades keskkonda ja tegevuse eripära;
- 6) analüüsib enda liikumiskogemust looduses;
- 7) oskab liikuda linnas ja/või looduses, määrates asukohta ning suunda, kasutades erinevaid võimalusi;
- 8) mõistab tantsukultuuri ja tantsu eneseväljendusvormina;
- 9) organiseerib kaasõpilasi lihtsasse liikumisega seotud tegevusse.

Õppesisu:

1. Erinevate liikumist toetavate lahenduste loomine, protsessi kajastamine, ette antud küsimuste kaudu sellele tagasiside andmine.
2. Õpilane kirjeldab, milliseid oskuseid ta kasutas, millised olid tema tugevused, mida õppis, millele tahab tähelepanu pöörata, toob välja, mis oli temale uus, mis oli positiivne, mis oli negatiivne ning põhjendab jne.
Osaleb liikumisüritusel osalejana, pealtvaatajana, jälgib spordi- või liikumisüritusi meedias (tv, videod) ja arutleb saadud kogemusest. Osalemine õpetaja juhitud arutelus.
3. Ausa mängu põhimõtted spordis: meeskonna vaim, aus võistlus, võrdsus, keelatud võtted spordis. Ühistegevused, mis toetavad nende väärtuste kujunemist.
4. Teab, millised on ohutusnõuded lähtuvalt liikumistegevusest, spordialast, arvestab nendega ja põhjendab nende vajalikkust. Hügieeni järgimine seoses liikumistegevusega.

5. Riietumine vastavalt ilmastikule, liikumisviisile, keskkonnale ja spordialadele.
6. Tempo valimine vastavalt looduskeskkonnale ja tee pikkusele; võimalusel päevased või ööbimisega matkad; ettevalmistus loodusesse minemiseks (riietus, toit, tööülesannete jaotamine jne), käitumine looduses (nt mida teha prügiga).
7. Raja läbimine erinevatel liikumisviisidel (nt sh ka ratastel) kaarti ja kompassi kasutades. Tehnoloogilised vahendid. Orienteerumismängud. Oma igapäevase liikumistekonna kavandamine (ohutus, liikumisviis, vajalik aeg) ja liikumise ohutusega arvestamine, sh tehnoloogilisi võimalusi kasutades. Seos läbiva teema "Tervis ja ohutus" liiklusalase õpitulemusega: õpilane kaardistab liiklusohtlikud kohad ja kavandab liikumisviisi arvestades enda ohutu koolitee.
8. Tantsu kui liikumiskultuuri mõtestamine eneseväljendusvahendina erinevates kultuurides. Erinevate tantsude kultuuritausta tutvustamine, eri kultuuride sarnasuste ja erinevuste leidmine tantsus. Erinevad tantsud ja tantsumängud. Tantsimine, vaatamine ja arutlemine. Omaloominguliste tantsude loomine, vaatamine ja arutlemine.
9. Õpetaja juhendamisel õpilase poolt planeeritud liikumistegevus (näiteks seoses enda liikumis- või spordiharrastusega).

Liikumisoskus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) kasutab teadlikult edasiliikumisoskusi eri keskkondades, tervise treeningul, spordialadel ning tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga;
- 2) liigub edasi vahendil muutavas keskkonnas ja seostab seda igapäevaste liikumisvõimalustega;
- 3) rakendab igapäevaseks liikumiseks või liikumisharrastuseks vajalikke esmaseid liikumisvahendi hooldusvõtteid;
- 4) käsitseb vahendit eri liikumiskombinatsioonides, -mängudes, spordialadel, lihtsustatud sportmängudes ja teiste oskuste arendamiseks;
- 5) koostab kehaasendite ja liikumiste kombinatsioone üksi, paarilise ja rühmaga;
- 6) seostab teadmisi ning oskusi kehahoiu ja -asendite hoidmiseks;
- 7) rakendab turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid;
- 8) annab hinnangu enda koostööle tegevustes;
- 9) annab hinnangu enda liikumisostkustele, -ohutusele ja turvavarustuse kasutamisele;

10) seostab liikumisoskusi harrastustegevuse ja/või spordialadega.

Õppesisu:

1. **Kõnni- ja jooksuoskus.** Kõndimine ja jooksmine kui harrastus- ja treeningvorm: jooksuallad, maastikujooks; kepikõnd. Matk looduskeskkonnas.

Hüppeoskus. Hüpete kasutamine treeninguna, liikumisharrastuses (nt takistusradadel) ja hüppealades (nt kaugushüpe).

Ronimisoskus. Ronimine liikumisharrastuse ja treeningvormina erinevates keskkondades: ronimissein, loodus- või tehiskeskond, kaitseväge treeningrada jne. Ohutusnõuete arvestamine ja enda suutlikkuse hindamine. Ronimisvõtted.

Edasiliikumisoskuste kasutamine tantsus. Keha liikumine ajas ja erinevates rütmides. Keha liikumine ruumis. Keha liikumine heli ja muusika saatel. Liikumine eneseväljenduse vahendina. Liikumine koostöös teistega. Kõnni ja jooksusammudel põhinevad tantsud, tantsumängud. Hüppeid ja hüpakuid sisaldavad tantsud.

Edasiliikumisoskuste kasutamine rütmis ja muusika saatel. Rütmide tekitamine kehaga, koostöös paarilise- ja rühmaga. Rütmi ja koordinatsiooniharjutused Harjutused muusikaga. Liikumiskombinatsioonide loomine vastavalt rütmile või muusikale.

Edasiliikumisoskused koostöös paarilise ja/või rühmaga. Liikumiskombinatsioonide loomised ja rakendamised paarilise või rühmaga.

2. Vahendil liikumine linna- ja looduskeskkonnas, vahelduval maastikul ja erineva liiklustihedusega keskkondades turvavarustust kasutades ning liiklusohutuse printsiipe järgides.

3. Vahend, millele keskendutakse valitakse kooli poolt ja sellest sõltub ka hooldusvõtete keskendumise vajadus vastavalt vahendi eripärale. Näiteks: jalgrattal oskab seada sadulat õigele kõrgusele, kontrollib rehvide õhuga täituvust, keti olukorda, oskab rehvi täis pumbata.

4. **Viske-, püüdmis- ja põrgatamisoskus.** Liikumiskombinatsioonide loomine kasutades viske-, püüdmise- ja põrgatamisoskust. Sportmängud vähendatud väljakutel ja mängijate arvuga (nt 3x3; 4x4). Omaloomingulised mängud vahenditega. Vahendi hoidmine erinevate kehaosadega, üksi ja mitmekesi, erinevates kehaasendites, tasapindadel, erinevatel viisidel liikudes.

Palli löömise oskus käega. Juurdeviivad harjutused ja mängud palli löömise seotud mängudele.

Palli löömise oskus jalaga. Juurdeviivad harjutused ja mängud jalgpallile. Näiteks footbag.

Palli löömise oskus vahendiga. Juurdeviivad harjutused ja mängud reketi-, hokikepi- kurikaga spordialadele.

Vahendi abil teiste oskuste arendamine. Kehatunnetuse, koordinatsiooni, tasakaalu, koostöö, rütmisõpetuse harjutused vahendite abil.

5. Asendid mitmesugustel vahenditel ja enda keharaskusega ja selle ülekandmisega. Kehatunnetuse ja kehahoiu harjutused paigal ja liikudes. Liikumised erinevates keskkondades, kõrguste ja laiustega toe- ja tasapindadel. Erinevad kehaasendid individuaalselt, paaris ja rühmades.

Asendite ja liikumiste kombinatsioonide loomine ja nende kasutamine rühmades ja oskussõnadega. Kehakontroll tantsides (asendi hoidmised, pöörlemised, hüpped, maandumised, tasakaaluharjutused jne, nii individuaalselt kui paaritantsus).

6. Ohutus asendites ja liikumisel.
7. Turvalisust ja ohutust suurendavate vahendite kasutamine; õpilase enda ja kaaslaste käitumise jälgimine ja analüüsimine, ohutu ja ohtliku liikluskäitumise eristamine; ohutu teekonna kavandamine erinevaid liikumisviise ja abivahendeid kasutades.

Turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtete arvestamine. Soojendus enne liikumistegevust, riietuse valik vastavalt tegevusele, keskkonnale, ilmale. Erinevate liikumisviiside puhul ohutuse tagamine nii linna- kui maakeskkonnas (enda nähtavaks tegemine). Teekonna kavandamine, ilmastikutingimusi ja liikumisviisi arvestavalt. Seos läbiva teema "Tervis ja ohutus" liiklusalaste õpitulemustega: põhjendab ja kasutab vajalikku turvavarustust liikumisviisi silmas pidades (kiiver, enda nähtavaks tegemine).

Vahendil liikumises. Turvavarustuse kasutamine: kiiver, kaitsmed, helkur, erksavärvilised riided jne. Liiklusohutus ohutu liikluskäitumise eristamine ohtlikust, oma käitumise analüüsimine. Liiklusreeglitega arvestamine vahendil (rula, tõukeratas, jalgratas jne) liikudes linna- või maakeskkonnas. Kaaslasega arvestamine vahendil liikumisel.

Vahendi käsitsemisoskustes. Vahendite otstarbekas kasutamine; arvestamine keskkonna ja kaaslastega.

Kehakontrollioskustes asendites ja liikumisel. Ohutuse arvestamine. Kehahoiu arvestamine asendites.

Veeohutusosalased oskused.

8. Hinnangu andmine toimub etteantud juhendi või küsimuste alusel. Hinnang sisaldab näidet/näiteid, kuidas õpilane on kaaslasega arvestanud koostöises ülesandes.
9. Hinnangu andmine toimub etteantud juhendi või küsimuste alusel. Hinnang sisaldab kirjeldust omandatud oskustest, tehtud pingutust nende õppimiseks, edasist oskuste arendamise vajadust, ohutuse järgimist ja turvavarustuse kasutamist.

10. Lühike arutelu koos näidetega, kuidas kasutatakse liikumisoskuseid igapäevases liikumises, harrastustegevuses, spordis või võistlusspordis.

Tervis ja kehalised võimed

Õpitulemused:

- 1) teab, kuidas on kehalised võimed seotud tervisega ja haiguste ennetamisega;
- 2) mõistab kehalisi võimeid arendavate tegevuste ja harjutuste toimet;
- 3) seab lühi- ja pikaajalisi eesmärke, lähtudes enda mõõdetud kehaliste võimete tasemest;
- 4) on saanud kogemuse kehaliste võimete korrapärasest arendamisest;
- 5) analüüsib enda kehalisi võimeid tervise seisukohalt ja eesmärgi saavutamist;
- 6) analüüsib enda liikumise ja toitumise tasakaalu.

Õppesisu:

1. Teab tervisega seotud kehalisi võimeid, nende seost haiguste ennetamisega ja optimaalse tervise hoidmisega. Teab kehamassiindeksit kui ühte tervisega seotud näitajat. Õpilane oskab kehamassiindeksit kehakaalu ja pikkuse suhte alusel arvutada ja analüüsida.
2. Teadmised, millise harjutuse või tegevusega saab erinevaid kehalisi võimeid arendada ja kuidas seda tervist hoidvalt ja parandavalt teha.
3. Eesmärkide sõnastamine toetub kehaliste võimete mõõtmise tulemustele. Teadlik aktiivne osalemine mõõtmisprotsessis.
4. Kehalisi võimeid arendavate tegevuste fikseerimine. Suunata õpilast erinevate keskkondade ja tegevuste kasutamisele kehaliste võimete arendamiseks.
5. Õpilane toob näiteid ja põhjendab, kas ja kuidas ta täitis või ei täitnud püstitatud eesmärgi.
6. Enda päevase (sh liikumine ja põhiainevahetus) energiakulu analüüs, sh toiduga saadava energia analüüs.

Vaimne ja kehaline tasakaal

Õpitulemused:

- 1) valib ja sooritab iseseisvalt vaimset ning kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi;
- 2) seostab ja põhjendab vaimset ning kehalist tasakaalu soodustavate tegevuste kasutamise võimalusi eri olukordades;
- 3) mõistab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavate tegevuste mõju enda heaolule;
- 4) mõistab enda võimalusi tulla toime erinevate emotsioonidega.

Õppesisu:

1. Õpilane valib endale meelepärase lõdvestus- ja taastumisviisi. Õpilane sooritab erinevaid praktilisi meelerahu- ja kehatunnetusharjutusi koos hingamise teadvustamisega (nt jooga, shindo, qigong). Lõdvestusharjutused iga tunni lõpus.
2. Õpilane kasutab sobivaid lõdvestus- ja taastumisviise igapäevastes olukordades, mitte ainult tunnis või liikumistegevuste järgselt. Õpilane kirjeldab liikumispäevikus üles harjutuse mõju. Õpilane annab ülevaate, milliseid lõdvestus- ja taastumisviise on ta tundides kasutanud ja analüüsib nende mõju endale.
3. Analüüsib sobivate harjutuste valikut vastavalt enesetundele ja eesmärgile.
4. Eneseregulatsiooni võimaluste kogemine. Õpilane kasutab iseseisvalt emotsioonide juhtimiseks lihtsamaid eneseregulatsiooni võtteid.

8. klass

Kehaline aktiivsus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) hindab oma igapäevast kehalist aktiivsust;
- 2) peab liikumispäevikut valitud perioodi vältel, et jälgida enda kehalist aktiivsust;
- 3) teab erineva liikumisintensiivsuse mõju organismile ja leiab endale sobiva koormuse;
- 4) kasutab erinevaid tehnoloogilisi ja/või isiklikke vahendeid, et hinnata enda kehalist aktiivsust;
- 5) rakendab liikumiseks ettevalmistavaid ja koormusjärgseid tegevusi ning mõistab nende olulisust;
- 6) rakendab traumade ja haiguste järel sobilikku liikumist ning koormust;
- 7) teab lihtsamaid esmaabivõtteid liikumistes saadud vigastuste korral.

Õppesisu:

1. Õpilane kaardistab ja analüüsib enda igapäevast aktiivsust nii tunnis kui ka vabal ajal.
2. Vabalt valitud vormis (digitaalne, päevik vm) liikumispäevik igapäevase liikumise fikseerimiseks teatud perioodil tuues välja olulise: aeg, tegevus, intensiivsus, kommentaar. Erineva liikumisintensiivsusega liikumismängud ja tegevused.

3. Indiviidile sobilik koormus, mille järgi seda hinnata nii tegevuse ajal kui ka tegevuse järgselt. Tervistav ja treeniv liikumine.
4. Tehnoloogiliste vahendite kasutamine nii tunnis kui ka vabal ajal ja tulemuste tõlgendamine. Isiklikud vahendid on subjektiivsed enese aktiivsuse määramise küsimustikud/töölehed, enesetunne, aktiivsuse fikseerimine.
5. Soojendusharjutused/-tegevused ettevalmistavas tegevuses, venitusharjutused koormusjärgses tegevuses.
Rakendab taastumise põhimõtteid – nt venitused, lõdvestused peale liikumistegevust.
6. Rakendab sobilikku kehalist tegevust ka peale haigust, vigastuse või erivajaduse korral. Taastumist toetavad harjutused.
7. Olukorra hindamine, käitumine vastavalt sellele, abi kutsumine. Oskus saada aru, millal helistada 112 ja millist infot edastada telefoni teel. Esmaabi.

Liikumine ja kultuur

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) loob midagi liikumisega seotult, analüüsib loomist ja annab selle kohta tagasisidet;
- 2) on osalenud osavõtjana, vaatlejana või vabatahtlikuna väljaspool kooli toimunud liikumisüritusel ning analüüsib saadud kogemust;
- 3) mõistab ausa mängu tähendust ja rakendab selle põhimõtteid;
- 4) järgib ning analüüsib liikumistega seotud isiklikku hügieeni ja ohutusnõudeid;
- 5) riietub liikumiseks sobilikult, arvestades keskkonda ja tegevuse eripära;
- 6) analüüsib enda liikumiskogemust looduses;
- 7) oskab liikuda linnas ja/või looduses, määrates asukohta ning suunda, kasutades erinevaid võimalusi;
- 8) mõistab tantsukultuuri ja tantsu eneseväljendusvormina;
- 9) organiseerib kaasõpilasi lihtsasse liikumisega seotud tegevusse;
- 10) teab sportlaste ja tantsijate rolli kultuurikandjana ning liikumisürituste ja -traditsioonide olulisust kultuuri osana.

Õppesisu:

1. Erinevate liikumist toetavate lahenduste loomine, protsessi kajastamine, ette antud küsimuste kaudu sellele tagasiside andmine.
2. Õpilane kirjeldab, milliseid oskuseid ta kasutas, millised olid tema tugevused, mida õppis,

millele tahab tähelepanu pöörata, toob välja, mis oli temale uus, mis oli positiivne, mis oli negatiivne ning põhjendab jne.

Osaleb liikumisüritusel osalejana, pealtvaatajana, jälgib spordi- või liikumisüritusi meedias (tv, videod) ja arutleb saadud kogemusest. Osalemine õpetaja juhitud arutelus.

3. Ausa mängu põhimõtted spordis: meeskonna vaim, aus võistlus, võrdsus, keelatud võtted spordis. Ühistegevused, mis toetavad nende väärtuste kujunemist.
4. Teab, millised on ohutusnõuded lähtuvalt liikumistegevusest, spordialast, arvestab nendega ja põhjendab nende vajalikkust. Hügieeni järgimine seoses liikumistegevusega.
5. Riietumine vastavalt ilmastikule, liikumisviisile, keskkonnale ja spordialadele.
6. Tempo valimine vastavalt looduskeskkonnale ja tee pikkusele; võimalusel päevased või ööbimisega matkad; ettevalmistus loodusesse minemiseks (riietus, toit, tööülesannete jaotamine jne), käitumine looduses (nt mida teha prügiga).
7. Raja läbimine erinevatel liikumisviisidel (nt sh ka ratastel) kaarti ja kompassi kasutades. Tehnoloogilised vahendid. Orienteerumismängud. Oma igapäevase liikumisteekonna kavandamine (ohutus, liikumisviis, vajalik aeg) ja liikumise ohutusega arvestamine, sh tehnoloogilisi võimalusi kasutades. Seos läbiva teema "Tervis ja ohutus" liiklusalase õpitulemusega: õpilane kaardistab liiklusohhtlikud kohad ja kavandab liikumisviisi arvestades enda ohutu koolitee.
8. Tantsu kui liikumiskultuuri mõtestamine eneseväljendusvahendina erinevates kultuurides. Erinevate tantsude kultuuritausta tutvustamine, eri kultuuride sarnasuste ja erinevuste leidmine tantsus. Erinevad tantsud ja tantsumängud. Tantsimine, vaatamine ja arutlemine. Omaloominguliste tantsude loomine, vaatamine ja arutlemine.
9. Õpetaja juhendamisel õpilase poolt planeeritud liikumistegevus (näiteks seoses enda liikumis- või spordiharrastusega).
10. Info otsimine ja seostamine enda harrastatava tegevusega või tuntud sportlase või tantsija tähendusega ühiskonnale. Teadmised rahvuslikest traditsioonidest seoses liikumise, tantsu ja spordiga.

Erinevate infokanalite kasutamine: ajakirjandus, televisioon, internet jne. Kriitilised arutelud: stereotüüpsed uskumused; sport ühiskonnas – ühiskonna muutumise mõjud spordile, liikumise spordi ja tantsu väljendusvõimalused kultuuris.

Liikumisoskus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) kasutab teadlikult edasiliikumisoskusi eri keskkondades, tervisetreeningul, spordialadel ning tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga;
- 2) liigub edasi vahendil muutavas keskkonnas ja seostab seda igapäevaste liikumisvõimalustega;
- 3) rakendab igapäevaseks liikumiseks või liikumisharrastuseks vajalikke esmaseid liikumisvahendi hooldusvõtteid;
- 4) käsitseb vahendit eri liikumiskombinatsioonides, -mängudes, spordialadel, lihtsustatud sportmängudes ja teiste oskuste arendamiseks;
- 5) koostab kehaasendite ja liikumiste kombinatsioone üksi, paarilise ja rühmaga;
- 6) seostab teadmisi ning oskusi kehahoiu ja -asendite hoidmiseks;
- 7) rakendab turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid;
- 8) annab hinnangu enda koostööle tegevustes;
- 9) annab hinnangu enda liikumisoskustele, -ohutusele ja turvavarustuse kasutamisele;
- 10) seostab liikumisoskusi harrastustegevuse ja/või spordialadega.

Õppesisu:

1. **Kõnni- ja jooksuoskus.** Kõndimine ja jooksmine kui harrastus- ja treeningvorm: jooksuallad, maastikujooks; kepikõnd. Matk looduskeskkonnas.

Hüppeoskus. Hüpete kasutamine treeninguna, liikumisharrastuses (nt takistusradadel) ja hüppealades (nt kaugushüpe).

Ronimisoskus. Ronimine liikumisharrastuse ja treeningvormina erinevates keskkondades: ronimissein, loodus- või tehiskeskond, kaitseväge treeningrada jne. Ohutusnõuete arvestamine ja enda suutlikkuse hindamine. Ronimisvõtted.

Edasiliikumisoskuste kasutamine tantsus. Keha liikumine ajas ja erinevates rütmides. Keha liikumine ruumis. Keha liikumine heli ja muusika saatel. Liikumine eneseväljenduse vahendina. Liikumine koostöös teistega. Kõnni ja jooksusammudel põhinevad tantsud, tantsumängud. Hüppeid ja hüpakuid sisaldavad tantsud.

Edasiliikumisoskuste kasutamine rütmis ja muusika saatel. Rütmide tekitamine kehaga, koostöös paarilise- ja rühmaga. Rütmi ja koordinatsiooniharjutused. Harjutused muusikaga. Liikumiskombinatsioonide loomine vastavalt rütmile või muusikale.

Edasiliikumisoskused koostöös paarilise ja/või rühmaga. Liikumiskombinatsioonide loomised ja rakendamised paarilise või rühmaga.

2. Vahendil liikumine linna- ja looduskeskkonnas, vahelduval maastikul ja erineva liiklustihedusega keskkondades turvavarustust kasutades ning liiklusohutuse printsiipe järgides.
3. Vahend, millele keskendutakse valitakse kooli poolt ja sellest sõltub ka hooldusvõtete keskendumise vajadus vastavalt vahendi eripärale. Näiteks: jalgrattal oskab seada sadulat õigele kõrgusele, kontrollib rehvide õhuga täituvust, keti olukorda, oskab rehvi täis pumbata.
4. **Viske-, püüdmis- ja põrgatamisoskus.** Liikumiskombinatsioonide loomine kasutades viske-, püüdmis- ja põrgatamisoskust. Sportmängud vähendatud väljakutel ja mängijate arvuga (nt 3x3; 4x4). Omaloomingulised mängud vahenditega. Vahendi hoidmine erinevate kehaosadega, üksi ja mitmekesi, erinevates kehaasendites, tasapindadel, erinevatel viisidel liikudes.

Palli löömise oskus käega. Juurdeviivad harjutused ja mängud palli löömise seotud mängudele.

Palli löömise oskus jalaga. Juurdeviivad harjutused ja mängud jalgpallile. Näiteks footbag.

Palli löömise oskus vahendiga. Juurdeviivad harjutused ja mängud reketi-, hokikepi- kurikaga spordialadele.

Vahendi abil teiste oskuste arendamine. Kehatunnetuse, koordinatsiooni, tasakaalu, koostöö, rütmis- ja rütmis- harjutused vahendite abil.

5. Asendid mitmesugustel vahenditel ja enda keharaskusega ja selle ülekandmisega. Kehatunnetuse ja kehahoiu harjutused paigal ja liikudes. Liikumised erinevates keskkondades, kõrguste ja laiustega toe- ja tasapindadel. Erinevad kehaasendid individuaalselt, paaris ja rühmades.

Asendite ja liikumiste kombinatsioonide loomine ja nende kasutamine rühmades ja oskussõnadega. Kehakontroll tantsides (asendi hoidmised, pöörlemised, hüpped, maandumised, tasakaaluharjutused jne, nii individuaalselt kui paaritantsus).

6. Ohutus asendites ja liikumisel.
7. Turvalisust ja ohutust suurendavate vahendite kasutamine; õpilase enda ja kaaslaste käitumise jälgimine ja analüüsimine, ohutu ja ohtliku liikluskäitumise eristamine; ohutu teekonna kavandamine erinevaid liikumisviise ja abivahendeid kasutades.

Turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtete arvestamine. Soojendus enne liikumistegevust, riietuse valik vastavalt tegevusele, keskkonnale, ilmale. Erinevate liikumisviiside puhul ohutuse tagamine nii linna- kui maakeskkonnas (enda nähtavaks tegemine). Teekonna kavandamine, ilmastikutingimusi ja liikumisviisi arvestavalt. Seos

lähiva teema "Tervis ja ohutus" liiklusalaste õpitulemustega: põhjendab ja kasutab vajalikku turvavarustust liikumisviisi silmas pidades (kiiver, enda nähtavaks tegemine).

Vahendil liikumises. Turvavarustuse kasutamine: kiiver, kaitsmed, helkur, erksavärvilised riided jne. Liiklusohutus ohutu liikluskäitumise eristamine ohtlikust, oma käitumise analüüsimine. Liiklusreeglitega arvestamine vahendil (rula, tõukeratas, jalgratas jne) liikudes linna- või maakeskkonnas. Kaaslasega arvestamine vahendil liikumisel.

Vahendi käsitlemisoskustes. Vahendite otstarbekas kasutamine; arvestamine keskkonna ja kaaslastega.

Kehakontrollioskustes asendites ja liikumisel. Ohutuse arvestamine. Kehahoiu arvestamine asendites.

Veeohutusosalased oskused.

8. Hinnangu andmine toimub etteantud juhendi või küsimuste alusel. Hinnang sisaldab näidet/näiteid, kuidas õpilane on kaaslasega arvestanud koostöises ülesandes.
9. Hinnangu andmine toimub etteantud juhendi või küsimuste alusel. Hinnang sisaldab kirjeldust omandatud oskustest, tehtud pingutust nende õppimiseks, edasist oskuste arendamise vajadust, ohutuse järgimist ja turvavarustuse kasutamist.
10. Lühike arutelu koos näidetega, kuidas kasutatakse liikumisoskuseid igapäevases liikumises, harrastustegevuses, spordis või võistlusspordis.

Tervis ja kehalised võimed

Õpitulemused:

- 1) teab, kuidas on kehalised võimed seotud tervisega ja haiguste ennetamisega;
- 2) mõistab kehalisi võimeid arendavate tegevuste ja harjutuste toime;
- 3) seab lühi- ja pikaajalisi eesmärke, lähtudes enda mõõdetud kehaliste võimete tasemest;
- 4) on saanud kogemuse kehaliste võimete korrapärasest arendamisest;
- 5) analüüsib enda kehalisi võimeid tervise seisukohalt ja eesmärgi saavutamist;
- 6) analüüsib enda liikumise ja toitumise tasakaalu.

Õppesisu:

1. Teab tervisega seotud kehalisi võimeid, nende seost haiguste ennetamisega ja optimaalse tervise hoidmisega. Teab kehamassiindeksit kui ühte tervisega seotud näitajat. Õpilane oskab kehamassiindeksit kehakaalu ja pikkuse suhte alusel arvutada ja analüüsida.
2. Teadmised, millise harjutuse või tegevusega saab erinevaid kehalisi võimeid arendada ja kuidas seda tervist hoidvalt ja parandavalt teha.

3. Eesmärkide sõnastamine toetub kehaliste võimete mõõtmise tulemustele. Teadlik aktiivne osalemine mõõtmisprotsessis.
4. Kehalisi võimeid arendavate tegevuste fikseerimine. Suunata õpilast erinevate keskkondade ja tegevuste kasutamisele kehaliste võimete arendamiseks.
5. Õpilane toob näiteid ja põhjendab, kas ja kuidas ta täitis või ei täitnud püstitatud eesmärgi.
6. Enda päevase (sh liikumine ja põhiainevahetus) energiakulu analüüs, sh toiduga saadava energia analüüs.

Vaimne ja kehaline tasakaal

Õpitulemused:

- 1) valib ja sooritab iseseisvalt vaimset ning kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi;
- 2) seostab ja põhjendab vaimset ning kehalist tasakaalu soodustavate tegevuste kasutamise võimalusi eri olukordades;
- 3) mõistab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavate tegevuste mõju enda heaolule;
- 4) mõistab enda võimalusi tulla toime erinevate emotsioonidega.

Õppesisu:

1. Õpilane valib endale meelepärase lõdvestus- ja taastumisviisi. Õpilane sooritab erinevaid praktilisi meelerahu- ja kehatunnetusharjutusi koos hingamise teadvustamisega (nt jooga, shindo, qigong). Lõdvestusharjutused iga tunni lõpus.
2. Õpilane kasutab sobivaid lõdvestus- ja taastumisviise igapäevastes olukordades, mitte ainult tunnis või liikumistegevuste järgselt. Õpilane kirjeldab liikumispäevikus üles harjutuse mõju. Õpilane annab ülevaate, milliseid lõdvestus- ja taastumisviise on ta tundides kasutanud ja analüüsib nende mõju endale.
3. Analüüsib sobivate harjutuste valikut vastavalt enesetundele ja eesmärgile.
4. Eneseregulatsiooni võimaluste kogemine. Õpilane kasutab iseseisvalt emotsioonide juhtimiseks lihtsamaid eneseregulatsiooni võtteid.

9. klass

Kehaline aktiivsus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) hindab oma igapäevast kehalist aktiivsust;
- 2) peab liikumispäevikut valitud perioodi vältel, et jälgida enda kehalist aktiivsust;
- 3) teab erineva liikumisintensiivsuse mõju organismile ja leiab endale sobiva koormuse;
- 4) kasutab erinevaid tehnoloogilisi ja/või isiklikke vahendeid, et hinnata enda kehalist aktiivsust;
- 5) rakendab liikumiseks ettevalmistavaid ja koormusjärgseid tegevusi ning mõistab nende olulisust;
- 6) rakendab traumade ja haiguste järel sobilikku liikumist ning koormust;
- 7) teab lihtsamaid esmaabivõtteid liikumistes saadud vigastuste korral.

Õppesisu:

1. Õpilane kaardistab ja analüüsib enda igapäevast aktiivsust nii tunnis kui ka vabal ajal.
2. Vabalt valitud vormis (digitaalne, päevik vm) liikumispäevik igapäevase liikumise fikseerimiseks teatud perioodil tuues välja olulise: aeg, tegevus, intensiivsus, kommentaar..
Erineva liikumisintensiivsusega liikumismängud ja tegevused.
3. Indiviidile sobilik koormus, mille järgi seda hinnata nii tegevuse ajal kui ka tegevuse järgselt. Tervistav ja treeniv liikumine.
4. Tehnoloogiliste vahendite kasutamine nii tunnis kui ka vabal ajal ja tulemuste tõlgendamine. Isiklikud vahendid on subjektiivsed enese aktiivsuse määramise küsimustikud/töölehed, enesetunne, aktiivsuse fikseerimine.
5. Soojendusharjutused/-tegevused ettevalmistavas tegevuses, venitusharjutused koormusjärgses tegevuses.
Rakendab taastumise põhimõtteid – nt venitused, lõdvestused peale liikumistegevust.
6. Rakendab sobilikku kehalist tegevust ka peale haigust, vigastuse või erivajaduse korral. Taastumist toetavad harjutused.
7. Olukorra hindamine, käitumine vastavalt sellele, abi kutsumine. Oskus saada aru, millal helistada 112 ja millist infot edastada telefoni teel. Esmaabi.

Liikumine ja kultuur

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) loob midagi liikumisega seotult, analüüsib loomist ja annab selle kohta tagasisidet.
- 2) on osalenud osavõtjana, vaatlejana või vabatahtlikuna väljaspool kooli toimunud liikumisüritusel ning analüüsib saadud kogemust.
- 3) mõistab ausa mängu tähendust ja rakendab selle põhimõtteid.
- 4) järgib ning analüüsib liikumistega seotud isiklikku hügieeni ja ohutusnõudeid.
- 5) riietub liikumiseks sobilikult, arvestades keskkonda ja tegevuse eripära.
- 6) analüüsib enda liikumiskogemust looduses.
- 7) oskab liikuda linnas ja/või looduses, määrates asukohta ning suunda, kasutades erinevaid võimalusi.
- 8) mõistab tantsukultuuri ja tantsu eneseväljendusvormina.
- 9) organiseerib kaasõpilasi lihtsasse liikumisega seotud tegevusse.
- 10) teab sportlaste ja tantsijate rolli kultuurikandjana ning liikumisürituste ja -traditsioonide olulisust kultuuri osana.

Õppesisu:

1. Erinevate liikumist toetavate lahenduste loomine, protsessi kajastamine, ette antud küsimuste kaudu sellele tagasiside andmine.
2. Õpilane kirjeldab, milliseid oskuseid ta kasutas, millised olid tema tugevused, mida õppis, millele tahab tähelepanu pöörata, toob välja, mis oli temale uus, mis oli positiivne, mis oli negatiivne ning põhjendab jne.
Osaleb liikumisüritusel osalejana, pealtvaatajana, jälgib spordi- või liikumisüritusi meedias (tv, videod) ja arutleb saadud kogemusest. Osalemine õpetaja juhitud arutelus.
3. Ausa mängu põhimõtted spordis: meeskonna vaim, aus võistlus, võrdsus, keelatud võtted spordis. Ühistegevused, mis toetavad nende väärtuste kujunemist.
4. Teab, millised on ohutusnõuded lähtuvalt liikumistegevusest, spordialast, arvestab nendega ja põhjendab nende vajalikkust. Hügieeni järgimine seoses liikumistegevusega.
5. Riietumine vastavalt ilmastikule, liikumisviisile, keskkonnale ja spordialadele.
6. Tempo valimine vastavalt looduskeskkonnale ja tee pikkusele; võimalusel päevased või ööbimisega matkad; ettevalmistus loodusesse minemiseks (riietus, toit, tööülesannete jaotamine jne), käitumine looduses (nt mida teha prügiga).

7. Raja läbimine erinevatel liikumisviisidel (nt sh ka ratastel) kaarti ja kompassi kasutades. Tehnoloogilised vahendid. Orienteerumismängud. Oma igapäevase liikumisteede kavandamine (ohutus, liikumisviis, vajalik aeg) ja liikumise ohutusega arvestamine, sh tehnoloogilisi võimalusi kasutades. Seos läbiva teema "Tervis ja ohutus" liiklusalase õpitulemusega: õpilane kaardistab liiklusohutlikud kohad ja kavandab liikumisviisi arvestades enda ohutu koolitee.
8. Tantsu kui liikumiskultuuri mõtestamine eneseväljendusvahendina erinevates kultuurides. Erinevate tantsude kultuuritausta tutvustamine, eri kultuuride sarnasuste ja erinevuste leidmine tantsus. Erinevad tantsud ja tantsumängud. Tantsimine, vaatamine ja arutlemine. Omaloominguliste tantsude loomine, vaatamine ja arutlemine.
9. Õpetaja juhendamisel õpilase poolt planeeritud liikumistegevus (näiteks seoses enda liikumis- või spordiharrastusega).
10. Info otsimine ja seostamine enda harrastatava tegevusega või tuntud sportlase või tantsija tähendusega ühiskonnale. Teadmised rahvuslikest traditsioonidest seoses liikumise, tantsu ja spordiga.
Erinevate infokanalite kasutamine: ajakirjandus, televisioon, internet jne. Kriitilised arutelud: stereotüüpsed uskumused; sport ühiskonnas – ühiskonna muutumise mõjud spordile, liikumise spordi ja tantsu väljendusvõimalused kultuuris.

Liikumisoskus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) kasutab teadlikult edasiliikumisoskusi eri keskkondades, tervisetreeningul, spordialadel ning tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga;
- 2) liigub edasi vahendil muutuv keskkonnas ja seostab seda igapäevaste liikumisvõimalustega;
- 3) rakendab igapäevaseks liikumiseks või liikumisharrastuseks vajalikke esmaseid liikumisvahendi hooldusvõtteid;
- 4) käsitseb vahendit eri liikumiskombinatsioonides, -mängudes, spordialadel, lihtsustatud sportmängudes ja teiste oskuste arendamiseks;
- 5) koostab kehaasendite ja liikumiste kombinatsioone üksi, paarilise ja rühmaga;
- 6) seostab teadmisi ning oskusi kehahoiu ja -asendite hoidmiseks;
- 7) rakendab turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtteid;

- 8) annab hinnangu enda koostööle tegevustes;
- 9) annab hinnangu enda liikumisoskustele, -ohutusele ja turvavarustuse kasutamisele;
- 10) seostab liikumisoskusi harrastustegevuse ja/või spordialadega.

Õppesisu:

1. **Kõnni- ja jooksuoskus.** Kõndimine ja jooksmine kui harrastus- ja treeningvorm: jooksualad, maastikujooks; kepikõnd. Matk looduskeskkonnas.

Hüppeoskus. Hüpete kasutamine treeninguna, liikumisharrastuses (nt takistusradadel) ja hüppealades (nt kaugushüpe).

Ronimisoskus. Ronimine liikumisharrastuse ja treeningvormina erinevates keskkondades: ronimissein, loodus- või tehiskeskond, kaitseväe treeningrada jne. Ohutusnõuete arvestamine ja enda suutlikkuse hindamine. Ronimisvõtted.

Edasiliikumisoskuste kasutamine tantsus. Keha liikumine ajas ja erinevates rütmides. Keha liikumine ruumis. Keha liikumine heli ja muusika saatel. Liikumine eneseväljenduse vahendina. Liikumine koostöös teistega. Kõnni ja jooksusammudel põhinevad tantsud, tantsumängud. Hüppeid ja hüpakuid sisaldavad tantsud.

Edasiliikumisoskuste kasutamine rütmis ja muusika saatel. Rütmide tekitamine kehaga, koostöös paarilise- ja rühmaga. Rütmi ja koordinatsiooniharjutused. Harjutused muusikaga. Liikumiskombinatsioonide loomine vastavalt rütmile või muusikale.

Edasiliikumisoskused koostöös paarilise ja/või rühmaga. Liikumiskombinatsioonide loomised ja rakendamised paarilise või rühmaga.

2. Vahendil liikumine linna- ja looduskeskkonnas, vahelduval maastikul ja erineva liiklustihedusega keskkondades turvavarustust kasutades ning liiklusohutuse printsiipe järgides.

3. Vahend, millele keskendutakse valitakse kooli poolt ja sellest sõltub ka hooldusvõtete keskendumise vajadus vastavalt vahendi eripärale. Näiteks: jalgrattal oskab seada sadulat õigele kõrgusele, kontrollib rehvide õhuga täituvust, keti olukorda, oskab rehvi täis pumbata.

4. **Viske-, püüdmis- ja põrgatamisoskus.** Liikumiskombinatsioonide loomine kasutades viske-, püüdmise- ja põrgatamisoskust. Sportmängud vähendatud väljakutel ja mängijate arvuga (nt 3x3; 4x4). Omaloomingulised mängud vahenditega. Vahendi hoidmine erinevate kehaosadega, üksi ja mitmekesi, erinevates kehaasendites, tasapindadel, erinevatel viisidel liikudes.

Palli löömise oskus käega. Juurdeviivad harjutused ja mängud palli löömisega seotud

mängudele.

Palli löömise oskus jalaga. Juurdeviivad harjutused ja mängud jalgpallile. Näiteks footbag.

Palli löömise oskus vahendiga. Juurdeviivad harjutused ja mängud reketi-, hokikepi-
kurikaga spordialadele.

Vahendi abil teiste oskuste arendamine. Kehatunnetuse, koordineerimise, tasakaalu, koostöö, rütmisõnnetuse harjutused vahendite abil.

5. Asendid mitmesugustel vahenditel ja enda keharaskusega ja selle ülekandmisega. Kehatunnetuse ja kehahoiu harjutused paigal ja liikudes. Liikumised erinevates keskkondades, kõrguste ja laiustega toe- ja tasapindadel. Erinevad kehaasendid individuaalselt, paaris ja rühmades.

Asendite ja liikumiste kombinatsioonide loomine ja nende kasutamine rühmades ja oskussõnadega. Kehakontroll tantsides (asendi hoidmised, pöörlemised, hüpped, maandumised, tasakaaluharjutused jne, nii individuaalselt kui paaritantsus).

6. Ohutus asendites ja liikumisel.
7. Turvalisust ja ohutust suurendavate vahendite kasutamine; õpilase enda ja kaaslaste käitumise jälgimine ja analüüsimine, ohutu ja ohtliku liikluskäitumise eristamine; ohutu teekonna kavandamine erinevaid liikumisviise ja abivahendeid kasutades.

Turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtete arvestamine. Soojendus enne liikumistegevust, riietuse valik vastavalt tegevusele, keskkonnale, ilmale. Erinevate liikumisviiside puhul ohutuse tagamine nii linna- kui maakeskkonnas (enda nähtavaks tegemine). Teekonna kavandamine, ilmastikutingimusi ja liikumisviisi arvestavalt. Seos läbiva teema "Tervis ja ohutus" liiklusalaste õpitulemustega: põhjendab ja kasutab vajalikku turvavarustust liikumisviisi silmas pidades (kiiver, enda nähtavaks tegemine).

Vahendil liikumises. Turvavarustuse kasutamine: kiiver, kaitsmed, helkur, erksavärvilised riided jne. Liiklusohutus ohutu liikluskäitumise eristamine ohtlikust, oma käitumise analüüsimine. Liiklusreeglitega arvestamine vahendil (rula, tõukeratas, jalgratas jne) liikudes linna- või maakeskkonnas. Kaaslasega arvestamine vahendil liikumisel.

Vahendi käsitsemisoskustes. Vahendite otstarbekas kasutamine; arvestamine keskkonna ja kaaslastega.

Kehakontrollioskustes asendites ja liikumisel. Ohutuse arvestamine. Kehahoiu arvestamine asendites.

Veeohutusosalased oskused.

8. Hinnangu andmine toimub etteantud juhendi või küsimuste alusel. Hinnang sisaldab näidet/näiteid, kuidas õpilane on kaaslasega arvestanud koostöises ülesandes.
9. Hinnangu andmine toimub etteantud juhendi või küsimuste alusel. Hinnang sisaldab

kirjeldust omandatud oskustest, tehtud pingutust nende õppimiseks, edasist oskuste arendamise vajadust, ohutuse järgimist ja turvavarustuse kasutamist.

10. Lühike arutelu koos näidetega, kuidas kasutatakse liikumisoskuseid igapäevases liikumises, harrastustegevuses, spordis või võistlusspordis.

Tervis ja kehalised võimed

Õpitulemused:

- 1) teab, kuidas on kehalised võimed seotud tervisega ja haiguste ennetamisega;
- 2) mõistab kehalisi võimeid arendavate tegevuste ja harjutuste toimet;
- 3) seab lühi- ja pikaajalisi eesmärke, lähtudes enda mõõdetud kehaliste võimete tasemest;
- 4) on saanud kogemuse kehaliste võimete korrapärasest arendamisest;
- 5) analüüsib enda kehalisi võimeid tervise seisukohalt ja eesmärgi saavutamist;
- 6) analüüsib enda liikumise ja toitumise tasakaalu.

Õppesisu:

1. Teab tervisega seotud kehalisi võimeid, nende seost haiguste ennetamisega ja optimaalse tervise hoidmisega. Teab kehamassiindeksit kui ühte tervisega seotud näitajat. Õpilane oskab kehamassiindeksit kehakaalu ja pikkuse suhte alusel arvutada ja analüüsida.
2. Teadmised, millise harjutuse või tegevusega saab erinevaid kehalisi võimeid arendada ja kuidas seda tervist hoidvalt ja parandavalt teha.
3. Eesmärkide sõnastamine toetub kehaliste võimete mõõtmise tulemustele. Teadlik aktiivne osalemine mõõtmisprotsessis.
4. Kehalisi võimeid arendavate tegevuste fikseerimine. Suunata õpilast erinevate keskkondade ja tegevuste kasutamisele kehaliste võimete arendamiseks.
5. Õpilane toob näiteid ja põhjendab, kas ja kuidas ta täitis või ei täitnud püstitatud eesmärgi.
6. Enda päevase (sh liikumine ja põhiainevahetus) energiakulu analüüs, sh toiduga saadava energia analüüs.

Vaimne ja kehaline tasakaal

Õpitulemused:

- 1) valib ja sooritab iseseisvalt vaimset ning kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi;

- 2) seostab ja põhjendab vaimset ning kehalist tasakaalu soodustavate tegevuste kasutamise võimalusi eri olukordades;
- 3) mõistab vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavate tegevuste mõju enda heaolule;
- 4) mõistab enda võimalusi tulla toime erinevate emotsioonidega.

Õppesisu:

1. Õpilane valib endale meelepärase lõdvestus- ja taastumisviisi. Õpilane sooritab erinevaid praktilisi meelerahu- ja kehatunnetusharjutusi koos hingamise teadvustamisega (nt jooga, shindo, qigong). Lõdvestusharjutused iga tunni lõpus.
2. Õpilane kasutab sobivaid lõdvestus- ja taastumisviise igapäevastes olukordades, mitte ainult tunnis või liikumistegevuste järgselt. Õpilane kirjeldab liikumispäevikus üles harjutuse mõju. Õpilane annab ülevaate, milliseid lõdvestus- ja taastumisviise on ta tundides kasutanud ja analüüsib nende mõju endale.
3. Analüüsib sobivate harjutuste valikut vastavalt enesetundele ja eesmärgile.
4. Eneseregulatsiooni võimaluste kogemine. Õpilane kasutab iseseisvalt emotsioonide juhtimiseks lihtsamaid eneseregulatsiooni võtteid.

2.2. Üldkehaline ettevalmistus

ÜKE on spordisuuna õpilase ettevalmistuse plaaniline osa, mille sihiks on:

- tugevdada organeid ja süsteeme
- tõsta funktsionaalset võimekust
- arendada liigutusvõimeid (jõud , kiirus, vastupidavus, painduvus, osavus)arendada koordinatsiooni ja tahtemadusi
- täiustada erinevate harjutuste tehnikat: RÜTM, KOORDINATSIOON, REAKTSIOON, TÄPSUS, TASAKAAL.

ÜKE tundides kasutatakse arvestuslikku hindamist.

Ainevaldkond: Kunstiained

1. Üldalused

Kunstiainete valdkonnapädevuse kujundamise esmane alus on äratada valdkonna vastu huvi ja seda järjekindlalt hoida. Kunstiainete valdkonnapädevus on universaalne ning väljendub selles, et põhikooli lõpuks õpilane eakohaselt:

- 1) teadvustab oma sidet muusika, kunsti ja visuaalkultuuriga ning Eesti ja maailma kultuuripärandiga;
- 2) loob, uurib ja tõlgendab, kasutades muusika, kunsti ja visuaalkultuuri väljendusvahendeid, teadmisi ning meetodeid;
- 3) mõtestab ja reflekteerib eri kultuurinähtusi, enda ja kaasõppijate loometegevust;
- 4) mõistab muusika ja kunsti osatähtsust nüüdisaegses ühiskonnas;
- 5) osaleb kunstide suhtluses tõlgendamist vajava sõnumi edastaja ning vastuvõtjana informeeritult ja kriitiliselt;
- 6) on loova eluhoiakuga ja lahendab probleeme loovalt.

1.1. Valdkonnapädevus

Kunstiainete valdkonna pädevuse kujundamise esmane alus on äratada valdkonna vastu huvi ja seda järjekindlalt hoida. Kunstiainete pädevus lähtub arusaamast, et õpilase areng on elukestev ja mõjutatud kultuurist ning kunstist (muusika, kunst, kirjandus, draama, film, tants). Kunst ja kultuur laiemalt (visuaalkultuur, pärand- ja pärimuskultuur jms) on inimese dialoogi partnerid kogu elu jooksul. Kunstid on olulised väärtushinnangute, suhtluskultuuri, empaatia ning kriitilise mõtlemise arendamise vahendid. Kunstide kui professionaalse kõrgkultuuri loomingu kõrval on tähtis ka uuriv ja leiutav looming ning kultuur mõtestatud inimtegevusena laiemalt. Kunstiainete valdkonnapädevus on universaalne ning väljendub selles, et põhikooli lõpuks õpilane eakohaselt:

- 1) teadvustab oma sidet muusika, kunsti ja visuaalkultuuriga ning Eesti ja maailma kultuuripärandiga;
- 2) loob, uurib ja tõlgendab, kasutades muusika, kunsti ja visuaalkultuuri väljendusvahendeid, teadmisi ning meetodeid;

- 3) mõtestab ja reflekteerib eri kultuurinähtusi, enda ja kaasõppijate loometegevust;
- 4) mõistab muusika ja kunsti osatähtsust nüüdisaegses ühiskonnas;
- 5) osaleb kunstide suhtluses tõlgendamist vajava sõnumi edastaja ning vastuvõtjana informeeritult ja kriitiliselt;
- 6) on loova eluhoiakuga ja lahendab probleeme loovalt.

Kunstide valdkond võimaldab kõiki üldpädevusi loomulikult lõimida igapäevasesse õppetöösse nii teooria kui ka praktika kaudu.

Kunstiained rõhutavad õppe koondumist viie põhimõtte ümber:

- 1) kunste on vaja tõlgendada. Kunstide kõne ei ole sõnasõnaline, kunstiteosed pakuvad eri tõlgendusvõimalusi ja tähendusi, mis põhinevad alati maailmavaatel, varasemal elu- ja kunstikogemusel ning on juhitud tunnetest, samuti kogemise kontekstist. Tõlgendamise puhul on alati võimalik lähtuda erinevatest vaatepunktidest ja ootustest. Isiklik kogemus kasvatab kogemuse tähenduslikkust õpilase jaoks. Kunsti ja muusika õppimisel on vaja toetada tõlgendamisoskust;
- 2) kunstid toetavad mitmekülgset loovust. Kunsti ja muusika õppimine kujundab õppija loovust ja isiksuseomadusi, mis annavad eeldused mis tahes inimtegevuse valdkonnas probleeme uut viisi lahendada, et jõuda originaalsete, kasulike, eetiliste ja vähemalt looja jaoks soovitud tulemusteni. Kunstidega tegelemine põhikoolis toetab õpiloovust (uudsed tähenduslikud kogemused ja nende mõtestamine, uurimis- ja refleksioonioskused) ning argiloovust (fantaasia, maailma uudne mõtestamine enda jaoks, uudne toimimisviis igapäevaelus);
- 3) kunstid toetavad esteetilise tundlikkuse kasvu ning inimese heaolu. Kunsti ja muusika õppimine põhikoolis võimaldab õpilasel ära tunda, emotsionaalselt kogeda ja hinnata enda ümber subjektiivset ilu (kuuldavat, kombatavat, nähtavat, abstraktset) ning nautida seda samavõrra nagu teiste oskusi või meisterlikkust. Ilu ja meisterlikkuse väärtustamine toetab rahulolu ja tähenduse leidmist maailmas, suurendab maailmaga seotuse tunnet ning innustab inimest püüdlema oma eesmärkide poole. Kunstiainetel on tähtis osa muutuvates oludes isiklikku ja ühiskondlikku heaolusse panustava inimese kujundamisel;
- 4) kunstiaineid õppides arenevad kinesteetilised oskused ja kognitiivsed võimed, mis on lahutamatult seotud loomega – musitseerimise ja visuaalkunsti, ent ka performatiivsete kunstide loomisega. Kunstitegevustes toetatakse sügavama kognitiivse võimekuse kujunemist. Õppimine (sh musitseerimine ja visuaalkunst, kuid ka performatiivsete kunstide loomine) on sügavam, kui see toimub terviklikult nii keha kui ka vaimu ja eri meelte koostöös;

5) kunstiainete õppimine toetab iseenda mõistmist ja mõtestamist ning üldpädevuste omandamist sisukalt ja terviklikult. Kunsti ja muusikaga järjepidev tegelemine toetab õppija eneseusalduse kujunemist ning eneseväärikust. Kunstide kaudu saab tõhusalt arendada kognitiivseid oskusi, nt loovat ja kriitilist mõtlemist, refleksiooni- ja analüüsi oskusi, samuti mittekognitiivseid oskusi, nt avatust, otsustusvõimet ja riskijulgust.

Kunsti õpetades taotletakse: väärtushinnangute, suhtluskultuuri, empaatiavõime ja kriitilise mõtlemise arengut.

1.2. Ainevaldkonna õppeained ja maht

Kunstiainete valdkonda kuuluvad kunst ja muusika, mis on kohustuslikud kõikides põhikooliastmetes. Kunsti ja muusikat õpitakse 1.–9. klassini. Kunstivaldkonna õppeainetes taotletavate õpitulemuste ja õppesisu koostamisel on aluseks võetud arvestuslik nädalatundide jagunemine kooliastmeti ja aineti alljärgnevalt.

I kooliaste kunst – 4,5 nädalatundi, muusika – 6 nädalatundi

II kooliaste kunst – 3 nädalatundi, muusika – 4 nädalatundi

III kooliaste kunst – 3 nädalatundi, muusika – 3 nädalatundi

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Kunstide valdkonna aineid põhikoolis ühendab tähelepanu loovuse ja eneseväljendusoskuse arendamisele ning tervikliku maailmapildi kujundamisele. Kunstide kaudu saadakse teadmisi erinevate väljendusvahendite ja kultuuride kohta, õpitakse tundma ennast ning mõtestatakse kunstide rolli ühiskonnas. Loomise, esitamise, teoste interpreteerimise ja analüüsimise kaudu õpitakse tundma traditsioonilisi ning nüüdisaegseid kunste, nende sisu, vorme ja tähendusi, kujundatakse mõistmist ning kriitikameelt. Arendatakse mõtlemise paindlikkust ning avatust kultuurilistele ja individuaalsetele erinevustele, mis toetab toimetulekut kiiresti muutuv ja mitmekultuurilises maailmas. Praktiline kunstidega tegelemine arendab õpilase tundemaailma, intuiitvset ja loovat mõtlemist. Kunstidel on oluline osa igapäevaelu rikastava ning emotsionaalselt tasakaalustava harrastusena. Kunstitegevused tasakaalustavad valdavalt verbaalset ning analüütilist mõtlemist teistes õppeainetes, lisades kujundliku, sünteesiva ja intuiitvse poole. Selle tulemus on terviklik mõtlemine, mis võimaldab läheneda loovalt probleemidele ning väärtustada erinevaid lahendusi ja lahendite mitmetahulisust. Kunstidega tegelemine avaldab positiivset mõju kõikide ainete õppimisele. Kunstiainete sisus, tegevustes ja taotlustes on ühised järgmised aspektid:

- 1) teadmised kunstidest (analüüs);
- 2) erinevate kunstide seostamine (süntees);
- 3) ainealane (verbaalne) keel;
- 4) loominguline eneseväljendus (loomine, esitamine);
- 5) kunstiloomingu vastuvõtmine (kommunikatsioon, kriitika);
- 6) oma-, kohaliku ja maailmakultuuri väärtustamine (mitmekultuurilisus);
- 7) kultuuriväärtuste kaitsmine (jätkusuutlikkus).

Õppesisu käsitlemisel teeb aineõpetaja valiku, arvestades, et kooliastmeti kirjeldatud õpitulemused, üld- ja valdkondlikud ning ainepädevused on saavutatavad.

Väärtuspädevus

Käsitletavate teemade, analüüsitavate kunstiteoste ja -sündmuste kaudu toetatakse õpilases eetiliste ja esteetiliste väärtushoiakute kujunemist. Praktiline loominguline tegevus ja selle üle arutlemine õpetavad teadvustama kunsti eneseväljenduse vahendina, hindama erinevaid ideid, seisukohti ja probleemi lahendusi ning austama autorlust. Kasvatatakse teadlikku ja kriitilist suhtumist erinevatesse infokanalitesse.

Sotsiaalne pädevus

Kunsti uurimuslikud ja praktilised rühmatööd, arutlused ja esitlused ja ühistes kunstiprojektides osalemine kujundavad koostöövalmidust ja üksteise toetamise väärtustamist. Kultuurisündmustel osalemine aitab kujundada kultuurilist ühtsustunnet. Kunstiteoste üle arutledes harjutatakse oma seisukohtade kaitsmist ning teiste arvamustest lugupidamist.

Enesemääratluspädevus

Loovülesannetes saadav pidev tagasiside ja eneseanalüüs aitavad õppida tundma oma huve ja võimeid ning kujundada positiivset enesehinnangut. Kultuuriliste ja sotsiaalsete teemade käsitlemine aitab kujundada personaalset, sotsiaalset ja kultuurilist identiteeti.

Õpipädevus

Kunstides kujundatakse õpipädevust eriilmeliste ülesannete, õppemeetodite ja töövormide rakendamise kaudu nii individuaalselt kui ka rühmas töötades, mis võimaldab õpilastel teadvustada ning kasutada oma õpistiili. Kunstis saavad õpilased ise jõukohaseid ülesandeid luua, oma valikute sobivust kontrollida, uusi oskusi kasutada ning järjekindlalt harjutada. Pidev tagasiside ja eneseanalüüs aitavad suurendada õppija rolli oma õpitegevuse juhtijana.

Suhtluspädevus

Oma tööde esitlemisel ning aruteludes erinevate seisukohtade võrdlemine ja kaitsmine toetavad väljendusoskuse kujunemist ning ainealase oskussõnavara (ainespetsiifilise) kasutamist. Kunstis referatiivsete ja uurimistöde koostamine eeldab teabetekstide mõistmist ning juhib kasutama mitmesuguseid info esitamise viise (teksti, joonist, skeemi, tabelit, graafikut). Tutvutakse kunsti kui kommunikatsiooni vahendiga, õppides tundma neile eriomast mitteverbaalset keelt.

Matemaatikapädevus

Matemaatikapädevuse arengut toetavad kunstis rakendatavad ülesanded, kus tuleb sõnastada probleeme, arutleda lahenduste üle, põhjendada valikuid ja analüüsida tulemusi; samuti analüüsida kunsti kategooriaid (kompositsioon, struktuur, rütm jne), võrrelda ja liigitada erinevate nähtuste tunnuseid ning kasutatud sümboleid.

Ettevõtlikkuspädevus

Praktiline loovtegevus annab võimaluse katsetada ideede väljendamise ja esitlemise erinevaid võimalusi, leidlikult valides sobivaid meetodeid ning rõhutades oma tugevaid külgi. Õpitakse tegevust planeerima, võtma vastutust tööde lõpuni viimise ja tulemuse eest. Tutvutakse ka valdkonnaga seotud inimeste, elukutsete ning institutsioonidega. Kunsti valdkonnas on iseloomulik uuenduslike ja loovate lahenduste väärtustamine.

1.4.Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

„**Kultuuriline identiteet**“ õppesisus ja -tegevustes tutvutakse kohaliku ja maailma kultuuripärandiga, teadvustatakse kultuuri rolli igapäevaelus, kujundatakse avatud ja lugupidavat suhtumist nii erinevatesse kultuuri traditsioonidesse kui ka kaasaja kultuuri nähtustesse. Väärtustatakse uute ideede ning isiklike kogemuste ja emotsioonide loominguulist väljendamist. Õpilasi suunatakse osalema ühiseid väärtusi kujundavatel kunstisündmustel (näitused, muuseumid). Tähtis on noorte endi osalemine konkursitel ja õpilastööde näitustel.

„**Elukestev õpe ja karjääri planeerimine**“ seondub kunstis oma võimete ja huvide teadvustamises, nii ainespetsiifiliste kui ka üldisemate mõtlemis- ja tegutsemisstrateegiatega, sh õpioskuste omandamises. Tutvutakse kunsti mitmekülgsete väljunditega igapäevaelus ning kunstiga seotud elukutsetega.

„**Tehnoloogia ja innovatsioon**“ on seotud kunstile omaste praktiliste loovtegevustega, mille vältel kasutatakse erinevaid oskusi ja vahendeid ning leiutatakse ja katsetatakse uusi võimalusi, toetades pidevalt muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas toime tuleva inimese kujunemist.

„**Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus**“ kunstis julgustatakse kujundama ja väljendama oma seisukohti ühiskonnas toimuvate protsesside kohta ning katsetama oma ideede arendamist ja elluviimist. Kunstis teadvustatakse kunstitegevuste emotsionaalselt tasakaalustavat mõju.

„**Tervis ja ohutus**“ ja „**Keskkond ja jätkusuutlik areng**“. Kunstis kasutatakse paljusid materjale ja töövahendeid mille juures tuleb järgida ohutuse ning otstarbekuse printsiipe. Jälgitakse enda tervise ja ohutuse nõudeid tööprotsessis, suurt tähelepanu pööratakse erinevatele keskkondadele, materjalidele ja nende teadlikule ning säästlikule kasutamisele.

„**Teabekeskond**“ hõlmab mitmekülgeid oskusi nagu informatsiooni leidmine kunsti kohta, visuaalse kommunikatsiooni väljendusvahendid, keskkonna visuaalset kujundamist. Tutvutakse andmebaasidega, meediakeskkonna võimaluste ja ohtudega ning autorikaitse küsimustega.

1.5. Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta jooksul ühtlaselt ning jätab õpilastele piisavalt aega puhata ja huvialadega tegelda;
- 3) võimaldatakse õpilasel õppida individuaalselt ning koos teistega, kasutades erinevaid õppemeetodeid ning arvestades õpilaste erinevaid õpistiile, et toetada nende kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad õpilaste huvisid ning suurendavad õpimotivatsiooni, arvestades sealjuures õpilaste individuaalsust ja konkreetse klassi võimekust;
- 5) rakendatakse nii traditsioonilisi kui ka tänapäevaseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) kasutatakse mitmekesist õpikeskkonda: loodus- ja linnakeskkond, arvuti/ multimeediaklass, virtuaalkeskond jne, käiakse õppekäikudel kontsertidel, teatrites, muuseumides, stuudiotel, muusikakoolides, looduses, näitustel, raamatukogudes jne;
- 7) kasutatakse mitmekesist ja tänapäevast õppemetoodikat;
- 8) seostatakse õppesisu näidetega nii Eesti kui ka maailma kunstist ja rahvakultuurist;

9) leitakse tunnivälise loomingulise tegevuse võimalusi (koorilaul, solistid, ansamblid, orkestrid, näituste kavandamine, töötoad jms).

1.6. Hindamine

Kunstivaldkonna ainete õpetamisel ja pädevuste hindamisel lähtutakse iga õpilase võimetekohasest arengust ja õpitulemuste saavutatusest. Hindamise aluseks on põhikooli riikliku õppekava üldosas sätestatu, põhikooli riiklikus õppekavas esitatud õpitulemused. Hindamise kriteeriumid ja viiepallisüsteemist erinev hindamise korraldus määratakse ja täpsustatakse kooli õppekavas. Kunstivaldkonna õppeainetes on hindamise eesmärk toetada õpilaste arengut, innustada õpilasi isikupäraste ideede ja loovate lahenduste leidmisel ning suunata neid sihikindlalt õppima; suunata õpilaste enesehinnangu kujunemist, tekitada neis muusika-, kunsti- ja kultuurihuvi ning luua alus elukestvatele muusika- ja kunstiharrastusele; suunata ja toetada õpilasi haridustee valikul kunstide valdkonnas. Hindamine annab tagasisidet õpilaste individuaalse arengu kohta ning on lähtekohaks järgneva õppe kavandamisel. Hindamisel lähtutakse ainevaldkonnas taotletavatest pädevustest, mille keskmes on:

- 1) õpilaste muusikaliste ja kunstialaste võimete areng;
- 2) teadmiste ja oskuste rakendamine musitseerimisel ja kunstiloomingus;
- 3) isikupärane lähenemine loovülesannete lahendamisel.

Hindamisel väärtustakse õpilaste teoreetilisi teadmisi, püüdlikkust ja osalemist õppeprotsessis ning pingutust tulemuste elluviimisel. Hindamisel on oluline tunnustada lahenduste erinevusi ja väärtustada õpilaste isikupära. Õpitulemuste hindamise vormid peavad olema mitmekesised, õpilaste arengut motiveerivad ja vastavuses nende õpitulemustega. Õpitulemusi hinnatakse numbriliste hinnatega ning sõnaliste hinnangute abil. Numbrilisele hindamisele lisandub suuline tagasiside. Nii sõnaliste hinnangute kui ka numbrilise hindamise puhul peavad õpilased teadma, mida ja millal hinnatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Õpetajapoolsed suulised sõnalised hinnangud ning numbrilised hinded peavad motiveerima õpilaste arengut kunstivaldkonnas. Hindamisel kasutatakse kujundavat ja kokkuvõtvat hindamist, lähtudes püstitatud õppeülesandest ning kehtiva õppekava sisust ja eesmärkidest. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead.

Kunsti õpetamisel juhendatakse õpilaste hindamisel kooliastmeti alljärgnevast.

I kooliastmes hinnatakse:

- 1) oskust kasutada kunstimõisteid ning teadmisi lähiümbruse kunsti- ja kultuuriobjektidest;
- 2) oskust kasutada loovtöodes erinevaid töövõtteid ja tehnikaid, käsitsedes materjale otstarbekalt

ja töövahendeid ohutult;

3) loovat, isikupärast ja säästlikku tegutsemist individuaal- või rühmatöös;

4) oskust väärtustada ja analüüsida enda ja kaaslaste kunstitöid, arutleda erinevate kunstinähtuste üle.

II kooliastmes hinnatakse:

1) teadmisi ja oskust arutleda visuaalse kunstiinfoga seonduvate nähtuste üle, kasutades kunstimõisteid, teadmisi lähiümbruse kunsti- ja kultuuriobjektidest;

2) osalemist loovas tööprotsessis, kasutades eneseväljenduseks erinevaid kunstitehnikaid ja -materjale;

3) oskust kavandada ning kujutada nii vaatluse kui ka ideede põhjal;

4) loovat, sihipärast ja säästlikku tegutsemist individuaal- ja rühmatöös;

5) oskust väärtustada ja analüüsida disainiobjekte, enda ja kaaslaste kunstitöid, arutleda erinevate kunstinähtuste üle ümbritsevas.

III kooliastmes hinnatakse:

1) teadmisi Eesti ja maailma kunstikultuurist;

2) oskust kasutada kunstimõisteid ja teadmisi ümbritseva visuaalkultuuri, maailma kultuuripärandi ning nüüdiskunsti teemadel arutledes;

3) teadliku kunstialase ja kriitilise mõtlemise arengut, mis väljendub mitmekesiste loovülesannete lahendamises iseseisvalt või rühmatööna, enda ja kaaslaste kunstitööde analüüsimises;

4) teadmisi, oskusi ja ideid kasutada erinevaid kunstitehnikad, seostada ning esitada oma kunstiloomingut ka tehnoloogiavahendite abiga;

5) oskust lahendada disainiülesandeid eesmärgipäraselt, rakendada kahe- ja kolmemõõtmelist kavandamist ja maketeerimist.

Muusika õpetamisel hinnatakse õpilaste teadmiste ja oskuste rakendamist, arvestades ainekavas taotletavaid õpitulemusi ning õppe- ja kasvatusesmäärke muusikaliste osaoskuste lõikes alljärgnevalt:

1) laulmine – aktiivne osavõtt ühislaulmisest, õpitulemustes nimetatud ühislauluvara 7 omandamine;

2) pillimäng – musitseerimine kaasmängudes rühmas ja/või üksis;

3) omalooming – lihtsa kaasmängu, ostinato või liikumise loomine, ideede välja- pakkumine ning teostamine, loomingulisus;

4) muusika kuulamine ja muusikalugu, õppekäigud – muusika üle arutlemine, muusikateoste analüüsimine ning oma seisukohtade põhjendamine, osalemine kirjalikes ja suulistes aruteludes;

5) tunnist osavõtu aktiivsus – aktiivne osalemine tunni eri osades;

6) tunniväline muusikaline tegevus – osalemine koolikooris, orkestris, ansambelis, esinemine kooliüritustel, kooli esindamine konkurssidel/võistlustel, sh muusikaolümpiaadil (neid punkte arvestatakse õppetegevuse osana koondhindamisel)

1.7. Õppekeskkond

Kunstid on muutuvad, vastuolusid tekitavad ning väärtuste ja kokkulepete piire kompavad. Seetõttu on eriti tähtis tagada turvaline füüsiline-ja vaimne keskkond, mille kujundamisele aitavad kaasa hinnanguvabad arutelud ja õpetaja pädevus tulla toime väärtuskonfliktidega.

Kunstiainete pädevuse kujunemise eeldus on õppimist, loovust ning eneseväljendust toetav sotsiaal-emotsionaalne, vaimne ja füüsiline õppekeskkond, mis peab soodustama õpilase iseseisvust, olema kaasav, piisavalt struktureeritud ning eakohane, mis on loovuse ja originaalsuse arendamisel ning avaldumisel oluline. Nii füüsiline kui ka vaimne keskkond peab vastama õpilaste võimetele. Eriti tähtis on arvestada psühholoogilisi baasvajadusi.

Õppekeskkonna kujundamisel lähtutakse riikliku õppekava alusväärtustest ning luuakse üksteist austav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu.

Kunstiainete õppimise füüsilise õppekeskkonna tagab kool, võimaldades õpet ruumis, mis on varustatud kvaliteetsete, õpilastele kokkulepitud korras kättesaadavate töövahendite ja materjalidega vabaks kasutamiseks, et toetada valikute tegemise oskust ja loovat eneseväljendust. Õpe toimub ka autentsetes keskkondades, linnaruumis, kontserdisaalides, näituse- ja etendusasutustes, kooli ümbruses, paikkonna kultuuri asutustes ja mujal.

Kunsti õpetamiseks on vaja:

- 1) iseseisvaks ja rühmatöökaks vajalikku pinda eri formaadis tööde, ka suure formaadiga tööde tegemiseks;
- 2) 500-luksise päevavalgusspektriga valgustust tööpinnal ning käte ja töövahendite puhastamise võimalust;
- 3) reguleeritava kõrgusega laudu koos joonistusalustega ning tööde kuivatamise, hoiustamise ja eksponeerimise võimalust;
- 4) kunstiraamatuid, ajakirju ja teatmeteoseid;

5) videoprojektori, foto- ja videokaamerate, arvutite, skanneri ja printeri kasutamise võimalust ning internetiühendust.

Muusika:

- 1) muusikalisteks tegevusteks, sh rühmatöök ja liikumiseks vajalik pind;
- 2) fono- ja videoteegi (CD, DVD, VHS), DATA-projektori kasutamise võimalus;
- 3) vajalikud vahendid: naturaalklaver ja klaveritool, süntesaator, hifi- muusikakeskus, noodijoonestikuga tahvel, noodipuldid, rändnoot, astmetabel, klaviatuuritabel, internetiühenduse ja helikaardiga arvuti ning noodistusprogramm ja MIDIsalvestusprogramm;
- 4) Orffi instrumentarium (rütmi- ja plaatpillid), plokkflöödid või kuuekeelsed väikekanded, akustilised kitarrid.

2. Ainekavad

2.1. Kunst

2.1.1. Õppeaine kirjeldus

Kunsti õppeaine roll on innustada õppijat avastama ja kasutama oma võimeid kunsti ja visuaalkultuuri loojana ning sellega suhestujana, kultuurikandjana. Kunsti õppeaine tugineb visuaalkultuurile ning arendab visuaalset kirjaoskust. Kunst toetab õppija loovust ja isiksuseomadusi, mis aitavad probleeme uut viisi lahendada, jõuda originaalsete, kasulike, eetiliste ja soovitud tulemusteni.

Õppeaine lähtealused on:

- 1) maailma kunsti ja visuaalkultuuri laiahaardeline käsitlemine. Visuaalkultuur sisaldab nii tahtlikke ja kavandatud artefakte (nt kunstiteosed, graafiline disain, reklaam, fotograafia, mood jne) kui ka juhuslikke ja plaanimata visuaalseid märke ning kooslusi. Visuaalkultuuris on teadlik toimimine seotud erinevate sõnumite ja tähenduste loomise, säilitamise, muutmise ja edastamisega. Kunstipädevuse omandamist toetab maailma kunsti ja visuaalkultuuri käsitlemine nii nüüdisaegses kui ka ajaloolises kontekstis;
- 2) kunsti vormide ja tähenduste pidev muutumine, eksperimentaalsus ja areng. Kunstis luuakse uut inimkogemust, väljendust ja tähendusi teadlikumalt ning sihipärasemalt, suhestudes valdkonna eripäraga, otsinguliselt ja eksperimenteerivalt;
- 3) õpetaja on aktiivne kunstiga suhestuja, kes toetab õpilasi kultuuri muutuvast mitmekesisuses. Täpsema õpisisu valib õpetaja, kes juhib õpet ja õpikeskkonna loomist. Kunsti õppeainet on võimalik üles ehitada eri kunstikäsitlelustele tuginedes;

4) kunsti õppeaines on võrdselt oluline nii kunstikogemus kui ka õppimiskogemus. Lõpptulemusest on tähtsam loominguline ja otsinguline tee, tagasiside ja refleksioon, üldpädevuste kujundamine, motivatsiooni leidmisele ja hoidmisele suunatud tegevused. Koolikunstis väärtustatakse õppija isikliku tasandi loomet, avastusi, pingutust ja sõnumit. Kunsti osaoskused võimaldavad kunsti õpetamist mitmekülgsest käsitleda ja jälgivad disaini tsüklilist loogikat nii kunstiteoste, toodete, protsesside kui ka uuringute kavandamisel.

Kunsti osaoskused on:

- 1) väljaselgitamine, teadmine, mõistmine (kuulamine, vaatamine, lugemine, info otsimine, kirjeldamine, sõnastamine, valimine, uurimine);
- 2) plaanimine ja ideede arendamine (ideede genereerimine, visandamine, katsetamine, organiseerimine, protsessi plaanimine, koostamine, leiutamine);
- 3) loomine (eesmärgipärane väljendus- ja töövahendite rakendamine, viimistlemine, toimetamine, täiendamine, esitlemine);
- 4) refleksioon, analüüs ja kriitika (uurimine, tõlgendamine, retsenseerimine, tagasisidestamine, arutlemine, väärtushinnangute arendamine ja andmine).

Õpitulemuste sõnastamise puhul on arvestatud, et õpetaja saaks koostöös õpilastega ise otsustada, mis õppeülesannete ja teemade käsitlemisega õpitulemusi saavutada. Põhikooli õpitulemustes on rõhk teadmisel ja mõistmisel ning sihipärasel kunstilisel tegevusel: idee arendamine ja parima võimaliku lahendi leidmine oma ideele.

2.1.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Põhikooli kunsti õpetusega taotletakse, et õpilane:

- õpib tundma ja kasutama kunstikeelt, teeb kahe- ja kolmemõõtmelisi töid spontaanselt ning kavandades, kasutades eri tehnika- ja töövõtteid;
- arendab oma vaatlusoskust ja kompimismeelt, kirjeldab visuaalseid pilte, jooniseid ja sümboleid oma kogemuse piires;
- arendab kujundilist mõtlemist ja kujutlusvõimet, teab kujutiste kasutamise ja jagamise head tava;
- omandab loovtegevuse kogemusi, arendab loovust ja fantaasiat, kavandab lihtsamaid ülesandeid disainis ja loomes kestlikult;
- õpib kasutama kujutavate ja kujundavate kunstide väljendusvahendeid;

- omandab teadmisi kunstiliikidest ja stiilidest;
- õpib vaatama ja hindama kunstiteoseid, kirjeldab visuaalseid pilte, jooniseid ja sümboleid oma kogemuse piires, kujundab oma kunstimaitses, kirjeldab lühidalt enda tööd ja tulemust.

2.1.1. Õppetegevus

1.1. Tehakse enamasti lühiajalisi praktilisi ülesandeid (ca 45 min), mis sisaldavad mingi töövõtte, tehnika või loovülesande lahendamist ning millele võib tunni lõpus anda suulise hinnangu.

Valmistatakse ruumilisi töid (konstrueerimine, voolimine, kujustamine), maalitakse ja joonistatakse.

1.2. Arvestatakse selles eas lapsele omast põhitegevusele kaasnevat sünkretistlikku lähet (horisontaalne suundumus) – lapsele meeldib tööd tehes seletusi anda, etelda ja laulda. Leitakse võimalusi ka lastepäraste *happeningi*-laadsete ürituste korraldamiseks.

1.3. Tehakse töid, mis oma olemuselt laiendavad aineõpetuse sisu, nt kokkupuuted disainiõpetusega, etnograafilise ja rakendusliku käsitööga.

1.4. Mõningaid õppeülesandeid tehakse vähemalt paari- või enamatunniliste tsüklitena, et paremini tehnikat kinnistada (näiteks voolimine), kusjuures selle tsükli sees võivad vajadusel vahelduda figuraalse ja abstraktse ning ruumilise ja tasapinnalise iseloomuga tööd.

1.5. Inimese- ja loomafiguuride kujutamise juhendamisel kasutab õpetaja võimalikult palju mitmesuguseid näitvahendeid või teeb ise tahvlile visandeid.

1.6. Tunni lõpul analüüsitakse valikuliselt mõningaid õpilastöid, kuulatakse ka klassikaaslaste arvamusi. Antakse tööle positiivne hinnang.

2.1.2. Õppesisu ning õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli kunstiõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunnetab ja arendab oma loomingulist potentsiaali, õpib tundma visuaalsete kunstide väljendusvahendeid ning suudab luua erinevaid kunstiteoseid, rakendades loovalt õpitud teadmisi ja tehnikaid;
- 2) kasutab erinevaid mõtlemis- ja tegutsemisviise nii loometegevuses kui ka igapäevases elus;
- 3) analüüsib kunstiteoseid ja visuaalset keskkonda, kasutades põhikoolis omandatud ainealast terminoloogiat, ning põhjendab oma arvamust;
- 4) märkab esemelise keskkonna ja visuaalse meedia esteetilisi, eetilisi, funktsionaalseid ja ökoloogilisi aspekte;
- 5) õpib tundma ja väärtustab nii mineviku kunsti pärandit kui ka nüüdisaegset kunsti;

6) seostab omavahel kunsti ning kultuuri, ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengut ning mõistab kunsti kui kultuuridevahelist suhtluskeelt; teadvustab kultuurilist mitmekesisust. Põhikooli lõpuks teadvustab kunsti rolli nii oma elus kui ka ühiskonnas ja orienteerub visuaalses keskkonnas.

2.1. KUJUTAMIS- JA VORMIÕPETUS.

Inimese kujutamine: täisfiguur eest- ja külgvaates liikumises, portree eestvaates. Eluslooduse (loomad, linnud, putukad jne iseloomulikus asendis ja liikumises), eluta looduse (kivid, vesi jne) ja tehismormide (ehitised, sõidukid jne) kujutamine joone ja silueti abil. Tutvumine geomeetriliste põhivormidega seoses igapäeva esemetega (ruumiliselt voolimisel ja meisterdamisel ning tasapinnaliselt joonistamisel ja maalimisel figuuride ülesehitamise ühe võttena).

2.2. VÄRVI-, KOMPOSITSIOONI- JA PERSPEKTIIVIÕPETUS.

Kuuevärviring: põhivärvid (kollane, punane, sinine) ja nende segamisel saadavad II astme värvid (oranž, roheline, violett). Helestamine ja tumestamine ning külmad ja soojad toonid. Meeleolu väljendamine värvidega. Pildi pinna organiseerimine (kujutatava suuruse ja paberiformaadi erinevad suhted). Pea- ja kõrvalelemendid ning taust. Pildi üksikosade tasakaal. Rütm, rühmitamine ning osaline kattumine. Ribaornament. Suuruse vähenemine kauguses.

2.3. DISAIN JA KIRJAÕPETUS.

Meisterdamine, lähtudes otstarbest, materjalist, tehnoloogiast ja ilumõistest (mänguasjad, nukuteatri elemendid, liiklusvahendeid ja lelud, pakendid, ruumikaunistused, maketid jne looduslikest ja tehismaterjalidest). Rütmiharjutused ja mängud kirjaelementide ja tähtedega (joonistatult, maalitult, rebitult, volditult). Tööd joonlaua ja sirkliga.

2.4. VESTLUSED KUNSTIST.

Kunst (arhitektuur, skulptuur, maal, graafika) ümbritsevas keskkonnas. Oma kodulinna/asula, kodumaja/korteri, toa, suvekodu, aia/pargi kujundus. Tarbevormi kuju ja funktsioonid. Raamatukujundus. Kujundamine teatris. Multifilmid. Kaaslaste tööde analüüs, tolerantne suhtumine kaasõpilaste töödesse.

2.5. TEHNIKAD JA MATERJALID:

- skulptuur. Voolimine savist või muust pehmest materjalist. Erinevate tekstuuride loomine.

Meisterdamine loodus- ja tehismaterjalist (pakendid, plastid, traat jne). Voltimine: karbid, loomad, inimesed jne;

- maal. Kattevärvidega (guašš jt) maalimine spontaanselt ja läbimõeldult. Maalilise pinna saamine akvarellide, kriidi- ja õlipastellidega. Töötamine värvi- ja viltpliiatsitega. Kollaaž rebituna värvipaberitest ja/või makulatuurist;

- graafika. Joonistamine pliiatsi ja viltpliiatsitega. Punkti ja joone kasutamine faktuuri loomiseks. Paljundusgraafika: natuur-, papi- ja materjalitrükk guaši või temperaga.

2.1.3. Õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- oskab kasutada ohutult töömaterjale, -vahendeid ja kunstitehnikaid loominguliseks eneseväljenduseks, teab kujutiste kasutamise ja jagamise head tava;
- oskab valmistada mahulisi figuure ning mänguasju voolimis- ja muudest materjalidest;
- oskab kujutada liikuvaid figuure, kavandab lihtsamaid ülesandeid disainis ja loomes kestlikult;
- peab silmas pildi kompositsioonireegleid;
- oskab luua ja kasutada lihtsamaid faktuure;
- oskab teha kollaaži ja voltida paberitteen kahe- ja kolmemõõtmelisi töid spontaanselt ning kavandades, kasutades eri tehnika- ja töövõtteid;
- oskab kunstiteoseid lihtsas vormis kirjeldada ja oma eelistusi põhjendada, kirjeldab visuaalseid pilte, jooniseid ja sümboleid oma kogemuse piires;
- väärtustab enda töödest erinevaid lahendusi, kirjeldab lühidalt enda tööd ja tulemust;
- märkab kujunduselemente ümbritsevas keskkonnas.

2.1.3. Õppeaine kirjeldus ja õpitulemused kooliastmeti ja klassiti

I kooliaste

Õppetegevus:

1. Esemete, olendite, sündmuste kujutamine omas laadis endale tähenduslikes töödes, lugude visuaalne jutustamine.
2. Mitmesuguste kunstitehnikate ja töövõtete õppimine, katsetamine ja loominguline rakendamine.
3. Muuseumide ja kunstinäituste külastamine, kunstiteoste vaatlemine ja aruteludes osalemine.
4. Lähieümbruse keskkonna, ehituskunsti ja disaini näidetega tutvumine. Makettide ja kujundustööde teostamine.

5. Visuaalse kultuuri näidete (reklaamide, filmide, arvutimängude jne) kriitiline vaatlemine, arutlemine ja oma arvamuste põhjendamine.
6. Oma tööde esitlemine, selgitamine; kaaslaste kuulamine ja nende tööde vaatlemine.
7. Töötamine iseseisvalt ja rühmas. Materjalide, töövahendite ja töökoha otstarbekas ning teisi arvestav kasutamine.

Õppesisu

1. klass

Visuaalse kompositsiooni baaselemendid (joon, värv, rütm).

Inimeste, esemete ja looduse objektid: iseloomulikud tunnused ning peamise esiletoomine kujutamisel.

Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning -vahendid (nt joonistamine, maalimine, trükkimine, kollaaž, jne).

Pildilised jutustused: joonistus, maal.

Disain igapäevaelus: trükis, tarbevorm, ruum ja ehitis keskkonnas.

Turvaline ning keskkonnasäästlik tarbimine.

Kunstiteosed: koolisisesed näitused, konkursid

Lõiming 1. klassis

Emakeel: sõnaline eneseväljendus, arutlus- ja kirjeldusoskus; lugude jutustamine; tähed, tekstist arusaamine.

Matemaatika: geomeetrilised kujundid: ring, ruut, kolmnurk, kuup, risttahukas ja püramiid, kujundite tipud, servad ja tahud; kera; ümbritsevast tasandiliste ja ruumiliste kujundite leidmine.

Kodundus: arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle; ruumide korrastamine ja kaunistamine.

Tööõpetus (kavandamine): ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine; ideede visandamine paberil; idee esitlemine.

Tööõpetus (materjalid): materjalide saamislugu, omadused, otstarve ja kasutamine; katsetused erinevate materjalidega; sagedasemad töövahendid; jõukohaste esemete modelleerimine ja meisterdamine; materjalide lihtsamad töötlemise viisid (mõõtmine, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine); ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain minevikus ja tänapäeval.

Muusika: loomingulisus musitseerimisel, muusika lugude jutustajana.

Loodusõpetus: kodukoha/kooliümbruse tuntumad vaatamisväärsused, kodukoha ajalugu ja ehitised.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: positiivne hoiak õppimisse.

Väärtused ja kõlblus: minu asjad, asjade väärtus, asjade hoidmine.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: osalemine rühmatöös, oma arvamuse avaldamine.

Kultuuriline identiteet: kunstiteoste ja mineviku-kogemuse (esemed, lood) säilitamise tähtsus.

Keskkond ja jätkusuutlik areng: keskkond minu ümber, säästlikkus materjalidega töötamisel.

Teabekeskkond: infotehnoloogia võimalused teabe hankimisel

Kultuuriline identiteet: kunstiteoste ja mineviku-kogemuse (esemed, lood) säilitamise tähtsus.

Õpitulemused 1. klassis

1. klassi õpilane:

- tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest;
- leiab kujutatava kõige iseloomulikumad jooned;
- paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni;
- tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega;
- katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;
- katsetab ja kasutab julgelt õpitud joonistamise, maalimise ja skulptuuri töövõtteid ning tehnikaid;
- valib sobiva kujutusviisi olulisema esile toomiseks;
- kirjeldab oma ja kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi;
- tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega;
- arutleb tarbevormide üle;
- seostab vormi otstarbega ning väärtustab keskkonnateadlikke kasutamise ja loomise põhimõtteid;
- paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni;
- tunneb lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte;
- arutleb kunsti üle, kasutades õpitud ainemõisteid;
- tuleb toime reaalses muuseumi (galerii)keskkonnas;
- arutleb meedia rolli ja mõju üle igapäevaelus, kasutades õpitud ainemõisteid.

2. klass

Visuaalse kompositsiooni baaselemendid (joon, värv, rütm).

Inimeste, esemete ja looduse objektid; iseloomulikud tunnused ning peamise esiletoomine kujutamisel.

Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning -vahendid (nt joonistamine, maalimine, trükkimine, kollaaž jne).

Pildilised jutustused: joonistus, maal, animatsioon.

Disain igapäevaelus: trükis, tarbevorm, ruum ja ehitised keskkonnas. Vormi, otstarbe, materjali ja tehnoloogia seosed ning nende arvestamine kujundamisel.

Turvaline ning keskkonnasäästlik tarbimine.

Kunstiteosed: ajaloolised kunstitehnikad ja materjalid. Lähieümbruse loodus ja ehituskunst.

Lõiming 2. klassis

Emakeel: suuline väljendusoskus; joonistuse põhjal jutustamine; lugemistekstidest lähtudes oma loo joonistamine.

Loodusõpetus: inimeste elu võrdlemine maal ja linnas; erinevad elukeskkonnad; vastutustundlik ja keskkonda hoidev tarbimine; Eesti saared; taimede välisehitus, loomade välisehitus; ühe taime või looma uurimine; loomaaia või loomapargi külastus või lemmikloomapäeva korraldamine; organismid erinevates elukeskkondades.

Muusika: loodushääled muusikas; muusika kuulamine ja muusikaline lugu; muusika meeleolu visualiseerimine; helide tekitamine paberiga (lehvitamine, kortsutamine, rebimine jm); muusika elemendid (rütm, dünaamika, meloodia, tämber); regilaulu rütm (muusik). **Tööõpetus:** oma klassiruumi kaunistamine tähtpäevadeks; jõukohaste esemete valmistamine: kasutab materjale säästlikult; valib erinevaid töötlemisviise ja -vahendeid; käsitleb kasutatavamaid töövahendeid õigesti ning ohutult; kasutab paberit ning kartongi tasapinnalisi ja ruumilisi esemeid valmistades.

Tööõpetus (kavandamine): ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain minevikus ja tänapäeval; ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine; ideede visandamine paberil; idee esitlemine; lihtsate esemete ja keskkonna kavandamine.

Tööõpetus (materjalid): eristab erinevaid looduslikke ning tehismaterjale (paber, tekstiil, nahk, plast, vahtplast, puit, traat, plekk jne); võrdleb materjalide üldisi omadusi.

Võõrkeel: lastele mõeldud erileheküljed muuseumide veebilehtedel.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: kool, positiivne suhtumine õppimisse.
Teabekeskond, tehnoloogia ja innovatsioon: infootsing ja silmaringi avardamine, raamatukogud, internetilehed; veebilehed muuseumide või kunstiteoste tutvustusega. **Väärtused ja kõlblus:** minu hobid ja huvid.

Keskkond ja jätkusuutlik areng: looduse ilu, säästev suhtumine loodusesse.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: osalemine rühmatöös, oma arvamuse avaldamine.

Kultuuriline identiteet, seos inimeseõpetusega: traditsioonid peres, koolis, kodukohas; mineviku-kogemuse ja kaasaegse kultuuri säilitamise tähtsus (kunstiteosed, esemed, lood); jõuludega seotud traditsioonid peres, koolis, kodukohas.

Tervis ja ohutus: koolitee, ohtlikud olukorrad, ohutu liiklemine tänaval, maanteel; tervisliku eluviisi väärtustamine; tervislik toitumine.

Õpitulemused 2. klassis

2. klassi õpilane:

- tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest;
- leiab kujutatava kõige iseloomulikumad jooned, valib sobiva kujutusviisi olulisema esiletoomiseks;
- katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;
- kasutab õpitud joonistamise, maalimise ja skulptuuri töövõtteid ning tehnikaid;
- kasutab erinevaid paberi kasutamise töövõtteid ning tehnikaid;
- paneb tähele värvide koosmõju;
- kujutab esemeid, olendeid, sündmusi omas laadis endale tähenduslikes töödes;
- jutustab visuaalselt lugusid;
- valib sobiva kujutusviisi olulisema esile toomiseks;
- kirjeldab oma ja kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi;
- tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd;
- seostab vormi otstarbega ning väärtustab keskkonnateadlikke kasutamise ja loomise põhimõtteid;
- kirjeldab ja arutleb kunsti üle, kasutades õpitud ainemõisteid.

3. klass

Visuaalse kompositsiooni baaselemendid (joon, värv, vorm, ruum, rütm).

Inimeste, esemete ja looduse objektid: iseloomulikud tunnused ning peamise esiletoomine kujutamisel.

Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning -vahendid (nt joonistamine, maalimine, trükkimine, kollaaž, pildistamine, vormimine jne).

Pildilised jutustused: joonistus, maal, illustratsioon, koomiks, animatsioon.

Disain igapäevaelus: trükis, tarbevorm, ruum ja ehitis keskkonnas. Vormi, otstarbe, materjali ja tehnoloogia seosed ning nende arvestamine kujundamisel.

Turvaline ning keskkonnasäästlik tarbimine.

Kunstiteosed: visuaalse kommunikatsiooni ja meedia roll ning mõju igapäevaelus.

Reaalsed ning virtuaalsed kunsti- ja meediakeskkonnad. Kunstiteoste, visuaalse kommunikatsiooni ja meedia roll ning mõju igapäevaelus.

Lõiming 3. klassis

Emakeel: sõnaline väljendusoskus, arutusoskus; omakultuur ja kultuuride mitmekesisus muinasjuttude ainetel; raamatute kujundus, pildi joonistamine lugemispala või luuletuse ainetel; teema „Muinaslood ja pärislood“ (märksõnad: mängiv inimene; võlumaailm; tunded ja nende põhjused; tekkelood; kohanimed; müstilised olendid; anekdoodid; uni ja unenäod; muinasjutt ja tõsilugu); rühmatöös oma teksti juurde joonis; teema „Jõuluaeg, omakultuur ja kodukoha pärimused“; etenduse reklaami teksti koostamine ja kujundamine; piltloo väljamõtlemine ja selle vormistamine; aastaajad, ajaühikud, aja kulgemine, ajatelg (nelja aastaaja pilt); piltidega tabeli/ plakati/ voldiku/ raamatu kujundamine; raamatukogus sobivate luuletuste otsimine, luuletustega trükise kujundamine. õnnitluskaardi kujundamine; valitud värsile vastuse joonistamine; teema „Magus tähestik“: tähestik, nimed; sõbrad ja sõpruse hoidmine, sallivus.

Loodusõpetus: mets kui erinevate organismide elupaik; maakaart, ilmakaared; ilmakaarte määramine; fotolt plaaniks; mõõtkava; aastaajad, värvid looduses; päikesesüsteem (Maa ja Päike, valgus ja vari); taevakehad; virmalised.

Inimeseõpetus: teema „Ajalugu“ (rahvus, laulupidu, „Kalevipoeg“, taluhooned); teema „Kultuur“ (rahvariided, ehted, minevik, pärand); teave ja reklaam, internet; aeg ja selle kulgemine.

Muusika: musitseerimise ja muusika kuulamise võlu; värvid muusikas; muusikateater; muusika elemendid- rütm, meloodia, dünaamika, kõlavärv; eesti rahvalaulud, rahvamuusika, rahvatantsud; minu muusikaline trikk; loodushääled.

Kehaline kasvatus: liikumise võlu ja ilu;

Matemaatika: ajaühikute kestvuse võrdlus.

Tööõpetus: rahvakunst ja rahvariided, rahvakunsti elementide kasutamine kaasaegses riietuses.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: kool, positiivne suhtumine õppimisse; erinevate tegevusalade ja ametite tutvustamine, nende olulisus ning omavahelised seosed.

Teabekeskond, tehnoloogia ja innovatsioon: teabevajaduse määratlemine ja otsing; silmaringi avardamine; infotehnoloogia võimalused teabe hankimisel; leitud teabele kriitilise hinnangu andmine; visuaalse teksti analüüs; etenduse reklaamide kujundamine ja tutvustuste saatmine

Kultuuriline identiteet: Eesti ja teiste maade muinasjutud; isadepäeva kaart, mardipäeva mask.

Õppekäik: Eesti Rahva Muuseum või muu Eesti eluolu tutvustav muuseum; minevikukogemuse säilitamise tähtsus (kunstiteosed, esemed, lood).

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: osalemine rühmatöös, oma arvamuse avaldamine; ühisürituse ettevalmistamine ja läbiviimine.

Keskkond ja jätkusuutlik areng: loodus minu ümber, loomalood, elus ja eluta loodus, tasakaal looduses.

Õpitulemused 3. klassis

3. klassi õpilane:

- tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest;
- katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;
- tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega;
- kirjeldab oma ja kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi;
- leiab kujutatava kõige iseloomulikumad jooned, valib sobiva kujutusviisi olulisema esiletoomiseks;
- paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni;
- kasutab erinevaid joonistamise, maalimise ja skulptuuri töövõtteid ning tehnikaid;
- kasutab erinevaid akvarelltehnikaid;
- tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega;
- seostab vormi otstarbega ning väärtustab keskkonnateadlikke kasutamise ja loomise põhimõtteid;
- tunneb lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte;
- arutleb kunsti üle, kasutades õpitud ainemõisteid;
- tuleb toime reaalses kultuuri- ja õppekeskkonnades (õppekäigud teatrisse, kinno, muuseumi);
- kirjeldab visuaalse kultuuri näiteid;
- teadvustab meedia võimalusi ja ohtusid.

I kooliastme õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- 1) tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest ning katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;
- 2) tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega; kirjeldab oma ja kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi;
- 3) leiab kujutatava kõige iseloomulikumad jooned, valib sobiva kujutusviisi olulisema esiletoomiseks, paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni;
- 4) kasutab erinevaid joonistamise, maalimise, pildistamise ja skulptuuri töövõtteid ning tehnikaid;
- 5) tunneb lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte, käib kunstimuseumides ja näitustel ning arutleb kunsti üle, kasutades õpitud mõisteid;
- 6) seostab vormi otstarbega ning väärtustab keskkonnateadlikke kasutamise ja loomise põhimõtteid;
- 7) kirjeldab visuaalse kultuuri näiteid, tuleb toime nii reaalsetes kui ka virtuaalsetes kultuuri- ja õpikeskkondades ning teadvustab meedia võimalusi ja ohtusid.

Väljaselgitamine, teadmine, mõistmine

Õpilane:

- 1) uurib ja selgitab visuaalseid pilte, jooniseid ning sümboleid (nt õpetaja valikul: sildid, liiklusmärgid, kaardid, õpikute illustratsioonid, multifilmide ja arvutimängude pildiline külg, mänguasjade väljanägemine ja roll, reklaam linnaruumis ja meedias, riietus, kaupluste vaateaknad, veebikeskkonnad) oma kogemuse piires;
- 2) nimetab teose tähtsamaid tunnuseid, lähtudes ülesandest (tehnika, vorm, värv, kompositsioon, meeleolu, sisuelemendid);
- 3) leiab muuseumis, galeriis õpetaja abiga näituse mõistmiseks vajaliku info;
- 4) teab säästlikkuse ja kestlikkuse tähtsust;
- 5) uurib õpetaja abiga esemete vormi ja otstarbe seoseid;
- 6) teab, kes on autor;
- 7) ei tee digitaalkujutiste salvestamise ja edastamisega kellelegi kahju.

Plaanimine ja ideede arendamine; loomine

Õpilane:

- 1) teeb kahe- ja kolmemõõtmelisi kunstitöid spontaanselt, kasutades lihtsamaid tehnikaid ja töövõtteid;
- 2) lahendab disainiprotsessi lihtsamaid ülesandeid, esitades nii verbaalselt kui ka visuaalselt oma ideede lahendusi.

Refleksioon, analüüs ja kriitika

Õpilane:

- 1) kirjeldab visuaal teose vaatlemisel tekkinud isiklike seoseid (See oleks justkui.... See meenutab mulle....);
- 2) kirjeldab etteantud küsimustele toetudes enda tööd ja mõtestab valminud tööd: mida ma tegin, kuidas ma tegin, miks tahtsin neid vahendeid kasutada, kuidas tulemusega rahul olen, mida õppisin?

II kooliaste

Õppetöö- ja kasvatus eesmärgid

- 1) tõlgendab visuaalseid kujutisi oma kogemuse ja õpitu piires;
- 2) teab autorsuse üldisi põhimõtteid;
- 3) kasutab õpetaja juhendamisel osalist disainimist probleemi lahendamiseks kestlikult;
- 4) loob omanäolisust taotledes kahe-, kolme- ja neljamõõtmelisi kunstitöid nii spontaanselt kui ka uurides ja kavandades, kasutades ning põhjendades eri tehnika võtteid ja kompositsiooni;
- 5) analüüsib oma teost ja töid;
- 6) arutleb loodu üle, seostades loomingut oma kogemuse piires teiste eluvaldkondadega.

Õppetegevus

1. Uurimuslikud ja loovad rühma- ja individuaalsed tööd, ühise tulemuse nimel koostöö.
2. Visandamine ja kavandamine. Kujutamine ja kujundamine. Eksperimenteerimine kujutamise reeglitega. Oma teoste esitlemine, valikute põhjendamine.
3. Ruumiliste kompositsioonide, mudelite või makettide valmistamine.

4. Kunstitehnikate loov kasutamine. Digitaalsete tehnikatega tutvumine ja katsetamine.
5. Kunstiteoste analüüsimine, võrdlemine, nende üle arutlemine.
6. Filmide, arvuti mängude, koomiksitate ja reklaamide pildikeele uurimine ja kriitiline võrdlemine.
7. Võimalusel muuseumide, kunstiürituste, nüüdiskunsti näituste külastamine.

II kooliaste

Õppesisu

4. klass

Erinevate objektide kujutamine vaatluse ja mälu järgi. Kavandamine kui protsess ideede arendamiseks.

Liikumise kujutamine.

Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted.

Maali, joonistuse, kollaaži, skulptuuri tehnikad ning töövõtted.

Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani.

Kunstiteose analüüs. Kunstiterminid. Muuseumide ja galeriide funktsioonid.

Vormi ja funktsiooni seos, traditsioon ja uuenduslikkus disainis.

Eesti rahvakunst ja ehituskultuur.

Looduse säästmine: tarbimise põhimõtted, elukeskkonna parandamine kunsti, disaini ja arhitektuuri kaudu.

Lõiming 4. klassis

Emakeel: tekstid minevikust ja esivanematest; luuletused ajast; teater, film, lemmiknäitleja tutvustus; näidend, teksti esitamine - loovtööd; kohanime korrektn kirjutamine.

Matemaatika: geomeetriselised kujundid, pikkuse ja mahu mõõtühikud, mõõtmisvahendid, mõõtmete kandmine pinnalaotusele.

Tehnoloogia: joonestamine, mõõtmine, toote funktsionaalsus, lihtsa toote kavandamine.

Muusika: muusika koduloomuuseumis, muusikamuuseum, ajastu rahvalikud laulud; meeleolu kujutamine muusika kaudu; muusikaline jõulukink.

Loodusõpetus: materjalide ja tooraine päritolu; veega seotud teemad; organismide mitmekesisus, elu erinevates keskkonnatingimustes; kõrb, vihmamets, mäestik; teema „Planeet Maa“; vulkaanipursked, maavärinad, orkaanid, üleujutused; erinevad kaardid; mandrid ja ookeanid; geograafilise asendi iseloomustamine; Eesti asend Euroopas; aerofotod; maailmaruum, päikesesüsteem, tähistaevas, tähtkujud.

Ajalugu: muuseum ja ajaloo-teemalised tekstid.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine: positiivne suhtumine õppimisse; reeglid ja kokkulepped, nende täitmine

Teabekeskond: teabe vajaduse määratlemine ja otsing; infotehnoloogia võimalused teabe hankimisel; leitud teabele kriitilise hinnangu; visuaalse teksti analüüs.

Kultuuriline identiteet: omakultuur, kunsti ja kultuuri ajalugu ning kultuuride mitmekesisus.

Väärtused ja kõlblus: tervis, käitumine ja selle tagajärg kodus ja koolis: perekond, turvalisus, üksteisest hoolimine ja teiste aitamine

Väärtused ja kõlblus: minu hobid ja huvid; kodanikuühiskond ja rahvussuhted; tavad ja pühad.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: ühistegevuse kavandamine, osalemine rühmatöös, oma arvamuse avaldamine.

Keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng: loodus minu ümber.

Õpitulemused 4. klassis

4. klassi õpilane:

- kavandab ja kujundab eesmärgist lähtudes;
- leiab vormi ja funktsiooni seoseid (kus milliseid kirjatüüpe kasutatakse);
- mõistab väikeste esemete kultuuriväärtust;
- Mõistab muinsuskaitse ja muuseumite vajalikkust;
- kujutab natuurist;
- leiab infot erinevatest allikatest;
- uurib, analüüsib ja võrdleb eri ajastute teoseid, märkab erinevaid vorme;
- mõistab pooside „keelt“ skulptuuris;
- eksperimenteerib kujutamise reeglitega (nt pimedus);
- väljendab visuaalsete vahenditega mõtteid, ideid;
- on tutvunud näo proportsioonidega;
- loovülesandeid lahendades katsetab erinevaid kunstitehnikaid ja materjale, kasutab sobivaid;
- kujutab ja kujundab vaatluse ja ideede põhjal, rakendab kompositsiooni baasoskusi;
- kasutab ruumilisuse edastamise võtteid;

- uurib ja võrdleb erinevaid vorme ja kujutamislade;
- kasutab kavandamist ideede edasiarendamise ja viimistluse protsessis;
- mõistab, mis on värvide kogumõju, värvikompositsioon ja kooskõla;
- oskab põhivärve segada;
- oskab osaleda koostöös ja aruteludes ühise tulemuse nimel;
- mõistab kinkimise mõtet;
- planeerib tegevust süstemaatiliselt ja vastavalt seatud eesmärgile.

5. klass

Erinevate objektide kujutamine vaatluse ja mälu järgi.

Kavandamine kui protsess ideede arendamiseks.

Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted.

Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit.

Maali, joonistuse, foto, video, digitaalgraafika ja animatsiooni tehnikad ning töövõtted.

Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani.

Kunstiteose analüüs.

Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed Eesti ja maailmas, näited õpetaja valikul.

Kunstiterminid.

Vormi ja funktsiooni seos, traditsioon ja uuenduslikkus disainis.

Eesti rahvakunst ja ehituskultuur.

Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju.

Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis

Lõiming 5. klassis

Emakeel: õigekiri reklaamitekstidel ja siltidel; pilt ja tekst; visuaalselt esitatud info (foto, joonis, graafik) põhjal lihtsamate järelduste tegemine, seoste leidmine.

Kirjandus: animafilmi olemus; koomiline ja mitte koomiline; vanasõna ja kõnekäänu olemus; kõnekäändude ja vanasõnade tähendus; kõnekäändude ja vanasõnade eristav seostamine tänapäeva elu nähtustega; sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine; eseme, olendi, inimese, tegevuskoha, looduse, tunnete kirjeldamine; kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse

mõistmine; omalooming; sündmustiku või tegelasega seotud lugu; sündmustik; tegelastevaheline dialoog; rollimäng.

Loodusõpetus: elukeskkond maa-asulas ja linnas; Eesti linnad; kodukoha plaan; elutingimused asulas; tehiskooslus, park; kodukoha loodus; Eesti pinnavormid ning pinnamood; küngas, org, nõgu, mägi, nõlv, jalam, kõrgustik, tasandik, madalik, paekallas, rändrahn.

Võõrkeel: info otsimine internetist.

Muusika: meeleolu visualiseerimine; sügis meeleolud muusikas (nt A. Vivaldi „Aastaajad“); muusika ja/või helide leidmine varjuteatri loole; mõistatused ja vanasõnad rahvalugudes.

Matemaatika: geomeetrilised kujundid ja mõõtmine; nurkade liigid; paralleelsed ja ristuvad sirged; mõõtühikud.

Tehnoloogiaõpetus: mõõtmine, mõõtühikud, eskiis ja kavandamine.

Käsitöö ja kodundus: esemeline rahvakunst; rahvuslikud mustrid ehk kirjad.

Ajalugu: ajalooallikad; eluolu; tegevusalad; elamud, rõivastus, toit; kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.

Teabekeskond: võimalused teabe hankimisel; leitud teabele kriitilise hinnangu andmine; infotehnoloogia võimalused teabe hankimisel; leitud teabele kriitilise hinnangu andmine; visuaalse teksti analüüs.

Kultuuriline identiteet: kultuuri ajalugu, omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus. ja kultuuride mitmekesisus.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: ühistegevuse kavandamine, osalemine rühmatöös.

Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine: positiivne hoiak õppimisse, tutvumine erinevate elukutsetega.

Õpitulemused 5. klassis

5. klassi õpilane:

- kavandab ja kujundab;
- eksperimenteerib kujutamise reeglitega;
- mõistab, mis on värvide kogumõju, värvikompositsioon ja värvikooskõla;
- kasutab kavandamist kui protsessi ideede arendamiseks;
- loovülesandeid lahendades katsetab erinevaid tehnikaid ja materjale, kasutab sobivaid väljendusviise;
- leiab infot erinevatest allikatest;
- uurib ja võrdleb eri ajastute maju, märkab erinevaid vorme;
- tunneb inimese näo proportsioone, kuid muudab neid, et suurendada ilmekust;

- väljendab emotsiooni poosi, katsetab erinevaid kunstitehnikaid;
- on tutvunud inimkeha proportsioonidega;
- leiab eeskju erinevatest kunstitöödest;
- kasutab kavandamist tööprotsessi olulise osana;
- leiab vormi ja funktsiooni seoseid;
- osaleb aruteludes ja ühistöös;
- kujutab ruumi kolmemõõtmelisust;
- kujutab loodust ja visandab;
- leiab õiged proportsioonid, geomeetrilise objekti külgede suunad ja paigutuse;
- väljendab mõtteid ja ideid visuaalsete vahenditega.

6. klass. Õpitulemused, teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) tõlgendab visuaalseid kujutisi oma kogemuse ja õpitu piires;
- 2) teab autorsuse üldisi põhimõtteid;
- 3) kasutab õpetaja juhendamisel osalist disainimist probleemi lahendamiseks kestlikult;
- 4) loob omanäolisust taotledes kahe-, kolme- ja neljamõõtmelisi kunstitöid nii spontaanselt kui ka uurides ja kavandades, kasutades ning põhjendades eri tehnikavõtteid ja kompositsiooni; 5) analüüsib oma teost ja tööd; 6) arutleb loodu üle, seostades loomingut oma kogemuse piires teiste eluvaldkondadega.

6. klassis hinnatakse:

- 1) teadmisi ja oskust arutleda visuaalse kunstiinfoga seonduvate nähtuste üle, kasutades kunstimõisteid, teadmisi lähiümbruse kunsti- ja kultuuriobjektidest;
- 2) osalemist loovas tööprotsessis, kasutades eneseväljenduseks erinevaid kunstitehnikaid ja -materjale;

- 3) oskust kavandada ning kujutada nii vaatluse kui ka ideede põhjal;
- 4) loovat, sihipärast ja säästlikku tegutsemist individuaal- ja rühmatöodes;
- 5) oskust väärtustada ja analüüsida disainiobjekte, enda ja kaaslaste kunstiteoseid, arutleda erinevate kunstinahtuste üle ümbritsevas.

III kooliaste

Õppeaine kirjeldus

Kunstiõpetusele on üldhariduse kontekstis eriomane õpilase visuaalse ja taktilise meele arendamine, ta on tihedalt seotud teiste õppeainetega (muusika, ajalugu, kirjandus, loodusained jt). Kunstiõpetuses ergutatakse õpilase kujutlusvõimet ja loovust, tasakaalustatakse emotsioone ja kujundatakse maitseotsustusi ning huvi kunstikultuuri vastu. Kõigile jõukohaste praktiliste tööülesannete kaudu kinnistatakse õpitavat ja kasvatatakse kunstihuvi. Ergutamaks võimalikult paljude õpilaste loomingulist tegevust, korraldatakse kõigis kooliastmetes õpilastööde väljapanekuid.

Põhikooli kunstiõpetuses on peamine praktiline tegevus, teine sisseelamine loomingu protsessi mitmesuguste tehnikate vahendusel ja sealjuures algupärase eneseväljenduse säilitamine. Õpitakse ohutuid ja otstarbekaid töövõtteid, materjali säästlikku kasutamist ning kunstialaseid mõisteid, hakkavad kujunema väärtushinnangud. Põhikooli lõpetajal on üldine ettekujutus kunsti- ja tehnikakeelest ning ta on suuteline ise valima, mida ta sellest praktiliselt või teoreetiliselt tundma õppida soovib. Õppeülesanded lahendatakse loovtöödena.

7.–9. klassis on esikohal õpilase loomingulise algatusvõime areng ja leidurivaistu kujunemine, kuid oluline on ka käeliste oskuste ja vilumuste treenimine. 7.–9. klassi kunstiõpetus on juba oma olemuselt integratiivne, sisaldades elemente kujutavast ja kujundavast kunstist, arhitektuurist ja disainist, käsitööst ja rahvakunstist, kunsti- ja kultuuriajaloo, foto-, kino- ja videoõpetusest.

7. klass

Erinevate objektide kujutamine vaatluse ja mälu järgi.

Kavandamine kui protsess ideede arendamiseks.

Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted.

Kompositsiooni tasakaal, pingeline, dominant ja koloriit.

Maali, joonistuse, foto, video, digitaalgraafika ja animatsiooni tehnikad ning töövõtted.

Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani.

Kunstiteose analüüs.

Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed Eesti ja maailmas, näited õpetaja valikul.

Kunstiterminid.

Vormi ja funktsiooni seos, traditsioon ja uuenduslikkus disainis.

Eesti rahvakunst ja ehituskultuur.

Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju.

Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis

Õpitulemused 7. klassis

Õpilane:

- kavandab ja kujundab;
- eksperimenteerib kujutamise reeglitega;
- mõistab, mis on värvide kogumõju, värvikompositsioon ja värvikooskõla;
- kasutab kavandamist kui protsessi ideede arendamiseks;
- loovülesandeid lahendades katsetab erinevaid tehnikaid ja materjale, kasutab sobivaid väljendusviise;
- leiab infot erinevatest allikatest;
- uurib ja võrdleb eri ajastute maju, märkab erinevaid vorme;
- tunneb inimese näo proportsioone, kuid muudab neid, et suurendada ilmekust;
- väljendab emotsiooni poosi, katsetab erinevaid kunstitehnikaid;
- on tutvunud inimkeha proportsioonidega;
- leiab eeskju erinevatest kunstitöödest;
- kasutab kavandamist tööprotsessi olulise osana;
- leiab vormi ja funktsiooni seoseid;
- osaleb aruteludes ja ühistöös;
- kujutab ruumi kolmemõõtmelisust;
- kujutab naturist ja visandab;
- leiab õiged proportsioonid, geomeetrilise objekti külgede suunad ja paigutuse;
- väljendab mõtteid ja ideid visuaalsete vahenditega.

7. klassi õpilase teadmised, oskused ja hoiakud

- 1) analüüsib õpetaja abiga enne kasutamist visuaalseid kujutisi, jooniseid, skeeme ja sümboloid;
- 2) käitub füüsilistes ja digitaalsetes kultuurikeskkondades enamasti turvaliselt, arvestab visuaalseid kujutisi luues ja kasutades autorsust;
- 3) rakendab õpetaja abiga uurimismeetodeid teoreetiliste, kunstitööde või disainiobjektide loomisel;
- 4) katsetab, julgeb eksida ja töö käigus langetada otsuseid õpetaja abiga;
- 5) loob omanäolisust taotledes kahe-, kolme- ja neljamõõtmelisi kunstitöid ja väljapanekuid, uurides ning teadlikult kavandades, valides ja rakendades protsessi käigus sihipäraselt materjale, tehnika- ja töövõtteid ning kompositsiooni põhimõtteid;
- 6) analüüsib õpetaja toel loodut ja arutleb loodu (nii kunsti kui ka visuaalsete objektide) üle, seostades kunste ja kunsti teiste valdkondadega ning ühiskonna muutustega üldisemalt.

7. klassi õpitulemused:

- 1) teadmisi Eesti ja maailma kunstikultuurist;
- 2) oskust kasutada kunstimõisteid ja teadmisi ümbritseva visuaalkultuuri, maailma kultuuripärandi ning nüüdiskunsti teemadel arutledes;
- 3) teadliku kunstialase ja kriitilise mõtlemise arengut, mis väljendub mitmekesiste loovülesannete lahendamises iseseisvalt või rühmatööna, enda ja kaaslaste kunstitööde analüüsimises;
- 4) teadmisi, oskusi ja ideid kasutada erinevaid kunstitehnikad, seostada ning esitada oma kunstiloomingut ka tehnoloogiavahendite abiga;

5) oskust lahendada disainiülesandeid eesmärgipäraselt, rakendada kahe- ja kolmemõõtmelist kavandamist ja maketeerimist.

8 .klass

Õppeaine kirjeldus

Erinevate objektide kujutamine vaatluse ja mälu järgi.

Kavandamine kui protsess ideede arendamiseks.

Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted.

Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit.

Maali, joonistuse, foto, video, digitaalgraafika ja animatsiooni tehnikad ning töövõtted.

Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani.

Kunstiteose analüüs.

Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed Eesti ja maailmas, näited õpetaja valikul.

Kunstiterminid.

Vormi ja funktsiooni seos, traditsioon ja uuenduslikkus disainis.

Eesti rahvakunst ja ehituskultuur.

Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju.

Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis

8. klassi teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- kavandab ja kujundab;
- eksperimenteerib kujutamise reeglitega;
- mõistab, mis on värvide kogumõju, värvikompositsioon ja värvikooskõla;
- kasutab kavandamist kui protsessi ideede arendamiseks;
- loovülesandeid lahendades katsetab erinevaid tehnikaid ja materjale, kasutab sobivaid väljendusviise;
- leiab infot erinevatest allikatest;
- uurib ja võrdleb eri ajastute maju, märkab erinevaid vorme;
- tunneb inimese näo proportsioone, kuid muudab neid, et suurendada ilmekust;
- väljendab emotsiooni poosi, katsetab erinevaid kunstitehnikaid;

- on tutvunud inimkeha proportsioonidega;
- leiab eeskju erinevatest kunstitöödest;
- kasutab kavandamist tööprotsessi olulise osana;
- leiab vormi ja funktsiooni seoseid;
- osaleb aruteludes ja ühistöös;
- kujutab ruumi kolmemõõtmelisust;
- kujutab naturist ja visandab;
- leiab õiged proportsioonid, geomeetrilise objekti külgede suunad ja paigutuse;
- väljendab mõtteid ja ideid visuaalsete vahenditega.

Õpilane:

- 1) analüüsib õpetaja abiga enne kasutamist visuaalseid kujutisi, jooniseid, skeeme ja sümboleid;
- 2) käitub füüsilistes ja digitaalsetes kultuurikeskkondades enamasti turvaliselt, arvestab visuaalseid kujutisi luues ja kasutades autorsust;
- 3) rakendab õpetaja abiga uurimismeetodeid teoreetiliste, kunstitööde või disainiobjektide loomisel;
- 4) katsetab, julgeb eksida ja töö käigus langetada otsuseid õpetaja abiga;
- 5) loob omanäolisust taotledes kahe-, kolme- ja neljamõõtmelisi kunstitöid ja väljapanekuid, uurides ning teadlikult kavandades, valides ja rakendades protsessi käigus sihipäraselt materjale, tehnika- ja töövõtteid ning kompositsiooni põhimõtteid;
- 6) analüüsib õpetaja toel loodut ja arutleb loodu (nii kunsti kui ka visuaalsete objektide) üle, seostades kunste ja kunsti teiste valdkondadega ning ühiskonna muutustega üldisemalt.

8. klass. Õpitulemused ja hindamine:

- 1) teadmisi Eesti ja maailma kunstikultuurist;
- 2) oskust kasutada kunstimõisteid ja teadmisi ümbritseva visuaalkultuuri, maailma kultuuripärandi ning nüüdiskunsti teemadel arutledes;

3) teadliku kunstialase ja kriitilise mõtlemise arengut, mis väljendub mitmekesiste loovülesannete lahendamises iseseisvalt või rühmatööna, enda ja kaaslaste kunstitööde analüüsimises;

4) teadmisi, oskusi ja ideid kasutada erinevaid kunstitehnikad, seostada ning esitada oma kunstiloomingut ka tehnoloogiavahendite abiga;

5) oskust lahendada disainiülesandeid eesmärgipäraselt, rakendada kahe- ja kolmemõõtmelist kavandamist ja maketeerimist.

9.klass

Õppeaine kirjeldus

Erinevate objektide kujutamine vaatluse ja mälu järgi.

Kavandamine kui protsess ideede arendamiseks.

Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted.

Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit.

Maali, joonistuse, foto, video, digitaalgraafika ja animatsiooni tehnikad ning töövõtted.

Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani.

Kunstiteose analüüs.

Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed Eesti ja maailmas, näited õpetaja valikul.

Kunstiterminid.

Vormi ja funktsiooni seos, traditsioon ja uuenduslikkus disainis.

Eesti rahvakunst ja ehituskultuur.

Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju.

Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis

Õpitulemused 9. klassis

Õpilane:

- kavandab ja kujundab;
- eksperimenteerib kujutamise reeglitega;
- mõistab, mis on värvide kogumõju, värvikompositsioon ja värvikooskõla;
- kasutab kavandamist kui protsessi ideede arendamiseks;
- loovülesandeid lahendades katsetab erinevaid tehnikaid ja materjale, kasutab sobivaid väljendusviise;
- leiab infot erinevatest allikatest;
- uurib ja võrdleb eri ajastute maju, märkab erinevaid vorme;
- tunneb inimese näo proportsioone, kuid muudab neid, et suurendada ilmekust;
- väljendab emotsiooni poosi, katsetab erinevaid kunstitehnikaid;
- on tutvunud inimkeha proportsioonidega;
- leiab eeskju erinevatest kunstitöödest;
- kasutab kavandamist tööprotsessi olulise osana;
- leiab vormi ja funktsiooni seoseid;
- osaleb aruteludes ja ühistöös;
- kujutab ruumi kolmemõõtmelisust;
- kujutab natuurist ja visandab;
- leiab õiged proportsioonid, geomeetrilise objekti külgede suunad ja paigutuse;
- väljendab mõtteid ja ideid visuaalsete vahenditega.

Õpitulemused. Teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) analüüsib õpetaja abiga enne kasutamist visuaalseid kujutisi, jooniseid, skeeme ja sümboleid;
- 2) käitub füüsilistes ja digitaalsetes kultuurikeskkondades enamasti turvaliselt, arvestab visuaalseid kujutisi luues ja kasutades autorsust;
- 3) rakendab õpetaja abiga uurimismeetodeid teoreetiliste, kunstitööde või disainiobjektide loomisel;
- 4) katsetab, julgeb eksida ja töö käigus langetada otsuseid õpetaja abiga;

5) loob omanäolisust taotledes kahe-, kolme- ja neljamõõtmelisi kunstitöid ja väljapanekuid, uurides ning teadlikult kavandades, valides ja rakendades protsessi käigus sihipäraselt materjale, tehnika- ja töövõtteid ning kompositsiooni põhimõtteid;

6) analüüsib õpetaja toel loodut ja arutleb loodu (nii kunsti kui ka visuaalsete objektide) üle, seostades kunste ja kunsti teiste valdkondadega ning ühiskonna muutustega üldisemalt.

9.klassis hinnatakse:

1) teadmisi Eesti ja maailma kunstikultuurist;

2) oskust kasutada kunstimõisteid ja teadmisi ümbritseva visuaalkultuuri, maailma kultuuripärandi ning nüüdiskunsti teemadel arutledes;

3) teadliku kunstialase ja kriitilise mõtlemise arengut, mis väljendub mitmekesiste loovülesannete lahendamises iseseisvalt või rühmatööna, enda ja kaaslaste kunstitööde analüüsimises;

4) teadmisi, oskusi ja ideid kasutada erinevaid kunstitehnikad, seostada ning esitada oma kunstiloomingut ka tehnoloogiavahendite abiga;

5) oskust lahendada disainiülesandeid eesmärgipäraselt, rakendada kahe- ja kolmemõõtmelist kavandamist ja maketeerimist.

2.2 Muusika

2.2.1 Õppeaine kirjeldus

Muusikal kui universaalsel suhtlusvahendil on läbi aegade olnud tähtis osa laste ja noorte vaimsel, moraalsel ning esteetilisel kasvatamisel. Muusikaõpetuse taotlus on luua muusikateadmiste, -oskuste ja -kogemuste süsteem. Üldhariduskooli muusikaõpetuse eesmärk on tekitada huvi muusika ja musitseerimise vastu ning kujundada harmoonilist ja loovat isiksust. Muusikaõpetuses lähtutakse eesti koolimuusikas väljakujunenud traditsioonidest ja põhimõtetest (Riho Päts, Heino Kaljuste), mis toetuvad Zoltán Kodály meetodile ja Carl Orffi pedagoogika adapteeritud käsitlesele ning tänapäeva pedagoogika teadmusele ja kogemusele. Muusikaga tegelemine rikastab tundeelu, kujundab esteetilisi hoiakuid ja kultuurilisi tõekspidamisi. Muusikaõpetuse kaudu luuakse võimalused muusikaoskuste arenguks, avatakse ja avardatakse

muusikaga tegelemise viise ning toetatakse elukestva muusikaharrastuse teket. Eesti ja maailma muusikakultuuri tutvustamise kaudu kujundatakse õpilaste sotsiaalkultuurilisi väärtushinnanguid ja muusikamaitset.

Muusikaõpetuses tähtsustatakse:

- 1) ühislaulmist kui rahvusliku kultuuritraditsiooni olulist väljendust ja edasikandjat;
- 2) loomingulist eneseväljendust;
- 3) õpilase loova ja kriitilise mõtlemise arengu toetamist;
- 4) õpilase isikliku suhet muusikaga ning muusikalise suhtlemise rolli vaimse, füüsilise ja emotsionaalse tasakaalustamise võimalusena;
- 5) muusika osa tasakaalustatud isiksuse eetilise-esteetiliste väärtushinnangute kujunemisel;
- 6) õppija huvi ja isikupära.

Muusika õppeaine sisuks on musitseerimine (laulmine, pillimäng, muusikaline liikumine, omalooming), muusika kuulamine ja muusikalugu, muusikaline kirjaoskus ning õppekäigud.

Muusikaõpetuse kaudu kujundatakse ja arendatakse õpilastes järgmisi osaoskusi:

- 1) laulmine,
- 2) pillimäng,
- 3) muusikaline liikumine,
- 4) omalooming,
- 5) muusika kuulamine.

Muusikaõpetuse lahutamatu osa on muusikaline eneseväljendus, millega arendatakse õpilase isikupära, omandatakse oskused ja teadmised üksi ning koos musitseerimiseks ja loominguliseks eneseväljenduseks.

Musitseerimine on keskne tegevus muusikateadmiste ja -oskuste omandamiseks ning loova ja harmoonilise isiksuse kujunemiseks. Rühmas või üksi õppides arendatakse suhtlemis- ja koostööoskust, üksteise kuulamise oskust, ühtekuuluvustunnet, hoolivust, paindlikkust ja tundetarkust ning juhitakse õpilaste enesehinnangut ja õpimotivatsiooni.

Ühislaulmise ning koorilauluga arendatakse sotsiaalseid oskusi ning kujundatakse rahvuslikku eneseteadvust ja isamaa-armastust.

Omalooming on seotud lihtsate kaasmängude, saadete, rütmilis-meloodiliste improvisatsioonide, muusikalise liikumise ja tekstide loomisega, mille käigus luuakse võimalused muusikalise eneseväljenduse ja esinemisjulguse kujunemiseks ning arenemiseks. Omaloomingulises tegevuses rakendatakse ja kinnistatakse muusikateadmisi ja -oskusi. Muusika kuulamisega arendatakse kuulamisoskust, tähelepanu, analüüsivõimet ja võrdlusoskust.

Muusikaloos tutvustatakse muusika väljendusvahendeid, stiile, heliloojaid ja interpreete ning omandatakse kultuuriloolisi teadmisi.

Muusikalise kirjaoskuse all mõistetakse ainekavas sisalduvat elementaarset noodikirja lugemise oskust, mida omandatakse musitseerides ja mis loob eeldused muusika teadlikumaks mõistmiseks.

Muusika võimaldab osaleda kultuuris mitmel viisil ja kujundada elukestvat harrastust. Õppekäigud (sh virtuaalsed) kontserdipaikadesse, teatritesse ning muuseumidesse kujundavad õpilaste silmaringi ja muusikamaitset, teadmisi kohalikust, oma riigi ja maailma kultuuripärandist ning nende rollist maailmas ja peamistest kultuurisaavutustest (sh popkultuurist). Muusikaõpetuse lahutamatu osa on kooli kontserdielus osalemine, et õpilased omandaksid kogemusi nii esineja, kuulaja kui ka korraldajana. Muusikaõpetust kavandades ja korraldades leitakse tunnivälise loometegevuse võimalusi (koorilaul, solistid, ansamblid, orkestrid, kontsertide jm esinemiste kavandamine, töötoad jms).

2.2.2 Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

I kooliaste

Õpitulemused:

Muusikaline kirjaoskus:

- 1) mõistab alljärgnevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes;
- 2) mõistab 2- ja 3-osalise taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides;

- 3) tajub ja õpib laulma astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides;
- 4) mõistab JO-võtme tähendust ning kasutab seda noodist lauldes;
- 5) õpib lauludes tundma JO- ja RA-astmerida;
- 6) mõistab oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas. Mõistete meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp, punkt noodivältuse pikendajana koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor, muusikapala, salm, refrään, kaanon, marss, polka, valss, ostinato, kaasmäng, eelmäng, vahemäng rütm, meloodia, tempo, kõlavärv (tämbel), vaikselt, valjult, piano, forte, fermaat märkide latern, segno, volt, tutvustamine laulurepertuaariga.

Muusika kuulamine:

- 1) kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suuliselt või muul looval viisil;
- 2) kirjeldab, iseloomustab ning võrdleb kuulatava laulu või muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara ning muusika väljendusvahendeid (meloodia, rütm, tempo, tämbel, dünaamika);
- 3) eristab ja iseloomustab kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat, sh muusikažanre (marss, valss, polka);
- 4) otsib infot erinevatest etteantud allikatest, eristab kõla ja välimuse järgi eesti rahvapäille ning kirjeldab neid.

Laulmine:

- 1) laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba toonitekitamise ja selge diktsiooniga ning emotsionaalselt üksi ja rühmas;
- 2) mõistab ja väljendab lauldes muusika sisu ning meeleolu;
- 3) laulab lihtsat meloodiat käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid);

- 4) laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;
- 5) laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Kooli laul „- Ülenurme Gümnaasiumi hümn (R.Persidski), 1 jõululaul; „Emakesele“ (M. Härma).

Muusikasuunal koorirepertuaar peast.

Pillimäng:

- 1) kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes ja/või ostinatodes;
- 2) on omandanud plokkflöödi esmased mänguvõtted ning kasutab neid musitseerides;
- 3) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda pillimängus.

2.2.3 Õpitulemused ja õppesisu

1. klassi õpitulemused:

1. klassi lõpetaja:

- 1) osaleb meeeldi muusikalistes tegevustes: laulmises, pillimängus, muusika kuulamises ja liikumises;
- 2) laulab loomuliku häälega üksinda ja koos teistega,
- 3) laulab eesti rahvalaule (sh regilaule) ning peast oma kooliastme ühislause;
- 4) laulab melodiat käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- 5) lähtub muusikat esitades selle sisust ja meeleolust;
- 6) rakendab pillimängu kaasmängudes;
- 7) kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes;
- 8) kirjeldab suunavate küsimuste järgi ning omandatud muusika oskussõnadega kuulatavat muusikat;
- 9) väärtustab enese ja teiste loomingut.

Õpitulemused ja õppesisu

Laulmine

Õpilane:

- 1) laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba toonitekitamise ja selge diktsiooniga ning

emotsionaalselt üksi ja rühmas;

2) mõistab ja väljendab lauldes muusika sisu ning meeleolu;

3) laulab meloodiat käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid);

4) laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;

5) laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Kooli laul „- Ülenurme Gümnaasiumi hümn (R.Persidski), 1 jõululaul; „Kevadel“ (Juba linnukesed), „Pesapuu“

Pillimäng

Muusikasuunal algab plokkflöödiõpe III veerandist.

Õpilane:

1) rakendab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates ostinato'des ja/või kaasmängudes;

2) on omandanud plokkflöödi esmased mänguvõtted (g1- d2) ning kasutab neid musitseerides (muusikasuund);

3) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda pillimängus.

Muusikaline liikumine

Õpilane:

1) väljendab muusika sisu ja karakterit liikumise kaudu üksi või rühmas;

2) kasutab liikumisel muusika väljendusvahendeid;

3) tantsib eesti laulu- ja ringmänge;

4) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda liikumisel.

Muusikaline omalooming

Õpilane:

1) rakendab omaloomingus muusika väljendusvahendeid (meloodia, rütm, tempo, dünaamika);

2) loob lihtsaid rütmilis-meloodilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel;

3) improviseerib astmemudelitele tuginedes;

4) loob lihtsamaid tekste (liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne);

5) kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamisel;

6) väljendab muusika meeleolu kunstitöödes;

7) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda omaloomingus.

Muusika kuulamine

Õpilane:

1) on tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega (tempo, dünaamika);

2) eristab kuuldeliselt laulu ja pillimuusikat;

3) kirjeldab ning iseloomustab kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara;

6) väljendab muusika meeleolu ja karaktereid kunstiliste vahenditega;

7) seostab muusikapala selle autoritega.

Muusikaline kirjaoskus

Õpilane:

1) mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:

TA, TI-TI, TA-A, TA-A-A, VEERANDPAUS

2) mõistab 2- ja 3-osalise taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides;

3) tajub ja õpib laulma astmemudeleid SO, MI, RA erinevates kõrguspositsioonides;

4) mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas:

a) meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmetrepp, punkt noodivältuse pikendajana;

b) regilaul, helilooja, sõnade autor;

c) muusikapala, salm, refrään, ostinato, kaasmäng, eelmäng, vahemäng;

d) rütm, meloodia, tempo, vaikselt, valjult, piano, forte, fermaat;

Õppekäigud

Koolikontserdid ja aktused. Ülenurme Gümnaasiumi traditsioonilised suurüritused: jõulukontsert kirikus ja muusikapidu.

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suulisel või muul looval viisil;
- 2) kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.

2. klassi õpitulemused:

2. klassi lõpetaja:

- 1) osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes: laulmises, pillimängus, muusika kuulamises ja liikumises;
- 2) laulab loomuliku häälega üksinda ja koos teistega klassis ning kahehäälses koolikooris; mõistab laulupeo tähendust;
- 3) laulab eesti rahvalaule (sh regilaule) ning peast oma kooliastme ühislause;
- 4) laulab meloodiat käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- 5) lähtub muusikat esitades selle sisust ja meeleolust;
- 6) rakendab pillimängu kaasmängudes;
- 7) kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes;
- 8) kirjeldab suunavate küsimuste järgi ning omandatud muusika oskussõnadega kuulatavat muusikat;
- 9) väärtustab enese ja teiste loomingut.

Õpitulemused ja õppesisu

Laulmine

Õpilane:

- 1) laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba toonitekitamise ja selge diktsiooniga ning emotsionaalselt üksi, rühmas ja kooris;
- 2) mõistab ja väljendab lauldes muusika sisu ning meeleolu;
- 3) laulab meloodiat käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- 4) laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;
- 5) laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Kooli laul „- Ülenurme Gümnaasiumi hümn (R.Persidski), 1 jõululaul; „Emadepäeva laul „ (T. Kõrvits). Muusikasuunal koorirepertuaar peast.

Pillimäng

Muusikasuunal jätkub plokkflöödiõpe.

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes ja/või ostinato'des;
- 2) on omandanud plokkflöödi esmased mänguvõtted (c1- d2+ fis1,b1) ning kasutab neid musitseerides kahehäälses palades;
- 3) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda pillimängus.

Muusikaline liikumine

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) väljendab muusika sisu ja karakterit liikumise kaudu üksi või rühmas;
- 2) kasutab liikumisel muusika väljendusvahendeid;
- 3) tantsib eesti laulu- ja ringmänge;
- 4) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda liikumisel.

Muusikaline omalooming

Õpilane:

- 1) rakendab omaloomingus muusika väljendusvahendeid (meloodia, rütm, tempo, dünaamika);
- 2) loob lihtsaid rütmilis-meloodilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel;
- 3) improviseerib astmemudelitele tuginedes;
- 4) loob lihtsamaid tekste (liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne);
- 5) kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamisel;
- 6) väljendab muusika meeleolu kunstitöodes;
- 7) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda omaloomingus.

Muusika kuulamine

Õpilane:

- 1) on tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega (meloodia, rütm, tempo, dünaamika);
- 2) eristab kuuldeliselt laulu ja pillimuusikat;
- 3) on tutvunud eesti rahvalaulu ja rahvapillidega (kannel, Hiiu kannel, lõõtspill, torupill, sarvepill, vilepill);
- 4) kirjeldab ning iseloomustab kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara;
- 5) väljendab muusika meeleolu ja karaktereid kunstiliste vahenditega;
- 6) seostab muusikapala selle autoritega.

Muusikaline kirjaoskus

Õpilane:

1) mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:

TA, TI-TI, TA-A, TA-A-A, VEERANDPAUS

- 2) mõistab 2- ja 3-osalise taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides;
- 3) tajub ja õpib laulma astmemudeleid JO, LE, MI, SO, RA ja alumine SO, RA erinevates kõrguspositsioonides;
- 4) mõistab JO-võtme tähendust ning kasutab seda noodist lauldes;
- 5) mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas:
 - a) meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmetrepp, punkt noodivältuse pikendajana;
 - b) koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor;
 - c) muusikapala, salm, refrään, ostinato, kaasmäng, eelmäng, vahemäng;
 - d) rütm, meloodia, tempo, vaikselt, valjult, piano, forte, fermaat;
 - e) laulurepertuaariga tutvustatakse märke latern, segno, volt.

Õppekäigud

Muusikasuunal on kohustuslikud koolikontserdid ja aktused, Ülenurme Gümnaasiumi traditsioonilised suurüritused: jõulukontsert kirikus ja muusikapidu. Lisaks koori ülevaatused, maakondlikud ja riiklikud laulupäevad ja - peod.

Iga õppeaasta lõpus toimuv laululaager on preemia koorilauljatele. Õpetajal on õigus õppeaasta jooksul koori altvedanud lauljat laagrisse mitte lubada.

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suulisel või muul looval viisil;
- 2) kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.

3. klassi õpitulemused:

3. klassi lõpetaja:

- 1) osaleb meeeldi muusikalistes tegevustes: laulmises, pillimängus, muusika kuulamises ja liikumises;
- 2) laulab loomuliku häälega üksinda ja koos teistega klassis ning vastavalt võimetele ühe- ja/või kahehäälses kooris;
- 3) laulab eesti rahvalaule (sh regilaule) ning peast oma kooliastme ühislause;
- 4) laulab melodiat käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- 5) lähtub muusikat esitades selle sisust ja meeleolust;
- 6) rakendab pillimängu kaasmängudes;
- 7) kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes;
- 8) kirjeldab kuulatavat muusikat suunavate küsimuste järgi ning omandatud muusika oskussõnadega;
- 9) väärtustab enese ja teiste loomingut;

10) mõistab laulupeo tähendust.

Õpitulemused

Õppesisu

Laulmine

Õpilane:

- 1) laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba toonitekitamise ja selge diktsiooniga ning emotsionaalselt üksi ja rühmas;
- 2) mõistab ja väljendab lauldes muusika sisu ning meeleolu;
- 3) laulab lihtsat meloodiat käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- 4) laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;
- 5) laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Kooli laul „- Ülenurme Gümnaasiumi hümn (R.Persidski), 1 jõululaul; „Emakesele“ (M. Härma).

Muusikasuunal koorirepertuaar peast.

Pillimäng

Muusikasuunal jätkub plokkflöödiõpe.

Õpilane:

- 1) kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes ja/või ostinatodes;
- 2) on omandanud plokkflöödi esmased mänguvõtted ning kasutab neid musitseerides;
- 3) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda pillimängus.

Muusikaline liikumine

Õpilane:

- 1) väljendab muusika sisu ja karakterit liikumise kaudu üksi või rühmas;

- 2) kasutab liikumisel muusika väljendusvahendeid;
- 3) tantsib eesti laulu- ja ringmänge;
- 4) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda liikumisel.

Muusikaline omalooming

Õpilane:

- 1) rakendab omaloomingus muusika väljendusvahendeid (meloodia, rütm, tempo, tämber, dünaamika);
- 2) loob lihtsaid rütmilis-meloodilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel;
- 3) improviseerib astmemudelitele tuginedes;
- 4) loob lihtsamaid tekste (liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne);
- 5) kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamisel;
- 6) väljendab muusika meeleolu kunstitöodes;
- 7) mõistab muusikalise kirjaoskuse tähtsust ja rakendab seda omaloomingus.

Muusika kuulamine

Õpilane:

- 1) kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suuliselt või muul looval viisil;
- 2) kirjeldab, iseloomustab ning võrdleb kuulatava laulu või muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara ning muusika väljendusvahendeid (meloodia, rütm, tempo, tämber, dünaamika);
- 3) eristab ja iseloomustab kuuldelt vokaal- ja instrumentaalmuusikat, sh muusikažanre (marss, valss, polka);
- 4) otsib infot erinevatest etteantud allikatest, eristab kõla ja välimuse järgi eesti rahvapille ning kirjeldab neid.

Muusikaline kirjaoskus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) mõistab alljärgnevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes;
- 2) mõistab 2- ja 3-osalise taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides;
- 3) tajub ja õpib laulma astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides;
- 4) mõistab JO-võtme tähendust ning kasutab seda noodist lauldes;
- 5) õpib lauludes tundma JO- ja RA-astmerida;
- 6) mõistab oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas. Mõistete meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp, punkt noodivältuse pikendajana koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor, muusikapala, salm, refrään, kaanon, marss, polka, valss, ostinato, kaasmäng, eelmäng, vahemäng rütm, meloodia, tempo, kõlavärv (tämber), vaikselt, valjult, piano, forte, fermaat märkide latern, segno, volt, tutvustamine laulurepertuaariga.

Õppekäigud

Muusikasuunal on kohustuslikud koolikontserdid ja aktused, Ülenurme Gümnaasiumi traditsioonilised suurüritused: jõulukontsert kirikus ja muusikapidu. Lisaks koori ülevaatused, maakondlikud ja riiklikud laulupäevad ja - peod.

Iga õppeaasta lõpus toimuv laululaager on preemia koorilauljatele. Õpetajal on õigus õppeaasta jooksul koori altvedanud lauljat laagrisse mitte lubada.

Õpitulemused:

Õpilane:

1) kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suuliselt või muul looval viisil;

2) kasutab arvamust väljendades muusika oskussõnavara.

II kooliaste

II kooliastme õpitulemused:

- 1) oskab kuulata iseennast, kaaslast ja õpetajat koosmusitseerimisel;
- 2) laulab ea- ja võimetekohaselt, oskab peast 6 – 8 laulu;
- 3) teab kuni 1-märgiga helistikke, oskab määrata toonikat ja ehitada põhikolmkõla;
- 4) oskab kasutada õpitud taktimõõte, noodipikkusi ja pause;
- 5) teab ja oskab kuuldeliselt eristada ning iseloomustada erinevaid klahvpille;
- 6) oskab iseloomustada kuulatud muusikat, anda omapoolset hinnangut ja seda põhjendada;
- 7) tunneb mõisteid: *dünaamika, tempo, helistik, toonika, kolmkõla, intervall, rondo, akord, variatsioon, bassivõti*;
- 8) oskab esitada ideid ja rakendada võimetekohaselt oma loovust.

Laulmine

Õpilane:

- 1) laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestab esitatava muusikapala stiili;
- 2) järgib häälehoitu häälemurdeperioodil;
- 3) kasutab teadlikult muusikalisi teadmisi nii üksi kui ka rühmas lauldes;
- 4) laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehääelseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;
- 5) osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti;
- 6) laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm“ (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri“ (V. Oksvort);

7) mõistab relatiivsete helikõrguste (astmete) vajalikkust noodist lauldes ning kasutab neid meloodiat õppides. Meloodiate laulmine relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, LE, NA, DI). Absoluutsete helikõrguste seostamine relatiivsete helikõrgustega (g-G²). Duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega

II kooliastme õpitulemused kajastavad õpilase head saavutust.

4. klass

4. klassi lõpetaja:

- 1) osaleb meeeldi muusikalistes tegevustes: laulmises, pillimängus, muusika kuulamises, liikumises; huvitub oma kooli ja kodukoha kultuurielust ning osaleb selles;
- 2) laulab ühe- või kahehäälselt klassis oma hääle omapära arvestades;
- 3) muusikasuuna õpilane laulab koolikooris ja erinevates vokaal-instrumentaalkoosseisudes tunnis ning tunnivälises tegevuses; mõistab laulupeo traditsiooni ja tähendust;
- 4) oskab kuulata iseennast ja teisi koos musitseerides, mõistab oma panust ning toetab ja tunnustab kaaslast;
- 5) oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislaulu;
- 6) kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- 7) kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi;
- 8) julgeb esitada ideid ja rakendab võimetekohaselt oma loovust nii sõnaliselt kui ka erinevates muusikalistes eneseväljendustes, sh infotehnoloogia võimalusi kasutades;
- 9) kirjeldab ning põhjendab suunavate küsimuste ja omandatud muusika oskussõnade abil kuulatavat muusikat; mõistab autorsuse tähendust;
- 10) eristab kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat;
- 11) muusikasuuna klassis suudab mängida plokkflöödil 2-3 häälsed palasid c1- g2, lisaks fis1 ja b1

Õpitulemused ja õppesisu

Laulmine

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni ja puhta intonatsiooniga ning väljendusrikkalt; on teadlik häälehoiu vajadusest;
- 2) seostab relatiivseid helikõrgusi (astmeid) absoluutsete helikõrgustega c1- c2;

3) rakendab muusikalisi teadmisi ning arvestab muusika väljendusvahendeid üksi ja rühmas lauldes;

4) laulab eakohaseid ühe- ja kahehääelseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;

5) laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Kooli laul „- Ülenurme Gümnaasiumi hümn (R. Persidski), „Püha öö“ (F. Gruber), „See on ema“ (A.Röömel).

Muusikasuunal koorirepertuaar peast.

Pillimäng

Õpitulemused:

Õpilane:

1) kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille kaasmängudes ja/või ostinato'des;

2) rakendab musitseerides plokkflöödi mänguvõtteid; seostab absoluutseid helikõrgusi pillimänguga;

3) kasutab pillimängus muusikalisi teadmisi ja oskusi.

Muusikaline liikumine

Õpitulemused:

Õpilane:

1) tunnetab ja väljendab liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi;

2) tantsib eesti laulu- ja ringmänge;

Muusikaline omalooming

Õpitulemused:

Õpilane:

1) loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja/või ostinato'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel;

2) kasutab improvisatsioonides astmemudeleid;

3) loob tekste: regivärsse, lihtsamaid laulusõnu jne;

4) kasutab muusika karakteri ja meeleolu väljendamiseks loovliikumist.

Muusika kuulamine

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid: meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit ja vormi;
- 2) kuulab ning võrdleb vokaalmuusikat: hääleliike (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass); teab Eesti laulupidude traditsiooni;
- 3) kuulab ning eristab instrumentaalmuusikat: pillirühmi (klahv-, keel-, puhk- ja löökpillid)
- 4) tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu, -pille, -tantse; oskab nimetada eesti rahvamuusika suursündmusi;
- 5) iseloomustab kuulatavat muusikapala ning põhjendab oma arvamust, kasutades muusika oskussõnavara;
- 6) teadvustab muusikateoste autorikaitse vajalikkust ning on tutvunud sellega kaasnevate õiguste ja kohustustega.

Muusikaline kirjaoskus

Õpitulemused:

Õpilane:

1) mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:

VEERANDNOOT, KAHEKSANDIKNOOT, POOLNOOT, TÄISNOOT, VEERANDPAUS, KAHEKSANDIKPAUS, POOLPAUS, TÄISPAUS, TAI-RI, TI-RI-TI-RI, TI-TIRI, TIRI- TI, TA-I-TI,

2) mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja eeltakti tähendust ning arvestab neid musitseerides;

3) kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ning seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimedega);

4) mõistab viiulivõtme ja absoluutsete helikõrguste C1- C2 tähendust ning kasutab neid musitseerides;

5) mõistab duur-, moll-helilaadi ning kasutab neid musitseerides;

6) mõistab allolevate oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas:

a) eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, moll-helilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli.

b) vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika, interpret, improvisatsioon;

c) tämber, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, eesti rahvapillid);

d) tempo, dünaamika, piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo,

diminuendo;

7) kordavalt I kooliastme muusikaline kirjaoskus ja oskussõnavara.

Õppekäigud

Koolikontserdid ja aktused. Ülenurme Gümnaasiumi traditsioonilised suurüritused: jõulukontsert kirikus ja muusikapidu.

Muusikasuunitlusel koori ülevaatused, maakondlikud ja riiklikud laulupäevad ja - peod.

Iga õppeaasta lõpus toimuv laululaager on preemia koorilauljatele. Õpetajal on õigus õppeaasta jooksul koori altvedanud lauljat laagrisse mitte lubada.

Õpilane:

- 1) arutleb ja avaldab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil;
- 2) kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.

5. klass

5. klassi lõpetaja:

- 1) osaleb meeeldi muusikalistes tegevustes: laulmises, pillimängus, muusika kuulamises, liikumises; huvitub oma kooli ja kodukoha kultuurielust ning osaleb selles;
- 2) laulab ühe- või kahehäälselt klassis oma hääle omapära arvestades;
- 3) muusikasuuna õpilane laulab koolikooris ja erinevates vokaal-instrumentaalkoosseisudes tunnis ning tunnivälises tegevuses; mõistab laulupeo traditsiooni ja tähendust;
- 4) oskab kuulata iseennast ja teisi koos musitseerides, mõistab oma panust ning toetab ja tunnustab kaaslasi;
- 5) oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislauke;
- 6) kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- 7) kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi;
- 8) julgeb esitada ideid ja rakendab võimetekohaselt oma loovust nii sõnaliselt kui ka erinevates muusikalistes eneseväljendustes, sh infotehnoloogia võimalusi kasutades;
- 9) kirjeldab ning põhjendab suunavate küsimuste ja omandatud muusika oskussõnade abil kuulatavat muusikat; mõistab autorsuse tähendust;
- 10) eristab kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat;

11) muusikasuuna klassis suudab mängida plokkflöödil 2-3 hääleid palasid c1- g2, lisaks fis1, cis1, cis2 ja b1.

Õpitulemused ja õppesisu

Laulmine

Õpilane:

- 1) laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni ja puhta intonatsiooniga ning väljendusrikkalt; on teadlik häälehoiu vajadusest;
- 2) seostab relatiivseid helikõrgusi (astmeid) absoluutsete helikõrgustega g- g2;
- 3) rakendab muusikalisi teadmisi ning arvestab muusika väljendusvahendeid üksi ja rühmas lauldes;
- 4) laulab eakohaseid ühe- ja kahehääleiseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;
- 5) laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Kooli laul „- Ülenurme Gümnaasiumi hümn (R. Persidski), „Kui kungla rahvas“ (K. A. Hermann), 1 jõululaul.

Muusikasuunal koorirepertuaar peast.

Pillimäng

Õpilane:

- 1) kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille kaasmängudes ja/või ostinato'des;
- 2) rakendab musitseerides plokkflöödi mänguvõtteid; seostab absoluutseid helikõrgusi pillimänguga;
- 3) kasutab pillimängus muusikalisi teadmisi ja oskusi.

Muusikaline liikumine

Õpilane:

- 1) tunnetab ja väljendab liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi;
- 2) tantsib eesti laulu- ja ringmänge;

Muusikaline omalooming

Õpilane:

- 1) loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja/või ostinato'sid keha-, rütmi- ja

plaatpillidel;

- 2) kasutab improvisatsioonides astmemudeleid;
- 3) loob tekste: regivärsse, lihtsamaid laulusõnu jne;
- 4) kasutab muusika karakteri ja meeleolu väljendamiseks loovliikumist.

Muusika kuulamine

Õpilane:

- 1) kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid: meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit ja vormi;
- 2) kuulab ning võrdleb hääle- ja kooriliike; tunneb kodukoha koore ja dirigente ning tuntumaid Eesti koore; teab Eesti laulupidude traditsiooni;
- 3) eristab kuuldeliselt sümfooniaorkestri pillirühmi;
- 4) tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu, -pille, -tantse; oskab nimetada eesti rahvamuusika suursündmusi;
- 6) iseloomustab kuulatavat muusikapala ning põhjendab oma arvamust, kasutades muusika oskussõnavara;
- 7) teadvustab muusikateoste autorikaitse vajalikkust ning on tutvunud sellega kaasnevate õiguste ja kohustustega.

Muusikaline kirjaoskus:

Õpilane:

- 1) mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:

VEERANDNOOT, KAHEKSANDIKNOOT, KUUETEISTKÜMNENDIKNOOT,
POOLNOOT, TÄISNOOT, VEERANDPAUS, KAHEKSANDIKPAUS,
KUUETEISTKÜMNENDIKPAUS, POOLPAUS, TÄISPAUS, TAI-RI, TI-RI-TI-RI, TI-TIRI,
TIRI- TI, TA-I-TI.

- 2) mõistab taktimõõtude $2/4$, $3/4$, $4/4$, $3/8$, $6/8$ ja eeltakti tähendust ning arvestab neid musitseerides;
- 3) kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ning seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimedega);

4) mõistab viiulivõtme ja absoluutsete helikõrguste g- g² tähendust ning kasutab neid musitseerides;

5) mõistab duur-, moll-helilaadi ja helistike C-a, G-e, F-d tähendust ning kasutab neid musitseerides;

6) mõistab allolevate oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas:

a) eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, moll-helilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid, diees, bemoll, bekarr, paralleelhelistikud.

b) vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika, interpreet, improvisatsioon;

c) tämber, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, eesti rahvapillid);

d) tempo, dünaamika, piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo, diminuendo, ritenuto.

7) kordavalt I kooliastme muusikaline kirjaoskus ja oskussõnavara.

Õppekäigud:

Koolikontserdid ja aktused. Ülenurme Gümnaasiumi traditsioonilised suurüritused: jõulukontsert kirikus ja muusikapidu.

Muusikasuunitlusel koori ülevaatused, maakondlikud ja riiklikud laulupäevad ja - peod.

Iga õppeaasta lõpus toimuv laululaager on preemia koorilauljatele. Õpetajal on õigus õppeaasta jooksul koori altvedanud lauljat laagrisse mitte lubada.

Õpilane:

1) arutleb ja avaldab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil;

2) kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.

6. klass

Õpitulemused

1) osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes: laulmises, pillimängus, muusika kuulamises, liikumises; huvitub oma kooli ja kodukoha kultuurielust ning osaleb selles;

2) laulab ühe- või kahehäälselt klassis oma hääle omapära arvestades;

3) muusikasuuna õpilane laulab koolikooris ja erinevates vokaal-instrumentaalkoosseisudes

tunnis ning tunnivälises tegevuses; mõistab laulupeo traditsiooni ja tähendust;

4) oskab kuulata iseennast ja teisi koos musitseerides, mõistab oma panust ning toetab ja tunnustab kaaslasi;

5) oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislaulu;

6) kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid);

7) kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi;

8) julgeb esitada ideid ja rakendab võimetekohaselt oma loovust nii sõnaliselt kui ka erinevates muusikalistes eneseväljendustes, sh infotehnoloogia võimalusi kasutades;

9) kirjeldab ning põhjendab suunavate küsimuste ja omandatud muusika oskussõnade abil kuulatavat muusikat; mõistab autorsuse tähendust;

10) eristab kuulduliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat

Muusikaline kirjaoskus

1) mõistab helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:

2) mõistab taktimõõtude $2/4$, $3/4$, $4/4$, $3/8$, $6/8$ ja eeltakti tähendust ning arvestab neid musitseerides;

3) kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ning seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimedega);

4) mõistab viiulivõtme ja absoluutsete helikõrguste g - g^2 tähendust ning kasutab neid musitseerides;

5) mõistab duur-, moll-helilaadi ja helistike C-a, G-e, F-d tähendust ning kasutab neid musitseerides;

6) mõistab allolevate oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas:

a) eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, moll-helilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid, diees, bemoll, bekarr, paralleelhelistikud.

b) vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika, interpret, improvisatsioon;

6.klassi lõpetaja:

1) oskab kuulata iseennast, kaaslasi ja õpetajat koosmusitseerimisel;

- 2) laulab ea- ja võimetekohaselt, oskab peast 6 – 8 laulu;
- 3) teab kuni 1-märgiga helistikke, oskab määrata toonikat ja ehitada põhikolmkõla;
- 4) oskab kasutada õpitud taktimõõte, noodipikkusi ja pause;
- 5) teab ja oskab kuuldeliselt eristada ning iseloomustada erinevaid klahvpille;
- 6) oskab iseloomustada kuulatud muusikat, anda omapoolset hinnangut ja seda põhjendada;
- 7) tunneb mõisteid: *dünaamika*, *tempo*, *helistik*, *toonika*, *kolmkõla*, *intervall*, *rondo*, *akord*, *variatsioon*, *bassivõti*;
- 8) oskab esitada ideid ja rakendada võimetekohaselt oma loovust.

Laulmine

Õpilane:

- 1) laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestab esitatava muusikapala stiili;
- 2) järgib häälehoidu häälemurdeperioodil;
- 3) kasutab teadlikult muusikalisi teadmisi nii üksi kui ka rühmas laudes;
- 4) laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehäälseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;
- 5) osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti;
- 6) laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm“ (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri“ (V. Oksvort);
- 7) mõistab relatiivsete helikõrguste (astmete) vajalikkust noodist laudes ning kasutab neid meloodiat õppides. Meloodiate laulmine relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, LE, NA, DI). Absoluutsete helikõrguste seostamine relatiivsete helikõrgustega (g-G²). Duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega

III kooliaste

III kooliastme õpitulemused:

- 1) oskab kuulata iseennast, kaaslast ja õpetajat koosmuusitseerimisel;
- 2) laulab ea- ja võimetekohaselt, oskab peast 6 – 8 laulu;
- 3) teab kuni 1-märgiga helistikke, oskab määrata toonikat ja ehitada põhikolmkõla;
- 4) oskab kasutada õpitud taktimõõte, noodipikkusi ja pause;
- 5) teab ja oskab kuuldeliselt eristada hääleliike; tunneb erinevaid ansambli ja orkestriliike;
- 6) teab muusikateatri liikide arengulugu ja tähtsamaid ooperi-, opereti-, muusikali- ja balletiteoseid
- 7) tunneb jazzmuusika liike ja omab ülevaadet filmimuusikast
- 8) oskab iseloomustada kuulatud muusikat, anda omapoolset hinnangut ja seda põhjendada;
- 9) tunneb mõisteid: *dünaamika, tempo, helistik, toonika, kolmkõla, intervall, rondo, akord, variatsioon, bassivõti*;
- 10) oskab esitada ideid ja rakendada võimetekohaselt oma loovust.

7.klass

Õpitulemused ja õppesisu:

7.klassi lõpetaja:

- 1) oskab kuulata iseennast, kaaslast ja õpetajat koosmuusitseerimisel;
- 2) laulab ea- ja võimetekohaselt, oskab peast 6 – 8 laulu;
- 3) teab kuni 1-märgiga helistikke, oskab määrata toonikat ja ehitada põhikolmkõla;
- 4) oskab kasutada õpitud taktimõõte, noodipikkusi ja pause;
- 5) teab ja oskab kuuldeliselt eristada ning iseloomustada erinevaid klahvpille;

- 6) oskab iseloomustada kuulatud muusikat, anda omapoolset hinnangut ja seda põhjendada;
- 7) tunneb mõisteid: *dünaamika, tempo, helistik, toonika, kolmkõla, intervall, rondo, akord, variatsioon, bassivõti*;
- 8) oskab esitada ideid ja rakendada võimetekohaselt oma loovust.

Laulmine

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestab esitatava muusikapala stiili;
- 2) järgib häälehoidu häälemurdeperioodil;
- 3) kasutab teadlikult muusikalisi teadmisi nii üksi kui ka rühmas lauldes;
- 4) laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehäälseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;
- 5) osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti;
- 6) laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm“ (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri“ (V. Oksvort);
- 7) mõistab relatiivsete helikõrguste (astmete) vajalikkust noodist lauldes ning kasutab neid meloodiat õppides. Meloodiate laulmine relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, LE, NA, DI). Absoluutsete helikõrguste seostamine relatiivsete helikõrgustega (g-G²). Duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega

Pillimäng

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) kasutab keha ja rütmipille kaasmängudes ja/või ostinato'des;
- 2) rakendab musitseerides kitarri lihtsamaid akordmänguvõtteid ning lähtub absoluutsetest helikõrgustest (tähtnimedest) pillimängus;

3) kasutab pillimängus muusikalisi teadmisi ja oskusi.

Muusikaline liikumine

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid;
- 2) väljendab liikumise kaudu erinevate maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid (Prantsuse, Itaalia, Hispaania).

Muusikaline omalooming

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) loob improvisatsioone keha- ja rütmipillidel;
- 2) loob kindlas vormis rütmilismeloodilisi kaasmänge ja/või ostinato'sid keha- ja rütmipillidel;
- 3) kasutab lihtsaid meloodiaid luues relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- 4) loob tekste: regivärsse, laulusõnu jne;
- 5) väljendab muusika karakterit ja meeleolu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu.

Muusika kuulamine ja muusikalugu

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid (meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit) ning muusikateose ülesehitust;
- 2) eristab kõla ja kuju järgi keel-, puhk- ja löökpille. Eristab kõla ja kuju järgi: keelpillid: poogenpillid viiul, viola e altviul, tšello, kontrabass, näppepillid harf, kitarr; puhkpillid: puupuhkpillid flööt, klarnet, saksofon, oboe, fagott; vaskpuhkpillid: trompet, metsasarv,

tromboon, tuuba; löökpillid: kindla helikõrgusega timpan, ksülofon; ebamäärase helikõrgusega (rütmipillid) suur trumm, väike trumm, taldrikud jt;

3) teab nimetada tuntud heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ning muusika suursündmusi;

4) on tutvunud Araabia, Juutide, Austraalia, Hiina, Jaapani, India ja Indoneesia muusikapärandiga ning suhtub sellesse lugupidavalt;

5) arutleb muusika üle ja analüüsib seda oskussõnavara kasutades;

6) võtab kuulda ja arvestab teiste arvamust ning põhjendab enda oma nii suuliselt kui ka kirjalikult.

7) tunneb autoriõigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi intellektuaalse omandi kasutamisel (sh internetis).

Muusikaline kirjaoskus:

Õpitulemused:

Õpilane:

1) mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pausi tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes: TI-TIRI, TIRI-TI, TI, TI-PAUS

2) mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik-taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides;

3) kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ja seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimed);

4) mõistab helistike C-a, G-e, F-d (repertuaarist tulenevalt D-h) tähendust ning lähtub nendest musitseerides

5) teab bassivõtme tähendust ning rakendab seda musitseerides repertuaarist tulenevalt.

Õppekäigud:

- 1) koolikontserdid ja aktused;
- 1) Ülenurme Gümnaasiumi traditsioonilised suurüritused: jõulukontsert kirikus ja muusikapidu.

Õpitulemused:

- 1) arutleb, analüüsib ja põhjendab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil;
- 2) kasutab arvamust väljendades teadmisi ja muusikalist oskussõnavara.

8.klass

8.klassi lõpetaja:

- 1) oskab kuulata iseennast, kaaslast ja õpetajat koosmusitseerimisel;
- 2) laulab ea- ja võimetekohaselt, oskab peast 6 – 8 laulu;
- 3) teab kuni 1-märgiga helistikke, oskab määrata toonikat ja ehitada põhikolmkõla;
- 4) oskab kasutada õpitud taktimõõte, noodipikkusi ja pause;
- 5) teab ja oskab kuuldeliselt eristada ning iseloomustada erinevaid klahvpille;
- 6) oskab iseloomustada kuulatud muusikat, anda omapoolset hinnangut ja seda põhjendada;
- 7) tunneb mõisteid: *dünaamika, tempo, helistik, toonika, kolmkõla, intervall, rondo, akord, variatsioon, bassivõti*;
- 8) oskab esitada ideid ja rakendada võimetekohaselt oma loovust.

Õpitulemused ja õppesisu

Laulmine

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestab esitatava muusikapala stiili;
- 2) järgib häälehoidu häälemurdeperioodil;
- 3) kasutab teadlikult muusikalisi teadmisi nii üksi kui ka rühmas lauldes;
- 4) laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehäälseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;
- 5) osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti.
- 6) laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Eestlane olen ja eestlaseks jään“ (A. Mattiisen), „Laul Põhjamaast“ (Ü. Vinter);
- 7) mõistab relatiivsete helikõrguste (astmete) vajalikkust noodist lauldes ning kasutab neid meloodiat õppides. Meloodiate laulmine relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, LE, NA, DI). Absoluutsete helikõrguste seostamine relatiivsete helikõrgustega (g-G²). Duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega.

Pillimäng

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) kasutab keha ja rütmipille kaasmängudes ja/või ostinato'des;
- 2) rakendab musitseerides kitarril lihtsamaid akordmänguvõtteid ning lähtub absoluutsetest helikõrgustest (tähtnimedest) pillimängus;
- 3) kasutab pillimängus muusikalisi teadmisi ja oskusi.

Muusikaline liikumine

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid;
- 2) väljendab liikumise kaudu erinevate maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid (Ladina-Ameerika, Põhja-Ameerika, Hispaania).

Muusikaline omalooming

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) loob improvisatsioone keha-, rütmija plaatpillidel;
- 2) loob kindlas vormis rütmilismeloodilisi kaasmänge ja/või ostinato'sid keha-ja rütmipillidel;
- 3) kasutab lihtsaid meloodiaid luues relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- 4) loob tekste: regivärsse, laulusõnu jne;
- 5) väljendab muusika karakterit ja meeleolu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu.

Muusika kuulamine ja muusikalugu

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid (meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit) ning muusikateose ülesehitust;
- 2) eristab kõla ja kuju järgi klahvpille, klahvpuhkpille, elektrofone ja pillikoosseise;
- 3) teab nimetada tuntud heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ning muusika suursündmusi
- 4) on tutvunud Hispaania, Põhja- ja LadinaAmeerika muusikapärandiga ning suhtub sellesse lugupidavalt;

- 5) arutleb muusika üle ja analüüsib seda oskussõnavara kasutades;
- 6) võtab kuulda ja arvestab teiste arvamust ning põhjendab enda oma nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 7) eristab pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat;
- 8) tunneb autoriõigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi intellektuaalse omandi kasutamisel (sh internetis).

Muusikaline kirjaoskus:

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pausi tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes; TI-TIRI, TIRI-TI, TI, TI-PAUS
- 2) mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik-taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides;
- 3) kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ja seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimed);
- 4) mõistab helistike C-a, G-e, F-d tähendust ning lähtub nendest musitseerides;
- 5) teab bassivõtme tähendust ning rakendab seda musitseerides repertuaarist tulenevalt;
- 6) mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: elektrofonid, partituur, pop- ja rokkmuusika, džässmuusika, süvamuusika.
- 7) arutleb, analüüsib ja põhjendab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil;

Õppekäigud:

- 1) koolikontserdid ja aktused;
- 2) Ülenurme Gümnaasiumi traditsioonilised suurüritused: jõulukontsert kirikus ja muusikapidu.

Fookuses on õpilase kultuurilise silmaringi laiendamine ja õpilase teadlikuks kontserdi ja muusikateatri küllastajaks kujundamine. Tutvutakse orkestriliikidega ja orkestrimuusika žanritega, eesti tuntud orkestrite ja orkestridirigentidega, muusika suursündmustega.

Muusikateatri liikide: ooper, operett, ballett ja muusikal teema avamist valmistab ette hääle ja hääleliikide teema ning tutvumine muusikateatri kujunemises oluliste maade Itaalia ja Prantsusmaaga. Oluline on luua seosed eesti lavamuusika arenguga ning tutvustada eesti lauljaid ja balletitantsijaid.

Džässmuusika käsitlemist valmistab ette Aafrika muusika teema, tutvutakse džässmuusika kujunemise looga ning õpitakse tundma džässmuusika põhijooni ja stiile. Kuulatakse olulisemate maailma ja eesti džässmuusika heliloojate muusikat ning iseloomustatakse kuuldot.

Lisaks tutvutakse filmimuusika ajaloo arenguga. Kuulatakse (lauldakse) olulisemate maailma ja eesti filmimuusikaheliloojate muusikat (Grünberg, Pärt, Tormis, Sumera jt) ning iseloomustatakse kuuldot. Teema võimaldab näidata heliloojate loomingu mitmekesisust, varasemalt õpitut saab seose luua nt heliloojatega Grünberg ja Pärt.

Muusika kuulamise teemasid käsitleda aktiivõppemeetodite (nt ajurünnak õpilaste eelteadmiste välja selgitamiseks, TTS – Tean / Tahan teada / Sain teada, pildi sisse minek, võimalikud laused / põhiterminid / võtmesõnad, pressikonverents, intervjuud jt) ja muude praktiliste tööde kaudu. Suunata õpilasi õppeprotsessis infot otsima ja kriitiliselt hindama leitud teabe usaldusväärsust, koostööd tegema digikeskkondades, uut sisu looma ja probleemile lahendusi leidma. Kujundada õpilastes kriitilist suhtumist infotehnoloogiasse (sh tehisintellekti) ja meedia loodud keskkonda.

Muusika kuulamiseks valida kvaliteetne esitus. Õpilasi suunata jälgima muusikalisi kujundeid, iseloomustama muusika väljendusvahendeid, ära tundma muusikapala vormi (nt rondo, variatsioonid jt). Muusika kuulamisülesanne seada vastavalt muusika kuulamise eemärgile. Muusika kuulamise visuaalne toetamine oleneb kuulamise eesmärgist ja ülesandest, liigne visualiseerimine hajutab tähelepanu kuulamiselt.

Kogetud muusikaelamusi kirjeldada ning avaldada nende kohta põhjendatud arvamust suuliselt, kirjalikult või muul looval viisil. Arvamuse ja analüüsi väljendamisel kasutada omandatud

muusikaalaseid teadmisi ja muusikalist oskussõnavara, võtta kuulda ning arvestada teiste arvamust.

Kogu õppeprotsessi aluseks on aktiivse üldise kuulamisoskuse arendamine. Muusika kuulamisprotsessi ülesehitus:

- lühike sissejuhatav osa – meeleolu loomine (luuletus, pildid, fakte heliloojast ja teose loomisest; sissejuhatav vestlus, mis annab toetuspunktid muusika kuulamiseks (näiteks iseloomulik rütmifiguur, teema tutvustamine, soleeriv pill jne), kuulamisülesande sõnastamine;
- muusika kuulamine – aluseks kuulamisülesanne;
- kuulamisjärgne arutelu/vestlus – emotsioonid, muljed, analüüs; enne teist kuulamist, täiendavad/suunavad küsimused;
- kordav kuulamine – kordamine, mälus kinnistamine (võib toimuda ka järgmises tunnis).

Muusikalugu illustreerivate teostega tutvuda ka musitseerimise teel.

Kasutada diferentseeritud õppeülesandeid, arvestades õpilaste individuaalsust. Anda muusikaliselt võimekamatele õpilastele võimalus esineda klassikaaslastele pillil, mida nad õpivad.

Silmaringi ja teadmiste avardamiseks külastada õpilastega kontserte, muusikaetendusi ning viia läbi õppekäike, mida võimalusel seostada õppesisuga. Suunata õpilasi märkama ja võimalusel külastama muusika suursündmusi.

Eesti keel. Eri suhtlusolukordades osalemine, sh arutelu rühmas ja avalik esinemine; eri tüüpi tekstidest vajaliku teabe leidmine ja usaldusvääruse hindamine; eri tekstiliikide praktiseerimine (esitlus, arvamustekst, meediatekst, kokkuvõte, referaat jm) ja keeleline toimetamine; nooditeksti ja teabegraafika lugemine; konspekteerimine; eesmärgistatud kuulamine ja lugemine; õigehääldus ja õigekiri; sõna rõhk ja välde; laulusõnade tähenduse selgitamine; muusika oskussõnavara ja noodisümbolite tutvustamine; lihtsate laulusõnade loomine.

Kirjandus. Kirjandustunnis käsitletavate luuletajate tekstidel põhinevate laulude laulmine; laulutekstina kasutatava luuletuse kui terviku mõistmine; tundmatute sõnade ja väljendite tähenduse väljaselgitamine; pärimuskultuur: rahvaluule põhiliigid ja žanrid; tänapäeva folkloor; kirjandust ja muusikat ühendavad kunstivormid (lavakunst, film); arutlemine mõne muusikateoses käsitletud teema või probleemi üle, järelduste tegemine; lauldava seostamine oma

kogemuse ja tänapäeva maailmaga; luuleteksti väljendusvahendite tundmaõppimine; laulusõnade loomine; loovkirjutamine loetu või kuuldu põhjal.

Kehaline kasvatus. Muusika väljendusvahendite tunnetamine liikumise kaudu; maailmarahvaste tantsud ja tantsustiilid (kehaline aktiivsus; liikumine ja kultuur); laulu- ja ringmängud; kehahoid (tervis ja kehalised võimed); koordineerimine; muusikalise liikumise kujundamine laulu karakteri järgi; muusikateose sisu, karakteri, improvisatsioon ja spontaansus (liikumine ja kultuur); mäng kehapiiril.

Kunst. Teose, autori ja loomingu määratlus. Kuulatud muusika visualiseerimine, muusika kujutamine värvides: abstraktse pildi joonistamine – kõlad ja vormid, kõlad ja värvid. Pillide kujutamine kunstiteoses. Erinevate rahvaste, ajastute, maailmavaadete illustreerimine, etnograafia, märgid, sümbolid, kujundid. Filmide, arvutimängude ja reklaamide pildikeele ja muusika uurimine ning kriitiline võrdlemine. Uurimuslikud ja loovad rühma- ja individuaalsed tööd: video, animatsiooni, *performance*'i, etenduse vms helindamine. Plakati loomine kontserdi reklaamimiseks, kontserdikava illustreerimine.

.

Bioloogia. Hingamine ja hingamisorganid, hää, hääleorgan, resonaatorid, hääle tekitamine, hääle tervishoid, häälemurre, kastraatlauljad, kuulmine, kuulmisorgan, absoluutne kuulmine (7. klass – Paljunemine ja areng; 8. klass – Inimese evolutsioon; 9. klass – Ülevaade inimese elundkonnadest, elunditest. Hingamine. Infovahetus väliskeskkonnaga); pärilikkus autorite ja interpretide näitel (9. klass – Pärilikkus); Fred Jüssi loeng kuulmisest: <https://youtu.be/tL5q60YvTgk>.

Füüsika (8.–9. kl). Akustika: heliallikas, võnkumine ja helilaine võngete sagedus, helilaine, helikõrgus, absoluutne kuulmine, heli omadused, heli omaduste mõõtühikud, kaja, müra (8. klass – Võnkumine ja laine); muusikatööstus - valgus ja valgustehnika, helivõimendus, akustilised instrumendid *versus* elektrofonid.

Geograafia. Riigid ja rahvad, nende asukohad ja -alad kaardil, geograafilistest tingimustest tulenevad kultuurilised eripärasused (kaardiõpetus); rahvaste muusika erinevates keskkonnatingimustes (loodusvõõndid); Eesti muusika ja kultuur (9. klass – Eesti ja Euroopa rahvastik); majanduse ja kultuuri vastastikune mõju (9. klass – Sissejuhatus majandusse); teatrid ja kontserdisaalid Eestis (9. klass – Teenindus).

Keemia (8.–9. kl). Hingamine ja hingamiselundid (8. klass – Hapnik ja vesinik. Hapniku roll eluslooduses); muusikainstrumendid (8. klass – Tuntumaid metalle. Tähtsamad metallid ja nende sulamid igapäevaelus).

Matemaatika. Osa leidmine tervikust (vormiõpetus); arvandmete kogumine ja korrastamine; aritmeetilise keskmise leidmine; diagrammi ja graafiku lugemine ja joonistamine; definitsiooni mõiste; hüpoteesi, eelduse, väite ja tõestuse eristamine (probleemülesanded ja arutelud).

Ajalugu. Ajaloo isikustamine heliloojate ja interpretide elulugude käsitlemisel. Riikide ja rahvaste ajalugu, traditsioonid ja kultuurilugu:

- Iisraeli ja Juuda riik; Vana-India ja Vana-Hiina; Araabia maailm; muusikainstrumentide päritolu (ristisõjad); ristsõdade mõju Eesti kultuuriloos (kristlik kultuuriruum);
- suured maadeavastused (Euroopa mõju vallutatud aladel ja vastupidi);
- reformatsioon;
- USA ja orjapidamine (džassi ajalugu); industriaalühiskonna areng, tööstuslik pööre (muusika salvestamise ja taasesitamise võimalus); popmuusika ajalugu.

Inimeseõpetus. Mina ja meie: teistega arvestamine. Kodu, kodumaa- ja rahvakalendri teemad. Keha tunnetamine ja koordineerimine. Murdeiga (häälumurre). Tervishoid (hääl tervis). Ettevõtlikkus (ürituste korraldamine). Autoriõigused. Huvid/huviharidus ja selle väärtustamine. Eneseanalüüs, väärtused, huvid, hovid. Vaimne heaolu ja tervis. Fred Jüssi loeng kuulmisest: <https://youtu.be/tL5q60YvTgk>.

Ühiskonnaõpetus. Riik ja kodanikuühiskond, meedia ja teave; suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse; oma maa kultuuripärandi väärtustamine ja teadvustamine; tarbijaharidus. Erinevad usundid, autoriõigused ja vastutus.

Käsitöö ja kodundus. Eesti rahvakultuur ja teiste rahvaste kultuuripärand – rahvariided, esemed, muusikainstrumendid, kultuuritavad. Kultuuridevahelised seosed, erinevused, sarnasused. Märkid, sümbolid ja ornamendid eesti rahvakunsti. Loovtööna pillikottide valmistamine, koori esinemisvormi detaili (seelik, õlakott, vöö, peakate vm) disainimine ja valmistamine.

Tehnoloogiaõpetus. Loovtööna pillide valmistamine ja kaunistamine. Muusikainstrumentide valmistamisel kasutatavad materjalid ja nende töötlemine, pillide ehitus.

Võõrkeeled. Riigid, rahvad ja nende kultuur. Võõrkeelsed laulud: võõrkeelsete tekstide hääldamine, sõnumi mõistmine, sõnavara omandamine ja arendamine. Tekstide silbitamine ja

hääldus. Oma emakeele ja rahvuskultuuri väärtustamine. Vaba aeg: lemmiklaulud, artistid, muusikaharrastused. Võõrkeelsed pilliõppeprogrammid, muusikaterminid, akordide tabelid, pillide nimetused. Vajaliku info hankimine võõrkeelsetest teabeallikatest.

Informaatika. Varasemates kooliastmetes omandatud oskuste rakendamine loovtöö tegemisel ja vormistamisel, vormistamisel on vaja järgida kooli poolt koostatud nõudeid. Internetiturvalisus ja autoriõigused. Tehisintellekt. Infootsing ja selle kriitiline hindamine. Noodigraafika ja helitöötlusprogrammid.

9.klassi õpitulemused:

9.klassi lõpetaja:

- 1) oskab kuulata iseennast, kaaslast ja õpetajat koosmusitseerimisel;
- 2) laulab ea- ja võimetekohaselt, oskab peast 6 – 8 laulu;
- 3) teab kuni 1-märgiga helistikke, oskab määrata toonikat ja ehitada põhikolmkõla;
- 4) oskab kasutada õpitud taktimõõte, noodipikkusi ja pause;
- 5) teab ja oskab kuuldeliselt eristada hääleliike; tunneb erinevaid ansambli ja orkestriliike;
- 6) teab muusikateatri liikide arengulugu ja tähtsamaid ooperi-, opereti-, muusikali- ja balletiteoseid
- 7) tunneb jazzmuusika liike ja omab ülevaadet filmimuusikast
- 8) oskab iseloomustada kuulatud muusikat, anda omapoolset hinnangut ja seda põhjendada;
- 9) tunneb mõisteid: *dünaamika, tempo, helistik, toonika, kolmkõla, intervall, rondo, akord, variatsioon, bassivõti*;
- 10) oskab esitada ideid ja rakendada võimetekohaselt oma loovust.

Ainevaldkond „Loodusained“

1. Üldalused

1.1. Valdkonnapädevus

Loodusainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilaste loodusteaduslikku pädevust, millega taotletakse, et õpilane:

- 1) huvitub keskkonnast ja selle uurimisest ning loodusteaduste õppimisest;
- 2) rakendab loodusainetes omandatud teadmisi ja oskusi keskkonna objektide, nähtuste ja nende vaheliste põhjuse-tagajärje seoste selgitamiseks ning analüüsimiseks, kasutades loodusteadustele omast keelt ning loodusteaduslikke mudeleid;
- 3) märkab, sõnastab ja lahendab igapäevaeluga seotud probleeme, teeb põhjendatud otsuseid ning kasutab loovat ja kriitilist mõtlemist;
- 4) sõnastab loodusteadustega seotud uurimisküsimusi, kavandab ja korraldab uuringut, järgides ohutusnõudeid, ning teeb tõendus põhiseid järeldusi;
- 5) leiab infot loodusteaduste ja tehnoloogia kohta erinevatest allikatest ning hindab selle usaldusväärsust; kasutab õppimiseks, andmekogumiseks ning koostööks meedia- ja tehnoloogiavahendeid;
- 6) mõistab teaduse olemust, olulisust ja piiranguid, loodusteaduste ja tehnoloogia seoseid ning riske;
- 7) väärtustab elurikkust ja jätkusuutlikku arengut, käitub turvaliselt ning järgib tervislikke eluviise;
- 8) teab loodusteaduste ja tehnoloogiaga seotud karjäärivõimalusi ning on motiveeritud elukestvaks õppeks.

1.2. Ainevaldkonna õppeainete arvestuslik maht

Ainevaldkonda kuulub viis õppeainet, millest loodusõpetust õpitakse 1.–7. klassis, bioloogiat ja geograafiat alates 7. klassist ning füüsikat ja keemiat alates 8. klassist. Ainekavades kirjeldatud õpitulemuste saavutamiseks on õppeainete arvestuslikud nädalatunnid kooliastmeti järgmised:

õppeaine	I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
loodusõpetus	3	7	2
bioloogia			5
geograafia			5

füüsika	4
keemia	4

Õppeainete nädalatundide jagunemine kooliastmete sees ja õppesisu klasside kaupa määratakse kindlaks kooli õppekavas arvestusega, et õpitulemused ning kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud on saavutatavad.

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Loodusteaduslik pädevus, mille all mõistetakse loodusteaduslikke teadmisi, uurimis- ja probleemi lahendamise oskusi ning jätkusuutlikku arengut väärtustavaid hoiakuid, on tänapäeval kõigile vajalik. See aitab märgata igapäevaelu probleeme ning teha arukaid ja põhjendatud otsuseid, kasutades loodusteaduslikke teadmisi ja oskusi. Lisaks isiklikus elus hakkamasaamisele võimaldab loodusteaduslik pädevus eneseteostust tööl, sest tööjõuturul kasvab järjest vajadus loodusteaduste ja tehnoloogia valdkonnas töötavate loovate, kriitiliselt mõtleivate ning oma teadmisi ja oskusi pidevalt täiendavate inimeste järele.

Loodusteadusliku pädevuse tuumaks on loodusteaduslik maailmapilt, teaduslik mõtlemisviis ning seda väärtustav suhtumine, mida iseloomustab uudishimu ümbritsevate nähtuste vastu, avatud, kuid kriitiline mõtlemine ning järjekindel pürgimine tõendus põhiste ja erapooletute teadmiste poole.

Kontseptuaalne ainealane arusaamine kujuneb ainult siis, kui uued teadmised seotakse olemasolevate teadmiste ja kogemustega ning teistes loodusainetes õpituga. Otseselt tajutava maailma kirjeldamise kõrval õpitakse objekte ja nähtusi järk-järgult kirjeldama mikro- ja megatasandil ning kasutama loodusteaduslikke sümboleid. Oluline on arusaamise kujunemine nähtuste põhjuse-tagajärje seostest ning õpitu üldistamine ja ülekandmine uude konteksti. Üldistamisele aitavad kaasa mitmesugused loodusteaduslikud mudelid, mille all mõistetakse füüsilisi objekte, jooniseid, kaarte, mõistekaarte, matemaatilisi kujutusviise, analoogiaid ning arvutisimulatsioone. Mudelid aitavad loodusteaduslikke objekte ja nähtusi mõista, uurida ja selgitada ning teha objektide ja süsteemide käitumise kohta järeldusi ning ennustusi. Õpilased koostavad ise mudeleid, kusjuures õpetaja peaks aitama õpilastel mõista mudelite piiranguid. Loodusvaldkonna ainete õppimine aitab õpilastel tajuda teaduse ning teaduslike teadmiste olemust. See tähendab eelkõige, et teaduslikud teadmised on tõendus põhised ning täpsemate ja kaalukamate uurimistulemuste ilmnemise korral ümberlükatavad – need asjaolud eristavad teaduslikke teadmisi isiklikest, religioosetest, poliitilistest vm tõekspidamistest. Õpilased peaksid mõistma, et teaduslikud seisukohad muutuvad ajas ning arenevad maailma järjest täpsema ja objektiivsema kirjeldamise poole. Tähtis on aru saada teaduse piirangutest, mis

tähendab, et tehtud järeldused kehtivad üksnes korraldatud uurimuse kohta. Tulemuste kontekstist väljarebimine ehk liigne üldistamine või lihtsustamine võib viia mittekehtivate järeldusteni.

Kõigis loodusvaldkonna aineis arendatakse õpilaste uurimisoskusi, mis hõlmavad objektide ning nähtuste vaatlemist, probleemide määratlemist, taustinfo kogumist ja analüüsimist, uurimisküsimuste ja hüpoteeside sõnastamist, katsete kavandamist ning korraldamist, usaldusväärsete andmete kogumist, nende analüüsi, tõlgendamist ja kehtivate järelduste tegemist. Uurimisoskuste omandamise üldisem eesmärk on kasutada neid igapäevaelus, aidates õpilastel teha isiklikus elus arukaid ning kaalutletud otsuseid.

Loodusaineid õppides arenevad õpilaste suhtlusoskused. Infoühiskonnas on järjest tähtsamad loodusteadusliku info otsimise, sellest arusaamise ning tõlgendamise oskused. Sotsiaalmeedia ning alternatiivsete infoallikate järjest suureneva kasutamise tingimustes tuleb õpilasi aidata eristada usaldusväärset ning tõenduspõhist infot kellegi isiklikust arvamusest. Õpilaste eneseväljendusoskused arenevad uurimistulemuste, projektitööde vm suulise esitlemise ja kirjaliku teksti loomise kaudu. Samuti areneb nende oskus arutleda probleemide üle ning põhjendada oma pakutud lahendusi, lähtudes loodusteaduslikest, sotsiaalsetest, majanduslikest, eetilistest jm vaatenurkadest.

Loodusainete tundides on olulisel kohal väärtuste mõtestamine, st nende üle arutlemine, nende põhjendamine või õigustamine, lähtudes nii õpilase isiklikust kui ka teiste vaatenurgast ning õppides arvestama eri seisukohti. Tähtis on kujundada mõistmine, et ühiskond saab jätkusuutlikult areneda ainult siis, kui kõik me panustame elurikkuse säilimisesse ja elamisväärseesse elukeskkonda.

Et õpilased sooviksid jätkata õpinguid loodusteaduste ja tehnoloogia erialadel, peaks neil olema ülevaade nende erialade mitmekesisusest ja eripärast. Juba põhikoolis tuleb aidata õpilastel seada isiklikke ainealaseid eesmärke, et võimaldada edasiõppimist järgmises kooliastmes ning teha esmaseid elukutsevalikuid.

Loodusainete omavahelise lõimingu kujuneb õpilastel arusaam loodus- ning tehiskeskkonnast kui terviksüsteemist ja iga loodusaine osast selles tervikus. Loodusaineid lõimitakse kolmel tasandil: loodusteadusliku pädevuse kujundamise, kattuva õppesisu ehk temaatilise lõimumise ning kooli õppekava ja loodusainete õpetajate koostöö kaudu.

1.4. Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Loodusvaldkonna õppeainete õppimise kaudu toetatakse õpilastes kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut.

Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaülevalt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi eri olukordades, kujundada enda väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Seejuures on väga oluline aineõpetajate süstemne ja järjepidev koostöö.

Loodusainetes saavad õpilased tervikülevaate looduskeskkonnas valitsevatest seostest ja vastastikmõjudest ning inimtegevuse mõjust keskkonnale. Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaülevalt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi eri olukordades, kujundada enda väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Kujundatakse positiivne hoiak kõige elava ja ümbritseva suhtes, arendatakse huvi loodusteaduste kui uusi teadmisi ja lahendusi pakkuva kultuurinähtuse vastu, teadvustatakse loodusliku mitmekesisuse tähtsust ning selle kaitse vajadust, väärtustatakse jätkusuutlikku ja vastutustundlikku eluviisi ning kujundatakse tervislikke eluviise.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Õpitakse hindama inimtegevuse mõju looduskeskkonnale, teadvustatakse kohalikke ja globaalseid keskkonnaprobleeme ning leitakse neile lahendusi. Olulisel kohal on dilemmaprobleemide lahendamine, kus otsuseid langetades tuleb loodusteaduslike seisukohtade kõrval arvestada inimühiskonnaga seotud aspekte – seadusandlikke, majanduslikke ning eetilisi-moraalseid seisukohti. Sotsiaalset pädevust kujundavad ka loodusainetes rakendatavad aktiivõppemeetodid: rühmatöö uurimuslikus õppes ja dilemmaprobleeme lahendades, vaatlus- ja katsetulemuste analüüs ning kokkuvõtete suuline esitus.

Enesemääratluspädevus. Bioloogiainetes, kus käsitletakse inimese anatoomia, füsioloogia ja tervislike eluviiside teemasid, selgitatakse individuaalset energia- ja toitumisvajadust, tervisliku treeningu individualiseeritust, haigestumisega seotud riske ning tervislike eluviiside erinevaid aspekte.

Õpipädevus. Erinevate õpitegevuste kaudu arendatakse probleemide lahendamise ja uurimusliku õppe rakendamise oskust: õpilased omandavad oskused leida loodusteaduslikku infot, sõnastada probleeme ja uurimisküsimusi, plaanida ja teha katseid või vaatlusi ning koostada kokkuvõtteid. Õpipädevuse arengut toetavad IKT-põhised õpikeskkonnad, mis kiire ja individualiseeritud tagasiside kaudu võimaldavad rakendada erinevaid õpistrateegiaid.

Suhtluspädevus. Õppes on tähtsal kohal loodusteadusliku info otsimine erinevatest allikatest, sh internetist, leitud teabe analüüs ja tõepärasuse hindamine. Olulisel kohal on vaatlus- ja katsetulemuste korrektne vormistamine ning kokkuvõtete kirjalik ja suuline esitus. Ühtlasi arendavad kõik loodusained vastavatele teadusharudele iseloomulike mõistete ja sümbolite korrektset kasutamist nii abstraktses teaduslikus kui ka konkreetses igapäevases kontekstis.

Matemaatika- ja loodusteaduste- ning tehnoloogiaalane pädevus. Õpitakse mõistma loodusteaduslikke küsimusi, teaduse ja tehnoloogia tähtsust ning mõju ühiskonnale, kasutama uut tehnoloogiat ja tehnoloogilisi abivahendeid õppeülesandeid lahendades ning tegema igapäevaelus tõendus põhiseid otsuseid. Kõigis loodusainetes koostatakse ja analüüsitakse arvjooniseid, võrreldakse ning seostatakse eri objekte ja protsesse. Uurimusliku õppe vältel esitatakse katse- või vaatlusandmeid tabelitena ja arvjoonistena ning seostatakse arvulisi näitajaid lahendatava probleemiga.

Ettevõtlikkuspädevus. Loodusainete rakendusteaduslikke teemasid käsitledes ilmnevad abstraktsete teadusfaktide ja -teooriate igapäevaelulised väljundid. Koos sellega saadakse ülevaade loodusteadustega seotud elukutsetest ning vastava valdkonnaga tegelevatest teadusasutustest ja ettevõtetest. Ettevõtlikkuspädevuse arengut toetab uurimuslik käsitlus, kus süsteemselt plaanitakse katseid ja vaatlusi ning analüüsitakse tulemusi. Tähtsal kohal on keskkonnaga seotud dilemmade lahendamine ja pädevate otsuste tegemine, mis peale teaduslike seisukohtade arvestavad sotsiaalseid aspekte.

Loodusainete õppimine seondub kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud läbivate teemadega. Õppekava läbivaid teemasid rakendades peetakse silmas valdkonna õppeainete eesmärgiseadet, õpitulemusi ning õppesisu kavandades lähtuvalt kooliastmest ning õppeaine spetsiifikast.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Loodusainetel on kandev roll läbiva teema elluviimisel, et toetada õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustab jätkusuutlikkust, on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele.

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine. Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mida on vaja tulevases tööelus. Loodusaineid õppides kasvab õpilaste teadlikkus karjäärivõimalustest ning saadakse teavet edasiõppimisvõimaluste kohta loodusteadustega ja loodusvaldkonna ning keskkonnakaitsega seotud erialadel. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt tutvuda ettevõttega.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Kodanikuõiguste ja -kohustuste tunnetamine seostub keskkonnaküsimustega.

Kultuuriline identiteet. Loodusteadused moodustavad osa kultuurist, kuhu on oma panuse andnud ka Eestiga seotud loodusteadlased. Maailma kultuuriline mitmekesisus lõimub rahvastikuteemadega geograafias.

Teabekeskond ja meediakasutus. Loodusaineid õppides kogutakse teavet infoallikatest, hinnatakse ning kasutatakse teavet kriitiliselt.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Loodusainetes rakendatakse läbivat teemat IKT vahendite kasutamise kaudu aineõpetuses, suunates õpilast omandama teadmisi tehnoloogiate toimimise ja arengusuundade kohta ning mõistma tehnoloogiliste uuenduste mõju inimeste töö- ja eluviisile, elukvaliteedile ning keskkonnale nii tänapäeval kui ka minevikus.

Tervis ja ohutus. Loodusainete õppimine aitab õpilastel mõista tervete eluviiside ja tervisliku toitumise tähtsust ning keskkonna ja tervise seoseid. Teoreetilise aluse õigele tervisekäitumisele annavad eelkõige bioloogia ja keemia. Loodusainete õppimine praktiliste tööde kaudu arendab õpilaste oskust rakendada ohutusnõudeid.

Väärtused ja kõlblus. Loodusteaduslike teadmiste ja oskuste alusel kujunevad elu ning elukeskkonna säilitamiseks vajalikud väärtushinnangud.

Ainevaldkonnasisene lõiming kujundab õpilaste integreeritud arusaamist loodusest kui terviksüsteemist, milles esinevad vastastikused seosed ning põhjuslikud tagajärjed. Valdkonnaüleline lõiming võimaldab luua seoseid erinevate õppeainete mõistete, ideede ja põhiprintsiipide vahel, laiendades ja üldistades õppeprotsessis omandatavaid teadmisi, ning rakendada ühes aines õpitud teadmisi ja oskusi teistes valdkondades.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Loodusaineid õppides ja loodusteaduslike tekstidega töötades arendatakse õpilaste teksti mõistmise ja analüüsimise oskust. Erinevaid tekste, nt referaate, esitlusi jm luues kujundatakse oskust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada nii suuliselt kui ka kirjalikult. Õpilasi õpetatakse kasutama kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja

väljendusrikast keelt ning järgima õigekeelsusnõudeid. Õpilastes arendatakse oskust hankida teavet eri allikatest ja seda kriitiliselt hinnata. Juhitakse tähelepanu tööde korrektsele vormistamisele ja viitamisele ning intellektuaalse omandi kaitsele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga loodusteaduslikke mõisteid ning võõrkeeleskust arendatakse ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.

Matemaatika. Matemaatikapädevuste kujunemist toetavad loodusained uurimusliku ja probleemõppe kaudu, arendades loovat ning kriitilist mõtlemist. Uurimuslikus õppes on tähtis koht andmete analüüsil ja tõlgendamisel ning tulemuste esitamisel tabelite, graafikute ja diagrammidena. Loodusnähtuste seoseid uurides rakendatakse matemaatilisi mudeleid.

Sotsiaalsained. Loodusainete õppimine aitab mõista inimese ja ühiskonna toimimist, kujundab oskust näha ühiskonna arengu seoseid keskkonnaga, teha teadlikke valikuid, toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikmena ning isiksusena.

Kunstiained. Kunstipädevuse kujunemist toetavad uurimistulemuste vormistamine, esitluste tegemine, näitustel käimine, looduse ilu väärtustamine õppekäikudel jms.

Tehnoloogia. Õppides mõistma looduse kui süsteemi funktsioneerimise lihtsamaid seaduspärasusi ning inimese ja tehnika mõju looduskeskkonnale, areneb õpilaste tehnoloogiline pädevus. Füüsikateadmised loovad teoreetilise aluse, et mõista seoseid looduse, tehnika ja tehnoloogia vahel. Tehnoloogilist pädevust arendatakse, kasutades õppes tehnoloogilisi, sh IKT vahendeid.

Kehaline kasvatus. Loodusainete õppimine toetab kehalise aktiivsuse ja tervisliku eluviisi väärtustamist.

1.5. Õppe kavandamine ja korraldamine

Õpet kavandades ja korraldades lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, kooliastmete õppe ja kasvatuselise rõhuasetustest, loodusteaduslikust pädevusest ning loodusainete õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust. Lisaks toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega.

Loodusainete õpetamisel ja õppimisel on oluline, et õpilased saavad ise tegutseda ning kogeda avastamisrõõmu, mis tekib ümbritsevas maailmas toimuva mõistmisest ning oma võimete proovilepanekust. Kogemine ja selle mõtestamine aitavad kujundada sügavaid alusteadmisi, ent ka oskusi ning hoiakuid, mis kõik koos toetavad õpilase elus hakkamasaamist ning laiemas perspektiivis demokraatliku ja jätkusuutliku ühiskonna toimimist. Sellist õpikäsitlust toetavad mitmekesised õppemeetodid: uurimuslikud, sh praktilised tööd, arutelud, loodusteaduslike mudelite uurimine ja koostamine, väitlused, projektõppe, rollimängud, esitlused, vastastikune õpetamine jne.

Ainealast sisu õpitakse, oskusi arendatakse ning hoiakuid kujundatakse probleemipõhiselt ning elulähedaselt, mis aitab õpitut ja selle vajalikkust mõtestada. Otsuse tegemise, veotsingu, disaini- või dilemmaprobleemid jms peaksid olema õpilasele isiklikult ja/või ühiskondlikult olulised.

Õppe aluseks on uurimuslik käsitlusviis, kus arvestatakse õpilaste huve ja esitatud küsimusi ning toetatakse nende enesealgatust. Kasutatakse õppeülesandeid, mis arvestavad õpilaste võimeid, on eakohased ning toetavad õpilase arengut. Reageeritakse õpiraskustele ja vajaduse korral antakse õpiabi. Erilist tähelepanu väärib õpilase eripära, sh ainealane andekus. Õpilase õpikoormus, sh kodutööde maht, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks.

Rühma- ja paaritööde kaudu kujundatakse õpilaste koostöö- ja plaanimisoskusi, erinevate seisukohtade ja teiste arvestamist ning kriitika talumist. Tööde esitlemisel ja omavahelises suhtlemises arenevad õpilaste eneseväljendusoskused.

Loodusainete õppimise käigus kujuneb õpilase teadlikkus loodusteaduste ning tehnoloogiaga seotud erialadest ja ametitest, mida tutvustatakse nii igapäevases õppes kui ka kutsutakse külalislektoreid ning käiakse asutustes. Ülevaade töö sisust, töötingimustest, nõutavatest oskustest ning hariduslikest eeldustest annavad õpilasele võimaluse kaalutleda enda huvide ja võimete sobivust mõne erialaga.

Mitmekesised õppemeetodid, probleemipõhine ja uurimuslik käsitlus, koostöine õppimine ning nüüdisaegsete õppekeskkondade kasutamine aitavad suurendada õpilaste õpimotivatsiooni ning kujundada ennastjuhtivat õppijat.

1.6. Hindamine

Hindamine on õppe osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamise kaudu saab õppija tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppe kui ka iseenda pädevuste arendamiseks.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Õpitulemuste kontrollimise vormid peavad olema mitmekesised ning vastavuses

õpitulemustega. Õpilane peab teadma, mida, millal ja kuidas hinnatakse ning mis on hindamise kriteeriumid.

Õpilasi hinnatakse kontrolltööde, tunnikontrollide, referaatide, suuliste vastuste, õppekäikudel osalemise ja tunnitöö/praktilise töö alusel. Testide ja kontrolltööde kõrval hinnatakse esitlust, vaatmikku, uurimistöö aruannet, esseed, koostatud loodusteaduslikku mudelit, sh mõistekaarti, kollektsiooni, videot, õpimappi, projektitöö käigus väljatöötatud disaini või lahendust vm. Kui hinnete aritmeetiline keskmine on näiteks 2,5; 3,5 või 4,5, siis on olulisema kaaluga arvestuslike tööde hinded, aga ka õpilase individuaalne areng.

I kooliastmes hinnatakse teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele: teadmist ja arusaamist (äratundmine, nimetamine, näidete toomine, iseloomustamine, sõnastamine ja kirjeldamine), rakendamise ja analüüsi oskusi (katsete tegemine, omaduste kindlakstegemine, mõõtmine, eristamine, rühmitamine, seostamine, järelduste tegemine, valimine, otsuste tegemine, koostamine, vormistamine ning esitlemine).

II kooliastmes pööratakse õpilaste uurimisoskusi hinnates tähelepanu probleemide tuvastamisele, küsimuste ja hüpoteeside sõnastamisele, katse kavandamisele, andmete kogumisele ja esitamisele, andmete analüüsimisele ja tõlgendamisele, järelduste tegemisele ning selgituste pakkumisele. Samuti hinnatakse taustinfo kogumise, küsimuste sõnastamise, töövahendite käsitlemise, katse tegemise, mõõtmise, andmekogumise, täpsuse tagamise, ohutusnõuete järgimise, tabelite ja diagrammide analüüsi, järelduste tegemise ning tulemuste esitamise oskust. Hinnatakse oskust sõnastada probleeme ja aktiivset osalust aruteludes, oma arvamuse väljendamist ning põhjendamist.

III kooliastmes on oluline hinnata nii erinevate mõtlemistasandite arendamist õppeaine kontekstis kui ka uurimuslike ja otsuste tegemise oskuste arendamist.

Aastahinne põhikoolis ei ole trimestri hinnete keskmine. Õpetajal on õigus hinnata ka õpilase arengut.

Hindamine toimub % skaala alusel

Hinne "5" 90 -100%

Hinne "4" 75 - 89%

Hinne "3" 45 - 74%

Hinne "2" 20 –49%

Hinne "1" 0– 19 %

1.7. Õppekeskkond

Kool tagab innustava, koostööle suunatud ning turvalise õppekeskkonna, kus kõik õpilased võivad kogeda eduelamust ning saada tehtud töö ja pingutuse eest tunnustust. Viimane ei välista nõudlikkust ning selgete eesmärkide seadmist eeldusel, et need lähtuvad õpilase tegelikest

võimetest. Sõbralik ning üksteise aitamist tagav kiusamis- ja vägivallavaba keskkond loob tingimused, et õpilased saavad pühenduda õppimisele ning tekkinud raskuste ületamisele. Vaja on kujundada demokraatlikule ühiskonnale omaseid väärtusi. Aktsepsitakse eri seisukohtade olemasolu, arutletakse nende üle ning hinnatakse neid, lähtudes tõenduspõhistest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest. Õpilased kaasatakse õppe kavandamisse ning õppele hinnangu andmisse.

Õpitakse võimalikult mitmekesistes keskkondades, sh kooliümbruses, looduses, muuseumides, looduskoolides, teadushuvihariduskeskustes, ettevõtetes jm. Kasutatakse kõrgkoolide pakutavaid võimalusi, näiteks laboreid, kursusi jms. Õppes rakendatakse nüüdisaegseid õppematerjale ja digivahendeid ning e-õppekeskkondi, mis toetavad ühtlasi õpilaste digipädevuse arengut.

Praktiliste tööde tegemiseks on vaja katsevahendeid ja -materjale ning tingimusi nende säilitamiseks, samuti klassiruumi spetsiaalsete laudadega ning õpilastel võimalust kasutada sooja vett, valamuid ja elektripistikuid. Õpetajale on vaja demonstratsioonivahendeid ning tehnilisi võimalusi nende kasutamiseks.

Praktiliste tööde tegemiseks jagatakse suured klassid vajaduse korral väiksemateks rühmadeks. Tagatakse laboritööde korraldamise ohutus ja tulemuslikkus.

2. Ainekavad

2.1. Loodusõpetus

2.1.1. Õppeaine kirjeldus

Aine eesmärk on kujundada õpilastes hooliv hoiak looduse jm elukeskkonna ning kõige elava suhtes, arusaamine loodusest ja tehiskeskkonnast (edaspidi keskkond) ning jätkusuutliku arengu põhimõtetest. Ühtlasi luuakse alus õpilase loodusteadusliku maailmavaate ning mõtlemisviisi kujunemisele. Viimaseid iseloomustab uudishimu ümbritsevate nähtuste vastu, avatud, kuid kriitiline mõtlemine ning pürgimine tõenduspõhiste teadmiste poole.

Loodusõpetuse õppimise kaudu kujuneb õpilastel arusaam keskkonnast kui tervikust. Peamised tunnetusobjektid õppides on keskkonnas leiduvad objektid ja nähtused ning nendevahelised seosed. Õpitakse mõistma loodusnähtuste toimimise seaduspärasusi ning inimese ja keskkonna vastastikmõju. Loodusõpetust õppides kujuneb arusaam, et igal nähtusel on põhjus ja igasugune muutus keskkonnas kutsub esile teisi muutusi, mis võivad olla soovitud või soovimatud. Loodusõpetuse eesmärk on luua püsiv alus loodusteadusliku kirjaoskuse kujunemisele, millele

hiljem saavad toetuda teised loodusained (bioloogia, geograafia, füüsika, keemia) ning mille komponendid on:

- 1) oskus märgata, vaadelda ning selgitada keskkonnas esinevaid objekte ja nähtusi ning nendevahelisi seoseid; oskus rakendada loodusteaduslikke teadmisi ja oskusi igapäevaelu probleeme lahendades;
- 2) uurimisoskused: oskus sõnastada uurimisküsimusi või -hüpoteese, mida on võimalik katse teel kontrollida; kavandada katseid andmete kogumiseks; teha praktilisi töid, kasutades katsevahendeid, -seadmeid ja mõõteriistu ohutult; analüüsida andmeid ning nende usaldusväärsust; tuletada kehtivaid järeldusi, sõnastada üldistusi ning esitada tulemusi;
- 3) oskus leida erinevatest allikatest infot loodusteaduste kohta, tõlgendada seda ning hinnata info usaldusväärsust, kasutada loodusteaduslikke mõisteid, ühikuid ja sümboleid nii suulises kui ka kirjalikus eneseväljenduses, sh infot esitledes, probleemide üle arutledes ja enda väiteid põhjendades;
- 4) loodusteaduslike küsimustega tegelemist toetavad hoiakud ja väärtushinnangud: enesetõhusus loodusaineid õppides; huvi loodusteaduste õppimise ja loodusteadusliku ning tehnoloogiaalase karjääri vastu; valmisolek tegelda loodusteaduslike küsimustega ja vastutamine jätkusuutliku arengu eest.

Õppe korraldamine põhineb keskkonna kogemisel ning eakohastel tegevustel. Tähtsal kohal on praktilised tegevused, mille vältel uuritakse objekte ja nähtusi vahetult, ent ka loodusteaduslike mudelite toel. Õppimine peaks toetama õpilaste enda probleemide ja küsimuste esitamist ning neile vastuste ja lahenduste leidmist. Need peaksid olema avatud ja võimalikult palju seotud igapäevaeluga, st võimaldama erinevaid lahendusi. Viimane asjaolu soodustab ühtlasi õpilaste loova ning kriitilise mõtlemise arenemist. Niiviisi korraldatud aktiivne, õpilaskeskne ja probleemipõhine õppekeskkond loob soodsa pinnase õpilase sisemise motivatsiooni ning eneseregulatsiooni avaldumisele.

kooliastmes õpitakse tundma põhiliselt lähiümbrust ning igapäevaelu nähtusi, keskendutakse keskkonna vahetule kogemisele ja praktilisele tegevusele. Kooliastme lõpuks jõutakse objektide ja nähtuste kirjeldamiselt lihtsamate seoste loomise ning järelduste tegemiseni. Kujundatakse õpilase huvi looduse vastu, oskust looduses käituda ning tema keskkonnahoiakuid. Luuakse esmane alus õpilase loodusteadusliku mõtlemisviisi kujunemisele: praktiliste tegevuste käigus suunatakse õpilast esitama lihtsaid küsimusi ja tegema oletusi ümbritsevate ainete ja materjalide ning objektide ja nähtuste kohta, neid vaatlema, võrdlema, rühmitama, mõõtma, katseid tegema, kollektioone koostama ning kaarti kasutama. Õpilast julgustatakse oma tähelepanekutest ja avastustest rääkima.

I kooliastmes arendatakse edasi õpilase loodusteaduslikku mõtlemisviisi ning uurimisoskusi. Kujundatakse oskust sõnastada katsega kontrollitavaid väiksema mahuga loodusteaduslikke küsimusi ning hüpoteese, katset kavandada, ellu viia ning järeldusi teha. Küsimustele vastuste otsimiseks innustatakse õpilasi kasutama ka teisesid allikaid: populaarteadusajakirju, uudisteportaale ning raamatuid, eesti- või muukeelset Wikipediat jms. Kujundatakse esmane arusaam, kuidas leida usaldusväärset infot. Oluline on kavandada õpilaste huvidest ja kogemustest lähtuvaid uurimuslikke õppeülesandeid. Õppekeskkond peab võimaldama õpilasel olla loov ning julgustama teda arutlema seatud probleemide üle, et areneksid õpilase eneseväljendusoskused, sh loodusteaduslike mõistete kasutamise oskus. Süvendatakse õpilaste keskkonnahoiakuid.

II kooliastmes õpitakse objekte ja nähtusi kvantitatiivselt kirjeldama ning süvendatakse info analüütilise töötlemise oskusi. Uurimisoskusi arendades pööratakse eraldi tähelepanu uuringute plaanimisele ja korraldamisele ning tulemuste analüüsile, tõlgendamisele ja esitamisele, sh kasutades digivahendeid ja e-keskkondi. Kujundatakse arusaam, et pole olemas üht universaalset teaduslikku meetodit, mille toel saadakse uusi teadmisi. Uurimistöid tehakse nii reaalsete ainete, objektide ning vahenditega kui ka kasutades arvutisimulatsioone ja teisesid infoallikaid. Õpitakse hindama eri tüüpi infoallikate usaldusväärsust ning eristama teaduslikku infot mitteteaduslikust.

Praktilise tegevuse kõrval lahendatakse mitmesuguseid teoreetilisi ülesandeid, et arendada õpilaste abstraktset mõtlemist. Koduste töödega kinnistatakse klassis õpitud ning juhatakse õpilasi rakendama klassis omandatud teadmisi igapäevaelu tegevustes. Kõrgemat järku mõtlemise ja hoiakute kujundamiseks rakendatakse erinevaid probleemipõhiseid õppemeetodeid, sh arutelusid, rollimänge, juhtumiuuringuid, tehisasjade või lahenduste disainimist jms.

Nii II kui ka III kooliastmes on tähtis hoida õpilaste õpimotivatsiooni, kujundada huvi loodusteaduste õppimise ja loodusteadustega seotud elukutsete vastu, arusaama loodusteaduste ja tehnoloogia olulisusest igapäevaelus ning teadusuuringute vajalikkusest ühiskonnas.

2.1.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

I kooliaste

Õpilane:

1) tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu ning mõistab loodusteaduslike teadmiste vajalikkust;

- 2) sõnastab oma meeltega saadud kogemusi, kirjeldab nähtusi ning objektide omadusi, kasutab õpitud loodusteaduslikke mõisteid kõnes ja tekstiloomes;
- 3) teeb õpetaja juhendamisel lihtsamaid vaatlusi, praktilisi töid, järgides ohutusnõudeid; vormistab vaatlusinfot, teeb järeldusi ning esitleb tulemusi;
- 4) märkab ja sõnastab vahetus ümbruses esinevaid probleeme ning pakub lahendusi, langetab põhjendatud otsuseid, kasutades loovat ja kriitilist mõtlemist;
- 5) leiab õpetaja suunamisel infot loodusteaduste kohta, kasutab andmekogumiseks, õppimiseks ning koostööks meedia- ja tehnoloogiavahendeid;
- 6) mõistab, et teaduslikud teadmised saadakse vaatluste ning eksperimentide kaudu, teab loodusteadustega seotud elukutseid;
- 7) käitub turvaliselt ning järgib tervislikke eluviise, väärtustab looduses viibimist ja oma kodukoha elurikkust, märkab looduse ilu ja erilisust ning suhtub sellesse austusega, hoolib elusolenditest ja nende vajadustest.

II kooliaste

Õpilane:

- 1) tunneb huvi looduse, selle uurimise ja loodusainete õppimise vastu;
- 2) vaatleb ja kirjeldab loodus- ja tehisobjekte ning selgitab loodusnähtusi, kasutades õpitud loodusteaduslikke mõisteid, sümboleid ning ühikuid; saab aru lihtsamast loodusteadustekstist; kasutab või koostab mudelit, et näidata protsesside ja süsteemide mõistmist;
- 3) kavandab õpetaja juhendamisel lihtsamaid praktilisi töid, sõnastab uurimisküsimusi ja kontrollib hüpoteese, järgides ohutusnõudeid ning valides sobilikke mõõtevahendeid; analüüsib andmeid, teeb järeldusi ja esitab uurimistulemusi;
- 4) märkab ja sõnastab igapäevaeluga seotud probleeme ning pakub neile lahendusi, langetab põhjendatud otsuseid, kasutades loovat ja kriitilist mõtlemist;
- 5) leiab infot loodusteaduste ja tehnoloogia kohta; hindab kasutatud allikate usaldusväärsust õpetaja abiga; kasutab õppimiseks, koostööks, andmekogumiseks ning -analüüsiks meedia- ja tehnoloogiavahendeid;
- 6) mõistab, et teaduslikud teadmised on tõenduspõhised ning saadakse süsteemse uurimistöö tulemusena; teadvustab teaduse ja tehnoloogia olulisust ning nende arenguga seotud riske;
- 7) mõistab loodusteaduslike teadmiste vajalikkust igapäevaelus ja seotust tulevaste karjäärivalikutega, tunneb oma ümbruskonna loodusteaduste ning tehnoloogia valdkonnaga seotud elukutseid;
- 8) mõistab inimtegevuse ja keskkonna seoseid kodukohas ja Eestis ning väljendab hoolivust ja lugupidamist kõigi elusolendite vastu; väärtustab elurikkust ja jätkusuutlikku arengut; tegeleb

keskkonnaprobleemidega kodanikualgatuse korras; käitub turvaliselt ning järgib tervislikke eluviise.

III kooliaste

Õpilane:

- 1) tunneb huvi keskkonna, selle uurimise ning loodusainete õppimise vastu;
- 2) vaatleb ja kirjeldab loodus- ja tehisobjekte ning selgitab ja põhjendab loodusnähtusi; saab aru loodusteadustekstist, kasutab õpitud loodusteaduslikke mõisteid, sümboleid ning ühikuid, selgitades nähtusi ja protsesse; kasutab või koostab mudelit, et näidata protsesside ja süsteemide mõistmist;
- 3) sõnastab ja tõstatab iseseisvalt uurimisprobleeme, -küsimusi ning hüpoteese, kavandab ja korraldab uuringu, järgib ohutusnõudeid ning teeb uuringu põhjal kehtivaid järeldusi; esitab uurimistulemusi;
- 4) märkab ja sõnastab igapäevaeluga seotud probleeme isiklikul, kohalikul ja globaalsel tasandil ning pakub lahendusi, langetab põhjendatud otsuseid, kasutades loovat ja kriitilist mõtlemist, võttes arvesse erinevaid aspekte (loodusteaduslikke, sotsiaalseid, majanduslikke, eetilisi);
- 5) leiab infot loodusteaduste ja tehnoloogia kohta, hindab kriitiliselt kasutatud allikate usaldusväärsust, rakendab andmekogumiseks, -analüüsiks, õppimiseks ning koostööks meedia- ja tehnoloogiavahendeid; mõistab, et teaduslikud teadmised on tõenduspõhised, kuid ajas muutuvad;
- 6) mõistab teaduse ning loodusteaduslike mudelite olulisust ning piiranguid; mõistab, kuidas teadus, tehnoloogia ning ühiskond üksteist mõjutavad; eristab teaduslikku ja mitteteaduslikku infot ning selgitab nende erinevusi;
- 7) on motiveeritud elukestvaks õppeks, tunneb loodusteaduste ning tehnoloogiaga seotud karjäärivõimalusi;
- 8) mõistab inimtegevuse ja keskkonna seoseid ning väljendab hoolivust ja lugupidamist kõigi elusolendite vastu; väärtustab elurikkust ja jätkusuutlikku arengut; tegeleb keskkonnaprobleemidega kodanikualgatuse korras; tunneb oma õigusi ja kohustusi ning piiranguid keskkonnaküsimustega tegelemisel; käitub turvaliselt ning järgib tervislikke eluviise.

2.1.3. Õpitulemused

I kooliaste

1. klass

1. Inimese meeled ja avastamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab elus- ja eluta looduse objekte ja nähtusi, looduslikke ja tehisklikke aineid (materjale);
- 2) oskab õpetaja juhendamisel vaadelda, märgata erinevusi ja sarnasusi, kirjeldada looduslikke ja tehisklikke objekte erinevate meeltega saadud teabe alusel ja rühmitada neid eri tunnuste alusel, tuginedes tehtud vaatlustele ja katsetele;
- 3) teeb oletusi tuttavate materjalide omaduste ning kehade käitumise kohta, teeb oletuste kontrollimiseks õpetaja juhendamisel katseid ning katsete põhjal lihtsaid järeldusi; seostab saadud teadmisi igapäevaelus eettulevate olukordadega;
- 4) sõnastab oma meeltega saadud kogemusi, kirjeldab nähtusi ning objektide omadusi;
- 5) märkab looduse ilu ja erilisust ning suhtub sellesse austusega;
- 6) teeb õpetaja juhendamisel lihtsamaid vaatlusi, praktilisi töid, järgides ohutusnõudeid;
- 7) eristab tahkeid ja vedelaid aineid, oskab võrrelda tahkete ja vedelate ainete omadusi.

Õppesisu

Inimese meeled ja avastamine. Elus ja eluta. Asjad ja materjalid. Tahked ained ja vedelikud.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Meelte kasutamine mängulises ja uurimuslikus tegevuses.
- 2) Elus- ja eluta objektide rühmitamine.
- 3) Tahkete ja vedelate ainete omaduste võrdlemine, vaatlustele ja katsetele.
- 4) Õppekäik kooliümbruse elus- ja eluta loodusega tutvumiseks.

2. Aastaajad. Ilm

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teeb õpetaja juhendamisel lihtsamaid vaatlusi, praktilisi töid, järgides ohutusnõudeid;
- 2) oskab vaadelda ilma, sõnastada oma meeltega saadud kogemusi ja teha järeldusi;
- 3) käitub turvaliselt ning järgib tervislikke eluviise;
- 4) oskab mõõta aega (aastaajad, öö, päev, ööpäev, tund, nädal);
- 5) oskab nimetada aastaegadele iseloomulikke tunnuseid;
- 6) toob näiteid aastaegade tähtsuse kohta inimese elus;
- 7) märkab muutusi taimede ja loomariigis vastavalt sesoonsusele;

8) toob näiteid erinevate organismide eluavalduste ja omavaheliste seoste kohta erinevatel aastaegadel;

9) teab kodukoha tuntumaid loomi, taimi ja seeni.

Õppesisu

Aastaegade vaheldumine looduses seoses soojuse ja valguse muutustega. Ilm, ilmaelemendid.

Taimed, loomad ja seened eri aastaegadel. Kodukoha elurikkus ja maastikuline mitmekesisus.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1) Ilmavaatluste tegemine, vaatlusandmete vormistamine, andmete analüüs ja järelduste tegemine. Ilmale vastava riietuse valimine.

2) Õppekäigud aastaajaliste erinevuste vaatlemiseks. Maastikuvaatlus.

3) Tutvumine aastaajaliste muutustega loodusvaatluse ja veebimaterjalide põhjal.

2. klass

1. Organismid ja elupaigad

Õpitulemused

Õpilane:

1) tunneb tuntumaid maismaa- ning veeloomi;

2) kirjeldab taimede välisehitust; oskab nimetada ja näidata taime peamisi osi;

3) tunneb tuntumaid taimi; teab kuidas taimed toituvad;

4) kirjeldab loomade välisehitust, toitumist, kasvamist ja liikumisvõimet; leiab sarnasusi ja erinevusi;

5) arvestab taimede ja loomade vajadusi ning suhtub neisse vastutustundlikult (toataimed, lemmikloomad);

6) liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodust, teisi ja iseennast.

Õppesisu

Maismaataimed ja -loomad, välisehitus ja mitmekesisus. Taimede ja loomade eluavaldused:

toitumine ja kasvamine. Koduloomad. Veetaimede ja -loomade erinevus maismaaorganismidest.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1) Loodusvaatlused: taimede välisehitus; loomade välisehitus.

2) Ühe taime või looma uurimine, ülevaate koostamine.

3) Uurimus: taime kasvu sõltuvus soojusest ja valgusest.

4) Õppekäik: organismid erinevates elukeskkondades.

2. Mõõtmine ja võrdlemine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teeb lihtsamaid loodusvaatlusi ning uurimuslikke tegevusi;
- 2) teeb ilmavaatlusi, vormistab andmeid ning teeb nende põhjal järeldusi ja iseloomustab ilma;
- 3) kaalub kehi, mõõdab temperatuuri ja pikkusi, valides sobivaid mõõtmisvahendeid;
- 4) vormistab vaatlusinfo, teeb järeldusi ning esitleb tulemusi;
- 5) kasutab õpitud loodusteaduslikke teadmisi ja oskusi igapäevaelus otsuseid tehes; valib ilmale vastava riietuse;
- 6) teab, et päike soojendab maapinda ja vett.

Õppesisu

Kaalumine, pikkuse ja temperatuuri mõõtmine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Kehade kaalumise.
- 2) Õpilaste pikkuste mõõtmine ja võrdlemine.
- 3) Temperatuuri mõõtmine erinevates keskkondades.

3. Inimene

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab inimese välisehitust;
- 2) järgib hügieeninõudeid ja tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab tervislikke eluviise;
- 3) tarbib vastutustundlikult, väldib enda ja teiste tervise kahjustamist;
- 4) mõistab, et inimene on osa loodusest ja sõltub sellest; toob näiteid, kuidas inimene loodust oma tegevusega mõjutab;
- 5) võrdleb inimeste elu maal ja linnas.

Õppesisu

Inimene. Välisehitus. Inimese toiduvajadused ja tervislik toitumine. Hügieen kui tervist hoidev tegevus. Inimese elukeskkond.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Inimese välisehituse vaatlus.
- 2) Tervisliku päevamenüü/ toidukorra koostise kavandamine.
- 3) Õppekäik asula kui inimese elukeskkonna uurimiseks.

4. Ilm

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teeb ilmavaatlusi ja iseloomustab ilma;
- 2) valib ilmale vastava välisriietuse.

Õppesisu

Ilmavaatlused. Ilmastikunähtused.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Ilma vaatlemine.
- 2) Õhutemperatuuri mõõtmine.
- 3) Ilmaennustuse ja tegeliku ilma võrdlemine.

3. klass

1. Organismide rühmad ja kooselu

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab ühte liiki kuuluvaid organisme ja teab, et ühte liiki kuuluvad organismid on sarnased;
- 2) toob näiteid elusorganismide tähtsuse kohta looduses;
- 3) kirjeldab õpitud loomaliikide eluviise ja elupaiku;
- 4) tunneb ja oskab nimetada organismide rühmi;
- 5) tunneb õpitud liike ja teab nende eluavaldusi, eluviise ja elupaiku;
- 6) teab kodukoha tuntumaid loomi, taimi ja seeni;
- 7) kirjeldab taimede, loomade (sh inimese) ja seente välisehitust, toitumist, kasvamist ja liikumisvõimet ning seostab neid elukeskkonnaga;
- 8) eristab selgroogseid (kala, kahepaikne, roomaja, lind ja imetaja) ning selgrootuid (putukad ja ämblikud) organisme;
- 9) toob näiteid erinevate organismide seoste kohta looduses ning koostab õpitud liikidest lihtsamaid toiduahelaid.
- 10) kasutab õpitud loodusteaduslikke mõisteid kõnes ja tekstiloomes.

Õppesisu

Taimede mitmekesisus. Loomade mitmekesisus. Seente mitmekesisus. Samblikud. Liik, kooselus, toiduahel.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Lihtsa kollektiooni või kollaaži koostamine mõnest organismirühmast.
- 2) Looma välisehituse ja eluviisi uurimine.
- 3) Õppekäik organismide kooselu uurimiseks erinevates elupaikades.

2. Liikumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab ette näha liikumisega seotud ohuolukordi;
- 2) teab, millest sõltub liikuva keha peatamise aeg ja teepikkus;
- 3) käitub liigeldes ohutult.

Õppesisu

Liikumise tunnused. Jõud liikumise põhjusena (katseliselt). Liiklusohutus.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Oma keha jõu tunnetamine liikumise alustamiseks ja peatamiseks.

3. Elekter ja magnetism

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) määrab suundi kompassiga;
- 2) uurib, missugused on elektrit juhtivad ja mittejuhtivad ained ning kuidas saadakse elektivoolu;
- 3) koostab vooluringi.

Õppesisu

Vooluring. Elektrijuhid ja mitteelektrijuhid. Elektri kasutamine ja säästmine. Ohutusnõuded.

Magnetnähtused. Kompass.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Ainete elektrijuhtivuse uurimine.
- 2) Lihtsa vooluringi koostamine.
- 3) Püsimagnetitega tutvumine ja kompassi tööpõhimõtte selgitamine, toetudes katsele magnetiga.

4. Minu kodumaa Eesti

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) määrab kompassi abil põhja- ja lõunasuunda;
- 2) saab aru lihtsast plaanist või kaardist ning leiab kooliümbruse plaanilt tuttavaid objekte;
- 3) mõistab, et kaardi järgi on võimalik tegelikkust tundma õppida;
- 4) leiab Eesti kaardil oma kodukoha, suuremad kõrgustikud, saared, poolsaared, lahed, jõed, järved ja linnad;
- 5) kirjeldab Eesti kaardi järgi objektide asukohti, kasutades ilmakaari.

Õppesisu

Kooliümbruse plaan. Eesti kaart. Ilmakaared ning nende määramine kaardil ja looduses. Tuntumad kõrgustikud, saared, poolsaared, lahed, järved, jõed ja asulad Eesti kaardil.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Pildi ja plaani kõrvutamine.
- 2) Kooliümbruse plaani koostamine.
- 3) Ilmakaarte määramine kaardil, õues kompassiga või päikese järgi.
- 4) Õppeekskursioon oma maakonnaga tutvumiseks.

II kooliaste

4. klass

1. Maailmaruum

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab joonise põhjal Päikesesüsteemi ehitust;
- 2) arutleb looduse ja maailmaruumi uurimise vajalikkuse üle; toob näiteid, kuidas teadlased koguvad tõendusmaterjali;
- 3) koostab loodusteaduslikke mudeleid;
- 4) selgitab mudelite toel objekte ja nähtusi: päikesesüsteemi ehitust ning planeetide liikumist, öö ja päeva ning aastaegade vaheldumist;
- 5) leiab taevafääril ja taevakaardil Suure Vankri ja Põhjanaela ning määrab põhjasuuna;
- 6) leiab eri allikaist infot maailmaruumi kohta etteantud teemal, koostab ja esitab ülevaate.

Õppesisu

Päike ja tähed. Päikesesüsteem. Tähistaevas. Tähtkujud. Suur Vanker ja Põhjanael. Galaktikad. Astronoomia.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Joonise valmistamine Päikese ning planeetide suuruse ja omavahelise kauguse kujutamiseks. Öö ja päeva vaheldumise mudeldamine.
- 2) Tähistaeva vaatlused. Põhjanaela leidmine tähistaevas.

2. Planeet Maa

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab maailma poliitilise kaardi järgi etteantud riigi, sh Eesti geograafilist asendit;
- 2) teab ja näitab kaardil mandreid ja ookeane ning suuremaid Euroopa riike;

- 3) leiab kaardilt mandrid ja ookeanid, Euroopa suuremad riigid, Eesti maakonnakeskused, suuremad linnad, jõed, järved, sood, looduskaitsealad, lahed, väinad, poolsaared ja saared ning kirjeldab nende asendit;
- 4) selgitab mudelite toel objekte ja nähtusi: mandrite ja ookeanide paiknemist;
- 5) toob näiteid erinevate looduskatastroofide kohta ning iseloomustab nende mõju loodusele ja inimeste tegevusele.

Õppesisu

Gloobus kui Maa mudel. Maa kujutamine kaartidel. Erinevad kaardid. Mandrid ja ookeanid. Suuremad riigid Euroopa kaardil. Geograafilise asendi iseloomustamine. Eesti asend Euroopas. Looduskatastroofid: vulkaanipursked, maavärinad, orkaanid, üleujutused.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Gloobuse kui Maa mudeli valmistamine.
- 2) Õpitud objektide kandmine kontuurkaardile.
- 3) Erinevate allikate kasutamine info leidmiseks ja temaatiliste ülevaadete koostamiseks.

3. Elu mitmekesisus Maal

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab kasutada valgusmikroskoopi;
- 2) teab, et kõik organismid koosnevad rakkudest;
- 3) selgitab ühe- ja hulkraksete erinevust;
- 4) nimetab bakterite eluavalduisi ning tähtsust looduses ja inimese elus;
- 5) võrdleb taimede, loomade, seente ja bakterite eluavalduisi;
- 6) selgitab keskkonnatingimuste mõju elusorganismidele; iseloomustab taimede ja loomade kohastumusi kõrbes, vihmametsas, mäestikes ning jäävööndis.

Õppesisu

Organismide mitmekesisus: ühe- ja hulkraksed organismid. Organismide eluavalduised: toitumine, hingamine, paljunemine, kasvamine, arenemine, reageerimine keskkonna-tingimustele. Elu erinevates keskkonnatingimustes. Elu areng Maal.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Erinevate rakkude vaatlemine ja võrdlemine.
- 2) Raku mudeli ehitamine või uurimine multimeedia materjalide abil.
- 3) Seemnete idanemise uurimine erinevates keskkonnatingimustes.
- 4) Taimede ja loomade kohanemise uurimine muutuvates keskkonnatingimustes.
- 5) Organismide eluavalduiste uurimine looduses.

4. Inimene

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab inimese elundkondade tähtsamaid elundeid, nende ülesandeid ja talitlust;
- 2) teab, et inimene ja tema eellased kuuluvad loomariiki;
- 3) seostab inimese ja teiste organismide elundeid nende funktsioonidega;
- 4) võrdleb inimest selgroogsete loomadega;
- 5) analüüsib lihtsa katse või mudeli järgi inimese elundi või elundkonna talitlust (südame löögisagedus- pulss);

Õppesisu

Inimese ehitus: elundid ja elundkonnad. Elundkondade ülesanded. Organismi terviklikkus. Tervislikud eluviisid. Inimese põlvnemine. Inimese võrdlus selgroogsete loomadega.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Elundi talitluse uurimine, pulsi mõõtmine.
- 2) Joonised inimese elundite talitluse uurimiseks.

5. Taimed, loomad, bakterid ja seened inimese elus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid taimede, loomade, seente ja bakterite tähtsuse kohta inimese elus;
- 2) põhjendab tervisliku eluviisi põhimõtteid ning koostab tervisliku päevamenüü.
- 3) kasutab uurimiseks ja andmete kogumiseks tehnilisi abivahendeid (nt mikroskoop, luup, mõõdulint); kasutab katseid tehes turvalisi töövõtteid;
- 4) võrdleb taimede, loomade, seente ja bakterite eluavaldusi; selgitab nende tähtsust looduses; toob näiteid nende mõju kohta inimese organismile.

Õppesisu

Taimed, loomad, seened ja mikroorganismid inimese kasutuses.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Ülevaate koostamine inimese seosest ühe taime-, looma-, seeneliigi või bakterirühmaga.
- 2) Menüü analüüsimine, lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest.

5. klass

1. Vesi kui aine, vee kasutamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) väärtustab uurimistegevust looduse tundmaõppimisel;
- 2) kavandab õpetaja juhendamisel lihtsamaid praktilisi töid, järgides ohutusnõudeid ja valides sobilikke mõõtevahendeid;
- 3) arutleb loodusteadusliku uurimuse ja praktiliste tööde juhendite üle;
- 4) sõnastab uurimisküsimusi/probleeme ja kontrollib hüpoteese;
- 5) teeb katseid, järgides praktilise töö juhendeid;
- 6) analüüsib andmeid, teeb järeldusi ja esitab uurimistulemusi;
- 7) mõistab, et teaduslikud teadmised on tõenduspõhised ning saadakse süsteemse uurimistöö tulemusena;
- 8) kirjeldab vee olekuid, nimetab jää sulamis-, vee külmumis- ja keemistemperatuuri;
- 9) selgitab, kuidas kujuneb põhjavesi, ning põhjendab selle kaitsmise vajadust; kirjeldab joogivee saamise võimalusi;
- 10) selgitab vee-, kanalisatsiooni- või energiasüsteemide toimimist koduasulas;
- 11) kirjeldab joogivee saamise võimalusi ning põhjendab vee säästliku tarbimise vajadust;
- 12) toob näiteid inimtegevuse mõju ja reostumise tagajärgede kohta veekogudele;
- 13) analüüsib oma pere vee- või energiatarbimist ning olmejäätmete teket ja hindab nende mõju keskkonnale; teeb ettepanekuid vee, energia ning materjalide säästmiseks.

Õppesisu

Vee omadused. Vee olekud ja nende muutumine. Vedela ja gaasilise aine omadused. Vee soojuspaisumine. Märgamine ja kapillaarsus. Põhjavesi. Joogivesi. Vee kasutamine. Vee reostumine ja kaitse. Vee puhastamine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Vee omaduste uurimine (vee oleku muutumine; vee soojuspaisumine; vee liikumine soojendamisel; märgamine; kapillaarsus).
- 2) Erineva vee võrdlemine ja vee puhastamine erinevatel viisidel.
- 3) Vee liikumine erinevates pinnastes.
- 4) Vee kasutamise uurimine kodus või koolis.

2. Jõgi ja järv. Vesi kui elukeskkond

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab õppimiseks, koostööks, andmekogumiseks ning -analüüsiks meedia- ja tehnoloogiavahendeid;
- 2) oskab vastandada teaduslikku ja mitteteaduslikku seletust;
- 3) sõnastab koos kaaslastega loodusteadusliku uurimisküsimuse või hüpoteesi, kavandab ja teeb uurimuse kodukoha veekogu põhjal;
- 4) kogub infot kodukoha järve või jõe kohta, hindab info usaldusväärsust õpetaja abiga, vormistab andmeid ning esitleb uurimistulemusi;
- 5) nimetab ning näitab kaardil Eesti suuremaid jõgesid ja järvi;
- 6) iseloomustab ja võrdleb kaardi ning piltide järgi etteantud jõgesid (paiknemine, lähe ja suue, lisajõed, languse ja voolukiiruse seostamine);
- 7) iseloomustab vett kui elukeskkonda, kirjeldab elutingimuste erinevusi jõgedes ja järvedes ning selgitab vee ringlemise tähtsust järves;
- 8) kirjeldab jõe ja järve elukooslust, nimetab jõgede ja järvede tüüpilisemaid liike;
- 9) toob näiteid taimede ja loomade kohastumise kohta eluks vees ja veekogude ääres;
- 10) koostab uuritud veekogu toiduahelaid/toiduvõrgustikke, selgitab toitumissuhteid ökosüsteemides (tootjad, tarbijad ja lagundajad); koostab koosluste kohta toiduahelaid ja toiduvõrke; selgitab toitumissuhteid ökosüsteemides (tootjad, tarbijad ja lagundajad);
- 11) märkab ja sõnastab igapäevaeluga seotud probleeme ning pakub neile lahendusi, langetab põhjendatud otsuseid, kasutades loovat ja kriitilist mõtlemist.

Õppesisu

Loodusteaduslik uurimus. Veekogu kui uurimisobjekt. Eesti jõed. Jõgi ja selle osad. Vee voolamine jões. Veetaseme kõikumine jões. Eesti järved, nende paiknemine. Taimede ja loomade kohastumine eluks vees. Jõgi elukeskkonnana. Järvevee omadused. Toitainete sisaldus järvede vees. Elutingimused järves. Jõgede ja järvede elustik. Toiduahelate ja toiduvõrgustike moodustumine tootjatest, tarbijatest ning lagundajatest. Jõgede ja järvede tähtsus, kasutamine ning kaitse. Kalakasvatus.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Loodusteaduslik uurimus kodukoha veekogu näitel: probleemi püstitamine ja uurimisküsimuste esitamine, andmete kogumine, analüüs ning tulemuste üldistamine ja esitamine.

2) Kahe Eesti jõe või järve (nt Peipsi jv ja Võrtsjärv) võrdlemine kaardi ning teiste infoallikate järgi.

3) Uurimuse koostamine kodukoha järve või jõe kohta.

4) Veeorganismide määramine lihtsamate määramistabelite põhjal (õppekäik)

3. Õhk

Õpitulemused

Õpilane:

1) mõõdab õhutemperatuuri, hindab pilvisust ja tuule kiirust ning määrab pilvetüüpe ja tuule suunda;

2) võrdleb ilmakaardi põhjal (temperatuur, tuule suund, kiirus, pilvisus ja sademed) ilma Eesti eri osades ning iseloomustab jooniste põhjal õhutemperatuuri, sademete hulka ja tuule suunda;

4) iseloomustab graafiku põhjal kuu keskmisi temperatuure ja sademete hulka ning tuuleroosi abil valdavaid tuuli Eestis;

5) kirjeldab pildi või skeemi järgi veeringet;

6) iseloomustab õhku kui elukeskkonda ning kirjeldab elutingimuste erinevusi vees ja õhus;

7) seostab hapniku ja süsihappegaasi põlemise, kõdunemise ning hingamise fotosünteesiga;

8) toob näiteid ainete ringkäigu kohta looduses;

9) teab, et süsihappegaas tekib põlemisel, kõdunemisel ja organismide hingamisel;

10) toob näiteid õhk-keskkonnaga seotud kohastumuste kohta loomadelt ja taimedel;

11) nimetab õhu saastumise põhjusi ja tagajärgi ning toob näiteid, kuidas vältida õhu saastumist;

12) mõistab inimtegevuse ja keskkonna seoseid kodukohas ja Eestis ning väljendab hoolivust ja lugupidamist kõigi elusolendite vastu;

13) väärtustab elurikkust ja jätkusuutlikku arengut;

14) kirjeldab jõu, liikumise ja energia seoseid; teab energia liike ning -allikaid;

15) hindab taastuvenergia tootmise ja kasutamise võimalusi oma kodukohas.

Õppesisu

Õhu tähtsus. Õhu koostis. Õhu omadused. Õhutemperatuur ja selle mõõtmine. Õhutemperatuuri ööpäevane muutumine. Õhu liikumine soojenedes. Õhu liikumine ja tuul. Kuiv ja niiske õhk. Pilved ja sademed. Veeringe. Ilm ja ilmastik. Sademete mõõtmine. Ilma ennustamine. Hapniku tähtsus looduslikes protsessides: hingamine, põlemine ja kõdunemine. Õhk elukeskkonnana. Organismide kohastumine õhkkeskkonnaga. Õhu saastumise vältimine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1) Õhu omaduste ja koostise uurimine: küünla põlemine suletud anumal; õhu kokkusurutavus; õhu paisumine soojenedes, veeauru kondenseerumine.

2) Ilmavaatlustabeli täitmine: õhutemperatuuri mõõtmine, pilvisuse ja tuule suuna määramine ning tuule kiiruse hindamine.

3) Erinevate Eesti piirkondade ilma võrdlemine EMHI kodulehe ilmakaartide järgi.

4. Läänemeri elukeskkonnana

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Läänemere-äärseid riike ning suuremaid lahtesid, väinu, saari ja poolsaari;
- 2) võrdleb ilmakaartide, graafikute ja tabelite järgi rannikualade ning sisemaa temperatuure;
- 3) iseloomustab Läänemere-äärset asustust ja inimtegevust õpitud piirkonna näitel;
- 4) iseloomustab Läänemerd kui ökosüsteemi;
- 5) selgitab Läänemere vähese soolsuse põhjusi ja riimveekogu elustiku eripära ning Läänemere mõju Eesti ilmastikule;
- 6) võrdleb organismide elutingimusi järves ja meres;
- 7) kirjeldab erinevate vetikate levikut Läänemeres;
- 8) määrab lihtsamate määramistabelite järgi Läänemere selgrootuid ja selgroogseid;
- 9) koostab Läänemerele iseloomulikke toiduahelaid või -võrgustikke;
- 10) selgitab Läänemere reostumise põhjusi ja kaitsmise võimalusi.

Õppesisu

Vesi Läänemeres – merevee omadused. Läänemere asend ja ümbritsevad riigid, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared. Läänemere mõju ilmastikule. Läänemere rannik. Elutingimused Läänemeres. Mere, ranniku ja saarte elustik ja iseloomulikud liigid ning nendevahelised seosed. Mere mõju inimtegevusele ja rannaasustuse kujunemisele. Läänemere reostumine ja kaitse.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Erineva soolsusega lahuste tegemine, et võrrelda Läänemere ja maailmamere soolsust.
Soolase vee aurustamine.
- 2) Läänemere, selle elustiku, rannikuasustuse ja inimtegevuse iseloomustamine erinevate teabeallikate abil.
- 3) Läänemere probleemide analüüsimine õpetaja abiga, tuginedes usaldusväärsetele infoallikatele.

6. klass

1. Muld. Aed ja põld.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) sõnastab koos kaaslastega uurimisküsimusi või hüpoteese, kavandab ja teeb uurimuse kodukoha mulla põhjal ja vormistab andmeid ning esitleb uurimistulemusi;
- 2) kirjeldab ja võrdleb erinevaid mullaproove ning nimetab mulla koostisosi;
- 3) iseloomustab katsete põhjal mulla koostist ja omadusi; seostab need looduses toimuvate protsessidega;
- 4) selgitab mulla kujunemist ja selle tähtsust looduses;
- 5) kirjeldab mullaelustikku ning mullaorganismide seoseid;
- 6) seostab hapniku ja süsihappegaasi kõdunemise, hingamise ja fotosünteesiga; toob näiteid ainete ringkäigu kohta looduses;
- 7) toob näiteid põllukultuuride saagikust mõjutavate tegurite, muldade kahjustumise põhjuste ning tagajärgede kohta;
- 8) kirjeldab ja võrdleb põllu/aia elutingimusi, teab nende tüüpilisemaid liike;
- 9) hindab inimtegevuse mõju aia/põllu kooslustele, arutleb nende tähtsuse ning muldade kaitsmise vajaduse üle;
- 10) seostab looduse uurimise ja koosluste majandamise nendes valdkondades tegelevate elukutsetega.

Õppesisu

Mulla koostis. Muldade teke ja areng. Mullaorganismid. Aineringe. Mulla osa kooslustes. Mullakaeve. Vee liikumine mullas. Aed ja põld elukeskkonnana. Mulla viljakus. Aed kui kooslus. Fotosüntees. Aiataimed. Viljapuu- ja juurviljaaed ja iluaed. Põld kui kooslus. Keemilise tõrje mõju loodusele. Mahepõllundus. Inimtegevuse mõju mullale. Mulla reostumine ja hävimine. Mulla kaitse.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Mullaproovide võtmine, kirjeldamine.
- 2) Mulla ja turba võrdlemine.
- 3) Komposti valmistamine ja selle tekkimise uurimine.
- 4) Mullakaeve kirjeldamine ühe õpitava koosluse (aia, põllu, metsa või niidu) näitel.
- 5) Erinevate pinnasetüüpide (turvas, muld, liiv) vee sidumisvõime uurimine.
- 6) Ühe aia- või põllutaimega seotud elustiku uurimine.
- 7) Uurimus põllusaaduste (sh loomakasvatussaaduse) osast igapäevases menüüs või nende töötlemisest toiduaineks.

2. Mets

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab metsakoosluse elutingimusi, teab selle tüüpilisemaid liike;
- 2) koostab metsakoosluste kohta toiduahelaid ja toiduvõrke; selgitab toitumissuhteid metsas (tootjad, tarbijad ja lagundajad);
- 3) seostab looduse uurimise, metsa kaitse ja majandamise nendes valdkondades tegelevate elukutsetega.

Õppesisu

Elutingimused metsas. Mets kui elukooslus. Metsarinded. Nõmme-, palu-, laane- ja salumets. Eesti metsade iseloomulikud liigid, nendevahelised seosed. Eesti metsad, nende tähtsus ja kasutamine. Puidu töötlemine. Metsade kaitse.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Tutvumine metsa kui koosluse ja selle elustikuga.
- 2) Eesti metsade valdavate puuliikide võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale.
- 3) Uurimus: mets igapäevaelus / metsaga seotud tarbeesemed.
- 4) Metsloomade tegutsemisjälgede uurimine.

3. Eesti loodusvarad

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) võrdleb igapäevaelus kasutatavate materjalide omadusi ning seostab need kasutusalaadega;
- 2) teeb ettepanekuid vee, energia ja materjalide säästmiseks;
- 3) põhjendab olmejäätmete sortimise ja töötlemise vajadust ning sordib olmeprügi;
- 4) teeb ettepanekuid kodukoha keskkonnaseisundi parandamiseks; osaleb sellesuunalistes tegevustes;
- 5) arutleb taastuvate ja taastumatute loodusvarade kasutamise ning eesti keskkonnaprobleemide üle ja pakub välja nende lahendamise võimalusi.

Õppesisu

Eesti loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse. Loodusvarad energiaallikatena. Eesti maavarad, nende kaevandamine ja kasutamine. Kaevanduste ja karjäärade kasutamisega seotud keskkonnaprobleemid. Kestlik areng.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Eesti kivimite ja setete kirjeldamine ning võrdlemine, nende seostamine kasutusalaadega.
- 2) Perekonna või kooli energiasäästliku ja/ või keskkonnasäästliku tarbimise uurimine läbiviimine ning vajaliku tegevuskava koostamine.

4. Loodus- ja keskkonnakaitse Eestis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) leiab eri allikatest loodusteaduslikku teavet, hindab info usaldusväärsust õpetaja abiga;
- 2) kirjeldab niidu elutingimusi ja teab tüüpilisemaid liike;
- 3) leiab kaardilt looduskaitsealad, kirjeldab nende asendit;
- 4) võrdleb koosluste (veekogu, soo, mets, niit, põld/aed, asula) elutingimusi, hindab inimtegevuse mõju kooslustele, arutleb nende tähtsuse ning kaitsmise vajaduse üle;
- 5) hindab taastuenergia tootmise ja kasutamise võimalusi oma kodukohas.

Õppesisu

Looduskaitse. Elurikkus. Puisniit. Pärandkooslus. Keskkonnakaitse. Kaitsealused üksikobjektid.

Kaitsealad: looduskaitsealad, rahvuspargid, maastikukaitsealad.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Individuaalse tegevuskava koostamine keskkonnahoidlikuks käitumiseks.
- 2) Õppekäik kaitsealale või metsa-, soo-, niidukoosluse tundmaõppimiseks.
- 3) Ülevaate koostamine ühe kaitsealuse liigi, objekti või kaitseala kohta.
- 4) Tutvumine niidu kui koosluse elustikuga.
- 5) Herbaariumi koostamine niidutaimedest.

5. Soo elukeskkonnana

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab kaardi järgi soode paiknemist Eestis ja oma kodumaakonnas;
- 2) leiab kaardilt Eesti suuremad sood;
- 3) selgitab soode kujunemist ja arengut ning põhjendab soode rohkest Eestis;
- 4) kirjeldab soo elutingimusi, teab nende tüüpilisemaid liike;
- 5) kasutab liikide tundmaõppimiseks määrajaid;
- 6) koostab soo kohta toiduahelaid ja toiduvörke; selgitab toitumissuhteid soos (tootjad, tarbijad ja lagundajad);
- 7) hindab inimtegevuse mõju soo kooslustele, arutleb soo tähtsuse ning kaitsmise vajaduse üle;
- 8) seostab looduse uurimise, koosluste kaitse ja majandamise nendes valdkondades tegelevate elukutsetega.

Õppesisu

Soo elukeskkonnana. Soode teke ja paiknemine. Soode areng: madalsoo, siirdesoo ja raba. Elutingimused soos. Soode elustik. Soode tähtsus. Turba tekkimine. Turba kasutamine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Sookoosluse uurimine õppekäigu, mudelite või veebimaterjalide põhjal.
- 2) Turbasambla omaduste uurimine.
- 3) Kolleksiooni või fotoseeria koostamine õppekursioonil.

III kooliaste

7. klass

Õpitulemused

7. klassi lõpetaja:

- 1) sõnastab uurimisprobleeme ja -küsimusi ning hüpoteese, mida saab katse või vaatluse kaudu uurida (kontrollida), plaanib ja korraldab koos kaaslastega katseid, kogub andmeid, vormistab tulemused tabelite ja joonistena; teeb andmete põhjal kehtivaid järeldusi, esitab tulemused (sh digitaalselt);
- 2) eristab katses sõltumatu ja sõltuva muutuja; mõistab kõrvalmuutujate kontrollimise vajadust;
- 3) mõistab korduskatsete ja kontrollkatsete vajadust; analüüsib kogutud andmete usaldusväärsust ning järelduste kehtivust;
- 4) järgib katseid tehes ohutusnõudeid ning põhjendab nende vajalikkust;
- 5) leiab infot uuritavate ainete, kehade, nähtuste ja protsesside kohta ning hindab allikate usaldusväärsust õpetaja abiga; esitab uurimise tulemusi;
- 6) eristab teaduslikke teadmisi mitteteaduslikest teadmistest;
- 7) arutleb loodusteaduste ja tehnoloogia arengu ning tähtsuse üle igapäevaelus ja ühiskonnas; toob näiteid nende vastastikuste seoste kohta;
- 8) mõõdab või määrab kujundi pindala, keha ruumala, liikumise kiirust, tihedust;
- 9) eristab aineid ja materjale nende omaduste (värvuse, tiheduse, sulamis- ja keemistemperatuuri, soojusjuhtivuse) uurimise põhjal ning seostab omadusi nende kasutusalaadega;
- 10) teab, et ained koosnevad aatomitest ja molekulidest; koostab lihtsamate molekulmudelite põhjal ainete valemeid;

- 11) valmistab kindla protsendilise sisaldusega lahust, toob näiteid lahustite, lahustuvate ainete ja lahuste kohta ning selgitab lahuste tähtsust looduses ja igapäevaelus; 12) lahutab segu, kasutades kohaseid meetodeid;
- 13) arutleb mudelite tähtsuse ja piiratuse üle ning valib konkreetse nähtuse selgitamiseks sobiva mudeli;
- 14) põhjendab aineosakeste vastastikmõjuga tahkiste kuju säilivust ja kõvadust, vedelike voolavust ning gaaside lenduvust;
- 15) eristab füüsikalisi, keemilisi ja bioloogilisi nähtusi ning toob näiteid nende vaheliste seoste kohta;
- 16) seostab soojusülekanne ja energia muundumise nähtusi looduslike protsesside ning igapäevaeluga; toob näiteid energia jäävuse seaduse kehtivuse kohta;
- 17) seostab vee olekute muutused sademete tekkega (vihm, lumi, kaste, udu, härmatis); 18) selgitab hingamise, põlemise ja fotosünteesi näitel, et keemilistes reaktsioonides energia eraldub või neeldub;
- 19) kirjeldab elus- ja eluta looduse seoseid süsinikuringe näitel;
- 20) seostab kohastumusi füüsikaliste ja keemiliste keskkonnatingimustega;
- 21) analüüsib enda tegevuse võimalikku keskkonnamõju ja ökoloogilist jalajälge; põhjendab energiasäästu vajadust;
- 22) põhjendab materjalide taaskasutamise olulisust ning pakub materjalide taaskasutamise võimalusi;
- 23) kaalutleb enda huvide ja võimete sobivust õpingute jätkamiseks loodusteaduste või tehnoloogia erialadel.

1. Inimene uurib loodust

Õppesisu

Loodusteadused ja tehnoloogia. Teaduslik meetod. Uurimuse etapid. Vaatlus ja katse.

Mõõtmine loodusteadustes, mõõteriistad, mõõteühikud, mõõtmistulemuste usaldusväärsus.

Andmete graafiline esitamine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Mõõteriistadega (sh digitaalsetega) tutvumine.
- 2) Keha pikkuse, pindala ja ruumala mõõtmine, tulemuste usaldusväärsuse hindamine.
- 3) Bioloogiliste, geograafiliste või kodulooliste objektide vaatlemine, kirjeldamine ja mõõtmine.
- 4) Plaani koostamine hoones või maastikul: objektide kandmine plaanile leppemärkidega, vahemaade mõõtmine (silma mõõduline, sammupaariga, mõõdulindiga), suundade määramine.

Ainete ja kehade mitmekesisus

Õppesisu

Ainete ja kehade koostis: aatom, molekul, rakk. Keemiline element, perioodilisuse tabel. Liht- ja liitained, nende valemid. Keemiliste elementide levik. Aine olekud. Aine tihedus. Puhtad ained ja segud, materjalid ja lahused.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Teabeallikaist info otsimine keemiliste elementide leidumise kohta meie ümber (kivimid, looduslik vesi, õhk, inimene, kosmos), selle info võrdlemine ja hindamine.
- 2) Erineva soolasisaldusega lahuste omaduste uurimine (tihedus, jäätumistemperatuur), tulemuste analüüs (graafikute tõlgendamine) ning leitud seoste rakendamine (soolase vee külmumistemperatuur, kehade ujuvus).
- 3) Etteantud segu lahutamine koostisosadeks, kasutades setitamist, nõrutamist, filtrimist, aurustamist, destilleerimist.
- 4) Arvutimudeli toel aine olekute muutumise uurimine molekulaarsel tasandil;
- 5) aine/materjali/keha tiheduse määramine.
- 6) Lihtsamatest vahenditest molekuli, raku ja päikesesüsteemi mudelite koostamine.

3. Loodusnähtused

Õppesisu

Füüsikalised, keemilised ja bioloogilised nähtused. Liikumine ja kiirus. Energia. Energia liigid. Energia ülekandumine ja muundumine. Soojusjuhtivus, head ning halvad soojusjuhid meie ümber ja meie sees. Keemiline reaktsioon. Organismide kasv ja areng.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Kiiruse mõõtmine.
- 2) Energia ülekanne – erinevate materjalide soojenemise ja jahtumise graafiline kujutamine.
- 3) Keemilise reaktsiooni uurimine igapäevaseid aineid kasutades.
- 4) Erinevate ainete põlemise uurimine.
- 5) Küünla põlemisel vabaneva soojuse kandumine ümbritsevasse keskkonda.
- 6) Keemilise energia muundamine elektrienergiaks.
- 7) Hingamine ja fotosüntees – CO₂ ja O₂ mõõtmine digitaalsete andmekogujatega.
- 8) Udu ja härmatise tekke uurimine.

4. Elus- ja eluta looduse seosed

Õppesisu

Inimene uurib ökosüsteeme. Süsinikuringe ökosüsteemides. Kohastumine füüsikalis-keemiliste tingimustega/elukeskkonnaga. Inimtegevus, tehnoloogia ja looduslik tasakaal. Energia tarbimine ja materjalide taaskasutamine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Süsinikuringe uurimine puu ja puidu näitel, sh puu vanuse määramine aastarõngaste järgi.
- 2) Kodu või kooliümbruse ökosüsteemide ja pinnamoe uurimine satelliitpiltide abil.
- 3) Füüsikalis-keemiliste keskkonnatingimuste mõju uurimine lihtsamate loodusteaduslike mudelite abil, sh kasvuhooneefekti simuleerimine.
- 4) Taimede ja loomade kohastumuslike muutuste uurimine veebimaterjalide põhjal.
- 5) Ühe toote (näiteks paberi) ringluse uurimine toorainest kuni taaskasutuseni.
- 6) Toote valmistamine taaskasutatavatest materjalidest.
- 7) Pere ökoloogilise jalajälje arvutamine ja analüüs.

2.2. Bioloogia

2.2.1. Õppeaine kirjeldus

Bioloogial on oluline koht õpilaste loodusteadusliku maailmapildi kujunemises. Bioloogiat õppides tuginetakse loodusõpetuses omandatud teadmistele, oskustele ja hoiakutele ning lõimitakse õpet teiste loodusteadustega, nagu keemia, füüsika ja geograafia, ning matemaatikaga. Tähtsal kohal on igapäevaelu probleemide lahendamise ja põhjendatud otsuste tegemise oskused. Bioloogia õppimise kaudu omandab õpilane loodusteadusliku ja tehnoloogiaalase pädevuse ning mitu teist elutähtsat pädevust. Ta õpib väärtustama säästvat ja vastutustundlikku eluviisi ning omandab püsiva positiivse hoiaku kõige elava suhtes, et ka tulevikus olla kodanikuühiskonna aktiivne liige ning osata loodus- ja keskkonnakaitse küsimustes kaasa rääkida.

Õppimise käigus areneb igapäevaeluga seonduvate bioloogiaprobleemide lahendamise ja kompetentsete otsuste langetamise oskus, mis suurendab ühtlasi õpilase toimetulekut loodus- ja sotsiaalkeskkonnas. Bioloogias omandatud teadmised, oskused ja hoiakud lõimituna teistes õppeainetes omandatuga on aluseks sisemiselt motiveeritud elukestvale õppimisele.

Bioloogiaõppe eesmärgid on saada ülevaade eluslooduse, organismide mitmekesisuse, nende ehituse ja talitluse, pärilikkuse, evolutsiooni ja ökoloogia ning elukeskkonna kaitse printsiipidest, omandada bioloogia haruteadustes kasutatavad põhimõisted ning tutvuda inimese eripära ja tervislike eluviisidega. Seejuures õpib õpilane kasutama bioloogiale omaseid teaduslikke meetodeid, millega seostub vajaliku info hankimine ja selle tõepärasuse hindamine. Õppimine

lähtub õpilase kui isiksuse individuaalsetest iseärasustest ja tema võimete mitmekülgsest arendamisest. Õppes kujundatakse positiivset hoiakut bioloogia kui loodusteaduse ja kultuurinähtuse suhtes, mis muu hulgas väljendub teadlikult vastutustundlikus ja säästvas suhtumises oma elukeskkonnasse ning eetiliste, moraalsete ja esteetiliste aspektide arvestamises igapäevaelu probleeme lahendades.

Õpe on õpilaskeskne, arvestades erinevate koostöövormide arendamisel õpilase ealisi ja individuaalseid iseärasusi. Üks aktiivõppe põhimõtteid järgiva õppe rõhuasetus on omandada teaduslik meetod ning rakendada seda looduslikust ja sotsiaalsest keskkonnast tulenevaid probleeme lahendades.

Õpilane saab ülevaate nüüdisaja bioloogia põhilistest saavutustest, seaduspärasustest, teooriatest ning tulevikusuundumustest, see aitab teda ühtlasi tulevast elukutset valida. Õppes omandab õpilane erinevate, sh elektrooniliste teabeallikate kasutamise ja nendes leiduva teabe tõepärasuse hindamise oskuse. Kõige sellega kujunevad õpilasel teadmised ja oskused, mis võimaldavad erinevaid loodusnähtusi kirjeldada, selgitada ja prognoosida.

Õpilase sisemise õpimotivatsiooni suurendamiseks rakendatakse mitmekesiseid aktiivõppe meetodeid, vorme ja võtteid: probleem- ja projektõpet, rollimänge, diskussioone, dispuute, ajurünnakuid, mõistekaartide koostamist, õuesõpet, õppekäike, ekskursioone jne. Arvestataval kohal on referaatide ja suuliste ning stendiettekannete koostamine. Kõigis õppeetappides kasutatakse tänapäevaseid infotehnoloogiavahendeid.

Bioloogiateadmiste omandamisel on oluline koht praktilistel, sh uurimistöodel, mida tehes saavutab õpilane probleemide esitamise, hüpoteeside sõnastamise ja katsete või vaatluste plaanimise ning nende korraldamise oskused. Viimane seostub töövahendite korrektse kasutamisega ning otstarbeka uurimis- ja vaatlusmetoodika valikuga. Tähtsal kohal on saadud tulemuste analüüsi ning nende kirjaliku ja suulise kokkuvõtliku esituse oskus.

2.2.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Põhikooli lõpetaja:

- 1) selgitab eluslooduse tähtsamaid protsesse, organismide omavahelisi suhteid ja seoseid eluta keskkonnaga ning kasutab korrektset bioloogiasõnavara;
- 2) suhtub vastutustundlikult elukeskkonnasse, väärtustab elurikkust, jätkusuutlikku ja vastutustundlikku eluviisi ning säästva arengu põhimõtteid;
- 3) kasutab bioloogiateadmisi ja loodusteaduslikku meetodit igapäevaelu probleeme lahendades ning põhjendatud otsuseid langetades;

- 4) oskab sõnastada uurimisküsimusi, plaanida, korraldada ohutusnõudeid silmas pidades vaatlusi ja katseid, teha korrektseid järeldusi ning esitada saadud tulemusi suuliselt ja kirjalikult;
- 5) kasutab bioloogiainfo erinevaid allikaid, hindab kriitiliselt neis sisalduvat teavet, eristab seda mitteteaduslikest seisukohtadest ning kasutab teadusinfot probleeme lahendades;
- 6) väärtustab looduskeskkonda kui kultuuri osa, tunneb huvi bioloogia ja teiste loodusteaduste vastu, saab aru loovuse ja innovatsiooni osast teaduse ning tehnoloogia arengus, nende omavahelistest seostest, piirangutest ja riskidest ning tähtsusest igapäevaelus;
- 7) on omandanud ülevaate bioloogiaga seotud elukutsetest, kasutab bioloogiateadmisi ja -oskusi elukutsevalikul ning on sisemiselt motiveeritud elukestvaks õppeks.

2.2.3. Õpitulemused

7. klass

1. Bioloogia uurimisvaldkond

Õpilane:

- 1) analüüsib bioloogiateadmiste ja -oskuste vajalikkust igapäevaelus ning erinevates elukutsetes;
- 2) võrdleb loomi, taimi, seeni, algloomi ja baktereid;
- 3) toob erinevate organismirühmade eluavalduste näiteid.

Õppesisu

Bioloogia sisu ja seos teiste loodusteadustega ning roll tänapäeva tehnoloogia arendamisel. Bioloogia peamised uurimismeetodid: vaatlused ja eksperimendid. Loodusteadusliku meetodi etapid ja rakendamine. Organismide jaotamine loomadeks, taimedeks, seenteks, algloomadeks ja bakteriteks, nende välistunnuste võrdlus. Eri organismirühmade esindajate eluavaldused.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

Märgpreparaadi valmistamine ning erinevate objektide võrdlemine mikroskoobiga; eri organismirühmade välistunnuste võrdlemine reaalsete objektide või veebist saadud info alusel.

2. Selgroogsete loomade tunnused

Õpilane:

- 1) seostab imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade kohastumusi nende elukeskkonnaga;
- 2) analüüsib imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade erinevate meelte kohastumuste olulisust sõltuvalt nende elupaigast ja -viisist;

3) selgitab ja toob näiteid selgroogsete loomade tähtsust looduses ja inimtegevuses ning põhjendab nende kaitsega seotud piiranguid, toob näiteid kaitsealustest liikidest ja selgitab nende ohustatuse põhjuseid.

Õppesisu

Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks. Selgroogsete loomade välistunnuste seos elukeskkonnaga. Selgroogsete loomade peamised meeleanalüüsiorganid orienteerumiseks elukeskkonnas. Selgroogsete loomade juhtivate meelte sõltuvus loomade eluviisist. Imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade osa looduses ning inimtegevuses. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid. Selgroogsete loomade roll ökosüsteemides.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

Selgroogsete loomade elutegevuse analüüsimine ja nende mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbruses.

3. Selgroogsete loomade aine- ja energiavahetus

Õpilane:

- 1) selgitab aine- ja energiavahetuse omavahelisi seoseid;
- 2) seostab selgroogsete loomade erinevaid toiduobjekte toidu hankimise viiside ja seedeelundkonna eripäraga;
- 3) seostab eri selgroogsete loomarühmade hingamis- ja vereringeelundkonna eripära püsi- ja kõigusoojasusega;
- 4) toob näiteid ebasoodsate elutingimuste üleelamise viiside kohta püsi- ja kõigusoojastel loomadel.

Õppesisu

Aine- ja energiavahetuse põhiprotsessid. Toiduobjektidest tingitud erinevused taim- ja loomtoidulistel ning segatoidulistel selgroogsetel loomadel. Toidu hankimise viisid ja nendega seonduvad kohastumused. Selgroogsete loomade seedeelundkonna eripära sõltuvalt toidust: hammaste ehitus, soolestiku pikkus ja toidu seedimise aeg.

Selgroogsete loomade erinevate rühmade hingamis- ja vereringeelundite ehituse ja talitluse mitmekesisus: lõpused vees ja kopsud õhkkeskkonnas elavatel organismidel, kopsude eripära lindudel, naha kaudu hingamine.

Püsi- ja kõigusoojaste loomade kehatemperatuuri muutused. Selgroogsete loomade eri rühmade südame ja vereringe võrdlus ning ebasoodsate aastaegade üleelamise viisid.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

Valikuliselt uurimistöö toidu või hapniku mõjust organismide elutegevusele.

4. Selgroogsete loomade paljunemine ja areng

Õpilane:

- 1) analüüsib kehasisese ja -välise viljastumise eeliseid ning lootelise arengu erinevust selgroogsete loomade rühmadel;
- 2) võrdleb otsesest ja moondest arengut ning toob selle kohta näiteid;
- 3) seostab selgroogsete loomade järglaste eest hoolitsemise vajadust eri rühmade paljunemise ja arengu eripäraga.

Õppesisu

Selgroogsete loomade paljunemist mõjutavad tegurid. Kehasisese viljastumise võrdlus kehavälisega. Erinevate selgroogsete loomade kehasisese ja kehavälise lootelise arengu võrdlus. Sünnitus ja lootejärgne areng. Moondega ja otsese arengu võrdlus. Järglaste eest hoolitsemine (toitmine, kaitsmine, õpetamine) erinevatel selgroogsetel loomadel ning hoolitsemisvajaduse seos paljunemise ja arengu eripäraga.

5. Selgroogsete loomade evolutsioon

Õpilane:

- 1) selgitab selgroogsete loomade täiustumist evolutsiooni käigus;
- 2) toob näiteid tõenditest selgroogsete loomade põlvnemise kohta.

Õppesisu

Kalade, kahepaiksete, roomajate, lindude ja imetajate areng.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

Fossiilide uurimine.

8. klass

1. Taimede tunnused ja eluprotsessid

Õpilane:

- 1) eristab looma- ja taimerakku ning nende peamisi osi joonistel ning analüüsib nende osade ülesandeid;
- 2) analüüsib õistaimede organite ehituse ja talitluse kooskõla, seostab seda ainete liikumisega taimes, taime kasvukohaga ning paljunemise ja levimise viisiga;
- 3) koostab ja analüüsib skeeme fotosünteesi lähteainetest, lõppsaadustest ja protsessi mõjutavatest tingimustest;
- 4) selgitab fotosünteesi ja hingamise tähtsust taimede ning teiste organismide elutegevuses;

- 5) võrdleb eri taimerühmadele iseloomulikku välisehitust ning toob näiteid Eesti tavaliste taimede kohta;
- 6) analüüsib sugulise ja mittesugulise paljunemise eeliseid eri taimede näitel, võrdleb erinevaid paljunemis-, tolmlemis- ja levimisviise ning toob nende kohta näiteid;
- 7) analüüsib taimede osa looduses kui terviksüsteemi jätkusuutlikkuse tagamisel ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid.

Õppesisu

Taimede peamised ehituse ja talitluse erinevused võrreldes selgroogsete loomadega. Õis-, paljasseemne-, sõnajalg- ja sammaltaimede ning vetikate välisehituse põhijooned. Taimede osa looduses ja inimtegevuses. Taimede uurimise ja kasvatamisega seotud elukutsed. Eri taimerühmadele iseloomuliku paljunemise, kasvukoha ja leviku võrdlus.

Taimeraku võrdlus loomarakuga. Taime- ja loomaraku peamiste osade ehitus ning talitus.

Õistaimede organite ehituse ja talitluse kooskõla. Fotosünteesi üldine kulg, selle tähtsus ja seos hingamisega. Tõusev ja laskuv vool taimedes. Suguline ja mittesuguline paljunemine, putuk- ja tuultolmlejate taimede võrdlus, taimede kohastumus levimiseks, sh loom- ja tuulleviks. Seemnete idanemiseks ja taimede arenguks vajalikud tingimused.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Taimede mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbruses;
- 2) Fotosünteesi mõjutavate tegurite uurimine praktilise töö või arvutimudeliga.

2. Seente tunnused ja elutsükklid

Õpilane:

- 1) võrdleb seeni taimede ja loomadega;
- 2) kirjeldab erinevate seenerühmade ja samblike ehituse ja talitluse mitmekesisust ning toob selle kohta näiteid, sh selgitab parasiitluse ja sümbioosi tähtsust;
- 3) selgitab seente ja samblike paljunemise viise ning arenguks vajalikke tingimusi;
- 4) analüüsib seente ning samblike osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid, väärtustades neid eluslooduse tähtsate osadena.
- 5) teab tähtsamaid söödavaid ja mürgiseid seeneliike ja tunneb neid looduses ära.

Õppesisu

Seente välisehituse ja peamiste talitluste võrdlus taimede ja loomadega. Seente välisehituse mitmekesisus tavalisemate kott- ja kandseente näitel. Seente paljunemine eoste ja pungumise teel. Toitumine surnud ja elusatest organismidest, parasitism ja sümbioos. Eoste levimise viisid

ja idanemiseks vajalikud tingimused. Käärimiseks vajalikud tingimused. Inimeste ja taimede nakatumine seenhaigustesse ning selle vältimine.

Samblikud kui seente ja vetikate kooseluvorm. Samblike mitmekesisus, nende erinevad kasvuvormid ja kasvukohad. Samblike toitumise eripära, uute kasvukohtade esmaasustamine. Seente ja samblike osa looduses ning inimtegevuses.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Seente välistunnuste võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale.
- 2) Seente ehituse uurimine mikroskoobiga.
- 3) Uurimistöö hallitus- või pärmseente arengut mõjutavate tegurite leidmiseks.
- 4) Praktiline töö või arvutimudeli kasutamine õhu saastatuse hindamiseks samblike leviku alusel.

3. Selgrootute loomade tunnused ja eluprotsessid

Õpilane:

- 1) võrdleb selgrootute ja selgroogsete loomade ehitust ning selgrootute olulisemate rühmade tunnuseid, toob vastavate loomarühmade kohta näiteid;
- 2) seostab erinevate selgrootute loomade välisehituse ja kohastumuse liikuda, hingata, toituda ning orienteeruda nende elukeskkonnas;
- 3) analüüsib lahk- ja liitsugulisuse eeliseid erinevatel selgrootute rühmadel ning selgitab ja toob näiteid otsese ning täis- ja vaegmoondelise arengu kohta;
- 4) selgitab parasiitse eluviisiga organismide arengu vältel peremeesorganismi, toiduobjekti ja elupaiga vahetamise tähtsust ning toob selle kohta näiteid;
- 5) analüüsib erinevate selgrootute loomade osa looduses ja inimtegevuses, väärtustades selgrootuid eluslooduse olulise osana, ning toob selle kohta näiteid.

Õppesisu

Selgrootute loomade üldiseloomustus ja võrdlus selgroogsetega. Käsnade, ainuõssete, usside, limuste, lüljalgsete ja okasnahksete peamised välistunnused, levik ning tähtsus looduses ja inimese elus. Lüljalgsete (koorikloomade, ämblikulaadsete ja putukate) välisehituse võrdlus. Tavalisemate putkarühmade ja limuste välistunnuste erinevused.

Vabalt elavate ning parasiitse eluviisiga selgrootute loomade kohastumused hingamiseks ja toitumiseks. Selgrootute hingamine lõpuste, kopsude ja trahheedega. Selgrootute loomade erinevad toidu hankimise viisid ja organid.

Usside, limuste ning lüljalgsete liit- ja lahksugulisus. Peremeesorganismi ning vaheperemehe vaheldumine usside arengus. Paljunemise ja arengu eripära otsese, täismoondelise ning vaegmoondelise arenguga loomadel.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Selgrootute loomarühmade iseloomulike välistunnuste võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale.
- 2) Lüljalgsete loomade välistunnuste võrdlemine luubi või mikroskoobiga.
- 3) Praktiline töö või arvutimudeli kasutamine keskkonna saastatuse hindamiseks selgrootute leviku alusel.

4. Eluslooduse evolutsioon

Õpilane:

- 1) selgitab bioloogilise evolutsiooni olemust ning toob näiteid evolutsiooni tõendite kohta looma- ja taimeriigis;
- 2) põhjendab olelusvõitluse tekkepõhjusi ja seostab olelusvõitluse loodusliku valikuga;
- 3) selgitab liikide teket ja suuremate organismirühmade evolutsiooni põhisuundi;
- 4) toob näiteid inimese evolutsiooni olulisemate etappide kohta.

Õppesisu

Bioloogilise evolutsiooni olemus, põhisuunad ja tõendid. Loodusliku valiku kujunemine olelusvõitluse tagajärjel. Liikide teke ja muutumine. Kohastumise tähtsus organismide evolutsioonis. Evolutsiooni tähtsamad etapid. Inimese evolutsiooni eripära.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

Eevolutsioonitegurite uurimine arvutimudeliga.

5. Ökoloogia ja keskkonnakaitse

Õpilane:

- 1) selgitab ökosüsteemide ja biosfääri struktuuri ning toob selle kohta näiteid;
- 2) analüüsib elus- ja eluta looduse tegurite mõju eri organismirühmadele ning toob selle kohta näiteid;
- 3) analüüsib diagrammidel ja tabelites esitatud infot keskkonnategurite mõju kohta organismide arvukusele;
- 4) analüüsib organismidevahelisi seoseid ökosüsteemis, mõistab eluslooduses toimuvaid protsesse ja hindab inimtegevuse positiivset ja negatiivset mõju populatsioonidele ning ökosüsteemide püsimisele;
- 5) mõistab rohepöörde vajalikkust ning märkab keskkonnaprobleeme, leiab eakohasel moel võimalusi nende leevendamiseks;
- 6) selgitab ja väärtustab bioloogilist mitmekesisust ehk elurikkust ja lahendab bioloogilise mitmekesisuse kaitsega seotud dilemmaprobleeme.

Õppesisu

Organismide jaotamine liikidesse. Populatsioonide, ökosüsteemi ja biosfääri struktuur. Looduslik tasakaal.

Eluta ja eluslooduse tegurid (ökoloogilised tegurid) ning nende mõju eri organismirühmadele.

Biomassi juurdekasvu püramiidi moodustumine ning toiduahela lülide arvukuse leidmine.

Inimmõju populatsioonidele ja ökosüsteemidele. Bioloogilise mitmekesisuse tähtsus. Liigi- ja elupaigakaitse Eestis. Inimtegevus keskkonnaprobleemide lahendamisel.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Praktiline uuring populatsioonide arvukuse sõltuvuse kohta ökoloogilistest teguritest.
- 2) Arvutimudeliga seoste leidmine toiduahela lülide arvukuse ja biomassi juurdekasvu vahel.
- 3) Biomassi püramiidi ülesannete lahendamine.
- 4) Loodusliku tasakaalu muutumise seaduspärasuste uurimine arvutimudeliga.

9. klass

1. Mikroorganismide ehitus ja eluprotsessid

Õpilane:

- 1) selgitab bakterite, algloomade ja viiruste põhitunnuste eripära võrreldes taimede ja loomadega;
- 2) toob näiteid bakterite ja algloomade leviku kohta eri elupaikades, sh aeroobses ning anaeroobses keskkonnas; hindab kiire paljunemise ja püsieoste moodustumise olulisust bakterite levikus;
- 3) analüüsib ning selgitab bakterite ja algloomade tähtsust looduses ning inimtegevuses;
- 4) selgitab, kuidas kaitsta toitu bakteriaalse riknemise eest;
- 5) seostab inimese sagedasemaid bakteritest, viirustest ja algloomadest põhjustatud haigusi nende levikuviisidega ning teab, kuidas neid vältida.

Õppesisu

Bakterite ja algloomade põhitunnuste võrdlus loomade ning taimedega. Vabalt elavate ja parasitise eluviisiga mikroorganismide levik ning tähtsus. Bakterite aeroobne ja anaeroobne eluviis ning parasitism. Käärimiseks vajalikud tingimused. Bakterite paljunemine ja levik. Bakterhaigustesse nakatumine ja haiguste vältimine. Bakterite osa looduses ja inimtegevuses. Viiruste ehituse ja talitluse eripära. Viirustega nakatumine, peiteaeg, haigestumine ja tervenemine. Mikroorganismidega seotud elukutsed.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Bakterite elutegevust mõjutavate tegurite uurimine arvutimudeliga.
- 2) Bakterite leviku hindamine bakterikultuuri kasvatades.

2. Inimese koed ja elundkonnad

Õpilane:

- 1) võrdleb ja põhjendab eri kudede ehituse ja talitluse seotust ning ülesandeid; toob näiteid eri elundite kudede ja elundkondade kohta;
- 2) analüüsib naha ehituse ja talitluse kooskõla kompimis-, kaitse-, termoregulatsiooni- ja eritusfunktsiooni täites; väärtustab naha tervishoiuga seotud tervislikku eluviisi.

Õppesisu

Inimese elundkondade põhiülesanded. Naha ehitus ja ülesanded infovahetuses väliskeskkonnaga.

3. Luud ja lihased

Õpilane:

- 1) eristab joonisel või mudelil inimese peamisi luid ning lihaseid;
- 2) selgitab luude ja lihaste ehituse ning talitluse kooskõla, võrdleb sile-, vööt- ja südamelihaste ehitust ning talitlust;
- 3) analüüsib erinevate luudevaheliste ühenduste seoseid nende ülesannetega ning toob nende kohta näiteid;
- 4) analüüsib õige toitumise ja treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale ning toob selle kohta näiteid; peab tähtsaks enda tervislikku treenimist.

Õppesisu

Luude ja lihaste osa inimese ning teiste selgroogsete loomade tugi- ja liikumiselundkonnas. Luude ehituse iseärasused. Luudevaheliste ühenduste tüübid ja tähtsus. Inimese luustiku võrdlus teiste selgroogsete loomadega. Lihaste ehituse ja talitluse kooskõla. Luu- ja lihaskoe mikroskoopiline ehitus ning selle seos talitlusega. Treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale. Luumurdude, lihasvenituste ja -rebendite olemus ning tekkepõhjused.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Loomsete kudede ehituse võrdlemine mikroskoobiga.
- 2) Uurimistöö lihasväsimuse tekke ja treenituse seosest.

4. Vereringe

Õpilane:

- 1) analüüsib inimese vereringeelundkonna jooniseid ja skeeme;
- 2) seostab südame, erinevate veresoonte ja vere koostisosade ehituse eripära nende talitlusega;
- 3) seostab inimese sagedasemaid südame- ja veresoonkonnahaigusi nende tekkepõhjustega ning väärtustab vereringeelundkonda ja immuunsüsteemi tugevdavat eluviisi,

4) selgitab vere osa organismi lühi- ja pikaajalise immuunsuse kujunemisel, immuunsüsteemi häirete tekkimist ning vaktsineerimise tähtsust nakkushaiguste vältimiseks.

Õppesisu

Südame ning suure ja väikese vereringe osa inimese aine- ja energiavahetuses. Inimese ning teiste imetajate vereringeelundkonna erisused võrreldes teiste selgroogsete loomadega. Erinevate veresoonte ehituslik ja talitluslik seos. Vere koostisosade ülesanded.

Vere osa organismi immuunsüsteemis. Immuunsuse kujunemine: lühi- ja pikaajaline immuunsus. Immuunsüsteemi ja vaktsineerimise osa bakter- ja viirushaiguste vältimisel. Immuunsüsteemi häired, allergia, AIDS.

Treeningu mõju vereringeelundkonnale. Südamelihase ala- ja ülekoormuse tagajärjed. Veresoonte lupjumise ning kõrge ja madala vererõhu põhjused ja tagajärjed.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

Uurimistöö füüsilise koormuse mõjust pulsile või vererõhule.

5. Seedimine ja eritamine

Õpilane:

- 1) koostab ning analüüsib seedeelundkonna ehituse jooniseid ja skeeme ning selgitab nende alusel toidu seedimist ja toitainete imendumist;
- 2) selgitab valkude, rasvade, süsivesikute, vitamiinide, mineraalainete ja vee ülesandeid inimorganismis ning nende üle- või alatarbimisega kaasnevaid probleeme;
- 3) hindab neerude, kopsude ja naha osa jääkainete eritamisel.

Õppesisu

Inimese seedeelundkonna ehitus ja talitlus. Organismi energiavajadust mõjutavad tegurid. Tervislik toitumine, üle- ja alakaalulisuse põhjused ning tagajärjed. Neerude üldine tööpõhimõte vere püsiva koostise tagamisel. Kopsude, naha ja soolestiku eritamisesüsteemid.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Inimese energiavajadust mõjutavate tegurite uurimine praktilise tööga või arvutimudeliga.
- 2) Isikliku toitumisharjumuse analüüs.

6. Hingamine

Õpilane:

- 1) analüüsib hingamiselundkonna ehituse ja talitluse kooskõla;
- 2) koostab ning analüüsib jooniseid ja skeeme hingamiselundkonna ehitusest ja talitlusest ning sisse- ja väljahingatava õhu koostisest;

- 3) selgitab hingamise olemust, sh hapniku ülesannet rakkudes, sisse- ja väljahingamist ning hingamise regulatsiooni;
- 4) analüüsib treeningu mõju hingamiselundkonnale;
- 5) selgitab hingamiselundite levinumate haiguste tekkepõhjust ja haiguste vältimise võimalusi.

Õppesisu

Hingamiselundkonna ehituse ja talitluse seos. Sisse- ja väljahingatava õhu koostise võrdlus. Hapniku ülesanne rakkudes. Organismi hapnikuvajadust määravad tegurid ja hingamise regulatsioon. Treeningu mõju hingamiselundkonnale. Hingamiselundkonna levinumad haigused ning nende ärahoidmine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

Praktilise töö või arvutimudeliga kopsumahu, hingamissügavuse ja -sageduse ning omastatava hapniku hulga seoste uurimine.

7. Paljunemine ja areng

Õpilane:

- 1) võrdleb naise ja mehe suguelundkonna ehitust ning talitlust;
- 2) võrdleb inimese muna- ja seemnerakkude ehitust ning arengut, selgitab munaraku viljastumist ja seda mõjutavaid tegureid ning toob näiteid muutuste kohta loote arengus;
- 3) seostab inimorganismi anatoomilisi vanuselisi muutusi talitluslike muutustega.

Õppesisu

Mehe ja naise suguelundkonna ehituse ning talitluse võrdlus. Muna- ja seemnerakkude küpsemine. Suguelundkonna tervishoid, suguhaiguste levik, haigestumise vältimise võimalused. Munaraku viljastumine, loote areng, raseduse kulg ja sünnitus. Pere plaanimine, abordiga kaasnevad riskid. Inimorganismi talitluse muutused sünnist surmani.

8. Talitluste regulatsioon

Õpilane:

- 1) selgitab kesk- ja piirdenärvisüsteemi ehitust ning põhiülesandeid;
- 2) seostab närviraku ehitust selle talitlusega; koostab ja analüüsib refleksikaare skeeme ning selgitab nende alusel selle talitlust;
- 3) seostab erinevaid sisenõrenäärmeid nende toodetavate hormoonide toimega;
- 4) selgitab närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis;
- 5) suhtub kriitiliselt närvisüsteemi kahjustavate ainete tarbimisse.

Õppesisu

Kesk- ja piirdenärvisüsteemi ehitus ning ülesanded. Närviraku ehitus ja rakuosade ülesanded. Refleksikaare ehitus ja talitus. Närvisüsteemi tervishoid. Peamiste sisenõrenäärmete toodetavate hormoonide ülesanded. Elundkondade koostöö inimese terviklikkuse tagamisel. Närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Uurimistöö reaktsioonikiirust mõjutavate tegurite määramiseks ja õpilaste reaktsioonikiiruse võrdlemiseks.
- 2) Refleksikaare töö uurimine arvutimudeliga.

9. Infovahetus väliskeskkonnaga

Õpilane:

- 1) analüüsib silma osade ja suuraju nägemiskeskuse koostööd nägemisaistingu tekkimisel ning tõlgendamisel;
- 2) selgitab kaug- ja lühinägelikkuse tekkepõhjust ning nägemishäirete vältimise ja korrigeerimise viise;
- 3) seostab kõrva ehitust kuulmis- ja tasakaalumeelega ning väärtustab meeleelundeid säästvat eluviisi;
- 4) võrdleb ning seostab haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehitust ning talitlust.

Õppesisu

Silma ehituse ja talitluse seos. Nägemishäirete vältimine ja korrigeerimine. Kõrvade ehituse seos kuulmis- ja tasakaalumeelega. Kuulmishäirete vältimine ja korrigeerimine. Haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehituse ja talitluse seosed.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Uurimistöö meeleelundite tundlikkuse määramiseks.
- 2) Nägemisaistingu tekke ja kuulmise uurimine arvutimudeliga.

10. Pärilikkus

Õpilane:

- 1) analüüsib pärilikkuse ja muutlikkuse osa inimese tunnuste näitel;
- 2) selgitab DNA, geenide ning kromosoomide seost ja osa pärilikkuses ning geenide pärandumist ja avaldumist;
- 3) lahendab dominantsete ja retsessiivsete geenialleelide avaldumisega seotud lihtsamaid geneetikaülesandeid;
- 4) hindab päriliku ja mittepäriliku muutlikkuse osa inimese tunnuste näitel ning analüüsib diagrammidel ja tabelites esitatud infot mittepäriliku muutlikkuse ulatuse kohta;

- 5) toob näiteid geenitehnoloogia tegevusvaldkondade kohta ja hindab organismide geneetilise muutmise võimalusi, tuginedes teaduslikele ja teistele kaalukatele seisukohtadele;
- 6) toob näiteid pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste vältimise võimaluste kohta ning analüüsib neid;
- 7) oskab selgitada inimeste pärilikku ja mittepärilikku mitmekesisust ning suhtub sellesse mõistvalt.

Õppesisu

Pärilikkus ja muutlikkus organismide tunnuste kujunemisel. DNA, geenide ja kromosoomide osa pärilikkuses. Geenide pärandumine ja nende määratud tunnuste avaldumine. Lihtsamate geneetikaülesannete lahendamine. Päriliku muutlikkuse tähtsus.

Mittepäriliku muutlikkuse tekkepõhjused ja tähtsus. Organismide pärilikkuse muutmise võimalused ning sellega kaasnevad teaduslikud ja eetilised küsimused. Pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste võrdlus ning haigestumise vältimine. Geenitehnoloogia tegevusvaldkond ja sellega seotud elukutsed.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Pärilikkuse seaduspärasuste avaldumise ja muutlikkuse tekkemehhanismide uurimine arvutimudeliga.
- 2) Uurimistöök mittepäriliku muutlikkuse ulatusest vabalt valitud organismide tunnuste põhjal.

2.3. Füüsika

2.3.1. Õppeaine kirjeldus

Füüsika kuulub loodusainete valdkonda ning sellel on tähtis koht õpilaste loodusteadusliku ja tehnoloogiaalase kirjaoskuse kujunemises. Füüsika seletab loodusnähtusi ja loob vastavaid mudeleid ning on tihedalt seotud matemaatikaga. Füüsika paneb aluse tehnika ja tehnoloogia mõistmisele ning aitab väärtustada tehnilisi elukutseid. Põhikooli füüsikakursus käsitleb väikest osa füüsikalistest nähtustest ja loob aluse, millel tekib hiljem tervikpilt füüsikast kui loodusteadusest. Füüsikat õppides saab õpilane esialgse ettekujutuse füüsika keelest ja õpib seda kasutama.

Füüsikaõppes seostatakse õpitavat igapäevaeluga, matemaatiliste oskustega, tehnika ja tehnoloogiaga ning teiste loodusainetega. Füüsikaõpetuses lähtutakse loodusainete (füüsika, keemia, bioloogia, geograafia) lõimimisel kahest suunast. Vertikaalselt lõimuvad need õppeained ühiste temade kaudu, nagu areng (evolutsioon), vastastikmõju, liikumine (muutumine ja

muundumine), süsteem ja struktuur; energia, tehnoloogia ning keskkond (ühiskond). Vertikaalset lõimimist toetab valdkonna spetsiifikat arvestades õppeainete horisontaalne lõimumine. Õpilaste väärtushinnangud kujunevad, kui nad seostavad probleemide lahendusi teaduse üldise kultuuriloolise kontekstiga. Seejuures käsitletakse füüsikute osa teadusloos ning füüsika ja selle rakenduste tähendust inimkonna arengus. Lahendades arvutus-, graafilisi ning probleemülesandeid ja hinnates saadud tulemuste reaalsust, luuakse alus kriitilisele mõtlemisele. Nähtustega tutvumisel eelistatakse katset, probleemide lahendamisel aga loodusteaduslikku meetodit. Õpitav materjal esitatakse võimalikult probleemipõhiselt ning õpilase igapäevaeluga seostatult. Õppes lähtutakse õpilaste individuaalsetest iseärasustest ja võimete mitmekülgsest arendamisest, suurt tähelepanu pööratakse õpilaste õpimotivatsiooni kujundamisele. Selle saavutamiseks rakendatakse erinevaid aktiivõppevorme: probleem- ja uurimuslikku õpet, projektõpet, arutelu, ajurünnakuid, rollimänge, õuesõpet, õppekäike jne.

Õpet plaanides võib õpetaja muuta käsitletavate teemade järjekorda, pidades meeles, et muudetud teemade järjestus jälgiks õpilaste arengu iseärasusi ning õpetamine toimuks abstraktsuse kasvamise printsiibi kohaselt. Kõigis õppeetappides kasutatakse tehnoloogilisi vahendeid ja IKT võimalusi. Uurimusliku õppega omandavad õpilased probleemide seadmise, hüpoteeside sõnastamise, töö plaanimise, vaatluste tegemise, mõõtmise, tulemuste töötlemise, tõlgendamise ja esitamise oskused. Tähtsal kohal on uurimistulemuste suuline ja kirjalik esitamine, kaasates verbaalseid ning visuaalseid esitusvorme. Olulisel kohal on erinevate teabeallikate, sh interneti kasutamise ja neis leiduva teabe kriitilise hindamise ning kasutatud allikatele viitamise oskus.

2.3.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Füüsika õpetamisega põhikoolis taotletakse, et õpilane lisaks valdkonnapädevuses kirjeldatud üldistatud õpitulemustele:

- 1) mõistab olulisi füüsika mudeleid;
- 2) rakendab valemeid füüsikaliste nähtuste ja kehade omaduste kvantitatiivseks kirjeldamiseks;
- 3) koostab graafikuid, jooniseid ja skeeme füüsikaliste nähtuste kirjeldamiseks ning analüüsib graafiliselt esitatud infot;
- 4) seletab ja põhjendab füüsika mudelite põhjal füüsikalisi nähtusi ja kehade omadusi;
- 5) kasutab füüsikaalase teabe leidmiseks erinevaid allikaid ning hindab allikate usaldusväärsust;
- 6) kavandab ja korraldab ohutult katseid füüsikaliste nähtuste ja kehade omaduste uurimiseks, analüüsib katsetulemusi ning teeb põhjendatud järeldusi.

2.3.3. Õpitulemused

8. klass

1. Valgusõpetus

Õpilane:

- 1) tunneb erinevaid valgusallikaid; liigitab valgusallikaid nende suuruse ja valguse spektraalse koostise järgi;
- 2) tunneb valguse sirgjoonelise levimise ja peegeldumise seadust ning konstrueerib nende põhjal optilisi nähtusi selgitavaid jooniseid ja korraldab vastavad katsed;
- 3) rakendab valguse murdumise seaduspärasust läätse tööpõhimõtte selgitamiseks ja probleemülesandeid lahendades;
- 4) seletab fookuse, fookuskauguse ja optilise tugevuse mõistet;
- 5) tunneb erinevate läätsede omadusi ja seostab kujutiste tekkimist läätsede omadustega; konstrueerib kiirte käiku kumer- ja nõgusläätses, eristab tõelist ja näivat kujutist;
- 6) seostab peegeldunud valguse spektrit esemete värvusega;
- 7) selgitab jooniste järgi erinevate optiliste seadmete tööpõhimõtet;
- 8) selgitab silma kui optilise süsteemi tööpõhimõtet ning lühi- ja kaugnägemise põhjuseid;

- 9) rakendab probleemülesandeid lahendades seost $D = \frac{1}{f}$.

Õppesisu

Valgusallikas. Valgus kui liitvalgus. Valgus kui energia. Valguse spektraalne koostis. Kehade värvus. Valguse neeldumine, valgusfilter. Valguse sirgjooneline levimine. Peegeldumisseadus. Tasapeegel, eseme ja kujutise sümmeetrilisus. Mattpind. Valguse peegeldumise nähtus looduses ja tehnikas. Valguse murdumine. Prisma. Kumerlääts. Nõguslääts. Läätsede fookuskaugus. Läätsede optiline tugevus. Silm. Luup. Kaug- ja lühinägelikkus. Valguse murdumise nähtus looduses ja tehnikas.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Täis- ja poolvarju uurimine.
- 2) Läätsedega saadud kujutiste uurimine.
- 3) Läätsede optilise tugevuse määramine.

2. Mehaanika

Õpilane:

- 1) uurib ja kirjeldab keha liikumist ning oskab seda graafiliselt analüüsida;
- 2) uurib ja kirjeldab kehade vastastikmõju ning selgitab kehade kiiruse muutumist sõltuvalt kehade massist ja vastastikmõju kestusest;
- 3) teab, et vastastikmõju tugevust iseloomustab jõud;
- 4) võrdleb eri kehadele mõjuvat raskusjõudu ja seostab seda keha massiga;
- 5) uurib hõõrdejõudu ja seletab selle mõju kehade liikumisele, analüüsib graafiliselt hõõrdejõu sõltuvust rõhumisjõust;
- 6) uurib elastsusjõudu ja seletab selle tekkimise põhjuseid;
- 7) oskab kasutada dünamomeetrit erinevate jõudude mõõtmiseks;
- 8) kavandab ja teeb katse rõhu määramiseks, seostab rõhku kokkupuute pindala ning rõhumisjõuga;
- 9) kirjeldab rõhu edasikandumist gaasides ja vedelikes (Pascali seadus);
- 10) teeb katse vedelikes kehadele mõjuva üleslükkejõu uurimiseks ja selgitab katse tulemusi;
- 11) tunneb kehade ujumise ja uppumise tingimusi ning selgitab nende seoseid loodusnähtustega;
- 12) seletab õhurõhu, vedelikusamba rõhku ja üleslükkejõu mõistet ning rakendab neid loodusnähtusi selgitades;
- 13) seletab mehaanilise töö, mehaanilise energia (potentsiaalse ja kineetilise energia), võimsuse ja kasuteguri mõistet;
- 14) selgitab lihtmehhanismide otstarvet ja üldist tööpõhimõtet, rakendades mehaanika kuldreeglit;
- 15) kirjeldab mudeli toel võnkumist, kasutades amplituudi, perioodi ja sageduse mõistet;
- 16) seostab võnkumist heli tekkimise ja helilainete levimisega;
- 17) kavandab ja korraldab katsed müra tugevuse mõõtmiseks ning muusikariistade heli kõrguse ja sageduse vahelise seose uurimiseks;
- 18) rakendab probleemülesandeid lahendades järgmisi seoseid:

$$v = \frac{s}{t}; \quad \rho = \frac{m}{V}; \quad F = m g; \quad P = \frac{F}{S}; \quad p = \rho g h; \quad F_u = \rho_v g V_k; \quad A = F s; \quad N = \frac{A}{t}; \quad f = \frac{1}{T}.$$

Õppesisu

Mass kui keha inertsuse mõõt. Kehade vastastikmõju. Jõud kui keha kiireneva või aeglustuva liikumise põhjustaja. Jõudude tasakaal ja keha liikumine. Liikumine ja jõud looduses ning tehnikas.

Raskusjõud. Hõõrdumine, hõõrdejõud. Deformeerimine, elastsusjõud. Dünamomeetri tööpõhimõte. Vastastikmõju esinemine looduses ja selle rakendamine tehnikas.

Rõhk. Pascali seadus. Manomeeter. Maa atmosfäär. Õhurõhk. Baromeeter. Rõhk vedelikes erinevatel sügavustel. Üleslükkejõud. Keha ujumine, ujumise ja uppumise tingimus. Rõhk looduses ja selle rakendamine tehnikas.

Töö. Võimsus. Energia, kineetiline ja potentsiaalne energia. Mehaanilise energia jäävuse seadus. Lihtmehhanism, kasutegur. Lihtmehhanismid looduses ja nende rakendamine tehnikas.

Võnkumine. Võnkumise amplituud, periood, sagedus. Lained. Heli, heli kiirus, võnkesageduse ja heli kõrguse seos. Müra ja mürakaitse. Võnkumiste avaldumine looduses ja rakendamine tehnikas.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Raskusjõu ja hõõrdejõu seose uurimine dünamomeetriga.
- 2) Üleslükkejõu uurimine.
- 3) Rõhu määramine.
- 4) Pendli võnkumise uurimine.
- 5) Müra tugevuse mõõtmine.
- 6) Kangi tasakaalu tingimuse uurimine.

9. klass

1. Elektriõpetus

Õpilane:

- 1) seletab kehade elektriseerimist ja elektrilist vastastikmõju;
- 2) tunneb elektrilaengu, elementaarlaengu, keha elektrilaengu, elektrivälja, elektrivoolu, vabade laengukandjate, elektrijuhi ja isolaatori mõistet ning rakendab neid loodusnähtusi selgitades;
- 3) uurib ja kirjeldab elektrivoolu elektrolüütide vesilahustes ning metallides;
- 4) nimetab vooluringi osi ja selgitab nende otstarvet;
- 5) koostab lihtsamaid elektriskeeme;
- 6) selgitab elektritarvitite ja elektriliste mõõteseadmete (oommeetri, ampermeetri, voltmeeteri, elektrienergia arvesti) otstarvet ja kasutamise reegleid;
- 6) kavandab ja teeb katseid voolutugevuse, pinge, elektritakistuse ja eritakistuse mõõtmiseks; 7) uurib jada- ja rööpühenduse korral seoseid vooluringi osade pingete, voolutugevuste ning takistuste väärtuste vahel ja analüüsib saadud tulemusi;

- 8) kavandab ja teeb katseid elektrivoolu töö ja võimsuse arvutamiseks ning analüüsib saadud tulemusi;
- 9) määrab elektritarvitite koguvõimsuse, hindab selle vastavust paigaldatud kaitsmele ning arvutab tarbitud energia väärtuse ja maksumuse;
- 10) seletab lühise, kaitse ja kaitsemaanduse mõistet;
- 11) kirjeldab magnetite ja magnetvälja omadusi ning seostab neid Maa magnetvälja ja teiste magnetnähtustega;
- 12) seostab elektrivoolu ja magnetnähtusi, kasutades näiteid ja rakendusi tehnikas;
- 13) rakendab probleemülesannete lahendamisel järgmisi seoseid:

$$I = \frac{U}{R} ; \quad I = I_1 = I_2 = \dots ; \quad U = U_1 + U_2 + \dots ; \quad R = R_1 + R_2 + \dots ; \quad I = I_1 + I_2 + \dots ;$$

$$U = U_1 = U_2 = \dots ; \quad \frac{1}{R} = \frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} + \dots ; \quad R = \rho \frac{l}{S} ; \quad A = IUt ; \quad N = IU ; \quad Q = I^2 Rt .$$

Õppesisu

Kehade elektriseerimine. Elektrilaeng. Elementaarlaeng. Elektriväli. Juht. Isolaator. Laetud kehadega seotud nähtused looduses ja tehnikas. Elektrivool metallis ja ioone sisaldavas lahuses. Elektrivoolu toimed. Voolutugevus, ampermeeter. Elektrivool looduses ja tehnikas. Vooluallikas. Vooluringi osad. Pinge, voltmeeter. Ohmi seadus. Elektritakistus. Eritakistus. Juhi takistuse sõltuvus materjalist ja juhi mõõtmetest. Takisti. Juhtide jada- ja rööpühendus. Jada- ja rööpühenduse kasutamise näited. Elektrivoolu töö. Elektrivoolu võimsus. Elektrisoojendusriist. Elektriohutus. Lühis. Kaitse. Kaitsemaandus. Püsिमagnet. Magnetväli. Elektromagnet. Elektrimootor ja elektrigeneraator kui energiamuundurid. Magnetnähtused looduses ja tehnikas.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Kehade elektriseerimise nähtuse uurimine.
- 2) Juhtide jada- ja rööpühenduse uurimine.
- 3) Voolutugevuse ja pinge mõõtmine ning takistuse arvutamine.
- 4) Elektrivoolu töö ja võimsuse määramine.

2. Soojusõpetus ja tuumaenergia

Õpilane:

- 1) seostab keha temperatuuri ja kehadega soojuspaisumist aineosakeste soojusliikumise ja soojusvooluga;
- 2) selgitab termomeetri otstarvet ja kasutamise reegleid ning erinevaid temperatuuriskaalasid;

- 3) eristab loodusnähtuste selgitamisel soojusülekande liike: soojusjuhtivust, konvektsiooni ja soojuskiirgust;
- 4) selgitab siseenergia muutumist kehade soojenemisel ja jahtumisel;
- 5) seletab soojushulga ja aine erisoojuse mõistet ning kavandab katse keha erisoojuse määramiseks;
- 6) analüüsib kehade soojuslike omaduste ja soojusülekande põhiomaduste järgi igapäevaelu- ja loodusnähtuseid;
- 7) selgitab keha siseenergia muutumist sulamisel, tahkumisel, aurumisel ja kondenseerumisel;
- 8) selgitab sulamissoojuse, keemissoojuse ja kütteväärtuse tähendust;
- 9) lahendab ja analüüsib rakendusliku sisuga osatülesanneteks taandatavaid soojusfüüsika kompleksülesandeid;
- 10) seostab isotoopide koostist, radioaktiivset lagunemist ja tuumareaktsiooni aatomituuma ehitusega;
- 11) selgitab kergete tuumade ühinemise ja raskete tuumade lõhustamise praktilist väärtust;
- 12) iseloomustab ning võrdleb α -, β - ja γ -kiirgust;
- 13) nimetab loodusliku ioniseeriva kiirguse allikaid ja selgitab sellega seotud ohtusid;
- 14) rakendab probleemülesandeid lahendades järgmisi seoseid: $Q = c m (t_2 - t_1)$; $Q = \lambda m$;

$$Q = L m$$

Õppesisu

Aineosakeste kiiruse ja temperatuuri seos. Soojuspaisumine. Termomeeter. Temperatuuriskaalad. Keha soojenemine ja jahtumine. Siseenergia. Soojushulk. Aine erisoojus. Soojusülekanne. Soojusjuhtivus. Konvektsioon. Soojuskiirguse seaduspärasused. Termos. Päikeseküte. Energia jäävuse seadus soojusprotsessides. Soojusülekanne looduses ja tehnikas. Sulamine ja tahkumine, sulamissoojus. Aurumine ja kondenseerumine, keemissoojus. Kütuse kütteväärtus. Soojustehnilised rakendused. Aatomi mudelid. Aatomituuma ehitus. Tuuma seoseenergia. Tuumade lõhustumine ja süntees. Radioaktiivne kiirgus. Kiirguskaitse. Dosimeeter. Päike. Aatomielektriijaam.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Kalorimeetri tundmaõppimine ja keha erisoojuse määramine.

2.4. Geograafia

2.4.1. Õppeaine kirjeldus

Geograafial on oluline panus õpilaste loodusteadusliku kirjaoskuse ning kõigi üldpädevuste arendamisse. Õppides tuginetakse varem loodusõpetuses omandatud teadmistele, oskustele ja hoiakutele. Geograafia loob head eeldused nii valdkonnaüleseks õppimiseks kui ka loodus- ja sotsiaalainete lõimimiseks, aidates õpilastel näha seoseid matemaatikas, füüsikas, bioloogias ja keemias ning ajaloos ja ühiskonnaõpetuses õpitava vahel.

Geograafiat õppides saavad õpilased ülevaate looduses ja ühiskonnas toimuvatest nähtustest ning protsessidest, nende ruumilisest levikust ja vastastikustest seostest. Õpilastel kujuneb arusaam Maast kui tervikust ning keskkonna ja inimtegevuse vastastikustest seostest nii isiklikul, kohalikul kui ka globaalsel tasandil. Maailma eri piirkondadega tutvumine võimaldab õpilastel mõista iga koha unikaalsust ja samas kohtade üleilmset seotust, mis tähendab, et ühed ja samad protsessid võivad eri kohtades toimida erinevalt, sõltudes koha looduslikest, majanduslikest või sotsiaalsetest oludest. Geograafiat õppides arenevad õpilaste ruumilise mõtlemise ja ruumianalüüsi oskused.

Geograafiatundides saavad õpilased arutleda aktuaalsete ja oluliste ühiskondlike teemade üle, mis aitavad neil oma aineteadmisi mõtestada. See loob eeldused aktiivsete ja teadlike ühiskonnaliikmete kujunemiseks, kes märkavad igapäevaelu probleeme ning oskavad neile põhjendatud lahendusi pakkuda. Õpingute käigus areneb oskus hinnata oma otsustuste või tegevuse otseseid ja kaudseid tagajärgi.

Infoühiskonnas on järjest tähtsamad infotehnoloogia kasutamise ja kriitilise mõtlemise oskused. Geograafiatundides õpivad õpilased rakendama erinevaid teabeallikaid, sh kaardirakendusi ja andmeportaale, ning kriitiliselt hindama teabe usaldusväärsust.

Õppes lähtutakse uurimuslikust õppest, mille käigus arenevad õpilaste probleemilahendamise- ja uurimisoskused. Õpitakse probleeme nägema, hüpoteese ja uurimisküsimusi sõnastama, uuringut plaanima ja korraldama, samuti andmeid koguma vaatlusi, mõõdistamisi, küsitlusi või intervjuusid tehes, ent ka teisestest allikatest: kaartidelt, satelliidifotodelt, andmeportaalidest jm. Andmeid töödeldes arenevad õpilaste analüüsi, üldistuste ja järelduste tegemise oskused ning uurimistulemusi tõlgendades, esitades ja esitledes kirjalik ning suuline väljendusoskus, sh korrektse loodusteadusteksti koostamise ja ainealase sõnavara kasutamine.

Geograafiat õppides hakatakse mõistma geograafiateaduse olemust ning olulisust igapäevaelus ja ühiskonna arengus. Õpitakse nägema ruumilisi seoseid ja mõistma nüüdisaegse tehnoloogia võimalusi nii loodus- kui ka ühiskonnaprotsessi jälgides, modelleerides ning tulevikustsenaariume luues.

Geograafia panustab õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemisesse. Maailma looduse, rahvastiku ja kultuurigeograafia seostatud käsitlemine on alus mõistvale ning sallivale suhtumisele teiste maade ja rahvaste kultuurisse ning traditsioonidesse. Eesti geograafia õppimine loob aluse kodumaa looduse, ajaloo ja kultuuripärandi väärtustamisele. Nii loodus- kui ka ühiskonnageograafiat õppides areneb õpilaste keskkonnateadlikkus, rõhutatakse elurikkuse, kultuurilise mitmekesisuse ja kestliku majanduse olulisust ning väärtustatakse säästvat ja vastutustundlikku eluviisi.

Õpilaste sisemise õpimotivatsiooni kujunemiseks ja hoidmiseks esitatakse õppematerjal võimalikult probleemipõhiselt ning õpilase igapäevaelu ja kodukohaga seostatult. Geograafias on tähtsal kohal välitööd, mis võimaldavad uurida kohalikke olusid ja probleeme ning kaasata õpilasi kogukonna projektidesse ning kus õpitakse teoreetilisi teadmisi seostama praktiliste oskustega. Õppes lähtutakse õpilaste isikupärastest iseärasustest ja võimete mitmekülgsust arendamisest. Rakendatakse mitmekesiseid õppemeetodeid: projektõpet, arutelusid, ajurünnakuid, rollimänge, õuesõpet, õppekäike, muuseumides käimist jne. Kõigis õppeetappides kasutatakse nüüdisaegseid meedia- ja infotehnoloogiavahendeid.

Geograafia aitab väärtustada paljusid elukutseid, mis vajavad teadmisi nii loodusest kui ka ühiskonnast, oskust ruumiandmetega töötada ja näha vastastikuseid seoseid.

2.4.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Põhikooli lõpetaja:

- 1) tunneb huvi geograafia ning teiste loodus- ja sotsiaalainete vastu, on motiveeritud neid õppima;
- 2) kasutab geograafias omandatud teadmisi ja oskusi looduses ning ühiskonnas toimuvate nähtuste, nende ruumilise paiknemise ja vastastikuste seoste selgitamiseks ning analüüsiks;
- 3) märkab ja lahendab igapäevaeluga seotud geograafiaprobleeme, langetab põhjendatud otsuseid, kasutades loovat ja kriitilist mõtlemist;
- 4) kavandab ja korraldab uuringuid, sõnastab uurimisküsimusi, töötleb ja vormistab andmeid, teeb järeldusi ning esitleb tulemusi;
- 5) leiab teabeallikatest geograafiainfo, hindab selle usaldusväärsust, kasutab õppides ning koostöös meedia- ja tehnoloogiavahendeid;
- 6) mõistab geograafiateaduse olemust ja olulisust igapäevaelus ning ühiskonna arengus; 7) väärtustab looduslikku ja kultuurilist mitmekesisust ning jätkusuutlikku elukeskkonda, käitub turvaliselt ja järgib säästva arengu põhimõtteid;

8) on omandanud ülevaate geograafiaga seotud elukutsetest ja karjäärivõimalustest ning on motiveeritud elukestvaks õppeks.

Õpitulemused

7. klass

1. Kaartide kasutamine

Õpilane:

- 1) kasutab nii paber- kui ka digikaarte ja teisi ruumiinfot edastavaid mudeleid, et leida infot, iseloomustada objekte ja nähtusi, analüüsida, teha järeldusi ja ruumilisi otsuseid ning neid põhjendada;
- 2) oskab lugeda kaarti: saab aru legendist ja kaardil kujutatud protsessidest, mõõdab vahemaid, määrab suundi, geograafilisi koordinaate, kellaaja erinevusi jms;
- 3) orienteerub kaardil: leiab riigid, pealinnad, tektooniliselt aktiivsed piirkonnad, suuremad pinnavormid, veekogud, kliimavöötmed, loodusvööndid jms;
- 4) orienteerub ja liigub kaardi abil maastikul;
- 5) koostab kaardi või mõne muu ruumiinfot edastava mudeli.

Õppesisu

Geograafia jagunemine loodus- ja inimgeograafiaks. Kartograafia.

Geograafia alased uuringud tänapäeval.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Probleemülesanne, kus on vaja otsida geograafia-alast infot erinevatest allikatest.

2. Geoloogia

Õpilane:

- 1) iseloomustab jooniste või kaardi põhjal Maa siseehitust ja maakoore ehitust, laamade liikumist ning laamade servaaladel esinevaid geoloogilisi protsesse;
- 2) teab maavärinate ja vulkanismi tekke põhjusi, tagajärgi ja kaasnevaid nähtusi ning mõju keskkonnale, oskab võimaliku ohu korral käituda;
- 3) iseloomustab ja võrdleb setteid ning eri tekkeviisiga kivimeid, teab nende kasutamise võimalusi;
- 4) teab murenemise tähtsust looduses, seostab murenemise kivimite omaduste ja kiimaga;
- 5) seostab kivimite ja setete, sh maavarade paiknemise ja tekke Eesti geoloogilise ehitusega;
- 6) seostab muldade kujunemise nende tekke tingimustega Eesti näidetel.

Õppesisu

Ettekujutus Maast kauges minevikus, tähtsamad geograafilised avastused ja maailmapildi avardumine. Kaartide mitmekesisus ja nende kasutamine. Mõõtkava liigid, suure- ja väikesemõõtkavaline kaart, vahemaade mõõtmine looduses ja kaardil. Suundade sh asimuudi

määramine looduses ja kaardil. Geograafilised koordinaadid, nende määramine. Asukoha kirjeldamine. Ajavööndid.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Probleemülesannete lahendamine atlase ja arvutikaartide põhjal.
- 2) Lihtsa kaardi koostamine (Google Maps'i või mõne muu kaardirakenduse abil). Näide - kaardilugu "Minu unelmate reis".
- 3) Maastikul kaardi järgi orienteerumine, suundade määramine jms.

3. Pinnamood

Õpilane:

- 1) võrdleb kaartide ja muude infoallikate põhjal pinnavorme ning pinnamoodi kodukohas, Eestis ja maailmas;
- 2) selgitab pinnavormide ja pinnamoe kujunemist ning muutumist eri tegurite, sh inimtegevuse toimet;
- 3) analüüsib pinnamoe ja inimtegevuse vastastikuseid seoseid ning arvestab maastikul liikudes pinnamoodi ja sellest tulenevaid ohte.

Õppesisu

Millega tegelevad geoloogid? Maa siseehitus, mandriline ja ookeaniline maakoor.

Laamad, laamade lahknemine ja pörkumine. Peamised geoloogilised protsessid laamade piirialadel. Maavärinad, nende teke, levik ja tagajärjed. Vulkaanid, nende ehitus ja levik ning vulkaanilise tegevuse tagajärjed. Inimeste elu ja majandustegevus seismilistes ning vulkaanilistes piirkondades. Erineva tekkega kivimid, nende omadused ja kasutamine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Teabeallikate põhjal lühiülevaate koostamine mõnest geoloogilisest nähtusest (vulkaan, maavärin jms).
- 2) Kivimite ja setete omaduste uurimine ja nende võrdlemine ning info leidmine kivimite ja setete kasutamise kohta koduümbruses.
- 3) Teabeallikate põhjal lühiülevaate koostamine ühest kivimist või settest.

8. klass

1. Kliima

Õpilane:

- 1) kirjeldab ilmakaardi põhjal ilma ning selgitab õhu liikumist ja sademete teket sõltuvalt õhu omadustest;

- 2) selgitab kliima erinevusi sõltuvalt päikesekiirguse jaotumisest Maal, üldisest õhuringlusest, ookeanide, sh hoovuste ja pinnamoe mõjust;
- 3) iseloomustab kliimadiagrammi ja seostab selle vastava kliimavöötmega;
- 4) võrdleb temaatiliste kaartide ja kliimadiagrammide põhjal eri kohtade kliimat, seostab selle kliimat kujundavate tegurite mõjuga ning inimtegevuse võimalustega;
- 5) mõistab inimtegevuse, sh maakasutuse mõju kliimale nii kohalikul kui ka üleilmsel tasandil;
- 6) teab kliimamuutuste võimalikke tagajärgi ning kliimamuutustega kohanemise võimalusi.

Õppesisu

Ilma ja kliima uurimise olulisus. Ilma ja kliima näitajate kujutamine kaartidel ja diagrammidel. Õhu omadused, nende seos õhu liikumise ja sademete tekkega. Kliimat kujundavad tegurid. Päikesekiirguse jaotumine Maal ja aastaegade kujunemine. Üldine õhuringlus. Ookeanide ja merede sh hoovuste mõju kliimale. Pinnamoe mõju kliimale. Kliimavöötmed. Ilma ja kliima mõju inimtegevusele ning inimtegevuse mõju ilmale ja kliimale, kliima muutumine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Internetist ilma- ja kliimaandmete leidmine ning nende põhjal mõne piirkonna ilma või kliima kirjeldamine.
- 2) kliima võrdlemine kliimakaartide ja -diagrammide järgi kahes etteantud kohas ning erinevuste selgitamine.
- 3) Internetist info leidmine kliima muutumise tagajärgedest, infoallikate usaldusväärsuse hindamine.

2. Veestik

Õpilane:

- 1) mõistab veekogude ja inimtegevuse vastastikuseid seoseid, veekogude uurimise tähtsust ning vee kaitse vajadust;
- 2) analüüsib veeringet Maa eri piirkondades, seostab selle kliima, vee kättesaadavuse ja inimtegevuse võimalustega;
- 3) võrdleb teabeallikate põhjal meresid, sh Läänemerd, jõgesid või järvi ning põhjendab nende erinevusi ja sarnasusi;
- 4) seostab vee kulutava, transportiva ja kuhjava tegevuse jõe eri lõikudel pinnamoe ning voolukiirusega;
- 5) seostab jõgede veetaseme muutused, sh üleujutused ja nende ulatuse piirkonna kliima ning pinnamoega;
- 6) iseloomustab teabeallikate põhjal põhjavee kujunemist ja kasutamisega seotud probleeme kodukohas või Eestis.

Õppesisu

Vesi, kui taastuv loodusvara, selle jaotumine Maal. Veeringe. Vee kasutamine ja selle kättesaadavus maailma eri piirkondades. Maailmameri ja selle roll kliima kujunemises. Veetemperatuur, soolsus ja jääolud maailmamere eri osades. Mägi- ja tasandikujõed, nende mõju pinnamoe kujunemisele. Jõgede veerežiim, mõju inimtegevusele. Üleujutuste seos kliima ja pinnamoeaga. Järved ja veehoidlad. Inimtegevuse sh kliimamuutuste mõju veekogudele.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Teabeallikatest andmete leidmine erinevate veekogude (merede, jõgede, järvede) kohta, nende iseloomustamine ja võrdlemine.
- 2) Probleemülesannete lahendamine jõgede veetaseme muutuste seostamiseks piirkonna kliima ja pinnamoeaga, samuti kliimamuutustega.

3. Loodusvööndid

Õpilane:

- 1) iseloomustab ja võrdleb teabeallikate põhjal loodusvööndite (jäävöönd, tundrad, parasvöötme okas- ja segametsad, parasvöötme rohtlad, kuivad lähistroopilised metsad, kõrbed, savannid, vihmametsad) looduskomponente ja nendevahelisi seoseid;
- 2) analüüsib looduse ja inimtegevuse vastastikust mõju loodusvööndites ning kaasnevaid keskkonnaprobleeme.

Õppesisu

Loodusvööndid ja nende paiknemise seaduspärasused. Looduskomponentide (kliima, muldade, taimkatte, loomastiku, veestiku, pinnamoe) vastastikused seosed eri loodusvööndites. Jäävöönd. Tundra. Parasvöötme okas- ja lehtmets. Parasvöötme rohtla. Vahemereline põõsastik ja mets. Kõrb. Savann. Ekvatoriaalne vihmamets. Kõrgusvööndilisus erinevates mäestikes. Inimtegevus ja keskkonnaprobleemid erinevates loodusvööndites

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Teabeallikate põhjal etteantud piirkonna iseloomustuse koostamine, kus on analüüsitud looduskomponentide vastastikuseid seoseid ning inimtegevust ja keskkonnaprobleeme.
- 2) Ühe loodusvööndi kohta mõistekaardi koostamine.
- 3) Erinevates loodusvööndites reisi planeerimine.

9. klass

1. Rahvastik

Õpilane:

- 1) analüüsib andmeportaalidest saadud andmete põhjal kodukoha, Eesti või mõne Euroopa riigi rahvastikku ja rahvastikuprotsesse;
- 2) analüüsib rahvastikupüramiidi järgi mõne piirkonna rahvastiku soolis-vanuselist koosseisu ning selle mõju ühiskonnale;
- 3) teab Eesti ja Euroopaga seotud rände suundi ning nende põhjusi, analüüsib rände mõju ühiskonnale;
- 4) arutleb Eesti rahvastikupoliitika meetmete teemal.

Õppesisu

Rahvastikuandmed, nende kogumine ja andmete olulisus. Kodukoha, Eesti ja Euroopa rahvaarv ja selle muutumine. Sündimuse, suremuse ja loomuliku iibe erinevused Euroopa riikides sh Eestis. Rahvastiku soolis-vanuseline koosseis, selle muutumine ning rahvastiku vananemisega kaasnevad probleemid. Ränded Euroopas ja Eestis, nende peamised suunad, põhjused ja tagajärjed. Eesti rahvuslik koosseis ja selle muutumine. Rahvastikupoliitika meetmed Eestis.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Teabeallikate põhjal oma maakonna või koduasula rahvastiku analüüsimine (rahvaarvu muutumine, sündimus, suremus, loomulik iive, rändesaldo, soolis-vanuseline ja rahvuslik koosseis).
- 2) Rahvastikupüramiidi põhjal rahvastiku soolis-vanuselise koosseisu analüüsimine oma koduvallas/maakonnas/Eestis või mõnes Euroopa riigis.

2. Asustus

Õpilane:

- 1) iseloomustab ja võrdleb linnastumise trende ning etappe Eestis ja Euroopas ning linnade kasvu ja kahanemise tagajärgi;
- 2) analüüsib kaardi põhjal rahvastiku paiknemist ja tihedust kodukohas, Eestis ning Euroopas, seostades selle looduslike ja ühiskondlike tegurite mõjuga;
- 3) analüüsib teabeallikate põhjal mõne Eesti asula arengut, elukeskkonda ning seda mõjutavaid looduslike ja sotsiaal-majanduslike tegureid, pakub lahendusi asula elukeskkonna parandamiseks.

Õppesisu

Rahvastiku paiknemine Euroopas ja Eestis ning seda mõjutavad tegurid. Linnastumine ning selle etapid Eestis. Eesti asulad. Linnastumisega kaasnevad majandus-, sotsiaal- ja keskkonnaprobleemid.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

1) Analüüsib teabeallikate põhjal koduasula või mõne Eesti asula arengut, elukeskkonda ning seda mõjutavaid looduslikke ja sotsiaalmajanduslikke tegureid, pakub lahendusi asula elukeskkonna parandamiseks.

3. Majandus

Õpilane:

- 1) mõistab jätkusuutliku majanduse olemust ja tähtsust, toob näiteid jätkusuutliku majandamise, sh ringmajanduse kohta;
- 2) analüüsib loodusvarade, tööjõu, kapitali ja turgude ning tarneahelate mõju Eesti ja Euroopa majandusele;
- 3) analüüsib muutusi Eesti majanduse struktuuris ja seostab selle majanduse arengu üldiste trendidega;
- 4) iseloomustab üleilmastumise ja rahvusvaheliste firmade mõju Eesti majandusele;
- 5) arutleb majandustegevusega seotud probleemide üle, lähtudes majanduslikest, sotsiaalsetest ja keskkonna aspektidest.

Õppesisu

Majandusressursid. Loodusressursside, tööjõu, kapitali ja turgude ning tarneahelate mõju Eesti majandusele. Jätkusuutlik majandamine, sh ringmajandus. Majanduse struktuur: majandustegevused esmasektoris, tööstuses, teeninduses. Üleilmastumine ja rahvusvahelised ettevõtted, nende mõju Eesti majandusele.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Eesti või kodumaakonna majandusgeograafilise asendi analüüs.
- 2) Ühe Eestis tegutseva rahvusvahelise firma kirjeldus internetist leitud info põhjal (posteri koostamine).

4. Põllumajandus ja toidutootmine

Õpilane:

- 1) mõistab kestliku põllumajanduse ja toidutootmise seoseid ning olulisust;
- 2) iseloomustab mõnd toiduaine tootmisahelat, teab kodumaise toidukauba eeliseid ja väärtustab Eesti tooteid;
- 3) iseloomustab teabeallikate põhjal mõne kultuurtaime kasvutingimusi, viljelemist ja kasutamist;
- 4) võrdleb tootmist erinevates taime- ja loomakasvatustaludes ning väike- ja suurtootmise mõju keskkonnale, sh maastike muutumisele;

5) iseloomustab põllumajanduse arengueeldusi Eestis ning põhjendab põllumajanduse ja toidutootmise struktuuri.

Õppesisu

Põllumajanduse arengut mõjutavad looduslikud tegurid ja põllumajanduse spetsialiseerumine. Maakasutus ja selle muutused. Kestlik ehk jätkusuutlik põllumajandus. Eesti põllumajanduse harud ja toidutootmine. Põllumajanduse ja toidutootmisega seotud keskkonnaprobleemid.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Toidukaupade päritolu uurimine, kaardi koostamine.
- 2) Iseloomustab teabeallikate põhjal mõne kultuurtaime kasvutingimusi, viljelemist ja kasutamist.

5. Metsamajandus ja metsatööstus

Õpilane:

- 1) teab metsa ja kestliku metsamajanduse olulisust ning väärtustab metsa kui ökosüsteemi;
- 2) selgitab metsamajanduse ja -tööstuse, sh puidu väärimise rolli Eesti majanduses.

Õppesisu

Metsa erinevad funktsioonid. Eesti metsamajandus ja -tööstus. Metsade hävimine ja selle põhjused. Metsade kestlik majandamine ja metsade kaitse olulisus.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Koostab metsamajanduse või metsatööstuse mõistekaardi.
- 2) Koostab puidu väärimise tootmisahela.

6. Energiamaajandus

Õpilane:

- 1) analüüsib energiatarvet perekonna tasandil ja ühiskonna toimimises, väärtustab säästlikku energia tarbimist ning pakub selleks lahendusi;
- 2) analüüsib eri energiakandjate kasutamise eeliseid ja puudusi, sh nende mõju keskkonnale;
- 3) on omandanud ülevaate kodukoha, Eesti ja Euroopa energiamaajandusest ning sellega seotud probleemidest.

Õppesisu

Energiamaajandus ja selle olulisus. Taastuvad ja taastumatud energiaallikad, nende kasutamise eelised ja puudused ning kaasnevad keskkonnaprobleemid. Muutused Eesti energiamaajanduses, seosed Euroopa energiamaajandusega.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Perekonna tasandil energiatarve analüüs ja lahenduste pakkumine säästlikuks energia tarbimiseks.
- 2) Ühe energiaallika kasutamise eeliste ja puuduste analüüs Eesti näitel.

7. Teenindus

Õpilane:

- 1) analüüsib töökohtade paiknemist ja teenuste kättesaadavust asustussüsteemi eri tasandite asulates, sh koduasulas;
- 2) iseloomustab Eesti transpordisüsteemi, analüüsib transpordiliikide eeliseid ja puudusi ning transpordi mõju keskkonnale;
- 3) analüüsib teabeallikate põhjal mõne asula ühistranspordi kättesaadavust ning selle mõju inimeste igapäevaelule;
- 4) iseloomustab ja analüüsib teabeallikate põhjal kodukoha, Eesti või mõne Euroopa riigi turismi arengueeldusi, turismimajandust ning selle mõju majandus- ja sotsiaalelule ning keskkonnale.

Õppesisu

Teenuste liigid ja nende kättesaadavus eri tasandi asulates. Transpordi liigid, nende eelised ja puudused reisijate ning erinevate kaupade veol, kaasnevad keskkonnamõjud. Turismi arengueeldused Eestis ja peamised turismipiirkonnad. Turismiga kaasnevad keskkonna-, majandus- ja sotsiaalprobleemid.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Teabeallikate põhjal kodukoha ja/või mõne asula transpordigeograafilise asendi sh ühistranspordi kättesaadavuse võrdlemine (ajaline kaugus pealinnast ja maakonna keskusest, ühistranspordi eri liikide kasutamismõimalused jms);
- 2) Teabeallikate põhjal ülevaate koostamine oma linna või maakonna turismi arengu eeldustest ja peamistest vaatamisväärsustest.

2.5. Keemia

2.5.1. Õppeaine kirjeldus

Keemial on kaalukas koht õpilaste loodusteadusliku maailmapildi kujunemises. Keemiat õppides toetatakse loodusõpetuses omandatud teadmiste, oskuste ja hoiakutele. Tähtis on õpitava seostamine teiste loodusteaduste (peamiselt füüsika ja bioloogia) ning matemaatikaga. Keemia õppimisega omandavad õpilased lihtsa, kuid tervikliku arusaama looduses ja tehiskeskkonnas kulgevatest ning inimtegevuses kasutatavatest keemilistest protsessidest, nende põhialustest ja vastastikustest seostest ning mõjust elukeskkonnale. Õppides kujunevad oskused lahendada igapäevaelu probleeme ning langetada asjatundlikke otsuseid; need oskused võimaldavad toime

tulla looduslikus ja sotsiaalses keskkonnas. Tõhusaks õppimiseks on oluline õpilaste seotus neid ümbritsevaga. Keemia õppimisega omandatud teadmised, oskused ja hoiakud koos ning lõimitult teistes õppeainetes omandatuga on aluseks sisemiselt motiveeritud elukestvalem õppimisele.

Keemiat õppides kujuneb õpilastel üldine ettekujutus aineosakestest, ainete mitmekesisusest, ainete koostisest, omadustest ja muundumisest ning ainete ja nende muundumiste rakendamise võimalustest. See tagab ülevaate tänapäevastest tehnoloogia- ja energeetikaprobleemidest ning keemia tulevikusuundumustest, mis toetab omakorda õpilase tulevast elukutsevalikut. Ainete ja nende muundumiste tundmaõppimine aitab mõista teaduse ja tehnoloogia arengu rolli elukeskkonna kujundamisel ning suunab samal ajal mõtestama ressurside vastutustundliku kasutamise tähtsust. Keemia õppimine aitab mõista puhta looduskeskkonna ja tervise seoseid, kujundab õpilaste austust looduse vastu ning vastutustunnet hoida ja kaitsta elukeskkonda. Õpingute käigus areneb oskus hinnata oma otsustuste või tegevuse otseseid või kaudseid tagajärgi.

Õpilased rakendavad keemiaõpingutes loodusteaduslikule meetodile tuginevat uurimuslikku käsitlust ning lahendavad looduslikust, tehnoloogilisest ja sotsiaalsest keskkonnast tulenevaid probleeme. Keemia õppimisega arenevad oskused loogiliselt mõelda, analüüsida ja üldistada, mõista põhjuslikke seoseid ning käsitleda probleeme loominguliselt. Õpilased omandavad oskuse mõista ning koostada keemiateksti, mõtestada ja korrektselt kasutada keemiasõnavara ning märksüsteemi, esitada keemiainfot (sh uurimistulemusi) suuliselt ja kirjalikult, kasutades erinevaid esitusvorme (verbaalselt, diagrammide ja graafikutena, mudelitena, valemite kujul) ning kasutada erinevaid, sh elektroonseid teabeallikaid. Kõik see võimaldab õpilastele mõtestatud õppimiseks tarviliku autonoomsuse.

Õpilaste sisemise õpimotivatsiooni kujunemiseks ja hoidmiseks rakendatakse mitmekesiseid aktiivõppemeetodeid. Praktilisi töid tehes omandavad õpilased vajalikud praktilise töö oskused: õpivad ohutult kasutama laboris ja argielus vajalikke katsevahendeid ning kemikaale, hindama olmekemikaalide, igapäevaelus ning tehnoloogias kasutatavate materjalide ohtlikkust inimeste tervisele ja looduskeskkonna seisundile. Õpilased lahendavad keemia arvutusülesandeid, et paremini mõista keemilisi nähtusi ja vastavaid kvantitatiivseid seoseid ning arendada loogilist mõtlemist ja matemaatikaoskusi. Arvutusülesannete lahendamine suunab tegema põhjendatud järeldusi ja otsustusi.

2.5.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

Põhikooli lõpetaja:

- 1) märkab ja mõtestab keemiaga seotud nähtusi igapäevaelus, keskkonnas ja praktilises inimtegevuses ning tunneb nende vastu huvi;

- 2) rakendab igapäevaelus kemikaale ja materjale kasutades vajalikke ohutusnõudeid;
- 3) kasutab korrektselt keemiterminoloogiat ja -sümboleid; saab aru keemiatekstidest ja koostab neid;
- 4) mõistab keemiliste reaktsioonide võrrandites sisalduvat teavet ning koostab reaktsioonivõrrandeid;
- 5) kasutab vajaliku teabe leidmiseks keemiliste elementide perioodilisustabelit, lahustuvustabelit ja metallide pingerida ning leiab tabelitest ja diagrammidelt füüsikaliste suuruste väärtusi;
- 6) plaanib ja teeb ohutult keemiakatseid, et õppida tundma ainete omadusi ja looduse seaduspärasusi;
- 7) teeb arvutusi ainevalemite ja reaktsioonivõrrandite ning lahuste koostise alusel; hindab arvutustulemuste vastavust reaalsusele.

2.5.3. Õpitulemused

8. klass

1. Millega tegeleb keemia?

Õpilane:

- 1) teab keemiliste reaktsioonide esilekutsumise võimalusi, tunneb ära keemilise reaktsiooni toimumise iseloomulike tunnuste järgi;
- 2) järgib laboris katseid tehes ja argielus kemikaale kasutades ohutusnõudeid;
- 3) tunneb tähtsamaid laborivahendeid ja kasutab neid praktilisi töid tehes õigesti;
- 4) eristab lahuseid ja pihuseid ning valmistab neid, toob näiteid lahuste ja pihuste kohta looduses ning igapäevaelus;
- 5) lahendab lahuse protsendilisel koostisel põhinevaid arvutusülesandeid.

Õppesisu

Keemia meie ümber. Ainete füüsikalised omadused (7. klassi loodusõpetuses õpitu rakendamine ainete omaduste uurimisel). Keemilised reaktsioonid, reaktsioonide esilekutsumise ja kiirendamise võimalused. Põhilised ohutusnõuded. Kemikaalide kasutamine laboritöodes ja argielus. Ohutusnõuete järgimise vajalikkus. Tähtsamad laborivahendid (nt katseklaas, keeduklaas, kolb, mõõtesilinder, lehter, uhmer, portselankauss, piirituslamp, katseklaasihoidja, statiiv) ja nende kasutamine praktilistes töödes. Lahused ja pihused, pihuste alaliigid (vaht,

aerosool, emulsioon, suspensioon), tarded. Lahused ja pihused looduses ning igapäevaelus. Lahuste protsendilise koostise arvutused (massi järgi).

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Ainete füüsikaliste omaduste uurimine ja kirjeldamine (agregaatolek, sulamis- ja keemistemperatuur, tihedus vee suhtes, värvus jt).
- 2) Eri tüüpi pihuste valmistamine (suspensioon, emulsioon, vaht jms), nende omaduste uurimine.

2. Aatomiehitus, perioodilisustabel. Ainete ehitus

Õpilane:

- 1) selgitab aatomi ehitust, kasutab keemiliste elementide tähiste leidmiseks, aatomi ehituse kirjeldamiseks ja elektronskeemi koostamiseks keemiliste elementide perioodilisustabelit;
- 2) teab keemiliste elementide liigitamist metallilisteks ja mittemetallilisteks elementideks ning vääriskaasideks, otsib internetist näiteid metallide ja mittemetallide kasutamise kohta igapäevaelus ning võrdleb nende omadusi;
- 3) eristab liht- ja liitained ning selgitab aine valemi põhjal aine koostist;
- 4) eristab ioone neutraalsetest aatomitest ning selgitab ionide tekkimist jaiooni laengut;
- 5) selgitab kovalentse, ioonilise ja metallilise sideme erinevust.

Õppesisu

Aatomi ehitus. Keemilised elemendid, nende tähised. Keemiliste elementide omaduste perioodilisus, perioodilisustabel. Perioodilisustabeli seos aatomite elektronstruktuuriga: tuumalaeng, elektronkihtide arv, väliskihi elektronide arv (elektronskeemid). Keemiliste elementide metallilised ja mittemetallilised omadused, metallilised ja mittemetallilised elemendid perioodilisustabelis, metallid ja mittemetallid ning nende kasutamine igapäevaelus. Liht- ja liitained (keemilised ühendid). Molekulid, aine valem. Ettekujutus keemilisest sidemest aatomite vahel molekulis (kovaalentside). Aatommass ja molekulmass (valemass). Ioonide teke aatomitest, ioonide laengud. Aatomite ja ioonide erinevus. Ioonidest koosnevad ained (ioonised ained). Ettekujutus ioonilisest sidemest (tutvustavalt). Molekulaarsed ja mittemolekulaarsed ained (metallide ja soolade näitel).

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Internetist andmete otsimine keemiliste elementide kohta, nende võrdlemine ja süstematiseerimine.
- 2) Molekulimudelite koostamine ja uurimine.

3. Hapnik ja vesinik. Oksiidid

Õpilane:

- 1) selgitab hapniku rolli põlemisreaktsioonides ning eluslooduses, analüüsib osoonikihi tähtsust ja lagunemist saastamise tagajärjel;
- 2) võrdleb hapniku ja vesiniku põhilisi omadusi;
- 3) kogub gaasi, valides sobiva võtte lähtuvalt gaasi lahustuvusest vees ja gaasi tihedusest võrreldes õhu tihedusega;
- 4) määrab aine valemi põhjal elementide oksüdatsiooniastmeid, koostab oksiidide nimetuste alusel valemeid ja valemite alusel nimetusi;
- 5) mõistab reaktsioonivõrrandite tasakaalustamise põhimõtet;
- 6) korraldab lihtainete ühinemisreaktsioone hapnikuga ning koostab vastavaid reaktsioonivõrrandeid, toob näiteid igapäevaelus tuntumate oksiidide ja nende tähtsuse kohta.

Õppesisu

Hapnik, selle omadused ja roll põlemisreaktsioonides ning eluslooduses (hapnik kui oksüdeerija). Põlemisreaktsioonid, oksiidide teke. Oksüdatsiooniaste. Oksiidide nimetused ja valemite koostamine. Oksiidid igapäevaelus. Ühinemisreaktsioon. Lihtsamate põlemisreaktsioonide võrrandite koostamine ja tasakaalustamine. Gaasid, nende omadused ja kogumiseks sobivaid võtteid. Vesinik, selle füüsikalised omadused. Vesi, vee erilised omadused, vee tähtsus. Vesi lahustina. Vee toime ainetesse, märgumine (veesõbralikud ja vett-tõrjuvad ained).

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Hapniku saamine ja tõestamine, küünla põletamine kupli all.
- 2) Põlemisreaktsiooni kujutamine molekulimudelite abil.
- 3) CO₂ saamine ja kasutamine tule kustutamisel.
- 4) Vesiniku saamine ja puhtuse kontrollimine.

4. Happed ja alused kui vastandlike omadustega ained

Õpilane:

- 1) eristab valemi põhjal oksiide, happeid, hüdroksiide ja soolasid;
- 2) koostab hapete, hüdroksiidide ning soolade nimetuste alusel nende valemeid ja vastupidi;
- 3) seostab lahuste happelisi ja aluselisi omadusi nendes esinevate osakestega, hindab lahuse keskkonda indikaatoriga ja lahuse pH väärtuse järgi;
- 4) mõistab hapete ja aluste vastandlikkust, korraldab hapete ja aluste vahelisi reaktsioone ning koostab vastavaid reaktsioonivõrrandeid;
- 5) toob näiteid tuntumate hapete, aluste ja soolade kasutamise kohta igapäevaelus.

Õppesisu

Happed, nende koostis. Tähtsamad happed. Ohutusnõuded tugevate hapete kasutamise korral. Hapete reageerimine alustega, neutralisatsioonireaktsioon. Hüdroksiidide (kui tuntumate aluste) koostis ja nimetused. Ohutusnõuded tugevaid aluseid (leelisi) kasutades. Lahuste pH-skaala, selle kasutamine ainete lahuste happelisust/aluselisust iseloomustades. Soolad, nende koostis ja nimetused. Happed, alused ja soolad igapäevaelus.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Hapete ja aluste kindlakstegemine indikaatoriga, neutralisatsioonireaktsiooni uurimine.

5. Tuntumaid metalle

Õpilane:

- 1) eristab aktiivseid, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivseid metalle nende asukoha järgi metallide pingereas ning uurib metallide aktiivsust;
- 2) uurib metalli ja happe vaheliste reaktsioonide kiirust mõjutavate tegurite toimet;
- 3) seostab redoksreaktsioone keemiliste elementide oksüdatsiooniastmete muutumisega reaktsioonis, teab metallide käitumist keemilistes reaktsioonides redutseerijana ja hapniku käitumist oksüdeerijana;
- 4) koostab reaktsioonivõrrandeid metallide ja hapete vaheliste reaktsioonide kohta;
- 5) hindab raua, alumiiniumi ja vase ning nende sulamite rakendamise võimalusi igapäevaelus, seostades kasutusalasid vastavate materjalide iseloomulike omadustega.

Õppesisu

Metallid, metallide iseloomulikud omadused, ettekujutus metallilisest sidemest (tutvustavalt). Metallide füüsikaliste omaduste võrdlus. Metallide reageerimine hapnikuga jt lihtainetega. Metallid kui redutseerijad. Keemiliste elementide oksüdatsiooniastmete muutumine keemilistes reaktsioonides. Metallide reageerimine hapete lahustega. Ettekujutus reaktsiooni kiirusest (metalli ja happelahuse vahelise reaktsiooni näitel). Erinevate metallide aktiivsuse võrdlus (aktiivsed, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivsed metallid), metallide pingerea tutvustus. Tähtsamad metallid ja nende sulamid igapäevaelus (Fe, Al, Cu jt). Metallide korrosioon (raua näitel).

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Metallide füüsikaliste omaduste võrdlemine (kõvadus, tihedus, magnetilised omadused vms).
- 2) Internetist andmete otsimine metallide omaduste ja rakendusvõimaluste kohta, nende võrdlemine ja süstematiseerimine.
- 3) Metallide aktiivsuse võrdlemine reageerimisel happe lahusega (nt Zn, Fe, Sn, Cu).
- 4) Raua korrosiooni uurimine erinevates tingimustes.

9.klass

1. Anorgaaniliste ainete põhiklassid

Õpilane:

- 1) mõistab ja loob keemiateksti anorgaaniliste ainete omadustest ning ainetevahelistest seostest;
- 2) uurib tugevate ja nõrkade hapete lahuste omadusi ning selgitab erinevusi;
- 3) uurib happeliste ja aluseliste oksiidide keemilisi omadusi: happeline oksiid + vesi, (tugevalt) aluseline oksiid + vesi, aluseline oksiid + hape, happeline oksiid + alus; koostab vastavate reaktsioonide võrrandeid;
- 4) selgitab temperatuuri mõju gaaside ning (enamiku) soolade lahustuvusele vees, kasutab ainete lahustuvuse graafikut ja lahustuvustabelit, et leida vajalikku infot ning teha arvutusi ja järeldusi;
- 5) selgitab tähtsamate anorgaaniliste ühendite leidumist looduses ja kasutamist argielus (väetised, vee karedus, ehitusmaterjalid);
- 6) teab keemilise saaste allikaid ja analüüsib saastumise tekkepõhjust, saastumisest tingitud keskkonnaprobleeme (happesademed, raskmetallide ühendid, üleväetamine) ning võimalikke keskkonna säästmise meetmeid.

Õppesisu

Oksiidid. Happelised ja aluselised oksiidid, nende reageerimine veega. Happed. Hapete liigitamine (tugevad ja nõrgad happed, ühe- ja mitmeprootonihapped, hapnikhapped ja hapnikuta happed). Hapete keemilised omadused (reageerimine metallide, aluseliste oksiidide ja alustega). Happed argielus. Alused. Aluste liigitamine (tugevad ja nõrgad alused, hästi lahustuvad ja rasklahustuvad alused) ning keemilised omadused (reageerimine happeliste oksiidide ja hapetega). Hüdroksiidide koostis ja nimetused. Hüdroksiidide lagunemine kuumutamisel. Lagunemisreaktsioonid. Soolad. Soolade saamise võimalusi (õpitud reaktsioonitüüpide piires), lahustuvustabel. Vesiniksoolad (söögisooda näitel). Seosed anorgaaniliste ainete põhiklasside vahel. Anorgaanilised ühendid igapäevaelus. Vee karedus, väetised, ehitusmaterjalid. Põhilised keemilise saaste allikad, keskkonnaprobleemid: happevihmad (happesademed), keskkonna saastumine raskmetallide ühenditega, veekogude saastumine, kasvuhoonegaasid, osoonikihi hõrenemine.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Erinevate oksiidide ja vee vahelise reaktsiooni uurimine (nt CaO , MgO , $\text{SO}_2 + \text{H}_2\text{O}$).
- 2) Erinevate oksiidide ja hapete või aluste vaheliste reaktsioonide uurimine (nt $\text{CuO} + \text{H}_2\text{SO}_4$, $\text{CO}_2 + \text{NaOH}$).

- 3) Internetist andmete otsimine olmekemikaalide happelisuse/aluselisuse kohta, järelduste tegemine.
- 4) Erinevat tüüpi hapete ja aluste vaheliste reaktsioonide uurimine.
- 5) Rasklahustuva hüdroksiidi saamine; hüdroksiidi lagundamine kuumutamisel.
- 6) Lahuste elektrijuhtivuse võrdlemine.

2. Aine hulk. Moolarvutused

Õpilane:

- 1) teeb arvutusi aine hulga, massi ja gaasi ruumala vaheliste seoste alusel, kasutab korrektselt vastavaid ühikuid ning põhjendab loogiliselt arvutuskäike;
- 2) analüüsib keemilise reaktsiooni võrrandis sisalduvat kvalitatiivset ja kvantitatiivset infot, mõistab ainete massi jäävust keemilistes reaktsioonides;
- 3) lahendab reaktsioonivõrranditel põhinevaid arvutusülesandeid, lähtudes reaktsioonivõrrandite kordajatest (ainete moolsuhtest) ning reaktsioonis osalevate ainete hulkadest (moolides), tehes vajaduse korral ümberarvutusi ainehulga, massi ja (gaasi) ruumala vaheliste seoste alusel; põhjendab lahenduskäiku;
- 4) hindab loogiliselt arvutustulemuste õigsust ning teeb arvutustulemuste põhjal järeldusi ja otsustusi.

Õppesisu

Aine hulk, mool. Molaarmass ja gaasi molaarruumala (normaaltingimustel). Ainekoguste ühikud ja nende teisendused. Aine massi jäävus keemilistes reaktsioonides. Reaktsioonivõrrandi kordajate tähendus. Keemilise reaktsiooni võrrandis sisalduva (kvalitatiivne ja kvantitatiivne) info analüüs. Arvutused reaktsioonivõrrandite põhjal (moolides, vajaduse korral teisendades lähteainete või saaduste koguseid).

3. Süsinik ja süsinikuühendid

Õpilane:

- 1) võrdleb ning põhjendab süsiniku lihtainete omadusi, võrdleb süsinikoksiidide omadusi;
- 2) teab süsinikuühendite paljususe põhjusi;
- 3) koostab süsinikuühendite struktuurivalemeid ja molekulimudeleid etteantud aatomite (C, H, O) arvu järgi, eristab lineaarset, hargnenud ja tsüklilist süsinikahelat;
- 4) liigitab materjale hüdrofiilseks ja hüdrofoobseks;
- 5) kirjeldab süsivesinike esinemisvorme looduses ja selgitab nende kasutusalasid;
- 6) eristab struktuurivalemi põhjal süsivesinikke, alkohole ja karboksüülhappeid;
- 7) koostab süsivesinike ja etanooli täieliku põlemise reaktsioonivõrrandeid;
- 8) uurib etaanhappe keemilisi omadusi;

9) teab etanooli füsioloogilist toimet ja analüüsib sellega seotud probleeme igapäevaelus.

Õppesisu

Süsinik lihtainena. Süsinikuoksiidid. Süsivesinikud. Süsinikuühendite paljusus. Süsiniku võime moodustada lineaarseid ja hargnevaid ahelaid, tsükleid, kordseid sidemeid. Molekulimudelid ja struktuurivalemid. Ettekujutus polümeeridest. Polümeerid igapäevaelus.

Süsivesinike esinemisvormid looduses (maagaas, nafta) ja kasutusala (kütused, määrdeained) ning nende kasutamise võimalused. Süsivesinike täielik põlemine (reaktsioonivõrrandide koostamine ja tasakaalustamine). Tähtsamatele süsinikuühenditele (CH_4 , $\text{C}_2\text{H}_5\text{OH}$, CH_3COOH) iseloomulikud keemiliste reaktsioonide võrrandid (õpitud reaktsioonitüüpide piires). Alkoholide ja karboksüülhapete tähtsamad esindajad (etanool, etaanhape), nende tähtsus igapäevaelus, etanooli füsioloogiline toime.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- 1) Lihtsamate süsivesinike jt süsinikuühendite molekulide mudelite koostamine.
- 2) Süsinikuühendite molekulide mudelite koostamine ja uurimine arvutikeskkonnas (vastava tarkvara abil).
- 3) Süsivesinike omaduste uurimine (lahustuvus, märguvus veega).
- 4) Erinevate süsinikuühendite (nt etanooli ja parafiini) põlemisreaktsioonide uurimine.
- 5) Etaanhappe happeliste omaduste uurimine (nt etaanhape + sooda, etaanhape + leeliselahus).

4. Süsinikuühendite roll looduses, süsinikuühendid materjalidena

Õpilane:

- 1) selgitab ja uurib keemiliste reaktsioonide soojusefekti;
- 2) analüüsib süsinikuühendite kasutusvõimalusi kütusena ning eristab taastuvaid ja taastumatuid energiaallikaid;
- 3) tunneb struktuurivalemi järgi polümeeri;
- 4) mõistab sahhariidide, rasvade ja valkude rolli organismides, uurib nende omadusi ja sisaldust toiduainetes;
- 5) iseloomustab tuntumaid süsinikuühenditel põhinevaid polümeerseid materjale (kiudained, plastid), analüüsib nende põhiomadusi, kasutamise võimalusi ja kasutamisega seonduvaid keskkonnaprobleeme;
- 6) mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust ning analüüsib keskkonna säästmise võimalusi.

Õppesisu

Energia eraldumine ja neeldumine keemilistes reaktsioonides, ekso- ja endotermilised reaktsioonid. Eluks olulised süsinikuühendid (sahhariidid, rasvad, valgud), nende roll organismis. Tervisliku toitumise põhimõtted, tervislik eluviis. Süsinikuühendid kütusena. Tarbekeemia saadused, plastid ja kiudained. Olmekemikaalide kasutamise ohutusnõuded. Keemia ja elukeskkond.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

Rasva sulatamine, rasva lahustuvuse uurimine erinevates lahustites.

Ainevaldkond „Matemaatika“

1. Üldalused

1.1. Ainevaldkonna pädevused

Matemaatikaõpetuse eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane matemaatikapädevus, mis tähendab matemaatika mõistete, seoste ja protseduuride tundmist, nende sisemise loogika mõistmist ning rakendamise oskust nii eluliste kui ka ainealaste probleemide lahendamisel, hõlmates ka matemaatika sotsiaalse, kultuurilise ja isikliku rolli mõistmist. Matemaatikaõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õppija:

- 1) suudab kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid, meetodeid ja vahendeid erinevates olukordades nii matemaatikas kui ka teistes õppeainetes ja eluvaldkondades;
- 2) oskab näha ja sõnastada matemaatilist lahenduvat probleemi;
- 3) oskab leida sobivaid probleemide lahendamise strateegiaid, neid analüüsida, rakendada ja kontrollida tulemuse tõesust;
- 4) oskab loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning selleks erinevaid esitusviise kasutada ja neist aru saada;
- 5) suudab mõista matemaatika sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

1.2. Ainevaldkonna õppeaine arvestuslik maht

Ainevaldkonda kuulub matemaatika, mida õpitakse 1. klassist 9. klassini.

Matemaatika nädalatundide jaotumine kooliastmeti on järgmine:

I kooliaste – 10 nädalatundi

II kooliaste – 15 nädalatundi

III kooliaste – 14 nädalatundi

II kooliastmes tegeletakse koolis lisaks riiklikule õppekavale sätestatule:

- reaalse eluga seotud matemaatikaülesannete lahendamise
- digiülesannete lahendamise
- vastavalt erineva tasemega õpilastele koostatud diferentseeritud ülesannete lahendamise
- teemade üldise kordamise ja kinnistamisega kooliastme lõpus.

III kooliastmes tegeletakse koolis lisaks riiklikule õppekavale sätestatule:

- reaalse eluga seotud projektipõhiste matemaatikaülesannete lahendamise

- digiülesannete lahendamiseks;
- teemade üldise kordamise ja kinnistamisega kooliastme lõpus.

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus

Matemaatikaõpetuse peamine eesmärk on matemaatikapädevuse kujundamine. Õppeprotsessi käigus omandatakse matemaatikale omane keel, sümbolid ja meetodid, mis loovad võimaluse:

- 1) kirjeldada seoseid matemaatiliselt;
- 2) koostada ja lahendada probleemülesandeid;
- 3) uurida ja rakendada erinevaid lahendusstrateegiaid;
- 4) analüüsida olemasolevat informatsiooni ja jõuda loogilise arutluse kaudu järeldusteni;
- 5) kasutada otstarbekalt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid;
- 6) hinnata oma arengut matemaatikateadmiste ja -oskuste omandamisel.

Põhikooli matemaatikaõpetuses rakendatakse nimetatud tegevusi järgmistes teema- valdkondades:

- 1) arvutamine;
- 2) mõõtmine;
- 3) geomeetria;
- 4) probleemide lahendamine;
- 5) andmed ja nende analüüsimine;
- 6) algebra.

Matemaatikaõpetus eristub oma hierarhilise iseloomu tõttu, kus hilisem õpitu toetub varasemale ja uute teadmiste omandamise edukus on tugevalt seotud eelnevate teadmistega. Seetõttu on matemaatika õppeprotsessis oluline roll täpsusel, järjepidevusel ja aktiivsel mõttetööl kogu õppeaja vältel.

1.4. Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja läbivate teemade käsitlemiseks

Matemaatika õppimise kaudu toetatakse õpilastes kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut.

Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaülevalt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades, kujundada enda väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust.

Seejuures on väga oluline süsteemne ja järjepidev koostöö aineõpetajate vahel. Üldpädevuste kujundamine ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted määratakse Ülenurme Gümnaasiumi õppekava üldosas.

1.4.1. Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes

Matemaatika õppimise kaudu arenevad matemaatikapädevuse kõrval kõik ülejäänud üldpädevused.

Kultuuri ja väärtuspädevus ning sotsiaalne kodanikupädevus

Õpilane suudab hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast, kasutades seda rühmatöodes tehes koostööd erinevate kaaslastega. Loomingu väärtustamine, inimlikku kokkupuute hindamine ja erinevate väärtushinnangute aktsepteerimine on au sees.

Enesemääratluspädevus

Õpilane suudab matemaatika õppimisel hinnata oma nõrka ja tugevaid külgi ning analüüsida oma käitumist erinevates olukordades, lahendades teadlikult suhtlemisprobleeme.

Õpi- ja suhtluspädevus

Õpilaste suhtlemist eakaaslastega toetatakse paaris- ja rühmatööga, kus õpilasel on vajadus planeerida üheskoos kaaslastega õppimist ja kasutada õpitud probleeme lahendades. Oma mõtteid avaldavad õpilased kaaslasile arvestavalt. Teistega suheldes ja matemaatikas ülesandeid lahendades arendab oma korrektset keelekasutust. Õpilane suudab ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada, väärtustada õigekeelsust ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi. Matemaatikat õppides suudab õpilane analüüsida oma teadmisi ja oskusi ning seostada omandatud teadmisi varem õpituga.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus

Õpilane suudab õppides ja iseseisvalt ülesandeid lahendades kasutada matemaatikale ja loodusteadustele omast keelt, sümboleid, meetodeid koolis ja igapäevaelus ning kasutada tehnoloogiat eesmärgipäraselt.

Ettevõtlikkuspädevus

Õpilasele antakse võimalus luua loomingulisi ülesandeid. Õpilane suudab genereerida ideid ja neid ellu viia, kasutades omandatud matemaatika teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades. Õpilane suudab tegevuses olles näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aidata kaasa probleemide lahendamisele.

Digipädevus

Õpilast toetatakse digitehnoloogia kasutamisel. Õpilane osaleb digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel. Samuti oskab õpilane oma tulemuste kontrollimiseks kasutada sobivaid digivahendeid ja -võtteid ning suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades. Geomeetria ja funktsioonide õppimisel toetakse jooniste tegemist ka arvutipõhiste (nt. Geogebra) programmidega.

1.4.2. Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Matemaatikaõpetus lõimitakse teiste ainevaldkondade õpetusega kaht põhilist teed pidi. Ühelt poolt kujuneb õpilastel teistes ainevaldkondades rakendatavate matemaatiliste meetodite kasutamise kaudu arusaamine matemaatikast kui oma universaalse keele ja meetoditega teisi ainevaldkondi toetavast ning lõimivast baasteadusest. Teiselt poolt annab teistest ainevaldkondadest ja reaalsusest tulenevate ülesannete kasutamine matemaatikakursuses õpilastele ettekujutuse matemaatika rakendusvõimalustest ning tihedast seotusest õpilasi ümbritseva maailmaga.

Peale selle on ainete lõimimise võimsad vahendid kollegiaalses koostöös teiste ainete õpetajatega tehtavad õpilaste ühisprojektid, uurimistööd, õppekäigud ja muu ühistegevus. Kõige tihedamat koostööd saab matemaatikaõpetaja teha **loodusvaldkonna** ainete õpetajatega. Niisuguse koostöö viljakus sõltub eelkõige matemaatikaõpetajate teadmistest teistes valdkondades õpetatava ainese ja seal kasutatava matemaatilise aparatuuri kohta ning teiste valdkondade õpetajate arusaamadest ja oskustest oma õppeaines matemaatikat ning selle keelt mõistlikul ja korrektsel viisil kasutada.

Matemaatika ülesannete lahendamisel kasutatakse olulisi andmeid, termineid, sümboleid ja teadmisi ka loodusteaduste valdkonnast (keemia, füüsika, geograafia jne.). Matemaatikas tuletatud teadmisi kasutatakse omakorda loodusteaduste käsitlemisel inimese

Matemaatika pakub lõimingut ka **võõrkeelte ainevaldkonnaga**. Matemaatikas kasutatakse rohkesti võõrkeelseid termineid, mille algkeelne tähendus tuleb õpilastele teadvustada.

Lõimingut võõrkeeltega tugevdab õpilaste juhatamine erinevaid võõrkeelseid teatmeallikaid kasutama. Nii näiteks võiks eesti ja inglise keele õpetajad õpilastele selgitada, et ingliskeelsel sõnal „number” on eesti keeles kaks tähendust: arv ja number, keemiaõpetaja võiks reaktsioonivõrrandite põhjal siduda ainete koguse leidmise võrdkujulise võrrandi ja protsentarvutuse kohta omandatud teadmiste ja oskustega.

Matemaatika pakub lõimingut ka **kunsti- ja tehnoloogia aindevaldkonnaga**. Matemaatiliste jooniste tegemisel on tihe seos kunsti- ja tehnoloogia valdkonnas õpituga. Lisa IKT arengule ja kasutusvõuga kasutatakse matemaatika ülesannete lahendamiseks infootsiku abil saadud andmeid (nt. statistikaamet) ning lisaks õpitakse joonestama geomeetrilisi jooniseid mõne arvutiprogrammi (nt. Geogebra) abil ja märkama sealt tulenevaid seoseid.

1.5. Õppe kavandamine ja korraldamine

Õppetegevus on õppijakeskne, toetab õpimotivatsiooni hoidmist ja õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaiks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaiks ühiskonnaliikmeiks, kes suudavad teha valikuid ja võtta vastutust oma õppimise eest.

Põhikoolis õppetegevust kavandades ja korraldades teevad õpetajad koostööd, seejuures:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, valdkonnapädevusest, kooliastme lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust, kooliastmete õppe ja kasvatus rõhuasetustest ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsitluste ja ainevaldkonnas toimunud arenguga, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 3) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- 4) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalseid eripärasid ja võimeid, kasutatakse diferentseeritud ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpi- ja eluraskustele, pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutes;
- 5) võimaldatakse õpet nii individuaalselt kui ka koos teistega, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi, suunatakse tegema valikuid;
- 6) kaasatakse õpilasi õppetegevuste kavandamisse, võetakse aega eesmärkide ja taotletavate õpitulemuste saavutamise viiside ja hindamiskriteeriumide läbiarutamiseks ning refleksiooniks;
- 7) rakendatakse uurivat õpet ja kasutatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid õppetegevusi, laiendatakse õpilaste teadmisi, arendatakse oskusi ja kujundatakse hoiakuid;
- 8) pööratakse tähelepanu õpitavast arusaamisele ning õpilaste loogilise ja loova mõtlemise arendamisele;
- 9) rakendatakse ja kasutatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi, õppematerjale ja -vahendeid;
- 10) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga, et kogu ainekäsitlus oleks võimalikult elulähedane, õpilasele eakohane ja tähenduslik;
- 11) planeeritakse õppetöösse käelisi tegevusi, mis toetavad õpitava paremat mõistmist;
- 12) tagatakse õppetöö tulemuslikkus õpitu kinnistamise ja kordamise abil.

Lisaks on oluline eristada üksik- ja üldoskusi ning mõlemaid õpilastes arendada.

1.6. Hindamine

Hindamine on õppeprotsessi osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutusest ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamise tulemusena/abil saab õppija tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel, tunnustada oma nõrku ja tugevaid külgi, et teha hiljem tarku otsuseid, kuhu oma jõupingutused suunata ja milliseid õpistrateegiaid valida. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppetegevuse kui ka iseenda pädevuste arendamiseks.

Hindamise alus on valdkonna ainekavades kirjeldatud õpitulemused kooliastmete kaupa. Hindamisega toetatakse kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste ja oskuste omandamist, hoiakute kujunemist ning valdkonnapädevuse saavutamist. Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangute abil.

Selleks rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste ja kirjalike hinnangute kui ka numbriliste hinnetena.

Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, ainealased väärarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist.

Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevate külgede ja arenguvõimaluste kohta.

Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide saavutamist kui ka riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Teema kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnetel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.

Alates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaste terminite õigele kasutusele ja õigekirjale, mis üldjuhul ei mõjuta tööle antavat hinnangut.

Erineva keerukusastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamise võimaldamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme, et veenduda õpitulemuste saavutamises. Selleks et paremini aru saada õpilastel tekkinud raskustest, õpilünkadest või lahendusideedest, saab hindamismeetodina kasutada näiteks tagasiside testi nii paberil kui ka virtuaalses keskkonnas, kontrolltööd, intervjuud, diagnostilist testi, päevikupidamist, õpilaste kirjutist, valjusti mõtlemist (läbirääkimine), ülesannete lahenduste esitlust jmt.

Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub püstitatud õppe-eesmärkidest ja eeldatavast õpitulemusest. Õpet kavandades ning sellest tulenevalt ka hinnates võetakse aluseks tunnetuslikud protsessid:

- 1) faktide, protseduuride ja mõistete teadmist (meenutamine, äratundmine, info leidmine, arvutamine, mõõtmine, klassifitseerimine/järjestamine jmt);
- 2) teadmiste rakendamise oskust (meetodite valimine, matemaatilise info eri viisidel esitamine, modelleerimine, rutiinsete ülesannete lahendamine jmt);
- 3) arutlemisoskust (põhjendamine, analüüs, süntees, üldistamine, tulemuste hindamine jmt).

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest, hindamise nõuded ja korraldus, sh mittedumbrilise hindamise kasutamine ja mujal õpitu arvestamine täpsustatakse kooli õppekavas.

1.7. Õppekeskkond

Õpilast toetava õppekeskkonna kujundamise aluseks on õppekava üldosas sätestatud sotsiaalse, vaimse ja füüsilise õppekeskkonna kujundamise põhimõtted.

Matemaatika õpetamisel luuakse õpilastele õppimist väärtustav keskkond, et tekiks positiivne suhtumine õppimisse. Õpilastele tagatakse jõukohased ülesanded ja eduvõimalus.

Õppekeskkond luuakse selline, kus iga õpilane saaks maksimaalselt areneda, arvestades tema individuaalsust ja potentsiaali, oskusi ja huve. Vaimselt ja emotsionaalselt toetavale õppekeskkonnale on omane:

- 1) vastastikune lugupidamine, üksteise aktsepteerimine ja abivalmidus;
- 2) ühised selged eesmärgid, kus nii õpetaja kui ka õpilased teavad, miks ning millisel eesmärgil midagi tehakse, ja on huvitatud nende eesmärkide saavutamisest;

3) toetav õhkkond, kus nii õpetajal kui ka õpilastel on lubatud katsetada, eksida ja oma vigu tunnistada; tunnustatakse ideede ja arvamuste paljususe eest;

4) jagatud vastutus, st õpetaja vastutab keskkonna ja õpitingimuste loomise eest ja õpilased õppimise eest.

Õpilastes arendatakse uskumust, et oma võimekuse arendamiseks tuleb pingutada ning ebaõnnestumise korral peab rohkem harjutama või kasutama teistsuguseid strateegiaid. Oluline on suunata õpilasi mõtlema teadmiste suhtelisuse üle, et õpilased teadvustaksid õppimist kui teadmiste konstrueerimist, mitte kui faktide päheõppimist. Matemaatikaõpet võib lisaks kooliruumidele korraldada ka mujal (nt kooliõues, looduses, muuseumides, teaduskeskustes, keskkonnahariduskeskustes, ettevõtetes, asutustes ja virtuaalses õppekeskkonnas). Matemaatikaõppeks tagab kool järgmised vahendid:

- a) tahvlile joonestamise vahendid;
- b) taskuarvutite komplekt;
- c) ruumiliste kujundite komplekt;
- d) esitlustehnika;
- e) internetiühendusega arvutid, kus on võimalik kasutada tabelarvutus- ja geomeetriaprogramme ning erinevaid tagasiside ja testi keskkondi.

2. Ainekavad

2.1. Matemaatika

2.1.1. Õppeaine kirjeldus

Õppeaine kirjeldus lähtub ainevaldkonna kirjeldusest.

2.1.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

I kooliaste

I kooliastme lõpetaja:

- 1) märkab ja mõistab matemaatikaga seonduvat ümbritsevas elus ning kirjeldab seda arvude või geomeetriliste kujundite abil;
- 2) loeb ja mõistab eakohast matemaatilist teksti;
- 3) loeb, mõistab ja selgitab matemaatiliselt esitatud probleeme;
- 4) püstitab ülesande lahendamiseks vajalikud küsimused;
- 5) sõnastab matemaatiliselt lahenduvaid lihtsamaid eakohaseid probleeme;

- 6) lahendab iseseisvalt tekstülesandeid ja hindab saadud tulemuse reaalsust;
- 7) saab aru õpitud mõistetest ja reeglitest ning oskab neid rakendada;
- 8) selgitab ja põhjendab arvutamiskäike;
- 9) mõistab matemaatika olulisust ja tunneb vajadust ning huvi matemaatikateadmisi omandada;
- 10) kasutab õppeprotsessis otstarbekalt õpetaja juhendamisel info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid.

II kooliaste

II kooliastme lõpetaja:

- 1) esitab matemaatilist infot erinevatel viisidel (sh üleminek ühelt esitusviisilt teisele);
- 2) kasutab õppeprotsessis otstarbekalt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid, sh sisestab matemaatilisi sümboleid ja tehteid;
- 3) loeb, mõistab ja selgitab eakohast matemaatilist teksti;
- 4) loeb, mõistab ja selgitab matemaatiliselt esitatud probleeme;
- 5) sõnastab matemaatiliselt lahenduvaid probleeme;
- 6) tunneb probleemülesande lahendamise üldist skeemi ja erinevaid lahendusstrateegiaid;
- 7) teab, et ülesannetel võib olla erinevaid lahendusteid;
- 8) põhjendab oma mõttekäike ja kontrollib nende õigsust;
- 9) liigitab objekte ja nähtusi ning analüüsib ja kirjeldab neid mitme tunnuse järgi;
- 10) on teadlik õppija, kes kasutab enda jaoks sobivaid õppemeetodeid ja hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel.

III kooliaste

III kooliastme lõpetaja:

- 1) loeb, esitab ja analüüsib informatsiooni tekstist, graafikult, tabelist, diagrammilt, jooniselt ja valemist;
- 2) kasutab iseseisvalt matemaatikat õppides otstarbekaid info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid, sh sisestab matemaatilisi sümboleid ja tehteid;
- 3) loeb, mõistab, selgitab ja üldistab eakohast matemaatilist teksti;
- 4) esitab erinevate eluvaldkondade probleeme matemaatiliselt;
- 5) koostab ja lahendab mitmetehtelisi probleemülesandeid;
- 6) mõistab ja kasutab erinevaid probleemide lahendamise strateegiaid ning oskab analüüsida nende erinevusi;

- 7) koostab erinevate eluvaldkondade probleemide lahendamiseks sobivaid matemaatilisi mudeleid, lahendab neid ja üldistab saadud tulemusi;
- 8) mõistab matemaatiliste mõistete ja seoste vahelist süsteemsust;
- 9) analüüsib olemasolevaid fakte ja jõuab loogilise arutluse kaudu järeldusteni, püstitab hüpoteese ja kontrollib neid;
- 10) on teadlik õppija, kes hindab oma arengut matemaatikaliste teadmiste ja oskuste omandamisel, tahab oma matemaatilist mõtlemist arendada ning mõistab oma matemaatikateadmiste väärtust edasist tegevust kavandades.

2.1.3. Õpitulemused

I kooliaste

Arvutamine

I kooliastme lõpetaja:

- 1) leiab arvu loendamise tulemusena ja kirjutab selle numbrite abil;
- 2) loeb ja kirjutab naturaalarve 0–10 000;
- 3) loeb ja kirjutab järgarve;
- 4) teab nelja aritmeetilise tehete liikmete ja tulemuste nimetusi;
- 5) järjestab ja võrdleb naturaalarve 0–10 000;
- 6) esitab arvu üheliste, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste summana;
- 7) liidab ja lahutab peast arve 100 piires, kirjalikult 10 000 piires;
- 8) valdab korrutustabelit (korrutab ja jagab peast ühekohalise arvuga 100 piires);
- 9) määrab õige tehete järjekorra avaldises (sulud, korrutamise/jagamise, liitmine/lahutamine);
- 10) leiab $1/2$, $1/3$, $1/4$ ja $1/5$ arvust;
- 11) leiab võrdustes tähe arvvaartuse proovimise teel;
- 12) selgitab korrutamist liitmise kaudu ja jagamist kui korrutamise pöördtehet;
- 13) selgitab murdude $1/2$, $1/3$, $1/4$ ja $1/5$ tähendust osana kujundist ja osana hulgast.

Mõõtmine

I kooliastme lõpetaja:

- 1) kirjeldab mõõtühikute suurust endale tuttavate suuruste kaudu;
- 2) hindab enda ümbruses suurusi ja oskab neid arvestada;
- 3) tunneb kella ja kalendrit ning seostab neid teadmisi oma elu tegevuste ja sündmustega;
- 4) mõistab, mida esitatud mõõtariiv realselt tähendab;
- 5) teisendab pikkus-, massi- ja ajaühikutega (valdavalt ainult naaberühikuid);

- 6) mõõdab lõigu pikkuse ja joonestab etteantud pikkusega lõigu;
- 7) mõõdab hulknurga külgede pikkused ja arvutab ümbermõõdu;
- 8) arvutab murdjoone pikkuse;
- 9) kasutab mõõtes sobivaid mõõtühikuid;
- 10) liidab ja lahutab nimega arve;
- 11) selgitab hulknurga ümbermõõdu mõiste tähendust.

Geomeetrilised kujundid

I kooliastme lõpetaja:

- 1) leiab ümbritsevast õppetundides käsitletud tasandilisi ja ruumilisi kujundeid;
- 2) kasutab asjakohast keelt ümbruses esinevate ruumiliste vormide kirjeldamiseks;
- 3) eristab lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid (punkt, sirg-, kõver- ja murdjoon, lõik, ring, hulknurk, kolmnurk, nelinurk, ruut, ristkülik, kera, kuup, risttahukas, püramiid, silinder, koonus) ja nende põhilisi elemente;
- 4) rühmitab geomeetrilisi kujundeid nende ühiste tunnuste alusel;
- 5) joonestab ristküliku ja ruudu;
- 6) joonestab võrdkülgse kolmnurga, ringjoone.

Probleemide lahendamine

I kooliastme lõpetaja:

- 1) modelleerib õpetaja abiga tekstülesande sisu, selgitades selle abil tekstis antud seoseid (joonis, skeem, läbimängimine jt) ;
- 2) sõnastab kahetehtelise tekstülesande lahendamiseks vajalikud küsimused;
- 3) koostab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid (näiteks ühendamine liitmisel ja korrutamisel, osa eraldamine lahutamisel, mahutamine jagamise teel, suuruste muutumine ja võrdlemine);
- 4) analüüsib ja lahendab iseseisvalt eri tüüpi ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid;
- 5) hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
- 6) rakendab omandatud teadmisi ja oskusi uute tundmatute probleemülesannete lahendamisel;
- 7) valib endale õpetaja suunamisel võimetekohase probleemi ja lahendab selle;
- 8) hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel.

Õppesisu ja õpitulemused klassiti

1. klass

Arvud 100-ni

Õppesisu: Arvud 0–100. Arvu järk ja järguühikud. Märgid $>$, $<$, $=$. Liitmise ja lahutamise omadused. Täht võrduses. Märgid $+$ ja $-$.

Õpilane:

- loendab, loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve kuni 0 - 100;
- nimetab üheliste ja kümneliste asukohta kahekohalises naturaalarvus;
- loeb ja kirjutab järgarve;
- liidab peast 20 piires;
- lahutab peast üleminekuta kümnest 20 piires;
- liidab ja lahutab peast täiskümneid 100 piires;
- asendab proovimise teel võrdustesse seal puuduvat arvu oma arvutusoskuse piires;
- lahendab ja koostab ühetehtelisi liitmise ja lahutamise tekstülesandeid 20 piires;

Mõõtmine

Õppesisu: Mõõtühikud meie ümbruses. Pikkusühikud. Massiühikud. Mahuühikud. Ajühikud. Rahaühikud. Temperatuuriühik. Kell ja kalender.

Õpilane:

- kirjeldab mõõtühikute suurust endale tuttavate suuruste kaudu;
- kasutab mõõtes sobivaid mõõtühikuid (cm, m, g, kg, l);
- hindab enda ümbruses suurusi ja oskab neid arvestada;
- mõistab, mida esitatud mõõtarv reaalselt tähendab;
- liidab ja lahutab nimega arve;
- mõõdab lõigu pikkuse ja joonestab etteantud pikkusega lõigu;
- arvutab murdjoone pikkuse;
- tunneb kalendrit ja seostab seda oma elu tegevuste ja sündmustega;
- modelleerib õpetaja abiga tekstülesande sisu;
- lahendab iseseisvalt ja koostab ühetehtelisi tekstülesandeid;

Geomeetria

Õppesisu: Geomeetrilised kujundid. Esemete ja kujundite rühmitamine, kirjeldamine, võrdlemine. Lõigu joonestamine.

Õpilane:

- eristab lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid ja nende põhilisi elemente;
- leiab ümbritsevast õppetundides käsitletud tasandilisi ja ruumilisi kujundeid;

- kasutab asjakohast keelt ümbruses esinevate ruumiliste vormide kirjeldamiseks;
- rühmitab geomeetrilisi kujundeid nende ühiste tunnuste alusel;
- joonestab ristküliku ja ruudu;
- modelleerib õpetaja abiga tekstülesande sisu;
- lahendab iseseisvalt ja koostab ühetehtelisi tekstülesandeid;

2. klass

Arvud 1000-ni

Õppesisu: Arvud 0–1000. Arvu järk, järguühikud ja järkarvude summa. Naturaalarvu kujutamine arvkiirel. Liitmise ja lahutamise omadused. Tehete järjekord. Täht võrduses. Korrutustabel. Korrutamise- ja jagamise tehte liikmete nimetused. Arvavaldis ja tehete järjekord
Õpilane:

- loendab, loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve 0 - 1000;
- nimetab kahe- ja kolmekohalises arvus järke (ühelised, kümnelised, sajalised), määrab nende arvu;
- esitab kahekohalist arvu üheliste ja kümneliste summana;
- loeb ja kirjutab järgarve;
- teab liitmise ja lahutamise tehete liikmete ja tulemuste nimetusi;
- liidab ja lahutab peast 100 piires ning täissadadega 1000 piires;
- selgitab korrutamist liitmise kaudu;
- korrutab arve 1–10 kahe, kolme, nelja ja viiega;
- selgitab jagamise tähendust, kontrollib jagamise õigsust korrutamise kaudu;
- määrab õige tehete järjekorra avaldises;
- tunneb tehete omadusi ning tehete liikmete ja tulemuste seoseid;
- lahendab ühetehtelisi ja lihtsamaid kahetehtelisi tekstülesandeid õpitud arvutusoskuste piires;

Mõõtmise

Õppesisu: Pikkusühikud. Massiühikud. Mahuühik. Ajaühikud. Kell ja kalender. Rahaühikud. Temperatuuriühik.

Õpilane:

- kirjeldab mõõtühikute suurust endale tuttavate suuruste kaudu;
- kasutab mõõtes sobivaid mõõtühikuid;

- hindab enda ümbruses suurus ja oskab neid arvestada;
- mõistab, mida esitatud mõõtarv realselt tähendab;
- hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
- modelleerib õpetaja abiga tekstülesande sisu, selgitades selle abil tekstis antud seoseid (joonis, skeem, läbimängimine jt);
- analüüsib ja lahendab iseseisvalt eri tüüpi ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid;
- koostab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid;

Geomeetria

Õppesisu: Tasandilised kujundid. Esemete ja kujundite rühmitamine, asukoha ja suuruse kirjeldamine ning võrdlemine. ruumilised kujundid.

Õpilane:

- mõõdab lõigu pikkuse ja joonestab etteantud pikkusega lõigu;
- mõõdab hulknurga külgede pikkused ja arvutab übermõõdu;
- joonestab ristküliku ja ruudu;
- arvutab murdjoone pikkuse;
- lahendab mitmetehtelisi tekstülesandeid;

3. klass

Arvud 10 000-ni

Õppesisu: Arvud 0 – 10 000. Arvu järk, järguühikud ja järkarvude summa. Naturaalarvude kujutamine arvkiirel. Liitmise ja lahutamise omadused. Kirjalik liitmine ja lahutamine 10 000 piires. Täht võrduses. Tehete järjekord. Korrutustabel. Korrutamise- ja jagamistehte liikmete nimetused. Arvavaldis, tehete järjekord ja sulud. Summa korrutamine ja jagamine arvuga. Arv 0 tehetes. Harilik murd. Murrud $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{6}$.

Õpilane:

- loendab, loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve 0–10 000;
- esitab arvu üheliste, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste summana;
- loeb ja kirjutab järgarve;
- teab liitmise ja lahutamise tehete liikmete ja tulemuste nimetusi;
- liidab ja lahutab peast arve 100 piires;
- liidab ja lahutab kirjalikult arve 10 000 piires;
- nimetab korrutamise- ja jagamistehte liikmeid;
- selgitab jagamist kui korrutamise pöördtehet;
- valdab korrutustabelit, korrutab ja jagab peast arve korrutustabeli piires;

- korrutab peast ühekohalist arvu kahekohalise arvuga;
- jagab peast kahekohalist arvu ühekohalise arvuga 100 piires;
- tunneb korrutamise ja jagamise tehete omadusi;
- määrab õige tehete järjekorra avaldises;
- leiab tähe arvvaartuse võrdustes proovimise teel;
- selgitab murdude $1/2$, $1/3$, $1/4$ ja $1/5$ tähendust osana kujundist ja osana hulgast;
- leiab $1/2$, $1/3$, $1/4$ ja $1/5$ arvust;
- analüüsib ja lahendab iseseisvalt eri tüüpi üheja kahetehtelisi tekstülesandeid;
- koostab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid;

Mõõtine

Õppesisu: Mõõtühikud. Pikkusühikud. Massiühikud. Mahuühikud. Ajaühikud. Rahaühikud. Temperatuuriühik.

Õpilane:

- kirjeldab mõõtühikute suurust endale tuttavate suuruste kaudu;
- kasutab mõõtes sobivaid mõõtühikuid;
- hindab enda ümbruses suurusi ja oskab neid arvestada;
- mõistab, mida esitatud mõõt arv realselt tähendab;
- teisendab pikkus-, massi- ja ajaühikutega (valdavalt ainult naaberühikuid);
- liidab ja lahutab nimega arve;
- analüüsib ja lahendab iseseisvalt eri tüüpi ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid;
- sõnastab kahetehtelise tekstülesande lahendamiseks vajalikud küsimused;
- koostab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid.

Geomeetria

Õppesisu: Tasandilised kujundid. Sirge ja sirglõigu joonestamine, mõõtmine. Hulknurgad. Hulknurga ümbermõõt. Ümbermõõdu mõiste ja selle arvutamine. Ruumilised kujundid.

Õpilane:

- eristab lihtsamaid tasandilisi kujundeid ja nende põhilisi elemente;
- leiab ümbritsevast õppetundides käsitletud tasandilisi kujundeid;
- rühmitab tasapinnalisi kujundeid nende ühiste tunnuste alusel;
- arvutab murdjoone pikkuse;
- mõõdab lõigu pikkuse ja joonestab etteantud pikkusega lõigu;
- joonestab ristküliku ja ruudu;

- joonestab võrdkülgse kolmnurga, ringjoone;
- selgitab hulknurga übermõõdu mõiste tähendust;
- mõõdab hulknurga külgede pikkused ja arvutab übermõõdu;
- analüüsib ja lahendab iseseisvalt eri tüüpi ühe ja kahetehtelisi tekstülesandeid;
- koostab erinevat liiki ühetehtelisi tekstülesandeid;

II kooliaste

Arvutamine

II kooliastme lõpetaja:

- 1) loeb ja kirjutab naturaalarve (kuni miljardini), täisarve ning positiivseid ratsionaalarve (kuni kolm komakohta; harilikud murrud kuni nimetajaga 1000);
- 2) kirjutab naturaalarve järkarvude summana;
- 3) ümardab arvu etteantud järguni;
- 4) järjestab ja võrdleb naturaalarve (kuni miljonini), täisarve ning positiivseid ratsionaalarve (kuni kolme komakohaga kümnendmurde; harilikke murde, mille ühine nimetaja on kuni 100);
- 5) teab hariliku ja kümnendmuru mõisteid ning kujutab murdarve arvkiirel;
- 6) kujutab joonisel harilikku murdu osana tervikust;
- 7) teisendab hariliku murru kümnendmurruks, lõpliku kümnendmuru harilikuks murruks ning leiab hariliku murru kümnendlähendi;
- 8) arvutab peast (liitmine ja lahutamine 1000 piires, korrutamine ja jagamine 100 piires) ja kirjalikult (liitmine ja lahutamine 10 000 piires, korrutamine ja jagamine 1000 piires) täisarvude ning positiivsete ratsionaalarvudega (sealhulgas harilike murdudega, mille vähim ühine nimetaja on kuni 100);
- 9) tunneb tehete omadusi ning tehete liikmete ja tulemuste seoseid;
- 10) rakendab tehete järjekorda;
- 11) eristab paaris- ja paarituid arve;
- 12) eristab alg- ja kordarve nende omaduste põhjal;
- 13) kasutab mõisteid kordne ja tegur (nt tehes tehteid harilike murdudega, lahendades jaguvuse ülesandeid);
- 14) sõnastab ja kasutab jaguvustunnuseid (2-, 3-, 5- ja 10-ga);
- 15) leiab arvu ruudu, kuubi, vastandarvu, pöördarvu ja absoluutväärtuse.

Andmed

II kooliastme lõpetaja:

- 1) selgitab protsendi mõistet;
- 2) leiab osa tervikust;
- 3) teab joon-, tulp- ja sektordiagrammi ning loeb neilt andmeid;
- 4) illustreerib joonestusvahendite ja IKT-vahendite abil arvandmestikku joon-, tulp- ja sektordiagrammiga;
- 5) joonistab ja loeb temperatuuri ning liikumise graafikut;
- 6) kasutab andmete kogumiseks erinevaid meetodeid (mõõtmise, küsimustik);
- 7) kogub lihtsa andmestiku, koostab sagedustabeli ning arvutab aritmeetilise keskmise;
- 8) analüüsib, milliseid andmeid esitada tabelina, milliseid joon-, tulp- või sektordiagrammina, põhjendab valikut.

Algebra

II kooliastme lõpetaja:

- 1) selgitab mõisteid avaldis, arvavaldis, tähtavaldis, võrdus, võrrand, valem;
- 2) avaldab ühetehtelisest valemist tundmatu;
- 3) leiab antud arvude seast võrrandi lahendi, lahendab lihtsamaid võrrandeid;
- 4) selgitab arvutamisseaduste ülekandmist algebrasse;
- 5) lihtsustab ühe muutujaga avaldise ning arvutab tähtavaldisse väärtuse;

Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine

II kooliastme lõpetaja:

- 1) mõistab ja selgitab mõõtühikutevahelisi seoseid;
- 2) teab ning teisendab pikkus-, pindala-, ruumala- ja ajaühikuid;
- 3) joonestab ning tähistab punkti, sirge, kiire, lõigu, murdjoone; ristuvad, lõikuvad ja paralleelsed sirged; ruudu, ristküliku, kolmnurga, ringi nii joonestusvahendite abil kui ka kasutades interaktiivset geomeetriaprogrammi;
- 4) joonestab, liigitab ja mõõdab nurki (täisnurk, teravnurk, nürinurk, sirgnurk, kõrvunurgad, tippnurgad);
- 5) joonestab joonestusvahendite ja IKT-vahendite abil lõigu keskristsirge, nurgapoolitaja ning sirge suhtes sümmeetrilisi kujundeid;
- 6) teab plaanimõõdu tähendust ja kasutab seda ülesandeid lahendades;
- 7) mõistab ja selgitab pindala ja ruumala mõistete tähendust;

- 8) arvutab, mõistab ja selgitab kuubi ning risttahuka pindala ja ruumala;
- 9) selgitab π (Pii) tähendust ja seost ringjoone pikkusega;
- 10) arvutab ringjoone pikkuse ja ringi pindala;
- 11) joonestab kolmnurga kõrgused ning arvutab kolmnurga pindala;
- 12) rakendab ülesandeid lahendades kolmnurga sisenurkade summat;
- 13) põhjendab, kas kolmnurgad on võrdsed või ei ole kolmnurkade võrdsuse tunnuste abil;
- 14) liigitab kolmnurki külgede ja nurkade järgi;
- 15) toob näiteid õpitud geomeetriliste kujundite ning sümmeetria kohta arhitektuurist ja kujutavast kunstist, kasutades IKT võimalusi (näiteks internetiotsing, pildistamine, mobiilirakendused);
- 16) joonestab koordinaatteljestiku, märgib sinna punkti etteantud koordinaatide järgi, loeb teljestikus asuva punkti koordinaate.

Probleemide lahendamine

II kooliastme lõpetaja:

- 1) nimetab probleemide lahendamise skeemi (nt Pólya vmt) etappe ja kasutab probleemide lahendamise skeemi ülesande lahendamiseks;
- 2) valib endale sobiva lahendusstrateegia (visandamine, visualiseerimine, andmete korrastamine);
- 3) valib endale sobiva lahendustee ja hindab kriitiliselt saadud tulemust;
- 4) kontrollib ja hindab oma lahenduskäikude tulemust;
- 5) rakendab omandatud teadmisi ja oskusi uute tundmatute probleemülesannete lahendamisel;
- 6) lahendab mitmetehtelisi tekstülesandeid;
- 7) koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid;
- 8) kasutab matemaatika õppimisel erinevaid õpistrateegiaid (sh kordamine, märkmete tegemine, analoogiate loomine, üldistamine);
- 9) hindab oma arengut matemaatiliste teadmiste ja oskuste omandamisel.

Õpitulemused klassiti

4. klass

Arvud miljonini

Õppesisu: Arvud miljonini. Arvu järk, järguühikud, järkarvude summa. Naturaalarvu kujutamine arvteljel. Liitmise ja lahutamise omadused peastarvutamisel. Kirjalik liitmine ja lahutamine 10 000 piires. Korrutamise omadused. Naturaalarvude korrutamine peast ja

kirjalikult. Naturaalarvude jagamine peast ja kirjalikult. Jäägiga jagamine. Arv null tehetes. Täht võrduses. Tehete järjekord. Harilik murd.

Õpilane:

- loeb ja kirjutab naturaalarve kuni miljonini;
- kirjutab naturaalarve järkarvude summana;
- järjestab ja võrdleb naturaalarve (kuni miljonini);
- liidab ja lahutab peast 1000 piires ning kirjalikult 10 000 piires;
- tunneb korrutamise- ja jagamistehete omadusi ning tehete liikmete ja tulemuste seoseid;
- korrutab ja jagab naturaalarve peast 100 piires ja kirjalikult 1000 piires;
- rakendab tehete järjekorda sulgudeta ja ühe paari sulgudega arvavaldises;
- selgitab mõisteid avaldis ja arvavaldis;
- teab hariliku murru mõistet;
- leiab osa tervikust;
- lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid, mis sisaldavad liitmist, lahutamist, korrutamist või jagamist;

Mõõtühikud

Õppesisu: Pikkusühikud. Naturaalarvu ruut. Pindalaühikud. Massiühikud. Mahuühikud.

Rahaühikud. Temperatuuri mõõtmine.

Õpilane:

- mõistab ja selgitab mõõtühikute vahelisi seoseid;
- teab ning teisendab pikkusühikuid;
- leiab naturaalarvu ruudu;
- teab ning teisendab pindalaühikuid mm^2 , cm^2 , dm^2 , m^2 , ha, km^2 ;
- mõistab ja selgitab pindalaühikute vahelisi seoseid;
- teab ning teisendab massi- ja mahuühikuid;
- nimetab Eestis käibel olevaid rahaühikuid ja selgitab rahaühikute vahelisi seoseid;
- teab ning teisendab ajaühikuid;
- selgitab kiiruse tähendust;
- teab ja selgitab kiiruse, teepikkuse ja aja vahelist seost;
- loeb temperatuuri skaalalt temperatuuri kraadides;
- lahendab ja koostab mitmetehtelisi mõõtühikute teisendamist sisaldavaid tekstülesandeid;

Geomeetria

Õppesisu: Kolmnurga, ruudu ja ristküliku joonestamine. Kolmnurga, ristküliku ja ruudu übermõõdu arvutamine. Ristküliku ja ruudu pindala arvutamine.

Õpilane:

- joonestab ning tähistab ruudu, ristküliku ja kolmnurga joonestusvahendite abil
- selgitab kolmnurga ja nelinurga übermõõdu tähendust;
- mõistab ja selgitab pindala mõiste tähendust;
- leiab arvu ruudu;
- rakendab omandatud teadmisi ja oskusi uute tundmatute probleemülesannete lahendamisel;
- lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid, mis sisaldavad ruudu, ristküliku ja kolmnurga übermõõdu ning ruudu ja ristküliku pindala leidmist;

5. klass

Arvud miljardini. Arvutamine naturaalarvudega.

Õppesisu: Arvu ehitus. Miljonite klass ja miljardite klass. Naturaalarvu kujutamine arvkiirel. Naturaalarvude võrdlemine. Naturaalarvu ümardamine. Neli põhitehet naturaalarvudega. Liitmis- ja korrutamistehte põhiomadused ning nende rakendamine. Tehete järjekord. Arvu ruut. Arvu kuup. Avaldise väärtuse arvutamine. Arvavaldisel lihtsustamine (sulgude avamine, ühise teguri sulgudest väljatoomine). Probleemülesannete lahendamise skeem. Neli põhitehet naturaalarvudega. Liitmis- ja korrutamistehte põhiomadused ning nende rakendamine. Tehete järjekord. Arvu ruut. Arvu kuup. Avaldise väärtuse arvutamine. Arvavaldisel lihtsustamine (sulgude avamine, ühise teguri sulgudest väljatoomine). Probleemülesannete lahendamise skeem.

Õpilane:

- loeb ja kirjutab naturaalarve (kuni miljardini);
- kirjutab naturaalarve järkarvude summana;
- ümardab arvu etteantud järguni;
- järjestab ja võrdleb naturaalarve (kuni miljonini);
- arvutab peast (liitmine ja lahutamine 1000 piires, korrutamine ja jagamine 100 piires) ja kirjalikult (liitmine ja lahutamine 10 000 piires, korrutamine ja jagamine 1000 piires) täisarvudega;
- tunneb tehete omadusi ning tehete liikmete ja tulemuste seoseid;
- rakendab tehete järjekorda;
- leiab arvu ruudu ja kuubi;
- eristab paaris- ja paarituid arve;

- eristab alg- ja kordarve nende omaduste põhjal;
- kasutab mõisteid kordne ja tegur ülesandeid lahendades;
- sõnastab ja kasutab jaguvustunnuseid (2-, 3-, 5- ja 10-ga);
- teab hariliku ja kümnendmuru mõisteid ning kujutab murdarve arvkiirel;
- loeb ja kirjutab positiivseid ratsionaalarve (kuni kolm kümnendkohta);
- ümardab arvu ette antud järguni;
- järjestab ja võrdleb positiivseid ratsionaalarve (kuni kolme kümnendkohaga kümnendmurrud ja harilikud murrud);
- mõistab ja selgitab mõõtühikutevahelisi seoseid;
- lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid;

Kümnendmurdude liitmine ja lahutamine, korrutamine ja jagamine.

Õppesisu: Murdarv. Harilik murd. Kümnendmurd. Kümnendmuru ehitus. Kümnendmuru ümardamine. Mõõtühikud. Mõõtühikute süsteem.

Õpilane:

- arvutab peast (liitmine ja lahutamine 1000 piires, korrutamine ja jagamine 100 piires) ja kirjalikult (liitmine ja lahutamine 10 000 piires, korrutamine ja jagamine 1000 piires) täisarvude ning positiivsete ratsionaalarvudega (sealhulgas harilike murdudega, mille vähim ühine nimetaja on kuni 100);
- tunneb tehete omadusi ning tehete liikmete ja tulemuste seoseid;
- rakendab tehete järjekorda;
- lihtsustab ühe muutujaga avaldise ning arvutab tähtvaldise väärtuse;
- lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid;

Andmed

Õppesisu: Arvandmete kogumine ja korrastamine. Arvude aritmeetiline keskmine.

Õpilane:

- teab joon- ja tulpdigrammi ning loeb neilt andmeid;
- illustreerib joonestusvahendite ja digivahendite abil arvandmestikku joon- ja tulpdigrammiga;
- kasutab andmete kogumiseks erinevaid meetodeid (mõõtmine, küsimustik);
- kogub lihtsa andmestiku, koostab sagedustabeli ning arvutab aritmeetilise keskmise;
- analüüsib, milliseid andmeid esitada tabelina, milliseid joon- või tulpdigrammina, põhjendab valikut;

Algebra

Õppesisu: Avaldiste koostamine ja väärtuste leidmine. Võrrandite koostamine ja lahendamine. Valemi kasutamine. Probleemülesannete lahendamine. Tekstülesannete lahendamine.

Õpilane:

- selgitab mõisteid avaldis, arvavaldis, tähtavaldis, võrdus, võrrand, valem;
- avaldab ühetehtelisest võrdusest tundmatu;
- leiab antud arvude seast võrrandi lahendi, lahendab lihtsamaid võrrandeid;
- lihtsustab ühe muutujaga avaldise ning arvutab tähtavaldisse väärtuse; ○ lihtsustab ühe muutujaga täisarvuliste kordajatega avaldisse; teades muutuja/muutujate väärtust/väärtusi arvutab tähtavaldisse väärtuse;
- selgitab arvutamisseaduste ülekandmist algebrasse;
- nimetab probleemide lahendamise skeemi etappe ja kasutab probleemide lahendamise skeemi ülesande lahendamiseks;
- rakendab omandatud teadmisi ja oskusi uute tundmatute probleemülesannete lahendamisel;
- lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid;

Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine

Õppesisu: Sirge, lõik ja kiir. Nurkade liigid. Nurga suurus ja selle mõõtmine. Lõikuvad-, ristuvad- ja paralleelsed sirged. Ruumala. Kuubi ja risttahuka pindala ning ruumala. Ruumalaühikud. Plaanimõõt.

Õpilane:

- joonestab ning tähistab punkti, sirge, kiire, lõigu;
- joonestab, liigitab ja mõõdab nurki (täisnurk, teravnurk, nürinurk, sirgnurk, kõrvunurgad, tippnurgad);
- kasutab matemaatika õppimisel erinevaid õpistrateegiaid (sh kordamine (sirge, lõik, murdjoon), märkmete tegemine (nurga suurus, nurkade liigid), analoogiatega loomine (sirge, lõik, kiir));
- joonestab ristuvad, lõikuvad ja paralleelsed sirged;
- mõistab ja selgitab ruumala mõiste tähendust;
- mõistab ja selgitab ruumalaühikute vahelisi seoseid;
- teab ning teiseb ruumalaühikuid;
- arvutab, mõistab ja selgitab kuubi ning risttahuka pindala ja ruumala;
- teab plaanimõõdu tähendust ja kasutab seda ülesandeid lahendades;

6. klass

Harilikud murrud

Õppesisu: Harilik murd, selle põhiomadus. Harilike murrude võrdlemine. Harilike murrude teisendamine (liigmurd segaarvuks ja segaarv liigmurruks). Ühenimeliste murrude liitmine ja lahutamine. Erinimeliste murrude liitmine ja lahutamine. Segaarvude liitmine ja lahutamine. Harilike murrude korrutamine. Harilike murrude jagamine. Segaarvude korrutamine ja jagamine. Arvutamine harilike ja kümnendmurrudega. Kümnendmuru teisendamine harilikuks murruks ning hariliku murru teisendamine kümnendmurruks.

Õpilane:

- loeb ja kirjutab harilikke murde kuni nimetajaga 1000;
- teab hariliku mõistet;
- järjestab ja võrdleb harilikke murde, mille ühine nimetaja on kuni 100;
- kujutab murdarve arvkiirel;
- kujutab joonisel harilikku murdu osana tervikust;
- arvutab peast ja kirjalikult (liitmine ja lahutamine, korrutamine ja jagamine) harilike murrudega, mille vähim ühine nimetaja on kuni 100;
- kasutab mõisteid kordne ja tegur (nt tehes tehteid harilike murrudega, lahendades jaguvuse ülesandeid);
- leiab arvu pöördarvu;
- tunneb tehete omadusi ning tehete liikmete ja tulemuste seoseid;
- teisendab hariliku murru kümnendmurruks, lõpliku kümnendmuru harilikuks murruks ning leiab hariliku murru kümnendlähendi;
- rakendab tehete järjekorda;
- lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid täis- ja murdarvudega (kümnend- ja harilike murrudega);

Negatiivsed arvud

Õppesisu: Positiivsed ja negatiivsed arvud arvteljel. Arvude järjestamine. Kahe punkti vaheline kaugus arvteljel. Arvutamine täisarvudega.

Õpilane:

- loeb ja kirjutab täisarve;
- leiab arvu vastandarvu;

- järjestab ja võrdleb täisarve;
- arvutab peast ja kirjalikult täisarvudega;
- leiab arvu absoluutväärtuse;
- rakendab tehete järjekorda;
- lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid, mis sisaldavad negatiivseid arve (või ka arvu absoluutväärtust);
- kasutab matemaatika õppimisel erinevaid õpistrateegiaid (sh kordamine, märkmete tegemine, analoogiate loomine, üldistamine);
- nimetab probleemide lahendamise skeemi (nt Pólya vmt) etappe ja kasutab probleemide lahendamise skeemi ülesande lahendamiseks;
- valib täisarve sisaldavate ülesannete lahendamiseks sobiva lahendustee, kasutades sobivaid lahendusstrateegiaid ning hindab kriitiliselt saadud tulemust;
- kontrollib ja hindab oma lahenduskäikude tulemust;
- hindab oma arengut täisarvude tundma õppimisel ja nendega tehete sooritamisel.

Protsent

Õppesisu: Protsendi mõiste. Osa leidmine tervikust. Tekstülesanded.

Õpilane:

- selgitab protsendi mõistet;
- leiab osa tervikust;
- nimetab probleemide lahendamise skeemi (nt Pólya vmt) etappe ja kasutab probleemide lahendamise skeemi protsentülesande lahendamiseks;
- valib protsentülesande (osa leidmine tervikust) lahendamiseks sobivad lahendusstrateegiad ja lahendustee ning hindab kriitiliselt saadud tulemust;
- kontrollib ja hindab oma lahenduskäikude tulemust;
- lahendab igapäevaelule tuginevaid ülesandeid protsentides määratud osa leidmisele (k.a intressiarvutused);
- lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid protsentides määratud osa leidmiseks;

Koordinaattasand

Õppesisu: Punkti asukoht tasandil. Temperatuuri graafik, ühtlase liikumise graafik ja teised empiirilised graafikud.

Õpilane:

- joonestab koordinaatteljestiku, märgib sinna punkti etteantud koordinaatide järgi, loeb teljestikus asuva punkti koordinaate;
- joonistab ja loeb temperatuuri ning liikumise graafikut;

- kasutab andmete kogumiseks erinevaid meetodeid (mõõtmine, küsimustik);
- teab koordinaattasandi telgede nimetusi;

Geomeetria

Õppesisu: Ring ja ringjoon, nende joonestamine. Ringjoone pikkus ja ringi pindala.

Sektordiagramm. Peegeldus sirgest. Peegeldus punktist. Lõigu poolitamine. Antud sirge ristsirge.

Nurga poolitamine. Kolmnurk, selle elemendid. Kolmnurga nurkade summa. Kolmnurkade võrdsuse tunnused. (KKK, KNK, NKN). Kolmnurga joonestamine (kolme külje järgi, kahe külje ja nendevahelise nurga järgi ning ühe külje ja selle lähisnurkade järgi). Kolmnurkade liigitamine. Kolmnurga übermõõt ja pindala. Kolmnurga alus ja kõrgus.

Õpilane:

- joonestab ringi nii joonestusvahendite abil kui ka kasutades interaktiivset geomeetriaprogrammi;
- selgitab π (Pii) tähendust ja seost ringjoone pikkusega;
- arvutab ringjoone pikkuse ja ringi pindala;
- teab sektordiagrammi ning loeb sellelt andmeid;
- illustreerib joonestusvahendite ja IKT-vahendite abil arvandmestikku sektordiagrammiga;
- analüüsib, milliseid andmeid esitada tabelina, milliseid joon-, tulp- või sektordiagrammina, põhjendab valikut;
- joonestab joonestusvahendite ja IKT-vahendite abil sirge suhtes sümmeetrilisi kujundeid;
- toob näiteid õpitud geomeetriliste kujundite ning sümmeetria kohta arhitektuurist ja kujutavast kunstist, kasutades IKT võimalusi (näiteks internetiotsing, pildistamine, mobiilirakendused);
- joonestab joonestusvahendite ja IKT-vahendite abil lõigu keskristsirge, nurgapoolitaja;
- joonestab ning tähistab kolmnurga nii joonestusvahendite abil kui ka kasutades interaktiivset geomeetria programmi vastavalt kolmnurga liigile;
- rakendab ülesandeid lahendades kolmnurga sisenurkade summat;
- põhjendab, kas kolmnurgad on võrdsed või ei ole kolmnurkade võrdsuse tunnuste abil;
- liigitab kolmnurki külgede ja nurkade järgi;
- arvutab kolmnurga übermõõdu;
- joonestab kolmnurga kõrgused ning arvutab kolmnurga pindala;
- mõistab ja selgitab pindala mõistete tähendust;
- rakendab omandatud teadmisi ja oskusi geomeetria sisaldavate probleemülesannete lahendamisel;

III kooliaste

Arvutamine

III kooliastme lõpetaja:

- 1) liidab, lahutab, korrutab, jagab ja astendab naturaalarvulise astendajaga ratsionaalarve peast, kirjalikult ja taskuarvutiga ning rakendab tehete järjekorda;
- 2) ümardab ratsionaalarve etteantud järguni;
- 3) selgitab naturaalarvulise astendajaga astendamise tähendust;
- 4) põhjendab ja kasutab astendamisreegleid;
- 5) selgitab arvu ruutjuure tähendust;
- 6) leiab peast või taskuarvutil ruutjuure;
- 7) arvutab arvu 10 negatiivse täisarvulise astendajaga astme väärtuse;
- 8) kirjutab suuri ja väikseid arve standardkujul;
- 9) selgitab protsendi, promilli ja protsendipunkti mõiste tähendust;
- 10) teisendab protsendi kümnendmurruks ja harilikuks murruks ning vastupidi;
- 11) lahendab protsentarvutuse tüüpülesandeid (osa leidmine, terviku leidmine, osamäära leidmine, suuruse muutumine);
- 12) kasutab protsentarvutusel erinevaid lahendusmeetodeid (ühikumeetod, võrre, skeem, algoritm).

Andmed

III kooliastme lõpetaja:

- 1) moodustab reaalistest andmetest sageduste ja suhteliste sageduste tabeli;
- 2) iseloomustab andmestikku aritmeetilise keskmise, mediaani, moodi, miinimumi, maksimumi ja ulatuse järgi;
- 3) väljendab protsentides esitatud informatsiooni visuaalselt (graafikud, diagrammid) ja vastupidi;
- 4) kasutab tabelarvutusprogrammi andmete esitamiseks, töötlemiseks ja tulemuste tõlgendamiseks;
- 5) illustreerib IKT-vahendite abil andmeid tulp-, sektor-, joon- ja punktdiagrammiga;
- 6) loeb, mõistab ja selgitab andmeid tabelist, tulp-, sektor-, joon- ja punktdiagrammilt;
- 7) teab andmete liike ja andmete kogumise erinevaid meetodeid (mõõtmine, küsimustik);
- 8) selgitab oma arvutamise- ja andmealaste teadmiste elulisi rakendusvõimalusi.

Algebra

III kooliastme lõpetaja:

- 1) korrastab üks- ja hulkliikmeid, liidab, lahutab ning korrutab üks- ja hulkliikmeid ning jagab üksliikmeid ja hulkliiget üksliikmega;
- 2) tegurdab hulkliikmeid (toob teguri sulgude ette, kasutab ja põhjendab ruutude vahe, summa ruudu ja vahe ruudu abivalemeid, tegurdab ruutkolmliiget);
- 3) lihtsustab kuni kolmetehtelisi täisavaldisi;
- 4) üldistab harilike murdude arvutusreeglid algebralistele murdudele;
- 5) taandab ja laiendab algebralist murdu ning liidab, lahutab, korrutab ja jagab kaht algebralist murdu;
- 6) lihtsustab kahetehtelisi ratsionaalavaldisi;
- 7) nimetab võrrandi põhiomadusi;
- 8) selgitab eluliste näidete põhjal võrdelise, lineaarse ja pöördvõrdelise sõltuvuse tähendust;
- 9) mõistab ja tunneb ära võrdelise ja pöördvõrdelise seose (nt liikumisel teepikkus, aeg, kiirus);
- 10) lahendab lineaar- ja võrdekujulisi võrrandeid ning lineaarvõrrandisüsteeme kasutades võrrandi põhiomadusi (sh graafiliselt ning arvutiprogrammide abil);
- 11) lahendab täielikke ja mittetäielikke ruutvõrrandeid;
- 12) koostab ja lahendab tekstülesandeid, mis lahenduvad võrrandi või võrrandisüsteemi abil (sh võrdelise jaotamise ülesandeid);
- 13) selgitab ruutfunktsiooni nullkohtade ja haripunkti tähendust ja omavahelist seost, leiab need valemist ning jooniselt;
- 14) joonestab etteantud funktsiooni graafiku (sirge, hüperbooli, parabooli) (nii käsitsi kui ka arvutiprogrammiga) ning loeb graafikult funktsiooni ja argumendi väärtusi;
- 15) selgitab arvutiga tehtud dünaamilisi jooniseid kasutades funktsiooni graafiku asendi ja kuju sõltuvust funktsiooni avaldises olevatest kordajatest (ruutfunktsiooni korral ainult ruutliikme kordajast ja vabaliikmest).

Geomeetria

III kooliastme lõpetaja:

- 1) joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja arvutiga) tasandilisi kujundeid (korrapärase hulknurk, kolmnurk, rööpkülik, trapets, ring) etteantud elementide järgi korrapärase hulknurga ja kolmnurga sise-ja ümberringjoone;
- 2) visandab ruumilisi kujundeid (püstprisma, püramiid, silinder, koonus, kera);
- 3) selgitab ja rakendab Pythagorase teoreemi;
- 4) leiab täisnurkse kolmnurga joonelemendid (sh kasutades trigonomeetrilisi seoseid);

- 5) lahendab geomeetrilise sisuga probleemülesandeid (sh kasutades korrapärase hulknurga omadusi, Thalese teoreemi);
- 6) kasutab probleemülesannete lahendamiseks hulknurkade sarnasust (nt maa-alade plaanistamine);
- 7) arvutab tasandiliste kujundite (korrapärase hulknurk, kolmnurk, rööpkülik, romb, trapets, ring) joonelemendid, übermõõdu, pindala;
- 8) arvutab ruumiliste kujundite (püstprisma, püramiid, silinder, koonus, kera) joonelemendid, pindala ja ruumala;
- 9) teab kolmnurga ja trapetsi kesklõigu mõistet ning nende omadusi;
- 10) teab kesk- ja piirdenurga mõisteid ning nende vahelist seost;
- 11) teab ringjoone puutuja mõistet ja omadust;
- 12) teab põik- ja lähisnurkade mõisteid ja nende nurkade seoseid paralleelsete sirgete korral;
- 13) kirjeldab kujundite omadusi ning klassifitseerib kujundeid ühiste omaduste põhjal;
- 14) põhjendab ja kasutab sirgete paralleelsuse tunnuseid;
- 15) kasutab IKT-vahendeid geomeetriliste seaduspärasuste avastamiseks või kontrollimiseks;
- 16) selgitab oma algebra- ja geomeetriaadmiste elulisi rakendusvõimalusi.

Probleemide lahendamine

III kooliastme lõpetaja:

- 1) otsib, loeb ja mõistab iseseisvalt õppematerjalides olevaid tekste;
- 2) leiab elulise (nt finantsvaldkonna) probleemi väljendamiseks sobiva matemaatilise mudeli, koostab võrrandi või võrrandisüsteemi;
- 3) koostab eakohaseid ning elulisi probleemülesandeid;
- 4) rakendab uurimuslikku meetodit matemaatika abil probleemide lahendamiseks;
- 5) kasutab protsentarvutust otsuse tegemiseks ja põhjendamiseks (nt laen, hoius, intress, maksud, investeerimine);
- 6) kasutab (igapäevaelu) ülesannete lahendamisel otstarbekat osamäära esitusviisi (protsent, harilik murd, kümnendmurd);
- 7) selgitab protsentarvutuse elulisi kasutusvõimalusi ning absoluut- ja/või suhtarvude sobivust informatsiooni;
- 8) selgitab tõenäosuse tähendust, arvutab elulistel juhtudel sündmuse tõenäosuse (sh mündivise, täringu veeretamine, kaardimäng, loosimine);
- 9) eristab hüpoteesi, eeldust, väidet ja tõestust, selgitab mõne teoreemi tõestuskäiku, vajaduse korral tuletab lihtsamaid valemeid;
- 10) sõnastab oma tõlgendusi ja põhjendusi;
- 11) reflekteerib oma tegevusi matemaatika õppijana

Õppesisu ja õpitulemused klassiti

7. klass

Ratsionaalarvud

Õppesisu: Arvuhulgad, ratsionaalarvud. Arvude järjestamine.

Õpilane:

- loeb ja saab iseseisvalt aru õppematerjalides olevatest tekstidest;
- sõnastab oma tõlgendusi ja põhjendusi- seostab õpitavat igapäevaeluga ning oskab tuua näiteid igapäevaelust;
- teab arvuhulki: naturaalarvud, täisarvud, murdarvud, ratsionaalarvud;
- ümardab ratsionaalarve etteantud järguni;
- leiab ratsionaalarvu vastandarvu, pöördarvu ja absoluutväärtuse;
- liidab, lahutab, korrutab ja jagab ratsionaalarve peast, kirjalikult ja kalkulaatoriga ning rakendab tehete järjekorda;
- ümardab tehte tulemuse etteantud järguni.

Astendamine

Õppesisu: Naturaalarvulise astendajaga aste. Astme mõiste. Tehted astmetega. Arvu kümme astmed; väikeste ja suurte arvude kirjutamine kümne astmetega ning nendega arvutamine.

Täpsed ja ligikaudsed arvud, arvutustulemuste otstarbekohane ümardamine.

Õpilane:

- selgitab naturaalarvulise astendajaga astendamise tähendust;
- põhjendab ja kasutab astendamisreegleid;
- astendab naturaalarvulise astendajaga ratsionaalarve peast, kirjalikult ja taskuarvutiga ning rakendab tehete järjekorda;
- ümardab ratsionaalarve etteantud järguni;
- arvutab arvu 10 negatiivse täisarvulise astendajaga astme väärtuse;
- kirjutab suuri ja väikseid arve standardkujul;
- otsib, loeb ja mõistab iseseisvalt õppematerjalides olevaid tekste;
- toob näiteid igapäevaelu olukordadest, kus kasutatakse täpseid, kus ligikaudseid arve.

Protsentiarvutus ja statistika

Õppesisu: Promilli mõiste. Arvu leidmine tema osamäära ja protsendimäära järgi. Jagatise väljendamine protsentides. Protsendipunkt. Suuruse muutumise väljendamine protsentides. Andmete kogumine ja korrastamine. Statistilise kogumi karakteristikud (aritmeetiline keskmine). Diagrammid. Tõenäosuse mõiste. Statistiline kogum, valim, aritmeetiline keskmine, sektordiagramm, tõenäosus.

Õpilane:

- selgitab protsendi, promilli ja protsendipunkti mõiste tähendust;
- teisendab protsendi kümnendmurruks ja harilikuks murruks ning vastupidi;
- lahendab protsentiarvutuse tüüpülesandeid (osa leidmine, terviku leidmine, osamäära leidmine, suuruse muutumine);
- kasutab protsentiarvutusel erinevaid lahendusmeetodeid (ühikumeetod, skeem, algoritm);
- saab aru ülesande sisust ja koostab ise või otsib elulise sisuga protsentülesandeid (sh ülesandeid laenamise kohta);
- kasutab protsentiarvutust otsuse tegemiseks ja põhjendamiseks (nt laen, hoius, intress, maksud, investeerimine);
- kasutab (igapäevaelu) ülesannete lahendamisel otstarbekat osamäära esitusviisi (protsent, harilik murd, kümnendmurd);
- selgitab protsentiarvutuse elulisi kasutusvõimalusi ning absoluut- ja/või suhtarvude sobivust informatsiooni;
- moodustab reaalistest andmetest sageduste ja suhteliste sageduste tabeli;
- iseloomustab andmestikku aritmeetilise keskmise, mediaani, moodi, miinimumi, maksimumi ja ulatuse järgi;
- väljendab protsentides esitatud informatsiooni visuaalselt (graafikud, diagrammid) ja vastupidi;
- kasutab tabelarvutusprogrammi andmete esitamiseks, töötlemiseks ja tulemuste tõlgendamiseks;
- illustreerib IKT-vahendite abil andmeid tulp-, sektor-, joon- ja punktdiagrammiga;
- loeb, mõistab ja selgitab andmeid tabelist, tulp-, sektor-, joondiagrammilt;
- teab andmete liike ja andmete kogumise erinevaid meetodeid (mõõtmine, küsimustik);
- selgitab oma arvutamise- ja andmealaste teadmiste elulisi rakendusvõimalusi;
- selgitab tõenäosuse tähendust ja arvutab lihtsamatel juhtudel sündmuse tõenäosuse;
- otsib, loeb ja saab aru statistilisest andmestikust;
- oskab lugeda ja tõlgendada graafiliselt esitatud andmestikku (sh massimeedias esitatud informatsiooni);

- koostab ise ülesandeid statistiliste andmete kogumise ja graafilise esitamise ning nende tõlgendamise kohta.

Funktsioonide ja nende graafikud

Õppesisu: Ühtlase liikumise graafik. Võrdeline sõltuvus, võrdelise sõltuvuse graafik (sirge), võrdeline jaotamine. Pöördvõrdeline sõltuvus, pöördvõrdelise sõltuvuse graafik (hüperbool). Lineaarfunktsioon, selle graafik (sirge). Lineaarfunktsiooni rakendamise näiteid.

Õpilane:

- selgitab eluliste näidete põhjal võrdelise, lineaarse ja pöördvõrdelise sõltuvuse tähendust;
- mõistab ja tunneb ära võrdelise ja pöördvõrdelise seose (nt liikumisel teepikkus, aeg, kiirus);
- joonestab etteantud funktsiooni graafiku (sirge, hüperbool) (nii käsitsi kui ka arvutiprogrammiga) ning loeb graafikult funktsiooni ja argumendi väärtusi;
- selgitab (arvutiga tehtud dünaamilisi jooniseid kasutades) funktsiooni graafiku asendi ja kuju sõltuvust funktsiooni avaldises olevatest kordajatest;
- loeb ja saab aru õppematerjalides olevatest tekstidest.

Võrrand

Õppesisu: Võrrandi mõiste. Võrrandite samaväärsus. Võrrandi põhiomadused. Ühe tundmatuga lineaarvõrrand, selle lahendamine. Võrre. Võrde põhiomadus. Võrdekujulise võrrandi lahendamine. Lihtsamate (sh igapäevaeluga seonduvate) tekstülesannete lahendamine võrrandiga.

Õpilane:

- nimetab võrrandi põhiomadusi;
- ahendab lineaar- ja võrdekujulisi võrrandeid, kasutades võrrandi põhiomadusi (sh graafiliselt ning arvutiprogrammide abil);
- loeb, saab aru ja oskab kasutada erinevaid õppematerjale (sh õppevideod);
- koostab ja lahendab tekstülesandeid, mis lahenduvad võrrandi abil (sh võrdelise jaotamise ülesandeid);
- saab aru ülesande sisust ja oskab seda väljendada matemaatiliste sümbolite abil;
- koostab ise elulise sisuga ülesande tekste, sh finantsvaldkonnaga seotud probleeme, võimalusel kasutab osamäära esitusviisi (protsent, harilik murd, kümnendmurd);
- sõnastab oma tõlgendusi ja põhjendusi;
- reflekteerib oma tegevusi tekstülesannete lahendamisel.

Geomeetria

Õppesisu: Hulknurk, selle übermõõt. Hulknurga sisenurkade summa. Rõõpkõulik, selle omadused. Rõõpkõuliku pindala. Romb, selle omadused. Rombi pindala. Korrapärased hulknurgad. Püstprisma, selle pindala ja ruumala.

Õpilane:

- joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja arvutiga) tasandilisi kujundeid etteantud elementide järgi;
- arvutab kujundite joonelemendid, übermõõdu, pindala ja ruumala;
- kirjeldab kujundite omadusi ning klassifitseerib kujundeid ühiste omaduste põhjal;
- lahendab geomeetrilise sisuga probleemülesandeid;
- kasutab seaduspärasusi avastades ja hüpoteese püstitades infotehnoloogilisi vahendeid;
- otsib, loeb ja mõistab iseseisvalt õppematerjalides olevaid tekste
- visandab püstprisma;
- kirjeldab kujundite omadusi ning klassifitseerib kujundeid ühiste omaduste põhjal;
- arvutab püstprisma, pindala ja ruumala etteantud joonelementide abil;

Tehted astmetega. Üksliikmed.

Õppesisu: Astmete korrutamise ja jagamise Korrutise ja jagamise astendamine Astme astendamine Üksliige. Üksliikmete korrutamise ja jagamine. Üksliikmete liitmine ja lahutamine.

Õpilane:

- selgitab naturaalarvulise astendajaga astendamise tähendust;
- põhjendab ja kasutab astendamise reegleid;
- korrastab üksliikmeid, liidab, lahutab ning korrutab ja jagab üksliikmeid.

8. klass

Hulkliikmed

Õppesisu: Hulkliige. Hulkliikme väärtuse arvutamine. Hulkliikmete liitmine ja lahutamine. Hulkliikme korrutamise ja jagamine üksliikmega. Kaksliikmete korrutamise. Kahe üksliikme summa ja vahe korrutis. Kaksliikme ruut. Hulkliikmete korrutamise. Tutvustavalt kuupide summa ja vahe valemid, kaksliikme kuup. Hulkliikme tegurdamine valemite kasutamisega. Algebralise avaldise lihtsustamine. Hulkliikme tegurdamine ühise teguri sulgudest väljatoomisega.

Õpilane:

- teab mõisteid hulkliige, kaksliige, kolmliige ja nende kordajad;

- korrastab üks- ja hulkliikmeid, liidab, lahutab ning korrutab üksja hulkliikmeid ning jagab üksliikmeid ja hulkliiget üksliikmega;
- oskab tuletada ja sõnastada analoogia põhjal lihtsamaid eeskirju (nt hulknurga übermõõdu ja pindala avaldamine).
- korrutab hulkliikmeid;
- tegurdab hulkliikmeid (toob ühise teguri sulgude ette, kasutab ja põhjendab ruutude vahe, summa ruudu ja vahe ruudu abivalemeid);
- oskab tuletada ja sõnastada analoogia põhjal lihtsamaid valemeid (nt summa ja vahe ruut);
- annab hinnangu oma teadmiste abivalemite rakendamisel; ülesannete lahendamisel ja lahenduskaigu selgitamisel.

Kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteem

Õppesisu: Kahe tundmatuga lineaarvõrrand. Lineaarvõrrandi lahendamine. Kahe tundmatuga lineaarvõrrandi graafilise esitus. Kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteemi lahendamine graafiliselt. Liitmisvõte. Asendusvõte. Lihtsamate (sh igapäevaeluga seonduvate) tekstülesannete lahendamine kahe tundmatuga lineaarvõrrandisüsteemiga.

Õpilane:

- loeb ja mõistab iseseisvalt õppematerjalides olevaid tekste;
- leiab elulise (nt finantsvaldkonna) probleemi väljendamiseks sobiva matemaatilise mudeli, koostab võrrandi või võrrandisüsteemi;
- koostab eakohaseid ning elulisi probleemülesandeid;
- kasutab (igapäevaelu) ülesannete lahendamisel otstarbekat osamäära esitusviisi (protsent, harilik murd, kümnendmurd);
- lahendab lineaarvõrrandisüsteeme graafiliselt või kasutades liitmis- ja asendusvõtet;
- lahendab lineaarvõrrandisüsteeme arvutiprogrammide abil;
- koostab ja lahendab tekstülesandeid, mis lahenduvad ühe tundmatuga võrrandi või kahe tundmatuga võrrandisüsteemi abil (sh võrdelise jaotamise ülesandeid);
- saab aru ülesande sisust ja oskab seda väljendada matemaatiliste sümbolite abil
- koostab ise elulise sisuga ülesande tekste, sh finantsvaldkonnaga seotud probleeme, võimalusel kasutab osamäära esitusviisi (protsent, harilik murd, kümnendmurd);
- sõnastab oma tõlgendusi ja põhjendusi;
- reflekteerib oma tegevusi tekstülesannete lahendamisel.

Geomeetria

Õppesisu: Definitsioon. Aksioom. Teoreemi eeldus ja väide. Näiteid teoreemide tõestamise kohta. Kahe sirge lõikamisel kolmanda sirgega tekkivad nurgad. Kahe sirge paralleelsuse tunnused. Kolmnurga välisnurk, selle omadus. Kolmnurga sisenurkade summa. Kolmnurga kesklõik, selle omadus. Kolmnurga mediaan. Mediaanide lõikepunkt ehk raskuskese, selle omadus. Trapets. Trapetsi kesklõik, selle omadus. Kesknurk. Ringjoone kaar. Kõõl. Piirdenurk, selle omadus. Ringjoone lõikaja ja puutuja. Ringjoone puutuja ja puutepunkti joonestatud raadiuse ristseis. Kolmnurga ümberringjoon. Kolmnurga siseringjoon. Hulknurga ümber- ja siseringjoon. Kõõl- ja puutujahulknurk, apoteem. Võrdelised lõigud. Sarnased hulknurgad. Kolmnurkade sarnasuse tunnused. Sarnaste hulknurkade ümbermõõtude suhe. Sarnaste hulknurkade pindalade suhe.

Õpilane:

- teeb vahet defineerimisel ja kirjeldamisel;
- eristab hüpoteesi, eeldust, väidet ja tõestust, selgitab mõne teoreemi tõestuskäiku, vajaduse korral tuletab lihtsamaid valemeid;
- teab paralleelide aksioomi;
- selgitab oma algebra- ja geomeetria-alaste teadmiste elulisi rakendusvõimalusi;
- kasutab IKT-vahendeid geomeetriliste seaduspärasuste avastamiseks või kontrollimiseks;
- teab seoseid paralleelsete sirgete korral;
- põhjendab ja kasutab sirgete paralleelsuse tunnuseid;
- teab põik- ja lähisnurkade mõisteid ja nende nurkade omadusi;
- oskab joonestada ja defineerida kolmnurga välisnurka ning kasutada kolmnurga välisnurga omadust ülesandeid lahendades;
- teab kolmnurga kesklõigu mõistet ning kolmnurga kesklõigu omadusi;
- joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja digiseadmega) kolmnurga etteantud elementide järgi;
- oskab defineerida ja joonestada trapetsit;
- oskab liigitada nelinurki (soovitus: kasutada dünaamilise geomeetria programmi);
- arvutab trapetsi ümbermõõdu ja pindala;
- teab trapetsi kesklõigu mõistet ning trapetsi kesklõigu omadusi;
- joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja arvutiga) trapetsit etteantud elementide järgi;
- teab kesk- ja piirdenurga mõisteid ning nende vahelist seost;
- teab ringjoone puutuja mõistet ja omadust;
- joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja digiseadme abil) ringjoont etteantud elementide järgi;
- joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja digiseadme abil) ringjoont etteantud elementide järgi;
- teab ja oskab kasutada korrapärase hulknurga omadusi;

- joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja arvutiga) korrapärasest hulknurka etteantud elementide järgi;
- kasutab probleemülesannete lahendamiseks hulknurkade sarnasust;
- joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja arvutiga) sarnaseid kujundeid etteantud elementide järgi.

9. klass

Ruutvõrrand ja ruutfunktsioon

Õppesisu: Arvu ruutjuur. Ruutjuur korrutisest ja jagatisest. Teguri toomine juuremärgi ette ja teguri viimine juuremärgi alla. Ruutvõrrand. Ruutvõrrandi lahendivalem. Ruutvõrrandi diskriminant. Taandatud ruutvõrrand. Taandatud ruutvõrrandi lahendivalem. Viete'i teoreem. Lihtsamate, sh igapäevaeluga seonduvate, tekstülesannete lahendamine ruutvõrrandiga. Taandamata ja taandatud, täielik ja mittetäielik ruutvõrrand. Ruutfunktsioon $y = ax^2 + bx + c$ ja selle graafik. Parabool. Parabooli nullkohad ja haripunkt.

Õpilane:

- selgitab arvu ruutjuure tähendust;
- leiab peast või taskuarvutil ruutjuure;
- lahendab täielikke ja mittetäielikke ruutvõrrandeid;
- koostab eakohaseid ning elulisi probleemülesandeid;
- selgitab ruutfunktsiooni nullkohtade ja haripunkti tähendust ja omavahelist seost, leiab need valemist ning jooniselt;
- joonestab etteantud funktsiooni graafiku (sirge, hüperbooli, parabooli) nii käsitsi kui ka arvutiprogrammiga ning loeb graafikult funktsiooni ja argumendi väärtusi;
- selgitab arvutiga tehtud dünaamilisi jooniseid kasutades funktsiooni graafiku asendi ja kuju sõltuvust funktsiooni avaldises olevatest kordajatest (ruutfunktsiooni korral ainult ruutliikme kordajast ja vabaliikmest);
- otsib, loeb ja mõistab iseseisvalt õppematerjalides olevaid tekste;
- sõnastab oma tõlgendusi ja põhjendusi;
- hindab kriitiliselt saadud tulemusi.

Ratsionaalavaldised

Õppesisu: Ruutkolmliikme tegurdamine. Algebraalne murd, selle taandamine ja laiendamine. Murru põhiomadus. Tehted algebraaliste murdudega.

Õpilane:

- üldistab harilike murdude arvutusreeglid algebralistele murdudele;
- taandab ja laiendab algebralist murdu ning liidab, lahutab, korrutab ja jagab kaht algebralist murdu;
- lihtsustab kahetehtelisi ratsionaalavaldisi;
- loeb iseseisvalt ja mõistab õppematerjalides olevaid tekste.

Geomeetrilised kujundid

Õppesisu: Pythagorase teoreem. Pythagorase teoreemi rakendamine õpitud tasandiliste kujundite joonelementide leidmiseks. Korrapärase hulknurk, selle pindala. Võrdkülgne kolmnurk, ruut, korrapärase kuusnurk. Nurga mõõtmine. Täisnurkse kolmnurga teravnurga siinus, koosinus ja tangens. Täisnurkse kolmnurga lahendamine.

Õpilane:

- selgitab ja rakendab Pythagorase teoreemi;
- lahendab geomeetrilise sisuga probleemülesandeid (sh kasutades korrapärase hulknurga omadusi, Thalese teoreemi);
- kasutab probleemülesannete lahendamiseks hulknurkade sarnasust (nt maa-alade plaanistamine);
- arvutab tasandiliste kujundite (korrapärase hulknurk, kolmnurk, rööpkülik, romb, trapets, ring) joonelemendid, ümbermõõdu, pindala;
- leiab täisnurkse kolmnurga joonelemendid (sh kasutades trigonomeetrilisi seoseid);
- leiab kalkulaatoriga teravnurga trigonomeetriliste funktsioonide väärtusi;
- kasutab IKT-vahendeid geomeetriliste seaduspärasuste avastamiseks või kontrollimiseks;
- selgitab oma algebra- ja geomeetriaadmiste elulisi rakendusvõimalusi.

Ruumilised kehad

Õppesisu: Püramiid. Korrapärase nelinurkse püramiidi pindala ja ruumala. Silinder, selle pindala ja ruumala. Koonus, selle pindala ja ruumala. Kera, selle pindala ja ruumala.

Õpilane:

- arvutab ruumiliste kujundite (püramiid, silinder, koonus, kera) joonelemendid, pindala ja ruumala;
- kasutab IKT-vahendeid geomeetriliste seaduspärasuste kontrollimiseks;
- selgitab oma algebra- ja geomeetriaadmiste elulisi rakendusvõimalusi;
- koostab eakohaseid ning elulisi probleemülesandeid;
- sõnastab oma tõlgendusi ja põhjendusi;

Kordamine

Õppesisu: Aritmeetilised tehted ratsionaalarvudega, protsentülesanded, avaldiste lihtsustamine abivalemitega. Võrrandite ja võrrandisüsteemide lahendamine. Funktsioonid $y = ax$, $y = a/x$, $y = ax + b$, $y = ax^2 + bx + c$ ning nende graafikud ja omadused. Statistilise kogumi karakteristikud. Sündmuse tõenäosuse mõiste, klassikalise tõenäosuse arvutamine. Planimeetriliste kujundite (ristkülik, ruut, kolmnurk, romb, rööpkülik, trapets, ring) ümbermõõtude ja pindalade arvutamine. Kujundite tükeldamine. Pythagorase ja Thalese teoreemid. Teravnurga trigonomeetrilised funktsioonid. Täisnurkse kolmnurga lahendamine. Püströöptahukas, püstprisma, püramiid, silinder, koonus, kera; nende pindalad ja ruumalad. Rakendusliku sisuga ülesannete lahendamine.

Õpilane:

- oskab sooritada tehteid ratsionaalarvudega, lihtsamatel juhtudel astendada ja juurida;
- oskab kasutada protsendi mõistet ülesandeid lahendades;
- oskab kasutada abivalemeid avaldiste lihtsustamiseks;
- oskab lahendada lineaar- ja ruutvõrrandit;
- tunneb lineaarvõrrandisüsteemide lahendusvõtteid ja oskab neid rakendada ülesandeid lahendades;
- oskab joonestada lineaar- ja ruutfunktsioonide graafikuid, võrdelise ja pöördvõrdelise seose graafikud ning uurida nende omadusi sh digivahendeid kasutades;
- oskab arvutada sündmuse toimumise klassikalist tõenäosust;
- oskab leida statistilise kogumi erinevaid arvkarakteristikuid ning lugeda diagramme ja sagedustabeleid;
- oskab leida käsitletud planimeetriliste kujundite ümbermõõte ja pindalaid;
- oskab rakendada Pythagorase teoreemi ülesandeid lahendades;
- teab trigonomeetria põhiseoseid täisnurkses kolmnurgas ja oskab neid kasutada ülesandeid lahendades;
- oskab arvutada püstprisma, püramiidi, silindri, koonuse ja kera pindala ning ruumala;
- kasutab erinevaid õpistrateegiaid (sh kordamine, märkmete tegemine ja tekstist andmete väljakirjutamine; üldistab ja loob seoseid).

Ainevaldkond „Sotsiaallained“

1. Üldalused

1.1. Valdkonnapädevus

Sotsiaallainete pädevusega taotletakse õpilase toimetulekut iseendaga, suutlikkust toimida lähikonnas, valmisolekut ja oskust olla aktiivne ning vastutustundlik kodanik, oskust mõtestada ühiskondlikke suhteid minevikuühiskondades lähtuvalt ajaloolisest kontekstist ja üldinimlikest väärtustest.

Sotsiaallainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpetaja:

- 1) tunneb huvi kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu, mõistab ühiskonnas toimunud ja toimuvate muutuste põhjusi, tagajärgi ja seoseid;
- 2) tunneb huvi enda arengu vastu, hindab ennast adekvaatselt, analüüsib oma võimalusi, usub endasse ja kavandab oma tulevikku, võtab eakohase vastutuse oma tuleviku kujundamise eest, väärtustab loovust ja ettevõtlikkust ning arendab endas neid omadusi ja pädevusi;
- 3) austab demokraatiat ja inimõigusi, teab oma õigusi ja kohustusi, järgib seadusi, üldinimlike väärtusi ja üldtunnustatud käitumisnorme, kujundab oma arvamuse ning on vastutustundlik ja aktiivne ühiskonnaliige, on lojaalne Eesti riigile;
- 4) valdab infootsimise meetodeid, hindab kriitiliselt allikate usaldusväärsust ja teabe sisu; väärtustab teaduspõhist maailmapilti ja kujundab enda seisukoha;
- 5) aktsepteerib inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelist mitmekesisust, suhtub neisse sallivalt, kui need pole inimväärikust alandavad või inimsusevastased;
- 6) tunnetab oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana, väärtustab inimkonna kultuuripärandit ja aktsepteerib kultuurierinevusi;
- 7) hoolib endast ja teistest, järgib tervislikke eluviise, käitub turvaliselt enda ja teiste inimeste suhtes, hoiab keskkonda, on teadlik tarbija.

1.2. Ainevaldkonna õppeainete arvestuslik maht

Ainevaldkonda kuulub kolm õppainet, mille taotletavate õpitulemuste saavutamiseks on arvestuslikud nädalatunnid kooliastmeti järgmised:

õppeaine	I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
inimeseõpetus	2	2	2
ajalugu		3	6
ühiskonnaõpetus		1	2

Õppeaine nädalatundide jagunemine kooliastmete sees ja õppesisu klasside kaupa määratakse kindlaks kooli õppekavas arvestusega, et õpitulemused ning kooliastmete lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud oleksid saavutatavad.

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjuse-tagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalnormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena.

Sotsiaalainete pädevusega taotletakse toimetulekut iseendaga, lähikonnas ning ühiskonnas. Kodanikuks olemist määratletakse kui võimet tegutseda vastutustundliku kodanikuna ja osaleda ühiskonnaelus. Sotsiaalse pädevuse ruumilisele haardele lisandub ajaline/ajalooline mõõde. Õppe korraldamisel lähtutakse Eesti riikliku iseseisvuse tunnustamisest, eesti kultuuri traditsioonide, Euroopa ning maailma kultuuri ja teaduse põhisaavutuste väärtustamisest ning riikliku õppekava üldosas sätestatud põhimõtetest.

Ajalugu õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks olulisi teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste

erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetus kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmeis, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas. Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides tundma ennast, kujundama vastutustundlikult oma suhteid, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane. Inimeseõpetuse kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud sotsiaalsest võrdsusest, võrdväarsusest ning naiste ja meeste võrdõiguslikkusest.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused aktiivse kodaniku kujunemiseks ja ühiskonna sidususe tugevnemiseks.

Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil oma tundeid väljendada, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas. Omandatakse teadmisi majandusest, tööturust, maksundusest, õpitakse tegema otsuseid rahatargalt ja vastutustundlikult. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alus maailmavaatelise mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Sotsiaalainetes käsitletavate õppeteemade kaudu kujundatakse õpilastes esmane valmisolek märgata ebavõrdsust ühiskonnas ja aidata kaasa võrdõiguslikkuse, sh soolise võrdõiguslikkuse edendamisele.

Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning märkab ja mõistab ühiskonnas toimuvat. Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas. Õpilane omandab tõhusad oskused ja valmisoleku ühiskonnaellu sekkuda ja olla edukas elukestvas õppes ja tööturul. Õppesisu valib aineõpetaja arvestusega, et kooliastmeti kirjeldatud teadmised, oskused ja hoiakud, üld- ja valdkonnapädevused ning õpitulemused oleksid saavutatavad.

1.4. Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Sotsiaalvaldkonna õppeainete õppimise kaudu toetatakse kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut õpilastel. Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaülevalt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades, kujundada oma väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Seejuures on väga oluline süsteemne ja järjepidev koostöö aineõpetajate vahel. Üldpädevuste kujundamine ning läbivate teemade käsitlemise ja lõimingu korraldamise põhimõtted määratakse kooli õppekava üldosas ja rakendamine täpsustatakse valdkonnakavas.

Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes

- 1) **kultuuri- ja väärtuspädevus** – suutlikkus hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga, loodusega, oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandiga ning nüüdiskultuuri sündmustega; väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt; hinnata üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi, väärtustada inimlikku, kultuurilist ja looduslikku mitmekesisust; teadvustada oma väärtushinnanguid;
- 2) **sotsiaalne ja kodanikupädevus** – suutlikkus ennast teostada; toimida aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut ja Eesti riiklikku iseseisvust; teada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja norme; austada erinevate keskkondade reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust, religioonide ja rahvaste omapära; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel;
- 3) **enesemääratluspädevus** – suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; analüüsida oma käitumist erinevates olukordades; käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise; lahendada suhtlemisprobleeme;
- 4) **õpipädevus** – suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida õppimiseks, hobideks, tervisekäitumiseks ja karjäärivalikuteks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades;

seostada omandatud teadmisi varemõpituga; analüüsida oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasise õppimise vajadusi;

5) **suhtluspädevus** – suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada nii emakeeles kui ka võõrkeeltes, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi;

6) **matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus** – suutlikkus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid, meetodeid koolis ja igapäevaelus; suutlikkus kirjeldada ümbritsevat maailma loodusteaduslike mudelite ja mõõtmisvahendite abil ning teha tõenduspõhiseid otsuseid; mõista loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ja piiranguid; kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt;

7) **ettevõtlikkuspädevus** – suutlikkus ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aidata kaasa probleemide lahendamisele; seada eesmärgid, koostada plaane, neid tutvustada ja ellu viia; korraldada ühistegevusi ja neist osa võtta, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest; reageerida loovalt, uuendusmeelselt ja paindlikult muutustele; võtta arukaid riske; rakendada finantskirjaoskust;

8) **digipädevus** – suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvus ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

1.5. Õppe kavandamine ja korraldamine

Õppetegevus on õppijakeskne, toetab õpimotivatsiooni hoidmist ja õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaks õppijaks ning loovaks ja kriitiliselt mõtlevaks ühiskonnaliikmeiks, kes suudavad teha valikuid ja võtta vastutust oma õppimise eest.

Põhikoolis õppetegevust kavandades ja korraldades teevad õpetajad koostööd, seejuures:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, valdkonnapädevusest, kooliastme lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust, kooliastmete õppe ja kasvatus rõhuasetustest ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsitluste ja ainevaldkonnas toimunud arenguga, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 3) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) oleks mõõdukas, jaotuks õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätaks piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- 4) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalseid eripärasid ja võimeid, kasutatakse diferentseeritud ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpi- ja eluraskustele, pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutes;
- 5) võimaldatakse nii individuaalset, paaris- kui ka rühmas õpet, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi, suunatakse tegema valikuid;
- 6) kaasatakse õpilasi õppetegevuste kavandamisse, võetakse aega eesmärkide ja taotletavate õpitulemuste saavutamise viiside ja hindamiskriteeriumide läbiarutamiseks ning refleksiooniks;
- 7) rakendatakse uurivat õpet ja kasutatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid õppetegevusi, laiendatakse õpilaste teadmisi, arendatakse oskusi ja kujundatakse hoiakuid;
- 8) rakendatakse ja kasutatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õppekeskkondi, õppematerjale ja -vahendeid;
- 9) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga, et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane, õpilasele eakohane ja tähenduslik.

Õppetegevuse kaudu laiendatakse ainevaldkonna teadmisi ja kujundatakse oskusi. Ajaloõpetus on valdavalt uurimispõhine, kasutatakse esmaseid ja teiseseid allikaid. Kõikides sotsiaalainetes

tuleb lisaks põhiteemadele käsitleda ka ühiskonnas asetleidvaid muutusi ning kasutada õppe ilmetamiseks näiteid ümbritsevast elust.

1.6. Hindamine

Hindamine on õppeprotsessi osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutatuselt ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamise tulemusena/abil saab õpilane tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuteks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppetegevuse kui ka iseenda pädevuste arendamiseks.

Hindamise alus on valdkonna ainekavades kirjeldatud õpitulemused kooliastmete kaupa. Hindamisega toetatakse kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste ja oskuste omandamist, hoiakute kujunemist ning valdkonnapädevuse saavutamist. Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangute abil.

Selleks rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnetena. Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, hoiakud, ainealased väärrarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist. Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevuste ja arenguvõimaluste kohta. Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide saavutamist kui ka riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Õppeteema kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnetel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.

Alates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Arutluste, juhtumianalüüside ja loominguliste tööde puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade argumenteeritust, seostatust ja veenvust, õpilase seisukohtadele minevikusündmuste, ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet. Praktiliste ja loominguliste ülesannete sooritamisel hinnatakse nii protsessi kulgu kui ka tulemust. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaste terminite, isiku-, riikide ja kohanimede, rahvusvaheliselt aktsepteeritud lühendite õigele kasutusele ja õigekirjale, mida arvestatakse hindamisel vastavalt ülesande eesmärgile ja kokkulepitud hindamiskriteeriumidele.

Erineva keerukusastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamise võimaldamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme. Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub püstitatud õppe-eesmärkidest ja eeldatavast õpitulemusest. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanust, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Ajaloos hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi tähtsamate ajaloosündmuste ja -nähtuste analüüsi nõudvate ülesannete kaudu. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, kommenteerimist ning usaldusväärse üle otsustamist. Arutluse puhul hinnatakse kirjutise vastavust teemale, ajastu- ja teemakohaste faktide teadmist, võrdlemist, seoste loomist ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud argumentide toel.

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi ning nende seostamise oskust. Õpilase hoiakuid ja väärtushinnanguid mõõdetakse ja tagasisidestatakse vaatluse, õpilase antud hinnangute ja otsustuste ning juhtumianalüüsi alusel.

Ühiskonnaõpetuses hinnatakse arutlusoskust, erinevate allikate, sh õigustekstide tõlgendamist ja analüüsi, ühiskondlike probleemide analüüsi ja oma seisukoha kujundamise ning selle põhjendamise oskust; aga ka kodanikuvalmidust ja -vastutust ühistegevuses osalemise, ühiskonnaliikmele kohustuslike toimingute, sh vajalike dokumentide täitmise oskuse jt eakohaste ülesannete kaudu. Väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise poole väiteid ning oskust esitatud väidetele tõenduspõhiste argumentidega vastata.

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest, hindamise nõuded ja korraldus, sh mittedumbrilise hindamise kasutamine ja mujal õpitu arvestamine täpsustatakse kooli õppekavas.

1.7. Õppekeskkond

Õppimist toetav õppekeskkond kujundatakse viisil, kus luuakse kultuuritundlik, üksteist austav, kaasav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu. Aktsepteeritakse erinevate seisukohtade olemasolu, arutletakse nende üle ning hinnatakse neid, lähtudes allikatest, tõendus põhjustest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest.

Kool võimaldab viia õpet läbi ruumis, kus on:

- 1) mööbli ümberpaigutamise võimalus liikumist eeldavateks tegevusteks nagu rühmatööd, dramatiseeringud, rolli- ja õppemängud;
- 2) internetiühendus nii õpetajal kui ka õpilastel, digitehnoloogia ning audiovisuaalsete esitluste ja videoühenduse kasutamise võimalused.

Kool võimaldab:

- 1) korraldada õpet väljaspool klassiruumi, nt mäluasutuses või ametiasutuses;
- 2) kasutada ainekava eesmärgi toetavaid õppematerjale ja -vahendeid;
- 3) õppekäike ja kohtumisi erinevate valdkondade esindajatega.

2. Ainekavad

2.1. Inimeseõpetus

2.1.1. Õppeaine kirjeldus

Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides ennast tundma, vastutustundlikult oma suhteid kujundama, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane.

Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna. Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine toimub üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemise arendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste

tagamisele vabaks arvamusalalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.

Õppetegevused muutuvad põhikooli kolme kooliastme jooksul lihtsamatest keerukamateks, ent peavad olema õpilasele mõistetavad ja tähenduslikud ning toetama arusaama õpitava vajalikkusest. Inimeseõpetus on kontsentriiline õppeaine, mille võtmeteemasid käsitletakse igal kooliastmel, arvestades arengulist käsitlust. Inimeseõpetuses võib teemasid käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste, teadmiste ja väärtuste põhjal õpitulemused. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seondvalt, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid.

Inimeseõpetuse I kooliastme teemad ja õpitulemused lähtuvad õpilase minast (huvid, omadused jms) ja tema eluga kõige lähemalt seotud igapäevaelu teemadest nagu suhted pere ja sõpradega, tervis, käitumisnormid jms. Eesmärgiks on, et laps oskab märgata, mõista ja selgitada enda ja tema eluga otseselt seotud küsimusi. I kooliastme inimeseõpetuses käsitletakse ka ühiskonnaõpetuse teemasid nagu Eesti Vabariik, kodukoht, reeglid, õigused ja kohustused lapse seisukohalt jms.

II kooliaste laiendab mina-käsitlust ning keskendub eakaaslaste mõju teemadele, mis selles vanuseastmes oluliseks muutuvad. Arendatakse varasemast põhjalikumalt sotsiaalseid oskusi, sh kehtestavat käitumist uimastite vm riskikäitumisega seotud olukordades. Eneseteadvuse ja iseseisvuse tõusuga muutuvad olulisteks ka tervise ning tervislike valikute teemad, näiteks toitumine, kehaline aktiivsus jms.

III kooliastme inimeseõpetuse teemade puhul tuleb varasemast enam esile mina-käsitluse ja suhete psühholoogiline aspekt. Kuna III kooliastmega lõpeb kohustuslik kooliharidus, siis valmistavad inimeseõpetuse teemad õpilast ette ennast ja maailma mõistma ning enda ja teistega toime tulema. Kui II kooliastmes puudutatakse soolist arengut vaid põgusalt, siis III kooliaste pakub tõhusat seksuaalkasvatust. Tervise, suhete ja riskikäitumise teemad jätkuvad süvendatumalt, aidates noorel mõista ühiskonnas toimuvaid protsesse ja nende mõju talle endale, tema valikutele ning seeläbi tema tervisele ja toimetulekule.

2.1.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

I kooliaste:

- 1) Näitab Eesti Vabariigi ja oma kodukoha asukohta kaardil, tunneb Eesti ja kodukoha sümbolikat, olulisi inimesi ja paiku.
- 2) Väärtustab enda ja kaaslaste huvisid ning positiivset suhtumist iseendasse.
- 3) Mõistab õppimise tähtsust igapäevaelus hakkama saamisel ja tuleviku kavandamisel.
- 4) Teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.
- 5) Mõistab üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust.
- 6) Tunneb liiklusreegleid.
- 7) Teab erinevaid teabeallikaid, oskab leida infot ja teab, mille põhjal hinnata infoallikate usaldusväärsust.
- 8) Märkab inimeste erinevaid omadusi ja arvamusi.
- 9) Mõistab sõpruse ja koostöö väärtust ning üksteise eest hoolitsemise ja abistamise vajadust.
- 10) Teab, mis on vägivald. Mõistab, et vägivald ei ole lubatud ja oskab vajaduse korral abi leida.
- 11) Teab eesti rahvakombeid ja mõistab enda rolli kommete ja tavade hoidja ja kandjana.
- 12) Suhtub sallivalt Eestis elavate inimeste keelelistesse ja kultuurilistesse erinevustesse.
- 13) Oskab oma tervist hoida.
- 14) Teab tervist ohustavaid tegureid, tunneb ära ja oskab hoiduda või keelduda tervist ohustavatest olukordadest.
- 15) Oskab planeerida oma tegevusi ja väärtustab aktiivset vaba aja veetmist.
- 16) Oskab kasutada lihtsamaid esmaabivõtteid ja kutsuda vajaduse korral abi.
- 17) Teab raha teenimise, hoidmise ja kasutamise võimalusi, käitub teadliku ja säästliku tarbijana.
- 18) Mõistab keskkonna hoidmise tähtsust ja enda võimalusi selles.

II kooliaste:

- 1) Teab, et ühiskond mõjutab inimest tervikuna, sealhulgas ka tervisekäitumist ja suhtlemist.
- 2) Väärtustab inimeste positiivseid omadusi ning positiivset mõtlemist, mõistab inimeste individuaalseid erinevusi ja on erinevuste suhtes salliv.
- 3) Mõistab, et murdeea arengutempo on erinev, aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja keha eest hoolitsemise vajalikkust.
- 4) On loov ja ettevõtlik.
- 5) On iseseisev otsustaja, seostab otsuseid tagajärgedega. Teab, et „ei“ ütlemine on võimalus seista oma õiguste eest.
- 6) Kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust, vastutustunnet, üksteise abistamist, sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikatena.
- 7) Teab, millest suhtlemine koosneb, mõistab avatud suhtlemise eeliseid ja ohtusid ning järgib turvalise suhtlemise reegleid.
- 8) Mõistab, et konfliktid on osa elust, teab konfliktide võimalikke põhjusi ja tõhusaid lahendusviise, mõistab erinevate käitumisviiside tagajärgi.
- 9) Teab probleemide erinevaid lahendusviise ning mõistab koostegutsemise väärtust.
- 10) Mõistab meediast tulenevaid ohtusid oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest.
- 11) Mõistab autoriõiguste järgimise vajalikkust.
- 12) Teab, kuidas leida usaldusväärseid terviseinfo allikaid, ja teab, kust terviseprobleemi korral abi küsida.
- 13) Väärtustab tervist, tervislikku eluviisi ja keskkonda ning mõistab eluviisi ja keskkonna mõju tervisele.
- 14) Teab, mis on riskikäitumine, teab riskikäitumist ennetavaid ja soodustavaid tegureid ja riskikäitumise mõju inimese tervisele. Mõistab enda valikute tagajärgi.

15) Mõistab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske, väärtustab tervislikku elu uimastiteta ja teeb tervislikke valikuid.

III kooliaste:

- 1) Teab, kuidas ühiskond mõjutab inimeste tervisekäitumist, suhtlemist ja õppimist.
- 2) Mõistab inimese arengut murde- ja noorukieas.
- 3) Teab, kuidas kujundada ja hoida positiivset suhtumist iseendasse.
- 4) Väärtustab enese arendamise vajadust ja elukestvat õpet, mõistab oma võimalusi ja vastutust enda elutee kujundamisel.
- 5) On loov ja ettevõtlik.
- 6) Mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, mõistab normide vajalikkust ühiselus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet aktiivse ühiskonnaliikmena.
- 7) Teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on erinevuste suhtes salliv.
- 8) Teab, et ühiskond kaitseb laste tervist ja heaolu seadustega.
- 9) Kasutab terviseinfo saamiseks teaduspõhiseid allikaid ja spetsialistide abi.
- 10) Väärtustab positiivseid suhteid, nende loomist ja hoidmist. Mõistab ja aktsepteerib inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise.
- 11) Mõistab ja aktsepteerib seksuaalse arengu individuaalsust, seksuaalse identiteedi erinevaid avaldumisvorme ja seksuaalõigusi.
- 12) Mõistab füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikust seost ja neid mõjutavaid tegureid.
- 13) Mõistab eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõju tervisele ning tervisliku eluviisi ja turvalise käitumise tähtsust igapäevaelus.
- 14) Väärtustab partnerite vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes. Oskab leida infot seksuaaltervist puudutavate küsimuste kohta.

2.1.3. Õpitulemused

I kooliastmes käsitletakse järgmisi teemasid:

Mina, mina ja teised, mina ja tervis, mina ja minu pere, mina ja Eesti, mina: aeg ja asjad ning mina: teave ja asjad.

Õpilane:

- 1) leiab kaardilt Eesti ja kodukoha;
- 2) tunneb ära, kirjeldab ja kujutab kodukoha ja Eesti Vabariigi sümboolikat;
- 3) nimetab Eesti Vabariigi pealinna ja sünnipäeva;
- 4) teab, kes on Eesti Vabariigi president;
- 5) teab ja tutvustab oma kodukoha olulisi inimesi ja paiku;
- 6) kirjeldab enda huvisid ja tegevusi;
- 7) põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda;
- 8) toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus hakkama saada;
- 9) sõnastab enda õppimise eesmärged ja seostab neid enda huvidega;
- 10) seostab igapäevavalikuid tuleviku eesmärkidega;
- 11) nimetab inimeste õigusi ja nendega kaasnevat kohustusi;
- 12) kirjeldab enda ja pereliikmete ülesandeid kodus, toob näiteid üksteise abistamisest ja pereliikmetega arvestamisest;
- 13) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest peres, koolis ja ühiskonnas;
- 14) toob näiteid käitumisnormidest ja seadustest, mida tal tuleb järgida;
- 15) põhjendab käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust;
- 16) demonstreerib õpitu olukorras üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste täitmist;

- 17) tunneb liikluses turvalisust tagavaid märke ja tähiseid;
- 18) kirjeldab ja demonstreerib turvalisust tagavate liiklusreeglite järgimist;
- 19) märkab liiklusohutlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning pakub lahendusi turvalisuse tagamiseks;
- 20) loetleb erinevaid teabeallikaid;
- 21) leiab infot erinevatest allikatest;
- 22) võrdleb erinevaid teabeallikaid usaldusväärsuse ja teabe sisu väärtuse poolest;
- 23) kirjeldab meediaga, sealhulgas sotsiaalmeediaga seotud võimalusi ja ohte;
- 24) selgitab ja demonstreerib kokkulepitud reeglite järgimist digivahendite abil teabe otsimisel;
- 25) teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi;
- 26) selgitab sõpruse, koostöö, üksteise eest hoolitsemise ja üksteise abistamise vajalikkust;
- 27) teab, et vägivallal on eri vormid;
- 28) selgitab, mida vägivaldne käitumine võib endaga kaasa tuua;
- 29) teab abi saamise võimalusi inimväarikust alandava käitumise puhul, sh kiusamine ja vägivald;
- 30) demonstreerib õpituatsioonis abi saamise ja abistamise võimalusi vägivalla korral;
- 31) võrdleb rahvakombeid minevikus ja tänapäeval, nt mardipäev, kadripäev, jõulud, vastlapäev, jaanipäev jt;
- 32) selgitab, kuidas õpilane saab ise olla kommete ja tavade hoidja;
- 33) toob näiteid oma klassis või kodukohas elavate inimeste tavadest ja kommetest;
- 34) nimetab mõningaid haiguste tunnuseid;
- 35) toob näited tervist hoidvast käitumisest (hügieen, karastamine, mitmekesine toit, uni ja puhkus ning kehaline aktiivsus) ja selgitab tervist hoidva käitumise vajalikkust;

- 36) toob näiteid terviseriskidest ja teab kuidas püsida terve;
- 37) planeerib oma päeva ja nädalat terviseteadlikult;
- 38) selgitab ja demonstreerib õpituatsioonis esmaabi võimalusi, nt haav, kukkumine, ninaverejooks, põletus, putukapiste;
- 39) teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi;
- 40) teab, mis on raha teenimine, säästmine, kasutamine ja laenamine;
- 41) hoiab keskkonda, selgitab keskkonna hoidmise võimalusi, nt jäätmete vähendamine ja sorteerimine, vee ja energia tarbimine.

2.klassi õpitulemused

Mina

Õpilane:

- kirjeldab enda huvisid ja tegevusi
- põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda
- teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi

Mina ja tervis

Õpilane:

- toob näited tervist hoidvast käitumisest (hügieen, karastamine, mitmekesine toit, uni ja puhkus ning kehaline aktiivsus) ja selgitab tervist hoidva käitumise vajalikkust
- nimetab mõningaid haiguste tunnuseid
- teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi

Mina ja minu pere

Õpilane:

- kirjeldab enda ja pereliikmete ülesandeid kodus, toob näiteid üksteise abistamisest ja pereliikmetega arvestamisest
- toob näiteid oma õigustest ja kohustustest peres, koolis ja ühiskonnas

Mina ja Eesti

Õpilane:

- leiab kaardilt Eesti ja kodukoha
- nimetab Eesti Vabariigi pealinna ja sünnipäeva
- teab, kes on Eesti Vabariigi president
- tunneb ära, kirjeldab ja kujutab kodukoha ja Eesti Vabariigi sümbolikat
- teab ja tutvustab oma kodukoha olulisi inimesi ja paiku
- võrdleb rahvakombeid minevikus ja tänapäeval, nt mardipäev, kadripäev, jõulud, vastlapäev, jaanipäev jt
- toob näiteid oma klassis või kodukohas elavate inimeste tavadest ja kommetest
- selgitab, kuidas õpilane saab ise olla kommete ja tavade hoidja

Mina: aeg ja asjad

Õpilane:

- planeerib oma päeva ja nädalat terviseteadlikult
- toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus hakkama saada
- sõnastab enda õppimise eesmärged ja seostab neid enda huvidega
- seostab igapäevavalikuid tuleviku eesmärkidega

3.klassi õpitulemused

Mina

Õpilane:

- põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda
- teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi
- nimetab inimeste õigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi

- toob näiteid oma õigustest ja kohustustest peres, koolis ja ühiskonnas

Mina ja tervis

Õpilane:

- toob näiteid terviseriskidest ja teab kuidas püsida terve
- selgitab ja demonstreerib õpituatsioonis esmaabi võimalusi, nt haav, kukkumine, ninaverejooks, põletus, putukapiste
- teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi

Mina ja teised

Õpilane:

- toob näiteid käitumisnormidest ja seadustest, mida tal tuleb järgida
- põhjendab käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust
- demonstreerib õpituatsioonis üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste täitmist
- tunneb liikluses turvalisust tagavaid märke ja tähiseid
- kirjeldab ja demonstreerib turvalisust tagavate liiklusreeglite järgimist
- märkab liiklusohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning pakub lahendusi turvalisuse tagamiseks
- teab, et vägivallal on eri vormid
- selgitab, mida vägivaldne käitumine võib endaga kaasa tuua
- teab abi saamise võimalusi inimväärlikust alandava käitumise puhul, sh kiusamine ja vägivald;
- demonstreerib õpituatsioonis abi saamise ja abistamise võimalusi vägivalla korral
- selgitab sõpruse, koostöö, üksteise eest hoolitsemise ja üksteise abistamise vajalikkust

Mina: teave ja asjad

Õpilane:

- loetleb erinevaid teabeallikaid
- leiab infot erinevatest allikatest
- võrdleb erinevaid teabeallikaid usaldusväärsuse ja teabe sisu väärtuse poolest
- kirjeldab meediaga, sealhulgas sotsiaalmeediaga seotud võimalusi ja ohte

- selgitab ja demonstreerib kokkulepitud reeglite järgimist digivahendite abil teabe otsimisel
- teab, mis on raha teenimine, säästmine, kasutamine ja laenamine
- hoiab keskkonda, selgitab keskkonna hoidmise võimalusi, nt jäätmete vähendamine ja sorteerimine, vee ja energia tarbimine

II kooliastmes käsitletakse tervise ja suhtlemise teemasid.

Murdeiga ja kehalised muutused, turvalisus ja riskikäitumine, haigused ja esmaabi, konfliktid ja probleemilahendus, positiivne mõtlemine.

Õpilane:

- 1) teab, et meedia saab mõjutada inimeste tervisekäitumist, toob näiteid;
- 2) toob näiteid, kuidas meedia abil saab suurendada inimeste kehalist aktiivsust;
- 3) toob näiteid, kuidas eelarvamused mõjutavad igapäevasuhtlust;
- 4) selgitab, kuidas enesehinnang kujuneb;
- 5) toob näiteid enda positiivsete omaduste kohta;
- 6) selgitab enda erinevate omaduste arendamise võimalusi;
- 7) nimetab murdeas toimuvaid füüsilisi ja emotsionaalseid muutusi;
- 8) toob esile arengulisi individuaalseid erinevusi, mõistab inimeste erivajadusi;
- 9) toob näiteid erinevast arengutempost murdeas;
- 10) selgitab keha eest hoolitsemise vajalikkust;
- 11) mõistab oma võimalusi algatada ettevõtmisi ja toob näiteid ettevõtlikust tegutsemisest;
- 12) seostab ettevõtlikkust tulevase tööeluga;
- 13) näeb ühe probleemi lahendamise erinevaid võimalusi;
- 14) kirjeldab, kuidas kaaslased võivad mõjutada otsustamist;

- 15) toob näiteid, milliste tagajärgedeni võivad erinevad otsused viia;
- 16) teab, et tal on õigus öelda „ei“, ja demonstreerib õpituatsioonis „ei“ ütlemist oma tervise kaitsel ja õiguste eest seismisel;
- 17) toob näiteid hoolivast, ausast, õiglasest ja vastutustundlikust käitumisest;
- 18) demonstreerib õpituatsioonis sotsiaalsete oskuste tõhusat kasutamist;
- 19) kirjeldab, millest suhtlemine koosneb;
- 20) eristab mitteverbaalseid ja verbaalseid suhtlemisvahendeid ning analüüsib nende vastastikuseid seoseid;
- 21) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas oma tundeid empaatilisel ja suhteid tugevdavalt väljendada;
- 22) toob näiteid turvalisest suhtlemisest igapäevaelus, sh internetis ning lahendab õpituatsioonis teemakohaseid probleeme;
- 23) selgitab konflikti häid ja halbu külgi;
- 24) kirjeldab tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahendusviise;
- 25) eristab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumisviiside mõju suhetele;
- 26) valib õpituatsioonis konflikti lahendamiseks sobiva käitumisviisi;
- 27) lahendab loovalt ja koostöiselt probleeme ja toob esile erinevate lahenduste eelised ning puudused;
- 28) toob näiteid meediaga seotud ohtudest;
- 29) selgitab meedia mõju inimese käitumisele ja suhetele;
- 30) mõistab vastutust oma sõnade ja tegude eest, sh sotsiaalmeedias;
- 31) teab, mis on autoriõigused ja et need on seadusega kaitstud, selgitab, miks peab autoriõigusi järgima ja mida võib endaga kaasa tuua autoriõiguste eiramine;

- 32) otsib, leiab ja esitab usaldusväärsetest allikatest tervise teemalist infot, järgides autoriõigust;
- 33) märkab ja toob esile enda ning teiste positiivseid omadusi;
- 34) teab, mis on eelarvamused ja stereotüüpsed hoiakud, ja tunneb need ära;
- 35) toob näiteid eelarvamuste mõjust igapäevaelus;
- 36) selgitab tervise tähendust ja seda mõjutavaid tegureid;
- 37) seostab peamisi tervisenäitajaid inimese tervisliku seisundiga (nt unekvaliteet, stress, kehatemperatuur, pulss, kehamassiindeks);
- 38) toob näiteid, kuidas enda käitumisega ennetada haigestumist;
- 39) toob näiteid tegevustest, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks, soodustavad kehalist aktiivsust ja tervislikku toitumist;
- 40) toob näiteid elu ja tervist ohustavatest teguritest ja teab, kuidas neid vältida, hoidub riskikäitumisest;
- 41) selgitab, miks on normid, sh liikluseadus kohustuslik kõigile ning järgib neid;
- 42) demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid, teab, kust otsida vajaduse korral abi;
- 43) kirjeldab tubaka, alkoholi ja teiste uimastite tarbimise kahjulikku mõju tervisele;
- 44) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi.

II kooliastmes (spordisuunaga õpilased) käsitletakse tervise, liikumise, esmaabi ja spordiga seotud teemasid.

Liikumine, tervis ja treeningud, sport ja meedia, vigastused ja nende ennetamine, esmaabi ja olümpialiikumine.

Õpilane:

- 1) teab erinevaid liikumisharrastuse võimalusi ja oskab valida enda jaoks sobiva

- 2) teab ja toob näiteid, missugused võimalused tugevdada tervist ja treenida on oma koolis ja kodukoha lähedal
- 3) selgitab tervise tähendust ja seda mõjutavaid tegureid
- 4) selgitab kehalise aktiivsuse vajalikkust
- 5) toob näiteid meedia mõjust sportlasele
- 6) demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid, teab, kust otsida vajaduse korral abi
- 7) toob näiteid sagedamini juhtuvatest spordivigastustest ja teab, kuidas neid vältida
- 8) toob näiteid ausast mängust ja õiglasest käitumisest
- 9) kirjeldab tegevusi ja toob näiteid, mis on seotud olümpialiikumisega

4.klassi (spordisuund) õpitulemused

Liikumine

Õpilane:

- teab erinevaid liikumisvõimalusi koolis, kodus ja vabal ajal
- teab, et liikumisharrastus mõjutab inimese tervist
- oskab nimetada harrastusspordi ja tippspordi erinevusi

Tervis ja treeningud

Õpilane:

- oskab selgitada sobiva treeningu valikut
- otsib, leiab ja esitab usaldusväärsetest allikatest tervise teemalist infot

Sport ja meedia

Õpilane:

- teab meedia mõjust inimeste tervisekäitumist, oskab tuua näiteid
- mõistab reklaamide eesmärke

- eristab arvamust faktist

Vigastused ja esmaabi

Õpilane:

- toob näiteid, kuidas enda käitumisega ennetada spordivigastusi
- demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid, teab, kust otsida vajaduse korral abi

Olümpialiikumine

Õpilane:

- toob näiteid ja selgitab olümpialiikumise tähendust
- otsib, leiab ja esitab usaldusväärsetest allikatest infot olümpiasportlaste kohta

5.klassi õpitulemused

Tervis

Õpilane:

- selgitab tervise tähendust ja seda mõjutavaid tegureid
- nimetab tervist mõjutavaid füüsilisi, vaimseid ja sotsiaalseid tegureid
- nimetab mõõdetavaid ja hinnangulisi tervisenäitajaid
- selgitab, kuidas erinevad tervisetegurid tervist mõjutavad.
- seostab peamisi tervisenäitajaid inimese tervisliku seisundiga (nt unekvaliteet, stress, kehatemperatuur, pulss, kehamassiindeks).
- nimetab mõõdetavaid ja hinnangulisi tervisenäitajaid
- selgitab, kuidas erinevad tervisetegurid tervist mõjutavad
- teab, et meedia saab mõjutada inimeste tervisekäitumist, toob näiteid
- mõistab reklaamide eesmärke,
- eristab arvamust faktist
- toob näiteid tegevustest, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks, soodustavad kehalist aktiivsust ja tervislikku toitumist
- toob näiteid, kuidas meedia abil saab suurendada inimeste kehalist aktiivsust
- selgitab keha eest hoolitsemise vajalikkust

Murdeiga ja kehalised muutused

Õpilane:

- nimetab murdeas toimuvaid füüsilisi ja emotsionaalseid muutusi
- toob näiteid erinevast arengutempost murdeas

Turvalisus ja riskikäitumine

Õpilane:

- toob näiteid elu ja tervist ohustavatest teguritest ja teab, kuidas neid vältida, hoidub riskikäitumises
- selgitab, miks on normid, sh liikluseadus kohustuslik kõigile ning järgib neid
- toob näiteid meediaga seotud ohtudest
- teab, mis on autoriõigused ja et need on seadusega kaitstud, miks peab autoriõigusi järgima ja mida võib endaga kaasa tuua autoriõiguste eiramine
- otsib, leiab ja esitab usaldusväärsetest allikatest terviseteemalist infot, järgides autoriõigust
- kirjeldab tubaka, alkoholi ja teiste uimastite tarbimise kahjulikku mõju tervisele
- demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi

Haigused ja esmaabi

Õpilane:

- toob näiteid, kuidas enda käitumisega ennetada haigestumist
- demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid, teab, kust otsida vajaduse korral abi

6. klassi õpitulemused

Mina ja suhtlemine

Õpilane:

- analüüsib enda iseloomujooni ja -omadusi, väärtustades endas positiivset;

- mõistab enesehinnangut mõjutavaid tegureid ja enesehinnangu kujunemist;
- mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli.

Õppesisu

Enesesse uskumine. Enesehinnang. Eneseanalüüs. Enesekontroll. Oma väärtuste selgitamine. Suhtlemine teistega

Õpilane:

- teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust;
- kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele;
- demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise jt tõhusa suhtlemise võtteid;
- mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele ning demonstreerib õpituatsioonis, kuidas oma tundeid empaatiliselt ja suhteid tugevdavalt väljendada;
- teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele ja toob näiteid eelarvamuste mõju kohta igapäevasuhtluses;
- eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele;
- teab, et ei ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning demonstreerib õpituatsioonis kehtestava käitumise võtteid.

Õppesisu

Suhtlemise komponendid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Aktiivne kuulamine. Tunnete väljendamine. Eneseavamine. Eelarvamused. Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine. Ei ütlemine ennast ja teisi kahjustava käitumise puhul.

Suhted teistega

Õpilane:

- kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus;
- oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta;
- väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist;
- demonstreerib õpituatsioonis oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast ning väärtustab empaatilist suhtlemist;
- väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat;
- kirjeldab kaaslaste mõju ja survet otsustele, mõistab otsuste tagajärgi;
- mõistab isiku iseärasusi, teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi;

- nimetab ning väärtustab enda ja teiste positiivseid omadusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.

Õppesisu

Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine. Sallivus enda ja teiste vastu. Hoolivus. Sõprussuhted. Usaldus suhetes. Empaatia. Vastutus suhetes. Kaaslaste mõju ja surve.

Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine. Isikute iseärasused. Soolised erinevused. Erivajadustega inimesed.

Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.

Otsustamine ja konfliktid ning probleemilahendus

Õpilane:

- teab probleemide erinevaid lahendusviise ja oskab neid õpituatsioonis kasutada;
- kirjeldab erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid ning mõistab nende tagajärgi;
- selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut;
- selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktseptib konflikte kui osa elust;
- teab konfliktide lahendamise tõhusaid viise ja demonstreerib neid õpituatsioonis.

Õppesisu

Otsustamine ja probleemide lahendamine. Erinevate käitumisviiside leidmine probleemide lahendamises. Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses. Vastutus otsustamisel.

Konfliktide olemus ja põhjused. Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed.

Positiivne mõtlemine

Õpitulemused

Õpilane:

- nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi;
- väärtustab positiivset mõtlemist.

Õppesisu

Positiivne mõtlemine. Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.

III kooliastmes käsitletakse inimese arengu, turvalisuse, tervise- ja riskikäitumisega seotud teemasid.

Inimese areng ja murdeiga, inimene ja rühm, suhted ja seksuaalsus ning inimene, valikud ja õnn.

Õpilane:

- 1) kirjeldab pärilike ja keskkonnategurite, nt elukeskkonna, ümbritsevate inimeste ja hariduse mõju inimese arengule ja otsustele;
- 2) selgitab inimese arengut murde- ja noorukieas ning eristab seda täiskasvanueast;
- 3) seostab inimese kasvumist ja arengut pärilike ning keskkonnateguritega;
- 4) selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;
- 5) toob näiteid teguritest, mis kujundavad minapilti ja enesehinnangut;
- 6) analüüsib ennast oma väärtuste, isikuomaduste, võimete ja huvide põhjal ning seostab seda valikutega elus;
- 7) analüüsib inimese võimalusi ja vastutust oma elutee kujundamisel;
- 8) mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, toob näiteid rühma kuulumise ja rühmas suhtlemise olulisusest;
- 9) toob näiteid erinevate rühmade normidest ja reeglitest, mis toetavad ühiselu toimimist;
- 10) analüüsib enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevates rühmades;
- 11) kirjeldab rühma mõju käitumisele, sh sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes, demonstreerib õpitu olulisust rühma survega;
- 12) toob näiteid seadustest, mis kaitsevad laste õigusi, tervist ja heaolu, ning analüüsib õiguste ja kohustuste seoseid;
- 13) analüüsib laste heaolu mõjutavaid tegureid oma kogukonnas, teeb ettepanekuid, kuidas kogukonnas paremini seista laste heaolu eest;
- 14) teab, mille põhjal ära tunda teaduslikku tervisealast infot;
- 15) analüüsib ja hindab erinevate tervisealaste infoallikate, tervisetoodete ja ravivõtete usaldusväärsust;

- 16) kirjeldab ja toob näiteid erinevatest tunnete ja läheduse avaldumisviisidest, nt meeldimine, sõprus, armumine, armastus;
- 17) selgitab suhete loomise, säilitamise ja lõpetamise võimalusi ennast ja teisi kahjustamata;
- 18) analüüsib suhtevägivalla avaldumisvorme ja põhjusi, teab, kuidas käituda lähisuhtevägivalla korral ning toob näiteid abi saamise võimalustest;
- 19) selgitab seksuaalsuse olemust, inimese seksuaalset arengut ning selle individuaalsust;
- 20) toob näiteid turvalisest seksuaalkäitumisest ja seksuaalõigustest;
- 21) mõistab erineva seksuaalse orientatsiooni ja soolise identiteediga inimeste õigust võrdsele ja lugupidavale kohtlemisele;
- 22) demonstreerib õpituatsioonis inimväärikust alandavale käitumisele reageerimise viise ja abi saamise võimalusi;
- 23) toob näiteid füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikustest seostest;
- 24) analüüsib tervisekäitumise mõju füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele;
- 25) toob näiteid olulisematest tervisenäitajatest;
- 26) analüüsib enda terviseseisundit tervisenäitajate põhjal ning kavandab vajaduse korral muudatusi eluviisis;
- 27) analüüsib tegureid, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu, märkab ohte, oskab kaaslast toetada ja vajaduse korral abi otsida;
- 28) analüüsib ja toob näiteid eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõjust tervisele ning eristab tervislikke ja ebatervislikke otsuseid igapäevaelus;
- 29) toob näiteid keskkonnateadlikest tegevustest ning rakendab mõnda nendest enda kodukohas või koolis;
- 30) analüüsib kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele;

- 31) analüüsib uimastitega seotud riskikäitumise tagajärgi inimese toimetulekule ning sekkumise võimalusi indiviidi ja ühiskonna tasandil;
- 32) demonstreerib õpituatsioonis esmaabi osutamist ja oskab vajaduse korral otsida abi;
- 33) toob esile seksuaalkäitumisega seotud müütide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese tervisekäitumisele;
- 34) analüüsib turvalise seksuaalkäitumise ja abi saamise võimalusi.

7. klassi õpitulemused

Inimese elukaar ja murdeea koht selles

Õpilane:

- iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseeast täiskasvanuikka;
- kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid;
- toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma eluteed kujundades;
- kirjeldab põhilisi enesekasvatuse võtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja -karistust ning enesesisendust.

Õppesisu:

Areng ja kasvamine. Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid. Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares.

Inimene oma elutee kujundajana. Enesekasvatuse alused ja võimalused. Vastutus seoses valikutega.

Inimese mina

Õpilane:

- selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;
- kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi;
- kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määrates;
- väärtustab enesekasvatust ning toob näiteid enesekasvatuse võtete kohta;
- kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi;

- demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid konfliktide lahendamise viise.

Õppesisu:

Minapilt ja enesehinnang. Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine.

Konfliktide vältimine ja lahendamine.

Inimene ja rühm

Õpilane:

- iseloomustab erinevaid rühmi ja toob näiteid enda kuuluvuse kohta erinevatesse rühmadesse;
- võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevates rühmades;
- mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ning korraldamisel;
- kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi;
- demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega;
- selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes.

Õppesisu:

Erinevad rühmad ja rollid. Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus. Reeglid ja normid rühmas. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid.

Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet.

Turvalisus ja riskikäitumine

Õpilane:

- demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades: kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, ohuolukordade ärahoidmine, ei ütlemine, kehtestav käitumine, abi andmine ja abi kutsumine;
- demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalla korral;
- eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid ning tähtsustab seaduste rolli laste tervise kaitsel;
- kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju tervisele.

Õppesisu:

Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus. Hakkamasaamine kiusamise ja vägivallega. Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid. Uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajaline mõju.

Inimese mina ja murdeea muutused

Õpilane:

- kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi;
- selgitab, milles seisneb suguküpsus;
- kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks;
- selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist;
- kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist;
- kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes;
- selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.

Õppesisu:

Varane ja hiline küpsemine – igaühel oma tempo. Muutunud välimus. Nooruki põhimured küpsemisperioodil. Suguküpsus. Naiselikkus ja mehelikkus. Soorollid ja soostereotüübid. Lähedus suhetes. Sõprus. Armumine. Käimine. Lähedus ja seksuaalhuvi. Vastutus seksuaalsuhetes ja turvaline seksuaalkäitumine.

8. klassi õpitulemused

Tervis

Õpilane:

- kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost;
- kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt;
- analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpitu olukorras terviseid viise, kuidas langetada otsuseid tervise seonduvate valikute puhul individuaalselt ja koostöös teistega;
- analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväärsust;
- analüüsib enda tervise seisundit ning teab, mis tegurid ja toimetulekumehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu;
- analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele;

- analüüsib oma igapäevatoitude vastavust tervisliku toidu põhimõtetele;
- selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele;
- oskab plaanida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaellu ning väärtustab kehalist aktiivsust eluviisi osana;
- selgitab stressi olemust, põhjusi ja tunnuseid;
- kirjeldab stressiga toimetuleku viise ning eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest, teab abi ja toetuse võimalusi;
- kirjeldab kriisi olemust ning seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi.

Õppesisu:

Tervis kui heaoluseisund. Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis. Terviseaspektide omavahelised seosed. Eesti rahvastiku tervisenäitajad. Tervislik eluviis ning sellega seonduvate valikute tegemine ja vastutus. Tegurid, mis mõjutavad tervisele seotud valikuid.

Tervisealased infoallikad ja teenused. Tervise infoallikate usaldusväärsus. Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana. Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik. Toitumise mõju tervisele. Toitumist mõjutavad tegurid.

Vaimne heaolu. Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad. Stress. Stressorid. Stressi kujunemine. Stressiga toimetulek. Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras. Abistamine, abi otsimine ja leidmine.

Suhted ja seksuaalsus

Õpilane:

- kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis;
- demonstreerib õpitu olukorras oskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteise aitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine;
- väärtustab tundeid ja armastust suhetes;
- selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles arengus;
- kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise;
- selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhtes;
- selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele;

- kirjeldab tõhusaid rasestumisvastaseid meetodeid;
- kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi;
- teab, mis on HIV ja AIDS; teab HIVi nakatumise teid ning nakatumise vältimise võimalusi;
- eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest;
- väärtustab vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes ning kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusega seotud inimõigusi;
- nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaaltervise küsimustes.

Õppesisu:

Sotsiaalne tervis ja suhted. Suhete loomine, säilitamine ja katkemine. Suhete väärtustamine. Armastus. Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine, seksuaalne areng.

Seksuaalne orientatsioon. Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele. Seksuaalvahekord. Turvaline seksuaalkäitumine. Rasestumisvastased meetodid. Seksuaalõigused.

Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine. HIV ja AIDS. Abi ja nõu saamise võimalused.

Turvalisus ja riskikäitumine

Õpilane:

- kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule;
- kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja neisse sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil;
- kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb;
- kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades;
- teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral;
- demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid õnnetusjuhtumite ja traumade korral (nt kuumakahjustus, teadvusekaotus, südameseiskumine, uppumine jne).

Õppesisu:

Levinumad riskikäitumise liigid. Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul.

Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Uimastitega seonduvad vääruskumused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvuse kujunemine. Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades.

Inimene, valikud ja õnn

Õpilane:

- analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus;
- mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu.

Õppesisu:

Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud. Edukus, väärtushinnangud ja prioriteedid elus. Mina ja teised kui väärtus.

Õnn. Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena.

2.2. Ajalugu

2.2.1. Õppeaine kirjeldus

Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajalooõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist. Ajalooline mõtlemine tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjusi ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.

Ajaloo õppimist alustatakse sissejuhatuses ainesse. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse uurima, teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetusega alustades lähtutakse huvi äratamisest, õpitava õpilasele tähenduslikuks tegemisest.

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooa. Käsitluse põhimõtte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmkõsimusi, Eesti iseseisvuse ning selle kaitsmise ning teisalt võõrvallutuste mõju erinevatel perioodidel. Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning kõiki inimsusevastaseid kuritegusid.

Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus;
- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskus;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemine oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskus, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite kasutamise oskus.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste saavutatuse taset kirjeldatakse ajaloo õpetamise eesmärkidena kooliastmeti. Ajalootundides tutvustatakse õpilastele erinevaid ajalookäsitusi ja avatakse nende kujunemise tagamaid. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooürija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist erinevates allikates.

Sissejuhatava ajalooõpetuse kaudu tehakse tutvust minevikuga õpilasele tähenduslikus ja arusaadavas vormis, äratatakse õpilaste huvi mineviku vastu, õpitakse märkama ja ära tundma minevikujälgi – ajalooallikaid – ja mõistma, et ajalugu ongi meie kõigi ühine lugu. Alustatakse ajas orienteerumise oskuse kujundamisega, nn suure pildi loomisega, mida pidevalt uute teadmistega täiendatakse. See aitab õpilastel paigutada oma ajalooteadmised korrastatult konteksti, ajaloolisesse aega, näha oleviku seoseid mineviku ja tulevikuga, näha ja hinnata minevikku ajalooliselt oma ajastu kontekstis. Seejärel õpitakse mõistma, et jutustus minevikust on kellegi tõlgendus, mitte mineviku täpne kirjeldus. Õpitakse küsima, kas erinevad vaatenurgad ja arusaamad on olemasoleva tõendusmaterjali ja senise uurimisseisu alusel võrdselt asjakohased. Ajalooõpetus peab olema avatud muutuste raamistik, erinevaid narratiive toetav, mis vastab erinevatele küsimustele ja kohaneb uute eeldustega. Õpilased õpivad mõistma, et erinevast positsioonist vaadates võib minevikku tõlgendada erinevalt, õpivad eristama propagandistlikke tõlgendusi ja mõistavad, et kõik allikad ei ole võrdselt usaldusväärsed ning kõik tõlgendused ei ole asjakohased.

Püsivalt tuleb pöörata tähelepanu õpioskuste arendamisele. Ainekava annab õpetajale vabaduse otsustada teemade käsitlemise sügavuse üle.

2.2.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

II kooliaste:

- 1) Teab, ajaloo periodiseerimise põhimõtteid ning et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline.
- 2) Teab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed.
- 3) Kasutab ajaloomõisteid kontekstis.

- 4) Teab näiteid kodukoha minevikust.
- 5) Teab, et Eesti ei ole alati olnud iseseisev ning teab olulisi sündmusi ja isikuid Eesti omariikluse kujunemisloos.
- 6) Mõistab, kuidas kujunes inimasustus.
- 7) Mõistab, et teadus ja tehnika on pidevas arengus ja mõjutavad inimesi ning ühiskonnaelu.
- 8) Oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ning saab aru, et erinevast rollist vaadates on maailm erinev.
- 9) Teab, et eri aegadel on ühiskonnas olnud erinevad väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis.
- 10) Teab, mis tunnused on iseloomulikud demokraatlikele ja mittedemokraatlikele ühiskonnavormidele ajaloos.
- 11) Teab, millist liiki allikatest saab mineviku kohta teavet ja milliste tunnuste järgi saab allikate usaldusväärsust hinnata.
- 12) Teab näiteid kodukoha kultuuripärandist, olulisi inimesi ja nende rolli kodukoha kultuuriloos.
- 13) Märkab ja väärtustab minevikupärandit Eestis ja mujal.
- 14) Teab, kuidas meditsiin ja inimeste teadmised tervisest on aja jooksul muutunud.
- 15) Teab näiteid, kuidas inimkond on minevikus keskkonda mõjutanud.

III kooliaste:

- 1) Eristab ajalooperioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu.
- 2) Mõistab ajaloosündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid.
- 3) Seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooga, teab Eesti ajaloo pöördepunkte.
- 4) Mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal.

- 5) Mõistab tänapäeva Euroopa ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu ja arengut ning riikide mõju maailmas.
- 6) Analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu.
- 7) Mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele.
- 8) Mõistab kolonialismi ja rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus ja tänapäeval globaalse ajaloo perspektiivis.
- 9) Analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval, individuaalse eneseteostuse piiranguid ja võimalusi lähtuvalt ühiskonna arengust.
- 10) Mõistab, kuidas on kujunenud ja toiminud demokraatlik ühiskond minevikus, võrreldes tänapäevaga.
- 11) Mõistab, kuidas inimese käsitlus on ajas muutunud.
- 12) Kogub ajalooalast informatsiooni, töötab eritüübiliste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt, teeb informatsiooni põhjal järeldusi.
- 13) Eristab poliitilisi õpetusi, teab nende kujunemislugu.
- 14) Analüüsib kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ja mõistab üksikisiku rolli kultuuripärandi kandjana.
- 15) Analüüsib inimese tervisekäitumise muutumist ajaloos.
- 16) Mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju ajaloos.

2.2.3. Õpitulemused

II kooliastmes alustatakse ajalooõpinguid algõpetusest, mille raames õpitakse tundma ajaarvamist ja allikaid, tehakse tutvust ajalooüldmõtete, isikute ja eluoluga minevikus. Käsitletakse valitud näiteid muinas- ja vanaajast, vanadest idamaadest, Vana-Kreeka ja VanaRooma ajaloost.

5. klass:

1. Ajaarvamine ja ajalooallikad

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, ajajoon, Rooma number, araabia number;
- 2) paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid;
- 3) mõistab, et ajaloo jagamine on tinglik ning ajaloolased teevad seda selleks, et lihtsustada ajaloo uurimist;
- 4) jagab ajalugu perioodideks (kujuneb arusaam ajaloolise keskkonna kujunemisest) esi- ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.
- 5) teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid;
- 6) nimetab ja liigitab ajalooallikaid;
- 7) kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik, suuline, esemeline ja audiovisuaalne allikas, muuseum, arhiiv;
- 8) iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust;
- 9) kasutab perekonnaloouurimisel eritüübilisi allikaid.

2. Eluolu muinasajal

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus;
- 2) teab kodukohaga ja Eestiga seotud muinasaja asulaid ning kirjeldab selle/nende tekkimise ja kujunemise põhjuseid;

- 3) kirjeldab muinasaja inimese eluolu ja selgitab inimese sotsiaalse rolli kujunemist ühiskonnas;
- 4) nimetab mõnda avastust /leiutist ja selgitab selle/nende tähtsust;
- 5) kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost ja iseloomustab allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväarsust;
- 6) teab muistse vabadusvõitluse põhjuseid ja tagajärgi;
- 7) teab, kes oli Läti Henrik ja Lembitu ning miks nad on ajaloos olulised;
- 8) selgitab, miks on Henriku Liivimaa kroonika tähtis ajalooallikas;
- 9) kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, korilus, küttimine, kodukohaga seotud muinasaja asustus, muinaslinnusmuistne vabadusvõitlus, Läti Henrik, Liivimaa kroonika, maakond, ristiusk, Lembitu.

3. Eluolu keskajal

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas;
- 2) teab ja selgitab, mis roll oli kirikul keskaja ühiskonnas ja kultuuriloos;
- 3) toob näiteid oma kodukoha ja/või Eesti ajaloomälestistest ja selgitab nende olulisust;
- 4) kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat, toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu;
- 5) kirjeldab keskaja inimese eluolu ja tegevusalasid;
- 6) kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat;
- 7) ristiusk, kirik, (katoliku kirik, paavst), kloosterelu keskajal linnas ja maal, raad, tsunft, raekoda, Hansa Liit, gild, linnaõigus, linnused.

4. Eesti 16.-18. sajandi sõdade perioodil

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos;
- 2) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos, toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus;
- 3) mõistab ajaloosündmuste ajalist järgnevust;
- 4) kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost;
- 5) nimetab ajalooliseid isikuid ja miks nad on ajaloos olulised;
- 6) rehielamu ja mõis, toidulaud, rõivad ja rahvatraditsioonid, pärisorjus;
- 7) Liivi sõda, Ivan IV (Balthasar Russow, Liivimaa kroonika) Põhjasõda, Karl XII, Peeter I.

5. Eluolu uusajal

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu;
- 2) kirjeldab inimeste eluolu minevikus;
- 3) teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust;
- 4) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
- 5) Kool vanal ajal;
- 6) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis;
- 7) kirjeldab hariduse andmist minevikus;

- 8) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
- 9) teab Tartu Ülikooli, talurahvahariduse ja Bengt Gottfried Forseliuse rolli.

6. Rahvuslik ärkamisaeg

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;
- 2) teab, kes olid Johann Voldemar Jannsen, Lydia Koidula, Carl Robert Jakobson, Jakob Hurt ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;
- 3) kirjeldab tähtsamaid ärkamisaja sündmusi, laulu- ja mänguseltsid, I üldlaulupidu;
- 4) nimetab mõnda kodukohaga seotud isikut ja/või sündmust ja/või ajaloomälestist.

7. Eesti iseseisvumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab Eesti iseseisvumisega seotud sündmusi ja isikuid;
- 2) kirjeldab Eesti iseseisvumise näitel põhjuse ja tagajärje seost;
- 3) teab, kes olid Konstantin Päts, Konstantin Konik ja Jüri Vilms ja põhjendab nende olulisust;
- 4) teab, millal ja kus kuulutati välja Eesti Vabariik

8. Iseseisev Eesti kahe maailmasõja vahel

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos. Kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost;
- 2) teab vabadussõja põhjuseid ja tagajärge;
- 3) teab ja oskab selgitada võidupüha tähtsust Eesti kultuuriloos;
- 4) teab, kes oli Jaan Poska ja põhjendab tema olulisust.
- 5) selgitab Tartu rahu tähtsust;
- 6) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos, Maaseadus, Eesti kroon;
- 7) kirjeldab üldist eluolu ja kultuuri, toob näiteid.

9. Eesti ja Teine maailmasõda

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus; kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost;
- 2) toob näiteid, kuidas Teine maailmasõda mõjutas elu Eestis;
- 3) teab, kes olid Jossif Stalin ja Adolf Hitler ning selgitab nende mõju Eesti ajaloole;
- 4) toob näiteid oma perekonnaloost;
- 5) teab, mis on MRP, Nõukogude okupatsioon, küüditamine, Saksa okupatsioon, holokaust, suur põgenemine.

10. Nõukogude aeg

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid sündmustest ja protsessidest Eesti ajaloos ja isiklikus elus; toob näiteid ajaloomälestisest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised: metsavendlus, kolhoos, eluolu ENSV-s;
- 2) iseloomustab erinevatest valdkondadest ENSV eluolu;
- 3) toob näiteid ja teab mõnda lugu oma perekonnaloost ENSV ajal;
- 4) teab ja tunneb kodukohaga seotud paiku, isikuid.

11. Iseseisvuse taastamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust; toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus;
- 2) teab, kes oli Lennart Meri selgitab tema olulisust;
- 3) teab, mis põhjustel sai Eesti iseseisvuse taastamine võimalikuks;
- 4) oskab nimetada mõnda iseseisvumise taastamisega seotud sündmust, Balti kett, fosforiidisõda, laulev revolutsioon;
- 5) teab mõnda perekonnalugu.

6. klass

1. Muinasaeg

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele, põhjendab oma valikut;
- 2) kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: esiaeg ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu, eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, araabia number, Rooma number, ajalooallikad, arheoloogia;
- 3) toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu;
- 4) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis;
- 5) nimetab muinasaja perioode ja toob näiteid erinevate perioodidele iseloomulikest tunnustest, avastustest ja leiutistest;
- 6) kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;
- 7) seletab ja kasutab mõisteid kontekstis: inimese kujunemine, kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, sugukond, küttimine ja korilus.

2. Muinasaeg Eestis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusti;
- 2) teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust;
- 3) kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid Eestis, alepõld, kindlustatud asula, kalmed;
- 4) teab esimesi asulaid: Pulli ja Kunda Lammasmägi;
- 5) teab mõnda kodukohas asuvat muistist või kodukoha inimasustuse tekkelugu.

3. Vanad Idamaad

Õpioskused

Õpilane:

- 1) toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus;
- 2) nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust;
- 3) selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid;
- 4) oskab näidata kaardil Egiptust, Mesopotaamiat, Vana Indiat ja Vana Hiinat;
- 5) teab mõistet tsivilisatsioon ehk kõrgkultuur, oskab omavahel seostada Egiptus ja Niilus, Mesopotaamia - Euftrat ja Tigris, Hiina - Huanghe ja Jangtse, India - Indus ja Ganges.

4. Mesopotaamia

Õpioskused

Õpilane:

- 1) toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu;
- 2) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;
- 3) teab, milline oli Mesopotaamia riiklik korraldus;
- 4) teab, kes oli Hammurapi;
- 5) mõistab Mesopotaamia kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning oskab tuua näiteid;
- 6) teab ja oskab kasutada mõisteid: sumerid, linnriik, Babüloonia, Hammurapi, seaduste kogu, kiilkiri, savitahvel, tsikuraat, Ištar, Marduk, potikeder ja ratas, Gilgameš.

5. Vana-Egiptus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust;
- 2) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;
- 3) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis;
- 4) teab, milline oli Egiptuse riiklik korraldus ning kes olid Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon;
- 5) kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse näitel;
- 6) tunneb Egiptuse kultuuri- ja teadussaavutusi meditsiinis, matemaatikas, astronoomias;
- 7) toob näiteid kujutavast kunstist, teab mõnda Egiptuse püramiide;
- 8) teab ja oskab kasutada mõisteid vaarao, preestrid, templid, ametnikud, orjad, hieroglüüfid, papüurus, palsameerimine, muumia, sarkofaag, püramiidid, kalender, aritmeetika ja geomeetria.

6. Vahemere idaranniku kõrgkultuurid: Foiniikia, Iisraeli ja Juuda riik

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos;
- 2) teab, et foiniiklased head meresõitjad, võtsid kasutusele tähestiku;
- 3) teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon;
- 4) teab, mis on Vana Testament;
- 5) teab ja oskab kasutada mõisteid tähestik, meresõitjad, Kartaago, ainujumala usk, Jahve, Mooses, Vana Testament, kümme käsku.

7. Vana-India ja Vana-Hiina

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust;
- 2) teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas;
- 3) teab, et Vana-India ja Hiina kõrgkultuurid tekkisid suurte jõgede äärde;
- 4) teab, mis on kastisüsteem;
- 5) toob näiteid India ja Hiina avastustest ja leiutistest;
- 6) mõistab, et erinevates piirkondades on erinevad usulised tõekspidamised ja väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis;
- 7) teab ja oskab kasutada mõisteid India ja Indus, Ganges, kastisüsteem, usulised tõekspidamised, budism, kunst, kirjandus, arvutussüsteem, male, Hiina ja Huang He, Jangtse, keisriigi algus, Hiina müür, Suur Siiditee, kompass, paber, Konfutsius.

8. Vana-Kreeka: Kreeta-Mükeene kultuur

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis;
- 2) toob näiteid sündmustest ja protsessides maailma ajaloos;
- 3) oskab näidata kaardil: Kreeka, Kreeta, Balkani poolsaar, Ateena, Sparta;
- 4) teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist;

- 5) oskab ja kasutab mõisteid Balkani poolsaar, Hellas ja hellenid, barbarid, Kreeka, Kreet, Ateena, Sparta, Knossos, Mükene.

9. Kreeka linnriigid

Õpioskused

Õpilane:

- 1) teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi;
- 2) kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat;
- 3) toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised;
- 4) kirjeldab Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust ja eluolu Ateena ja Sparta näitel, võrdleb neid kirjelduse põhjal;
- 5) seletab ja kasutab järgmisi mõisteid: polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori;
- 6) teab ja oskab seletada, kelle või millega on tegu: Homeros, eeposed "Ilias" ja "Odüsseia", Herakles, komöödia ja tragöödia, Zeus, Olümpia, olümpiamängud, 776 eKr, templid, arhitektuur, skulptuur, vaasimaalid, Herodotos, nt Pythagoras, Hippokrates, Sokrates, Platon, Aristoteles.

10. Hellenism

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;
- 2) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos;
- 3) teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi;
- 4) teab, kes oli Aleksander Suur ja kirjeldab tema vallutuste tagajärgi;
- 5) selgitab, mis on hellenism ning toob näiteid hellenismiaja kultuuri- ja teadussaavutustest;

- 6) teab, kelle või millega on tegu: Aleksander Suur, hellenism, Aleksandria, seitse maailmaimet, nt Eukleides, Archimedes, Ptolemaios.

11. Vana-Rooma: Rooma riigi tekkimine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid sündmustest ja protsessides maailma ajaloos;
- 2) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;
- 3) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis;
- 4) paigutab ajatelejele ajaloosündmusi, kasutades õigesti ajaühikuid, lahendab ajateleje abil ülesandeid;
- 5) näitab kaardil: Apenniini poolsaar, Vahemeri, Rooma linn, Tiberi jõgi, Alpi mäestik;
- 6) teab Rooma riigi tekkelugu ning teab, kes oli Romulus ja miks on ta oluline Rooma kultuuriloos;
- 7) paigutab ajatelejele Rooma linna asutamise aasta;
- 8) selgitab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: Kapitolium, foorum, ladina keel;
- 9) teab, millega on tegu: Apenniini poolsaar, Vahemeri, Rooma, Tiberi jõgi, Alpi mäestik, Romulus, 753 eKr, Kapitolium, foorum, ladina keel, etruskid.

12. Rooma vabariik

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost;
- 2) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust;

- 3) selgitab Rooma vabariigi riigikorda;
- 4) kirjeldab ja näitab kaardi abil Rooma riigi laienemist;
- 5) teab, kuidas said roomlased Vahemere maade valitsejateks;
- 6) seletab, miks ja kuidas lõppes vabariigi ajajärk;
- 7) teab, kes oli Caesar ja ja põhjendab tema olulisust;
- 8) oskab kontekstis kasutada mõisteid ja isikuid: vabariik, senat, konsul, rahvakoosolek, Puunia sõjad, Hannibal, Kartaago, Caesar, leegion, kodusõda.

13. Eluolu Vanas-Roomas

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas;
- 2) toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu;
- 3) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis;
- 4) kirjeldab eluolu Rooma riigis;
- 5) teab mõisteid: patriitsid, plebeid, rahvatribuun, gladiaator, perekond, ori ja kasutab neid õiges kontekstis.

14. Kultuur ja religioon Vanas-Roomas

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist;

- 2) toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised;
- 3) toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus;
- 4) teab roomlaste usule iseloomulikke jooni;
- 5) mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos;
- 6) teab, kes oli Jeesus Kristus ning mõistab tema olulisust kultuuriloos;
- 7) kasutab uusi mõisteid õiges kontekstis: templid, amfiteater, akvedukt, triumf, Colosseum, kristlus, Uus Testament, piibel.

15. Rooma keisririik

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos;
- 2) teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele;
- 3) paigutab ajateljele ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid;
- 4) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;
- 5) selgitab Rooma keisririigi valitsemiskorda;
- 6) tunneb Rooma ühiskonna üldist arengut keisririigi ajal;
- 7) teab, miks lõhenes Rooma keisririik;
- 8) teab, kes oli Augustus ja põhjendab tema olulisust;
- 9) teab, millal ja miks lagunes Rooma keisririik;

- 10) kasutab uusi mõisteid ja nimesid õiges kontekstis: provints, Lääne-Rooma, Ida-Rooma, Augustus, Konstantinoopol, 476 pKr, hunnid, suur rahvasterändamine.

III kooliastmes käsitletakse valitud näiteid keskajast, uusajast ja olulisemaid suundumusi lähiajalooos.

Õpilane:

- 1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode;
- 2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;
- 3) toob allikate põhjal esile ajaloo sündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloo sündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 6) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis;
- 7) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloo mõne riigi näitel;
- 8) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu;
- 9) selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajalooos;
- 10) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;
- 11) võrdleb etteantud kriteeriumide põhjal elukorraldust maal ja linnas;
- 12) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi;
- 13) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist;
- 14) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;

- 15) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani;
- 16) iseloomustab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel;
- 17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;
- 18) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest;
- 19) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel;
- 20) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;
- 21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- 22) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgrupe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval;
- 23) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval;
- 24) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda;
- 25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
- 26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;
- 27) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;
- 28) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja;
- 29) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;

30) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;

31) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud;

32) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega.

III kooliaste õpitulemused

7. klass: Keskaeg ja varauusaeg

1. Maailm keskajal 476–1492. Keskaja mõiste, üldiseloostus ja perioodiseerimine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode: vara-, kõrg- ja hiliskeskaeg;
- 2) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 3) nimetab sündmuse ja aastaarvu, millega tähistatakse kokkuleppeliselt keskaja algust Euroopas ja Eestis;
- 4) nimetab keskaja kolm perioodi (vara- kõrg- ja hiliskeskaeg) ning toob näiteid iseloomulike joonte kohta igast perioodist;
- 5) mõtestab ja sõnastab ajaloolise keskkonna kujunemist oma kodukohas, selgitab keskaegse muistise tähendust keskajal ja tänapäeval oma kodukohas (nt linnus);
- 6) võrdleb Euroopat 5. ja 13. sajandil kaardi alusel.

2. Seisused, läänikord ja eluolu

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab seisuslikku ühiskonda: nimetab seisused ja ülesanded, selgitab jumala tähtsust keskaja inimese maailmapildis;

- 2) iseloomustab läänikorda;
- 3) kasutab kontekstis mõistet senjööri ja vasalli ja truudus, feodaal;
- 4) kirjeldab feodaalset hierarhiat, selgitab seoseid;
- 5) iseloomustab läänimeeste elulaadi;
- 6) kirjeldab keskaegset linnust;
- 7) iseloomustab rüütli ja aadlidaami, kirjeldab nende elu. Nt kirjeldab keskaegse rüütlikeisuse ideaale, võrdleb neid tänapäeva meesideaaliga, iseloomustab keskaegse aadlidaami ilu- ning käitumisideali; võrdleb seda tänapäeva naise ideaalidega, loetleb aadlinaise kohustusi ja ülesandeid abikaasa ja lossiemandana; selgitab aadlike abielu peamist eesmärki;
- 8) analüüsib linnuselü vöoruseid ja puuduseid keskaja inimese seisukohast;
- 9) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: läänikord ehk feodaalkord, lään ehk feod, läänimees ehk feodaal, senjööri, vasall, läänipüramiid ehk feodaalne hierarhia, turniir, linnus.

3. Ristiusk, kirik ja kultuur

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooerioode;
- 2) iseloomustab kiriku rolli keskaja ühiskonna ja üksikisiku elus;
- 3) kirjeldab kiriku struktuuri;
- 4) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- 5) selgitab mõne näite põhjal, mil moel võivad ehitised, kunstiteosed ja muud esemed anda teavet keskaegse inimese maailmapildi kohta;

- 6) teeb kirjalike tekstide või kunstiteoste põhjal lihtsamaid järeldusi, hinnates autori taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- 7) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;
- 8) tunneb ära ja nimetab romaani ja gooti stiili arhitektuuris (ümarmkaar/ teravkaar, hoone üldilme, akende suurus ja hulk, detailid);
- 9) iseloomustab kunstiteoste toel keskaja kujutavat kunsti (temaatika, kujutamiskiis, kunstniku staatus, eesmärgid);
- 10) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
- 11) selgitab ristiusustamise mõju kultuurile ja keskkonnale kirikuehituse näite kaudu;
- 12) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;
- 13) toob näiteid keskaja inimeste teadmistest ja uskumustest haiguste kohta;
- 14) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist: toob näiteid keskaja kirjandusest, kunstist ja muusikast ja iseloomustab keskaja kultuuripärandit näidete põhjal;
- 15) teab ja oskab kontekstis kasutada järgmisi mõisteid: ristiusk, katoliku kirik, kiriku struktuur, kogudus, usklikud, vaimulikud, ilmikud, pühak, paavst, peapiiskop, piiskop, preester, klooster, munk, kerjasmunk, nunn, abt, abtiss, tsölibaat, askees, palve, palverännak, palverändur, reliikvia, liturgia, koraal, psalm, sakrament, ristimine, armulaud, laulatus, ordinatsioon, patt, paradiis, põrgu, puhastustuli, piht, romaani stiil, gooti stiil, altar, ümarmkaar, teravkaar, manuskript, miniatuur.

4. Euroopa riigid varakeskajal

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi;
- 2) selgitab suure rahvaste rändamise põhjuseid ja mõju Euroopale;

- 3) nimetab Lääne-Rooma riigi aladel tekkinud germaanlaste riike;
- 4) iseloomustab germaanlaste ja roomlaste suhteid;
- 5) nimetab romaani ja germaani keelkonda kuuluvaid keeli;
- 6) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;
- 7) kirjeldab Frangi riigi tekkimist ning jagunemise põhjuseid ja tagajärgi (kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa);
- 8) teab, kus tekkis Frangi riik – kannab kontuurkaardile;
- 9) selgitab milles seisnes ristiusu vastuvõtmise tähtsus Frangi riigi jaoks;
- 10) selgitab, kes on Merovingid, kes on Karolingid;
- 11) teab ja kasutab kontekstis järgmiseid mõisteid ja isikuid: suur rahvasterändamine, germaanlased, Chlodovech, Frangi riik, Merovingid, Karolingid, Karl Suur, Verduni leping.

5. Linnad ja linnaelu

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest;
- 2) kirjeldab elu keskaegses linnas kasutades ajaloolaseid mõisteid õiges kontekstis: linnaõigus, raad, raekoda, turuplats, gild, tsunft, Hansa Liit;
- 3) võrdleb elu keskaja ja tänapäeva linnas;
- 4) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- 5) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;
- 6) toob näiteid, mis Eesti linnades on säilinud keskajast;

- 7) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
- 8) selgitab hansakaubanduse mõju Eesti linnade arengule.

6. Euroopa riigid kõrgkeskajal

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;
- 2) võrdleb riigi kujunemist Prantsusmaal ja Inglismaal;
- 3) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
- 4) toob näiteid relvastuse arengust keskajal, nt Saja-aastase sõja käigus võeti kasutusele tulirelvad;
- 5) teab järgmisi isikuid ja mõisteid: William Vallutaja, Henry II, Karolingid ja Kapetingid, Saja-aastane sõda, Jeanne d'Arc.

7. Keskaegse Euroopa naabrid: araablased, Bütsants, viikingid, Vana-Vene riik

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- 2) selgitab mõne näite põhjal keskaegse Euroopa suhteid naabritega;
- 3) teeb kirjalike või esemeliste allikate ja kunstiteoste põhjal lihtsamaid järeldusi;
- 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 5) toob näiteid, kuidas suhted naabritega on mõjutanud eurooplaste maailmapilti, teadmisi, oskusi, teeb lihtsamaid järeldusi rahvaste ja kultuuride vastastikuse mõju kohta;

- 6) teab ja oskab kasutada kontekstis järgmisi mõisteid ja isikuid: Bütsants, õigeusk, patriarh, ikoon, ristkuppelkirik, mosaiik, kirikulõhe, beduiinid, Meka, Kaaba, islam, moslem, Allah, prohvet, kaliif, kalifaat, džihaad, mošee, minarett, koraan, imaam, viikingid, varjaagid, normannid, saaga, ruunikivi, valhalla, bojaar, veetše, družina.

8. Ristisõjad

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 2) toob allikate põhjal esile ristisõdade põhjuse-tagajärje seoseid;
- 3) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 4) selgitab, miks algasid ristisõjad Läänemere ääres ning kuidas need mõjutasid Eesti ajalugu;
- 5) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;
- 6) kirjeldab muistse vabadusvõitluse käiku ning paigutab selle sündmuse laiemasse ajaloolisse konteksti (ristisõjad Euroopas ja Liivimaal, keskaja algus Eestis);
- 7) nimetab muistse vabadusvõitluse põhjuseid ja tagajärgi;
- 8) selgitab, kes oli Läti Henrik ja Lembitu ning miks nad on ajaloos olulised;
- 9) selgitab, miks on Henriku Liivimaa kroonika tähtis ajalooallikas;
- 10) teab ja oskab kontekstis kasutada isikuid ja mõisteid: Urbanus II, Saladin, püha maa, ristisõjad, Läti Henriku Liivimaa kroonika, muistne vabadusvõitlus, Lembitu.

9. Haridus, ülikoolid ja teadus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;
- 2) selgitab näidete toel, kellel ja kuidas oli keskajal võimalik haridust saada;
- 3) nimetab keskaja seitse vaba kunsti;
- 4) toob näiteid keskaja teaduste: skolastika, alkeemia, astroloogia ja arstiteaduse uurimismeetoditest ja –tulemustest;
- 5) nimetab Euroopa esimesi ülikoole ja kirjeldab ülikoolides toimunud õppetööd;
- 6) oskab kontekstis kasutada järgmisi mõisteid: kloostrikool, linnakool, toomkool, ülikool, teaduskond, 7 vaba kunsti, rektor, dekaan, dispuut, skolastika, alkeemia, astroloogia.

10. Eesti keskajal

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 2) märgib kaardile Liivi sõja järgse haldusjaotuse;
- 3) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 4) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 5) selgitab muutusi Liivimaa valitsemises peale muistse vabadusvõitluse lõppu;
- 6) teab keskaja periodiseeringut Eesti ajaloos ning mõisteid Vana-Liivimaa, Liivi sõda.

11. Maailm varauusajal 1492–1600: Maadeavastused

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu;
- 2) selgitab Christoph Kolumbuse rolli Ameerika avastajana eurooplaste jaoks;
- 3) toob näiteid hispaanlastest ja portugallastest kolonisaatorite eesmärkidest ja tegevusest Ameerikas;
- 4) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist;
- 5) märgib kaardile maadeavastajate retked. Kirjeldab retkesid oma sõnadega kasutades geograafia termineid;
- 6) selgitab eurooplaste kolonialismi põhjuseid ja tagajärgi Uues Maailmas;
- 7) toob näiteid hispaanlaste ja portugallaste tegevusest Uue Maailma avastus- ja vallutusretkedel;
- 8) annab hinnangu eurooplaste kolonisatsioonile Uues Maailmas kolonistide, põliselanike ja tänapäeva seisukohast;
- 9) oskab kontekstis kasutada järgmisi mõisteid: Marco Polo reisikirjad, kompass, astrolaab, karavell, karak, indiaanlased, asteegid, inkad, konkistadoorid, kolonialism, koloniaalimpeerium.

12. Reformatsioon ja vastureformatsioon

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;
- 2) toob näiteid reformatsiooni eesmärkidest, levikust ja mõjust;
- 3) nimetab vastureformatsiooni põhjuseid ja tagajärgi;
- 4) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;
- 5) uurib ja tutvustab mõne keskajal elanud inimese võimalusi ja valikuid Marthin Lutheri ja tema mõttekaaslaste näitel;
- 6) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: katoliiklus, reformatsioon, usupuhastus, indulgents, tees, ketser, Augsburgi usutunnistus, luterlus, protestantlus, kalvinism, anglikaanlus, pildirüüste, Trento kirikukogu, jesuiidid, vastureformatsioon, inkvisitsioon.

13. Renessans ja humanism

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;
- 2) võrdleb skolastikat ja humanismi;
- 3) toob näiteid humanistide, maadeavastajate ja renessansiajastu õpetlaste tegevusest ja selgitab nende tegevuse mõju teadusliku maailmapildi kujunemisele;
- 4) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud;
- 5) selgitab, kuidas teadusliku maailmapildi kujunemine hiliskeskajal on mõjutanud inimeste suhtumist loodusesse;
- 6) teab mõisteid humanism, renessans, traktaat.

8. klass: Uusaeg

1. Maailm 1600–1815: Uusaja mõiste, üldisloomustus, periodiseering. Ühiskond varauusajal

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode;
- 2) määratleb ajaliselt (märgib ajajoonele) varauusaja ja uusaja piirid;
- 3) selgitab ajaloo periodiseerimise eesmärgi ja kokkuleppelisust;
- 4) iseloomustab seisuslikku ühiskonda ja Euroopa usuelu varauusajal;
- 5) toob näiteid muutustest, mis toimusid Euroopas ja maailmas varauusajal ja uusajal;
- 6) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: varauusaeg, uusaeg, periodiseerimine, ajaloo pöördepunkt.

2. Ususõjad. Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa sisepoliitika varauusajal

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob allikate abil esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid: võrdleb allikate toel Prantsusmaa ususõdade, Inglismaa kodusõja ja kolmekümneaastase sõja põhjuseid ja tagajärgi;
- 2) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;
- 3) hindab allika usaldusväärsust eristades fakte ja arvamusest;
- 4) teadvustab allika autori taotlusi ja eesmärgi;
- 5) põhjendab allika valikut;

- 6) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- 7) teeb allika põhjal järeldusi autori positsiooni, taotluste või veendumuste kohta;
- 8) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: ususõda, kodusõda, protestandid, katoliiklased, hugenotid, luterlased, kalvinistid, anglikaanid, Vestfaali rahu.

3. Absolutism ja valgustus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode;
- 2) iseloomustab põhitunnuste kaudu absolutismiajastut;
- 3) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;
- 4) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid uusajal elanud ajalooliste isikute näitel;
- 5) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda: annab hinnangu absolutismile ajastu kontekstis;
- 6) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest: seostab inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemist hariduse ja valgustusideede levikuga;
- 7) nimetab valgustusfilosoofe ning toob näiteid nende panusest inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemisse;
- 8) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: monarh, monarhia, absolutism, absoluutne monarh, valgustatud absolutism, valgustatud monarh.

4. Ameerika iseseisvumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu 17.-18. sajandil: Inglise kolooniate rajamine, konfliktid Prantsuse ja Inglise kolooniate vahel, kolooniate konfliktid emamaaga, iseseisvusdeklaratsioon, iseseisvussõda, 1789. aasta põhiseadus ja selle jõustumine;
- 2) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani;
- 3) selgitab inimõiguste ja kodanikuvabaduste arengut mõne ajaloolise dokumendi näitel Ameerika iseseisvusdeklaratsioon ja põhiseadus;
- 4) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid: koloonia, emamaa, iseseisvusdeklaratsioon, iseseisvussõda, põhiseadus, demokraatia.

5. Prantsuse revolutsioon ja Napoleon

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;
- 2) selgitab Prantsuse revolutsiooni Asutava kogu ja Napoleoni reformide (koodeksite) näitel ühiskonna ümberkorraldamise vajadust ja erinevaid võimalusi;
- 3) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval;
- 4) selgitab äärmuslike liikumiste ja ideoloogiate mõju ühiskonnale jakobiinide näitel;
- 5) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: seisused, generaalstaadid, reform, revolutsioon, Asutav kogu, äärmuslus, žirondiinid, jakobiinid, terror, koodeks.

6. Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu: võrdleb Rootsi ja Vene ajal (17. ja 18. sajandil) toimunud muutusi Eestis;
- 2) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;
- 3) toob näiteid uusaja kultuuripärandist kodukohas ja Eestis (arukam õpilane toob esile näiteid nt kirikute või mõisahoonete käekäigust nõukogude ajal ja Eesti Vabariigis);
- 4) toob näiteid eestikeelse kirjasõna ja hariduselu edenemisest kodukohas ja Eestis, analüüsib hariduse tähtsust ühiskonna arengus;
- 5) tutvustab üht uusaja kultuuriobjekti kodukohas või Eestis, selgitades selle tähtsuse või funktsiooni muutumist ajas;
- 6) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: Rootsi aeg, Vene aeg, reduktsioon, restitutsioon, rüütelkond, manufaktuur.

7. Kunst, kultuur ja teadus varauusajal

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;
- 2) võrdleb põhitunnuste alusel (üldilme, detailid) barokkstiili, klassitsismi arhitektuuris;
- 3) tunneb ära ja iseloomustab allikate põhjal barokki, rokokoostiili, klassitsismi kujutavas kunstis, toob näiteid kunstnike ja nende teoste kohta;
- 4) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;

- 5) analüüsib teaduse arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile varauusaja teadusrevolutsiooni saavutuste näitel;
- 6) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: barokk, rokokoo, klassitsism.

8. Maailm 1815–1918: Viini kongress ja Euroopa uusajal

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;
- 2) analüüsib Euroopa riikide arengut uusajal mõne riigi näitel (Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa, Venemaa, Austria, Rootsi vms);
- 3) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: kongress, lõppakt, restauratsioon, tagurlus, tasakaal.

9. Tööstusrevolutsioon ja industrialiseerimine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
- 2) toob näiteid uusaja tehnilistest leiutistest ja selgitab nende ellurakendamise tulemusel toimunud muutusi inimeste igapäevaelus ja ühiskonnas;
- 3) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud: toob näiteid kuidas industrialiseerimise tulemusena on suurenenud inimkonna ökoloogiline jalajälg;

- 4) analüüsib linnastumise põhjuseid ja tagajärgi 19. sajandi Euroopa ja Ameerika Ühendriikide linnade näitel;
- 5) teab ja oskab kontekstis kasutada märksõnu ja mõisteid: kütused süsi ja koks, aurumasin, võimsusühikud: hobujõud ja watt, tööstus, vabrik, automatiseerimine, linnastumine.

10. Poliitilised õpetused

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas;
- 2) analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale, rahvuslusele tänapäeval;
- 3) iseloomustab ja võrdleb liberalismi, konservatismi, natsionalismi ja sotsialismi etteantud kriteeriumide alusel (nt ideaalid ja eesmärgid, ideoloogid, toetajaskond), kujundab oma arvamuse;
- 4) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: ideoloogia, liberalism, konservatism, sotsialism, rahvuslus, natsionalism, äärmuslus, kommunism.

11. Euroopa rahvaste kevad (1848. aasta revolutsioonid)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 2) arutleb märksõnade või küsimuste toel rahvusluse, Euroopa rahvaste vabadusliikumise ja 1848. aasta revolutsioonide põhjuste ning tagajärgede üle. Kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;

- 3) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: rahvuslus, rahvuslik vabadusliikumine, rahvusriik, kodanlus, liberalism, vabariik, põhiseadus.

12. Kolonialism ja imperialismi kujunemine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist;
- 2) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest Aafrikas, Aasias, Ameerikas, Austraalias;
- 3) annab hinnangu eurooplaste kolonisatsioonile kolonistide, põliselanike ja tänapäeva seisukohast;
- 4) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega: analüüsib koloniaalvallutuste seost loodusressursside kasvava vajadusega;
- 5) analüüsib rahvaarvu muutuste ja inimeste heaolu seoseid loodusressursside kasutamisega 19. sajandi näitel;
- 6) analüüsib imperialismi kujunemise seost loodusressursside hõivamisega;
- 7) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: koloonia, koloniseerimine, kolonialism, impeerium, imperialism.

13. Venemaa ja Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis;

- 2) seostab Eesti omariikluse algust rahvusliku vabadusliikumise ja ärkamisaja sündmustega;
- 3) nimetab Eesti omariikluse kujunemise majanduslikke, kultuurilisi ja poliitilisi eeldusi;
- 4) nimetab Eesti omariikluse kujunemisele kaasa aidanud isikuid ja selgitab nende panust;
- 5) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;
- 6) seostab eestlaste perekonnanimede saamist pärisorjuse kaotamisega, toob näiteid perekonnanimede saamislugudest;
- 7) toob näiteid estofiilide tegevusest ja panusest eesti kultuurilukku;
- 8) toob näiteid ärkamisaja tegelaste ja nende panuse kohta eesti kultuuriloos;
- 9) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;
- 10) toob näiteid eestikeelse kirjasõna ja hariduselu edenemisest kodukohas ja Eestis, analüüsib hariduse tähtsust ühiskonna arengus;
- 11) toob näiteid Kalevipoja tegelaskuju tähenduse muutumise kohta ajaloo;
- 12) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
- 13) toob näiteid Eestist pärit, Eestis õppinud või tegutsenud baltisaksa haritlaste tegevuse rahvusvahelisest mõjust (Karl Ernst von Baer, Fabian Gottlieb Benjamin von Bellingshausen, August von Kozebue, Adam Johann von Krusenstern, Eduard von Toll, Friedrich Georg Wilhelm von Struve, Ferdinand von Wrangel jt);
- 14) teadvustab baltisakslaste rolli eesti (ja läti) kultuuri ja ühiskonnaelu arengus;
- 15) teab ja oskab kasutada mõisteid: reformid, tagurlus, dekabristid, õigeusk, isevalitsus, slavofiil, venestamine, baltisakslane, estofiil.

14. Esimene maailmasõda. Eesti iseseisvumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;

- 2) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle;
- 3) analüüsib Esimese maailmasõja põhjusi ning sõdivate poolte taotlusi ning Esimese maailmasõja tagajärgi ja mõju maailma arengule;
- 4) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile;
- 5) nimetab I maailmasõja käigus kasutusele võetud sõjapidamise uuendusi, kirjeldab nende rolli, toob näiteid sõda käsitlevatest filmidest, raamatutest jms;
- 6) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide ja revolutsiooni teel, analüüsib nende protsesside erinevusi;
- 7) kirjeldab Vene revolutsioonide ja novembrirevolutsiooni tagajärgi ja mõju;
- 8) nimetab Esimese maailmasõja aegseid sõjalise liite ning selgitab mis riigid ja miks sinna kuulusid, sõnastab sõja põhjuseid ja tagajärgi;
- 9) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 10) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis;
- 11) seostab Eesti omariikluse kujunemist rahvusvaheliste sündmustega (uute rahvusriikide tekkimine esimese maailmasõja käigus, Vene revolutsioonid);
- 12) teab järgmisi sündmuseid, mõisteid ja isikuid: Antant, Kolmikliit, Keskriigid, atentaat, läänerinne, idarinne, maneööversõda, positsioonisõda, Compiègne'i vaherahu, veebruari- ja oktoobrirevolutsioon Venemaal, Lenin, kommunistid, Nõukogude Venemaa, iseseisvusmanifest, 23.-24.02.1918.

15. Teadus, tehnika ja kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;

- 2) toob näiteid 19. sajandi meditsiini edusammudest (ravimid, veregruppide avastamine, röntgen, narkoos, rasestumisvastased vahendid jt) ja põhjendab nende tähtsust haigustega võitlemisel, pere planeerimisel, rahvastikuprotsessides jne;
- 3) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;
- 4) toob näiteid 19. sajandi teaduse, tehnika, arhitektuuri, kujutava kunsti, moepildi, kirjanduse, muusika jms kohta;
- 5) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: sisepõlemismootor, elekter, hõõglamp, röntgen, raudtee, raudbetoon, rahvastik, aspiriin, narkoos, süstal, pastöriseerimine, valmistoit, krinoliin, tärgeldamine, frakk, smoking, silinder, romantism, realism, historitsism, impressionism, postimpressionism, juugend.

9. klass: Lähiajalugu

1. Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939: Esimese maailmasõja tagajärjed

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajalooos;
- 2) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- 3) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 4) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 5) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;
- 6) teab, millised olid Esimese maailmasõja tagajärjed;
- 7) teab, kuidas muutus Euroopa poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda;
- 8) teab ja selgitab Rahvasteliidu Esimese maailmasõja järgset rolli;

- 9) kasutab ajalookaarti ja analüüsib teemakohaseid allikaid;
- 10) teab mõisteid Compiègne'i vaherahu, Pariisi rahukonverents, Versailles' süsteem, Rahvasteliit, reparatsioonid, tunneb poliitilist kaarti pärast Esimest maailmasõda.

2. Eesti Vabadussõda

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis;
- 2) teab, kes olid Jaan Poska, Johan Laidoner ja Julius Kuperjanov ning selgitab nende tähtsust;
- 3) teab, millal toimus vabadussõda;
- 4) teab vabadussõja põhjuseid ja tagajärgi;
- 5) kasutab ajalookaarti sõja pöördeliste sündmuste selgitamisel;
- 6) teab ja selgitab vabadussõja rolli Eesti iseseisvuse kindlustamisel;
- 7) teab ja tunneb järgimisi märksõnu: Vabadussõda, Tartu rahu, Jaan Poska, Võnnu lahing, Julius Kuperjanov, Johan Laidoner, Landeswehri sõda, välisriikide abi.

3. Demokraatia ja diktatuurid 1920.-1930. aastatel

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas;
- 2) analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval;

- 3) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda;
- 4) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval;
- 5) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ning toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani;
- 6) iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism;
- 8) teab, kes olid Benito Mussolini, Adolf Hitler, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt ja iseloomustab nende tegevust;
- 9) võrdleb autoritarismi ja totalitarismi;
- 10) teab järgmiseid märksõnu, mõisteid ja isikuid: maareform, Asutav Kogu parlamentarism, põhiseadus, vaikiv ajastu, meeste ja naiste roll poliitikas ning ühiskonnas (nt. Jaan Tõnisson, Konstantin Päts, Alma Ostra-Oinas, Minni Kurs-Olesk, Marie Reisik).

4. Majandus maailmas ja Eestis kahe maailmasõja vahel

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ning negatiivset mõju ühiskonnale;
- 2) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 3) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega;
- 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 5) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;

- 6) kirjeldab ja võrdleb maailma ning Eesti majandusolusid kahe maailmasõja vahel;
- 7) teab, mis muutused tõi kaasa konveiermeetodi kasutuselevõtmine;
- 8) teab, mis olid suure majanduskriisi põhjused ja tagajärjed;
- 9) teab mõisteid konveiermeetod, inflatsioon, ülemaailmne majanduskriis, uus kurss, maaseadus, rahareform.

5. Kultuur kahe maailmasõja vahel maailmas ja Eestis

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;
- 2) toob näiteid erinevate ajastute kultuurist;
- 3) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile;
- 4) mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
- 5) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
- 6) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;
- 7) kirjeldab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas;
- 8) nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;
- 9) nimetab mõnda kultuuritegelast maailmas ja Eestis ning selgitab tema olulisust kultuuriloos;
- 10) tunneb uusi valdkondi kultuuris ja saavutusi teaduses (tehnika, kino, film, kirjandus, teater, muusika jne), kultuur ja eluolu paikkonnas.

6. Teine maailmasõda 1939–1945: Rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 2) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 3) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;
- 4) teab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel;
- 5) teab ja kirjeldab sündmuseid, mis viisid Teise maailmasõjani;
- 6) teab ja tunneb mõisteid ja märksõnu: anšluss, Münchener kokkulepe, MRP, Hispaania kodusõda, Etioopia kriis, Mandžuuria kriis, Saksamaa taasrelvastumine, Saksamaa “Kolmas riik”.

7. Teine maailmasõda

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 2) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 3) teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda;
- 4) toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjused, sõja tulemused ja tagajärjed;
- 5) seletab mõisteid MRP, holokaust, ÜRO;
- 6) kirjeldab ajalookaardile tuginedes Teise maailmasõja sõjategevuse kulgu;

- 7) analüüsib ja hindab inimõiguste rikkumise põhjuseid ajaloolises kontekstis;
- 8) teab järgmiseid märksõnu ja mõisteid: sõjategevus ida- ja läänerindel, Stalingradi lahing, teise rinde avamine (Normandia dessant), Talvesõda, Pearl Harbor, tuumarelvade leiutamine ja kasutamine, koostöö liitlastega, ÜRO, Atlandi Harta, inimsusevastased kuriteod (holokaust, genotsiid).

8. Eesti Teises maailmasõjas

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi;
- 2) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;
- 3) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;
- 4) selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos;
- 5) selgitab Eesti iseseisvumise kaotamise põhjuseid, tagajärgi, sündmuste käiku ja seoseid tänapäevaga;
- 6) selgitab mõisteid MRP, küüditamine, baaside leping, okupatsioon;
- 7) analüüsib eestlaste valikuid Teises maailmasõjas;
- 8) teab mõisteid ja märksõnu: baaside leping, baaside ajastu, annekteerimine, Konstantin Päts, küüditamine, suur põgenemine, nõukogude okupatsioon, Saksa okupatsioon.

9. Maailm pärast Teist maailmasõda: Külma sõda

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda
- 2) selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo;
- 3) iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külm sõda, kriisikolle, raudne eesriie;
- 5) teab järgmisi mõisteid, märksõnu ja külma sõja kriise: külm sõda, Trumani doktriin, Marshalli plaan, raudne eesriie, külma sõja kriisikolded (nt Berliini kriis, Korea sõda, Suessi kriis, Kariibi ehk Kuuba kriis, Ungari ülestõus, Vietnami sõda, Praha kevad, Afganistani sõda).

10. Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;
- 2) selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo;
- 3) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ja põhjendab seda;
- 4) kirjeldab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel;
- 5) teab, kes olid Martin Luther King, Margaret Thatcher ja Ronald Reagan ning iseloomustab nende tegevust;
- 6) iseloomustab erinevaid sotsiaalseid liikumisi ja toob näiteid;

- 7) kirjeldab Saksamaa poliitilist olukorda ajaloo kaardi toel;
- 8) teab järgmisi mõisteid ja isikuid: heaoluühiskond, mustanahaliste ja naiste õigused, jagatud Saksamaa, noorteliikumised, hipide liikumine, globaliseerumine, NATO, Euroopa Liit, võtmeisikud (nt. Margaret Thatcher, Ronald Reagan, Martin L. King, Elisabeth II, Rosa Parks, Rachel Carson, Madeleine Albright, Hanna Arendt, Indira Ghandi, Ruth Bader Ginsburg, John F. Kennedy, Richard Nixon, Mahatma Gandhi).

11. Kommunistlikud riigid ja Eesti NSV

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;
- 2) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode;
- 3) nimetab NSVL liidreid (Stalin, Hruštšov, Brežnev, Gorbatšov) ning iseloomustab nende võimuperioodi;
- 4) võrdleb eri perioode arutluse käigus;
- 5) toob esile kommunistlikule ühiskonnale iseloomulikke jooni (võimu koondumine, vastandumine läänele, propaganda jne);
- 6) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 7) kirjeldab nõukogude võimu mõju Eesti ajaloole pärast Teist maailmasõda, toob välja iseloomulikud jooned näidete abil, kasutab mõisteid õiges kontekstis;
- 8) teab ja oskab kontekstis kasutada järgmisi mõisteid, märksõnu ja isikuid: NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon, poliitiline juhtimine, kommunistliku partei liidrid Stalinist kuni Gorbatšovini, metsavendlus, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioonid, küüditamine, dissident, võtmeisikud (nt. Leida Laius, Johannes Käbin, Karl Vaino, Vaino Väljas).

12. Kultuur ja eluolu 20. sajandi teises pooles maailmas ja Eesti NSV-s

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest;
- 2) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel;
- 3) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;
- 4) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
- 5) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;
- 6) iseloomustab kultuuri ja eluolu muutumist 20. sajandi teisel poolel;
- 7) teab mõnda maailma ja Eesti tuntud kultuuritegelast ja selgitab nende tähtsust;
- 8) tunneb infotehnoloogia arengut, massikultuuri ja kõrgkultuuri valitud näidete põhjal.

13. Eesti iseseisvuse taastamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- 2) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja;
- 3) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 4) kirjeldab Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;

- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, Balti kett, laulev revolutsioon;
- 6) nimetab võtmeisikuid Eesti iseseisvuse taastamise protsessis ja annab hinnangu nende tegevusele ajaloolises kontekstis;
- 7) teab järgmisi mõisteid ja isikuid: laulev revolutsioon, Balti kett, fosforiidikampaania, IME, Rahvarinne, suveräänsusdeklaratsioon, MRP-AEG, perestroika, glasnost, rahareform Eestis, võtmeisikud (nt Lennart Meri, Mart Laar, Edgar Savisaar Marju Lauristin, Lagle Parek, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin).

14. Maailm 1990. aastatest alates

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) iseloomustab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel;
- 2) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega;
- 3) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
- 4) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile;
- 5) mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
- 6) toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;
- 7) teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastatel;
- 8) teab ja toob näiteid globaalprobleemide kohta;
- 9) analüüsib kriitiliselt mineviku tõlgendusi ja nende mõju iseenda ning kogukonna olevikule ja tulevikule;

10) teab ja oskab kasutada õiges kontekstis märksõnu ja mõisteid: NSVL lagunemine, Saksamaa taasühinemine, rahvusvahelised organisatsioonid (NATO, EL laienemine, ÜRO), rahu ja konfliktide lahendamine, identiteet ja mitmekesisus, energiamajandus, globaalprobleemid (nt epideemiad, demograafiline olukord, kliimaküsimused, terrorism).

2.3. Ühiskonnaõpetus

2.3.1. Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel arendada ettevõtlikkust ning kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele. Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majanduse, poliitika ja õigusega), ent ka suhteid erinevate sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega, lähtudes oma huvidest ja võimalustest.

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, sh ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, vabadus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonda, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikide maailma riikide elatustase ei ole võrdne ja maailmas on palju vaesust ning paljude inimeste materiaalne heaolu on võimalikuks saanud looduse ja tuleviku arvelt jne.

Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Tähtsal kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste kujunemine, mis aitab õpilasel ühiskonnas toime tulla. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

I kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud inimeseõpetuse ainekavva. II ja III kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi aina. II kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade kooseksisteerimisele. Käsitelu keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht.

III kooliastmes käsitletakse riiklike institutsioonide funktsioone ja toimimispõhimõtteid. Riigivalitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone. Oluline on pöörata tähelepanu kodanikuõigustele ning poliitika avaldumisele igapäevaelus.

Majandusteemade käsitlemine III kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele, ettevõtlusele, riigi majanduse reguleerimisele ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele. Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult.

Õppeprotsessis on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemide seadmise, hüpoteeside sõnastamise, töö kavandamise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme ja võimaluse korral rakendatakse seda praktikas, nt demokraatia koolis, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus kodukohas jm.

Aktiivseks kodanikuks olemine tähendab kodanike kaasatust laiemalt, mitte ainult hääletamist valimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse praktilise õppe võimalusi noorte jaoks, kes pole veel hääleõiguslikud (nt õpilaste võimekuse piires koolielu korraldamises, tarbijahariduses, kodanikualgatuses). Õppes kasutatakse tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi.

2.3.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

II kooliaste:

- 1) Teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi.
- 2) Teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi.
- 3) Teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma.

- 4) Mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat.
- 5) Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti.
- 6) Eristab fakti arvamusest, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust.
- 7) Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata.
- 8) Teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi.
- 9) Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja.
- 10) Tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti.
- 11) Oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada.
- 12) Käitub teadliku tarbijana.

III kooliaste:

- 1) Teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega.
- 2) Teab, kuidas kujunes ja kuidas toimib tänapäeva demokraatlik ühiskond.
- 3) Tunneb ära ja toob näiteid demokraatia kesksete tunnuste ja nende rikkumise kohta; toob näiteid, milliseid tagajärgi üksikisikule toob endaga demokraatia hävimine.
- 4) Märkab, mis võib ohustada demokraatiat tänapäeval, selgitab, tuginedes minevikunäidetele.
- 5) Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid.
- 6) Mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.
- 7) Teab majanduse toimimise põhijooni, teab oma õigusi ja kohustusi tarbijana, oskab oma õigusi kaitsta.
- 8) Analüüsib oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed

lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest.

9) Seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega.

10) Analüüsib õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost.

11) Teab, et Eesti Vabariigi põhiseadus on kõrgeim õigusakt ja oskab sealt leida vajalikku infot.

12) Teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt.

13) Teab Eesti riigi ja selle kodanike õigusi, võimalusi ja kohustusi, mis tulenevad Euroopa Liidu liikmesusest.

14) Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse, järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.

15) Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.

16) Analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust vajaduse korral otsida abi.

2.3.3. Õpitulemused

II kooliastmes käsitletakse sotsiaalseid suhteid, vabatahtliku tegevuse võimalusi ja tähtsust, demokraatia põhimõtteid, toimimist ja õpilase võimalusi selles osaleda ning töö ja tarbimise teemasid.

Õpilane:

1) teab Läänemere-äärseid riike ja näitab neid kaardilt;

2) esitab positiivseid ja negatiivseid näiteid riikidevahelisest koostööst või selle puudumisest;

3) toob näiteid koostööst oma kogukonnas: kodanikuühendused ja -algatused, noorte organiseeritud koostöövormid;

4) loetleb kodukohas lahendamist vajavaid probleeme ja pakub neile lahendusi;

- 5) leiab eakohaseid võimalusi eneseteostuseks kogukonna liikmena;
- 6) nimetab inimõigusi ja selgitab nende olulisust;
- 7) nimetab lapse õigusi ja kohustusi, märkab laste õiguste rikkumist ja otsib vajaduse korral abi;
- 8) toob näiteid, kuidas inimeste õigused on seadusega kaitstud;
- 9) kaitseb seisukohta, et keegi ei ole seadustest kõrgemal;
- 10) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis, selgitades õpilasesinduse rolli koolielu kujundamisel;
- 11) osaleb oma klassi otsustusprotsessides demokraatia põhimõtteid arvestades;
- 12) leiab ja võrdleb erinevatest allikatest pärit infot;
- 13) selgitab fakti ja arvamuse erinevust, toob näiteid;
- 14) kasutab viitamist nõuetekohaselt;
- 15) tunneb ära ja toob näiteid kultuurikonfliktide ja kultuurilise diskrimineerimise kohta;
- 16) mõistab, et inimesed võivad näha maailma erinevalt;
- 17) toob näiteid erinevatest kultuurinähtustest, millega ta on kokku puutunud;
- 18) toob näiteid, milliste tunnuste põhjal saab inimene end kultuuriliselt määratleda;
- 19) toob näiteid isikut tõendavate dokumentide õigest ja valest kasutamisest;
- 20) loetleb tervise- ja turvalisuseohtusid, oskab ohu korral abi otsida;
- 21) nimetab ohtusid internetis ja selgitab, kuidas end nende eest kaitsta, käitub ohutult;
- 22) teab internetipanga ja pangakaardi kasutamisega seotud ohtusid ja käitub turvaliselt;
- 23) oskab oma aega ja tegevusi planeerida;
- 24) toob näiteid erinevatest seaduslikest rahateenimise võimalustest;
- 25) koostab eelarve etteantud piirides;
- 26) kirjeldab säästmise võimalusi igapäevaelus, toob näiteid;

27) selgitab näidete põhjal vajaduste, soovide ja võimaluste erinevusi.

II kooliastme õpitulemused:

6. klass: Ühiskonnaõpetus

Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja –algatusi;
- 2) loetleb kodukohas lahendamist vajavaid probleeme ja pakub neile lahendusi;
- 3) leiab eakohaseid võimalusi eneseteostuseks kogukonna liikmena;
- 4) osaleb oma klassi otsustusprotsessides demokraatia põhimõtteid arvestades;
- 5) teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi ning selgitab nende olulisust;
- 6) teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma;
- 7) kirjeldab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat;
- 8) teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti;
- 9) teab ja oskab kasutada õiges kontekstis järgmisi märksõnu: kohalik omavalitsus, seadus, lapse õigused, peamised inimõigused, sõnavabadus ja selle põhimõtted, demokraatia, vabatahtlik tegevus, kodanikuühendus, peamised põhiseaduslikud institutsioonid ja nende funktsioonid, õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses, kooli sisekord (kodukord), õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.

2. Allikad ja autoriõigused

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab fakti arvamusest, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust;
- 2) teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata;
- 3) teab, mis on fakt, arvamus, allikas, argumenteerimine, autoriõigused, viitamine.

3. Kultuur

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi;
- 2) teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja –looja;
- 3) teab, mis on kultuur, religioon, võrdõiguslikkus ja sallivus;
- 4) teab, et Eestis ja õpilase klassis, koolis ja kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm),
- 5) tunneb märksõnu ja mõisteid sooline võrdõiguslikkus, pere ja suguvõsa, kogukond.

4. Planeerimine ja tarbimine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti;

- 2) oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada;
- 3) käitub teadliku tarbijana;
- 4) toob näiteid erinevatest seaduslikest rahateenimise võimalustest;
- 5) koostab eelarve etteantud piirides;
- 6) kirjeldab säästmise võimalusi igapäevaelus, toob näiteid;
- 7) teab, mis on risk, turvalisus, aja- ja kulutuste planeerimine, tarbimine ja tarbija, raha kogumine, säästmine ja laenamine, tarbimisotsuste mõju keskkonnale ja kogukonnale, elukutsed ja ettevõtted kodukohas.

III kooliastmes käsitletakse ühiskonda, ühiskonnaelu valdkondi ja sotsiaalseid suhteid ning riigi ja valitsemisega seotud teemasid.

Õpilane:

- 1) analüüsib näidete põhjal suur- ja väikeriikide, naaberriikide, demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide vastastikuseid suhteid;
- 2) selgitab riikide koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid;
- 3) teab erinevaid demokraatlikus ühiskonnas osalemise võimalusi, toob näiteid;
- 4) selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet;
- 5) loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur;
- 6) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;
- 7) selgitab avaliku konkursi tähtsust;
- 8) teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris;

- 9) kirjeldab erinevate majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid ja toimimist;
- 10) teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse;
- 11) analüüsib vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist;
- 12) selgitab liigtarbimise põhjusi ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ja keskkonnale;
- 13) analüüsib valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsiifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused;
- 14) teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest;
- 15) märkab ohtu demokraatiale enda ümbruskonnas ja ühiskonnas ning on valmis sellele oma võimaluste piires vastu seisma;
- 16) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;
- 17) selgitab soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele;
- 18) teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;
- 19) nimetab põhiseaduse abil Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid;
- 20) teab võimalusi, kuidas kodanikud ja mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist;
- 21) analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel;
- 22) teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma;
- 23) toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest, seostades neid enda eluga;
- 24) oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks;
- 25) tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud;
- 26) oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt;
- 27) võrdleb tõekspidamisi, tavasid ja praktikaid erinevate kultuuride ja subkultuuride näitel;

- 28) mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste erimeelsuste puhul;
- 29) märkab ja analüüsib diskrimineerimisjuhtumit ja pakub välja lahendusi;
- 30) toob näiteid kultuurilaenude ja -mõjutuste kohta eesti kultuuris;
- 31) mõistab identiteedi määratlust, selgitab näidete varal, mis on sotsiaalne, kultuuri- ja rahvuslik identiteet ning mitmikidentiteet;
- 32) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;
- 33) analüüsib oma kogemuste põhjal iseenda kultuuritarbimist;
- 34) selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit;
- 35) toob näiteid Eesti kultuuri levikust maailmas;
- 36) analüüsib riske, teeb ettepanekuid nende maandamiseks, demonstreerib õpituatsioonis ohtulukorra asjakohast lahendamist, selgitades oma käitumist.

9. klass: Ühiskonnaõpetus

1. Ühiskonna institutsiooniline struktuur

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) mõistab, et ühiskond on terviklik süsteem, kus erinevad osapooled mõjutavad ning samas sõltuvad teineteisest;
- 2) oskab tuua näiteid sektorite tegevusest ja koostööst ühiskonnas ning üksikisikute kokkupuudetest ja/või võimalusest osaleda avaliku sektori, erasektori ja vabakonna tegevuses;

- 3) teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute kokkupuudetest ja/või võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris;
- 4) mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;
- 5) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: ühiskond, avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, era-(äri)sektor, eraettevõtte, kolmas sektor, mittetulundusorganisatsioon, vabakond.

2. Ühiskonna sotsiaalne struktuur: mõistmine, et ühiskond on mitmekesine, sh ebavõrdne.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) mõistab, et ühiskond koosneb mitmetest vastanduvate huvidega rühmadest nt iga; sugu; tervises seisund; elukoht; kultuuriline, religioosne ja rahvuslik identiteet jm;
- 2) oskab analüüsida peamisi rahvastikunäitajaid ning mõistab, milliseid järeldusi on nende andmete alusel võimalik ühiskonna kohta langetada või milliseid tulevikuprognose teha;
- 3) teab, kuidas kaasaja ühiskondi mõjutab ränne ning milles erinevad/sarnanevad kodaniku õigused ja kohustused mittekodaniku õigustest ja kohustustest;
- 4) oskab avaldada põhjendatud arvamust teemal, kes on hea kodanik ning kuidas selleks saada;
- 5) teab võimalusi, kuidas nii kodanikud kui ka mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist;
- 6) oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt;
- 7) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;
- 8) loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur;
- 9) märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt;

- 10) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: ühiskonnarühmad, rahvastikunäitaja, demograafia, migratsioon, immigrant/sisserändaja, kodanik, topeltkodakondsus, varjupaigataotleja.

3. Ühiskonna sotsiaalne struktuur: erinevate sotsiaalsete rühmade sidus kooseksisteerimine

Õpitulemused

Õppija:

- 1) mõistab, miks on hästi toimiva ühiskonna jaoks oluline arvestada inimeste erisustega;
- 2) teab, kuidas nii avalik-, era- kui ka kolmas sektor saab kaasa aidata sotsiaalselt õiglasema ühiskonna loomisele, et vähendada sotsiaalset tõrjutust ja sellest tulenevaid probleeme;
- 3) teab, milline tähtsus on identiteedil inimese elus ning kuidas ühiskond mõjutab selle kujunemist;
- 4) mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste/maailmavaateliste (poliitiliste) erimeelsuste puhul;
- 5) teab, mida tähendavad sellised väärtused nagu sallivus, õiguspõhisus, solidaarsus, vastutustundlikkus ja sooline võrdõiguslikkus;
- 6) oskab läbi näidete toomise selgitada soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele ja võimalustele;
- 7) võrdleb tõekspidamisi, tavasid ja praktikaid erinevate kultuuride ja subkultuuride näitel;
- 8) mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste erimeelsuste puhul;
- 9) märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;
- 10) selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit;
- 11) toob näiteid kultuurilaenude ja -mõjutuste kohta eesti kultuuris;

- 12) mõistab identiteedi määratlust, selgitab näidete varal, mis on sotsiaalne, kultuuriline- ja rahvuslik identiteet ning mitmikidentiteet;
- 13) märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt;
- 14) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: ühiskondlik ebavõrdsus (ja võrdõiguslikkus vs võrdväarsus) sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, sotsiaalne õiglus, identiteet, mitmekultuurilisus, subkultuurid.

4. Ühiskonnaliikmete õigused vs kohustused ning vastutus on omavahelises seoses. Inimeste õiguste ja kohustuste tundmine (perekonnaliikme rollist lähtuvalt).

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) mõistab, millised on tema kui lapse õigused ja kohustused, millised kohustused ja õigused on tema vanematel;
- 2) oskab selgitada ja põhjendada, milliste õiguste ja vabaduste kaitse peab olema ühiskonna kõrgendatud tähelepanu all;
- 3) selgitab õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;
- 4) saab aru, milline on õiguste ja privileegide vahekord;
- 5) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;
- 6) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;
- 7) märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;
- 8) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;
- 9) seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega;

- 10) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: põhiõigused, inimõigused, kodanikuõigused, universaalsed õigused, lapse õigused, kohustused, privileegid, vastutus, diskrimineerimine, inimkaubandus.

5. Ühiskonnaliikmete õigused vs kohustused ning vastutus on omavahelises seoses. Mina õiguste ja kohustuste teostajana, märkajana, sekkujana.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, millised on peamised inimõigused (s.h lapse õigused) ning kus need on sätestatud;
- 2) oskab märgata vägivalda ja kuritarvitamist enda ümber ning tunneb lihtsamaid sekkumise võtteid/võimalusi;
- 3) analüüsib oma lähiümbrust märgates puudusi väärkas käitumises inimeste vahel ning oskab välja pakkuda lahendusi selliste olukordade ennetamiseks, lahendamiseks;
- 4) mõistab, et elu toob kaasa kriise, kuid teab, et nendeks on võimalik valmistuda;
- 5) teab, mida enda ja lähedaste kaitsmiseks peab kriisiolukordades esmajoones tegema ja kuhu abi saamiseks pöörduma;
- 6) arutleb, millal muutub sõna ohtlikuks ja kust läheb sõnavabaduse piir. Teema avamisel on oluline roll väärtuskasvatusel (võrdõiguslikkus, märkamine, hoolivus, austus, vastutus);
- 7) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;
- 8) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;
- 9) oskab läbi näidete toomise selgitada soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele ja võimalustele;
- 10) märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;

- 11) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;
- 12) analüüsib riske, teeb ettepanekuid nende maandamiseks, demonstreerib õpituatsioonis ohuolukorra asjakohast lahendamist, selgitades oma käitumist;
- 13) seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega;
- 14) märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.
- 15) analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust vajaduse korral otsida abi;
- 16) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: põhiõigused, inimõigused, kodanikuõigused, universaalsed õigused, lapse õigused, diskrimineerimine, kohustused, privileegid, vastutus, hädaolukord, eriolukord, kriisiõppus.

6. Meedia ja teave: kuidas toimida infopaljususe kontekstis. Professionaalse ajakirjanduse eristamine muust meediast.

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) teab ajakirjanduse rolli (informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, meelelahutus jm) ja vastutust avaliku arvamuse kujundamisel ühiskonnas;
- 2) oskab vahet teha erinevat tüüpi meediasisul (professionaalne ajakirjandus versus “näiline ajakirjandus” (huvirühmade meedia, sotsiaalmeedia jms), süvavõltsingu kasutamine);
- 3) oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks;
- 4) tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud;
- 5) mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust erimeelsuste puhul;
- 6) märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;

- 7) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;
- 8) hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse;
- 9) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: avalik-õiguslik meedia, erameedia, ajakirjandus, massikommunikatsioon, meedia, arvamusiider, meediavabadus, propaganda, polariseerumine, kollane ajakirjandus.

7. Meedia ja teave: kuidas toimida infopaljususe kontekstis. Informatsiooni kaudu mõjutamise märkamine.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, milles seisneb sõnumite võimendamine ja mullistumine;
- 2) mõistab, millistes olukordades mõjutamine toimub ning oskab märgata enda ümber erinevat liiki turunduskommunikatsiooni kui ka poliitilist propagandat;
- 3) mõistab, mis on infosõda ning kuidas kasutatakse vastandumist jm infomüra, et mõjutada demokraatliku arutelu;
- 4) oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks;
- 5) tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud;
- 6) mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust erimeelsuste puhul;
- 7) märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;
- 8) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;

- 9) hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse, järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid;
- 10) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: valeuudised, vandenõuteooriad, infosõda, infomull/ kajakamber, tehisintellekt (AI), süvavõltsing, kommertsreklaam, sotsiaalreklaam, poliitreklaam, vaenukõne, sõnavabadus.

8. Demokraatia toimimine igapäevases elus. Demokraatlik otsustusprotsess kogukonnas ja selles osalemine.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, millised on demokraatia aluspõhimõtted ja väärtused osates märgata demokraatia toimimist või selle puudumist nii oma suhtlusingis, perekonnas, koolis kui ka laiemalt kogukonna ja ühiskonna tasandil;
- 2) väärtustab demokraatliku otsustusprotsessi teades, milline on üldiselt vabade valimiste protseduur ning millistest põhimõtetest see lähtub;
- 3) saab aru, miks on oluline teadlik hääletamine ja maailmavaateliste eelistuste omamine;
- 4) tunneb huvi ühiskonnas toimuva vastu ning saab aru, kuidas riigis või kogukonnas langetatavad otsused võivad mõjutada tema tulevikku;
- 5) tunneb demokraatlike sekkumisvõimalusi otsustusprotsessidesse (nt: allkirja andmine petitsioonile või rahvaalgatusele; osalemine miitingutel ja marssidel; toodete teadlik boikoteerimine; streikimine; ühiskonnakriitika avaldamine; osalemine erakonna tegevuses; hääletamine valimistel ja referendumitel);
- 6) väärtustab ja oskab rakendada demokraatliku käitumist s.h arutelukultuuri rühmas;
- 7) loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur;
- 8) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;
- 9) teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;

- 10) analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel;
- 11) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: osalusdemokraatia, otsedemokraatia, esindusdemokraatia, referendum, vabad valmised, üldised valimised, ühetaolised valimised, valimisüsteem, hääleõigus, hääletamine, eelhääletamine, valimiskünnis, boikoteerimine; streikimine; ühiskonnakriitika avaldamine; osalemine erakonna tegevuses.

9. Demokraatia toimimine igapäevases elus. Demokraatia ohud - korruptsioon demokraatliku ühiskonna õõnestajana.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, et demokraatia toimimine pole iseenesest mõistetav, vaid eeldab demokraatlike reeglite väärtustamist ja rakendamist igal elu tasandil (perekonnas, koolis, avalikus elus, valitsemises);
- 2) saab aru, milles seisneb korruptsiooni probleemi tõsidus mõistes, et korruptsiooni levik suurendab ebavõrdsust ühiskonnaliikmete vahel ning toob kaasa poliitilise ja majandusliku ebastabiilsuse ning õigusriigi kao;
- 3) suudab arutleda isiklik kasu vs ühiskondlik kasu teemal;
- 4) oskab reageerida õiguspäraselt ebaausat käitumist märgates;
- 5) selgitab avaliku konkursi tähtsust;
- 6) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;
- 7) märkab ohtu demokraatiale enda ümbruskonnas ja ühiskonnas ning on valmis sellele oma võimaluste piires vastu seisma;
- 8) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;

9) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: õigusriik, korrupsioon.

10. Eesti valitsemiskord: kuidas rakendub võimude lahususe ja tasakaalu põhimõte ellu ning millised on kodaniku võimalused poliitika kujundamisel osaleda. Demokraatliku riigi toimimine (sh EL kontekstis).

Õpitulemused

Õppija:

- 1) mõistab, milles seisneb võimude lahususe printsiip ning miks ja kuidas seda demokraatlikus ühiskonnas rakendatakse;
- 2) oskab eristada võimu harusid saades aru nende ülesannete erinevustest, kuid samas omavahelisest vastastikusest seotusest;
- 3) nimetab (põhiseaduse abil) põhiseaduslike institutsioonide: Riigikogu, Vabariigi Valitsuse, Vabariigi Presidendi, kohaliku omavalitsuse ja kohtute peamisi ülesandeid;
- 4) teab, et Eesti kuulub Euroopa Liitu, mille juhtimisel rakendatakse samuti võimude lahususe printsiipe, oskab esitada selle kohta näiteid;
- 5) teab, et avaliku sektori asutused tagavad riigi toimimise osates tuua näiteid mõnedest riigi ülesannetest;
- 6) saab aru kuidas õigusriigis toimub kokkulepitud reeglite kehtestamine ja muutmine;
- 7) selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet;
- 8) teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;
- 9) teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma;
- 10) teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid;
- 11) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: õigusriik, võimude lahusus, seadusandlik võim, täidesaatev võim, kohtuvõim, põhiseaduslik instiutsioon, Riigikogu, Vabariigi Valitsus,

President, õiguskantsler, riigikontroll, kohalikomavalitsus, kohus, EL Parlament, EL Komisjon, EL Ülemkogu, ministeerium, riigiamet, põhiseadus, menetlus.

11. Eesti valitsemiskord: kuidas rakendub võimude lahususe ja tasakaalu põhimõtte ellu ning millised on kodaniku võimalused poliitika kujundamisel osaleda. Demokraatliku võimu toimimine minu kodukohas.

Õpitulemused

Õppija:

- 1) oskab tuua näiteid, millised on valdade ja linnade ülesanded oma kogukonna igapäevaelu korraldamisel;
- 2) selgitab, kuidas rakendub võimude lahususe põhimõtte kohaliku valitsemise tasandil;
- 3) teab, kellel on hääleõigus kogukonna esinduskogu - volikogu valimistel;
- 4) oskab tuua lihtsaid näiteid, millistes küsimustes tuleb inimesel kohaliku võimu poole pöörduda;
- 5) tunneb huvi kohaliku elu korraldamise vastu ning oskab sõnastada enda jaoks kohaliku elu probleemkohti ning pakub välja omapoolseid lahendusi;
- 6) teab, millised on osalusdemokraatia võimalused kaasa rääkida kohalike asjade otsustamisel, osates vajadusel neid ka rakendada;
- 7) selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet;
- 8) loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur;
- 9) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;
- 10) teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;
- 11) nimetab põhiseaduse abil kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid;

- 12) teab võimalusi, kuidas nii kodanikud kui mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist;
- 13) analüüsib enda võimalusi kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel;
- 14) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: kohalik omavalitsus, volikogu, linnapea, vallavanem, linna-/vallvalitsus, eelarve, kohalikud maksud, kaasav eelarve, noortevolikogu, osalusdemokraatia, rahvaalgatus.

12. Kodanikuühiskond - mida annab vabakonnas osalemine ning kuidas rahva taht maksma panna. Osalemise tahte tekitamine.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) mõistab, milline on kodanikuühiskonna roll demokraatia tagamisel ning, millised on vabaühenduste eesmärgid ja toimimise põhimõtted;
- 2) saab aru, millised probleeme aitab vabakond kogukonnas ja laiemalt ühiskonnas lahendada ning oskab näha võimalusi, milliseid annab vabaühendustes või nende algatustes osalemine;
- 3) analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel;
- 4) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;
- 5) teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt;
- 6) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: kodanikuühiskond, vabakond, huvirühmad, erakond/partei, arengu-/humanitaarabi; rahvaalgatus, streik, boikott, märgukiri, miiting, ühiskonnakriitika, polariseerumine.

13. Turumajanduse olemus ja riigi roll selles. Kuidas tekib ühiskonnas tulu ning mõistab, kuidas toimib heoluriik. Teab, mille alusel riik tulu ümber jagab.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, kuidas tekib ühiskonnas tulu ning millistel alustel heaoluühiskonnas tulusid ümber jaotatakse mõistes, miks on tähtis ühiskonna sotsiaalse õigluse loomisele kaasa aitamine;
- 2) teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest;
- 3) saab aru, et maailmakaubandussüsteemis on osalejad vastastikusel sõltuvusel;
- 4) teab, et õiglane kaubandus võimaldab nii tarbijal kui tootjal panustada õiglasema süsteemi loomisesse;
- 5) mõistab, millest sõltuvad riigi tulud ning millised kohustused on riigil;
- 6) väärtustab ausat maksumaksmist ja mõistab maksude vajalikkust ühiskonna toimimiseks;
- 7) kirjeldab erinevate majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid ja toimimist;
- 8) teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse;
- 9) teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest;
- 10) järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid;
- 11) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: ressurss, majandussüsteem, vaba turg, momopol, osaühing, äriplaan, kasum, kahjum, teaduspõhine majandus, heaoluriik, riigieelarve, otsesed maksud, kaudsed maksud, tuludeklaratsioon, sotsiaalne ettevõtlus, õiglane kaubandus, eksport, import.

14. Tööturg. Noored ja täiskasvanud tööturul.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) mõistab, millistest reeglitest lähtutakse töösuhte loomisel;

- 2) on teadlik riskidest, mis noori tööturule sisenedes võivad puudutada;
- 3) analüüsib valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsiifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused;
- 4) analüüsib oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest;
- 5) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: tööturg, tööandja, töövõtja, brutopalk, netopalk, tööleping, ümbrikupalk, CV.

15. Isiklik toimetulek ja arukas tarbimine. Oma kulude ja tulude teadlik planeerimine.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, kuidas planeerida vastutustundlikult oma rahaasju;
- 2) mõistab, millised ohud võivad kaasneda laenamise või investeerimisega, oskab neid seostada mõjutamise ning infokorratuse ohtudega;
- 3) mõistab, mida tähendab finantsiline vastutus ja kuidas võtta arukalt riske;
- 4) oskab koostada oma kuludest/tuludest lähtuvat eelarvet seostades seda aruka tarbimisega;
- 5) analüüsib vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist;
- 6) selgitab liigtarbimise põhjusi ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ja keskkonnale;
- 7) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: inflatsioon, intress, investering, krediidi kulukuse määr, eelarve, ostubuum, tarbijakaitse, tootemärgised, ostujõud.

16. Eesti ja maailm: kuidas rahvusvaheline olukord Eestit mõjutab ning kuidas väikeriik saab oma huve rahvusvahelistes suhtluses teostada. Kuidas Eesti oma huve rahvusvahelises suhtluses realiseerib.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) mõistab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega ning, et väikeriigile tagab just rahvusvaheline koostöö ja osalemine rahvusvahelistes organisatsioonides oma huvide parima esindatuse;
- 2) teab, mida annab Eestile kuulumine EL ja NATO-sse;
- 3) mõistab, miks on väikeriigile oluline, et rahvusvahelistes suhetes järgitaks kokkulepitud reegleid, austatakse inimõiguseid ja demokraatiat;
- 4) analüüsib näidete põhjal suur- ja väikeriikide, naaberriikide, demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide vastastikuseid suhteid;
- 5) selgitab riikide koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid;
- 6) teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma;
- 7) toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest, seostades neid enda eluga;
- 8) teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega;
- 9) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid: Euroopa Liit, EL Parlament, EL Komisjon, Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon (NATO), ÜRO, euro, diplomaatia, humanitaarabi organisatsioonid, hargmaised ettevõtted.

Ainevaldkond: Tehnoloogia

Üldalused

1.1. Tehnoloogiapädevus

Tehnoloogiapädevus tähendab suutlikkust tehnoloogiamaailmas toime tulla ning mõista, kasutada ja hinnata tehnoloogiat; rakendada ja arendada tehnoloogiat loovalt ning innovaatsiliselt; mõista tehnoloogia nüüdisaegseid arengusuundumusi ning tehnoloogia ja loodusteaduste seoseid; analüüsida tehnoloogia rakendamise kaasnemise võimalusi ja ohte; järgida intellektuaalomandi kaitse nõudeid; lahendada probleeme, lõimides mõttetööd käelise tegevusega; valida ja ohutult kasutada erinevaid materjale ning töövahendeid; viia eesmärgipäraselt ellu ideid; tulla toime majapidamistöodega ja toituda tervislikult.

Tehnoloogiaainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) omab eakohaseid baastadmisi õppes kasutatavate materjalide omadustest ja kasutamise võimalustest;
- 2) valib ideede teostamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ja töötlemisviise ning on teadlik oma valikute mõjust majandus-, sotsiaal- ja looduskeskkonnale;
- 3) kasutab materjale ja töövahendeid säästlikult ning järgib tegevuses kestliku arengu ja rohepöörde põhimõtteid;
- 4) kasutab traditsioonilisi ning nüüdisaegseid materjale, tööriistu ja digivahendeid turvaliselt ning otstarbekalt;
- 5) kasutab teistes õppeainetes omandatud teadmisi praktikas;
- 6) kavandab, planeerib, teostab ja mõtestab tööprotsessi põhimõttel ideest teostuseni, arvestades seejuures funktsionaalsust, esteetilisust ja kulutõhusust;
- 7) väärtustab Eesti ja teiste rahvaste esemelise ja toidukultuuriga seotud traditsioone;
- 8) väärtustab loovat isetegemist ning sellega seonduvat vaimset heaolu ja tervislikku eluviisi; 9) omab valmisolekut kasutada õpitud praktilisi oskusi igapäevaelus;
- 10) kirjeldab suuliselt ja kirjalikult tehtud valikuid ning tööprotsessi, sh kasutades digivahendeid;
- 11) analüüsib nii enda kui ka teiste tööprotsessi ja -lõpptulemust;
- 12) on omandanud hoiaku olla ettevõtlik ning otsib loovaid ja uuenduslikke lahendusi ettetulevatele probleemidele iseseisvalt või rühmas;
- 13) arvestab autoriõigust erinevate teabevahendite, õppematerjalide ja infoallikate kasutamisel.

1.2. Ainevaldkonna õppeainete arvestuslik maht

Tehnoloogia valdkonna õppeained on tööõpetus, tehnoloogiaõpetus ning käsitöö ja kodundus. Tööõpetust õpitakse 1.–3. klassini, tehnoloogiaõpetust 4.–9. klassini, käsitöö ja kodundus 4.–9. klassini.

Tehnoloogiaainete nädalatundide jaotumine kooliastmeti.

I kooliaste

Tööõpetus – 4,5 nädalatundi

II kooliaste

Tehnoloogiaõpetus; käsitöö ja kodundus – 5 nädalatundi

III kooliaste

Tehnoloogiaõpetus; käsitöö ja kodundus – 5 nädalatundi

Õppeaine	I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
Tööõpetus	1. klass 2. klass 3. klass		
Tehnoloogiaõpetus; käsitöö ja kodundus		4. klass -2 tundi 5. klass- 2 tundi 6. klass- 2tundi	7. klass- 2 tundi 8. klass- 2 tundi 9. klass- 1 tund

II kooliastme tehnoloogiaõpetuses kasutatakse vabast tunniressursist ühte lisatundi, mis võimaldab aineõpetajal õpitulemuste saavutamiseks vajalike meetodite valiku kaudu pöörata süvendatud tähelepanu üld- ja valdkonnapädevuste saavutamiseks. Lisatundidega ei kaasne riiklikus õppekavas esitatud õpitulemustele ja õppesisule täiendavaid õpitulemusi ja õppesisu.

I kooliastme tööõpetus on õpilastele ühine ning käsitleb käsitöö, kodunduse ja tehnoloogiaõpetuse algtõdesid.

II kooliastmest jagunevad õpilased oma soovide ja huvide põhjal õpperühmadesse, valides õppeaineks kas käsitöö ja kodunduse või tehnoloogiaõpetuse. See võimaldab õpilasel süvendatult tegeleda teda huvitava õppeainega. Õpperühmadeks jagunemine ei ole soopõhine.

Igal õppeaastal (välja arvatud 4. ja 9. klass) vahetavad õpilased vähemalt neljaks õppenädalaks õpperühmad. Tehnoloogiaõpetus asendub kodundusega ning käsitöö ja kodundus tehnoloogiaõpetusega.

Nii käsitöö ja kodunduse kui ka tehnoloogiaõpetuse ainekava sisaldavad igal aastal ühe

õppeveerandi pikkust ning üheaegselt toimuvat projektõppe osa, mille puhul saavad õpilased kahe õpperühma vahel valida vastavalt huvidele, olenemata sellest, kas nad õpivad tehnoloogiaõpetust või käsitööd ja kodundust.

1.3. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Tehnoloogia valdkonda kuuluvad õppeained tööõpetus, tehnoloogiaõpetus, käsitöö ja kodundus on esteetilis-praktilised ning tehnilistehnoloogilised ja nende õppimise eesmärk on arendada loovust, huvi, vastutustunnet, iseseisvust ning probleemide lahendamise oskust, hõlmates nii käelist kui ka intellektuaalset tegevust. Õppe käigus erinevaid materjale, töövahendeid, töötlemistehnoloogiaid ning digivahendeid kasutades suureneb õpilaste usk enda võimetusse ning nad omandavad valdkonnaüleseid oskusi, et tulla toime igapäevaelus. Õpe on tervik ja lähtub põhimõttest ideest teostuseni, milles on oluline tööõõmu ja probleemide kogemine oma ideede esitamisel, disainimisel ja materjalide töötlemisel konkreetseks tulemuseks vastavalt püstitatud eesmärgile. Tervikliku õppe aluseks on ainevaldkonna baasteadmiste ja -oskuste omandamine. Õppes järjekindlalt ja aktiivselt osaledes õpib õpilane hindama materjali ja töö kvaliteeti ning analüüsima tehtud valikuid. Õpilane õpib oma arengutaseme põhjal eri teemade läbimise, tehnikate ja tehnoloogiate kasutamise ning projektide elluviimise kaudu. Õpilane uurib, katsetab ja leiutab õpetaja juhendamisel ja iseseisvalt.

Õpe toetab omaalgatust ja ettevõtlikkust ning arendab koostööoskust, kriitilist mõtlemist ning analüüsi- ja hindamisoskusi. Õpitakse hindama säästlikku ja tervislikku eluviisi, omandatakse teadmisi tervislikust toitumisest ja toimetulekust igapäevaelus.

Ainevaldkonnasisene lõiming. Valdkonnasisese lõimingu aluseks on kõigi nelja õppeaine taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud ning õpitulemused, mille saavutamist toetavad ühisprojektid, loovtööd, valdkonda siduvad multimateriaalsed tööd ja teised lõimingulised teemakäsitlused.

1.4. Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Tehnoloogia valdkonna õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine (arutelud, ühistööd, projektid) toetab õpilastes kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Loovust arendavad tegevused ja projektid õpetavad arvestama arvamuste ja ideede paljust ning väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt; hinnata

üldnimlikke ja ühiskondlikke väärtusi. Ühised arutelud ning töö ja selle tulemuse analüüsimine aitavad õpilasel kujundada ja põhjendada oma arvamusi, tunda töörõõmu ning vastutust alustatu lõpule viia.

Õpipädevus. Arendatakse suutlikkust organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida õppimiseks, hobideks, tervisekäitumiseks ja karjäärivalikuteks vajaminevat teavet. Õpitakse nägema ja analüüsima tehnoloogia seost erinevate teadmistega ning kogetakse erinevates õppeainetes õpitu kasutamist praktikas. Õpitakse sihipäraselt töötama. Töö iseseisev korraldamine, alates teabe kogumisest, materjalide ja töötlemisviisi valikust ning lõpetades töö tegemise ja tulemuse analüüsiga, arendab suutlikkust probleeme märgata ja lahendada, võimeid hinnata ja arendada ning oma õppimist juhtida.

Suhtluspädevus. Ühised ülesanded ja projektid õpetavad teistega arvestama, sh ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendama, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning oma seisukohti esitama ja põhjendama. Õpilasi suunatakse analüüsima oma käitumist ning selle mõju kaaslastele ja tööle.

Ettevõtlikkuspädevus. Tehnoloogia valdkonna ainetes on olulisel kohal avatus loominguliste ideedele ja originaalsetele vaatenurkadele. Esemid valmistades läbitakse toote arendamise tsükkel idee leidmisest kuni valmis esemeni, näidates seejuures algatusvõimet ja vastutades tulemuste eest. Aineprojektid võimaldavad arendada suutlikkust ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi ning katsetada oma ideede elluviimist mitmesuguste ettevõtlusmodelite kaudu. Mudelitena võib mõista üksikisiku (õpilase) toodete disaini, valmistamist ja müüki (paralleel FIEga), meeskonnatööna näiteks ajutise kohviku rajamist koolis, mingi toote kavandamist ning selle valmistamise organiseerimist klassis.

Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Lisaks valdkonnasisesele lõimingule toetub tehnoloogia ainevaldkond teistes õppeainetes omandatud teadmistele, pakkudes võimalusi jõuda praktilistes tegevustes äratundmiseni, et teadmised on omavahel seotud ning rakendatavad praktilises elus. Abstraktsele analüüsile lisanduvad nägemise, kompimise ja katsetamise võimalused ning silmaga nähtav tulemus. Aineprojektid lubavad siduda aine eri valdkondi, luua ainevaldkonnasiseseid seoseid ning seoseid teiste õppeainetega.

Suhtluspädevus (sh võõrkeeltepädevus). Teavet kogudes areneb õpilase funktsionaalne kirjaoskus ning täieneb tehnoloogiaalane sõnavara. Oma tööd esitledes ja valikuid põhjendades

saadakse esinemiskogemusi ning areneb eneseväljendusoskus. Tööülesannete ning projektide tarvis materjali ja teabe otsimine ning uurimine aitab kaasa võõrkeelte omandamisele.

Matemaatikapädevus. Tehnoloogiaainetes kasutab õpilane oma töös loogilist mõtlemist ning matemaatilisi teadmisi. Õpilase arvutustel ja mõõtmistel on praktiline tagajärg, vigu (ja nende tagajärgi) märgatakse kohe, analüüs ning paremate lahenduste leidmine on paratamatus.

Loodusteaduslik pädevus. Töötamine erinevate looduslike ja tehismaterjalidega eeldab tutvumist nende materjalide omadustega. Tehnoloogiaõpetuses, käsitöös ja kodunduses puutub õpilane otseselt kokku mitmete keemiliste ja füüsikaliste protsessidega.

Sotsiaalne pädevus. Tehnika ja tehnoloogia arengu tundmine, arengu põhjuste teadvustamine ja edasiste arengusuundade mõistmine aitab kaasa inimühiskonna arengu tunnetamisele. Ühiselt töötades õpitakse teisi arvestama, käitumisreegleid järgima ning oma arvamusi kaitsma. Tutvumine eri maade kultuuritraditsioonide ja nende kujunemise põhjustega aitab mõistvalt suhtuda teistesse rahvustesse.

Kunstipädevus. Erinevate esemete disainimine ning valmistamine pakub õpilastele loomingulise eneseväljenduse võimalusi. Õpitakse hindama uudseid ja isikupäraseid lahendusi ning märkama esemete disaini funktsionaalsust ja seoseid kunstiloomingu ning kultuuritaustaga.

Tervise ja kehakultuuri pädevus. Praktilistes ülesannetes kinnistub terviseteadlik käitumine, ergonoomika põhimõtete arvestamine ning tervisliku toitumise ja sportliku eluviisi väärtustamine.

Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Tehnoloogia ainevaldkond seondub kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud läbivate teemadega.

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine. Õppe tuginemine õpilase kogemustele igapäevaelust ja mitmesugustele tegevustele, võimaldab õpilasel õppida tundma ennast ja lähiümbruse töömaailma, tutvuda erinevate tegevusalade ja ametitega ning teadvustada nende olulisust ning omavahelisi seoseid. Tutvumine tehnoloogia arengu ja inimese rolli muutumisega tööprotsessis aitab tunnetada pideva õppimise vajadust. Ideede rakendamiseks tehnoloogiliste võimaluste valimine, töö kavandamine ning üksi ja üheskoos töötamine aitavad kaasa huvide ja võimete tundmaõppimisele ning arendamisele. Õpe toetab põhiliste õpioskuste ning empaatiavõime, suhtlemis- ja enesekontrollioskuste kujunemist.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Õpilane väärtustab jätkusuutlikkust, kasutades toote valmistamisel säästlikult nii looduslikke kui ka tehismaterjale. Teadvustatakse inimese sõltuvust

loodusressurssidest ja juhitakse tähelepanu keskkonnasäästlikele tarbimisharjumustele ning jätmete sorteerimisele.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Tehnoloogiaainet toetavad õpilast olema algatusvõimeline ja ettevõtlik, kujundama isiklike seisukohti ning neid väljendama, väärtustama koostööd ja vabatahtlikkusel põhinevat tegutsemist. Ettevõtlikkust toetavad projektid võimaldavad õpilastel tunnetada oma võimeid ning tegutseda sihikindlalt ideest kavandatava teostuseni.

Kultuuriline identiteet. Tutvumine esemelise kultuuri, kommete ja toitumistavadega võimaldab mõista kultuuride erinevust maailma eri paigus ning teadvustada ennast kultuuri kandjana. Õpitakse märkama ja kasutama rahvuslike elemente esemete disainimisel.

Teabekeskond ja meediakasutus. Õpilast suunatakse määrama oma teabevajadusi ja leidma sobivat teavet. Oma tööd kavandades ja ainealaste projektide tarvis infot kogudes õpitakse kasutama eakohaseid meediakeskkondi, arendama kriitilise teabeanalüüsi oskust, tunnustama autorsust ning tegutsema meediakeskkonnas turvaliselt ja vastutustundlikult. Meediamaaailma kasutamine võimaldab kursis olla tehnoloogia uuendustega ning tutvuda disainerite ja käsitöötajate loominguga terves maailmas.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Tööde kavandamisel ja esitlemisel kasutatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat oma õppimise ja töö tõhustamiseks. Tutvutakse tööstuses kasutatavate tänapäevaste tehnoloogiliste võimalustega.

Tervis ja ohutus. Õpilast suunatakse käituma tervist toetavalt, terviseriske ja ohte ennetavalt. Erinevate tööliikide puhul tutvutakse tööohutusega ning arvestatakse ohutusnõudeid. Tutvumine erinevate materjalidega ning nende omadustega aitab teha esemelises keskkonnas tervisest lähtuvaid valikuid. Tervisliku toitumise põhitõdede omandamine ning praktiline toiduvalmistamine loovad aluse terviseteadlikule käitumisele.

Väärtused ja kõlblus. Tehnoloogiaainetes kujuneb väärtustav suhtumine töösse ning töö tegijasse. Õppekeskkonnas suheldes suunatakse õpilasei tunnustama väärtusi, kõlbelisi norme ja viisakusreegleid. Kujundatakse praktilisi käitumisoskusi erinevates olukordades, õpitakse mõistma käitumisvalikute põhjusi ja võimalikke tagajärgi.

1.5. Õppe kavandamine ning korraldamine

Tehnoloogia valdkonnas korraldatakse õpe viisil, mis toetab õpimotivatsiooni hoidmist ning õpilase kujunemist aktiivseks ja enastjuhtivaks õppijaks ning loovaks ja kriitiliselt mõtlevaks ühiskonnaliikmeks, kes suudab teha valikuid ja vastutada oma õppimise eest.

Õpet kavandades ja korraldades lähtutakse õppekava üldpädevustest, kooli väärtustest, kooliastme lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust, kooliastmete õppe ja kasvatuses rõhuasetustest ning läbivate teemade ja lõimingu rakendamise põhimõtetest.

Õppetegevust kavandades ja korraldades teevad õpetajad koostööd, seejuures:

1) innustatakse õpilasi oma arvamust avaldama, analüüsima ning kriitiliselt mõtestama oma töökultuuri ja töö protsessi, alustatud lõpule viima, probleeme märkama ja püstitama ning neile lahendusi leidma;

2) kaasatakse õpilasi õppe kavandamisse, võetakse aega eesmärkide ja taotletavate õpitulemuste saavutamise viiside ja hindamiskriteeriumide läbiarutamisele ning refleksioonile;

3) võimaldatakse õppida individuaalselt ning üheskoos nii iseseisva, paaris- kui ka rühmatöö kaudu, siduda õpet koolivälise eluga, et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane, õpilasele eakohane ja tähenduslik;

4) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, eripära ja võimeid, võimaldatakse erivajadustega õpilastel osaleda aktiivselt õppes nende võimaluste kohaselt, kohandades vajaduse korral selleks tegevusi;

5) kasutatakse diferentseeritud ja sobivat pingutust nõudvaid õppeülesandeid, kus vastavalt õpilaste suutlikkusele ning edasijõudmisele vahelduvad teoreetiline ja praktiline osa ning õppemeetodid, mille sisu ja raskusaste toetavad individuaalset lähenemist ning säilitavad ja suurendavad huvi ning õpimotivatsiooni;

6) arvestatakse didaktika nüüdisaegseid käsitusi ja ainevaldkonna arengut, võetakse arvesse kohalikku eripära ning paikkonnas või kogukonnas pakutavaid võimalusi õppimist mitmekesistada, samuti muutusi ühiskonnas;

7) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks, reageeritakse õpi- ja eluraskustele, pakutakse õpiabi ja tuge õpivalikutes;

8) rakendatakse uurivat õpet ning kasutatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid tegevusi;

9) rakendatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevaid õpikeskkondi, õppematerjale ja -vahendeid.

1.6. Hindamine

Hindamine tehnoloogia valdkonna õppeainetes suunab ja julgustab õpilasi õppima ning tekitab ja hoiab huvi valdkonna vastu. Hindamise kaudu saavad õpilased mitmekülgset tagasisidet oma töökultuuri, -protsessi ja -tulemuse ning individuaalse arengu kohta, millega toetatakse nende kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamisega luuakse õpilastele võimalusi õppe käigus oma edusamme esile tuua, julgustades neid enda tugevaid külgi kasutama ja uusi oskusi arendama. Neile võimaldatakse eri viise eneseanalüüsiks ja kaaslastelt tagasiside saamiseks ning selle mõistmiseks.

Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangutega. Arutluste ja loometööde puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade argumenteeritust, seostatust ning veenvust. Õpilase seisukohtadele ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaterminite õigele kasutusele ja õigekirjale, mida arvestatakse ülesande eesmärgi ja kokkulepitud hindamiskriteeriumide põhjal.

Õpitulemuste hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku ka kooli õppekava üldosa sätetest. 1. – 5. klassi tehnoloogiaainetes kasutatakse õppimist toetavat ja kokkuvõtvat hindamist (eristavalt ja mitteeristavalt) ning alates 6. klassist numbrilist hindamist. Hindamine keskendub eelkõige õpitulemuste omandamisele ja õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega.

Õpitulemuste omandamise hindamisel on oluline nii õpetaja sõnaline hinnang, hinne kui ka õpilase enda hinnang oma tööle.

Õppeülesande lahendamisel hinnatakse:

- 1) kavandamist ja planeerimist (originaalsust, iseseisvust, oskust põhjendada tehtud otsuseid/valikuid);
- 2) valmistamist (materjalide ja töövahendite kasutamise oskust, omandatud teadmiste rakendamist praktikas, tööohutus- ja hügieeninõuete järgimist, iseseisvust, koostööoskust);
- 3) töö tulemust (kavandatu õnnestumist, viimistlust ja kvaliteeti, töö õigeaegset valmimist, esitlemise oskust);
- 4) õpilase arengut ja püüdlikkust.

1.7. Õppekeskkond

Ennastjuhtiva õppija kujunemiseks on oluline toetav ja inspireeriv tööõhkkond, ideede ja arvamuste paljususe tunnustamine, vastastikune austus ja abivalmidus ning iseseisvuse ja enesearengu väärtustamine, õppides iseseisvalt ja rühmas. Tehnoloogiaõpetuse, käsitöö ja kodunduse tundide läbiviimiseks jaotuvad õpilased klassis kahte rühma soolisust arvestamata.

Taotletavate õpitulemuste saavutamist toetab nüüdisaegne, kvaliteetne ja ohutu, vajalike digiseadmete, õppevahendite ja materjalidega varustatud õppekeskkond:

- 1) aja- ja nõuetekohaselt sisustatud õpperuumid kooli õppekavas sätestatud materjalide töötlemiseks, sh õppekööök kodunduses ja õppetöökojad käsitöös ning tehnoloogiaõpetuses;
- 2) seadmed, masinad, töövahendid ning ergonoomiline sisustus, mis võimaldavad erinevate materjalide töötlemise kaudu mitmekülgset õppida käsi- ja masintööd ning omandada traditsioonilisel ja nüüdisaegsel tehnoloogial põhinevaid teadmisi, oskusi, väärtusi ning vastutustundlikku tööhoiakut;
- 3) vajadusepõhised abiruumid/ võimalused pesemiseks ja riietumiseks nii õpilastele kui ka õpetajale, samuti ruumid õpetajatööks, praktiliste tööde ja nende tegemiseks vajaminevate materjalide turvaliseks hoidmiseks ning ladustamiseks.

2. Ainekava

2.1. Tööõpetus

I kooliaste

Õppe- ja kasvatusesmärgid

Tööõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb rõõmu ja rahuldust töö tegemisest;
- 2) õpib vaatlema, tundma ja hindama esemelist keskkonda;
- 3) tunneb ja kasutab mitmesuguseid materjale, töövahendeid ning lihtsamaid töötlemisviise;
- 4) mõtleb välja loovaid lahendusi ja oskab neid lihtsalt teostada;
- 5) töötab ohutult üksi ja koos teistega;
- 6) hoiab puhtust kodus ja koolis ning täidab isikliku hügieeni nõudeid;
- 7) teab tervisliku toitumise vajalikkust;
- 8) hoolib oma kodukoha ja Eesti kultuuritraditsioonidest.

2.1.1. Õppeaine kirjeldus

I kooliastme tööõpetust iseloomustab loov käeline aktiivsus, mis on oluline õpilase füsioloogilises ja vaimses arengus. Õpilased saavad end käelise tegevuse kaudu väljendada ning kujundada teadmisi, oskusi ja kogemusi, mida on vaja töö kavandamiseks, planeerimiseks ja loomiseks. Tööülesandeid täites arenevad õpilastel mootorika, tähelepanu, silmamõõt, ruumitaju, kujutlusvõime ning iseseisvus otsuste tegemisel. Õpilastel kujuneb arusaam inimese kujundatud ja loodud esemelisest keskkonnast, selle materjalide mitmekesisusest ja vajadusest suhtuda ümbritsevasse säästlikult. Ühistegevuses õpitakse koos teistega töötama, üksteist abistama, teiste arvamusi arvestama ja oma otsuseid põhjendama. See julgustab õpilasi väärtustama ning hindama enda ja teiste tööd, mõistma kodukoha kultuurilist mitmekesisust ning võrdse kohtlemise tähtsust. Kuna tööõpetuse tundide põhisisu on loominguiline praktiline tegevus, täidab see aine ka emotsionaalselt tasakaalustavat ülesannet. Tööõpetuses käsitletakse käsitöö, kodunduse ning tehnoloogiaõpetuse algtoodesid, mis loob eeldused aineõpingute jätkamiseks II ja III kooliastmes.

Õppetegevus tööõpetuses

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegeleda;
- 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) lõimitakse õppesse võimaluse korral teisi õppeaineid, kohaldades üldõpetuse põhimõtteid;
- 6) arvestatakse teistes õppeainetes õpitavaga;
- 7) peetakse silmas, et teoreetiline ja praktiline osa vahelduvad sujuvalt vastavalt õpilaste suutlikkusele ning edasijõudmisele;
- 8) arvestatakse, et õppetegevus on rakendusliku suunitlusega; teooria osa ei ületa $\frac{1}{3}$ õppetunni mahust;

- 9) innustatakse õpilasi oma arvamuse avaldamisele ja ühisarutelus osalemisele;
- 10) jälgitakse, et õppes käsitletakse erinevaid tööliike ja teemasid, katsetatakse mitmesuguste materjalide töötlemist ning tutvutakse nende omadustega;
- 11) on rõhuasetus käelisel tegevusel kui lihtsamate tööriistade ja - vahendite kasutamisel materjalide töötlemisel ning loovusel (kavandamine, toote/töoeseme täiendamine või kaunistamine, viimistlemine);
- 12) tagatakse teine õhkkond, mis toetab õpilase loovust ja omaalgatust.

2.1.2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

I kooliaste

Õpilane:

- 1) eristab esemelist keskkonda (materjale ja töövahendeid) ning töötab ohutult;
- 2) mõistab materjalide säästliku kasutamise vajalikkust;
- 3) leiab õpetaja abiga ülesandele loovaid lahendusi;
- 4) töötab õpetaja juhendamisel üksi ja koos teistega rühmas;
- 5) märkab õpetaja abiga seoseid teistes ainetes õpituga;
- 6) tunneb oma pere ja kodukoha kultuuritraditsioone;
- 7) saab aru tervisliku toitumise olulisusest;
- 8) märkab sarnasusi ja erinevusi enda ning teiste töös, kirjeldab oma tegevust;
- 9) saab aru puhtuse ja korra hoidmise vajalikkusest;
- 10) tunneb rõõmu käelisest tegevusest ja õppes osalemisest.

2.1.3. Õpitulemused ja õppesisu tööõpetuses

I kooliaste

1. klass

1. Kavandamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab oma ideid;
- 2) leiab õpetaja abiga ülesandele loovaid lahendusi ja kavandab lihtsamaid esemeid;
- 3) tunneb oma pere ja kodukoha kultuuritraditsioone; märkab esemetel rahvuslikke elemente.

Õppesisu

Ümbritsevate esemete vaatlemine. Rahvuslikud mustrid ja motiivid. Ideede valimine, abimaterjali kasutamine. Idee esitlemine. Lihtsate esemete kavandamine.

2. Materjalid

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab esemelist keskkonda (materjale ja töövahendeid);
- 2) võrdleb materjalide üldisi omadusi;
- 3) oskab materjale ühendada ja kasutada;
- 4) mõistab materjalide säästliku kasutamise vajalikkust.

Õppesisu

Looduslikud materjalid (paber, kartong, papp, tekstiil jne). Materjalide omadused, otstarve ja kasutamine. Erinevate materjalidega omaduste võrdlemine.

3. Töötamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) töötab õpetaja juhendamisel üksi ja koos teistega rühmas;
- 2) märkab õpetaja abiga seoseid teistes ainetes õpitu või igapäevaeluga;
- 3) leiab õpetaja abiga ülesandele loovaid lahendusi;
- 3) märkab õpetaja abiga seoseid teistes ainetes õpitu või igapäevaeluga;
- 5) eristab esemelist keskkonda (materjale ja töövahendeid) ning töötab ohutult;
- 6) saab aru puhtuse ja korra hoidmise vajalikkusest ja hoiab korda oma ümbruses;
- 7) märkab sarnasusi ja erinevusi enda ning teiste töös, kirjeldab oma tegevust;
- 8) tutvustab oma tööd.

Õppesisu

Töötamine suulise juhendamise järgi. Oma idee teostamine. Töökoha korras hoidmine. Rühmatöös ülesannete täitmine ja kaaslaste abistamine. Töö tulemuse hindamine.

4. Tööviisid

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) mõistab materjalide säästliku kasutamise vajalikkust;
- 2) eristab esemelist keskkonda (materjale ja töövahendeid)

- 3) töötab ohutult;
- 4) kasutab paberit ning kartongi tasapinnalisi ja ruumilisi esemeid valmistades;
- 5) valmistab erinevatest materjalidest esemeid.

Õppesisu

Materjalide lihtsamad töötlemise viisid (mõõtmine, rebimine, voltimine, lõikamine, detailide ühendamine, liimimine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine). Töövahendite ohutu kasutamine. Jõukohaste esemete valmistamine.

5. Kodundus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab esemelist keskkonda ning töötab ohutult;
- 2) töötab õpetaja juhendamisel üksi ja koos teistega rühmas;
- 3) märkab õpetaja abiga seoseid teistes ainetes õpituga;
- 4) saab aru tervisliku toitumise olulisusest;
- 5) saab aru puhtuse ja korra hoidmise vajalikkusest;
- 6) mõistab prügi sorteerimise vajalikkust;
- 7) järgib kokkuleppeid ja tunneb rõõmu tegevusest ja õppes osalemisest.

Õppesisu

Ruumide korrastamine või kaunistamine. Riiete ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen.

Viisakas söömine koolisööklas. Tervislik toiduvalik. Koristamine. Viisakas käitumine. Säätlik tarbimine. Jäätmete sorteerimine.

Õpitulemused ja õppesisu

2. klass

1. Kavandamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab ja esitleb oma ideid;
- 2) koostab kavandab esemeid/tooteid;
- 3) tunneb oma pere ja kodukoha kultuuritraditsioone; märkab esemetel rahvuslikke elemente;
- 4) kasutab lihtsamaid abimaterjale oma ideede kujundamisel.

Õppesisu

Ümbritsevate esemete vaatlemine. Rahvuslikud mustrid ja motiivid. Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali kasutamine. Ideede visandamine paberil. Idee esitlemine. Lihtsate esemete kavandamine.

2. Materjalid

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab esemelist keskkonda (materjale ja töövahendeid);
- 2) võrdleb materjalide üldisi omadusi ja kasutab lihtsamaid töötlemisviise;
- 3) oskab materjale ühendada ja kasutada erinevaid töövahendeid idee teostamiseks;
- 4) mõistab materjalide säästliku kasutamise vajalikkust.

Õppesisu

Looduslikud ning tehismaterjalid (paber, kartong, papp, tekstiil, plast, puit, jne). Materjalide omadused, otstarve ja kasutamine. Katsetused erinevate materjalidega. Ideede leidmine materjalide taaskasutuseks.

3. Töötamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) töötab õpetaja juhendamisel üksi ja koos teistega rühmas;
- 2) märkab õpetaja abiga seoseid teistes ainetes õpitu või igapäevaeluga;
- 3) leiab õpetaja abiga ülesandele loovaid lahendusi;
- 5) eristab esemelist keskkonda (materjale ja töövahendeid) ning töötab ohutult;
- 6) saab aru puhtuse ja korra hoidmise vajalikkusest ja hoiab korda oma ümbruses;
- 7) märkab sarnasusi ja erinevusi enda ning teiste töös, kirjeldab oma tegevust;
- 8) tutvustab oma tööd.

Õppesisu

Töötamine suulise juhendamise või kirjaliku tööjuhendi järgi. Idee teostamine, toetudes õpitud oskustele. Töökoha korrashoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele. Rühmatöös ülesannete täitmine ja kaaslaste abistamine. Töö tulemuse hindamine.

4. Tööviisid

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab materjale säästlikult;
- 2) valib erinevaid töötlemisvahendeid;
- 3) käsitseb kasutatavamaid töövahendeid õigesti ning ohutult;
- 4) kasutab paberit ning kartongi tasapinnalisi ja ruumilisi esemeid valmistades;
- 5) modelleerib ja meisterdab erinevatest materjalidest esemeid.

Õppesisu

Materjalide lihtsamad töötlemise viisid (mõõtmine, rebimine, voltimine, lõikamine, heegeldamine, detailide ühendamine, liimimine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine). Töövahendite õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine. Töötlemisvõtte valik sõltuvalt ideest ja materjalist. Jõukohaste esemete valmistamine.

5. Kodundus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab esemelist keskkonda ning töötab ohutult;
- 2) töötab õpetaja juhendamisel üksi ja koos teistega rühmas;
- 3) märkab õpetaja abiga seoseid teistes ainetes õpituga;
- 4) saab aru tervisliku toitumise olulisusest;
- 5) saab aru puhtuse ja korra hoidmise vajalikkusest;
- 6) mõistab prügi sorteerimise vajalikkust;
- 7) järgib kokkuleppeid ja tunneb rõõmu tegevusest ja õppes osalemisest.

Õppesisu

Ruumide korrastamine või kaunistamine. Riiete ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen. Lihtsate suupistete valmistamine. Laua katmine. Koristamine. Viisakas käitumine. Säästlik tarbimine. Jäätmete sortimine.

Õpitulemused ja õppesisu

3. klass

1. Kavandamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab, esitleb ning hindab oma ideid;
- 2) kavandab lihtsamaid esemeid/tooteid;
- 3) tunneb oma pere ja kodukoha kultuuritraditsioone; märkab esemetel rahvuslikke elemente.

Õppesisu

Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain minevikus ja tänapäeval. Rahvuslikud muustrid ja motiivid. Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine. Ideede visandamine paberil. Idee esitlemine. Lihtsate esemete ja keskkonna kavandamine.

2. Materjalid

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab erinevaid looduslikke ning tehismaterjale (paber, tekstiil, plast, puit jne);
- 2) võrdleb materjalide üldisi omadusi;
- 3) oskab materjale ühendada ja kasutada;
- 4) mõistab materjalide säästliku kasutamise vajalikkust.

Õppesisu

Looduslikud ning tehismaterjalid (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, puit jne). Materjalide saamislugu, omadused, otstarve ja kasutamine. Katsetused erinevate materjalidega, nende omaduste võrdlemine. Ideede leidmine materjalide taaskasutuseks.

3. Töötamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) töötab õpetaja juhendamisel üksi ja koos teistega rühmas;
- 2) märkab õpetaja abiga seoseid teistes ainetes õpitu või igapäevaeluga;
- 3) leiab õpetaja abiga ülesandele loovaid lahendusi;
- 5) eristab esemelist keskkonda (materjale ja töövahendeid) ning töötab ohutult;

- 6) saab aru puhtuse ja korra hoidmise vajalikkusest ja hoiab korda oma ümbruses;
- 7) märkab sarnasusi ja erinevusi enda ning teiste töös, kirjeldab oma tegevust;
- 8) tutvustab oma tööd.

Õppesisu

Töötamine suulise juhendamise ja kirjaliku juhendi järgi. Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele. Töökoha korrashoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele. Rühmatöine tegevus, ideede genereerimine, üksteise arvamuste arvestamine ja kaaslaste abistamine. Töö tulemuse uudsuse, kasutamise ja esteetilisuse hindamine.

4. Tööviisid

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab materjale säästlikult;
- 2) valib erinevaid töötlemisviise ja -vahendeid;
- 3) käsitseb kasutatavamaid töövahendeid õigesti ning ohutult;
- 4) kasutab paberit ning kartongi tasapinnalisi ja ruumilisi esemeid valmistades;
- 5) modelleerib ja meisterdab erinevatest materjalidest esemeid.

Õppesisu

Materjalide lihtsamad töötlemise viisid (mõõtmine, rebimine, voltimine, lõikamine, heegeldamine, detailide ühendamine, liimimine, punumine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine jne). Töövahendite õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine. Töötlemisvõtte valik sõltuvalt ideest ja materjalist. Jõukohaste esemete valmistamine.

5. Kodundus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab esemelist keskkonda ning töötab ohutult;
- 2) töötab õpetaja juhendamisel üksi ja koos teistega rühmas;
- 3) märkab õpetaja abiga seoseid teistes ainetes õpituiga;
- 4) saab aru tervisliku toitumise olulisusest;
- 5) hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses ning peab vajalikuks sortida jäätmeid;
- 7) tegutseb säästliku tarbijana;
- 8) mõistab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest;
- 9) järgib kokkuleppeid ja tunneb rõõmu tegevusest ja õppes osalemisest.

Õppesisu

Ruumide korrastamine ja kaunistamine. Riiete ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen.

Tervislik toiduvalik. Lihtsamate suupistete valmistamine. Laua katmine. Koristamine. Viisakas käitumine. Säästlik tarbimine. Jäätmete sorteerimine. **2.2 Käsitöö, kodundus ja tehnoloogiaõpetus**

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Käsitöö ja kodunduse õppeainega taotletakse, et õpilane:

- 1) tunneb, valib ja kasutab mitmesuguseid õpitud materjale ning töövahendeid;
- 2) kasutab materjale ja töövahendeid säästlikult ning järgib oma tegevuses jätkusuutlikkuse põhimõtteid;
- 3) tunneb ohutusnõudeid ja järgib ohutu töötamise reegleid;
- 4) mõistab töö terviklikkust ideest teostuseni, kavandades ning tehes oma tööd omandatud teadmiste ja oskuste baasil;
- 5) järgib suulisi ja kirjalikke juhiseid ning mõistab koostöö olulisust;
- 6) tunneb ära ning rakendab teistes ainetes õpitud teadmisi ja oskusi praktikas;
- 7) tunneb ja väärtustab kodukoha ning Eesti kultuuri- ja toidutraditsioone;
- 8) selgitab tervisliku toitumise põhitõdesid ja rakendab neid;
- 9) vastutab enda töö ja selle tegemise eest;
- 10) kirjeldab ja hindab oma tööd, tööprotsessi ja lõpptulemust;
- 11) teab ja järgib hügieeni, korra ja puhtuse nõudeid;
- 12) tunneb rahulolu praktilisest eneseteostusest.

2.2.1 Õppeaine kirjeldus

Käsitöö ja kodundus on õppeained, mis lõimivad teoreetilised teadmised igapäevaelus vajalike praktiliste oskustega.

Käsitöö on õppeaine, kus õpilased saavad loovate ideede kaudu väljendada oma oskusi praktikas, kasutades selleks mitmesuguseid pehmeid materjale ja erinevaid käsitöö tehnikaid nii käsitsi kui ka elektriliste ja digitaalsete masinatega töötades. Loov- ja kriitilise mõtlemise kasutamine loomingulisi ülesandeid lahendades loob eeldused õpilaste loovaks

eneseväljenduseks. Õpilasel kujunevad oskused oma ideid teostades järgida tootearendus tsükli alates teabe kogumisest, idee leidmisest, eseme ning töö ajalise ja tehnilise kavandamisest kuni toote valmimise ning esitlemiseni. Ühiste arutluste käigus õpitakse analüüsima eseme disainiprotsessi, märkama erinevaid tehnilise ja loomingulise protsessi lahendusi ning kogema tööõõmu. Tänapäevaste materjalide ja tehnikate praktikas rakendamise kõrval väärtustatakse käsitöö rahvuslike kultuuritraditsioonide hoidmist ja kasutamist tänapäevases võtmes.

II kooliastmes kujunevad õpilastel teadmised käsitöö põhilistest töövõtetest, mõistetest ja tehnikatest. Õpilased mõistavad juhendi järgi töötamise põhitõdesid ning otsivad aktiivselt uudeid lahendusi esemete disainimisel. Õpilased valmistavad praktilisi töid, mis võimaldavad erinevaid õpitud tehnikavõtteid loovalt ja mitmekülgelt praktikas rakendada ning erinevates õppeainetes õpitud käsitööga seostada.

III kooliastmes keskenduvad õpilased enam oma ideede loomingulisele väljendamisele ning töö teadlikule korraldamisele tootearendus tsükli arvestades. Õppe käigus otsivad ja esitavad õpilased uusi ideid, hindavad neid kriitiliselt, kavandavad ja valmistavad funktsionaalseid esemeid enda võimetest ja huvidest lähtuvalt. Õpilastes kujuneb oskus arutleda tarbekunsti, käsitöö ja moe seoste ning käsitöö ja tekstiilitööstuse tähtsuse üle ajaloo ning tänapäeval.

Kodundus on õppeaine, kus tähelepanu keskmeks on inimese üldine heaolu ja igapäevaelus hakkama saamine ning selleks kujundatavad teadmised, oskused ja hoiakud. Koostöö ja kriitilise mõtlemise kaudu avastab õpilane enda potentsiaali erinevates ainealastes tegevustes, mõistab elukeskkonna jätkusuutlikkust ja enda rolli selle tagamisel. Õppes väärtustatakse nii eesti toidukultuuri ja -traditsioone kui ka kujundatakse avatud meelt teiste rahvaste toidukultuuri ja tavade suhtes.

II kooliastmes keskendutakse ainealaste mõistete tundmaõppimisele ning peamiste töövõtete ja tehnoloogiate omandamisele, mis on praktiliste ülesannete lahendamise eelduseks. Õpitakse mõistma erinevate otsuste mõju iseendale ja keskkonnale. Õpiviiside valikul lähtutakse õpilaste eakohasusest ja huvidest.

III kooliastmes täiendatakse aineteadmisi ja praktilisi oskusi probleemilahenduse kaudu. Õpitakse analüüsima enda käitumist ja mõtestama tehtud otsuste mõju ning ollakse valmis astuma samme enda heaolu ja jätkusuutliku majandamise suunas. Õpiviisid võimaldavad arendada süsteemset mõtlemist ja planeerimisoskust.

Õppetegevus käsitöös, kodunduses ja tehnoloogiaõpetuses

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;

- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegeleda;
- 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ning üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) võimalusel laiendatakse õpikeskkonda: (nt muuseumid, näitused, looduskeskkond, arvutiklass, kooliõu jms)
- 7) kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: loov praktiline tegevus, projektõpe, uurimused, katsetused (nt erinevate materjalide ja toiduainete omadused), tööde esitlemine/eksponeerimine, veebikeskkondade kasutamine ideede leidmiseks, arutelud jne;
- 8) lähtutakse sellest, et käsitöö ja kodundus on praktilise suunitlusega õppeained ning vähemalt 2/3 õppetunnist peab olema praktiline tegevus;
- 9) on rõhuasetus loovusel (disainimine), rahvuslike töötraditsioonide säilitamisel (rahvakunstimist pärit motiivide kasutamine toote kaunistamisel jne) ning nüüdisaegsel tehnoloogial;
- 10) pööratakse enne uute tehnoloogiate ja seadmete kasutamist tähelepanu ohutusele;
- 11) planeerib aineõpetaja õppesisu ajalise jaotumise ning valib tööliigid, millega seostada ainesisesed läbivad teemad (kavandamine, rahvakunst, töö organiseerimine, materjalid);
- 12) projektõppe teemasid valides suunatakse õpilasi iseseisvalt või koos teistega loovalt probleeme lahendama ning katsetama erinevaid tehnoloogiaid (teemad võivad olla nii kodundusest, käsitööst kui ka tehnoloogiast);
- 13) jaotatakse klass toidu valmistamise ja teiste praktiliste ülesannete korral väiksemateks rühmadeks (kuni viis õpilast);
- 14) leitakse kodunduse teemade juures lõimivõimalusi nii inimeseõpetuse, bioloogia kui ka keemiaga; terviseteadlik käitumine kinnistub tunnis tehtavate praktiliste ülesannete kaudu;
- 15) lähtutakse eesmärgist, et õpilased õpiksid iseseisvalt oma tööd kavandama ja organiseerima, ning välditakse liigset otsest juhendamist.

2.2.2 Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

II kooliaste

Õpilane:

- 1) tunneb erinevaid tööks sobilikke materjale, sh toiduaineid ja nende omadusi;
- 2) valib ja kasutab eesmärgipäraselt töövahendeid, töötlusviise ning materjale;
- 3) leiab vajalikku infot teabeallikatest ja pakenditelt ning väärtustab intellektuaalset omandit, lähtudes autoriõigusest;
- 4) kasutab ohutult õigeid töövõtteid ning tehnikaid materjalide, sh toiduainete töötlemisel;
- 5) planeerib õpetaja juhendamisel oma ja/või rühma terviklikku tööprotsessi;
- 6) kavandab omandatud töövõtete baasil jõukohaseid esemeid üksi ja/või rühmas, oskab kasutada videojuhendit;
- 7) kasutab materjale ja toiduaineid säästlikult ning leiab võimalusi materjalide taaskasutuseks; 8) rakendab teistes ainetes õpitut ja loob seoseid erinevate eluvaldkondadega;
- 9) teab ja kasutab kavandades rahvuslikke kujunduselemente ning tunneb Eesti rahvuslikku käsitööd ja rahvustoite;
- 10) rakendab tervisliku toitumise põhitõdesid toidu valmistamisel;
- 11) teab materjalide ja toiduainete säilitamise nõudeid.
- 12) mõistab rühmas töötamise või töö jaotamise olulisust ühise eesmärgi saavutamisel;
- 13) esitleb oma ja/või rühma töö lõpptulemust, analüüsib ja põhjendab tööprotsessi valikuid kas suuliselt või kirjalikult, kasutades sealhulgas digivahendeid;
- 14) järgib töötades hügieeni-, korra- ja puhtusenõudeid, korrastab oma töökoha ning töövahendid;
- 15) töötab sihikindlalt ja viib kavandatu lõpule.

III kooliaste

Õpilane:

- 1) kasutab tööd kavandades ainealast kirjandust ja teabeallikaid kooskõlas autoriõigusega;
- 2) hindab infoallikates, sh pakenditel sisalduvat teavet kriitiliselt ja analüüsib selle põhjal oma tarbimisharjumusi ning teadlikke tarbimisvalikuid;
- 3) valib ja kombineerib materjale, sh toiduaineid eri töötlusviiside jaoks;
- 4) kasutab sobilikke materjale, töövahendeid, -pinke, masinaid ning viimistlus-ja/või kaunistusvõtteid eesmärgipäraselt;
- 5) oskab koostada eelarvet toote valmistamiseks;
- 6) järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;

- 7) planeerib iseseisvalt või rühmas tervikliku tööprotsessi ning funktsionaalse ja esteetilise tulemuse;
- 8) teab jäätmete käitlemise ning keskkonnahoiu põhilisi nõudeid ja ressursside säästliku kasutamise mõju tervisele ning sotsiaal-, majandus- ja looduskeskkonnale;
- 9) leiab ülesannete täitmiseks loovaid lahendusi üksi ja/või rühmas, kasutab teadlikult teistes ainetes õpitut;
- 10) tunneb peamisi Eesti kultuuri-, käsitöö- ja toitumistavasid;
- 11) võrdleb eri rahvaste kultuuritavasid ja rahvustoite;
- 12) teab toitumistavasid mõjutavaid tegureid ja toitumise eripärasid ning rakendab neid toitu valmistades;
- 13) esitleb, analüüsib ja põhjendab tööprotsessis tehtud valikuid ning lõpptulemust kas suuliselt või kirjalikult, kasutades sealhulgas digivahendeid;
- 14) annab enda ja teiste tehtule konstruktiivset tagasisidet;
- 15) leiab õpitus seoseid igapäeva elu ja erinevate ametite ning hobidega.

2.2.3 Õpitulemused ja õppesisu käsitöös, kodunduses, tehnoloogiaõpetuses

4 klass

Käsitöö

1. Kavandamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kavandab omandatud tövõtete baasil jõukohaseid käsitööesemeid;
- 2) leiab vajalikku infot õpetaja abiga etteantud teabeallikatest;
- 3) tunneb ära ja soovi korral kasutab kodukohaga seotud rahvuslikke kujunduselemente.

Õppesisu

Idee ja kavandi tähtsus eset valmistades. Värvusõpetuse põhitõdede arvestamine esemeid disainides. Ideede leidmine ja edasiarendamine kavandiks.

2. Töö kulg

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) saab aru erinevatest ülesannetest õpperühmas;
- 2) teab ja kasutab sihipäraselt tööks etteantud töövahendeid, töötlusviise ja materjale;
- 3) järgib töötades hügieeni-, korra- ja puhtuse nõudeid, korrastab oma töökoha ning töövahendid;
- 4) rakendab õpitud tehnikavõtteid loovalt;
- 5) tunneb ära (õpetaja abiga) teistes õppeainetes õpitu ja loob seoseid õpitavaga, sh erinevate eluvaldkondadega;
- 6) järgib õpetaja juhendamisel enese ja rühma tööprotsessi;
- 7) töötab iseseisvalt suulise juhendamise järgi ja viib kavandatu lõpule;
- 8) esitleb töö lõpptulemust suuliselt, kirjeldades oma tegevusi ja jõukohase eseme loomist;
- 8) hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust.

Õppesisu

Töötamine suulise juhendamise järgi. Töötamine tööjuhendi järgi. Tööjaotus rühmas, ühistöö kavandamine, üksteisega arvestav käitumine. Ühise töö analüüsimine ja hindamine.

3. Materjalid

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab töös kasutatavaid etteantud materjale ja nende omadusi;
- 2) kasutab õpetaja abiga ohutult õigeid töövõtteid ning tehnikaid materjalide töötlemisel;
- 3) kasutab materjale säästlikult;
- 4) mõistab materjalide õige hoiustamise vajalikkust.

Õppesisu

Tekstiilkiudained. Looduslikud kiud, nende saamine ja omadused.

4. Tööliigid

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) heegeldab ja koob põhisilmuseid;
- 2) kasutab tekstiileset kaunistades üherealisi pisteid.

Õppesisu

Heegeldamine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Põhisilmuste heegeldamine. Edasi-tagasi heegeldamine.

Kudumine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Silmuste loomine. Parempidine silmus.

Ääresilmused. Kudumi lõpetamine.

Tikkimine. Töövahendid ja sobivad materjalid. Üherealised pisted.

Kodundus

1. Toit ja toitumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) hindab oma toitumisharjumuste vastavust toitumisõpetuse põhitõdedele ning teeb ettepanekuid tervislikuks toiduvalikuks;
- 2) mõistab, et tasakaalustatud toitumine toetab heaolu ja tervist.

Õppesisu

Toiduharidus. Tervisliku toitumise põhitõed. Heaolu ja tervis toidust. Mis on toit. Toidugrupid. Toiduvalikud - toidupüramiid, taldrikureegel. Toidu päritolu - toidu ahel. Toiduvajadus: toiduenergia ja toitained. Toidu kirjeldamine ja maitsmine.

2. Töö organiseerimine ja hügieen

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teadvustab hügieenireeglite järgimise vajadust köögis töötades;
- 2) koostab koos kaaslastega tööplaani, lepib kokku tööjaotuse, täidab ülesande, hindab rühma töötulemust ja igäühe rolli tulemuse saavutamisel;
- 3) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ning arvestab teiste arvamust.

Õppesisu

Toiduharidus. Isikliku hügieeni nõuded köögis töötades. Toidu ohutus. Nõude pesemine käsitsi ja masinaga,

köögi korrashoid. Tööde järjekord toitu valmistades.

Tööjaotus rühmas, ühistöö kavandamine, hooliv ja arvestav käitumine. Ühise töö analüüsimine ja hindamine.

3. Toidu valmistamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) valmistab lihtsamaid tervislikke toite, kasutades levinumaid toiduaineid ning külmtöötlemistehnikaid
- 2) leiab vajalikku infot õpetaja abiga etteantud teabeallikatest ja pakenditelt;
- 3) loeb retsepti ja mõistab lühendeid ning mõõtühikuid; kasutab mõõtenõusid ja kaalu ning oskab teisendada mahu- ja massiühikuid;
- 4) valib töövahendid ja seadmed töö eesmärgi järgi, kasutades neid ohutusnõudeid arvestades;
- 5) saab aru erinevatest ülesannetest rühmas;
- 6) teab toiduainete säilitamise nõudeid;
- 7) kasutab toiduaineid säästlikult;
- 8) järgib köögis töötades ohutus- ja hügieeninõudeid;
- 9) analüüsib rühmatöö lõpptulemust ja põhjendab tööprotsessi valikuid kas suuliselt või kirjalikult.

Õppesisu

Toiduharidus. Retsept. Mõõtühikud. Töövahendid köögis. Toiduainete eeltöötlemine, külmtöötlemine. Tööohutus köögis, isiklik hügieen, töövahendite ning pliidi ja ahju ohutu käsitlemine. Töötamine paaris või rühmas, ühistöö kavandamine.

4. Lauakombed

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) katab toidukorra järgi laua, valides ning paigutades sobivad lauanõud;
- 2) peab kinni üldtuntud lauakommetest ning hindab laua ja toitide kujundust.

Õppesisu

Lauakombed ning lauakatmine. Sobivate nõude valimine toidu serveerimiseks. Viisakas käitumine. Eesti toidukultuur ja kombed/traditsioonid.

5. Korrastustööd

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teeb korrastustöid, kasutades sobivaid töövahendeid;
- 2) valib tööks vajalikud vahendid.

Õppesisu

Puhastus- ja korrastustööd. Töövahendid.

6. Tarbijakasvatus

Õpitulemused

- 1) tunneb jäätmete hoolimatust käitlemisest tulenevaid ohte keskkonnale ning teab enda võimalusi, kuidas aidata kaasa jäätmete keskkonnasäästlikule käitlemisele;
- 2) käitub keskkonnahoidliku tarbijana;
- 3) sorteerib jäätmeid.

Õppesisu

Teadlik ja säästlik tarbimine. Energia ja vee säästlik tarbimine. Märgistus, pakendiinfo. Puhastus- ja korrastustööd, kasutatavad vahendid ja töötamisviisid. Jäätmete sorteerimine. Taaskasutus, Rõivaste, toidu ja ostmine/tarbimine majandusliku (säästlik valik), sotsiaalse ja keskkonnasäästlikkuse seisukohast.

7. Projektõpe

Õpilane:

- 1) teadvustab iseseisva või rühmatöise projektitöö tegevuse liikmena;
- 2) osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides;
- 3) leiab iseseisvalt ja/või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendeid;
- 4) kavandab omandatud või uudsete tövõtete baasil jõukohase käsitöoeseme; võimalusel loob võimalusi materjalide taaskasutuseks;
- 5) loob õpitud või uudseid käsitöövõtteid kasutades projektitöö;
- 6) suhtub kaaslastesse heatahtlikult; arvestab teiste töölaseid arvamusi ja põhjendab oma arvamust;
- 7) väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu;

8) järgib töötades ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha;

9) lõpetab ja viimistleb kavandatud projektitöö.

10) Hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust.

Õpilane saab valida, kas kavandab ja teostab omandatud või uudsete töövõtete baasil jõukohase käsitöösese iseseisvalt või valib etteantud aineprojekti valikteemade vahel.

Valikteemad ja projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast.

Kodundus vahetusrühmale (8h)

Õppesisu

Hügieeninõuded köögis töötades. Jäätmete sortimine. Retsepti kasutamine, mõõtühikud. Toiduainete eeltöötlemine, kül- ja kuumtöötlemine, küpsetamine (makaroniroad, küpsetised, suupisted). Külmad ja kuumad joogid. Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad võimalused. Puhastus- ja korrastustööd. Rõivaste ja jalanõude hooldamine. Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend jm). Teadlik ja säästlik tarbimine.

Tehnoloogiaõpetus vahetusrühmale (8h)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) mõistab tehnoloogia olemust ja väärtustab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust igapäevaelus;
- 2) tunneb põhilisi materjale, nende omadusi ning töötlemise viise;
- 3) disainib ja valmistab lihtsaid tooteid, kasutades selleks sobivaid töövahendeid;
- 4) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;
- 5) väärtustab ja järgib tööprotsessis väljakujunenud käitumismaneere.

Õppesisu

Tehnoloogia olemus. Tehnoloogia, individ ja ühiskond. Materjalide liigid (puit, metall, plastid jne) ja nende omadused. Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne) ja töövahendid (tööriistad ja masinad). Idee ja eskiis. Toote disainimine ja valmistamine erinevatest materjalidest.

Tehnoloogia

Õpitulemused ja õppesisu

Teemaplokk: Materjalid ja nende töötlemine. Teemaploki sisu lõimitakse ea- ja ajakohaste praktiliste ülesannete või tegevustega.

Õpitulemused	Õppesisu
1. Tunneb peamisi disainiprotsessis kasutatavaid materjale, oskab välja tuua nende erinevusi.	1. Erinevad materjalid (näiteks puit, metall, plastid jne). Looduslikud ja sünteetilised materjalid. Mono- ja komposiitmaterjalid (vineer).
3. Kombineerib mõningaid detaile ja ühendab neid sobivate liidetega.	3. Materjalide ja detailide kombineerimine ja liited.
4. Saab aru säästliku kasutamise põhimõtetest ja mõjust keskkonnale.	4. Materjalide ja detailide säästlikkasutus.
6. Tunneb mõningaid töövahendeid, käsi- ja elektrilisi tööriistu ning oskab neid korrektselt ja ohutult kasutada.	6. Töövahendid, käsi- ja elektrilised tööriistad ning tööpingid, akutrell ja puurpink.
7. Nimetab mõningaid elektroonika komponente.	7. Elektroonika komponendid.
10. Teab ja järgib ohutuid töövõteteid ning õppetöökoja sisekorda, käitub turvaliselt nii enda kui ka teiste suhtes. Vajadusel kasutab isikukaitsevahendeid.	10. Ohutus ja turvalisus. Õppeklassi kasutamise eeskirjad ja tööohutuse nõuded, isikukaitsevahendid.
11. Lahendab positiivses disainiprotsessis ülesandeid ja loob tooteid lähtudes kultuursest tööeetikast.	11. Töökultuur- ja eetika, positiivsus.
12. Tunneb erinevaid toiduaineid ja nende omadusi. Teeb lihtsaid toite.	12. Toiduained, nende omadused. Tervislik toitumine ja toidu valmistamine.

Teemaplokk: Disainiprotsess. Teemaploki sisu lõimitakse ea- ja ajakohaste praktiliste ülesannete või tegevustega.

Õpitulemus	Õppesisu
1.Mõistab disainiprotsessi vajalikkust ideest tooteni loomisprotsessis. Selgitab, kes on disainerid.	1.Ea-ja ajakohase disainiprotsessi rakendamine ideest tooteks. Disainerid.
2.Kasutab disainiprotsessi elemente praktilistes ülesannetes üksi või koos kaaslastega.	2.Disainiprotsessi elemendid:
a) märkab ja nimetab probleeme;	a) probleemi(-de) sõnastamine;
b) teab, kuidas ajarünnaku käigus ideid genereeritakse;	b) ideede ajurünnakud;
c) leiab vajalikku infot ja väljendab oma ideid eskiisina paberil;	c) loometöö, ideede visandamine/visualiseerimine, eskiis paberil;
d) arutleb erinevate lahenduste osas;	d) lahenduste arutelu;
f) mõistab ja selgitab prototüübi või näidise valmistamise vajadust;	f) näidise või prototüübi konstrueerimine ja valmistamine;
i) valmistab toote ja kasutab lihtsamaid kaunistustehnikaid;	i) toote valmistamine ja kaunistamine;
j) esitleb toodet. Annab tegevusele ja tootele hinnangu;	j) toote esitus. Õppija arengut toetav eneserefleksioon ja enesehinnang;
3.Läheneb ülesannete täitmisele loovalt, kasutades eelnevaid teadmisi ja praktilisi oskusi.	3.Nutikuse arendamine läbi probleemülesannete lahendamise.
4. Lahendab ülesandeid uudset, kasutades selleks loovaid lähenemisi ja leiutamist.	4.Loovus, leiutamine ja innovatsioon.

5. Oskab mõningal määral lõimida tehnoloogiat ja inseneeriat teiste õppeainete ja eluvaldkondadega.	5. Lõiming erinevate õppeainetega ja eluvaldkondadega
---	---

Teemaplokk: Tehnoloogia igapäevaelus. Teemaploki sisu lõimitakse ea- ja ajakohaste praktiliste ülesannete või tegevustega.

Õpitulemus	Õppesisu
1.Mõistab tehnoloogia olemust ja väärtustab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust igapäevaelus. Teeb vahet tehis- ja looduskeskkonnal.	1.Tehnoloogia ja tehnoloogiline kirjaoskus. Tehis- ja looduskeskkond.
2.Kirjeldab, millega tegelevad insenerid.	2.Insenerid ja inseneeria.
3.Mõistab tehnoloogia ja inseneeria tähtsust ühiskonna arenguloos ning kuidas tehnoloogiaja ja inseneeria areng on ühiskonda muutnud. Väärtustab kultuurilist identiteeti. Oskab kasutada etnograafilisi elemente oma toodetes. Kasutab ressursse säästlikult.	3.Tehnoloogia ühiskonna ajaloos, etnograafia. Kultuuriline identiteet.
7.Oskab kirjeldada tehnoloogiaga kaasnevaid positiivseid ja negatiivseid mõjusid.	7.Tehnoloogia võimaluste ning ohtude analüüsimine.
8.Saab aru õppimise vajalikkusest.	8.Õppimis-ja elukeskkond ning õpilase karjääri kujundamine.

Praktilised tooted: liukuvatest detailidest „Võimleja“, dünaamiline „Ronija“, Ledvalgusti jne.

5. klass

Käsitöö

1. Kavandamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kavandab omandatud tövõtete baasil jõukohaseid käsitööesemeid;
- 2) visualiseerib ja kirjeldab jõukohase eseme loomist;
- 3) leiab võimalusi materjalide taaskasutuseks;
- 4) leiab vajalikku infot etteantud teabeallikatest ning saab aru, mis on autorikaitse;
- 5) teab ja kasutab õpetaja juhendamisel tööd kavandades rahvuslikke kujunduselemente sobivas kontekstis.

Õppesisu

Kujunduse põhimõtted ja nende rakendamine. Kavandamise graafilised võimalused.

2. Töö kulg

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) töötab iseseisvalt lihtsama tööjuhendi järgi;
- 2) saab aru etteantud tööprotsessi kirjelduse järgimise olulisusest oma ja/või rühma töös;
- 3) mõistab ja kasutab iseseisvalt ohutult õigeid tövõtteid ning tehnikaid materjalide töötlemisel;
- 4) saab aru etteantud tööprotsessi kirjelduse järgimise olulisusest oma töös;
- 5) rakendab õpetaja juhendamisel teistes õppeainetes õpitut;
- 6) töötab sihikindlalt ja vajadusel kasutab õpetaja abi kavandatu lõpuleviimiseks;
- 7) esitleb oma töö lõpptulemust, analüüsib ja põhjendab tööprotsessi valikuid suuliselt või kirjalikult, kasutades sealhulgas digivahendeid;
- 8) järgib töötades hügieeni-, korra- ja puhtuse nõudeid, korrastab oma töökoha ning tövahendid;
- 8) hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust.

Õppesisu

Tarbijaharidus ja keskkond. Töötamine suulise juhendamise või tööjuhendi järgi. Tööjaotus rühmas, ühistöö kavandamine, hooliv, arvestav ja üksteist abistav käitumine. Ühise töö analüüsimine ja hindamine.

3. Materjalid

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tunneb erinevaid töös kasutatavaid materjale, sh toiduaineid ja nende omadusi;
- 2) tunneb, valib ja kasutab eesmärgipäraselt töövahendeid, töötlusviise ning materjale;
- 3) teab, kuidas kasutada materjale säästlikult ning leiab võimalusi materjalide taaskasutuseks;
- 4) nimetab materjalide hoiustamise nõudeid.

Õppesisu

Kasutatavate käsitöömaterjalide uurimine ja sobitamine.

4. Tööliigid

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) heegeldab ja koob põhisilmuseid ning tunneb tingmärke;
- 2) kasutab tekstiilesel kaunistades kaherealisi pisteid.

Lisavalik reservajaks: Seab õmblusmasina töökorda, traageldab ning õmbleb lihtõmblust ja palistust.

Õppesisu

Heegeldamine. Heegeldamise tingmärgid. Ringselt heegeldamine.

Kudumine. Parem- ja pahempidine silmus. Kudumise tingmärgid. Kudumi viimistlemine ja hooldamine.

Tikkimine. Tarbe- ja kaunistuspisted. Kaherealised pisteid.

Lisavalik reservajaks: Õmblemine. Töövahendid. Täpsuse vajalikkus õmblustöös. Õmblemine käsitsi ja õmblusmasinaga. Õmblusmasina niidistamine. Lihtõmblus. Äärestamine. Palistused.

Kodundus

5. klass

1. Toit ja toitumine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) leiab vajalikku infot etteantud teabeallikatest ja pakenditelt;
- 2) võrdleb pakendiinfo järgi erinevate toiduainete toiteväärtust;
- 3) hindab oma toitumisharjumuste vastavust toitumisõpetuse põhitõdedele ning teeb ettepanekuid tervislikuks toiduvalikuks;
- 4) kirjeldab tervisliku toitumise põhitõdesid toidu valmistamisel

- 5) mõistab ja kasutab ohutult õigeid töövõtteid toiduainete töötlemisel;
- 6) saab aru rühmas töötamise olulisusest ühise eesmärgi saavutamisel;
- 7) mõistab, et tasakaalustatud toitumine toetab heaolu ja tervist.

Õppesisu

Heaolu ja tervis toidust. Mis on toit. Toidugrupid. Toiduvalikud - toidupüramiid, taldrikureegel. Toidu päritolu - toidu ahel. Toiduvajadus: toiduenergia ja toitained. Toidu kirjeldamine ja maitsmine. Tarbijaharidus ja keskkond.

2. Töö organiseerimine ja hügieen

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) koostab koos kaaslastega tööplaani, lepib kokku tööjaotuse, täidab ülesande, hindab rühma töötulemust ja igaühe rolli tulemuse saavutamisel;
- 3) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ning arvestab teiste arvamust;
- 4) saab aru etteantud tööprotsessi kirjelduse järgimise olulisusest oma ja/või rühma töös;
- 5) järgib töötades hügieeni-, korra- ja puhtuse nõudeid, korrastab oma töökoha ning töövahendid.

Õppesisu

Isikliku hügieeni nõuded köögis töötades. Toiduohutus. Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid. Tööde järjekord toitu valmistades. Tööjaotus rühmas, ühistöö kavandamine, hooliv ja arvestav käitumine. Ühise töö analüüsimine ja hindamine.

3. Toidu valmistamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) valmistab lihtsamaid tervislikke toite, kasutades levinumaid toiduaineid ning külma- ja kuumtöötlemistehnikaid;
- 2) loeb retsepti ja mõistab lühendeid ning mõõtühikuid; kasutab mõõtenõusid ja kaalu ning oskab teisendada mahu- ja massiühikuid;
- 3) teab toiduainete säilitamise nõudeid;
- 4) kasutab toiduaineid säästlikult;
- 5) järgib köögis töötades ohutus- ja hügieeninõudeid;
- 6) analüüsib rühmatöö lõpptulemust ja põhjendab tööprotsessi valikuid kas suuliselt või kirjalikult.

Õppesisu

Toiduainete eeltöötlemine, külma- ja kuumtöötlemine. Külmad ja kuumad joogid. Kartulite,

munade ja makaronitoodete keetmine. Toidu ohutu valmistamine: ohutus köögis, isiklik hügieen, töövahendite ning pliidi ja ahju ohutu käsitlemine. Töötamine paaris või rühmas, ühistöö kavandamine.

4. Lauakombed

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) katab toidukorra järgi laua;
- 2) peab kinni üldtuntud lauakommetest ning hindab laua ja toitute kujundust.

Õppesisu

Käitumiskultuur. Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused. Laua katmine. Sobivate nõude valimine toidu serveerimiseks. Eesti toidukultuur ja kombed/traditsioonid.

5. Kodu korrashoid

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) planeerib rõivaste pesemist, kuivatamist ja triikimist hooldusmärkide järgi;

Õppesisu

Rõivaste pesemine käsitsi ja masinaga, hooldusmärgid (arutelu).

6. Tarbijakasvatus

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab väljendite „kõlblik kuni...“ ja „parim enne ...“ tähendust;
- 2) oskab valida erinevaid kaupu ja oma valikut põhjendada;
- 3) teeb tarbijana teadlikke valikuid;
- 4) sorteerib jäätmeid.

Õppesisu

Märgistus, pakendiinfo. Puhastus- ja korrastustööd, kasutatavad vahendid ja töötamisviisid. Jäätmed: Prügi sorteerimine viisid. Jäätmete vähendamine ja taaskasutus, Rõivaste, toidu ja ostmine/tarbimine majandusliku (säästlik valik), sotsiaalse ja keskkonnasäästlikkuse seisukohast. Jäätmete sortimine.

7. Projektõpe

Õpilane:

- 1) teadvustab iseseisva või rühmatõise projektitöö tegevuse liikmena;
- 2) osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides;
- 3) leiab iseseisvalt ja/või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendeid;
- 4) kavandab omandatud või uudsete töövõtete baasil jõukohase käsitöoeseme; võimalusel loob võimalusi materjalide taaskasutuseks;
- 5) loob õpitud või uudseid käsitöövõtteid kasutades projektitöö;
- 6) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste tööalaseid arvamusi ja põhjendab oma arvamust;
- 7) väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu;
- 8) järgib töötades ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha;
- 9) lõpetab ja viimistleb kavandatud projektitöö;
- 10) hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust.

Õpilane saab valida, kas kavandab ja teostab omandatud või uudsete töövõtete baasil jõukohase käsitöoeseme iseseisvalt või valib etteantud aineprojekti valikteemade vahel.

Valikteemad ja projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast. Projektitöid võib lõimida omavahel, teiste õppeainete ja klassidevaheliste projektidega ning ülekoolliste ja pikemaajaliste koolidevaheliste üritustega.

Kodundus vahetusrühmale (8h)

Õppesisu

Hügieeninõuded köögis töötades. Jäätmete sortimine. Retsepti kasutamine, mõõtühikud. Toiduainete eeltöötlemine, külma- ja kuumtöötlemine, küpsetamine (makaroniroad, küpsetised, suupisted). Külmad ja kuumad joogid. Lauakombed ning lauakatmine. Puhastus- ja korrastustööd. Rõivaste ja jalanõude hooldamine. Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend jm). Teadlik ja säästlik tarbimine.

Tehnoloogiaõpetus vahetusrühmale (8h)

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) mõistab tehnoloogia olemust ja väärtustab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust igapäevaelus;
- 2) tunneb põhilisi materjale, nende omadusi ning töötlemise viise;
- 3) disainib ja valmistab lihtsaid tooteid, kasutades selleks sobivaid töövahendeid;
- 4) tunneb põhilisi materjale, nende omadusi ning töötlemise viise;
- 5) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;
- 6) väärtustab ja järgib tööprotsessis väljakujunenud käitumismaneere.

Õppesisu

Tehnoloogia olemus. Tehnoloogia, individ ja ühiskond. Materjalide liigid (puit, metall, plastid jne) ja nende omadused. Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne) ja töövahendid (tööriistad ja masinad). Idee ja eskiis. Toote disainimine ja valmistamine erinevatest materjalidest.

Tehnoloogia

Õpitulemused ja õppesisu

Teemaplokk: Materjalid ja nende töötlemine. Teemaploki sisu lõimitakse ea- ja ajakohaste praktiliste ülesannete või tegevustega.

Õpitulemused	Õppesisu
1. Tunneb ja võrdleb peamisi disainiprotsessis kasutatavaid materjale, oskab välja tuua nende erinevusi.	1. Erinevad materjalid (näiteks puit, metall, plastid jne). Looduslikud ja sünteetilised materjalid. Mono- ja komposiitmaterjalid (vineer).
2. Selgitab mõningate materjalide omadusi ja kasutusalaseid. Võrdleb ja valib sobivaid materjale.	2. Materjalide ja komponentide omadused (sh päritolu, elukaar), nende võrdlemine, valimine ja kasutusala.
3. Kombineerib mõningaid detaile ja ühendab neid sobivate liidetega.	3. Materjalide ja detailide kombineerimine ja liited.
4. Saab aru säästliku kasutamise põhimõtetest ja mõjust keskkonnale.	4. Materjalide ja detailide säästlik-, korduv- ja taaskasutus, jäätmed.

Mõistab jäätmete tekke põhjusi ja tagajärgi.	
5.Mõistab erinevate pindade viimistlemise vajadusi.	5.Toodete viimistlemine ja pinnakatted, valgeviimistlus.
6.Tunneb põhilisi töövahendeid, käsi- ja elektrilisi tööriistu ning kasutab neid korrektselt ja ohutult.	6.Töövahendid, käsi- ja elektrilised tööriistad ning tööpingid, akutrell ja puurpink.
7.Teab ja nimetab mõningaid elektroonika komponente. Joodab ohutult elektroonika komponente.	7.Elektronika komponendid.
8. Koostab arvjuhtimisega tööpinkidel lihtsamaid jooniseid ja töötleb tooteid.	8.Arvuehitavad tööpingid, nt lasertööpink.
9.Teab ja oskab kasutada ohutult erinevaid töövõtteid. Arvestab praktilistel töödel kvaliteedi ja tööeetikaga.	9.Töövõtted ja töötlemise viisid ning ergonoomia. Kvaliteet ja tööeetika.
10.Teab ja järgib ohutuid töövõtteid ning õppetöökoja sisekorda, käitub turvaliselt nii enda kui ka teiste suhtes. Vajadusel kasutab isikukaitsevahendeid.	10.Ohutus ja turvalisus. Õppeklassi kasutamise eeskirjad ja tööohutuse nõuded, isikukaitsevahendid.
11. Lahendab positiivses disainiprotsessis ülesandeid ja loob kvaliteetseid tooteid lähtudes kultuursest tööeetikast. Mõistab ja arvestab kaaslastega ning teeb koostööd teiste õpilastega.	11.Töökultuur- ja eetika, positiivsus ja koostöö ning töö kvaliteet.
12.Tunneb erinevaid toiduaineid ja nende omadusi. Rakendab tervisliku toitumise põhitõdesid toidu valmistamisel.	12.Toiduained, nende omadused ja säilitamine. Tervislik toitumine ja toidu valmistamine.

Teemaplokk: Disainiprotsess. Teemaploki sisu lõimitakse ea- ja ajakohaste praktiliste ülesannete või tegevustega.

Õpitulemus	Õppesisu
1.Mõistab disainiprotsessi vajalikkust loomisprotsessis ideest tooteni. Selgitab, kes on disainerid ja mida tähendab laiemalt disain.	1.Ea-ja ajakohase disainiprotsessi rakendamine ideest tooteks. Disainerid ja disain.
2.Kasutab disainiprotsessi elemente praktilistes ülesannetes üksi või koos kaaslastega.	2.Disainiprotsessi elemendid:
a) märkab ja oskab sõnastada probleeme;	a) probleemi(-de) sõnastamine;
b) teab, kuidas ajarünnaku käigus ideid genereeritakse;	b) ideede ajarünnakud;
c) leiab vajalikku infot ja väljendab oma ideid paberil;	c) loome- ja uurimistöö, ideede visandamine/visualiseerimine, eskiis paberil;
d) analüüsib ja arutleb erinevate lahenduste osas;	d) lahenduste analüüsimine ja arutelu;
e) teab joonestamise algteadmisi ja oskab joonestada lihtsa kolmvaates joonise ja kanda sellele mõõtmelid;	e) joonise valmistamine. Kolmvaade. Algteadmised joonisest. Joonise mõõtmestamine;
f) mõistab ja selgitab prototüübi valmistamise vajadust, koostab näidist või prototüüpi;	f) näidise või prototüübi konstrueerimine ja valmistamine;
g) katsetab ja testib prototüüpi, märkab tekkinud vigu ja probleeme, vajadusel täiustab prototüüpi;	g) prototüübi katsetamine, testimine ja täiustamine;
h) paneb kirja disainiprotsessi koos toote valmistamise etappidega, räägib tehtust;	h) protsessi dokumenteerimine (õpimapp, plakat, esitlus) ja sellest rääkimine;
i) valmistab toote, kasutab lihtsamaid kaunistustehnikaid. Tunneb Eesti rahvuslikku käsitööd. Õpib	i) toote valmistamine ja kaunistamine (rahvuslikud motiivid ja sümbolid, ornamentika, logod). Eesti rahvuslik käsitöö;

kujundamisel kasutama rahvuslikke motiive, sümboleid, ornamente jms.;	
j) esitleb toodet. Annab tegevusele ja tootele hinnangu;	j) toote esitus. Õppija arengut toetav eneserefleksioon ja enesehinnang;
3.Läheneb ülesannete täitmisele loovalt, kasutades eelnevaid teadmisi ja praktilisi oskusi. Mõtleb kriitiliselt tehtut.	3.Nutikuse arendamine läbi probleemülesannete lahendamise.
4.Lahendab ülesandeid uudset, kasutades selleks loovaid lähenemisi ja leiutamist.	4.Loovus, leiutamine ja innovatsioon.
5. Oskab lõimida tehnoloogiat ja inseneeriat teiste õppeainete ja eluvaldkondadega.	5. Lõiming erinevate õppeainetega ja eluvaldkondadega

Teemaplokk: Tehnoloogia igapäevaelus. Teemaploki sisu lõimitakse ea- ja ajakohaste praktiliste ülesannete või tegevustega.

1.Mõistab tehnoloogia olemust ja väärtustab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust igapäevaelus. Teeb vahet tehis- ja looduskeskkonnal, eristab vastavaid materjalel.	1.Tehnoloogia ja tehnoloogiline kirjaoskus. Tehis- ja looduskeskkond.
2.Kirjeldab, millega tegelevad insenerid. Katsetab uusi ideid inseneerias.	2.Insenerid ja inseneeria.
3.Mõistab tehnoloogia ja inseneeria tähtsust ühiskonna arenguloos ning kuidas tehnoloogiaja ja inseneeria areng on ühiskonda muutnud. Väärtustab kultuurilist identiteeti. Oskab kasutada etnograafilisi elemente oma toodetes. Kasutab ressursse säästlikult.	3.Tehnoloogia ühiskonna ajaloos, etnograafia. Kultuuriline identiteet.
4.Mõistab tehnoloogia ja inseneeria rolli ühiskonnas ja erinevates valdkondades.	4.Tehnoloogia ja insneeria erinevad kasutusvaldkonnad.

b) mõistab transpordi ja logistika vajalikkust ja tähtsust ning analüüsib vastavaid keskkonnasäästlikke lahendusi. Kirjeldab ja võrdleb erinevaid transpordiliike ja vahendeid. Teab ratta arengulugu.	b) transport ja logistika, sh keskkonnasäästlikkus, ratas;
e) iseloomustab struktuuride, konstruktsioonide ja ehitustehnoloogia olemust, nt sild, tunnel, kaitserajatis, varjend, hooned jne.	e) struktuurid, konstruktsioonid ja ehitustehnoloogia;
5. Mõistab ja selgitab lihtsamaid masinaid ja nende tööpõhimõtteid. Kirjeldab kumm- ja kettülekanne toimimise põhimõtteid ning oskab neid rakendada lihtsamate lihtmehhanismide konstrueerimisel.	5. Masinad ja mehhanismid. Kummülekanne. Kettülekanne.
6. Toob näiteid seadmete, süsteemide, protsesside ja ressursside kohta. Kirjeldab tehniliste seadmete ja tehnika arenguloo kujunemist ning selle olulisemaid saavutusi.	6. Kaasaegsed seadmed, süsteemid protsessid ja ressursid.
7. Oskab kirjeldada tehnoloogiaga kaasnevaid positiivseid ja negatiivseid mõjusid.	7. Tehnoloogia võimaluste ning ohtude analüüsimine. Kestlik areng ja jätkusuutlikus.
8. Saab aru õppimise vajalikkusest ja seostab ning rakendab tehnoloogiat ja inseneeriat teiste õppeainetega ja eluvaldkondadega.	8. Õppimis- ja elukeskkond ning õpilase karjääri kujundamine.

Praktilised tooted: mikromootoriga „Põrnikas“, kummimootoriga sõiduk, traadist püsivusmäng, tsentrifugaaljõul toimiv mäng jne.

6 . klass

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) tunneb erinevaid tööks sobilikke materjale, sh toiduaineid ja nende omadusi;
- 2) valib ja kasutab eesmärgipäraselt töövahendeid, töötlusviise ning materjale;
- 3) leiab vajalikku infot teabeallikatest ja pakenditelt ning väärtustab intellektuaalset omandit, lähtudes autoriõigusest;
- 4) kasutab ohutult õigeid töövõtteid ning tehnikaid materjalide, sh toiduainete töötlemisel;
- 5) planeerib õpetaja juhendamisel oma ja/või rühma terviklikku tööprotsessi;
- 6) kavandab omandatud töövõtete baasil jõukohaseid esemeid üksi ja/või rühmas, oskab kasutada videojuhendit;
- 7) töötab sihikindlalt ja viib kavandatu lõpule;
- 8) kasutab materjale ja toiduaineid säästlikult ning leiab võimalusi materjalide taaskasutuseks;
- 9) rakendab teistes ainetes õpitut ja loob seoseid erinevate eluvaldkondadega;
- 10) teab ja kasutab kavandades rahvuslikke kujunduselemente. Tunneb Eesti rahvuslikku käsitööd ja rahvustoite;
- 11) rakendab tervisliku toitumise põhitõdesid toidu valmistamisel;
- 12) mõistab rühmas töötamise või töö jaotamise olulisust ühise eesmärgi saavutamisel;
- 13) esitleb oma ja/või rühma töö lõpptulemust, analüüsib ja põhjendab tööprotsessi valikuid kas suuliselt või kirjalikult, kasutades sealhulgas digivahendeid;
- 14) järgib töötades hügieeni-, korra- ja puhtuse nõuded, korrastab oma töökoha ning töövahendid;
- 15) teab materjalide ja toiduainete säilitamise nõudeid

Käsitöö

Kudumine

Õppesisu

Tekstiilkiudained. Looduslikud kiud, nende saamine ja omadused.

Kanga kudumise põhimõtte ja kanga liigid: kootud, mittekoitud kangad.

Töövahendid ja sobivad materjalid.

Silmuste loomine. Parempidine ja pahempidine silmus. Ringselt kudumine. Kudumi lõpetamine.

Lihtsa koekirja lugemine ja joonistamine.

Kudumi viimistlemine ja hooldamine.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) koob põhisilmuseid;
- 2) tunneb mustrite ülesmärkimise lihtsaid skeeme, viise ja tingmärke;
- 3) oskab ringselt kududa, kasutada erinevaid mustreid, kasvatada ja kahandada silmuseid.

Heegeldamine

Õppesisu

Töövahendid ja sobivad materjalid.

Põhisilmuste heegeldamine

Heegelkirjade ülesmärkimise viisid.

Skeemi järgi ringheegeldamine.

Motiivide heegeldamine ja ühendamine.

Heegeldustöö viimistlemine.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) heegeldab põhisilmuseid ja tunneb mustrite ülesmärkimise viise, tingmärke;
- 2) heegeldab lihtsa skeemi järgi motiive, ühendab neid
- 3) oskab kavandada eset

Tikkimine

Õppesisu

Tikkimismaterjalid ja vahendid.

Ühe- ja kaherealised pisted.

Mähk- ja madalpiste.

Lihtsa eseme valmistamise ja kaunistuse kavandamine.

Materjali valik.

Töö teostamine.

Tikkimistöö viimistlus ja esitus.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kavandab eseme (vöö, kotike käevõru, pross, nõelaraamat vms);
- 2) valib materjali ja teostab kavandi järgi töö, viimistleb ja esitleb.

Õmblemine

Õppesisu

Õmblusmasinaga tutvumine.

Töövahendid ja ohutustehnika.

Traageldamine. Lihtõmblus, palistused.

Töö viimistlemine.

Pressimine, aurutamine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) järgib töötades ohutusnõudeid;
- 2) niiditab õmblusmasina;
- 3) töötab juhendi järgi;
- 4) seab õmblusmasina töökorda.;
- 5) traageldab ning õmbleb lihtõmblust ja palistust; mõistab täpsuse vajalikkust õmblemisel ning järgib seda oma töös;
- 6) hoiab korras töökoha, hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust.

Kodundus

Õppesisu

Toiduained ja toitained.

Tervisliku toitumise põhitõed.

Toidupüramiid.

Toiduarühmade üldiseloostus: teravili ja teraviljasaadused, piim ja piimasaadused, aedvili, liha ja lihasaadused, kala ja kalasaadused.

Isikliku hügieeni nõuded köögis töötades.

Nõud pesta käsitsi ja masinaga ning hoida köök korras.

Tööjaotus rühmas, ühistöö kavandamine, hooliv ja arvestav käitumine.

Ühise töö analüüsimine, hindamine.

Puhastus- ja korrastustööd.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab erinevaid toiduainerühmi, tunneb neisse kuuluvaid toiduaineid ja nende omadusi;
- 2) hindab oma toitumisharjumuste vastavust toitumisõpetuse põhitõdedele, teeb ettepanekuid tervislikumaks toiduvalikuks;
- 3) teadvustab hügieenireeglite järgimise vajadust köögis töötades;
- 4) valib töövahendid ja seadmed töö eesmärgi järgi ning kasutab neid ohutusnõudeid arvestades;
- 5) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ning arvestab teiste arvamust;
- 6) teeb korrastustöid, kasutades sobivaid töövahendeid.

Projektõpe

Õpilane:

- 1) teadvustab iseseisva või rühmatöise projektitöö tegevuse liikmena;
- 2) osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides;
- 3) leiab iseseisvalt ja/või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendeid;
- 4) kavandab omandatud või uudsete töövõtete baasil jõukohase käsitööseme; võimalusel loob võimalusi materjalide taaskasutuseks;
- 5) loob õpitud või uudseid käsitöövõtteid kasutades projektitöö;
- 6) suhtub kaaslastesse heatahtlikult; arvestab teiste tööalaseid arvamusi ja põhjendab oma arvamust;
- 7) väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu;
- 8) järgib töötades ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha;
- 9) lõpetab ja viimistleb kavandatud projektitöö.
- 10) Hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust.

Õpilane saab valida, kas kavandab ja teostab omandatud või uudsete töövõtete baasil jõukohase käsitööseme iseseisvalt või valib etteantud aineprojekti valikteemade vahel.

Valikteemad ja projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast.

Käsitöö ja kodundus vahetusrühmale (8h)

Õppesisu

Käsitöö

Niidistamine. Nööbi õmblemine, augu parandamine. Rõivaste ja jalanõude hooldamine.

Triikimine.

Kodundus

Hügieeninõuded köögis töötades. Jäätmete sortimine. Retsepti kasutamine, mõõtühikud.

Toiduainete eeltöötlemine, külm- ja kuumtöötlemine, küpsetamine (pastaroad, küpsetised, suupisted). Külmad ja kuumad joogid. Lauakombed ning lauakatmine. Puhastus- ja korrastustööd. Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend jm). Teadlik ja säästlik tarbimine.

Tehnoloogia

Õpitulemused ja õppesisu

Teemaplokk: Materjalid ja nende töötlemine. Teemaploki sisu lõimitakse ea- ja ajakohaste praktiliste ülesannete või tegevustega.

Õpitulemused	Õppesisu
1. Teab, tunneb ja võrdleb peamisi disainiprotsessis kasutatavaid materjale, oskab välja tuua nende erinevusi.	1. Erinevad materjalid (näiteks puit, metall, plastid jne). Looduslikud ja sünteetilised materjalid. Mono- ja komposiitmaterjalid (vineer).
2. Selgitab erinevate materjalide olulisemaid omadusi ja kasutusalasid. Võrdleb ja valib sobivaid materjale. Nimetab materjalide kasutusalasid.	2. Materjalide ja komponentide omadused (sh päritolu, elukaar), nende võrdlemine, valimine ja kasutusala.
3. Kombineerib mõningaid detaile ja ühendab neid sobivate liidetega.	3. Materjalide ja detailide kombineerimine ja liited.
4. Saab aru säästliku kasutamise põhimõtetest ja mõjust keskkonnale. Mõistab jäätmete tekke põhjusi ja tagajärgi ning teab võimalusi nende vähendamiseks.	4. Materjalide ja detailide säästlik-, korduv- ja taaskasutus, jäätmed.
5. Mõistab erinevate pindade viimistlemise vajadusi.	5. Toodete viimistlemine ja pinnakatted, valgeviimistlus.

6. Tunneb põhilisi töövahendeid, käsi- ja elektrilisi tööriistu ning kasutab neid korrektselt ja ohutult.	6. Töövahendid, käsi- ja elektrilised tööriistad ning tööpingid, akutrell ja puurpink.
7. Teab ja nimetab mõningaid elektroonika komponente. Joodab ohutult elektroonika komponente.	7. Elektroonika komponendid.
8. Teeb vahet erinevatel arvjuhtimisega tööpinkidel. Koostab arvjuhtimisega tööpinkidele lihtsamaid jooniseid ja töötleb tooteid.	8. Arvjuhitavad tööpingid, näiteks 3D printer.
9. Teab ja kasutab ohutult erinevaid töövõtteid. Kirjeldab ergonoomilisi tööriistu ja töövõtteid. Arvestab praktilistel töödel kvaliteedi ja tööetikaga.	9. Töövõtted ja töötlemise viisid ning ergonoomia. Kvaliteet ja tööetika.
10. Teab ja järgib ohutuid töövõtteid ning õppetöökoja sisekorda, käitub turvaliselt nii enda kui ka teiste suhtes. Vajadusel kasutab isikukaitsevahendeid.	10. Ohutus ja turvalisus. Õppeklassi kasutamise eeskirjad ja tööohutuse nõuded, isikukaitsevahendid.
11. Lahendab positiivses disainiprotsessis praktilisi ülesandeid ja loob kvaliteetseid tooteid lähtudes kultuursest tööetikast. Mõistab ja arvestab kaaslastega ning teeb koostööd teiste õpilastega.	11. Töökultuur- ja eetika, positiivsus ja koostöö ning töö kvaliteet.
12. Tunneb erinevaid toiduaineid ja nende omadusi, teab toiduainete säilitamise nõudeid. Rakendab tervisliku toitumise põhitõdesid toidu valmistamisel.	12. Toiduained, nende omadused ja säilitamine. Tervislik toitumine ja toidu valmistamine.

Teemaplokk: Disainiprotsess. Teemaploki sisu lõimitakse ea- ja ajakohaste praktiliste ülesannete või tegevustega.

Õpitulemus	Õppesisu
1.Mõistab disainiprotsessi vajalikkust ideest tooteni loomisprotsessis. Selgitab, kes on disainerid ja mida tähendab laiemalt disain.	1.Ea-ja ajakohase disainiprotsessi rakendamine ideest tooteks. Disainerid ja disain.
2.Kasutab disainiprotsessi elemente praktilistes ülesannetes üksi või koos kaaslastega.	2.Disainiprotsessi elemendid:
a) märkab ja oskab sõnastada probleeme;	a) probleemi(-de) sõnastamine;
b) teab, kuidas ajarünnaku käigus ideid genereeritakse;	b) ideede ajurünnakud;
c) leiab vajalikku infot ja väljendab oma ideid nii paberil kui ka digitaalses vormis;	c) loome- ja uurimistöö, ideede visandamine/visualiseerimine, eskiis paberil või digitaalselt;
d) analüüsib ja arutleb erinevate lahenduste osas;	d) lahenduste analüüsimine ja arutelu;
e) teab joonestamise algteadmisi ja joonestab kolmvaates lihtsa joonise ja kannab sellele mõõtmeid;	e) joonise valmistamine. Kolmvaade. Algteadmised joonisest. Joonise mõõtmestamine;
f) mõistab ja selgitab prototüübi valmistamise vajadust, vajadusel koostab näidise või prototüübi;	f) näidise või prototüübi konstrueerimine ja valmistamine;
g) katsetab ja testib prototüüpi, märkab tekkinud vigu ja probleeme, täiustab prototüüpi;	g) prototüübi katsetamine, testimine ja täiustamine;
h) paneb kirja disainiprotsessi koos toote valmistamise etappidega, räägib tehtust;	h) protsessi dokumenteerimine (õpimapp, plakat, esitlus) ja sellest rääkimine;

i) valmistab toote, omandab teadmisi esteetikast ja kasutab lihtsamaid kaunistustehnikaid. Tunneb Eesti rahvuslikku käsitööd. Õpib kujundamisel kasutama rahvuslikke motiive, sümboleid, ornamente jms.;	i) toote valmistamine ja kaunistamine (rahvuslikud motiivid ja sümbolid, ornamentika, logod) ja esteetika. Eesti rahvuslik käsitöö;
j) esitleb toodet. Annab tegevusele ja tootele hinnangutja analüüsib tehtut;	j) toote esitlus. Õppija arengut toetav eneserefleksioon ja enesehinnang (eneseanalüüs ja enesejuhtimine);
3.Läheneb ülesannete täitmisele loovalt, kasutades eelnevaid teadmisi ja praktilisi oskusi. Mõtleb ja analüüsib kriitiliselt tehtut.	3.Nutikuse arendamine läbi probleemülesannete lahendamise.
4. Lahendab ülesandeid uudset, kasutades selleks loovaid lähenemisi ja leiutamist.	4.Loovus, leiutamine ja innovatsioon.
5. Lõimib tehnoloogiat ja inseneeriat teiste õppeainete ja eluvaldkondadega.	5. Lõiming erinevate õppeainetega ja eluvaldkondadega

Teemaplokk: Tehnoloogia igapäevaelus. Teemaploki sisu lõimitakse ea- ja ajakohaste praktiliste ülesannete või tegevustega.

1.Mõistab tehnoloogia olemust ja väärtustab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust igapäevaelus. Teeb vahet tehis- ja looduskeskkonnal, eristab vastavaid materjalel. Selgitab, mis on CO ₂ ja millist mõju see keskkonnale tekitab.	1.Tehnoloogia ja tehnoloogiline kirjaoskus. Tehis- ja looduskeskkond. CO ₂ jalajälje vähendamine.
2.Kirjeldab, millega tegelevad insenerid. Katsetab uusi ideid inseneerias.	2.Insenerid ja inseneeria.

3.Mõistab tehnoloogia ja inseneeria tähtsust ühiskonna arenguloos ning kuidas tehnoloogiaja ja inseneeria areng on ühiskonda muutnud. Väärtustab kultuurilist identiteeti. Oskab kasutada etnograafilisi elemente oma toodetes. Kirjeldab tööstusriikide ja arengumaade erinevusi. Kasutab ressursse säästlikult.	3.Tehnoloogia ühiskonna ajaloos, etnograafia. Kultuuriline identiteet. Tööstusriigid ja arengumaad.
4.Mõistab tehnoloogia ja inseneeria rolli ühiskonnas ja erinevates valdkondades.	4.Tehnoloogia ja inseneeria erinevad kasutusvaldkonnad.
a) oskab kasutada VEX IQ koolirobootika komplekte.	a) VEX IQ koolirobootika
c) kirjeldab energiaallikaid, sh tuule,- päikese-, hüdro-, soojusenergiajaamu.	c) energeetika, sh rohetehnoloogia;
5.Mõistab ja selgitab lihtsamaid masinaid ja nende tööpõhimõtteid. Kirjeldab kumm- ja kettülekanne toimimise põhimõtteid ning oskab neid rakendada lihtsamate lihtmehhanismide konstrueerimisel.	5.Masinad ja mehhanismid. Kummülekanne. Kettülekanne.
6.Toob näiteid seadmete, süsteemide, protsesside ja ressursside kohta. Kirjeldab tehniliste seadmete ja tehnika arenguloo kujunemist ning selle olulisemaid saavutusi.	6.Kaasaegsed seadmed, süsteemid protsessid ja ressursid.
7.Oskab kirjeldada tehnoloogiaga kaasnevaid positiivseid ja negatiivseid mõjusid.	7.Tehnoloogia võimaluste ning ohtude analüüsimine. Kestlik areng ja jätkusuutlikus.
8.Saab aru õppimise vajalikkusest ja seostab ning rakendab tehnoloogiat ja inseneeriat teiste õppeainetega ja eluvaldkondadega.	8.Õppimis-ja elukeskkond ning õpilase karjääri kujundamine.

Praktilised tooted: elektrooniline „Tulnukas“, vineerist pliiatsitops, VEX IQ robootikakomplekt, puidust labürint, vahtplastist „Hüdrokopter“, 3D printeriga tehtud meene jne.

III kooliaste

7. klass

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab tööd kavandades ainealast kirjandust ja teabeallikaid ning selgitab autoriõiguste järgimise vajadust;
- 2) mõistab infoallikates sh pakenditel olevat teavet ning kirjeldab erinevaid tarbimisvalikuid
- 3) valib etteantud materjale, sh toiduaineid eri töötlusviiside jaoks;
- 4) Valib ja kasutab materjalile sobivaid tehnikaid, seadmeid, töövahendeid.
- 5) mõistab eelarve koostamise olulisust toote valmistamisel
- 6) teab ja järgib tööohutusnõudeid;
- 7) planeerib enda või rühmas töötades tervikliku tööprotsessi ning funktsionaalse ja esteetilise tulemuse;
- 8) järgib jäätmete käitlemise ning keskkonnanohiu põhilisi nõudeid ja teab ressursside säästliku kasutamise mõju tervisele ning looduskeskkonnale;
- 9) leiab ülesannete täitmiseks loovaid lahendusi üksi ja/või rühmas, kasutab teistes õppeainetes õpitut;
- 10) tunneb ja rakendab kogukondlikke Eesti kultuuri-, käsitöö- ja toitumistavasid;
- 11) nimetab eri rahvaste peamisi kultuuritavasid ja rahvustoite;
- 12) kirjeldab toitumistavasid mõjutavaid tegureid ja toitumise eripärasid ning rakendab neid toitu valmistades
- 13) esitleb, analüüsib ja põhjendab tööprotsessis tehtud valikuid ning lõpptulemust kas suuliselt või kirjalikult, kasutades sealhulgas digivahendeid
- 14) annab enda ja teiste tehtule tagasisidet põhjendades oma arvamust;
- 15) leiab õpitus seoseid igapäeva elu ja enda hobidega.

Käsitöö

Õmblemine

Õppesisu

Keemilised, sünteetilised kiud.

Tehiskiudude ja sünteetiliste kiudude saamine ja omadused.

Tänapäeva käsitöömaterjalid.

Mitmesuguste materjalide kooskasutamise võimaluste leidmine.

Töövahendite ja tehnoloogia valik sõltuvalt materjalist ja valmistatavast esemest. Õmblusmasina töös esinevad tõrked, tekkepõhjused ja vältimine.

Õmblusmasina hooldamine.

Kandid.

Krookimine.

Sissevõtted.

Mõõduvõtmine.

Rõivaste suurused.

Lõikelehe kasutamine.

Esemete õmblemine

Õpitulemused

- teab, milliseid tõrkeid võib õmblusmasinaga töötades tekkida ja oskab neid parandada.
- oskab erinevaid etappe rõivaste õmblemisel.
- oskab õmmelda lõikekohast ja diagonaalkanti.
- valib eseme ja õmbleb selle lõpuni valmis

Tikkimine

Õppesisu

Tikkimismaterjalid ja vahendid.

Ühe- ja kaherealised pisted (eel-, kett-, vars-, sämp-, ristpiste). Mähk- ja madalpiste.

Eseme (käevõru, pross, nõelaraamat vms) või valmis eseme kaunistuse kavandamine. Materjali valik. Töö teostamine. Tikkimistöö viimistlus ja esitus.

Rahvuslik tikand.

Sümbolid ja märgid.

Pilutikand.

Ühesuunalised kahesuunalised pilud.

Pilupalistus ja nurgad.

Õpitulemused

- valib tööeseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ning viimistlusvõtteid
- leiab loovaid võimalusi kasutada õpitud käsitöötehnikaid kavandil
- Esemel (käevõru, pross, nõelaraamat vms) või valmis esemel kaunistuse kavandamine.
- Materjali valik.
- Töö teostamine.
- Tikkimistö viimistlus ja esitus.

Kudumine.

Õppesisu

Töövahendid ja sobivad materjalid.

Silmuste loomine. Parem- ja pahempidine silmus.

Ääresilmused. Kudumi lõpetamine. Lihtsa

koekirja lugemine. Mitme värviga kudumine.

Kudumi viimistlemine ja hooldamine.

Õpitulemused

- koob põhिसilmuseid ning tunneb mustrite ülesmärkimise viise ja tingmärke
- koob lihtsa skeemi järgi.

Heegeldamine.

Õppesisu

Töövahendid ja sobivad materjalid.

Põhisilmuste heegeldamine.

Edasitagasi heegeldamine.

Heegelkirjade ülesmärkimise viisid.

Skeemi järgi heegeldamine.

Ääre pits.

Õpitulemused

- heegeldab põhिसilmuseid ning tunneb mustrite ülesmärkimise viise ja tingmärke
- heegeldab lihtsa skeemi järgi.

Kodundus

Toit ja toitumine

Makro- ja mikrotoitained, nende vajalikkus ning allikad.
Lisained toiduainetes.
Toiduainete toitainelise koostise hinnang.
Mitmekülgse ja tasakaalustatud päevamenüü koostamine lähtuvalt toitumissoovitustest.
Internetipõhised tervisliku toitumise keskkonnad.
Toitumisteave meedias – analüüs ja hinnangud.
Toiduallergia ja toidutalumatuse.
Taimetoitluse ja dieetide mõju organismile.
Toitumishäired. Eestlaste toit läbi aegade.
Eri rahvaste toitumistraditsioonid ja toiduvalikut mõjutavad tegurid (asukoht, usk jm).
Toiduainete muutused kuumtöötlemisel, toitainete kadu.
Mikroorganismid toidus.
Toiduainete riknemise põhjused.
Hügieeninõuded toiduainete säilitamise korral.
Toidu kaudu levivad haigused.
Toiduainete säilitamine ja konservimine.

Töö organiseerimine

Meeskonna juhtimine. Suurema projekti korraldamine alates menüü koostamisest, kalkulatsioonist ja praktilise töö organiseerimisest kuni tulemuse analüüsimiseni. Toiduga seonduvad ametid.

Toidu valmistamine

Nüüdisaegsed köögiseadmed, nende kasutamine ja hooldus. Kuumtöötlemise viisid. Maitseained ja roogade maitsestamine. Supid. Liha jaotustükid ja lihatoidud. Kalaroad. Soojad kastmed. Kergitusained ja tainatooted. Vormiroad ja vokitoidud. Kuumtöödeldud järeiroad. Rahvustoidud.

Etikett

Koosviibimiste korraldamine. Kutsed ja kingitused. Ideede ja võimaluste leidmine erinevate peolaudade kujundamiseks. Peolaua menüü koostamine. Rõivastus ja käitumine vastuvõttudel, koduses peolauas, kohvikus ning restoranis.

Kodu korrashoid

Erinevad stiilid sisekujunduses. Toataimede hooldamine. Kodumasinad. Olmekeemia. Puhastusvahendid, nende omadused ja ohutus. Suurpuhastus.

Tarbijakasvatus

Tarbija õigused ja kohustused. Märgistused toodetel. Ostuotsustuste mõjutamine, reklaami mõju. Teadlik ja säästlik majandamine. Leibkonna eelarve, tulude ja kulude tasakaal. Laenud. Kokkuhoiuvõimalused ja kulude analüüs. Kulude planeerimine erijuhtudeks (peod, tähtpäevad jm).

Õppesisu

Makro- ja mikrotoitained, nende vajalikkus ning allikad.

Lisaained toiduainetes.

Toiduainete toitainelise koostise hinnang.

Mitmekülgse ja tasakaalustatud päevamenüü koostamine lähtuvalt toitumissoovitustest.

Internetipõhised tervisliku toitumise keskkonnad.

Toitumisteave meedias – analüüs ja hinnangud.

Toiduainete muutused kuumtöötlemisel, toitainete kadu.

Õpitulemused

- teab mitmekülgse toiduvaliku tähtsust oma tervisele ning põhiliste makro- ja mikrotoitainete vajalikkust ja allikaid;
- analüüsib toiduainete toiteväärtust, hindab nende kvaliteeti
- analüüsib menüü tervislikkust ning koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü;
- teab toidu valmistamisel toimuvaid muutusi ning oskab neid teadmisi rakendada;
- oskab praktikas valmistada lasanjet, paellat, teisi vormiroogasid
- oskab valmistada erinevaid taiginaid.

Projektõpe

Õpilane:

- 1) teadvustab iseseisva või rühmatöise projektitöö tegevuse liikmena;
- 2) osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides;
- 3) leiab iseseisvalt ja/või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendeid;
- 4) kavandab omandatud või uudsete tövõtete baasil jõukohase käsitööeseme; võimalusel loob võimalusi materjalide taaskasutuseks;
- 5) loob õpitud või uudseid käsitöövõtteid kasutades projektitöö;
- 6) suhtub kaaslastesse heatahtlikult; arvestab teiste töölaseid arvamusi ja põhjendab oma arvamust;
- 7) väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu;

8) järgib töötades ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha;

9) lõpetab ja viimistleb kavandatud projektitöö.

10) Hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust.

Õpilane saab valida, kas kavandab ja teostab omandatud või uudsete töövõtete baasil jõukohase käsitööeseme iseseisvalt või valib etteantud aineprojekti valikteemade vahel.

Valikteemad ja projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast.

Käsitöö ja kodundus vahetusrühmale (8h)

Õppesisu

Käsitöö

Niidistamine. Nööbi õmblemine, augu parandamine. Rõivaste ja jalanõude hooldamine.

Triikimine.

Kodundus

Hügieeninõuded köögis töötades. Jäätmete sortimine. Retsepti kasutamine, mõõtühikud.

Toiduainete eeltöötlemine, külm- ja kuumtöötlemine, küpsetamine (pastaroad, küpsetised, suupisted). Külmad ja kuumad joogid. Lauakombed ning lauakatmine. Puhastus- ja korrastustööd. Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend jm). Teadlik ja säästlik tarbimine.

Tehnoloogia

Õpitulemused ja õppesisu

Teemaplokk: Materjalid ja nende töötlemine. Teemaploki sisu lõimitakse ea- ja ajakohaste praktiliste ülesannete või tegevustega.

Õpitulemused	Õppesisu
1. Tuvastab, valib ja kasutab disainiprotsessis kasutatavaid materjale.	1. Erinevad materjalid (näiteks puit, metall, plastid jne). Looduslikud ja sünteetilised materjalid. Mono- ja komposiitmaterjalid (vineer).
2. Võrdleb, valib ja analüüsib materjalide omadusi ning teab materjalide ja komponentide kasutusalasid.	2. Materjalide ja komponentide omadused (sh päritolu, elukaar), nende võrdlemine, valimine ja kasutusalad.
3. Kombineerib materjale ja detaile ning ühendab detailidest tooteid.	3. Materjalide ja detailide kombineerimine ja liited.

4. Kasutab säästlikult ja korduvalt erinevaid materjale. Mõistab jäätmete tekke põhjusi ja tagajärgi ning teab võimalusi nende vähendamiseks.	4. Materjalide ja detailide säästlik-, korduv- ja taaskasutus, jäätmed.
5. Valib ja kasutab viimistlusmaterjale ning pinnakatteid.	5. Toodete viimistlemine ja pinnakatted, nt valgeviimistlus ja katteviimistlus.
6. Teeb valikuid töövahendi kasutamiseks.	6. Töövahendid, käsi- ja elektrilised tööriistad ning tööpingid, nt akutrell ja puurpink.
7. Teab mõningaid elektroonika komponente ja nende töö põhimõtet ning tingimärke.	7. Elektroonika komponendid.
8. Modelleerib, joonistab ja valmistab arvjuhtimisega tööpinkidega tooteid.	8. Arvjuhitavad tööpingid, CNC freespink.
9. Teab ja kasutab ohutult erinevaid töövõtteid. Mõistab ergonoomia kasutamise vajalikkust. Oskab valida optimaalset töötlusviisi.	9. Töövõtted ja töötlemise viisid (optimaalse töötlusviisi valimine) ning ergonoomia. Kvaliteet ja tööetika.
10. Järgib ohutuid töövõtteid ja õppetöökoja sisekorda. Väärtustab ja kasutab tervisele ohutuid töövõtteid, vajadusel kasutab isikukaitsevahendid.	10. Ohutus ja turvalisus. Õppeklassi kasutamise eeskirjad ja tööohutuse nõuded, isikukaitsevahendid.
11. Lahendab positiivses disainiprotsessis praktilisi ülesandeid ja loob kvaliteetseid tooteid lähtudes kultuursest tööetikast.	11. Töökultuur- ja eetika, positiivsus ja töö kvaliteet.
12. Valib toiduaineid eri töötlusviiside jaoks. Teab toitumistavasid mõjutavaid tegureid ja toitumise eripärasid ning rakendab neid toitu valmistades.	12. Teab toitumistavasid mõjutavaid tegureid ja toitumise eripärasid ning rakendab neid toitu valmistades.

Teemaplokk: Disainiprotsess. Teemaploki sisu lõimitakse ea- ja ajakohaste praktiliste ülesannete või tegevustega.

Õpitulemus	Õppesisu
1. Rakendab toote loomisel disainiprotsessi mudelit ja disainib lihtsaid tooteid. Mõistab disaini olulisust ühiskonna- ja igapäevaelus.	1. Ea- ja ajakohase disainiprotsessi rakendamine ideest tooteks. Disain.

2. Kasutab disainiprotsessi elemente praktilistes ülesannetes üksi või koostöös kaaslastega.	2.Disainiprotsessi elemendid:
a) märkab probleeme ja pakub neile omanäolisi lahendusi;	a) probleemi(-de) sõnastamine;
b) lahendab koostöises keskkonnas esilekerkivaid olukordi;	b) ideede ajurünnakud;
c) leiab vajalikku infot erinevatest allikatest ja väljendab oma ideid nii paberil kui ka digitaalses vormis;	c) loome- ja uurimistöö, ideede visandamine/visualiseerimine, eskiis paberil või digitaalselt;
d) analüüsib ja arutleb erinevate lahenduste osas, valides neist parima;	d) lahenduste analüüsimine ja arutelu;
e) joonestab tehnilist joonist ja kannab sellele mõõtmeid;	e) joonise valmistamine. Tehniline joonis, selle vormistamine paberil või digitaalselt. Joonise mõõtmestamine;
f) läheneb loovalt prototüübi teostamisele ja materjalide kasutusele selle valmistamiseks;	f) näidise või prototüübi konstrueerimine ja valmistamine;
g) katsetab ja testib prototüüpi, märkab tekkinud vigu ja probleeme ning täiustab prototüüpi;	g) prototüübi katsetamine, testimine ja täiustamine;
h) visualiseerib disainiprotsessi koos toote valmistamise etappidega, kasutab korrektset terminoloogiat, esitleb tehtut;	h) protsessi dokumenteerimine, õpimapp, plakat, esitlus;
i) valmistab toote, omandab teadmisi esteetikast ja kasutab lihtsamaid kaunistustehnikaid. Õpib kujundamisel kasutama rahvuslikke motiive, sümboleid ja ornamente jms. Tunneb peamisi Eesti käsitöötavasid;	i) toote valmistamine ja kaunistamine (rahvuslikud motiivid, sümbolid, ornamentika, logod) ja esteetika. Eesti rahvuslik käsitöö;
j) esitleb toodet. Annab tagasisidet tehtud tööle ja kogu protsessile. Mõistab, kuidas iga disainiprotsessi etapp järgmist/järgmisi mõjutab. Toob välja õpikohad, mida järgmisel korral teisiti teha.	j) toote esitlus. Õppija arengut toetav eneserefleksioon ja enesehinnang (eneseanalüüs ja enesejuhtimine).
3.Mõistab probleemülesannete lahendamise olulisust, lahendab probleemülesandeid ja analüüsib kriitiliselt saaduid lahendusi. Kasutab loovuse arendamiseks nutikaid lahendusi.	3.Nutikuse arendamine läbi probleemülesannete lahendamise. Kriitiline mõtlemine ja analüüsimine.

4.Loob iseseisvalt või koos kaaslastega innovaatilisi lahendusi. Mõistab innovatsiooni vajalikkust ja leiutiste osatähtsust tehnoloogia ja inseneeria arengus, teab olulisi leiutisi.	4.Loovus, leiutamine ja innovatsioon.
5.Mõistab tehnoloogia ja inseneeria mõju erinevatele eluvaldkondadele ja ühiskonnale tervikuna. Oskab tuua elulisi näiteid erinevate seoste kohta.	5.Lõiming erinevate õppeainetega ja eluvaldkondadega.

Teemaplokk: Tehnoloogia igapäevaelus. Teemaploki sisu lõimitakse ea- ja ajakohaste praktiliste ülesannete või tegevustega.

Õpitulemus	Õppesisu
1.Mõistab tehnoloogia olemust ja väärtustab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust igapäevaelus ja töömaailmas. Mõistab inimkonna mõju kliimamuutustele ja tehnoloogia keskkonnamõjusid. Vähendab oma tegemistes CO ₂ jalajälge.	1.Tehnoloogia ja tehnoloogiline kirjaoskus. Kliimamuutused ja keskkonnamõjud. CO ₂ jalajälje vähendamine.
2.Väärtustab inseneri rolli ühiskonnas. Nimetab ja kirjeldab inseneeria valdkondi. Toob esile elulisi näiteid ja lahendab loovalt inseneeria valdkonda kuuluvaid ülesandeid.	2.Insenerid ja inseneeria.
3.Mõistab tehnoloogia ja inseneeria tähtsust ühiskonna arenguloos tänapäeval ja tulevikus.	3.Tehnoloogia tänapäeval ja tulevikus.
4.Mõistab ja kirjeldab tehnoloogia ja inseneeria rolli ühiskonnas ning erinevates valdkondades.	4.Tehnoloogia ja inseneeria erinevad kasutusvaldkonnad:
b) mõistab transpordi ja logistika vajalikkust ja tähtsust ning teab ja analüüsib vastavaid keskkonnasäästlikke lahendusi. Kirjeldab kaasaegseid tehnoloogiaid transpordi keskkonnasäästlikumaks muutmiseks.;	b) transport ja logistika, sh keskkonnasäästlikkus;
d) kasutab digivahendeid õppetöös;	d) info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, digitehnoloogia;

e) kirjeldab tänapäevaseid lahendusi ehitiste modelleerimisel ja valmistamisel, nt 3D printimine jne. Teab plastide kasutusvaldkondi;	e) struktuurid, konstruktsioonid ja ehitustehnoloogia, plastid;
f) toob näiteid meditsiini- ja tervisetehnoloogiast, selle arengust ja tähtsusest. Omandab esmased esmaabi oskused ja mõistab esmaabikapi vajalikkuse tähtsust. Teab esmaabi kapi sisu ja selle asukohta;	f) meditsiini- ja tervisetehnoloogia, esmaabi ja esmaabikapp;
5. Kirjeldab masinate ja mehhanismide põhimõtteid.	5.Masinate ja mehhanismid.
6. Kirjeldab ja analüüsib tänapäevaseid seadmeid, süsteeme ja protsesse. Teab, et ressursside maht on piiratud. Kasutab ressursse säästlikult.	6.Kaasaegsed seadmed, süsteemid, protsessid ja ressursid.
7. Analüüsib, sh oma tegemistes, tehnoloogia positiivseid ja negatiivseid mõjusid.	7.Tehnoloogia võimaluste ning ohtude analüüsimine.
8.Rakendab tehnoloogiat ja inseneeriat teiste õppeainetega ja eluvaldkondadega. Teab, et õppeprotsessis omandatu mõjutab tema tulevikku ja karjääri. Kasutab tänapäeva tehnoloogiat ja inseneeriat uute oskuste omandamisel.	8.Õppimis-ja elukeskkond ning õpilase karjääri kujundamine, ettevõtlikkus.

Praktilised tooted: mikromootoriga lendav lennuk, CNC freesipingiga tehtud meene, puusepasõlm, masin „Automata“, 3D modelleerimine programmiga Fusion 360 jne.

8. klass

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab tööd kavandades ainealast kirjandust ja teabeallikaid kooskõlas autoriõigusega;
- 2) analüüsib infoallikates, sh pakenditel sisalduvat teavet ja kirjeldab oma tarbimisharjumusi ning tarbimisvalikuid;
- 3) valib ja võrdleb materjale, sh toiduaineid eri töötlusviiside jaoks;
- 4) võrdleb ja kasutab sobilikke materjale, töövahendeid, -pinke, masinaid ning viimistlus-ja/või kaunistusvõtteid eesmärgipäraselt;
- 5) planeerib ja koostab eelarvet toote valmistamiseks;
- 6) järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;

- 7) planeerib iseseisvalt või rühmas tervikliku tööprotsessi ning funktsionaalse ja esteetilise tulemuse;
- 8) järgib jäätmete käitlemise ning keskkonnanohiu põhilisi nõudeid ja teab ressursside säästliku kasutamise mõju tervisele ning sotsiaal-, majandus- ja looduskeskkonnale
- 9) leiab ülesannete täitmiseks loovaid lahendusi üksi ja/või rühmas, kasutab teistes õppeainetes õpitut;
- 10) tunneb ja rakendab peamisi Eesti kultuuri-, käsitöö- ja toitumistavasid;
- 11) kirjeldab eri rahvaste kultuuri tavasid ja rahvustoite ning rakendab neid praktikas;
- 12) teab toitumistavasid mõjutavaid tegureid ja toitumise eripärasid ning rakendab neid toitu valmistades;
- 13) esitleb, analüüsib ja põhjendab tööprotsessis tehtud valikuid ning lõpptulemust kas suuliselt või kirjalikult, kasutades sealhulgas digivahendeid
- 14) annab enda ja teiste tehtule tagasisidet põhjendades oma arvamust;
- 15) leiab õpitus seoseid igapäevaelu ja erinevate ametite ning hobidega.

Käsitöö

Tikkimine

Õppesisu

Töövahendid ja sobivad materjalid.

Rahvuslik tikand.

Valgetikand.

Rišeljöö.

Õpitulemused

- Kasutab tekstiileset kaunistades erinevaid tikkimispisteid

Õmblemine.

Õppesisu

Töövahendid ja ohutustehnika.

Traageldamine. Lihtõmblus, palistused.

Töö viimistlemine. Pressimine, aurutamine

Tekstiilid rõivastuses ja moelooming ajastu vaimu peegeldajana.

Moe, isikupära ja proportsiooni põhimõtete arvestamine kavandades.

Sobivate lisandite valik stiili kujundades.

Teiste rahvaste etnograafia inspiratsiooniallikana.

Käsitöötehnikate ja tekstiilitööstuse areng ning seda mõjutanud tegurid ajaloos.

Ideekavand ja selle vormistamine.

Kompositsiooni seaduspärasuste arvestamine käsitööeset kavandades.

Tänapäeva käsitöömaterjalid: mitmesuguste materjalide koos kasutamise võimaluste leidmine.

Vajaliku teabe hankimine tänapäeva teabelevist, selle analüüs ja kasutamine.

Eseme õmblemine: kanga kuumniiske töötlemine.

Mõõtude võtmine, rõiva suurusnumbri määramine, lõikelehe kasutamine ja lõigete paigutamine riidele.

Valitud rõivaeseme õmblemiseks sobivate tehnoloogiliste võtete kasutamine.

Õmblustöö viimistlemine, tulemuse analüüsimine, esitlemine.

Õpitulemused

- 1) järgib töötades ohutusnõudeid;
- 2) seab õmblusmasina töökorda;
- 3) traageldab ning õmbleb lihtõmblust ja palistust; mõistab täpsuse vajalikkust õmblemisel ning järgib seda oma töös;
- 4) hoiab korras töökoha, hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust;
- 5) valib ja kombineerib eseme (püksid, pajakindad) valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid;
- 6) otsib ülesandeid täites abi nüüdisaegsest teabelevist, esitleb või eksponeerib oma tööd;
- 7) täidab iseseisvalt ja koos teistega endale võetud ülesandeid, planeerib tööd ajaliselt;
- 8) võtab lõikelehelts lõikeid, valib õpetaja abiga sobiva tehnoloogia

Kudumine.

Õppesisu

Silmuste kahandamine ja kasvatamine.

Ringselt kudumine. Kirjamine.

Erinevate koekirjade kudumine skeemi järgi.

Silmuste arvestamine, eseme kudumine ja viimistlemine.

Õpitulemused

- oskab kududa erinevaid koekirju (patentkudesid, palmikuid, viklit, nuppe);
- kavandab erinevatest kudumitest eseme, padja, kus kasutab 3 erinevat koekirja võtet.

Heegeldamine

Õppesisu

Töövahendid ja sobivad materjalid.

Põhisilmuste heegeldamine.

Edasitagasi heegeldamine.

Heegelkirjade ülesmärkimise viisid.

Skeemi järgi heegeldamine.

Fileeheegeldus.

Rahvuslik pits.

Õpitulemused

- heegeldab põhisilmuseid ning tunneb mustrite ülesmärkimise viise ja tingmärke
- heegeldab lihtsa skeemi järgi.

Kodundus

Õppesisu

Rahvusköögid

Olmekeemia: puhastusvahendid, nende omadused ja ohutus. Köögi suurpuhastus.

Tarbija õigused ja kohustused.

Kokkuhoiuvõimalused.

Pere eelarve koostamine.

Hakkliha. Kotletid, lihapallid. Liha - jaotustükid ja lihatoidud.

Pärmi- ja muretaigna pirukad/ koogid.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) on tutvunud koduses majapidamises kasutatava olmekeemiaga;
- 2) teab enamlevinud puhastusvahendeid ja nende omadusi;
- 3) oskab ohutult kasutada koduseid puhastusvahendeid;
- 4) teab tarbija õigusi ja kohustusi;
- 5) oskab planeerida pere eelarvet.

Projektõpe

Õpilane:

- 1) teadvustab iseseisva või rühmatöise projektitöö tegevuse liikmena;
- 2) osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides;
- 3) leiab iseseisvalt ja/või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendeid;
- 4) kavandab omandatud või uudsete töövõtete baasil jõukohase käsitöoeseme; võimalusel loob võimalusi materjalide taaskasutuseks;
- 5) loob õpitud või uudseid käsitöövõtteid kasutades projektitöö;
- 6) suhtub kaaslastesse heatahtlikult; arvestab teiste tööalaseid arvamusi ja põhjendab oma arvamust;
- 7) väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu;
- 8) järgib töötades ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha;
- 9) lõpetab ja viimistleb kavandatud projektitöö.
- 10) Hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust.

Õpilane saab valida, kas kavandab ja teostab omandatud või uudsete töövõtete baasil jõukohase käsitöoeseme iseseisvalt või valib etteantud aineprojekti valikteemade vahel.

Valikteemad ja projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast.

Käsitöö ja kodundus vahetusrühmale (8h)

Õppesisu

Käsitöö

Niidistamine. Nööbi õmblemine, augu parandamine. Rõivaste ja jalanõude hooldamine.

Triikimine.

Kodundus

Hügieeninõuded köögis töötades. Jäätmete sortimine. Retsepti kasutamine, mõõtühikud. Toiduainete eeltöötlemine, kül- ja kuumtöötlemine, küpsetamine (pastaroad, küpsetised, suupisted). Külmad ja kuumad joogid. Lauakombed ning lauakatmine. Puhastus- ja korrastustööd. Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend jm). Teadlik ja säästlik tarbimine.

Tehnoloogia

Õpitulemused ja õppesisu

Teemaplokk: Materjalid ja nende töötlemine. Teemaploki sisu lõimitakse ea- ja ajakohaste praktiliste ülesannete või tegevustega.

Õpitulemused	Õppesisu
1. Tuvastab, valib ja kasutab disainiprotsessis kasutatavaid materjale.	1. Erinevad materjalid (näiteks puit, metall, plastid jne). Looduslikud ja sünteetilised materjalid. Mono- ja komposiitmaterjalid (vineer).
2. Võrdleb, valib ja analüüsib materjalide omadusi ning teab materjalide ja komponentide kasutusalasid.	2. Materjalide ja komponentide omadused (sh päritolu, elukaar), nende võrdlemine, valimine ja kasutusala.
3. Kombineerib materjale ja detaile ning ühendab detailidest tooteid.	3. Materjalide ja detailide kombineerimine ja liited.
4. Kasutab säästlikult ja korduvalt erinevaid materjale. Mõistab jäätmete tekke põhjusi ja tagajärgi ning teab võimalusi nende vähendamiseks.	4. Materjalide ja detailide säästlik-, korduv- ja taaskasutus, jäätmed.
5. Valib ja kasutab viimistlusmaterjale ning pinnakatteid.	5. Toodete viimistlemine ja pinnakatted, nt valgeviimistlus ja katteviimistlus.
6. Teeb tarku valikuid töövahendi kasutamiseks, valmistab ja kasutab väiksemaid abivahendeid ja rakiseid.	6. Töövahendid, käsi- ja elektrilised tööriistad ning tööpingid, nt akutrell ja puurpink. Abivahendid ja rakised.
7. Teab mõningaid elektroonika komponente ja nende tööpõhimõtet ning tingimärke.	7. Elektroonika komponendid
9. Teab ja kasutab ohutult erinevaid töövõtteid. Mõistab ergonoomia kasutamise vajalikkust.	9. Töövõtted ja töötlemise viisid ning ergonoomia. Kvaliteet ja tööeetika.
10. Järgib ohutuid töövõtteid ja õppetöökoja sisekorda. Väärtustab ja kasutab tervisele ohutuid töövõtteid, vajadusel kasutab isikukaitsevahendeid.	10. Ohutus ja turvalisus. Õppeklassi kasutamise eeskirjad ja tööohutuse nõuded, isikukaitsevahendid.
11. Lahendab positiivses disainiprotsessis praktilisi ülesandeid ja loob kvaliteetseid tooteid lähtudes kultuursest tööeetikast. Lahendab olukordi, mis võivad meeskonnatöös esile tulla.	11. Töökultuur- ja eetika, positiivsus ja koostöö ning töö kvaliteet.

12.Valib toiduaineid eri töötlusviiside jaoks. Teab toitumistavasid mõjutavaid tegureid ja toitumise eripärasid ning rakendab neid toitu valmistades.	12. Teab toitumistavasid mõjutavaid tegureid ja toitumise eripärasid ning rakendab neid toitu valmistades.
---	--

Teemaplokk: Disainiprotsess. Teemaploki sisu lõimitakse ea- ja ajakohaste praktiliste ülesannete või tegevustega.

Õpitulemus	Õppesisu
1.Rakendab toote loomisel disainiprotsessi mudelit ja disainib lihtsaid tooteid. Mõistab disaini olulisust ühiskonna- ja igapäevaelus.	1.Ea- ja ajakohase disainiprotsessi rakendamine ideest tooteks. Disain.
2. Kasutab disainiprotsessi elemente praktilistes ülesannetes üksi või koostöös kaaslastega.	2.Disainiprotsessi elemendid:
a) märkab probleeme ja pakub neile omanäolisi lahendusi;	a) probleemi(-de) sõnastamine;
b) lahendab koostöises keskkonnas esilekerkivaid olukordi;	b) ideede ajurünnakud;
c) leiab vajalikku infot erinevatest allikatest ja väljendab oma ideid nii paberil kui ka digitaalses vormis;	c) loome- ja uurimistöö, ideede visandamine/visualiseerimine, eskiis paberil või digitaalselt;
d) analüüsib ja arutleb erinevate lahenduste osas, valides neist parima;	d) lahenduste analüüsimine ja arutelu;
e) joonestab tehnilist joonist ja kannab sellele mõõtmekid;	e) joonise valmistamine. Tehniline joonis, selle vormistamine paberil või digitaalselt. Joonise mõõtmestamine;
f) läheneb loovalt prototüübi teostamisele ja materjalide kasutusele selle valmistamiseks;	f) näidise või prototüübi konstrueerimine ja valmistamine;
g) katsetab ja testib prototüüpi, märkab tekkinud vigu ja probleeme ning täiustab prototüüpi;	g) prototüübi katsetamine, testimine ja täiustamine;
h) visualiseerib disainiprotsessi koos toote valmistamise etappidega, kasutab korrektset terminoloogiat, esitleb tehtut;	h) protsessi dokumenteerimine, õpimapp, plakat, esitlus;
i) valmistab toote, omandab teadmisi esteetikast ja kasutab lihtsamaid kaunistustehnikaid. Õpib kujundamisel kasutama rahvuslikke motiive, sümboleid ja ornamente jms. Tunneb peamisi Eesti käsitöötavasid;	i) toote valmistamine ja kaunistamine (rahvuslikud motiivid, sümboolid, ornamentika, logod) ja esteetika. Eesti rahvuslik käsitöö;

j) esitleb toodet. Annab tagasisidet tehtud tööle ja kogu protsessile. Mõistab, kuidas iga disainiprotsessi etapp järgmist/järgmisi mõjutab. Toob välja õpikohad, mida järgmisel korral teisiti teha.	j) toote esitlus. Õppija arengut toetav eneserefleksioon ja enesehinnang (eneseanalüüs ja enesejuhtimine).
3.Mõistab probleemülesannete lahendamise olulisust, lahendab probleemülesandeid ja analüüsib kriitiliselt saadud lahendusi. Kasutab loovuse arendamiseks nutikaid lahendusi.	3.Nutikuse arendamine läbi probleemülesannete lahendamise. Kriitiline mõtlemine ja analüüsimine.
4.Loob iseseisvalt või koos kaaslastega innovaatilisi lahendusi. Mõistab innovatsiooni vajalikkust ja leiutiste osatähtsust tehnoloogia ja inseneeria arengus, teab olulisi leiutisi.	4.Loovus, leiutamine ja innovatsioon.
5.Mõistab tehnoloogia ja inseneeria mõju erinevatele eluvaldkondadele ja ühiskonnale tervikuna. Oskab tuua elulisi näiteid erinevate seoste kohta.	5.Lõiming erinevate õppeainetega ja eluvaldkondadega.

Teemaplokk: Tehnoloogia igapäevaelus. Teemaploki sisu lõimitakse ea- ja ajakohaste praktiliste ülesannete või tegevustega.

Õpitulemus	Õppesisu
1.Mõistab tehnoloogia olemust ja väärtustab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust igapäevaelus ja töömaailmas. Mõistab inimkonna mõju kliimamuutustele ja tehnoloogia keskkonnamõjusid. Vähendab oma tegemistes CO ₂ jalajälge.	1.Tehnoloogia ja tehnoloogiline kirjaoskus. Kliimamuutused ja keskkonnamõjud. CO ₂ jalajälje vähendamine.
2.Väärtustab inseneri rolli ühiskonnas. Nimetab ja kirjeldab inseneeria valdkondi. Toob esile elulisi näiteid ja lahendab loovalt inseneeria valdkonda kuuluvaid ülesandeid.	2.Insenerid ja inseneeria.
3.Mõistab tehnoloogia ja inseneeria tähtsust ühiskonna arenguloos tänapäeval ja tulevikus. Väärtustab kultuurilist identiteeti. Mõistab kultuurilisi ja majanduslikke erinevusi maailmas.	3.Tehnoloogia tänapäeval ja tulevikus. Kultuuriline identiteet. Ressursside akumulatsioon.

Loob seoseid tehnoloogia arengu ja teadussaavutuste vahel. Uurib ja analüüsib ressursside ja akumulatsiooni arengusuundumusi.	
4.Mõistab ja kirjeldab tehnoloogia ja inseneeria rolli ühiskonnas ning erinevates valdkondades.	4.Tehnoloogia ja inseneeria erinevad kasutusvaldkonnad:
a) teab automatiseerimise mõiste sisu ja kaasaegseid tehnoloogia ja inseneeria arengusuundi, sh tehisintellekt. Kasutab VEX IQ koolirobootika komplekte ja oskab roboteid plokkiprogrammeerida. Kirjeldab kodurobotite tööpõhimõtet;	a) automatiseerimine, tehisintellekt ja robootika, VEX IQ koolirobootika, plokkiprogrammeerimine, kodurobotid;
b) mõistab transpordi ja logistika vajalikkust ja tähtsust ning teab ja analüüsib vastavaid keskkonnasäästlike lahendusi. Kirjeldab kaasaegseid tehnoloogiaid transpordi keskkonnasäästlikumaks muutmiseks. On kursis vesinikutehnoloogia kasutamisega ühiskonnas;	b) transport ja logistika, sh keskkonnasäästlikkus ja vesinikutehnoloogia;
c) kirjeldab ja analüüsib rohetehnoloogia võimalusi, sh biomassist saadud energiat (biokütused);	c) energeetika, sh rohetehnoloogia;
d) kasutab digivahendeid õppetöös;	d) info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, digitehnoloogia;
6.Kirjeldab ja analüüsib tänapäevaseid seadmeid, süsteeme ja protsesse. Teab, et ressursside maht on piiratud. Kasutab ressursse säästlikult.	6.Kaasaegsed seadmed, süsteemid, protsessid ja ressursid.
7.Analüüsib, sh oma tegemistes, tehnoloogia positiivseid ja negatiivseid mõjusid. Teadvustab kestliku ja jätkusuutlikkuse arengu vajalikkust ning püüab tegutseda lähtuvalt sellest.	7.Tehnoloogia võimaluste ning ohtude analüüsimine. Kestlik areng ja jätkusuutlikkus.
8.Rakendab tehnoloogiat ja inseneeriat teiste õppeainetega ja eluvaldkondadega. Teab, et õppeprotsessis omandatu mõjutab tema tulevikku ja karjääri. Mõistab elukestva õppe ja ettevõtlikkuse olulisust ning tähtsust edasisel karjääri valikul. Kasutab tänapäeva tehnoloogiat ja inseneeriat uute oskuste omandamisel.	8.Õppimis-ja elukeskkond ning õpilase karjääri kujundamine, ettevõtlikkus.

Praktilised tooted: elektrooniline uksevalvur, pleksiklaasist Ledvalgusti, VEX IQ robotid ja nende plokkprogrammeerimine, vasest ehissõlg jne

9. klass

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab tööd kavandades ainealast kirjandust ja teabeallikaid kooskõlas autoriõigusega;
- 2) hindab infoallikates, sh pakenditel sisalduvat teavet kriitiliselt ja analüüsib selle põhjal oma tarbimisharjumusi ning teadlikke tarbimisvalikuid;
- 3) valib ja kombineerib materjale, sh toiduaineid eri töötlusviiside jaoks;
- 4) kasutab sobilikke materjale, töövahendeid, -pinke, masinaid ning viimistlus-ja/või kaunistusvõtteid eesmärgipäraselt;
- 5) oskab koostada eelarvet toote valmistamiseks;
- 6) järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;
- 7) planeerib iseseisvalt või rühmas tervikliku tööprotsessi ning funktsionaalse ja esteetilise tulemuse;
- 8) teab jäätmete käitlemise ning keskkonnahoiu põhilisi nõudeid ja ressursside säästliku kasutamise mõju tervisele ning sotsiaal-, majandus-ja looduskeskkonnale;
- 9) leiab ülesannete täitmiseks loovaid lahendusi üksi ja/või rühmas, kasutab teadlikult teistes ainetes õpitut;
- 10) tunneb peamisi Eesti kultuuri-, käsitöö- ja toitumistavasid;
- 11) võrdleb eri rahvaste kultuuritavasid ja rahvustoite;
- 12) teab toitumistavasid mõjutavaid tegureid ja toitumise eripärasid ning rakendab neid toitu valmistades;
- 13) esitleb, analüüsib ja põhjendab tööprotsessis tehtud valikuid ning lõpptulemust kas suuliselt või kirjalikult, kasutades sealhulgas digivahendeid;
- 14) annab enda ja teiste tehtule konstruktiivset tagasisidet;
- 15) leiab õpitus seoseid igapäeva elu ja erinevate ametite ning hobidega.

Käsitöö

Kudumine

Õppesisu

Pitsiline kude

Õhksilmused

Haapsalu pitsi ajalugu.

Esitlus haapsalu pitsi tekkeloost.

Ringselt varraspitsi kudumine

Õpitulemused

- 1) oskab kududa varrastega nr 1,5-2, kasutades ühekordset peenvillast lõnga;
- 2) teab haapsalu pitsi eripära ja oskab kududa õhksilmuseid ja nupulist pinda.

Tikkimine

Õppesisu

Töövahendid ja sobivad materjalid. Rahvuslik tikand. Valgetikand. Rišeljöö.

Õpitulemused

- Kasutab tekstiileset kaunistades erinevaid tikkimispisteid

Õmblemine

Õppesisu

Töövahendid. Täpsuse vajalikkus õmblustöös. Õmblemine käsitsi ja õmblusmasinaga.

Õmblusmasina niiditamine. Lihtõmblus. Palistused. Äärestamine. Õmblusvarud. Õmblustöö viimistlemine.

Õpitulemused

- traageldab ning õmbleb lihtõmblust, kahekordset õmblust
- lõikab välja ja õmbleb valmis lihtsama eseme
- mõistab täpsuse vajalikkust õmblemisel ning järgib seda oma töös

Heegeldamine

Õppesisu

Töövahendid ja sobivad materjalid. Põhisilmuste heegeldamine. Edasitagasi heegeldamine.

Heegelkirjade ülesmärkimise viisid. Skeemi järgi heegeldamine. Fileeheegeldus. Rahvuslik pits.

Õpitulemused

- heegeldab põhisilmuseid ning tunneb mustrite ülesmärkimise viise ja tingmärke
- heegeldab lihtsa skeemi järgi.

Kodundus

Õppesisu

Meeskonna juhtimine.

Suurema projekti läbiviimine alates menüü koostamisest, kalkulatsioonist ja

Praktilise töö organiseerimisest kuni tulemuse analüüsimiseni.

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab mitmekülgse toiduvaliku tähtsust oma tervisele ning põhiliste makro- ja mikrotoitainete vajalikkust ja allikaid;
- 2) analüüsib toiduainete toiteväärtust ja hindab nende kvaliteeti;
- 3) analüüsib menüü tervislikkust, koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü;
- 4) kasutab menüüd koostades õppekirjandust ja teabeallikaid;
- 5) kalkuleerib toidu maksumust.

Projektõpe

Õpilane:

- 1) teadvustab iseseisva või rühmatöise projektitöö tegevuse liikmena;
- 2) osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides;
- 3) leiab iseseisvalt ja/või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendeid;
- 4) kavandab omandatud või uudsete töövõtete baasil jõukohase käsitöösese; võimalusel loob võimalusi materjalide taaskasutuseks;
- 5) loob õpitud või uudseid käsitöövõtteid kasutades projektitöö;
- 6) suhtub kaaslastesse heatahtlikult; arvestab teiste töölaseid arvamusi ja põhjendab oma arvamust;
- 7) väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu;
- 8) järgib töötades ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha;
- 9) lõpetab ja viimistleb kavandatud projektitöö.
- 10) Hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust.

Õpilane saab valida, kas kavandab ja teostab omandatud või uudsete töövõtete baasil jõukohase käsitöösese iseseisvalt või valib etteantud aineprojekti valikteemade vahel.

Valikteemad ja projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast.

Kodundus vahetusrühmale (8h)

Õppesisu

Hügieeninõuded köögis töötades. Jäätmete sortimine. Retsepti kasutamine, mõõtühikud. Toiduainete eeltöötlemine, külm- ja kuumtöötlemine, küpsetamine (pastaroad, küpsetised, suupisted). Külmad ja kuumad joogid. Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad võimalused. Puhastus- ja korrastustööd. Rõivaste ja jalanõude hooldamine. Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend jm). Teadlik ja säästlik tarbimine.

Tehnoloogia

Õpitulemused ja õppesisu

Teemaplokk: Materjalid ja nende töötlemine. Teemaploki sisu lõimitakse ea- ja ajakohaste praktiliste ülesannete või tegevustega.

Õpitulemused	Õppesisu
1. Tuvastab, valib ja kasutab disainiprotsessis kasutatavaid materjale.	1. Erinevad materjalid (näiteks puit, metall, plastid jne). Looduslikud ja sünteetilised materjalid. Mono- ja komposiitmaterjalid (vineer).
2. Võrdleb, valib ja analüüsib materjalide omadusi ning teab materjalide ja komponentide kasutusalasid.	2. Materjalide ja komponentide omadused (sh päritolu, elukaar), nende võrdlemine, valimine ja kasutusala.
3. Kombineerib materjale ja detaile ning ühendab detailidest tooteid.	3. Materjalide ja detailide kombineerimine ja liited.
4. Kasutab säästlikult ja korduvalt erinevaid materjale. Mõistab jäätmete tekke põhjusi ja tagajärgi ning teab võimalusi nende vähendamiseks.	4. Materjalide ja detailide säästlik-, korduv- ja taaskasutus, jäätmed.
5. Valib ja kasutab viimistlusmaterjale ning pinnakatteid.	5. Toodete viimistlemine ja pinnakatted, nt valgeviimistlus ja katteviimistlus.

6. Teeb tarku valikuid töövahendi kasutamiseks, valmistab ja kasutab väiksemaid abivahendeid ja rakiseid.	6. Töövahendid, käsi- ja elektrilised tööriistad ning tööpingid, nt akutrell ja puurpink. Abivahendid ja rakised.
7. Teab mõningaid elektroonika komponente ja nende tööpõhimõtet ning tingimärke. Teab mikrokontrollerite tööpõhimõtet, oskab neid programmeerida ja kasutada.	7. Elektroonika komponendid ja mikrokontrollerid.
9. Teab ja kasutab ohutult erinevaid töövõtteid. Mõistab ergonoomia kasutamise vajalikkust. Oskab valida optimaalset töötlusviisi.	9. Töövõtted ja töötlemise viisid (optimaalse töötlusviisi valimine) ning ergonoomia. Kvaliteet ja tööetika.
10. Järgib ohutuid töövõtteid ja õppetöökoja sisekorda. Väärtustab ja kasutab tervisele ohutuid töövõtteid, vajadusel kasutab isikukaitsevahendid.	10. Ohutus ja turvalisus. Õppeklassi kasutamise eeskirjad ja tööohutuse nõuded, isikukaitsevahendid.
11. Lahendab positiivses disainiprotsessis praktilisi ülesandeid ja loob kvaliteetseid tooteid lähtudes kultuursest tööetikast. Lahendab olukordi, mis võivad meeskonnatöös esile tulla.	11. Töökultuur- ja eetika, positiivsus ja koostöö ning töö kvaliteet.
12. Valib toiduaineid eri töötlusviiside jaoks. Teab toitumistavasid mõjutavaid tegureid ja toitumise eripärasid ning rakendab neid toitu valmistades.	12. Teab toitumistavasid mõjutavaid tegureid ja toitumise eripärasid ning rakendab neid toitu valmistades.

Teemaplokk: Disainiprotsess. Teemaploki sisu lõimitakse ea- ja ajakohaste praktiliste ülesannete või tegevustega.

Õpitulemus	Õppesisu
1. Rakendab toote loomisel disainiprotsessi mudelit ja disainib lihtsaid tooteid. Mõistab disaini olulisust ühiskonna- ja igapäevaelus.	1. Ea- ja ajakohase disainiprotsessi rakendamine ideest tooteks. Disain.
2. Kasutab disainiprotsessi elemente praktilistes ülesannetes üksi või koostöös kaaslastega.	2. Disainiprotsessi elemendid:
a) märkab probleeme ja pakub neile omanäolisi lahendusi;	a) probleemi(-de) sõnastamine;
b) lahendab koostöös keskkonnas esilekerkivaid olukordi;	b) ideede ajurünnakud;

c) leiab vajalikku infot erinevatest allikatest ja väljendab oma ideid nii paberil kui ka digitaalses vormis;	c) loome- ja uurimistöö, ideede visandamine/visualiseerimine, eskiis paberil või digitaalselt;
d) analüüsib ja arutleb erinevate lahenduste osas, valides neist parima;	d) lahenduste analüüsimine ja arutelu;
e) joonestab tehnilist joonist ja kannab sellele mõõtmekaid;	e) joonise valmistamine. Tehniline joonis, selle vormistamine paberil või digitaalselt. Joonise mõõtmestamine;
f) läheneb loovalt prototüübi teostamisele ja materjalide kasutusele selle valmistamiseks;	f) näidise või prototüübi konstrueerimine ja valmistamine;
g) katsetab ja testib prototüüpi, märkab tekkinud vigu ja probleeme ning täiustab prototüüpi;	g) prototüübi katsetamine, testimine ja täiustamine;
h) visualiseerib disainiprotsessi koos toote valmistamise etappidega, kasutab korrektset terminoloogiat, esitleb tehtut;	h) protsessi dokumenteerimine, õpimapp, plakat, esitlus;
i) valmistab toote, omandab teadmisi esteetikast ja kasutab lihtsamaid kaunistustehnikaid. Õpib kujundamisel kasutama rahvuslikke motiive, sümboleid ja ornamente jms. Tunneb peamisi Eesti käsitöötavasid;	i) toote valmistamine ja kaunistamine (rahvuslikud motiivid, sümboolid, ornamentika, logod) ja esteetika. Eesti rahvuslik käsitöö;
j) esitleb toodet. Annab tagasisidet tehtud tööle ja kogu protsessile. Mõistab, kuidas iga disainiprotsessi etapp järgmist/järgmisi mõjutab. Toob välja õpikohad, mida järgmisel korral teisiti teha.	j) toote esitlus. Õppija arengut toetav eneserefleksioon ja enesehinnang (eneseanalüüs ja enesejuhtimine).
3.Mõistab probleemülesannete lahendamise olulisust, lahendab probleemülesandeid ja analüüsib kriitiliselt saaduid lahendusi. Kasutab loovuse arendamiseks nutikaid lahendusi.	3.Nutikuse arendamine läbi probleemülesannete lahendamise. Kriitiline mõtlemine ja analüüsimine.
4.Loob iseseisvalt või koos kaaslastega innovaatilisi lahendusi. Mõistab innovatsiooni vajalikkust ja leiutiste osatähtsust tehnoloogia ja inseneeria arengus, teab olulisi leiutisi.	4.Loovus, leiutamine ja innovatsioon.
5.Mõistab tehnoloogia ja inseneeria mõju erinevatele eluvaldkondadele ja ühiskonnale tervikuna. Oskab tuua elulisi näiteid erinevate seoste kohta.	5.Lõiming erinevate õppeainetega ja eluvaldkondadega.

Teemaplokk: Tehnoloogia igapäevaelus. Teemaploki sisu lõimitakse ea- ja ajakohaste praktiliste ülesannete või tegevustega.

Õpitulemus	Õppesisu
1.Mõistab tehnoloogia olemust ja väärtustab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust igapäevaelus ja töömaailmas. Mõistab inimkonna mõju kliimamuutustele ja tehnoloogia keskkonnamõjusid. Vähendab oma tegemistes CO ₂ jalajälge.	1.Tehnoloogia ja tehnoloogiline kirjaoskus. Kliimamuutused ja keskkonnamõjud. CO ₂ jalajälje vähendamine.
2.Väärtustab inseneri rolli ühiskonnas. Nimetab ja kirjeldab inseneeria valdkondi. Toob esile elulisi näiteid ja lahendab loovalt inseneeria valdkonda kuuluvaid ülesandeid.	2.Insenerid ja inseneeria.
3.Mõistab tehnoloogia ja inseneeria tähtsust ühiskonna arenguloos tänapäeval ja tulevikus. Väärtustab kultuurilist identiteeti. Mõistab kultuurilisi ja majanduslikke erinevusi maailmas. Loob seoseid tehnoloogia arengu ja teadussaavutuste vahel. Uurib ja analüüsib ressursside ja akumulatsiooni arengusuundumusi.	3.Tehnoloogia tänapäeval ja tulevikus. Kultuuriline identiteet. Ressursside akumulatsioon.
4.Mõistab ja kirjeldab tehnoloogia ja inseneeria rolli ühiskonnas ning erinevates valdkondades.	4.Tehnoloogia ja inseneeria erinevad kasutusvaldkonnad:
d) kasutab digivahendeid õppetöös;	d) info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, digitehnoloogia;
e) kirjeldab tänapäevaseid lahendusi ehitiste modelleerimisel ja valmistamisel, nt 3D printimine jne.;	e) struktuurid, konstruktsioonid ja ehitustehnoloogia;
g) kirjeldab näiteid biotehnoloogia kasutuse kohta. Selgitab nutikasvuhooone tööpõhimõtet. Teab erinevaid puidust biotooteid ja oskab kirjeldada, kuidas neid valmistatakse;	g) põllumajandus- ja biotehnoloogia. Nutikasvuhooone. Puidust biotooted, bioplast.
5.Kirjeldab masinate ja mehhanismide põhimõtteid, sh rihmülekanne toimimist. Teab, mis on ahelreaktsiooniseade ja kuidas see toimib. Konstrueerib Rube Golbergi masina.	5.Masinate ja mehhanismid. Rihmülekanne. Rube Goldbergi masin.

6.Kirjeldab ja analüüsib tänapäevaseid seadmeid, süsteeme ja protsesse. Teab, et ressursside maht on piiratud. Kasutab ressursse säästlikult.	6.Kaasaegsed seadmed, süsteemid, protsessid ja ressursid.
7.Analüüsib, sh oma tegemistes, tehnoloogia positiivseid ja negatiivseid mõjusid. Teadvustab kestliku ja jätkusuutlikkuse arengu vajalikkust ning püüab tegutseda lähtuvalt sellest.	7.Tehnoloogia võimaluste ning ohtude analüüsimine. Kestlik areng ja jätkusuutlikus.
8.Rakendab tehnoloogiat ja inseneeriat teiste õppeainetega ja eluvaldkondadega. Teab, et õppeprotsessis omandatu mõjutab tema tulevikku ja karjääri. Mõistab elukestva õppe ja ettevõtlikkuse olulisust ning tähtsust edasisel karjääri valikul. Kasutab tänapäeva tehnoloogiat ja inseneeriat uute oskuste omandamisel.	8.Õppimis-ja elukeskkond ning õpilase karjääri kujundamine, ettevõtlikkus. Elukestev õpe.

Praktilised tooted: Rube Goldbergi masin, mikrokontroller Arduino Uno jne.

Ainevaldkond: Võõrkeeled

PÕHIKOOLI VÕÕRKEELTE AINEKAVA ÜLDOSA

1. Üldalused

1.1 Valdkonnapädevus

Võõrkeelte valdkonna pädevuse all mõistetakse suutlikkust aru saada ja tõlgendada võõrkeeles esitatut, suhelda eesmärgipäraselt nii kõnes kui ka kirjas, järgides vastavaid kultuuritavasid; mõista ja väärtustada erinevaid kultuure, oma ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi.

Võõrkeeleeõppe tulemusena kujuneb õpilastel eakohane võõrkeelepädevus vähemalt kahes võõrkeeles, mis tähendab, et õpilane:

- 1) mõistab ja vahendab võõrkeeles esitatut;
- 2) suhtleb eesmärgipäraselt ja olu kohaselt nii kõnes kui ka kirjas;
- 3) loob ja esitab nii suuliselt kui ka kirjalikult eri liiki tekste;
- 4) tunneb õpitavat keelt kõnelevate piirkondade/kogukondade kultuuri;
- 5) mõistab oma kultuuri ja teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab keelelist ja kultuurilist mitmekesisust;
- 6) väärtustab võõrkeelte oskust ja on motiveeritud keeli õppima;
- 7) kasutab võõrkeelseid veebikeskkondi, teadvustades nende võimalikke ohte;
- 8) omandab edasiseks keelte õppimiseks vajalikud oskused ja kohandab need enda vajadustele vastavaks.

1.2 Ainevaldkonna õppeainete arvestuslik maht

Ainevaldkonda kuuluvad A-võõrkeel ja B-võõrkeel. A-võõrkeelena õpetatakse põhikoolis inglise või saksa keelt, B-võõrkeelena saab õpilane valida inglise, saksa või vene keele. A- ja B-võõrkeele valib kool, arvestades kooli võimalusi, eripära ning õpilaste soove.

A-võõrkeele õppimist alustatakse I kooliastmes ja B-võõrkeele õppimist II kooliastmes. B-võõrkeeled määratakse kooli õppekavas arvestusega, et õpilasele pakutakse võimalust valida kahe või enama võõrkeele vahel. B-võõrkeelte pakkumisel arvestatakse nii õpilaste soove kui ka kooli võimalusi.

Võõrkeelte nädalatundide jaotumine kooliastmeti:

I kooliaste

A-võõrkeel – 3 nädalatundi

II kooliaste

A-võõrkeel – 9 nädalatundi

B-võõrkeel – 3 nädalatundi

III kooliaste

A-võõrkeel – 9 nädalatundi

B-võõrkeel – 9 nädalatundi

1.3 Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Võõrkeelte ainevaldkonna eesmärk on tagada, et õpilastel kujuneks eri keeltes välja suutlikkus mõista, väljendada ja tõlgendada kontseptsioone, mõtteid, tundeid, fakte ja arvamusi nii suuliselt kui ka kirjalikult (kuulamine, rääkimine, lugemine ja kirjutamine) mitmesugustes ühiskondlikes ja kultuurisituatsioonides, lähtudes nende vajadustest ja soovidest.

Võõrkeelte ainevaldkonda kuuluvad õppeained avardavad igaüks eraldi ja kõik koos õpilaste suhtlusvõimalusi, aitavad neil mõista ja väärtustada mitmekeelelist ja -kultuurilist maailma ning kujundavad nende suutlikkust võõrkeeleoskust elukestvalt arendada. Valdkonnasisene lõiming toimub erinevate keelte õpetajate koostöös. Õpilasi suunatakse kasutama ühes keeles omandatud oskusi, et õppida teisi keeli ning luua seoseid ja tuua paralleele erinevate keelte vahel.

Võõrkeelte õpe lähtub Euroopa keeleõppe raamdokumendi ja selle sõsarväljaande põhimõtetest ning nendes kirjeldatud keeleoskustasemetest. Võõrkeelte õpitulemusi on raamdokumendile toetudes kirjeldatud ühtsetel alustel. Raamdokumendi põhimõtete rakendamine õppes võimaldab motiveerida õpilasi võõrkeeli õppima, suunata erineva edasijõudmisega õpilasi endale jõukohaseid eesmärke seadma ning saada läbipaistvat tagasisidet saavutatu kohta.

Raamdokument näeb keeleõppe eesmärgina õppijate toimetulekut erinevates suhtlusolukordades, suutlikkust end väljendada ja täita eri ülesandeid, st eesmärgiks on suhtluspädevuse kujunemine. Suhtluspädevus hõlmab raamdokumendi järgi kolme komponenti: keelelist, sotsiolingvistilist ja pragmaatilist pädevust. Keele grammatika ja sõnavara omandatakse keelt kontekstis eesmärgipäraselt kasutades ning järk-järgult jõutakse keelereeglite teadliku rakendamiseni. Sotsiolingvistilise pädevuse kaudu areneb õppija keelekasutuse olukohasus (viisakusreeglid, keele register jm) ning pragmaatilise pädevuse kaudu tema võime mõista, luua ja vahendada nii suulisi kui ka kirjalikke tekste. Raamdokument rõhutab nii mitmekeelsuse kui ka mitmekultuurilisuse olulisust. Seetõttu arendatakse õpilastes oskust võrrelda oma ja teisi kultuure, leida nende sarnasused ja erinevused, mõista ning väärtustada kultuuride ja keelte eripära, olla salliv ning vältida eelarvamuslikku suhtumist võõrapärasesse. Suhtluspädevuse ja kultuuriteadlikkuse saavutamiseks suunatakse õpilasi tarbima vastava keele kultuuri ja aidatakse neil leida kontakte õpitava keele kõnelejatega, korraldades nt õppereise ja õpilasvahetusi või virtuaalkohtumisi. Teiste kultuuride tundmine aitab teadlikumalt tajuda oma keele ja kultuuri eripära.

Võõrkeeleõpe nõuab avatud ning paindlikku metoodilist käsitust, et kohendada õpet õpilaste vajaduste järgi. Õpilaskeskse võõrkeeleõppe tähtsamad põhimõtted on:

- 1) õpilase aktiivne osalemine õppetegevuses, tema teadlik ja loov võõrkeele kasutamine ning oma õpistrateegiate kujundamine;
- 2) õppematerjali sisu vastavus õpilase eale ja huvidele;
- 3) erinevate suhtluspädevust arendavate õppemeetodite rakendamine;
- 4) õpetaja kui õpilase koostööpartner ja nõustaja teadmiste ning oskuste omandamisel;
- 5) õppematerjalide avatus, nende kohandamine ja täiendamine õpilase eesmärkide, vajaduste ja huvide põhjal;

6) vigade käsitlemine õppimise loomuliku osana, nende parandamine vastavalt õppe eesmärgile.

1.4 Võimalusi valdkonnaüleseks lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja õppekava läbivate teemade käsitlemiseks

Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushoiakute ja käitumise – õpetamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud ja enesekehtestamisoskus loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Võõrkeeleõpetuse eesmärkides ja tulemustes sisalduvad keelepädevus, kultuuridevaheline pädevus (väärtushinnangud, käitumine) ning õpioskused. Võõrkeeli õpetades kujundatakse kõiki üldpädevusi (kultuuri- ja väärtuspädevust, sotsiaalset kodanikupädevust, enesemääratluspädevust, õpipädevust, suhtluspädevust, matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast pädevust, ettevõtlikkuspädevust, digipädevust) seatud eesmärkide, käsitletavate teemade ning erinevate õppemeetodite ja tegevuste kaudu.

Võõrkeelte õppimise kaudu toetatakse õpilastes kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevuste arengut. Üldpädevuste saavutamist toetab valdkonnaülevalt õppeainete eesmärgipärane lõimimine teistesse valdkondadesse kuuluvate õppeainetega ning läbivate teemade õpilase jaoks tähenduslik käsitlemine. Selle tulemusel kujuneb õpilasel suutlikkus rakendada oma teadmisi ja oskusi erinevates olukordades, kujundada enda väärtushoiakuid ja -hinnanguid ning võimalus omandada ettekujutus ühiskonna kui terviku arengust. Seejuures on väga oluline süsteemne ja järjepidev koostöö aineõpetajate vahel.

Võõrkeeleõpetuse kaudu saab toetada teadmiste omandamist teistes ainevaldkondades ning ainetevaheliste seoste teadvustamist, seda eelkõige lõimitud aine- ja keeleõppe (LAK-õppe) elementide kasutamisega võõrkeeletundides. A-võõrkeeles on soovitatav kasutada valdkonnaalaseid LAK-õppe kursusi.

1.4.1 Üldpädevuste kujundamine võõrkeelte valdkonnas

Kultuuri- ja väärtuspädevuse arendamisel suunatakse õpilasi väärtustama inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalinormide ning eetika seisukohalt. Oma kultuuri ja õpitavaid keeli kõnelevate maade kultuuride tundmaõppimise kaudu õpitakse mõistma, aktsepteerima ja

austama erinevaid väärtussüsteeme ning kultuurilist eripära. Õpilast suunatakse teadvustama mitme erineva kultuuri koeksisteerimist nii klassiruumis kui ka väljaspool, tõhusalt tegutsema mitmekultuurilises keskkonnas ning tajuma enda erinevate keelte oskust tervikliku ja kasulikuna.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus igapäevastes suhtlussituatsioonides toimetulekuks nii kodus kui ka võõrsil on sobivate keelendite valiku kõrval vaja teada õpitavat võõrkeelt kõnelevate maade kultuuritausta ja sellest tulenevaid käitumisreegleid ning ühiskonnas kehtivaid tavasid. Seetõttu on sotsiaalne ja kodanikupädevus tihedalt seotud kultuuri-, väärtus- ja suhtluspädevusega. Sotsiaalse ja kodanikupädevuse kujundamisele aitavad kaasa erinevad õppetöö vormid (nt rühmatöö, projektõpe) ning aktiivne osavõtt õpitava keelega seotud kultuuri programmide või rahvusvaheline vabatahtlik tegevus.

Enesemääratluspädevus areneb võõrkeeleõppes kasutatavate teemade kaudu. Iseendaga ja inimsuhetega seonduvat saab võõrkeeletunnis käsitleda arutluste, rollimängude ning muude õpitegevuste kaudu, mis aitavad õpilastel jõuda iseenda sügavamale mõistmiseni. Õpilast toetatakse tema emotsioonide juhtimisel ja viisakusnormide omandamisel (rühma suhtluskeskkonna hoidmisel, konfliktide lahendamisel, toimetulekul esinemise või eksamitega).

Õpipädevust kujundatakse pidevalt erinevaid õpistrateegiaid rakendades (nt teabe otsimine võõrkeelsetest allikatest, sõnaraamatu kasutamine, aktiivse kontakti otsimine sihtkeele kandjate ja kultuuriruumiga, kognitiivsed ja metakognitiivsed strateegiad), eesmärgiga, et õpilane suudaks eakohasel tasemel iseseisvalt töötada ning jätkata keelte õppimist läbi elu. Olulisel kohal on eneserefleksioon ning õpitud teadmiste ja oskuste analüüsimine (nt Euroopa keelemapi põhimõtetest lähtuvalt). Õpilast toetatakse vastutuse võtmisel oma õpingute eest - õppetegevuse osaks on aja planeerimine, oma tegevuste mõtestamine (miks), motivatsiooni hoidmine, enesehindamine ja kaaslaste toetav hindamine. Õpilane on teadlik oodatavatest õpitulemustest ja teda kaasatakse vastavalt vanusele õppetöö eesmärkide seadmisel ja tulemuste kokkuvõtvasse hindamisse.

Suhtluspädevus on võõrkeeleõppes keskne. Võõrkeeleõpetuse eesmärgid lähtuvad otseselt suhtluspädevuse komponentidest ning nende sisust. Hea eneseväljendusoskus, teksti mõistmine ja tekstiloomine on eduka suhtlemise eeldused võõrkeeltes. Suhtluspädevuse arengu toetamiseks luuakse õpperühmas õppijat toetav turvaline keskkond. Tähelepanu pööratakse tekstiloomele ja vahendamisele, näiteks vestluses osalemise oskustele (vooruvahetus, ettepanekute tegemine ja neile reageerimine, koostöö loomine ja soodustamine).

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalase pädevusega seonduvad võõrkeeled suhtluspädevuse kaudu. Esmalt õpitakse võõrkeeles nt numbreid ning seejärel vastavalt keeleoskuse arengule mõistma erinevate elu- ja tegevusvaldkondade tekste, sh teabegraafikat või muul viisil visuaalselt esitatud teavet. Õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid eri liiki tekste luues, korrigeerides ja esitades. Digitaalsetest allikatest info otsimine, analüüsimine, allikate, sh tehisintellekti loodud teabe usaldusväärsuse hindamine ning erinevate multimeedia võimaluste kasutamine (nt esitlemisel) toetavad digipädevuse arengut ja õpilaste õpimotivatsiooni.

Ettevõtlikkuspädevus kaasneb eelkõige enesekindluse ja julgusega, mida annab inimesele võõrkeeleskus. Toimetulek võõrkeelses keskkonnas avardab õppija võimalusi viia ellu oma ideid ja eesmärged ning loob eeldused koostööks teiste sama võõrkeelt valdavate ea- ja mõttekaaslastega. Õppetööd lõimitakse nt huvitegevuse, õpilaste omaalgatuslike projektidega (õpilasfirmad, üritused, külaliste vastuvõtmine), õppetöös teadvustatakse keelteoskuse rolli karjääri planeerimisel.

Digipädevuse arengu toetamine võõrkeeles õppes aitab õppijal kujuneda kohanemisvõimeliseks, elukestvaks õpet väärtustavaks ning tööturul toimetulevaks ühiskonna liikmeks, digikodanikuks. Õpilasi suunatakse kasutama digivahendeid esitluste, projektide, õppemängude loomiseks, iseseisvaks keele arendamiseks (keeleõpperakendused), enesehindamiseks. Võõrkeelses teabekeskkonnas suunatakse õpilast turvaliselt haldama oma identiteeti, järgima küberturvalisuse ja eetika reegleid, hindama teabe usaldusväärsust.

1.4.2 Lõiming teiste valdkonnapädevuste ja ainevaldkondadega

Võõrkeelte ainekavad arvestavad teadmisi, mida õpilane saab õpitava keele maa ja kultuuri kohta teiste ainevaldkondade kaudu. Võõrkeeles õppes kasutatavad materjalid täiendavad teadmisi, mida õpilane omandab teistes õppeainetes, andes õpilasele keelevahendid erinevate valdkondadega seonduvate teemade käsitlemiseks. Võõrkeelte omandamisel kasutame koostöös teiste ainevaldkondadega keeleoskuse integreeritud õppematerjale, s.o lõimitud aine- ja keeleõpet (LAK-õpe, keelekümblus). Võõrkeele oskus võimaldab muu hulgas õppijale ligipääsu lisateabe allikaile (teatmeteostele, võõrkeelsele kirjandusele, internetile jt), toetades sel moel materjali otsimist mõne teise õppeaine jaoks.

Keel ja kirjandus. Võõrkeeltel on kõige otsesem seos keele ja kirjandusega, kuna võõrkeeles õppes rakendatakse emakeeles omandatud teadmisi: arendatakse kirjalikku ja suulist eneseväljendusoskust, luuakse tekste ning õpitakse neist aru saama. Kõik need teadmised ja oskused kantakse järgmist keelt õppides üle uude kultuurikonteksti.

Matemaatika. Matemaatikapädevuse arengut toetab numbrite tundmise ja arvutamise kõrval erinevates alustekstides leiduvate sümbolite, graafikute, tabelite ja diagrammide mõistmise ning tõlgendamise oskuse arendamine.

Loodus- ja sotsiaalsained. Lõiming kujundatakse erinevate teemavaldkondade ja nendes kasutatavate alustekstide ning õppe kaudu. Võõrkeelte õppes juhitakse õpilasi muu hulgas väärtustama looduslikku mitmekesisust ning vastutustundlikku ja säästvat eluviisi; ära tundma ajaloolist ja kultuurilist eripära ning järgima üldtunnustatud käitumisreegleid, traditsioone; kujundama oma arvamust ning olema aktiivne ja vastutustundlik kodanik.

Kunstiained. Kunstipädevustega puututakse kokku kultuuriteadlikkuse kujundamise kaudu, õppides tundma erinevate maade kultuurisaavutusi nii teemade (nt „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“) kui ka vahetu kunsti elamuste kaudu (kino, teater, kontserdid, muusika, näitused, muuseumid jm). Õpilasi suunatakse märkama ja väärtustama erinevaid kultuuritraditsioone ning maailmakultuuri mitmekesisust.

Tehnoloogia. Erinevate teemavaldkondade ja nendes kasutatavate alustekstide ning õppe kaudu teadvustatakse tehnoloogia arengusuundumusi, seejuures arutletakse nt tehnoloogia kasutamisega kaasnevate võimaluste ja ohtude üle või tutvutakse eri valdkondade teadussaavutustega.

Kehaline kasvatus. Kehakultuuripädevus seostub võõrkeeltes tervisliku eluviisi ja kehalise aktiivsuse väärtustamisega. Võõrkeeleõppes (nii nagu kehalises kasvatuses) tuleb sallivalt suhtuda kaaslastesse, järgida ausa mängu reegleid ning teha koostööd.

1.4.3 Läbivad teemad

Võõrkeelte valdkonna ained kajastavad erinevates kooliastmetes eesmärgid ja teemasid, mis toetavad õpilase algatusvõimet, mõtte aktiivsust ning läbivate teemade omandamist, kasutades selleks sobivaid võõrkeelseid autentseid alustekste ning erinevaid pädevusi arendavaid meetodeid.

Võõrkeelte õppe eesmärgid ja teemad toetavad erinevas kooliastmes õpilase algatusvõimet, mõtte aktiivsust ning läbivate teemade omandamist, kasutades selleks sobivaid võõrkeelseid (autentseid) alustekste ning erinevaid pädevusi arendavaid meetodeid. Eelkõige on läbivad teemad seotud järgmiste teemavaldkondadega:

1. elukestev õpe ja karjääri planeerimine: „Õppimine ja töö“. Kujundatakse iseseisva

õppimise oskus, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mida on muu hulgas vaja tulevases tööelus. Võõrkeelt õppides omandatakse eneseanalüüsiks ja enda tutvustamiseks vajalikku sõnavara, et ennast võõrkeeles esitleda ja oma mõtteid arusaadavalt edasi anda. Õpe võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt käivad õpilased ettevõtteis, tutvuvad aine valdkonnaga seotud ametite, erialade ja edasiõppimise võimalustega. Nii kujuneb oskus koostada õpingutele ja tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente;

2. keskkond ja jätkusuutlik areng: „Kodukoht Eesti”. Taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ning keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning, väärtustades jätkusuutlikkust, on valmis leidma vastuseid keskkonna- ja inimarengu küsimustele;
3. kodanikualgatus ja ettevõtlikkus: „Mina ja teised“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Kodukoht Eesti“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonna liikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ja toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ning arengusuundadele;
4. kultuuriline identiteet: „Kodukoht Eesti”, „Riigid ja nende kultuur”. Taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaidi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast ning kes väärtustab oma kultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on salliv ja koostööaldis;
5. teabekeskond: „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist teabe teadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab teabekeskonda, suudab seda kriitiliselt analüüsida ning toimida selles oma eesmärkide ja ühiskonnas omaksvõetud kommunikatsioonieetika järgi;
6. tehnoloogia ja innovatsioon: „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegset tehnoloogiat eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas;

7. tervis ja ohutus: „Mina ja teised”, „Kodu ja lähiümbrus”, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“. Taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes järgib tervislikku eluviisi, käitub turvaliselt ning aitab kaasa tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele;
8. väärtused ja kõlblus: „Mina ja teised“, „Kodu ja lähiümbrus“, „Kodukoht Eesti“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

1.5 Õppe kavandamine ja korraldamine

Õpet kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, valdkonnapädevusest, kooliastme lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust, kooliastmete õppe- ja kasvatustöö rõhuasetusest ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsituste ja ainevaldkonnas toimunud arenguga, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 3) toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 4) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab piisavalt aega puhkuseks ja huvitegevusteks;
- 5) võimaldatakse õpet nii individuaalselt kui ka koos teistega, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi, suunatakse tegema valikuid, et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvaks õppijaks;
- 6) arvestatakse õpilaste individuaalseid eripärasid ja pakutakse neile diferentseeritud sisu ja raskusastmega ning sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mis toetavad individualiseeritud

käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;

7) hoitakse tähelepanu all motivatsiooni ja huvi säilimist ning kasvatamist, reageeritakse õpiraskustele ning pakutakse õpiabi;

8) kasutatakse autentset keelematerjali ning nüüdisaegset õppekirjandust, sh digimaterjale ja -vahendeid;

9) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga, et kogu ainekäsitlus oleks võimalikult elulähedane, õpilasele eakohane ja tähenduslik.

Õppesisu sätestatakse kooli valdkonnakavas, valiku teeb võõrkeeleõpetaja arvestusega, et kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud ning õpitulemused, üldpädevused ja valdkonnapädevus oleksid saavutatud.

1.6 Hindamine

Hindamine on õppeprotsessi osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutatuselt ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks, tekitatakse huvi võõrkeelte õppimise vastu ning luuakse alus elukestvatele võõrkeeleõppele. Hindamise abil saab õppija tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuteks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppetegevuse kui iseenda pädevuste arendamiseks.

Rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnetega. Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, ainealased väärrarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist. Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet nii õpetajalt kui ka kaasõpilastelt oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevuste ja arenguvõimaluste kohta. Kokkuvõttev hindamine toimub õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida õppetöös püstitatud eesmärkide täitmist ja riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnetel võib sõltuvalt töö mahust ja raskusastmest olla erinev kaal.

Alates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui

ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest, hindamise nõuded ja korraldus, sh mittedumbrilise hindamise kasutamine ja mujal õpitu arvestamine täpsustatakse kooli õppekavas.

Inglise keele hindamisel lähtutakse ka põhikooli lõpueksami hindamiskriteeriumidest.

1.7 Õppekeskkond

Kool korraldab õppe:

- 1) viisil, kus luuakse üksteist austav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivaldavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse kõiki õpilase pingutusi ja õpiedu;
- 2) soovitatavalt rühmades, mille suurus on kuni 15 õpilast;
- 3) soovitatavalt ruumis, kus on võimalik liikumist eeldavateks tegevusteks (nt rühmatööd, õppemängud) inventari ümber paigutada;
- 4) ruumis, kus saab kasutada sõnaraamatuid, digitehnoloogiat, -keskkondi ja -materjale;
- 5) kasutades ka koolivälise füüsilise ja digiõppekeskkondade võimalusi, nt muuseumid, näitused, teater, kino, kontserdid, õpilasvahetus, õppereisid, kohtumised õpitavat keelt emakeelena kõnelejatega, et rakendada õppimist toetavaid ja mitmekesistavaid õppevorme (nt projekt-, õuesõpe jmt).

2. Ainekavad

2.1 A-võõrkeel (inglise keel)

2.1.1 Õppeaine kirjeldus

A-võõrkeel on enamikule õpilastest esimene kokkupuude teise keele ja kultuuriga, mistõttu üks

A-võõrkeele õppe tähtsamaid ülesandeid on äratada õpilastes huvi teiste keelte ja kultuuride vastu ning tekitada võõrkeeleõppeks motivatsiooni. Oluline on ka võõrkeelte õppimiseks vajalike õpioskuste kujundamine ning arendamine, sealhulgas oskus seada endale eesmärged ja analüüsida oma õpitulemusi, kasutades nt Euroopa keelemappi või õpimappi. A-võõrkeele õppimisel saadud õpioskused aitavad omandada järgmisi võõrkeeli.

A-võõrkeele õppimine kõigi kooliastmete jooksul peaks üldjuhul tagama, et õpilane omandab keeleoskuse sellisel tasemel, mis võimaldab tal edaspidi oma keeleoskust iseseisvalt edasi arendada, aga ka õpitud keelt oma muude teadmiste ja oskuste arendamiseks kasutada, sh selles keeles õppida. Seetõttu on soovitatav kasutada A-võõrkeele õppes lõimitud aine- ja keeleõppe elemente.

Ka võimaldab A-võõrkeele suhteliselt suur tundide arv süveneda õpitava keele kultuuriruumi ning kasutada autentseid materjale õpihuvi hoidmiseks ning kasutamiseks. Võõrkeele kui suhtlusvahendi omandamine nõuab õppija järjepidevat ja aktiivset osalust, mistõttu on oluline suunata õpilasi kasutama võõrkeelt oma huvidega tegelemiseks ning nende teistele tutvustamiseks, luues nii motivatsiooni iseseisvalt oma sõnavara laiendada.

A-võõrkeele õppes nagu põhikooli võõrkeeleõppes üldiselt keskendutakse keele teemavaldkonnale: mina ja teised; kodu ja lähiümbus; kodukoht Eesti; riigid ja nende kultuur; igapäevaelu, õppimine, töö ja vaba aeg ning meedia. Nende käsitlemisel lähtutakse vastava kooliastme õpilaste keeleoskuse tasemest, kogemustest, huvidest ning vajadustest.

Keeletunnis suheldakse peamiselt õpitavas võõrkeeles. Vajaduse korral kohandab õpetaja oma keele taseme kohaseks ja/või jagab toetavaid selgitusi.

2.1.2 Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

I kooliaste

3. klassi õpilane saavutab A1-keeleoskustaseme, mis tähendab, et ta:

- 1) saab kuulates aru lühikestest lausetest ja lihtsatest igapäevastest väljenditest; reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele ja juhistele;
- 2) räägib õpitud lauseid kasutades ning õpitud sõnadest ja väljenditest lühikesi lihtlauseid moodustades;
- 3) mõistab lugedes väga lihtsaid tekste fraashaaval, leides üles õpitud sõnad ja väljendid ning

tuginedes neile;

- 4) kirjutab õpitud sõnu ja lauseid ning täidab õpitud sõnavara kasutades lihtsat lünkteksti;
- 5) kasutab esmaseid keeleõppestrateegiaid (kordamist, seostamist);
- 6) teab õpitava keele maa(de) põhiandmeid ja olulisemaid tähtpäevi;
- 7) tunneb ja järgib esmaseid viisakusnorme.

II kooliaste

6. klassi lõpetaja saavutab A2-keeleoskustaseme, mis tähendab, et ta:

- 1) saab kuulates aru lausetest ja sageli kasutatavatest väljenditest ning tuleb toime igapäevases suhtluses, kui vestluskaaslane räägib aeglaselt;
- 2) osaleb suulises suhtluses igapäevastel teemadel ja olme olukordades, kasutades põhiliselt lihtlauseid;
- 3) mõistab lugedes lühikese ja lihtsa teksti põhiideed ja -sõnumit ning olulist teavet selles;
- 4) kirjutab lühikesi ja lihtsaid, peamiselt lihtlausetest koosnevaid tekste;
- 5) kasutab õpetaja juhendamisel erinevaid keeleõppestrateegiaid ja keeleõppe abivahendeid (tõlkesõnaraamatut, internetti, keeleõpperakendusi);
- 6) teab õpitava keele maa(de) kultuuri(de) põhijooni;
- 7) teadvustab õpitava keele maa(de) ja oma maa suhtlustavade sarnasusi ja erinevusi ning arvestab neid suhtluses.

III kooliaste

Põhikoolilõpetaja saavutab B1- keeleoskustaseme, mis tähendab, et ta:

- 1) saab kuulates aru erinevat tüüpi autentsete tekstide põhisisust ja tuleb lihtsamal igapäevases suhtluses toime;

- 2) osaleb ettevalmistuseta suulises suhtluses, kui kõneaine on tuttav; väljendab mõtteid võrdlemisi ladusalt, kuid üldsõnaliselt;
- 3) mõistab lugedes igapäevaelu käsitlevaid faktipõhiseid ja lihtsaid kirjanduslikke tekste;
- 4) kirjutab konkreetset infot, arvamusi ja tundeid sisaldavaid lihtsaid seotud tekste;
- 5) kasutab endale sobivaid keeleõppestrateegiaid ja keeleõppe abivahendeid (tõlkesõnaraamatut, internetti, keeleõpperakendusi);
- 6) kasutab õpitavat keelt, et tarbida kultuuri (kirjandust, muusikat, filmikunsti, meediat) ja leida vajalikku teavet;
- 7) käitub erinevates olukordades vastava kultuuri suhtlustavasid järgides.

2.1.3 Kooliastme õpitulemused, õpitegevused, õppesisu

I kooliaste

3. klass

3. klassi lõpetaja:

- 1) mõistab üksikuid sõnu ja väljendeid, kui räägitakse aeglaselt ja selgelt (õpitud teemal);
- 2) mõistab konkreetset teavet (nt kohta ja aega) õpitud teemal salvestatud sõnumites, kui sõnumid esitatakse aeglaselt ja selgelt;
- 3) mõistab ning järgib selgelt ja aeglaselt antud juhiseid (nt tunnitegevusteks);
- 4) reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele (õpitud teemal);
- 5) mõistab kaardi või e-kirjaga saadetud lühikesi konkreetseid sõnumeid;
- 6) mõistab konkreetset teavet tuttavate sõnadega kirjutatud ja piltidega illustreeritud lihtsas teabematerjalis;
- 7) mõistab tuttavate sõnadega kirjutatud ja piltidega illustreeritud jutukest;
- 8) küsib ja vastab küsimustele enda ja oma igapäevategevuste kohta, kasutades õpitud väljendeid ja lühilauseid;
- 9) moodustab lihtsaid lauseid enda ja oma lähiümbruse kohta, kasutades õpitud sõnu ja

väljendeid;

- 10) väljendab oma eelistusi, meeldimist ja mittemeeldimist, kasutades õpitud sõnu ja väljendeid;
- 11) hääldab õigesti õpitud sõnu ning kasutab tuttavate sõnade ja fraaside hääldamisel õiget rõhku;
- 12) täidab ankeeti isikuandmetega;
- 13) kirjutab lühikesi väga lihtsaid tekstisõnumeid, milles edastab infot või esitab küsimusi.

Kooliastme õpitegevused õpitulemuste saavutamiseks

Õpitulemuste saavutamiseks on I kooliastmes tähtis õpetuse mängulisus, sest selles vanuses õpib õpilane põhiliselt tegutsedes. Kõik I kooliastme õpitulemused ning nende saavutamiseks vajalikud õppetegevused ja -sisu toetavad otseselt I kooliastme üldpädevuste ning läbivatest teemadest tulenevate teadmiste, oskuste ja väärtushinnangute arendamist. Lõiming, sh üldpädevused ja läbivad teemad, saab teoks koostöös kõigi kooliastme õpetajatega.

Rõhk on kuulamisel ning rääkimisel. Õpilased õpivad eristama võõrkeele häälikuid, sõnarõhku ja lauseintonatsiooni ning omandavad õige hääldusaluse. Kuulatakse nii adapteeritud ja õpiotstarbelisi tekste (nt lühidialooge ja -monolooge) kui autentset kõnet. Suur osakaal on (rütmi)salmidel ja lauludel. Õpetaja julgustab õpilasi analoogia põhjal kasutama õpitud väljendeid ning lühilauseid. Loetakse ja kirjutatakse peamiselt seda, mis on suuliselt juba õpitud. Õpitu kinnistamine tagatakse selle süstemaatilise kordamise ning eelnenud materjaliga seostamise teel.

Õpetaja tutvustab õpetatava keele maa(de)le iseloomulikke kultuuritavasid, nt rahvuspühi, kasutades erinevaid näitlikustamise vahendeid (nt filmilõigud, muusikavideod, veebivõimalused). Digivahendite kasutamine võimaldab mitmekesistada tunde ja motiveerida õpilasi õppima.

Õpetaja väärtustab õppijate mitmekeelsust ja -kultuurilisust, suunates neid märkama oma

teadmisi eri võõrkeeltest ja kultuuridest, kaasates koolis õppivaid eri rahvusest õpilasi ning lastes neil jagada oma teadmisi ja kogemusi.

Metoodiliste võtete valikul lähtutakse eakohasusest.

Õpilane:

- 1) kuulab, kordab ja eristab erinevaid häälikuid;
- 2) kuulab autentset ja õppeotstarbel salvestatud kõnet (õpetaja ja/või emakeelena rääkijate poolt kõnelduna), kordab, jäljendab, plaksutab kaasa, näitab käega (intonatsiooni, keelerütmi, meloodiat ja rõhuasetusi);
- 3) reageerib teatud sõnale või fraasile vastava tegevusega (nt käe tõstmine, püsti tõusmine, esemele või pildile osutamine);
- 4) täiendab pilti või teksti, sobitab ja leiab vajaliku kuuldu põhjal (nt ankeedi täitmine);
- 5) kuulab laule ja luuletusi ning täidab nende põhjal ülesandeid (ridade järjestamine, riimuvate sõnade leidmine jne);
- 6) tutvub tähestikuga ja harjutab seda;
- 7) loeb ja mõistab õpetaja abiga tööjuhendit või küsimust (mida tuleb teha või millist infot tekstist otsida);
- 8) loeb lühikesi (piltidega varustatud) lugusid;
- 9) paneb tekstilõigud õigesse järjekorda; reastab lauseid vastavalt sisule;
- 10) tunneb ära ja vajadusel märgib tekstis tuttavad sõnad ja väljendid, loetellu sobimatu sõna; eristab teksti alusel õiged ja valed väited; vastab küsimustele (nt enesekontrolli võimalus: peab kokku saama õige lahendussõna);
- 11) kordab häälikuid, silpe, sõnu või fraase;
- 12) kasutab etteantud/õpitud väljendeid ja lauseid (väljendab oma eelistusi, täidab etteantud tabelit jne);
- 13) esitab kaasõpilastele küsimusi ja teeb ettepanekuid: kes? mis? kuidas? kus? ja kust? abil (pallimäng küsimuste esitamise ja neile vastamise kohta; nimetab päevi ja

kellaaegu, kuupäevi);

- 14) räägib mudeli järgi (nt muudab markeeritud lõikudes sõnu, intervjuerimismäng, pereliikmete kohta fotoseina koostamine, klassikaaslastele küsimuste esitamine fotodel olevate isikute kohta, neile vastamine);
- 15) koostab ja harjutab lihtsaid lauseid ootuspärase info edastamiseks (pildi, tunniplaani, ankeedi jne järgi), annab lihtsaid juhiseid (tee juhatamine, tegevused klassis jne), koostab plakati ja esitleb seda;
- 16) kasutab dialoogides õpitud pöördumisi, vabandusi, viisakusväljendeid (teretab, tänab jne);
- 17) esitab laule ja luuletusi; laulab kaasa teemakohases laulus, koostab rühmatööna puuduoleva(te) salmi(de) jaoks laulusõnad jne;
- 18) mängib lihtsaid sõnamänge (memoriin, domino jne);
- 19) teeb ära kirja ja kirjutab mudeli järgi;
- 20) kirjutab kuuldu järgi sõnu, väljendeid, lauseid;
- 21) kirjutab sõnadega numbreid, arve, kuupäevi jne (arvutusülesanded; mängib numbreid kuulates Bingot);
- 22) kirjutab etteantud näitajate alusel (nt õpimapi tarbeks) lauseid iseendast ja oma perekonnast, koduloomast vm (nt rühmatööna plakati koostamine); esitleb oma perekonda (nt joonistab perepuu);
- 23) täidab lünkteksti (nt kirjutab e-mailile vastuse, täites etteantud tekstis ära lüngad);
- 24) võrdleb pilte, otsib esemeid;
- 25) koostab lühikese loovtöö kas üksi või rühmas;
- 26) osaleb huvi korral sihtkultuuri üritustel (keelenädal, koolidevahelised keeleüritused ja konkursid).

Õppesisu

Mina ja teised. Enese ja kaaslaste tutvustus (nimi, rahvus, sugu, vanus, elukoht jmt).

Kodu ja lähiümbrus. Pereliikmete tutvustus (nimi, vanus, sugu jmt), kodu asukoha lühikirjeldus (riik, linn/maakoht, mõni iseloomustav omadussõna jmt).

Kodukoht Eesti. Eesti riigi nimi, pealinn, oma rahvus ja keel; aastaegade nimetused ja põhilised aastaegade ilma kirjeldavad omadussõnad (hea/halb ilm, päikseline, vihmane jmt); kodukohta ümbrust iseloomustav sõnavara (mets, meri, park jmt).

Riigid ja nende kultuur. Inglise keelt kõnelevate riikide nimetused inglise keeles, tuntumad tähtpäevad ning nendega seotud tavad.

Igapäevaelu. Õppimine, töö ning vaba aeg. Tavalisemad päevatoimingud kodus ja koolis ning nende tegevustega seotud esemed/vahendid. Eelistused (muusika kuulamine, mängud, lemmiktoit jmt) ning hobid.

Meedia. Tuntumad meedialiigid (TV, raadio, internet) ja meedia tarbimise eelistused.

II kooliaste

II kooliastme lõpus õpilane:

- 1) saab aru õpitud sõnavara ulatuses tekstidest, lauludest, samuti passiivset sõnavara sisaldavatest tekstidest;
- 2) mõistab konteksti abil neis esinevaid üksikuid tundmatuid sõnu;
- 3) eristab kuulatavast tekstist vajalikku informatsiooni;
- 4) eristab selgelt kuni kolme vestluses osaleva inimese kõnet;
- 5) kirjutab õpitud keelendite piires;
- 6) hangib otstarbe kohast teavet eri allikatest, kasutab sõnaraamatuid;
- 7) tutvustab iseennast, oma perekonda ja oma kaaslast;
- 8) vestleb ja vastab küsimustele õpitud temaatika piires;

- 9) räägib õpitud sõnavara piires igapäevastest tegevustest ja harrastustest;
- 10) võrdleb oma perekonda sõbra perekonnaga, oma koolielu teiste omaga;
- 11) küsitleb oma kaaslast ja annab saadud infot edasi;
- 12) väljendab ja põhjendab oma arvamust;
- 13) kasutab õpitud fraase õige intonatsiooniga;
- 14) kirjeldab pilte;
- 15) leiab tekstist olulist;
- 16) saab aru kuni 2% tundmatuid sõnu sisaldavatest lühitekstidest, kasutades piltide, konteksti või sõnastiku abi;
- 17) on tuttav erinevate lugemisstrateegiatega;
- 18) täidab aadressi ja isiklike andmeid nõudvat ankeeti;
- 19) kirjutab eeskuju järgi küllakutse, õnnitlus- ja tänukaardi;
- 20) kirjutab sõbrale kirja ja elektronkirja, vormistab aadressi;
- 21) lõpetab lauseid ja fraase;
- 22) kirjutab lühijutukesi;
- 23) kirjutab ja parandab õpitud teksti põhjal etteütlust.

Kooliastme õpitegevused

Õpitegevused õpitulemuste saavutamiseks II kooliastmes:

Õpetaja julgustab õpilast võõrkeeles suhtlema, suurendades suulise suhtluse kõrval järk-järgult kirjaliku väljenduse mahtu. Oluline on julgustada õpilast oma mõtteid väljendama. Paralleelselt suulise väljendusoskusega suureneb kirjalike tööde maht, tähelepanu pööratakse õigekirjaoskuse ja tekstilooma arendamisele.

Õpilast harjutatakse järjekindlalt kasutama sõnastikke, sõnaraamatuid, arvutit ning digivahendeid. Viimaste puhul õpetatakse mitte ainult tehnilist kasutamist, vaid eesmärk on eelkõige digikodaniku kasvatamine.

Õpilase sõnavara laiendamiseks pakutakse talle lugemiseks ja kuulamiseks erinevaid eakohaseid tekste ning juhitakse teda ka iseseisvalt lugema või videoid vaatama. Tekstidest arusaamise õpetamiseks ja loetu/kuuldu mõistmise kontrollimiseks kasutatakse mitmekesiseid töövõtteid (nt ennustav lugemine/kuulamine; lühi-, valik- ja õigete/vale vastustega küsimused jne).

Teemasid käsitledes õpitakse tundma teisi kultuure ning kõrvutatakse neid oma kultuuriga. Õppetegevuste kaudu (arutelud, tutvustavad videod, rollimängud, ettekanded) innustab õpetaja õpilast mõistma kultuurierinevusi, neid teadvustama ning nendega arvestama. Õpetaja võimaldab kõigil õpilastel jagada oma teadmisi ja kogemusi (nt reisikogemused, välisriikides elanud õpilased).

Õpetaja tutvustab ja selgitab erinevaid kultuurinähtusi ning informeerib õpilasi kultuurisündmustel (nt filmid, näitused, teatrietendused) osalemise võimalustest.

Olulisel kohal on ka lõiming teiste õppeainetega ja oma õpioskuste arendamine - õpilane loob seoseid sõnavara ja grammatika õppimiseks, seab endale õpieesmärke ning hindab oma saavutusi koostöös õpetaja ja kaaslastega.

Näiteid õpitegevustest leiab klasside alt.

4. klass

Õpitulemused

4. klassi lõpetaja:

- 1) saab õpitud temaatika piires aru lausetest ja sageli kasutatavatest väljenditest;
- 2) mõistab konteksti abil neis esinevaid üksikuid tundmatuid sõnu;
- 3) tuleb toime teda puudutavates lihtsamates igapäevastes suhtlusolukordades õpitavat keelt emakeelena kõnelejaga;
- 4) tutvustab end;
- 5) kirjutab õpitud keelendite piires;

- 6) leiab tekstist olulist;
- 7) väljendab ja põhjendab oma arvamust;
- 8) täidab aadressi ja isiklike andmeid nõudvat ankeeti;
- 9) kirjutab sõbrale kirja ja elektronkirja, vormistab aadressi;
- 10) lõpetab lauseid ja fraase;
- 11) kirjutab lühijutukesi;
- 12) kirjutab õpitud teksti põhjal etteütlust.

Õpitegevused

4. klassi õpilane:

- 1) kuulab audio- või videoteksti, leiab ja/või sobitab kuuldu põhjal vastused küsimustele (nt õige/vale, valikvastused), järjestab tekstilõike ja pilte;
- 2) järgib suuliselt antud mängureegleid (nt sõnamäng, liikumismäng), juhiseid ja töökäske; mängib tähelepanelikku kuulamist nõudvaid mänge (nt „Bingo“);
- 3) kuulab laule, luuletusi ning täidab nende põhjal ülesandeid;
- 4) täiendab pilti või teksti, sobitab ja leiab vajaliku kuuldu põhjal (nt ankeedi täitmine);
- 5) loeb lühikesi lugusid;
- 6) paneb tekstilõigud õigesse järjekorda; reastab lauseid vastavalt sisule;
- 7) tunneb ära ja vajadusel märgib tekstis tuttavad sõnad ja väljendid, loetellu sobimatu sõna; eristab teksti alusel õiget ja valed väited; vastab küsimustele;
- 8) kasutab etteantud/õpitud väljendeid ja lauseid;
- 9) esitab kaasõpilastele küsimusi ja teeb ettepanekuid;
- 10) koostab ja harjutab lihtsaid lauseid ootuspärase info edastamiseks (pildi, tunniplaani, ankeedi jne järgi), annab lihtsaid juhiseid (tee juhatamine, tegevused klassis jne),

koostab plakati ja esitleb seda;

- 11) kasutab dialoogides õpitud pöördumisi, vabandusi, viisakusväljendeid;
- 12) kirjutab kuuldu järgi sõnu, väljendeid, lauseid;
- 13) kirjutab lühitutvustuse tuttavale teemal (nt rühmatööna plakati koostamine); esitleb oma perekonda (nt joonistab perepuu), lemmiklooma, hobi;
- 14) täidab lünkteksti (nt kirjutab e-mailile vastuse, täites etteantud tekstis ära lüngad);
- 15) koostab lühikese loovtöö kas üksi või rühmas;
- 16) osaleb huvi korral sihtkultuuri üritustel (keelenädal, koolidevahelised keeleüritused ja konkursid).

Õppesisu

Mina ja teised. Enese tutvustamine. Iseloomu kirjeldav sõnavara, enda ja teiste välimuse kirjeldus (kasv ja kehaehitus, riietus, juuste ja silmade värv jne); enesetunne ja tervis (nt hea/halb tuju, kehaosad) suhted sõpradega ja ühised tegevused. Enese ja kaaslaste tutvustus (nimi, rahvus, sugu, vanus, elukoht jmt).

Kodu ja lähiümbrus. Perekond. Kodu/elukoha sõnavara, koduümbrust kirjeldav sõnavara; pereliikmete ja lähisugulaste iseloomustus, ametid, hobid; pereliikmete kodused tööd ja tegevused. Lemmikloomad, koduloomad, metsloomad, loodusega seotud sõnad.

Kodukoht Eesti. Eesti asukoha määramine (naaberriigid), linna ja maad iseloomustav sõnavara, põhiline sümbolika (lipp, rahvuslill ja -lind jmt) ja põhilised tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt); ilmastikunähtused.

Riigid ja nende kultuur. Inglise keelt kõnelevate riikide olulisemad sümbolid (lipp, rahvuslind ja -lill jmt), põhilised tähtpäevad ja nendega seotud olulisemad tavad; igapäevaelu kombid, Eesti ja naaberriikide nimed, rahvused, keeled.

Igapäevaelu. Õppimine, töö ning vaba aeg. Päevakavajärgsed tegevused kodus, koolis ja vabal ajal (päevaplaan, helistamine, laua katmine, erinevate tegevustega seotud esemed/vahendid jmt); söögikorrad ja toiduained, tervislik toiduvalik; igapäevane hügieen; tee juhatamine, koolitee kirjeldus; transpordivahendid; lihtsamad ostud erinevates poodides; lihtne sõnavara enesetunde kirjeldamiseks; koolipäeva kirjeldamine, kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan,

koolivaheajad; tuntumad ametid ja nendega seotud tegevused. Huvid (sport, filmid, raamatud, kollektsioneerimine, reisimine jmt); erinevad vaba aja veetmise viisid (mitmesugused tegevused, üksi, sõprade, pereliikmetega jmt) ja nendega seotud keskkond/ümbrus, esemed; eelistuste põhjendamine. Omadussõnad. Kuude nimetused, kellaajad, nädalapäevad, arvsõnad 20-1000, järgarvud 1. - 31. Sõidukid.

Meedia. Meedia (ajakirjandus, raadio, televisioon, internet) ja selle eakohased kasutamisevõimalused, võimalikud ohud.

5. klass

Õpitulemused

5. klassi lõpetaja:

- 1) saab aru õpitud sõnavara ulatuses tekstidest, lauludest, samuti passiivset sõnavara sisaldavatest tekstidest;
- 2) mõistab konteksti abil neis esinevaid üksikuid tundmatuid sõnu;
- 3) eristab kuulatavast tekstist vajalikku informatsiooni;
- 4) eristab selgelt kuni kolme vestluses osaleva inimese kõnet;
- 5) kirjutab õpitud keelendite piires;
- 6) hangib otstarbe kohast teavet eri allikatest, kasutab sõnaraamatuid;
- 7) tutvustab iseennast, oma perekonda ja oma kaaslast;
- 8) vestleb ja vastab küsimustele õpitud temaatika piires;
- 9) räägib õpitud sõnavara piires igapäevastest tegevustest ja harrastustest;
- 10) võrdleb oma perekonda sõbra perekonnaga, oma koolielu teiste omaga;
- 11) küsitleb oma kaaslast ja oskab saadud infot edasi anda;

- 12) väljendab ja põhjendab oma arvamust;
- 13) kasutab õpitud fraase õige intonatsiooniga;
- 14) kirjeldab pilte;
- 15) leiab tekstist olulist;
- 16) saab aru kuni 2% tundmatuid sõnu sisaldavatest lühitekstidest, kasutades piltide, konteksti või sõnaraamatu abi;
- 17) täidab eeskuju järgi lühitekste (küllakutse, õnnitlus- või tänukaart, aadress, ankeet);
- 18) kirjutab lihtsamaid lühitekste (kiri sõbrale, elektronkiri, lühijutt, etteütlus jms);
- 19) lõpetab lauseid ja fraase.

Õpitemgevused

5. klassi õpilane:

- 1) kuulab audio/videoteksti, leiab ja/või sobitab kuuldu põhjal vastused küsimustele (nt õige/vale, valikvastused), järjestab tekstilõike ja pilte;
- 2) järgib suuliselt antud mängureegleid (sõnamäng, liikumismäng), juhiseid ja töökäske;
- 3) joonistab või täiendab kuuldu põhjal pilti;
- 4) kuulab aeglaselt, taustamürata esitatud teadaandeid (nt jaamas, kaupluses) ja vastab faktiküsimustele;
- 5) loeb iseseisvalt eakohast adapteeritud ilukirjanduslikku teksti ja täidab selle põhjal ülesandeid;
- 6) loeb lühikesi tarbetekste (kuulutus, menüü, silt) ja täidab ülesandeid teksti põhjal, vahendab loetud infot emakeeles;
- 7) järjestab sõnad lauseteks ja tekstilõigud tekstideks, sobitab pilte ja tekstilõike;
- 8) järgib loetud lihtsaid mängureegleid ja juhiseid (lauamäng, sõnamäng, liikumismäng jms) ning osaleb mängus ja/või juhivad mängu;
- 9) leiab internetist õpitavas keeles lühiteksti ja tutvustab seda kaaslastele;

- 10) kordab uusi sõnu ja väljendeid õige häälduse, rõhu, rütmi ja intonatsiooniga;
- 11) kirjeldab ennast, oma sõpru ja peret, huvialasid, harjumusi, päeva, nädalavahetust, koolivaheaega (sh minevikus), kavatsusi tulevikus (nt loob sellest grupitööna video);
- 12) kirjeldab pilti (asjad, inimesed, kohad, tegevused);
- 13) annab edasi lühikese lihtsa teksti põhisisu/räägib etteantud teemal, kasutades kava või muud tuge (esitlus, skeem, infokaart, mõttekaart, pildiseeria vm);
- 14) esitab teksti põhjal küsimusi ning jutustab nende abil loetu ümber;
- 15) kirjutab etteantud teemal (nt sõnum, postkaart, lühike kiri, kirjeldav jutustus, ringkiri, koomiks);
- 16) kasutab õpetaja suunamisel keeleõpperakendusi, võõrkeelset lihtsamat meediasisu;
- 17) osaleb huvi korral sihtkultuuri üritustel (keelenädal, koolidevahelised keeleüritused ja konkursid).

Õppesisu

Mina ja teised. Iseloomu kirjeldav sõnavara, enda ja teiste välimuse kirjeldus (kasv ja kehaehitus, riietus, juuste ja silmade värv jne); enesetunne ja tervis (nt hea/halb tuju, kehaosad, kuidas olla terve, halva enesetunde põhjused, nõuanded jne); suhted sõpradega ja ühised tegevused; viisakusväljendid ja -normid.

Kodu ja lähiümbrus. Kodu/elukoha sõnavara (korter, maja, eri ruumid, oma tuba, sisustus jmt), koduümbrust kirjeldav sõnavara (majad, park, põld, teed, väljakud jmt); ametid, tegevusalad, huvid; pereliikmete kodused tööd ja tegevused.

Kodukoht Eesti. Eesti asukoha määratlemine (põhiilmakaared, naaberriigid), linna ja maad iseloomustav sõnavara, põhiline sümboolika (lipp, rahvuslill ja -lind jmt) ja põhilised tähtpäevad (jõulud, jaanipäev jmt); ilmastikunähtused.

Riigid ja nende kultuur. Inglise keelt kõnelevate riikide olulisemad sümbolid (lipp, rahvuslind ja -lill jmt), põhilised tähtpäevad ja nendega seotud olulisemad tavad; igapäevaelu kombed, Eesti ja naaberriikide nimed, rahvused, keeled.

Igapäevaelu. Õppimine, töö ning vaba aeg. Päevakavajärgsed tegevused kodus, koolis ja vabal ajal (päevaplaan, helistamine, erinevate tegevustega seotud esemed/vahendid jmt); söögikorrad ja toiduained, tervislik toiduvalik; igapäevane hügieen; tee küsimine ja juhatamine (parem/vasak pool, otse jmt), koolitee kirjeldus; transpordivahendid; lihtsamad ostud erinevates poodides; lihtne sõnavara enesetunde kirjeldamiseks; koolipäeva kirjeldamine, kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, tunniplaan, koolivaheajad; tuntumad ametid ja nendega seotud tegevused. Huvid (sport, filmid, raamatud, kolleksioneerimine, reisimine jmt); erinevad vaba aja veetmise viisid (mitmesugused tegevused, üksi, sõprade, pereliikmetega jmt) ja nendega seotud keskkond/ümbrus, esemed; eelistuste põhjendamine.

Meedia. Meedia (ajakirjandus, raadio, televisioon, internet), selle eakohased kasutamisevõimalused ja võimalikud ohud.

6. klass

Õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- 1) mõistab üldjoontes lühikest lihtsat igapäevasuhtlust, kui kõneldakse aeglaselt ja selgelt;
- 2) mõistab väga lihtsat selge ülesehitusega ettekannet või esitlust tuttavatel teemal, kui seda illustreeritakse slaidide, konkreetsete näidete või diagrammidega ja kõneldakse aeglaselt, selgelt ning vajadusel korrates;
- 3) mõistab lühikeste lihtsate ja selgete sõnumite või teadaannete põhisisu;
- 4) osaleb lihtsas igapäevasuhtluses, kui see seisneb otseses infovahetuses tuttavatel teemal;
- 5) kirjeldab lihtsate lausetega ennast, oma perekonda, teisi inimesi, kohti ja asju;
- 6) räägib lihtsate lausetega oma huvidest ja eelistustest ning varem toimunud ja tulevastest tegevustest;
- 7) esitab peast lihtsat eelnevalt ettevalmistatud teksti;
- 8) kasutab prosoodilisi vahendeid (rõhku, intonatsiooni, rütmi) võrdlemisi hästi tuttavate igapäevaste sõnade ja fraaside hääldamisel;
- 9) mõistab igapäevaseid silte ja teateid avalikes kohtades;

- 10) leiab lühikestest tarbetekstidest teatud harjumuspärast teavet;
- 11) mõistab lihtsaid tekste, isiklikke e-kirju või postitusi, kui teema on tuttav;
- 12) mõistab olulist teavet lühiuudises;
- 13) kirjutab lühikesi lihtsaid teateid, e-kirju ja tekstisõnumeid;
- 14) kirjutab lihtsaid tekste tuttavatel teemadel, väljendades oma muljeid ja arvamusi;
- 15) kirjeldab toimunud ja kavandatud tegevusi;
- 16) ühendab lauseid enamkasutatavate sidesõnadega.

Õpitegevused

6. klassi õpilane:

- 1) vestleb lihtsatel tuttavatel teemadel, küsib küsimusi ja vastab neile;
- 2) jutustab loetud või kuulnud teksti ümber; dialoogid, rollimängud, lauamängud nii paaris kui rühmas;
- 3) kirjeldab nii suuliselt kui kirjalikult pilti/kaaslasi/pereliikmeid/hobiseid;
- 4) koostab lühikirjutisi (sõnum/teade, postkaart, lühike kiri/e-kiri, koomiks, kirjeldav jutustus jms);
- 5) otsib infot teabeallikatest, sh internetist (retseptid, vaatamisväärsused, kuulsad inimesed-sündmused, tähtpäevad, kodukoha kirjeldus, rahvussümbolid), vormistab leitud teabe kirjalikult ja/või digitaalselt; annab digisisu edasi autoriõigusi arvestades;
- 6) kasutab sõnaraamatut või digisõnastikku, õpiku koondtabeleid;
- 7) kasutab õpetaja soovitatud keeleõpet arendavaid veebilehti ja rakendusi;
- 8) kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste; loeb iseseisvalt (raamat, artikkel ajalehest/ajakirjast, blogi vm meediatekst); edastab loetut;
- 9) tõlgendab lühikesi tarbetekste (kuulutus, menüü, silt, lühiuudis);

- 10) vaatab lühikesi videoid või filme, teeb kokkuvõtteid;
- 11) täiendab kuuldu põhjal teksti või pilti;
- 12) osaleb huvi korral sihtkultuuri üritustel (projektid, keelenädal, koolidevahelised keeleüritused ja konkursid);
- 13) koostab loovtöid (nt luuletus, plakat, lauamäng, esitlus) õpitava keele maa teemal üksi, paaris või rühmatööna;
- 14) loob (õpetaja juhendamisel) seoseid sõnavara ja grammatika õppimiseks.

Õppesisu

Mina ja teised. Iseloom, enda ja teiste välimus, enesetunne ja tervis, suhted sõpradega ja lähikondsetega, ühised tegevused, viisakusväljendid ja -normid.

Kodu ja lähiümbrus. Kodu ja koduümbrus, sugulased; pereliikmete ametid, huvid, hobid; igapäevased kodused tööd ja tegemised.

Kodukoht Eesti. Eesti asukoht, sümboolika ja tähtpäevad; linn ja maa; Eesti loodus ja käitumine looduses eri aastaegadel; ilmastikunähtused.

Riigid ja nende kultuur. Õpitavat keelt kõnelevate riikide sümboolika, tähtpäevad ja kombed, mõned tuntumad sündmused, saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuurivaldkonnast, sh keele- ja kultuuriloolised seosed eesti keele ja kultuuriga; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad, mis haakuvad õpilaste huvide ja käsitletavate teemadega; Eesti ja õpitava keele riigi/riikide naaberriikide nimed, rahvused, keeled.

Igapäevaelu. Õppimine ja töö, vaba aeg. Päevakavajärgsed tegevused kodus, koolis ja vabal ajal; söögikorrad ja tervislik toiduvalik, hügieeniharjumused; turvaline liiklemine ja transpordivahendid, tee küsimine ja juhatamine; poes käik, arstikülastus; kool ja klass, koolipäev ja koolitee, õppeained; ametid ja nendega seotud tegevused. Huvid (sport, filmid, raamatud, kollektsioneerimine, reisimine); erinevad vaba aja veetmise viisid ja nendega seotud keskkond/ümbrus, esemed; eelistuste põhjendamine.

Meedia. Tuntumad meedialiigid (internet, televisioon, raadio, ajakirjandus) ja meedia tarbimise eelistused.

III kooliaste

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- 1) mõistab olulist teavet autentsetes igapäevaelu tekstis;
- 2) mõistab selge ülesehituse ja sõnastusega ning visuaalsete vahenditega illustreeritud esitlust või ettekannet;
- 3) mõistab selge ülesehituse ja sõnastusega monoloogi, kui kõneldakse üsna aeglaselt;
- 4) järgib üksikasjalikke juhtnõure, kui teema on tuttav;
- 5) mõistab teadaandeid lennu- või muus jaamas, lennukis, bussis ja rongis, kui hääldus on selge, kõneldakse tavalise kiirusega ja taustamüra on minimaalne;
- 6) avaldab arvamust, edastab ja küsib teavet igapäevaelu sündmuste või isiklike asjade kohta;
- 7) kirjeldab kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning põhjendab ja selgitab lühidalt oma seisukohti ja plaane;
- 8) toob välja tähtsamad sündmused selge ülesehitusega ja igapäevakeeles kirjutatud jutustuses ning selgitab nende tähtsust ja nendevahelisi seoseid;
- 9) esineb ettevalmistatult üldsõnaliselt endale tuttavatel teemadel, väljendudes võrdlemisi selgelt ja arusaadavalt;
- 10) vastab esinemisjärgsetele küsimustele, kuid võib paluda küsimust korrata;
- 11) edastab oma sõnumi arusaadavalt, kuigi rääkimise ajal on märgata teiste keelte rõhu, intonatsiooni ja/või rütmi mõju;
- 12) mõistab sündmusi, tundeid ja soove kirjeldavaid isiklike kirju ja postitusi määral, mis lubab pidada regulaarset kirjavahetust;
- 13) mõistab sageli esinevate sõnadega kirjutatud meediatekstides kohtade, sündmuste, selgelt väljendatud tunnete ja seisukohtade kirjeldusi;

14) mõistab sündmustikku lihtsamates selge süžeeaga ilukirjandustekstides, mis koosnevad peamiselt sageli esinevatest sõnadest;

15) kirjutab igapäevaseid tarbetekste;

16) kirjeldab tegelikku või kujuteldavat sündmust või kavandatud tegevust;

17) vahendab lihtsa seotud teksti abil kogemusi, kirjeldab tundeid ja reaktsioone ning põhjendab neid;

18) kirjutab arutlust ja üksikasjalikke kirjeldusi mitmesugustel tuttavatel teemadel.

Õpitegevused

Kõik III kooliastme õpitulemused ja nende saavutamiseks vajalikud õppetegevused ja -sisu toetavad otseselt III kooliastme üldpädevuste ning läbivatest teemadest tulenevate teadmiste, oskuste ja väärtushinnangute arendamist. Lõiming, sh üldpädevused ja läbivad teemad, saab teoks koostöös kõigi kooliastme õpetajatega.

III kooliastmes arendatakse kõiki osaoskusi võrdselt. Tunnis suheldakse peamiselt õpitavas võõrkeeles. Õpetaja julgustab õpilast kasutama õpitavat keelt aktiivselt nii tunnis kui ka keelekeskkonnas (nt muuseumitund, veebisuhtlus, õppereis, õpilasvahetus, riigisisised ja rahvusvahelised projektid). Õpitulemuste saavutamiseks vajalikud eesmärgid ja tegevused kavandatakse õpetaja ning õpilase koostöös.

Õpetaja suunab õpilast lugema lühemaid eakohaseid ilukirjandus-, teabe-, tarbe- ja meediatekste nii klassis kui ka iseseisvalt. Digipädevuse kujundamiseks juhitakse õpilasi suhtuma internetis loetusse kriitiliselt ning vastutama ka oma avaldatu eest.

Kuulamisoskuse arendamisel kasutatakse järjest enam autentseid audiovisuaalseid materjale (nt *podcast*'id, raadiosaated, filmilõigud).

Kirjutamisoskust arendatakse eri liiki loovtöödega (nt lühiülevaade, sündmuse kirjeldus, lühikirjand, projektitööd). Õpetaja suunab õpilasi keeleõpet analüüsivalt käsitlema ning märkama enda ja teiste keelekasutust. Õpilasi suunatakse kõrvutama nii koolis õpitavate kui ka õpilaste kodukeelte sarnasusi ja erinevusi, väärtustades seeläbi õppijate mitmekeelsust.

Õpetaja tutvustab ja selgitab erinevaid kultuurinähtusi ning informeerib õpilasi kultuurisündmustel (nt filmide, näituste, teatrietenduste) osalemise võimalustest. Õpetaja innustab õppetegevustes (nt aruteludes) õpilast mõistma kultuurierinevusi, neid teadvustama

ning arvestama. Õpilast motiveeritakse huvi tundma õpitavat keelt kõnelevate maade kultuuri ja nendes ühiskondades toimuva vastu, kaasates koolis õppivaid eri rahvusest õpilasi ning lastes õpilastel jagada oma teadmisi ja kogemusi (nt reisikogemused, välisriikides elanud õpilased). Õpilane õpib väärtustama mõtteviiside mitmekesisust, avaldama oma arvamust nähtu kohta ning arvestama erinevaid seisukohti.

7. klass

Õpitulemused

7. klassi lõpetaja:

- 1) mõistab üldjoontes lihtsat igapäevasuhtlust;
- 2) mõistab lihtsat selge ülesehitusega ettekannet või esitlust tuttavatel teemal, kui seda illustreeritakse slaidide, konkreetsete näidete või diagrammidega ja kõneldakse selgelt ning vajadusel korrates;
- 3) mõistab lihtsamate sõnumite, teadaannete, lühiuudiste, tarbetekstide põhisisu;
- 4) osaleb lihtsas igapäevasuhtluses, kui see seisneb otseses infovahetuses tuttavatel teemal;
- 5) kirjeldab arusaadavalt ennast, oma perekonda, teisi inimesi, kohti ja asju;
- 6) räägib oma huvidest ja eelistustest ning varem toimunud ja tulevastest tegevustest;
- 7) esitab lihtsat eelnevalt ettevalmistatud teksti, on tunda emakeele mõju;
- 8) kasutab prosoodilisi vahendeid (rõhku, intonatsiooni, rütmi) võrdlemisi hästi tuttavate igapäevaste sõnade ja fraaside hääldamisel;
- 9) mõistab igapäevaseid silte ja teateid avalikes kohtades;
- 10) mõistab lihtsaid tekste, isiklikke e-kirju või postitusi, kui teema on tuttav;
- 11) kirjutab lühikesi teateid, e-kirju ja tekstisõnumeid;
- 12) kirjutab lühikesi tekste tuttavatel teemal, väljendades oma muljeid ja arvamusi;
- 13) ühendab lauseid enamkasutatavate sidesõnadega;

14) järgib üksikasjalikke juhtnööre, kui teema on tuttav.

Hea keeleoskuse tase 7. klassi lõpus: A 2.2

Õpitegevused

7. klassi õpilane:

- 1) loeb erinevaid lühikesi tekste (mitteformaalne ja kõnekeelne) erinevatel teemadel (nt kirjad, kommentaarid, lühisõnumid, retseptid), seejärel vastab küsimustele, järjestab, rühmitab, toob näiteid jne;
- 2) kuulab autentseid tekste (saade, *podcast*, intervjuu, teadaanne jne);
- 3) koostab ja kannab ette lihtsamaid illustreeritud esitlusi tuttavatel teemadel (pere, hobid, lemmikloom jmt);
- 4) vestleb igapäevastel teemadel, küsib küsimusi, avaldab ja põhjendab oma arvamust;
- 5) jagab suuliselt ja kirjalikult filmi- või raamatukogemusi;
- 6) koostab lühemaid kirjutisi eakohasel, huvipakkuval teemal, kirjeldab kaaslast, kohti, olukordi ja kavatsusi;
- 7) otsib infot võõrkeelsetest veebikeskkondadest, kontrollib allikate usaldusväärsust; edastab digisisu autoriõigusi arvestades;
- 8) osaleb huvi korral sihtkultuuri alastel üritustel (konkursid ja olümpiaadid koolis, maakonnas).

Õppesisu

I ja II kooliastmes alustatud alateemad jätkuvad III kooliastmes osaoskuste arengu põhjal. Neile lisanduvad järgmised alateemad:

Mina ja teised. Inimestevahelised suhted ja sallivus, viisakusreeglid (poes, bussis, muuseumis jm), koostöö ja teistega arvestamine.

Kodu ja lähiümbrus. Ilm. Aed. Kodukoha vaatamisväärsused ja nende tutvustamine, minu kool ja naabrid.

Kodukoht Eesti. Loodusrikkused (mets, loomad, puhas vesi jm) ja nende hoidmine nii linnas kui maal, Eesti vaatamisväärsused, rahvussümbolid.

Riigid ja nende kultuur. Õpitava keele kultuuriruumi kuuluvad riigid ja nende lühiiseloostus, tuntumate riikide nimed, rahvad, keeled. Kultuuriline mitmekesisus (eri maade köök, puhkamine, suurlinnade mitmekultuurilisus).

Igapäevaelu. Õppimine ja töö, vaba aeg. Tervislik eluviis (toitumine, toidutegemine, sport); suhtlemine (teater, kino, restoran, muuseum, hotell, pood jm); töökohad; meelelahutus; reisimine; keskkonnakaitse; erinevad kirjanduse-, muusika- ja kunstiliigid.

Meedia. Levinumad meediažanrid (ajakirjandus, televisioon, raadio, internet), meediatarbimisega kaasnevad ohud.

8. klass

Õpitulemused

8. klassi lõpetaja:

- 1) mõistab olulist teavet autentsetes igapäevaelu tekstis;
- 2) mõistab selge ülesehituse ja sõnastusega ning visuaalsete vahenditega illustreeritud esitlust, ettekannet või monoloogi, kui kõneldakse aeglaselt;
- 3) järgib üksikasjalikke juhtnööre, kui teema on tuttav;
- 4) mõistab teadaandeid lennu- või muus jaamas, lennukis, bussis ja rongis, kui hääldus on selge, kõneldakse tavalise kiirusega ja taustamüra on minimaalne;
- 5) avaldab arvamust, edastab ja küsib teavet igapäevaelu sündmuste või isiklike asjade kohta;
- 6) kirjeldab kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning põhjendab ja selgitab lühidalt oma seisukohti ja plaane;
- 7) esineb ettevalmistatult üldsõnaliselt endale tuttavale teemal, väljendudes võrdlemisi selgelt ja arusaadavalt;
- 8) vastab küsimustele, kuid võib paluda küsimust korrata;

9) edastab oma sõnumi arusaadavalt, kuigi rääkimise ajal on märgata teiste keelte rõhu, intonatsiooni ja/või rütmi mõju;

10) mõistab sündmusi, tundeid ja soove kirjeldavaid isiklikke kirju ja postitusi määral, mis lubab pidada kirjavahetust;

11) mõistab sündmustikku lihtsamates selge süžeeaga ilukirjandus- ja meediatekstides, mis koosnevad peamiselt sageli esinevatest sõnadest;

12) kirjeldab tegelikku või kujuteldavat sündmust või kavandatud tegevust;

13) kirjutab lühemaid igapäevaseid tarbetekste, kasutades enamkasutatavaid sidesõnu;

14) kirjutab arutlust ja üksikasjalikke kirjeldusi mitmesugustel tuttavatel teemadel.

Hea keeleoskuse tase 8. klassi lõpus: B1.1

Õpitegevused

8. klassi õpilane:

- 1) teeb suulisi ettekandeid (nt projektitööde, iseseisva lugemise kokkuvõtted);
- 2) osaleb rolli- ja suhtlusmängudes, dialoogides;
- 3) kuulab ja loeb eri liiki eakohaseid tekste, edastab mõistetut suuliselt ja kirjalikult;
- 4) kuulab lihtsamaid illustreeritud esitlusi või ettekandeid tuttavatel teemadel;
- 5) koostab loovtöid (lühikirjand, isiklik kiri, teadaanne, kuulutus, lühiülevaade, poster);
- 6) kasutab meedia- ja autentsete audiovisuaalsete materjale (nt ajaleheartiklid, uudised, videod, blogipostitused) erinevate ülesannete täitmiseks;
- 7) otsib infot võõrkeelsetest veebikeskkondadest, kontrollib allikate usaldusväärsust;
- 8) vaatab filme võõrkeeles, kuulab võõrkeelset muusikat, jälgib sotsiaalmeedias eakohast ja silmaringi avardavat sisu;
- 9) kirjutab lihtsat sidusat teksti tuttavale ja isiklikku huvi pakuval teemal (nt (e)kiri, foorumipostitused, reisikirjeldus, päevik), kus kirjeldab oma tundeid ja reaktsioone ning põhjendab neid;

10) kirjutab (vajadusel tuginedes abimaterjalidele ja viidates kasutatud materjalile) lühemaid arutlevaid tekste (nt filmi- ja raamatuarvustus, essee);

11) osaleb huvi korral sihtkultuuri alastel üritustel (konkursid ja olümpiaadid koolis, maakonnas).

Õppesisu

Mina ja teised. Omavahelised suhted pere, eakaaslaste ja sõpradega; tunded ja emotsioonid; tutvustamine; nimede, rahaga seotud väljendid.

Kodu ja lähiümbrus. Tuleohutus. Ilm, loodusõnnetused.

Kodukoht Eesti. Keskkonnahoidlik ja -säästlik käitumine; elu linnas ja maal.

Riigid ja nende kultuur. Õpitava keele kultuuriruumi kuuluvad riigid ja nende lühiiseloostus, tuntumate riikide nimed, rahvad, keeled, keskkond, linnad, kombed, kirjandus, ajalugu, kunst.

Igapäevaelu. Õppimine ja töö, vaba aeg. Tervislik eluviis; spordialad, -vahendid, -sündmused; puhkus ja reisimine; ametid; kirjandus; telefonivestlused.

Meedia. Meediast saadav kasu ja võimalikud ohud, meediažanrid, allikakriitilisus, suhtlemisnormid ja -eetika internetis.

9. klass

Õpitulemused

9. klassi lõpetaja:

1) mõistab olulist teavet autentse igapäevaelu tekstis;

2) mõistab selge ülesehituse ja sõnastusega ning visuaalsete vahenditega illustreeritud esitlust või ettekannet;

3) mõistab selge ülesehituse ja sõnastusega monoloogi;

4) järgib üksikasjalikke juhtnööre, kui teema on tuttav;

- 5) mõistab teadaandeid lennu- või muus jaamas, lennukis, bussis ja rongis, kui hääldus on selge, kõneldakse tavalise kiirusega ja taustamüra on minimaalne;
- 6) avaldab arvamust, edastab ja küsib teavet igapäevaelu sündmuste või isiklike asjade kohta;
- 7) kirjeldab kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning põhjendab ja selgitab lühidalt oma seisukohti ja plaane;
- 8) toob välja tähtsamad sündmused selge ülesehitusega ja igapäevakeeles kirjutatud jutustuses ning selgitab nende tähtsust ja nendevahelisi seoseid;
- 9) esineb ettevalmistatult üldsõnaliselt endale tuttavatel teemadel, väljendudes võrdlemisi selgelt ja arusaadavalt;
- 10) vastab esinemisjärgsetele küsimustele, kuid võib paluda küsimust korrata;
- 11) edastab oma sõnumi arusaadavalt, kuigi rääkimise ajal on märgata teiste keelte mõju;
- 12) mõistab sündmusi, tundeid ja soove kirjeldavaid isiklikke kirju ja postitusi määral, mis lubab pidada kirjavahetust;
- 13) mõistab sageli esinevate sõnadega kirjutatud meediatekstides kohtade, sündmuste, selgelt väljendatud tunnete ja seisukohtade kirjeldusi;
- 14) mõistab sündmustikku lihtsamates selge süžeeaga ilukirjandustekstides, mis koosnevad peamiselt sageli esinevatest sõnadest;
- 15) kirjutab igapäevaseid tarbetekste;
- 16) kirjeldab tegelikku või kujuteldavat sündmust või kavandatud tegevust;
- 17) vahendab lihtsa seotud teksti abil kogemusi, kirjeldab tundeid ja reaktsioone ning põhjendab neid;
- 18) kirjutab arutlust ja üksikasjalikke kirjeldusi mitmesugustel tuttavatel teemadel.

Hea keeleoskuse tase 9. klassi lõpus: B1.2

Õpitegevused

9. klassi õpilane:

- 1) kuulab autentset teksti, tunneb ära erinevad tekstiliigid (saade, jutt, *podcast*, intervjuu, teadaanne jne) ja mõistab nende põhisisu ja eesmärgi;
- 2) kuulab lihtsamaid illustreeritud esitlusi või ettekandeid tuttavatel teemadel (mis võivad sisaldada videoid, slaidiseansse, graafikuid, diagramme, pilte ja muid visuaalseid elemente);
- 3) loeb erinevaid tekstitüüpe (mitteformaalne ja kõnekeelne) erinevatel teemadel (kirjad, kõned, kirjeldused, kommentaarid, lühisõnumid jne);
- 4) loeb ja vahendab erinevaid meediatekste (reisipäevik, uudis, artikkel, blogipostitus jne), analüüsib teksti, hindab kriitiliselt infoallika usaldusväärsust, teeb kokkuvõtte sündmustest ja kannab suuliselt või kirjalikult ette;
- 5) loeb kohandatud eakohast ilukirjandust sh koomikseid, jutustusi ka väljaspool tundi, analüüsib sündmuseid, vastab küsimustele ja loob seoseid; vajaliku info saamiseks kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid;
- 6) osaleb vestlustes ja aruteludes, mis puudutavad igapäevaseid sündmusi, olukordi ja tundeid; kirjeldab enda kogemusi ja erinevaid sündmusi, unistusi ja eesmärgi, põhjendab oma valikuid ja seisukohti, annab kaaslasele tagasisidet;
- 7) esitleb tuttavalt või huvipakkuvalt teemal loovtööd, vastab küsimustele, annab selgitusi ja kommentaare, edastab informatsiooni;
- 8) kirjutab lihtsat sidusat teksti (nt essee, (e)kiri, foorumipostitused, reisikirjeldus, päevik, raamatu- või filmiarvustus), kus kirjeldab oma tundeid ja reaktsioone ning põhjendab neid;
- 9) kasutab iseseisvalt ja eesmärgipäraselt abimaterjale ülesande lahendamiseks (õpiku sõnaraamat, koondtabelid);
- 10) kasutab digivahendeid ja võõrkeelseid veebikeskkondi (sh tehisintellekti) eetilisel viisil (esitab küsimusi, hindab saadud vastuseid) ja järgib akadeemilisi tavasid (korrektnen viitamine, info kontrollimine, autorlus, jne); analüüsib sisu, teadvustab nende

võimalikke ohte;

- 11) vaatab filme võõrkeeles, kuulab võõrkeeles muusikat, jälgib sotsiaalmeedias eakohast ja silmaringi avardavat sisu;
- 12) osaleb huvi korral sihtkultuuri alastel üritustel (konkursid ja olümpiaadid koolis, maakonnas).

Õppesisu

Mina ja teised. Enda (ja teiste) võimed, tugevused ja nõrkused; omadussõnad iseloomu ja välimuse kohta; sõprus-, armastussuhted, sallivus; kultuurispetsiifilised käitumismaneerid ja oskus nendega arvestada; (vaimne) tervis ja selle hoidmine.

Kodu ja lähiümbros. Sündmuste ja tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas; kodukoha vaatamisväärsuste tutvustamine.

Kodukoht Eestis. Loodusrikkused (mets, loomad, vesi, puhas õhk jmt), nende hoidmine linnas ja maal (prügiliigid, taaskasutamise võimalused jmt); linna- ja maaelu võrdlus; tuntumad vaatamisväärsused Eestis.

Riigid ja nende kultuur. Õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus (pealinnad, rahvad, keeled, eripära jmt); teiste tuntumate riikide nimed, rahvad ja keeled; kultuuride eripära ja mitmekultuurilisus.

Igapäevaelu. Õppimine ja töö ning vaba aeg. Tervislik eluviis (sport, puhkus, reisirid jmt) ja toitumisharjumused; sisseostud ja suhtlemine teeninduses (kauplus, turg, hotell, postkontor, rongi- ja bussijaam jmt); turvalisust tagavate käskude ja keeldude mõistmine (liiklus, loodus, linnakeskkond jmt); erinevad ametid; edasiõppevõimalused; igapäevane keskkonnakaitse (prügi sorteerimine, säästlikkus energiatarbimisel jt); eeskujud; spordialad, kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid.

Meedia. Meediast saadav kasu ja võimalikud ohud, meediažanrid, allikakriitilisus, suhtlemisnormid ja -eetika internetis.

2.2 B-võõrkeel (inglise, vene ja saksa keel)

2.2.1 Õppeaine kirjeldus

B-võõrkeele (inglise, vene ja saksa keele) kui teise omandatava keele õppimine võimaldab õpilasel laiendada oma suhtlemisvõimalusi ja kultuurilist silmaringi.

B-võõrkeele õppimise eesmärgiks on saavutada põhikooli lõpuks keelekasutaja algtase, mis loob aluse hilisemaks keeleoskuse edasiarendamiseks. Mitme võõrkeele oskus võimaldab tänapäeva avatud maailmas tajuda maailma tema kultuurilises mitmekesisuses ning avardab õppimise ja töö võimalusi.

B-võõrkeele õppes saab toetuda A-võõrkeelt õppides saadud õpikogemustele ja omandatud õpioskustele ning neid edasi arendada. Oluline on erinevate keelte üksteist toetav ja väärtustav õpetamine, eriti seoste nägemine A-võõrkeelega. Ka B-võõrkeeleõppes keskendutakse kuueteemavaldkonnale: mina ja teised; kodu ja lähiümbrus; kodukoht Eesti; riigid ja nende kultuur; igapäevaelu, õppimine ja töö ning vaba aeg ja meedia. Nende käsitlemisel lähtutakse vastava kooliastme õpilaste keeleoskustasemest, kogemustest, huvidest ning vajadustest.

Võõrkeele kui suhtlusvahendi omandamine nõuab õppija järjepidevat ja aktiivset osalust. Oluline on A-võõrkeeles saadud õpioskuste kasutamine ja arendamine, endale õpieesmärkide seadmine ning nende saavutamise hindamine, kasutades nt Euroopa keelemappi või õpimappi.

Keeletunnis suheldakse peamiselt õpitavas võõrkeeles. Õpetaja kohandab oma keele tasemekohaseks ja/või jagab toetavaid selgitusi. B-võõrkeele õpetamisel lähtutakse ainevaldkonna kirjelduses toodud põhimõtetest.

2.2.2 Kooliastmete lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

II kooliaste

6. klassi lõpetaja saavutab A1- keeleoskustaseme, mis tähendab, et ta:

- 1) saab kuulates aru lühikestest lausetest ja lihtsatest igapäevastest väljenditest; reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele ja juhistele;

- 2) rääkides moodustab õpitud sõnu ja väljendeid kasutades lühikesi lihtlauseid;
- 3) mõistab lugedes väga lihtsaid tekste fraashaaval, leides üles õpitud sõnad ja väljendid ning tuginedes neile;
- 4) kirjutab õpitud sõnu ja lauseid kasutades lihtsat lünkteksti;
- 5) kasutab varasemas võõrkeeleeõppes omandatud keeleõppestrateegiaid ja tuttavaid keeleõppe abivahendeid (tõlkesõnaraamatut, internetti, keeleõpperakendusi);
- 6) teab õpitava keele maa(de) põhiandmeid ja olulisemaid tähtpäevi;
- 7) tunneb ja järgib esmaseid viisakusnorme.

III kooliaste

Põhikooli lõpetaja saavutab A2- keeleoskustaseme, mis tähendab, et ta:

- 1) saab kuulates aru lausetest ja sageli kasutatavatest väljenditest ning tuleb toime igapäevases suhtluses, kui vestluskaaslane räägib aeglaselt;
- 2) osaleb suulises suhtluses igapäevastel teemadel ja olmeolukordades, kasutades põhiliselt lihtlauseid;
- 3) mõistab lugedes lühikese ja lihtsa teksti põhiideed ja -sõnumit ning olulist teavet selles;
- 4) kirjutab lühikesi ja lihtsaid, peamiselt lihtlausetest koosnevaid tekste;
- 5) kasutab iseseisvalt erinevaid keeleõppestrateegiaid ja keeleõppe abivahendeid (tõlkesõnaraamatut, internetti, keeleõpperakendusi);
- 6) teab õpitava keele maa(de) kultuuri(de) iseloomulikke jooni;
- 7) teadvustab õpitava keele maa(de) ja oma maa suhtlusnormide sarnasusi ja erinevusi ning arvestab neid suhtluses.

2.2.3 Kooliastmete õpitulemused, õpitegevused, õppesisu

II kooliaste

Õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- 1) mõistab üksikuid sõnu ja väljendeid, kui räägitakse õpitud teemal aeglaselt ja selgelt;
- 2) mõistab konkreetset teavet (nt kohta ja aega) õpitud teemal salvestatud sõnumites, kui sõnumid esitatakse aeglaselt ja selgelt;
- 3) mõistab ja järgib selgelt ja aeglaselt antud juhiseid;
- 4) reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele;
- 5) küsib ja vastab küsimustele enda ja oma igapäevategevuste kohta, kasutades õpitud väljendeid ja lühilauseid;
- 6) moodustab lihtsaid lauseid enda ja oma lähiümbruse kohta, kasutades õpitud sõnu ja väljendeid;
- 7) väljendab õpitud sõnavara piires oma eelistusi, meeldimist ja mittemeeldimist;
- 8) hääldab õigesti õpitud sõnu ning kasutab tuttavate sõnade ja fraaside hääldamisel õiget rõhku;
- 9) mõistab kaardi või e-kirjaga saadetud lühikesi konkreetseid sõnumeid;
- 10) mõistab konkreetset teavet tuttavate sõnadega kirjutatud ja piltidega illustreeritud lihtsas teabematerjalis;
- 11) mõistab tuttavate sõnadega kirjutatud ja piltidega illustreeritud jutukest;
- 12) täidab lihtsat ankeeti isikuandmetega;
- 13) kirjutab lühikesi, väga lihtsaid tekstisõnumeid, milles edastab infot või esitab küsimusi.

II kooliastme õpitegevused õpitulemuste saavutamiseks

B-võõrkeele õpetamisel tuleb meeles pidada, et õpilasel on juba vähemalt ühe võõrkeele õppimise kogemus, mis võimaldab omandatu üle kanda uue võõrkeele õppimisele.

Rõhk on kuulamisel ning rääkimisel. Õpilased õpivad eristama võõrkeele häälikuid, häälikuühendeid, sõnarõhku ja lauseintonatsiooni ning omandavad õige hääldusaluse. Kuulatakse nii adapteeritud ja õpiotstarbelisi tekste (nt lühidialooge ja -monolooge) kui autentset kõnet, mis on aeglane, selge ja sidus. Suur osakaal on (rütmi)salmidel ja lauludel. Õpetaja julgustab õpilasi analoogia põhjal kasutama õpitud väljendeid ning lühilauseid.

Loetakse ja kirjutatakse peamiselt lühikesi ja lihtsaid pildimaterjaliga toetatud tekste (üksikud sõnad, fraasid, väljendid) ja tuttava situatsiooniga seotud lühikesi dialooge. Õpitu kinnistamine tagatakse süstemaatilise kordamise ning eelnenud materjaliga seostamise teel.

Õpilast harjutatakse järjekindlalt kasutama sõnastikke, sõnaraamatuid, arvutit ning digivahendeid.

Õpetaja tutvustab õpetatava keele maa(de)le iseloomulikke kultuuritavasid, nt rahvuspühi, kasutades erinevaid näitlikustamise vahendeid (nt filmilõigud, muusikavideod, veebivõimalused). Digivahendite kasutamine võimaldab mitmekesistada tunde ja motiveerida õpilasi õppima.

Õppetegevuste kaudu (nt arutelud) innustab õpetaja õpilast mõistma kultuurierinevusi, neid teadvustama ning arvestama. Õpetaja väärtustab õppijate mitmekeelsust ja -kultuurilisust, suunates neid märkama oma teadmisi eri võõrkeeltest ja kultuuridest, kaasates koolis õppivaid eri rahvusest õpilasi ning võimaldades neil jagada oma teadmisi ja kogemusi.

Metoodiliste võtete valikul lähtutakse eakohasusest.

6. klassi õpilane:

- 1) kuulab, kordab ja eristab erinevaid häälikuid ning tutvub tähestikuga ja harjutab seda;
- 2) kuulab autentset ja õppeotstarbel salvestatud kõnet (õpetaja ja/või emakeelerääkijate kõnelduna), kordab, jäljendab, plaksutab kaasa, näitab käega (intonatsiooni, keelerütmi, meloodiat ja rõhuasetusi);
- 3) reageerib teatud sõnale või fraasile vastava tegevusega (nt käe tõstmine, püsti tõusmine, esemele või pildile osutamine);

- 4) täiendab pilti või teksti, sobitab ja leiab vajaliku kuuldu põhjal (nt ankeedi täitmine);
- 5) kuulab laule, luuletusi ja lühitekste ning täidab nende põhjal ülesandeid;
- 6) tunneb ära, loeb ja hääldab õpitava keele tähemärke, sõnu ja fraase õpitud sõnavara piires;
- 7) loeb häälega tööjuhendit, küsimusi, lühikesi lihtsaid tekste, piltidega varustatud lugusid ja leiab neist vajaliku faktiinfo; teksti mõistmiseks võib vajada korduvat lugemist;
- 8) paneb tekstilõigud (nt SMS-sõnumid, lühidialoogid) õigesse järjekorda; reastab lauseid vastavalt sisule;
- 9) tunneb ära ja vajadusel märgib tekstis tuttavad sõnad ja väljendid, loetellu sobimatu sõna, eristab teksti alusel õiged ja valed väited; vastab küsimustele;
- 10) kasutab õpitud lihtsaid sõnu ja lausemalle (nt pöördumised, vabandused, viisakusväljendid, pildi kirjeldus), osaleb lühidialoogis; vajab vestluskaaslase abi ja võib toetuda emakeelele ja žestidele; hääldusvead võivad põhjustada arusaamatusi; kõnes esineb kordusi, katkestusi ja pause;
- 11) esitab kaasõpilastele küsimusi ja teeb ettepanekuid;
- 12) koostab ja harjutab lihtsaid lauseid ootuspärase info edastamiseks (pildi, tunniplaani, ankeedi jne järgi), annab lihtsaid juhiseid, koostab plakati ja esitleb seda;
- 13) esitab laule ja luuletusi;
- 14) mängib lihtsaid sõnamänge (nt memoriin, doomino);
- 15) tunneb õpitava keele kirjatähti ning õpitud sõnavara õigekirja;
- 16) kirjutab kuuldu järgi sõnu, väljendeid, lauseid, isikuandmeid, sõnadega numbreid, arve, kuupäevi jne;
- 17) kirjutab etteantud andmete alusel loo, lühikese teate iseendast, sõbrast ja perekonnast vm; esitleb oma perekonda, koostab lühikese loovtöö (menüü, tunniplaani jm); täidab lünkteksti;

18) kasutab internetiotsingut vajaliku materjali leidmiseks;

19) osaleb huvi korral sihtkultuuri alastel üritustel (võõrkeelepäevad, tähtpäevade tähistamine).

Õppesisu

Mina ja teised: enese ja kaaslaste tutvustus (nimi, rahvus, vanus, elukoht jmt) ning esmane välimuse kirjeldus, enesetunne; ühised tegevused sõpradega; viisakusväljendid.

Kodu ja lähiümbrus: pereliikmete ja lähisugulaste tutvustus ning iseloomustus (amet, tegevusala, huvid); kodu asukoha lühikirjeldus (riik, linn/maakoht).

Kodukoht Eesti: Eesti riigi nimi, asukoht, pealinn, oma rahvus, keel; linna ja maad iseloomustav põhisõnavara; aastaegade nimetused ja lihtsamad ilma kirjeldavad väljendid.

Riigid ja nende kultuur: õpitava keele riigi/riikide nimetused vastavas keeles, tuntumad tähtpäevad ning nendega seotud tavad.

Igapäevaelu. Õppimine ning töö ja vaba aeg: päevakavajärgsed tegevused kodus, koolis (päevaplaan, kellaajad, õppeained, õppevahendid jmt); peamiste söögikordade nimed ja mõned olulisemad söögid-joogid. Lihtsamad tegevused ja eelistused (lugemine, muusika kuulamine, mängimine, sport, lemmiktoit, lemmikloom jmt).

Meedia: tuntuimad meedialiigid (internet, raadio, TV) ja meedia tarbimise eelistused.

III kooliaste

Õpitulemused

Põhikooli lõpetaja:

- 1) mõistab üldjoontes lühikest lihtsat igapäevasuhtlust, kui kõneldakse aeglaselt ja selgelt;
- 2) mõistab väga lihtsat selge ülesehitusega ettekannet või esitlust tuttavalt teemal, kui seda illustreeritakse slaidide, konkreetsete näidete või diagrammidega ja kõneldakse aeglaselt, selgelt ning vajaduse korral korrates;

- 3) mõistab lühikeste lihtsate ja selgete sõnumite või teadaannete põhisisu;
- 4) osaleb lihtsas igapäevasuhtluses, kui see seisneb otseses infovahetuses tuttavatel teemadel;
- 5) kirjeldab lihtsate lausetega ennast, oma perekonda, teisi inimesi, kohti ja asju;
- 6) räägib lihtsate lausetega oma huvidest ja eelistustest ning varem toimunud ja tulevastest tegevustest;
- 7) esitab lihtsat varem koostatud ja päheõpitud teksti;
- 8) kasutab prosoodilisi vahendeid (rõhku, intonatsiooni, rütmi) võrdlemise hästi tuttavate igapäevaste sõnade ja fraaside hääldamisel;
- 9) mõistab igapäevaseid silte ja teateid avalikes kohtades;
- 10) leiab lühikestest tarbetekstidest teatud harjumuspärast teavet;
- 11) mõistab lihtsaid tekste, isiklikke e-kirju või postitusi, olulist teavet lühiuudistes, kui teema on tuttav;
- 12) kirjutab lühikesi lihtsaid teateid, e-kirju ja tekstisõnumeid;
- 13) kirjutab lihtsaid tekste tuttavatel teemadel, väljendades oma muljeid ja arvamusi;
- 14) kirjeldab toimunud ja kavandatud tegevusi;
- 15) ühendab lauseid enamkasutatavate sidesõnadega.

Õpitegevused õpitulemuste saavutamiseks III kooliastmes

III kooliastmes arendatakse kõiki osaoskusi võrdselt. Tunnis suheldakse peamiselt õpitavas võõrkeeles. Õpitulemuste saavutamiseks vajalikud eesmärgid ja tegevused kavandatakse õpetaja ning õpilase koostöös. Õpetaja julgustab õpilast võõrkeeles suhtlema.

Õpetaja suunab õpilast lugema lühemaid eakohaseid ilukirjandus-, teabe-, tarbe- ja meediatekste. Digipädevuse kujundamiseks juhitakse õpilasi suhtuma internetis loetusse kriitiliselt ning vastutama ka enda avaldatu eest.

Kuulamisoskuse arendamisel kasutatakse järjest enam autentseid audiovisuaalseid materjale (nt

lühiteadaanded, reklaamid, uudised, *podcast*'id, raadiosaated, filmilõigud). Kirjutamisoskust arendavad peale mudelkirjutamise ka eri liiki loovtööd. Rääkimisoskuse arendamiseks julgustab õpetaja õpilast oma mõtteid väljendama.

Kõrvutades koolis õpitavaid ning õpilaste kodukeeli, väärtustatakse õppijate mitmekeelsust. Õpetaja tutvustab ja selgitab erinevaid kultuurinähtusi ning informeerib õpilasi kultuurisündmustel (nt filmid, näitused, teatrietendused) osalemise võimalustest.

Teemasid käsitledes õpitakse tundma teisi kultuure ning kõrvutatakse neid oma kultuuriga. Õppetegevuste kaudu (arutelud, tutvustavad videod, rollimängud, ettekanded) innustab õpetaja õpilast mõistma kultuurierinevusi, neid teadvustama ning nendega arvestama. Õpetaja võimaldab kõigil õpilastel jagada oma teadmisi ja kogemusi (nt reisikogemused, välisriikides elanud õpilased).

7. klass

Õpitulemused

7. klassi õpilane:

- 1) mõistab üldjoontes lühikest lihtsat igapäevasuhtlust, kui kõneldakse aeglaselt ja selgelt;
- 2) mõistab lühikeste lihtsate ja selgete sõnumite või teadaannete põhisisu;
- 3) mõistab lugedes lihtsas keeles igapäevaseid silte ja teateid avalikes kohtades;
- 4) leiab lühikestest tarbetekstidest teatud harjumuspärast teavet;
- 5) mõistab lihtsaid tekste, isiklikke e-kirju või postitusi, kui teema on tuttav;
- 6) mõistab olulist teavet lühiuudistes;
- 7) osaleb lihtsas igapäevasuhtluses, kui see seisneb otseses infovahetuses tuttavatel teemal;
- 8) kirjeldab lihtsate lausetega ennast, oma perekonda, teisi inimesi, kohti ja asju;
- 9) räägib lihtsate lausetega oma huvidest ja eelistustest ning varem toimunud ja tulevastest tegevustest;
- 10) esitab lihtsat eelnevalt ettevalmistatud ja päheõpitud teksti;
- 11) kirjeldab toimunud ja kavandatud tegevusi.

Õpitegevused

7. klassi õpilane:

- 1) kuulab audio-/videoteksti, täidab kuuldu põhjal ülesanded;
- 2) kuulab teksti ja täidab ankeeti;
- 3) kordab uusi sõnu ja väljendeid õige häälduse, rõhu, rütmi ja intonatsiooniga;
- 4) koostab ja kasutab lihtsaid lauseid õpitud teemal nii olevikus, minevikus kui tulevikus;
- 5) annab edasi lühikese lihtsa teksti põhisisu/räägib etteantud teemal, kasutades kava või muud tuge (esitlus, skeem, infokaart, mõttekaart, pildiseeria vm);
- 6) loeb lühikesi (piltidega varustatud) lugusid, leiab tekstist vajaliku info;
- 7) paneb tekstilõigud (SMS-sõnumid, lühidialoogid jne) õigesse järjekorda, reastab lauseid vastavalt sisule;
- 8) tunneb ära ja vajadusel märgib tekstis tuttavad sõnad ja väljendid, loetellu sobimatu sõna; eristab teksti alusel õiged ja valed väited, vastab küsimustele;
- 9) esitab kaasõpilastele küsimusi ja teeb ettepanekuid õpitud teemade piires;
- 10) räägib mudeli järgi (muudab markeeritud lõikudes sõnu, esitab küsimusi ja vastab);
- 11) annab lihtsaid juhiseid (tee juhatamine, tegevused klassis jne), koostab plakati ja esitleb seda;
- 12) kasutab dialoogides õpitud pöördumisi, vabandusi, viisakusväljendeid;
- 13) näitab kaardil riike ja tähtsamaid linnu, kus kõneldakse õpitavat keelt;
- 14) kasutab vajadusel sõnaraamatut või digisõnastikku, õpiku koondtabeleid;
- 15) kirjutab kuuldu järgi sõnu, väljendeid ja lauseid;

- 16) kirjutab etteantud info alusel lühikese teate/(e-)kirja, lühijutu;
- 17) osaleb õpetaja juhiste järgi iseseisvalt paaris- ja rühmatöös;
- 18) teise võõrkeele õppimisel kasutab varasema võõrkeele õppimise kogemust, leiab seoseid keelte vahel;
- 19) osaleb huvi korral sihtkultuuri alastel üritustel (võõrkeelepäevad, tähtpäevade tähistamine).

Õppesisu

Mina ja teised: kehaosad, kuidas olla terve, kergemad terviseprobleemid; suhted sõprade ja lähikondlastega, enda ja teiste oskused ja võimed; valimust ja iseloomu kirjeldav sõnavara.

Kodu ja lähiümbrus: kodu/elukoha sõnavara; koduümbrust kirjeldav lihtsam sõnavara; sündmuste tähistamine perekonnas ja kodukohas; pereliikmete igapäevased kodused tööd ja tegevused.

Kodukoht Eesti: Eesti lühikirjeldus, põhiline sümboolika, käitumine ja tegevused looduses.

Riigid ja nende kultuur: õpitava keelega seotud kultuuriruumi kuuluvate riikide lühitutvustus; Eesti ja õpitava keele riigi/riikide nimed, rahvused ja keeled.

Igapäevaelu. Õppimine ja töö ning vaba aeg: transpordivahendid, koolipäeva kirjeldus; tunniplaan, koolivaheajad; toiduained, tervislik toiduvalik, igapäevane hügieen; sisseostud ja lihtsam suhtlemine teeninduses; (interneti)suhtlus; tuntumad ametid, nendega seotud tegevused; huvid, erinevad spordialad, kirjanduse-, kunsti- ja muusikaliigid; kultuuride eripära ja mitmekultuurilisus.

Meedia: ajakirjandus, raadio, televisioon, internet ja selle eakohased kasutamismõimalused ja võimalikud ohud. Meedia tarbimise harjumused.

8. klass

Õpitulemused

8. klassi õpilane:

- 1) mõistab üldjoontes lühikest igapäevasuhtlust, kui kõneldakse selgelt;
- 2) mõistab selge ülesehitusega ettekannet või esitlust tuttavatel teemadel, kui seda illustreeritakse slaidide, konkreetsete näidetega ja kõneldakse selgelt ning vajaduse korral korrates;
- 3) mõistab selgete sõnumite või teadaannete põhisisu;
- 4) mõistab igapäevaseid silte ja teateid avalikes kohtades;
- 5) mõistab tekste, e-kirju, blogisid või postitusi, kui teema on tuttav;
- 6) mõistab olulist teavet artiklites;
- 7) osaleb lihtsas igapäevasuhtluses tuttavatel teemadel;
- 8) kirjeldab lihtsate lausetega teisi inimesi, kohti;
- 9) räägib lihtsate lausetega oma tunnetest, avaldab oma arvamust ja põhjendab seda;
- 10) kirjutab lihtsaid teateid, e-kirju ja vastab nendele;
- 11) kirjutab lihtsaid tekste tuttavatel teemadel, väljendades oma arvamust;
- 12) ühendab lauseid enamkasutatavate sidesõnadega.

Õpitegevused

8. klassi õpilane:

- 1) kuulab teksti, leiab ja/või sobitab kuuldu põhjal vastused küsimustele (nt õige/vale, valikvastused), koostab kuuldu põhjal oma teksti;
- 2) järgib suuliselt antud juhiseid ja töökäske;
- 3) loeb iseseisvalt eakohast teksti ja täidab selle põhjal ülesandeid (vastab küsimustele, koostab ideekaardi/mõistekaardi);
- 4) loeb lühikesi tarbetekste (kuulutus, küsitlus, silt) ja täidab ülesandeid teksti põhjal, vahendab loetud infot emakeeles;

- 5) järjestab tekstilõigud tekstideks ja leiab sobiva pealkirja; sobitab pilte ja tekstilõike;
- 6) järgib loetud lihtsaid mängureegleid ja juhiseid (lauamäng, sõnamäng, liikumismäng jms) ning osaleb mängus ja/või juhib mängu;
- 7) kordab uusi sõnu ja väljendeid õige häälduse, rõhu, ja intonatsiooniga;
- 8) kirjeldab pilti, oma sõpru ja peret, tuba, koolitöid, tähtsamaid tähtpäevi, juhatab teed;
- 9) räägib etteantud teemal, kasutades kava või muud tuge (esitlus, mõttekaart, pildiseeria vm);
- 10) osaleb rollimängus või koostab kaaslasega dialoogi, küsib ja annab infot (nõuanded, kokkulepped, ettepanekud);
- 11) kirjutab etteantud teemal (nt sõnum, vastus foorumisse, postkaart, lühike kiri, kirjeldav jutustus);
- 12) kasutab vajadusel sõnaraamatut või digisõnastikku, õpiku koondtabeleid;
- 13) õpetaja soovitusel kasutab keeleõpet arendavaid veebilehti ja rakendusi;
- 14) tutvub lihtsama meediasisuga ja loeb lihtsamat kirjandust;
- 15) osaleb huvi korral sihtkultuurialastel üritustel (sh projektid, mängud, olümpiaadid);
- 16) koostab loovtöid (nt, plakat, lauamäng) õpitava keele maa teemal üksi, paaris või rühmatööna.

Õppesisu

Mina ja teised: iseloomu kirjeldav sõnavara; suhted sõprade ja lähikondlastega võimed; sõprus- ja armastussuhted ja nendega seonduvad probleemid.

Kodu ja lähiümbrus: kodu/elukoha sõnavara; tee juhatamine; tähtpäevade tähistamine perekonnas ja kodukohas; elukoha kirjeldus.

Kodukoht Eesti: põhilised tähtpäevad; mõned tuntumad Eesti vaatamisväärsused; linna-ja maaeluga seotud sõnavara.

Riigid ja nende kultuur: õpitava keele riigi/riikide olulisemad sümbolid, põhilised tähtpäevad ja kombed; erinevad rahvused.

Igapäevaelu. Õppimine ja töö ning vaba aeg: koolitee kirjeldus; kooli ja klassi iseloomustav sõnavara; erinevad vaba aja veetmise viisid; ettepanekute tegemine, nõustumine, keeldumine.

Meedia: internet, selle kasutamise võimalused ja sellega seotud sõnavara.

9. klass

Õpitulemused

9. klassi lõpetaja:

- 1) mõistab üldjoontes lühikest lihtsat igapäevasuhtlust, kui kõneldakse aeglaselt ja selgelt;
- 2) mõistab väga lihtsat selge ülesehitusega ettekannet või esitlust tuttavatel teemadel, kui seda illustreeritakse slaidide, konkreetsete näidete või diagrammidega ja kõneldakse aeglaselt, selgelt ning vajaduse korral korrates;
- 3) mõistab kuulamisel lühikeste lihtsate ja selgete sõnumite või teadaannete põhisisu;
- 4) mõistab lugemisel igapäevaseid silte ja teateid avalikes kohtades;
- 5) leiab lühikestest tarbetekstidest teatud harjumuspäraseid teavet;
- 6) mõistab lihtsaid tekste, isiklikke e-kirju või postitusi, kui teema on tuttav;
- 7) mõistab olulist teavet lühiuudises;
- 8) osaleb lihtsas igapäevasuhtluses, kui see seisneb otseses infovahetuses tuttavatel teemadel;
- 9) kirjeldab lihtsate lausetega ennast, oma perekonda, teisi inimesi, kohti ja asju;
- 10) räägib lihtsate lausetega oma huvidest ja eelistustest ning varem toimunud ja tulevastest tegevustest;
- 11) esitab lihtsat eelnevalt ettevalmistatud ja päheõpitud teksti;
- 12) kasutab võrdlemisi hästi õpitava keele õiget hääldust tuttavate igapäevaste sõnade ja fraaside

hääldamisel;

13) kirjutab lühikesi lihtsaid teateid, tekstisõnumeid; e-kirju;

14) kirjutab lihtsaid tekste tuttavalt teemal, väljendades oma muljeid ja arvamusi;

15) kirjeldab toimunud ja kavandatud tegevusi;

16) ühendab lauseid enamkasutatavate sidesõnadega.

Õpitegevused

9. klassi õpilane:

1) kuulab audio/videoteksti, leiab ja/või sobitab kuuldu põhjal vastused küsimustele (nt õige/vale, valikvastused), järjestab tekstilõike ja pilte;

2) järgib suuliselt antud mängureegleid (sõnamäng, liikumismäng), juhiseid ja töökäske;

3) loeb iseseisvalt eakohaseid erinevat liiki tekste ja täidab selle põhjal ülesandeid (vastab küsimustele, koostab ideekaardi/mõistekaardi); vahendab loetut õpitavas keeles, kasutades vajadusel kava või muud tuge;

4) kirjeldab ennast, oma sõpru ja peret, huvialasid, harjumusi, päeva, nädalavahetust, koolivaheaega, kavatsusi tulevikus, pildil toimuvat;

5) osaleb rollimängus või koostab kaaslasega dialoogi, küsib ja annab infot, annab nõuandeid, saavutab kokkuleppe, põhjendab arvamust;

6) kirjutab etteantud teemal (nt sõnum, vastus foorumisse, postkaart, lühike kiri, kirjeldav jutustus);

7) koostab teksti arvutis ja tutvub võimalustega kasutada eesti keeles mitteesinevaid tähti ja diakriitilisi märke;

8) tutvub õpitava keele maa(de) suhtlusnormide eripäraga (nt õppevideote abil) ja võrdleb neid teiste tuttavate kultuurinormidega;

9) teab, kuidas mitmekultuurilises keskkonnas suhelda/käituda;

- 10) kasutab mõningaid lihtsaid tarindeid küll õigesti, kuid esineb vigu ka grammatika põhivaras; siiski on enamasti selge, mida öelda tahab;
- 11) kasutab vajadusel sõnaraamatut või digisõnastikku, õpiku koondtabeleid;
- 12) õpetaja soovitusel kasutab keeleõpet arendavaid veebilehti ja rakendusi (ning arutleb nende eeliste ja puuduste üle);
- 13) loob õpetaja juhendamisel õpieesmärkidest lähtuvat digisisu ja järgib autoriõigusi ning isikuandmete kaitset (sh viitab allikatele, küsib salvestamiseks luba, viitab autorlusele);
- 14) tarbib võõrkeelset meediasisu ja lihtsamat kirjandust;
- 15) osaleb huvi korral sihtkultuuri alastel üritustel (sh projektid, koostööpäevad, mängud, konkursid);
- 16) koostab loovaid ülesandeid (nt luuletus, plakat, lauamäng, esitlus) üksi, paaris- või rühmatööna;
- 17) loob (õpetaja juhendamisel) seoseid sõnavara ja grammatika õppimiseks (nt ideekaardi koostamine, akronüümide moodustamine, sõnade grupeerimine; seaduspärasuste leidmine grammatikas);
- 18) teise võõrkeele õppimisel kasutab varasema võõrkeele õppimise kogemust, leiab seoseid keelte vahel.

Õppesisu

Mina ja teised: minu ja sõprade võimed, tugevused ja nõrkused.

Kodu ja lähiümbrus: elukoha kirjeldus, tähtpäevade tähistamine perekonnas; pereliikmed, nende kodused tööd ja tegevused.

Kodukoht Eesti: linna- ja maaeluga seotud paigad, loodusrikkused ja nende hoidmine linnas ja maal; käitumine ja tegevused looduses eri aastaegadel; kultuuritavad; ilmastikunähtused.

Riigid ja nende kultuur: mõned tuntumad sündmused, saavutused ja isikud ajaloo- ja

kultuurivaldkonnast; tuntumate maailmariikide nimed, rahvused ja keeled.

Igapäevaelu. Õppimine ja töö ning vaba aeg: transpordivahendid; koolipäeva kirjeldus ja päevaplaan; kooli ja klassi iseloomustav sõnavara, eksamid; toiduained, toidu tellimine kohvikus ja restoranis, retseptid; tervislik toiduvalik ja eluviis, igapäevane hügieen; sisseostud ja suhtlemine teeninduses; huvid, lemmiktegevused; ametid; riietus, riiete valik ja stiil.

Meedia: internet, meediast saadav kasu ja võimalikud ohud, meediažanrid, allikakriitilisus, suhtlemisnormid ja -eetika internetis.

Valikõppeaine „Informaatika“

1. Üldalused

Ainekava jaguneb 35-tunnisteks kursusteks:

- o Arvutikasutuse algtõed (2. ja 4. klass)
- o Infoühiskonna tehnoloogiad ja arvuti kasutamine loovtöös (7. klass)

1.1. Õppeaine kirjeldus

Põhikoolis on informaatika õppimisel eesmärgiks õpi- ja töökeskkonna kujundamiseks vajalike info- ja kommunikatsioonivahendite rakendamise oskuste omandamine, mis võimaldaks põhikooli lõpetajal teha samme IKT-valdkonna karjääri suunal või toetaksid innovaatiliste lahenduste leidmist ning rakendamist teistes valdkondades. Informaatika õpetamise põhimõtted põhikoolis on:

- 1) elulähedus;
- 2) aktiivõpe ja loovus;
- 3) uuenduslikkus;
- 4) koostöö;
- 5) teadmusloome;
- 6) vaba tarkvara ja avatud sisu, sõltumatus tarkvaratootjast;
- 7) turvalisus;
- 8) lõimitus ja sidusus.

Informaatika on arvutiteadusel põhinev õppeaine, mis kuulub valikainena põhikooli õppekavas tehnoloogia ainevaldkonda. Põhirõhk on tehnoloogia praktilisel kasutusel. Seda on soovitatav õpilastele pakkuda igas kooliastmes vähemalt 35 tundi. Informaatika ainekäsitus on tavapäraselt kontsentiline: varem õpitu juurde tullakse igas järgmises kooliastmes laiendatud ja täiendatud kujul tagasi.

Põhikooli informaatikaõppe sisu koosneb üldistatult kahest komponendist, mille omavahelist tasakaalustamist ainekavaga taotletakse:

- 1) raalmõtlemine – eluliste ülesannete lahendamise viis, mille puhul kasutatakse algoritmide tundmist ja rakendamist, mustrite tuvastamist, probleemi osadeks jaotamist ja üldistamist;
- 2) disainmõtlemine – kasutajakeskne, loov ja koostõine eluliste ülesannete lahendamise viis, sh probleemi määratlemine, vajaduste võrdlemine, mõtlemine, ehitamine ja katsetamine.

I kooliastmes õpetab informaatikat üldjuhul klassiõpetaja teistesse õppeainetesse lõimituna või eraldi õppeainena, käsitletakse 1–4 õppeteemat: „Digiseade töövahendina“, „Kood“, „Digikunst“, „Digitaalne ohutus“.

II kooliastmes õpetab informaatikat eelistatavalt kvalifitseeritud informaatikaõpetaja eraldi õppeainena, käsitletakse 1–4 õppeteemat: „Digiseade töövahendina“, „Programmeerimine“, „Digimeedia“, „Digihügieen“.

III kooliastmes õpetatakse informaatikat valikainena „Infoühiskonna tehnoloogiad“ ja/või digiloovtöö formaadis, milles praktilise rühmatööprojekti käigus õpitakse informaatikateadmisi rakendama elulise probleemi lahendamiseks. Digiloovtöö väljundid on seotud nt animatsiooni, küberturvalisuse, veebidisaini, asjade interneti, robotika, liitreaalsuse või tarkvara prototüübi loomisega.

1.2. Õppe- ja kasvatusesmärgid

Põhikooli informaatikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) mõistab tehnoloogia tööpõhimõtteid ning valdab peamisi võtteid igapäevases õppetöös infot otsides, töödeldes ja analüüsides ning taasesitades;
- 2) loob, salvestab, taasesitab ja jagab tehnoloogiliste vahendite abil eesmärgist lähtuvalt digitaalset sisu privaatsusnõudeid järgides;
- 3) teadvustab ning väldib digitaalses keskkonnas tegutsedes tekkida võivaid riske tervisele, turvalisusele ja isikuandmete kaitsele;
- 4) omab vajalikke oskusi ja teadmisi õpiteeks ja karjäärivalikuks.

1.3. Võimalusi lõiminguks, üldpädevuste arengu toetamiseks ja läbivate teemade käsitlemiseks

Informaatika on kergesti lõimitav kõigi teiste õppeainetega, kuna info- ja kommunikatsioonitehnoloogia on tänapäevase õpikeskkonna loomulik osa. See lõiming toimub mõlemal suunal: ühelt poolt kasutatakse informaatika õppeülesandeid koostades teiste õppeainete teemasid, et luua mõtestatud õppimine, ning teiselt poolt lõimitakse tehnoloogiat ja innovatsiooni läbiva teemana teistesse õppeainetesse. I kooliastmes käsitletakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaga seonduvaid teemasid üldjuhul lõimituna teiste õppeainetega ja seal keskendutakse informaatika ainekava õppesisus peamiselt digipädevuse arendamisele. Alates II kooliastmest on õpetamise keskmes pigem informaatika kui arvutiteaduse akadeemilisel distsipliinil põhinev erialane õppesisu ja vastutus digipädevuse edasise kujundamise eest laieneb kõigi teiste õppeainete õpetajatele.

1.4. Õppetegevuse kavandamise ja korraldamise põhimõtted

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) jälgitakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas;
- 3) võimaldatakse õppida üksi ning üheskoos teistega, et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: veebipõhine personaalne õpikeskkond, arvutiklass, kooliõu, muuseumid, näitused, ettevõtted jne;
- 7) tagatakse, et õppe vältel õpitakse headest tavadest lähtuvat veebikäitumist, sealhulgas virtuaalsetes võrgustikes ning ametlikke infosüsteeme (e-kool, e-õppekeskkond, kooli ja omavalitsuse koduleht) kasutades.

Informaatika õppetegevust kavandades on võimalik kasutada erinevaid lähenemisi:

1) õpetada informaatika teemasid eraldi õppeainetena

Kool valib ühe õppeteema ja õpetab seda ühes klassis täies mahus 35-tunnise omaette õppeainena (nt üks tund nädalas terve õppeaasta jooksul). Terviklik lähenemine võimaldab põhjalikumalt käsitlust ja kõigi taotletavate õpitulemuste saavutamist;

2) kombineerida mitme õppeteema osadest oma informaatika õppeaine

Kool valib õppeteemade hulgast endale sobilikud elemendid, millest kombineeritakse õppeaine/kursus. Näiteks I kooliastmes rakendatakse 35-tunnine informaatika valikõppeaine, milles on nii digitaalse ohutuse, digimeedia kui ka programmeerimise ja robotika elemente. Õpilased saavad igast õppeteemast põgusa ülevaate ja saavutavad valitud õpitulemused;

3) informaatika õppeteemade lõimimine eri õppeainete tundidesse

Kool lõimib õppeteemade elemente eri ainete õpetusse (nt kunst, tööõpetus, matemaatika). Selline lahendus suunab aineõpetajaid ja IT-spetsialiste enam koostööd tegema, et saavutada taotletavad õpitulemused.

1.5. Hindamise põhimõtted

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest. Informaatika õpitulemuste saavutatuse kohta antakse õpilasele tagasisidet õppeprotsessi käigus, lähtudes 3 õpilase õpiülesannetest. Kokkuvõtvalt hinnatakse kursuse lõpus. Õpiülesanded võivad olla tehtud kas üksi või rühmatööna. Hindamiskriteeriume kirjeldatakse kooli õppekavas. Soovitavalt hinnatakse informaatikaõppes:

- 1) õppe plaanipärasust, loomingulisust ja ratsionaalsust;
- 2) õppekavas ettenähtud õpitulemuste saavutamist ning seonduvate pädevuste olemasolu veenvat tõendamist;
- 3) loodud materjalide tehnilist teostust, esteetilisust ja originaalsust;
- 4) oma praktilise tegevuse mõtestamist;
- 5) õpilase isiklikku arengut kursuse jooksul.

1.6. Õppekeskkonna kujundamise põhimõtted

Kool peab valikkursuse pakkumisel tagama järgmiste vahendite kasutamise: 1) internetiühendusega arvutite jm digiseadmetega, projektori, kõlarite, kõrvaklappidega klassiruum, kus on soovitavalt võimalik laudu, toole ümber paigutada; 2) vajaduse korral isikliku sülearvuti või nutiseadme kasutamise võimalus; 3) rühmatööttehnikaid toetavad töövahendid ja -materjalid; 4) multimeedia salvestus- ja töötlusvahendid ning printeri kasutamise võimalus.

Õpilastes kujundatavad üldpädevused

Kultuuri- ja väärtuspädevus

Informaatika abil saab uurida ja väärtustada erinevate kultuuride digitaalset pärandit. Õpilased saavad luua projekte, mis kajastavad nende ilumeelt ja loovust, näiteks veebilehtede või digitaalse kunsti kaudu.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus

Informaatika projektid võivad hõlmata ühiskondlikult oluliste teemade uurimist ja nende kohta teadlikkuse tõstmist. Õpilased saavad õppida digitaalse kodanikuks olemise eetikast ja vastutust.

Enesemääratluspädevus

Informaatika võimaldab õpilastel mõista oma tugevusi ja nõrkusi tehnoloogia kasutamisel. Õpilased saavad arendada eneseregulatsiooni oskusi, planeerides ja juhtides oma digitaalseid projekte.

Õpipädevus

Informaatika aitab õpilastel arendada iseseisva õppimise oskusi, kasutades

erinevaid digitaalsete ressursse. Õpilased saavad õppida, kuidas tehnoloogiat kasutada teadmiste omandamiseks ja probleemide lahendamiseks.

Suhtluspädevus

Informaatika annab võimaluse praktiseerida suhtlemist digitaalsetes keskkondades ja meeskonnatöö platvormidel. Õpilased saavad õppida, kuidas digitaalselt esitada ja põhjendada oma seisukohti.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus

Informaatika sisaldab programmeerimist, mis nõuab matemaatilist mõtlemist ja probleemide lahendamist. Õpilased saavad uurida tehnoloogia mõju ühiskonnale ja keskkonnale.

Ettevõtlikkuspädevus

Informaatika projektid võivad julgustada õpilasi olema uuenduslikud ja ettevõtlikud, arendades uusi digitaalsete tooteid või teenuseid. Õpilased saavad õppida, kuidas tehnoloogiat kasutada äriideede genereerimiseks ja elluviimiseks.

Digipädevus

Informaatika on otseselt seotud digipädevuse arendamisega, kuna see hõlmab digitehnoloogiate kasutamist ja mõistmist. Õpilased saavad õppida, kuidas kaitsta oma digitaalset identiteeti ja privaatsust internetis.

Lõimimine teiste valdkondadega

Keel ja kirjandus. Õpilased saavad luua digitaalsete lugusid, luuletusi või kirjandusteoseid, kasutades erinevaid meediaelemente (pilte, heli, animatsiooni). Näiteks võivad nad luua multimeedia esitluse mõne romaani või luuletuse kohta. Internetti kasutatakse emakeeles enamasti infoallikana ja sõnaraamatuna. Oluline on materjali kriitiline hindamine ja korrektne grammatika. Keelelist korrektsust väärtustatakse erinevates suhtlusvõrgustikes, õppematerjali vormistamisel, süstematiseerimisel, heli- ja videofailides. Internetis peituvate ohtude tajumine, teadvustamine ja ennetamine.

Võõrkeeled. Internetipõhiste sõnaraamatute kasutamine; uudiste lugemine; kirjavahetuse ja blogide pidamine ning referaatide koostamise võimalused.

Matemaatika. Programmeerimine aitab õpilastel mõista matemaatilisi kontseptsioone, nagu algoritmid ja loogika, ning rakendada neid probleemide lahendamisel. Arvuti on abivahend

lisainfo leidmisel, kodutööde enesekontrolliks, geomeetria õppimisel, funktsioonide jooniste õppimine ruumiliste ning tasapinnalise kujundite konstrueerimine erinevate programmide abil.

Loodusõpetus. Loodusained keskenduvad info otsimisele, erinevate õpikeskkondade, heli- ja videofailide kasutamisele ning katsete demonstreerimiseks.

Tehnoloogiaõpetus. Tehnoloogiaõpetus võimaldab erinevat infot otsida, salvestada, esitleda ja säilitada; õppemängude loomisel ja koostamisel.

Kunstiained. Kunstilistes ainetes saab luua seoseid ajaloo, teaduse ja tehnoloogiaga, Uurimistööde koostamisel, kus kasutatakse teksti, joonist, skeemi, tabelit ja graafikut. Muusikaõpetuses saab korraldada virtuaalseid õppekäike ja kunstiõpetuses näituste külastusi. Integreerides erinevaid õppeaineid reklaamida tehtud töid näiteks virtuaalse näitusena.

Inimeseõpetus. Inimeseõpetuses peetakse oluliseks teadvustada tehnoloogia mõju inimese meeltele, reklaamide ning meedia ohutegureid. Tähtsaks peetakse sõnavara kasutust ja vastutuse võtmist suhtlusvõrgustikes ja avalikes kogukondades. Teadvustamine pikaajase ekraaniaja mõjust une kvaliteedile ja üldisele heaolule. Saab pöörata tähelepanu turvalise ja eetilise interneti-käitumise aluste tutvustamisele ning interneti kasutamisele suhtluskeskkonnana.

Ajalugu. Ajaloos on oluline õpetada kriitiliselt hindama erinevaid allikaid, video- ja pildimaterjali. Digiseadmete abil saavad õpilased uurida ajaloolisi allikaid ja esitada oma uurimistöid, mis aitab neil arendada kriitilist mõtlemist ja allikakriitilisust.

Tehnoloogia. Tarkvara ja rakenduste turvalise kasutamise põhimõtete õpetamine, sealhulgas paroolide haldamine ja andmekaitse. Arvuti viiruste ja pahavara tundmaõppimine ning nende vastu kaitsmise meetodid.

Geograafia. Digiseadmete abil saavad õpilased uurida kaarte, analüüsida kliimaandmeid ja luua interaktiivseid esitlusi geograafiliste teemade kohta.

Läbivad teemad

1. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine

Õpilasele tutvustatakse erinevaid informaatika valdkonda puudutavaid elukutseid ja töid ning nende seost inimeste individuaalsete eelduste ja huvidega.

2. Keskkond ja jätkusuutlik areng

Keskendutakse koduümbruse ja Eesti keskkonnaprobleemide käsitlemisele. Arendatakse säästvat suhtumist ümbritsevasse elukeskkonda.

3. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus

Toetatakse õpilase initsiatiivi. Suunata õpilasi leidma jõukohastele probleemidele loomingulisi lahendusi ning aidata neil kogeda koos tegutsemise kasulikkust ja vajalikkust.

4. Kultuuriline identiteet

Leitakse võimalusi, kus õppija saab omakultuuri oskusi tutvustada läbi rahvusvaheliste projektide kaudu.

5. Teabekeskkond

Õpilane harjub internetis liikudes eristama avalikku ja isiklikku sfääri ning valima selle põhjal õiget suhtlusviisi.

6. Tehnoloogia ja innovatsioon

Arutletakse intellektuaalomandi kaitse ning arvuti kasutamise võimaluste üle oma tööde kavandamisel ja esitlemisel. Õpitakse oma tööd virtuaalkeskkonnas esitlema. Tutvumine arvuti abil juhitavate täisautomaatsete seadmetega ning võimaluse korral ka nendega töötamine aitavad tunnetada tänapäevaseid tehnoloogilisi võimalusi.

7. Tervis ja ohutus

Pööratakse tähelepanu teadmiste ja oskuste ning väärtushinnangute kujundamisele, õpetuse elulähedusele ja levinuma riskikäitumise ärahoidmisele.

8. Väärtused ja kõlblus

Teadvustatakse ja mõtestatakse kõlbelisi norme ning kujundatakse sallivust ja lugupidamist erinevate inimeste vastu. Arvutiõpetuse etiketiteemade kaudu kujundatakse praktilisi käitumisoskusi erinevates situatsioonides, õpitakse mõistma käitumisvalikute põhjusi ja võimalikke tagajärgi.

2. Ainekavad

2.1. Õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes

Õpilane:

- 1) kirjeldab, kuidas toimib internet, mis on arvuti riistvara ja tarkvara, toob näiteid digitehnoloogia turvalisest ja oskuslikust kasutusest infoühiskonnas;
- 2) leiab internetist sobiva teksti, pildi, video, animatsiooni ja viitab selle allikale;
- 3) loob, vormistab, salvestab, taasesitab nii individuaalselt kui ka koostöös eri liiki digitaalset sisu (tekst, pilt, esitlus, video, animatsioon jne) ja jagab seda, järgides hea tava ja digiohutuse nõudeid;
- 4) kirjeldab ja väldib digivahendite kasutamisega seotud riske;
- 5) kirjeldab elulisi näiteid programmide kasutamisest ja lahendab eakohaseid

programmeerimisülesandeid mängulistes keskkondades ja/või haridusrobotitega;

6) kasutab veebikeskkondi ja e-teenuseid hea tava ja digiohutuse nõuetele vastavalt, pöördub probleemi ilmnemisel või selle kahtlusel abi saamiseks vanema, õpetaja või mõne abi andva institutsiooni poole.

I kooliastme õppeteemad on „Digiseade töövahendina“, „Digitaalne ohutus“, „Kood“ ja „Digikunst“.

1. Õppeteema „**Digiseade töövahendina**“ eesmärk on anda õpilastele vajalikud baasoskused digiseadme kasutamiseks, sh tekstitöötamiseks, info otsimiseks, hindamiseks ja esitamiseks, tööks andmetega. Teema on tihedalt lõimitud teiste õppeainetega.

2. Õppeteema „**Digitaalne ohutus**“ hõlmab elementaarseid turvanõudeid, privaatsuse ning terviselega seotud riske.

3. Õppeteema „**Kood**“ kaudu tutvuvad õpilased mänguliselt programmeerimise alustega – see on sissejuhatus programmeerimisse ja robotikasse.

4. Õppeteema „**Digikunst**“ eesmärk on tutvustada erinevaid digimeediumide loomise võimalusi (pilt, video, heli, animatsioon) ja nende töötlemise lihtsamaid võtteid.

Õpitulemused

Digitaalne ohutus

Õpilane:

- 1) kirjeldab tehnoloogilise ja pärismaailma erinevusi ning sarnasusi;
- 2) kirjeldab, kuidas töötab internet;
- 3) toob näiteid digitehnoloogia ja interneti turvalisest kasutusest (viirusetõrje kasutamine, kahtlaste linkide tuvastamine, vajaduse korral suhtluspartneri blokeerimine);
- 4) selgitab salasõna turvalisuse nõudeid;
- 5) salvestab, taasesitab ja jagab digitaalset sisu, järgides privaatsusnõudeid ning vältides küberkiusamist;
- 6) mõistab tasulise ja tasuta teenuse erinevusi (nt arvutimängudes, äppides);
- 7) pöördub probleemi ilmnemisel või selle kahtlusel abi saamiseks lapsevanema, õpetaja või mõne abi andva institutsiooni/teenuse poole;
- 8) kirjeldab ja väldib digiseadmete kasutamisega seotud riske tervisele;
- 9) selgitab arusaadavalt, korrektset sõnavara kasutades tõrkuva digiseadme või -rakendusega tekkinud probleemi; lahendab iseseisvalt või juhendi abil lihtsama tehnilise probleemi.

Õppesisu

Arvuti, turvalisus ja tervis (arutelu, videod jm)

Pahavara ja viirusetõrje.

Internet. Veebisisu kriitiline hindamine, sotsiaalse manipuleerimise äratundmine algtasemel.

Interneti turvalisus, selle ajalugu ja tänapäevased probleemid.

Oskab kaitsta enda virtuaalset identiteeti väärkasutuse eest, valides igale keskkonnale uue tugeva parooli ning teab, et tuleb vahetada parooli sageli, ega avalda sensitiivset infot enda kohta avalikus internetis.

Oskab selgitada arvuti väärast kasutamisest tekkida võivaid ohte oma tervisele (sõltuvus, liigese- ja rühivead, silmade kaitse) ning oskab oma igapäevatoös arvutiga neid ohte vältida, valides õige istumisasendi, jälgides arvuti kasutamise kestust, tehes võimlemisharjutusi silmadele ja randmetele jne.

Õpitulemused

Kood

Õpilane:

- 1) kasutab mängulises keskkonnas programmeerides lähtuvalt algoritmilisest probleemilahendusest mõisteid programm, muutuja, valik, tsükkel, sisend ja väljund;
- 2) kirjeldab elulisi näiteid programmide kasutamisest;
- 3) selgitab etteantud lihtsa programmi/rakenduse sisu ning ennustab selle töö tulemit;
- 4) kavandab ja loob juhiseid järgides lihtsamaid rakendusi, kasutades digitaalseid või füüsilisi vahendeid (nt lastele mõeldud hariduslikud programmeerimiskeskonnad või robotikakomplektid);
- 5) selgitab programmi testimise vajadust, leiab koodist lihtsamad vead;
- 6) laadib internetist alla teiste loodud programme ja kohandab neid, arvestades autoriõigustega.

Õppesisu

Programmjuhtimisega seadmete tööpõhimõtted ja lühiajalugu.

Muutuja ja avaldis

Tingimuslause

Funktsioon

Korduslause

Järjend

Kahekordne tsükkel

Andmestruktuurid

Rekursioon

Digikunst

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) otsib internetist eritüübilist (nt pilt, video, animatsioon jt) digikunsti ja viitab selle allikale; loob digitaalselt joonistuse ja prindib selle vastavalt eesmärgile sobivate seadetega (värviline/mustvalge, ühe/kahepoolne jne);
- 2) digikunsti loomisel lähtub korrektse käitumise põhimõtetest;
- 3) valib kaamera seaded vastavalt pildistamise oludele ning pildistab ja kopeerib foto seadmest arvutisse, avab selle sobiva rakendusega;
- 4) jälgib ja kasutab teadlikult lihtsamaid pildipinna organiseerimise võtteid;
- 5) salvestab heli ja kopeerib selle seadmest arvutisse ning avab selle sobiva rakendusega;
- 6) salvestab video ja kopeerib selle seadmest arvutisse ning avab selle sobiva rakendusega;
- 7) kombineerib lihtsate võtetega pildi, heli ja video.

Õppesisu

Joonistamine erinevate programmide ja rakendustega.

Paberil joonistuse skaneerimine.

Printimine.

Pildistamine.

Lihtsamad pildistamise režiimid ja kompositsioonivõtted.

Foto eksportimine/importimine kaamerast/nutiseadmest arvutisse, arvutis avamine.

Levinud faililaiendid.

Heli salvestamine. Heli liigutamine seadmest arvutisse. Arvutis avamine. Levinud faililaiendid.

Video filmimine. Video liigutamine seadmest arvutisse. Arvutis avamine. Levinud faililaiendid.

Montaaž. Pildi, teksti, heli ja video kombineerimine algtasemel. Animatsioon.

Autoriõigus ja ohutus. Eetika digikunstis. Teiste autorite teoste otsimine ja kasutamine, sh taaskasutus ja viitamine.

Digikunsti jagamine, seadmete ohutu ning eesmärgipärane kasutamine.

Digiseade töövahendina

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab kooli infosüsteemi ja e-õppekeskkondi vastavalt kokkulepitud reeglitele; sisestab, kopeerib, vormindab ja salvestab erinevat tüüpi tekste (nt kuulutusi, plakateid, referaate);
- 2) salvestab, kopeerib, kustutab ja jagab faile;
- 3) otsib infot erinevatest allikatest, kasutab seda, viidates algallikale;
- 4) otsib ja haldab vajalikke andmeid, sisestab need tabelisse, esitleb diagrammina;
- 5) koostab ja vormindab esitlust: kujundab slaide, lisab teksti ja pilte.

Õppesisu

Kooli infosüsteemide ja e-õppekeskkonna kasutamise reeglid.

Tekstitöötlus. Teksti sisestamine, vormindamine ja kopeerimine. Pildi lisamine tekstile. Failide haldamine. Faili salvestamine, kopeerimine, kustutamine, jagamine. Töö mitme aknaga. Infokirjaoskus. Info otsimine erinevatest allikatest, kasutamine, viitamine. Tööriistad. Töö andmetega. Andmeotsing ja digiteerimine. Andmete haldamine. Andmete sisestamine tabelisse. Diagramm. Andmete esitlemine. Esitluse koostamine. Esitluse vormistamine ja kujundamine. Teksti ja pildi lisamine slaidile, slaidi kujundus.

2. klass

Õpitulemused

Teab, kuidas töötada arvutiga, oskab seda sisse ja välja lülitada. Teab mõistet arvuti ja oskab nimetada arvutiliike.

Tunneb arvuti põhikomponente, teab mõisteid –arvuti sisend- ja väljundseadmed (kuvar e. ekraan, arvutihiir, klaviatuur, arvuti jne), tarkvara, riistvara, operatsioonisüsteemid, rakendustarkvara, andmed, töötlusseadmed, arvuti mälu, andmekandjad ja nende lugejad, internet, IP, brauser jne.

Windows'i põhielemendid: töölaud (desktop), ikoonid, tööderiba (taskbar), programmide käivitamine Start-menüüst ja töölaualt.

Oskab kasutada hiirt (programmide käivitamine, joonistamine), tunnetab arvutihiire liikumist
Teab klaviatuuri põhiklahve.

Oskab iseseisvalt töötada õpitud programmidega, oskab kasutada lihtsamaid arvutimänge.
Interneti kasutamine.

Õppesisu

Õpilane teab arvutiklassi kasutamise reegleid.

Arvuti, arvutiga töötamine, kasutajakonto loomine

Arvuti sisse ja välja lülitamine.

Arvuti põhikomponendid, oma kataloogiga tutvumine.

Kooli koduleheküljega tutvumine.

Internetis liikumine (otsingumootori kasutamine).

Targalt internetis (küberkiusamine, kasutajakontod ja paroolid, nutikalt mobiilis, privaatsus internetis, suhtlemine internetis).

Stuudium (sisse ja välja logimine, tunnitöö vaatamine, kirjade vaatamine ja saatmine).

Sisend- ja väljundseadmetega tutvumine (kuvar, kõlarid, hiir, klaviatuur, skanner, mikrofon, printer jne).

Tarkvara ja riistvaraga tutvumine Power Point slaidiprogrammi abil (tarkvara süsteemi- ja rakendustarkvara ja riistvara, korpus, emaplaat, protsessor, mälu, kõvaketas, klaviatuur, kuvar jne).

Mõistetega tutvumine (Andmed, töötlusseadmed, arvuti mälu, andmekandjad, nende lugejad, internet, IP, brauser, Internet Explorer, Google Chrome, Mozilla, Safari jne).

Programmeerimise algtoed (õppeprogramm Run Marco).

Teksti trükkimine (trükkimine, parandamine, suur- ja väiketähe kasutamine, kirjavahemärgid, teksti suuruse, kirjastiili, värvi muutmine, joondamine, taandrida, töö salvestamine).

2.2. Õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

Õpilane:

1) vormistab ja salvestab digitehnoloogia abil erinevaid tekste, esitlusi ja digimeedia loovtoide ning jagab neid, järgides autoriõigusi ja digiohutuse nõudeid;

2) teeb etteantud andmete põhjal lihtsamat tabelitöötlust, kasutades õpitud valemeid ja esitades tulemusi sobivate graafikute abil;

3) teab programmeerimise põhimõisteid ja rakendab praktilises tegevuses algoritme ja programmi loomise etappe ühe haridusliku programmeerimiskeele/arenduskeskkonna näitel ja/või haridusrobotitega;

4) teab ja väldib kübermaailmas valitsevaid riske, haldab ja kaitseb oma digitaalset identiteeti ja ohtude realiseerumisel oskab neile adekvaatselt reageerida;

5) selgitab seadmete väärkasutamisest tekkida võivaid terviseriske ning arvestab nendega.

II kooliastme õppeteemad on „Digihügieen“, „Programmeerimine“, „Digimeedia“ ja

„Digiseade töövahendina“.

1. Õppeteema „**Digihügieen**“ eesmärk on tagada õpilastele igapäevaseks õppetöoks vajalikul baastasemel pädevused digiohutuseks ning veebikeskkonnas suhtlemise ja koostööga toimetulemiseks.
2. Õppeteema „**Programmeerimine**“ eesmärk on süsteemselt tutvustada õpilastele lihtsate praktiliste ülesannete kaudu programmeerimise põhimõisteid, algoritmide rakendamist ja programmi loomise etappe ühe haridusliku programmeerimiskeele/arenduskeskkonna näitel.
3. Õppeteema „**Digimeedia**“ eesmärk on õpetada eri liiki digimeedia (foto, arvutijoonis, video, 3D-joonis) loomist, selle arvutisse salvestamist, töötlemist ja veebis jagamist, järgides autoriõigusi.
4. Õppeteema „**Digiseade töövahendina**“ eesmärk on anda õpilastele vajalikud baasoskused arvuti kasutamiseks, sh tekstitöötamiseks, info otsimiseks, hindamiseks ja esitamiseks, tööks andmetega, lähtudes etteantud vormistusnõuetest ja formaatidest. Teema on tihedalt lõimitud teiste õppeainetega.

4. klass

Digihügieen

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) järgib veebilehele kommentaare lisades, veebifoorumi ja postiloendi vahendusel toimivas arutelus osaledes nii tunnustatud suhtlusnorme kui ka selle keskkonna nõudeid;
- 2) selgitab ebaeetilise digisuhtluse võimalikke tagajärgi ning hindab kriitiliselt veebisuhtluse sisu ja turvalisust;
- 3) haldab ja kaitseb oma digitaalset identiteeti, sh kasutades mitmeastmelist või -faktorilist isikutuvastust ja parooli taaste meetodeid, selgitab oma sotsiaalmeedia vms konto privaatsusseadete häälestamise vajadust;
- 4) kirjeldab küberkiusamise olemust, kuidas seda märgata ja vastavas olukorras käituda; rakendab turvameetmeid oma arvuti ja nutiseadme kaitseks (nt viiruse- ja pahavaratõrje, jälitusrakendused jne);
- 5) kirjeldab ja väldib digivahendi kasutamisest tekkida võivaid ohte tervisele (sõltuvus, liigeseja rühivead, nägemise halvenemine), teeb vastavaid võimlemisharjutusi (silmadele, randmetele jne);
- 6) tuvastab ja lahendab iseseisvalt lihtsamaid probleeme tõrkuvate digiseadmete või

rakendustega.

Õppesisu

Teenuste turvalisus, nutirakenduste privaatsusseaded.

Internet. Veebisisu kriitiline hindamine, sotsiaalse manipuleerimise äratundmine algtasemel.

Interneti turvalisus, selle ajalugu ja tänapäevased probleemid.

Suhtlemine internetis. Turvaline e-posti manuste avamine. Veebikelmused. Suhtlus avalikus ja privaatses ruumis, infovoo filtreerimine. Küberkiusamine ja sellega toimetulemine. Netikett. Sexting. Internetisläng. Petukirjad. Abi küsimine ja pakkumine võrgusuhtluses tekkinud probleemide puhul. Digivahendite mõju tervisele ja keskkonnale. Digiseadmete väärkasutus, sõltuvus. Oma digikäitumise analüüs. Ergonoomika digiseadmete kasutamisel. Tervisekaitse reeglid ja harjutused.

Probleemilahendus. Ühilduvusküsimuste ja lihtsamate turvaprobleemide lahendamine, internetikeskkondade võimalike probleemide lahendamine.

Programmeerimine

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) mõistab ja kasutab teadlikult järgmisi mõisteid: programm, protsess, algoritm, roll (looja, täitja, kasutaja), muutuja, avaldis, valik, tsükkel, alamprogramm, programmeerimiskeel, sisend ja väljund;
- 2) analüüsib etteantud programmi ja ennustab selle töö tulemust; teeb selles otstarbekaid (oma eesmärgile vastavaid) muudatusi ja täiendusi;
- 3) koostab programmi etteantud tegevusskeemi, pseudokoodi või sõnalise kirjelduse alusel;
- 4) kirjeldab algoritmide ning programmide kasutamise lisandväärtust erinevates eluvaldkondades;
- 5) koostab lihtsamaid avaldise ja algoritme (valik, kordus), mida on võimalik kasutada reaalses juhtprogrammis;
- 6) selgitab rakenduse töö testimise vajadust ja olemust ning parandab tekkinud vead;
- 7) koostab lihtsama ülesande (nt sõida mööda joont) täitmiseks valmisdetailidest mehaanilise seadme ja selle juhtprogrammi (robotika).

Õppesisu

Sissejuhatus programmeerimisse. Programmjuhtimisega seadmete tööpõhimõtted ja ajalugu. Programm. Protsess. Roll (looja, täitja, kasutaja). Programmeerimiskeel. Arenduskeskkond. Ülevaade erinevatest võimalustest ja konkreetsetest kasutatavatest vahenditest, füüsilised ja digitaalsed vahendid. Arenduskeskkond, selle seadistamine.

Algoritm. Algoritmi mõiste ja liigid, algoritmi koostamine ja realiseerimine. Etteantud tegevusjuhiseid (kirjeldus,

tegevusskeem, pseudokood) arusaamine, ise koostamine ja rakendamine. Andmete ja tegevuste otstarbekas muutmine. Lihtsamate tüüp algoritmide kasutamine. Andmed. Objektid, objektide omadused ja meetodid (tegevused), väärtused. Muutujad. Muutujale väärtuse omistamine ja kasutamine. Sisendid ja väljundid. Klaviatuur, hiir, ekraan. Andurid, täiturid (robotika).

Tegevused ja avaldised. Lihtsamad teksti-, loogika- ja arvavaldised. Valikud. Tingimuslause (if ja else). Kordused. Lõpmatu kordus. Kordamine teatud arv kordi. Kordamine etteantud tingimusel. Kordus korduse sees. Alamprogramm. Alamprogrammi kasutamine.

Protseduurid/funktsioonid parameetritega. Mehhatroonika (robotika). Füüsikalised nähtused. Andurid. Täiturmehhanismid. Robotika. Robotikasüsteemi komponendid: mikrokontroller, mootor, andurid, liikurmehhanism. Roboti navigatsioon.

Digimeedia

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab fotokaamera tööpõhimõtteid ja korrektset hooldust, valib kaamera seaded vastavalt pildistamisoludele, pildistab (fotokaamera, nutiseade);
- 2) valib vastavalt olukorrale sobiva graafikaliigi, tarkvara ja failitüübi, arvestades raster- ja vektorgraafika erinevusi;
- 3) tuvastab digifoto puudused (kontrast, värvid, teravus, valge tasakaal) ja töötleb fotot vastavate tööriistadega puuduste vähendamiseks;
- 4) rakendab portreefoto töötlemisel erinevaid võtteid (nt retušeerimine);
- 5) kasutab 3D-jooniseid ja printerit eesmärgipäraselt – jooniste arvutisse laadimiseks, nende muutmiseks ja printimiseks ettevalmistamiseks, pidades silmas 3D-printeri tööpõhimõtteid ja autoriõigusi;
- 6) salvestab ja töötleb heli ja videot nutiseadme ja arvuti abil;

- 7) kombineerib teksti, heli, pilti ja videot, kasutades erinevaid üleminekuid ja efekte;
- 8) nimetab digimeedia arengus olulisi sündmusi;
- 9) kirjeldab tehis- ja liitreaalsust ja nende vahelisi erinevusi.

Õppesisu

Pildistamine. Kaamera tööpõhimõtted. Lääts, katiku ava, säriaeg, tundlikkus (ISO). Kaamera seadistamine. Pildistamine kaamera ja nutiseadmega. Pildi salvestamine arvutis ja nutiseadmest (resolutsioon, piksel, faili suurus). Pilditöötlus. Pildiparandused – kontrastid, värvid, teravus. Valge tasakaal.

Arvutigraafika. Vektor- ja rastergraafika. Vektorgraafikaga joonistamine, olemasolevatest kujunditest uute loomine. Vektorgraafika värvimine. Värvide üleminekud (gradient).

3D-graafika. 3D-kujundite omadused. 3D-kujundi loomise protsess: tekstuuri, sõrestik, varjutamine, renderdamine. Baaskujunditest uue 3D-kujundi loomine. 3D-objektide modelleerimine 3D-printimiseks. 3D-jooniste leidmine internetist, allalaadimine, muutmine ja 3D-printimiseks ettevalmistamine. 3D-printer, selle liigid ja osad, töövõtted ja ohutus. Failiformaadid.

Tehis- ja liitreaalsus (VR, AR). Tehis- ja liitreaalsuse vahelised erinevused, tehnilised lahendused, vajalikud lisaseadmed, praktilised rakendused.

Heli. Erinevad helikandjad. Heli salvestamise ajalugu. Analoog- ja digitaalheli. Heli salvestamine ja taasesitamine. Audiokaablid ja -pistikud. Algtasemel helitöötlus.

Video. Filmimine. Digitaalne video. Videotöötlus: teksti, pildi, heli, ja videoklippide montaaž.

Autoriõigus ja litsentsid. Autoriõiguste kaitse internetist saadud pildi- ja videoklippide taaskasutamisel. Autorile viitamine ja litsentsid. Oma metaandmete lisamine failidele.

Digiseade töövahendina

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) sisestab, vormindab ja kopeerib eri tüüpi tekste (sh nt plakatit, kuulutust);
- 2) kasutab digiseadet ohutult ja säästlikult;
- 3) vormindab referaati vastavalt etteantud juhendile, viitab korrektselt kasutatud allikatele;
- 4) salvestab, kopeerib, kustutab ja pakib kokku faile, töötab mitme aknaga;
- 5) otsib infot, kasutab ja hindab seda allikakriitiliselt, väldib plagiaati;
- 6) koostab etteantud andmestiku põhjal andmetabeli, sagedustabelid ja sobivat tüüpi diagrammid (tulp-, sektor- või joondiagrammi), sorteerib ja filtreerib andmeid, kasutab lihtsamaid tabelarvutuse funktsioone (summa, aritmeetiline keskmine, max, min), haldab ja

kaitseb oma andmeid;

7) koostab ja disainib teksti, diagramme, pilte, audiot, videot ja tabelleid sisaldava esitluse etteantud teemal.

Õppesisu

Tekstitöötlus. Teksti sisestamine, vormindamine ja kopeerimine. Plakati või kuulutuse koostamine ning kujundamine. Töövõtted: ohutu ja säästlik arvutikasutus. Referaadi vormindamine: Tiitelleht, päis ja jalus, lehekülgede nummerdamine; pealkirjade laadid; sisukorra automaatne genereerimine; viidete ja kasutatud allikate loetelu automaatne koostamine.

Failide haldamine. Faili salvestamine, kopeerimine, kustutamine, pakkimine. Töö mitme aknaga.

Infokirjaoskus. Info otsimine, kasutamine, hindamine. Tööriistad. Plagiaat. Allikakriitilisus.

Töö andmetega. Andmetabeli ja sagedustabeli koostamine. Diagrammi loomine sagedustabeli põhjal. Andmete sorteerimine ja filtreerimine. Lihtsamad funktsioonid tabelarvutuses (summa, aritmeetiline keskmine, max, min). Andmete kättesaadavus, haldamine ja kaitse.

Esitluse koostamine. Esitluse disain ja vormistamine. Slaidi ülesehitus ja kujundus. Teksti, pildi, tabeli ja diagrammi sisestamine slaidile.

2.3. Õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

Õpilane:

- 1) kasutab eesmärgipäraselt kooli, raamatukogu, kohaliku omavalitsuse ja riigi e-teenuseid ning ühismeedia teenuseid, järgides seejuures digiohutuse nõudeid;
- 2) kujundab personaalse õpikeskkonna, kasutades tasuta veebiplatvorme ja rakendusi; kirjeldab uute tehnoloogiate (nt asjade internet, 3D, liit- ja virtuaalreaalsus) toimimist ja olulisust ühiskonnas;
- 3) panustab meeskonnaliikmena digitaalse loovtöö tegemisse (nt robootika, asjade interneti, veebisaidi, animatsiooni vms kujul) kas programmeerija, disaineri, stsenaristi, kunstniku vm rollis;
- 4) kirjeldab digitehnoloogia mõju nii keskkonnale kui ka meie füüsilisele ja vaimsele tervisele; haldab ja kaitseb oma digitaalset identiteeti, väldib kübermaailmas valitsevaid riske, kuid ohtude realiseerumisel reageerib neile adekvaatselt.

7. klass

Infoühiskonna tehnoloogiad

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab infoühiskonna ja riiklike e-teenuste toimimist Eestis;
- 2) kasutab etteantud või enda valitud veebipõhist koostöökeskkonda sihipäraselt ja turvaliselt: liitub, valib turvalise salasõna, loob kasutaja profiili ning lisab materjale;
- 3) loob veebipõhise personaalse õpikeskkonna (nt e-portfoolio) ja reflekteerib selles oma õpikogemust;
- 4) loob, kohandab ja avaldab digitaalset õppematerjali (sh 3D-, liit- või virtuaalreaalsuse tehnoloogiate abil), lähtudes intellektuaalomandi kaitse headest tavadest ja taaskasutatava sisu litsentsi tingimustest;
- 5) kasutab eesmärgipäraselt kooli, kohaliku omavalitsuse ja riigi pakutavaid infosüsteeme ning ühismeedia platvorme;
- 6) kirjeldab tehisintellekti ja asjade interneti rakendusviise majanduses, avalikus sektoris, hariduses ja sellega kaasnevat võimalikke ohtusid;
- 7) selgitab ava- ja suurandmete olulisust ja rakendusviise;
- 8) kujundab ja kaitseb enda digitaalset identiteeti, väldib kübermaailmas valitsevat ohtusid, kuid nende ilmnemisel reageerib adekvaatselt;
- 9) oskab nimetada erinevaid IKT-ameteid, oskab kirjeldada, mida selles ametis tehakse, ja teab, missuguseid eeldusi on vaja, et neis ametites töötada.

Õppesisu

Eesti e-riik ja e-teenused. Isikutunnistuse kasutamine autentimisel ja digiallkirjastamisel. Omavalitsuse veebilehelt e-teenuste leidmine ning kasutamine. Kodanikuportaali eesti.ee kasutamine. E-teenuse mõiste ja elukaar, teenusedisain. Digiühiskonna kultuur ja eetika, seadused ja regulatsioonid Eestis.

Interneti suhtlus- ja töökeskkonnana. Veebikeskkonnadesse kasutajaks registreerumine, kasutajaprofiili loomine. Oma virtuaalse identiteedi kaitsmine.

Turvalise ja eetilise internetikäitumise alused. Probleemide tuvastamine, asitõendite võtmine, raporteerimine. Enamlevinud küberkuriteod internetis, kelmused, seadused (oht, rünne). Nutiseadme / targa riistvara (kodukasutuses) turvaline kasutamine. Kodu/õpikeskkonna turvaaudit. Vaimne tervis tehnoloogiarikas keskkonnas (nt distantsõppes). Digiprügi, isikuandmete kaitse.

Personaalse õpikeskkonna loomine veebikeskkonnas ja selle haldamine. E-keskkonna

kasutamine õpikogemuse refleksiooniks. Veebiallikate süsteemne haldamine.

Sisu tootmine ja taaskasutus. Digitaalse meediasisu loomine digitehnoloogiate abil: 3D, liitja virtuaalreaalsus. Autoriõigus digiajastul, litsentsid.

Uued tehnoloogiarendid: tehisintellekt, ava- ja suurandmed. Tehnoloogiline innovatsioon. Tehisintellekti ja asjade interneti mõisted, näited, rakendused ja seonduvad riskid. Ava- ja suurandmete olemus, rakendusviisid, seonduvad riskid.

Karjäär IKT-valdkonnas. Teab ja oskab nimetada erinevaid IKT-valdkonna erialasid ning võimalusi edasisteks karjäärivalikuteks. IKT kasutamine ettevõtluses (äriinfotehnoloogiast küberturbeni), iduettevõtlus.

Sissejuhatus digiloovtöösse. Digiloovtöö formaatide tutvustamine: programmeerimine (nt mäng, rakendus, animatsioon, kunst), asjade internet, robotika, multimeedia, veebidisain, küberhügieen või lahenduse loomine elulises kontekstis. E-töövahendid (ajahalduseks, koostöö tegemiseks jne). Toimetulek tehnoloogiaga (seadmete haldamine ja probleemilahendus). Projektitöös osalemine, koostöö tegemine, töö ja protsessi hindamine. Projekti aruande koostamine ja esitlemine (raport, poster, video, liftikõne vmt).

Digiloovtöö

Õpitulemused

Õpilane:

- 1) sõnastab digiloovtöö projekti eesmärgid, väljundid, tegevuskava ja ülesanded;
- 2) planeerib oma tegevusi;
- 3) vormistab arvuti abil digiloovtöö ja selle esitluse, lähtudes etteantud vormistusnõuetest, mallidest ja formaatidest ning intellektuaalomandi kaitse nõuetest;
- 4) panustab meeskonnaliikmena digiloovtöö tegemisse (nt robotika, asjade interneti, tarkvaraprojekti, veebisaidi, turvalisust puudutava lahenduse või animatsiooni kujul);
- 5) loob koostöös (ja/või digiloovtöö raames) lihtsama asjade interneti, robotika, turvalisuse või muu infoühiskonna tehnoloogia lahenduse elulises kontekstis (nt mudeli, prototüübi) ja kogub selle kohta tagasisidet;
- 6) koostab ja kannab ette (iseseisvalt või koos tiimikaaslastega) digiloovtöö raporti, posterettekande, kaitse- või liftikõne.

Õppesisu

Disainimõtlemine, disainiprotsess. Disaini lähtekohad, kasutajate vajadused, tagasisidestamine.

Loovtöö teema, vajalikkus, eesmärgid, väljundid, ajakava, ressursid.

Meeskonnatöö korraldamine digivahendite abil. Meeskonnaliikmete rollid ja ülesanded, versta-postid.

Loovtöö dokumenteerimine; tulemuste esitlemine, hindamine, tagasisidestamine; meediakajastus.

Tekstitöötlus

Teksti sisestamine, sisestamise reeglitest kinnipidamine. Teksti erinevate osade vormindamine.

Tekstile tabeli ja joonise lisamine ja vormindamine. Päis ja jalus, lehekülgede nummerdamine; pealkirjade laadid; piir, leheküljepiir, jaotisepiir; sisukorra automaatne genereerimine; viidete ja kasutatud allikate loetelu automaatne koostamine.

Esitluse koostamine.

Esitluse disain ja vormistamine. Slaidi ülesehitus ja kujundus. Teksti, pildi, tabeli ja diagrammi sisestamine slaidile.

Tabeltöötlusprogramm.

Tabeltöötlusprogrammides etteantud andmestiku põhjal andmetabeli koostamine, kasutades arvutustest valemeid ja lihtsamaid funktsioone (SUM, IF).

Failide haldamine.

Faili salvestamine, kopeerimine, kustutamine, pakkimine. Töö mitme aknaga.